

Telvihat I Tisa Risalesi Serhi

Seite 1

29. MEKTUB
DOKUZUNCU KISIM
TELVİHAT-I TİS' A RİSALESİ VE ŞERHİ
(Tasavvuf, Tarikat, Velayet ve Seyr u Sülûk Hakkındadır.)

Müellif
Bediüzzaman Said Nursi

Şârih
el-Hâc Molla Muhammed Ali DOĞAN

29. MEKTUB
DOKUZUNCU KISIM
TELVİHAT-I TİS' A RİSALESİ VE ŞERHİ
(Tasavvuf, Tarikat, Velayet ve Seyr u Sülûk Hakkındadır.)

Müellif
Bediüzzaman Said Nursi

Şârih
el-Hâc Molla Muhammed Ali DOĞAN

Seite 5

- Resûl-i Ekrem enbiyâya vâris-i mutlak olduğunu nasıl gösterdi? 43
- Peygamber Efendimiz (asm) Mi'râc'dan hangi hediyelerle döndü? 44
- Kudüs'te Resûl-i Ekrem'in peşinde kimler saf bağladı? 45
- Resûlullah hangi semâ tabakasında hangi nebî ile karşılaştı? 45
- Peygamberimiz (asm) Mi'râc'da cemâlullâha nasıl müşerref oldu? 46
- Peygamberler ve ümmetleri için rü'yet-i cemâlullâh nasıl olacak? 47
- Cenâb-ı Hakk'ın da'veti olmadan seyr u sülûka muvaffak olunur mu? 47
- İsrâ ve Mi'râc mu'cizelerinin geceleyin olmasının hikmeti nedir? 48
- Resûl-i Ekrem'in Mi'râca çıkarılmasının sırrı ve hikmeti nedir? 50
- "Tasavvuf ve tarîkatın aslı yoktur?" sözünü kimler söylüyor? 52
- Mi'râc Mu'cizesi neden sâdece Resûl-i Ekrem'e nasîb oldu? 54
- Bir zât nasıl şu kâinâtın hem çekirdeği ve hem de meyvesidir? 55
- Şu âlem "nûr-i Muhammedî"den peyderpey nasıl yaratıldı? 55
- "Tecelliyât-ı Zâtiyye" veya "Tecelliyât-ı Ehadiyyet" nedir? 56
- Resûl-i Ekrem'in cesedi âlem-i imkân ve vücûbu nasıl câmi'dir? 57
- "Nûr, Rûhâniyyet" ve "Hakikat-ı Muhammediyye" ne demek? 58
- Günümüz tarîkatlarında seyr u sülûkün ne derece yeri vardır? 60
- Küçücük insânın bedenine bütün âlem nasıl yerleşebilir? 61
- Arş ile Kürsî, kalb ile akıl, Güneş ile Ay arasındaki benzerlik: 61
- Kalbdaki on letâif, şâyet tâm olarak inkişâf ettirilse ne olurdu? 63
- İnsân bütün âlem-i imkânı seyretmeye nasıl muvaffak olabilir? 64
- Bütün âlemin zâhiri ve bâtını ma'nen nerede derc edilmiştir? 66
- İnsânın kalb çekirdeği nasıl Cennet ve Cehennem'i meyve verir? 66
- Îmân, İslâmiyyet, ıbâdet ve kelime-i tevhîdin hayâtımızdaki rolü 68
- Tecelliyât-ı Zâtiyye mazhar en büyük kahramanlar kimlerdir? 69
- Kalb çekirdeğinin zikirle işlettirilmesinden nasıl bir netice çıkar? 70
- İnsânı insân eden aklın ve kalbin işlettirilmesi ne ile mümkündür? 71
- Gavs-ı A'zam gibi zevât-ı âliyenin kalbinin mebd-i hareketi nedir? 72
- Nûr talebeleri, akşam ile yatsı arasında hangi duâ ve tesbîhleri okur? 72
- Bu asırda akıl ve kalb niçin tam ma'nâsıyla vazîfesini yapamıyor? 75
- Kitâb, Sünnet, İcmâ ve Kıyâs-ı Fukahâya uymayan tarîkat olur mu? 76
- Tasavvufun ta'bîrlerinden "Bast-ı zamân" ve "tayy-ı mekân" nedir? 77
- Tarîkat haktır, ama bu zamânda neden erbâb-ı tarîkat yoktur? 78
- Erbâb-ı tarîkatın az yeyip az içerek riyâzet çekmesinin sebebi nedir? 78
- Kısa hakikat mesleği varken tarîkata neden ihtiyaç duyulmuştur? 78

Seite 6

- Resûl-i Ekrem enbiyâya vâris-i mutlak olduğunu nasıl gösterdi? 43
- Peygamber Efendimiz (asm) Mi'râc'dan hangi hediyelerle döndü? 44
- Kudüs'te Resûl-i Ekrem'in peşinde kimler saf bağıladı? 45
- Resûlullah hangi semâ tabakasında hangi nebî ile karşılaştı? 45
- Peygamberimiz (asm) Mi'râc'da cemâlullâha nasıl müşerref oldu? 46
- Peygamberler ve ümmetleri için rü'yet-i cemâlullâh nasıl olacak? 47
- Cenâb-ı Hakk'ın da'veti olmadan seyr u sülûka muvaffak olunur mu? 47
- İsrâ ve Mi'râc mu'cizelerinin geceleyin olmasının hikmeti nedir? 48
- Resûl-i Ekrem'in Mi'râca çıkarılmasının sırrı ve hikmeti nedir? 50
- "Tasavvuf ve tarîkatın aslı yoktur?" sözünü kimler söylüyor? 52
- Mi'râc Mu'cizesi neden sâdece Resûl-i Ekrem'e nasîb oldu? 54
- Bir zât nasıl şu kâinâtın hem çekirdeği ve hem de meyvesidir? 55
- Şu âlem "nûr-i Muhammedî"den peyderpey nasıl yaratıldı? 55
- "Tecelliyyât-ı Zâtiyye" veya "Tecelliyyât-ı Ehadiyyet" nedir? 56
- Resûl-i Ekrem'in cesedi âlem-i imkân ve vücûbu nasıl câmi'dir? 57
- "Nûr, Rûhâniyyet" ve "Hakikat-ı Muhammediyye" ne demek? 58
- Günümüz tarîkatlarında seyr u sülûkün ne derece yeri vardır? 60
- Küçücük insânın bedenine bütün âlem nasıl yerleşebilir? 61
- Arş ile Kürsî, kalb ile akıl, Güneş ile Ay arasındaki benzerlik: 61
- Kalbdaki on letâif, şâyet tâm olarak inkişâf ettirilse ne olurdu? 63
- İnsân bütün âlem-i imkânı seyretmeye nasıl muvaffak olabilir? 64
- Bütün âlemin zâhiri ve bâtını ma'nen nerede derc edilmiştir? 66
- İnsânın kalb çekirdeği nasıl Cennet ve Cehennem'i meyve verir? 66
- Îmân, İslâmiyyet, ıbâdet ve kelime-i tevhitin hayâtımızdaki rolü 68
- Tecelliyyât-ı Zâtiyye mazhar en büyük kahramanlar kimlerdir? 69
- Kalb çekirdeğinin zikirle işlettirilmesinden nasıl bir netice çıkar? 70
- İnsânı insân eden aklın ve kalbin işlettirilmesi ne ile mümkündür? 71
- Gavs-ı A'zam gibi zevât-ı âliyenin kalbinin mebd-i hareketi nedir? 72
- Nûr talebeleri, akşam ile yatsı arasında hangi duâ ve tesbîhleri okur? 72
- Bu asırda akıl ve kalb niçin tam ma'nâsıyla vazîfesini yapamıyor? 75
- Kitâb, Sünnet, İcmâ ve Kıyâs-ı Fukahâya uymayan tarîkat olur mu? 76
- Tasavvufun ta'bîrlerinden "Bast-ı zamân" ve "tayy-ı mekân" nedir? 77
- Tarîkat haktır, ama bu zamânda neden erbâb-ı tarîkat yoktur? 78
- Erbâb-ı tarîkatın az yeyip az içerek riyâzet çekmesinin sebebi nedir? 78
- Kısa hakikat mesleği varken tarîkata neden ihtiyaç duyulmuştur? 78

Seite 7

- “Mürîd” makâmından “mürşid” mertebesine kaç kişi çıkabildi? 79
- Tarikatta tâlib ve sâlik olabilmek için hangi ilimleri bilmek gerek? 79
- Yeniden dirilen sahâbe mesleğine ehl-i tarîk neden bîgâne kaldı? 80
- Dört şeyi terk etmeden Nakş-i Bendî tarîkatına girilebilir mi? 82
- Bugün dünyâda işin hakkını veren kaç ehl-i tarîk vardır? 83
- Dalâlet, fenden ve ilimden gelse, izâlesi neden oldukça müşkildir? 87
- Risâle-i Nûr tasavvuf ve tarîkattan hâsıl olan netîceyi nasıl veriyor? 87
- Şeyh Sa’dî’nin nazarında medrese neden tekyeden daha üstündür? 87
- Risâle-i Nûr’a kanaat etmeyip başka arayışlar içine girene ne demeli? 87
- Bedüzzamân Telvîhât-ı Tis’a eseriyle nasıl önemli bir görev îfâ etti? 88
- Tarikat ve tasavvuf mesleği niçin gâyet meşakkatli, uzun ve hatarlıdır? 88
- Sâlik kendine bakıp orada âlemi; âleme bakıp kendini nasıl görecek? 88
- Sâlik akli ve kalbi ile hangi âlemleri seyr ve keşfe muvaffak olur? 90
- Tasavvuf ve tarîkatın gâye ve meyvesi olan “hakikat” nedir? 91
- Tecelliyât-ı Zâtîyyeye kestirmeden zahmetsiz gidilen yol yok mu? 91
- Risâle-i Nûr, seyr u sülûku nasıl 40 yıldan 40 dakikaya indirdi? 92
- Risâle-i Nûr, 12 tarîkatı içine alan nasıl kestirme bir yoldur? 93
- İKİNCİ TELVÎH: Seyr u sülûk-i kalbî ve rûhînin miftâhları 95
- Seyr u sülûkta ana unsur “zîkr” ve “tefekkür”ün mâhiyeti nedir? 97
- Ehl-i hakikatın arasına niçin zamân ve mekân perde olamaz? 101
- İçî dışa dönse, onu utandıracak bir hâli olmayan kimseye ne denir? 102
- Hayâtın dağdağa ve ağır tekâlifinden kurtulmak için ne yaparız? 102
- Gurbet ve yalnızlık, insân için nasıl yakıcı bir ateş ve azâbdır? 104
- Îmân çekirdeği husûsî cennetimizde nasıl şecere-i tûbâ oluverir? 107
- Gözümüzde büyüttüğümüz medeniyet nasıl bir canavar oldu? 108
- Mazlûm milletler şu kof Amerikan rüyasından ne zaman uyanacak? 109
- Her şeyin Cenâb-ı Hakk’ın abdi ve mülkü olduğu nasıl anlaşılır? 113
- Bir mü’min hakiki saâdet ve kalb huzûrunu nasıl te’min edebilir? 114
- Râbita-i mevt nasıl gafleti izâle ile zîkr ü tefekküre sevk eder? 115
- Zevâl ve fenâ-yı âlemi göremeyen, tefekkürde muvaffak olabilir mi? 116

Şâh-ı Geylânî ve İmâm-ı Rabbânî, Bedüzzamân'ı nasıl uyandırdı? 117

İnsânın peşini bırakmayıp sonunu getiren ölümün hakikatı nedir? 120

İnsân neden acz ve fakr yarasını sarıp kabir kapısını kapatamıyor? 121

Ehl-i dünyâyı "ölüm hakikatı"ndan başka ne sindirebilir? 124

Râbıta-i mevt, nefs-i emmâreye nasıl tokatlayıp dersini verir? 126

Seite 8

- “Mürîd” makâmından “mürşid” mertebesine kaç kişi çıkabildi? 79
- Tarikatta tâlib ve sâlik olabilmek için hangi ilimleri bilmek gerek? 79
- Yeniden dirilen sahâbe mesleğine ehl-i tarîk neden bîgâne kaldı? 80
- Dört şeyi terk etmeden Nakş-i Bendî tarîkatına girilebilir mi? 82
- Bugün dünyâda işin hakkını veren kaç ehl-i tarîk vardır? 83
- Dalâlet, fenden ve ilimden gelse, izâlesi neden oldukça müşkildir? 87
- Risâle-i Nûr tasavvuf ve tarîkattan hâsıl olan netîceyi nasıl veriyor? 87
- Şeyh Sa’dî’nin nazarında medrese neden tekyeden daha üstündür? 87
- Risâle-i Nûr’a kanaat etmeyip başka arayışlar içine girene ne demeli? 87
- Bedüzzamân Telvîhât-ı Tis’a eseriyle nasıl önemli bir görev îfâ etti? 88
- Tarikat ve tasavvuf mesleği niçin gâyet meşakkatli, uzun ve hatarlıdır? 88
- Sâlik kendine bakıp orada âlemi; âleme bakıp kendini nasıl görecek? 88
- Sâlik akli ve kalbi ile hangi âlemleri seyr ve keşfe muvaffak olur? 90
- Tasavvuf ve tarîkatın gâye ve meyvesi olan “hakikat” nedir? 91
- Tecelliyât-ı Zâtîyyeye kestirmeden zahmetsiz gidilen yol yok mu? 91
- Risâle-i Nûr, seyr u sülûku nasıl 40 yıldan 40 dakikaya indirdi? 92
- Risâle-i Nûr, 12 tarîkatı içine alan nasıl kestirme bir yoldur? 93
- İKİNCİ TELVÎH: Seyr u sülûk-i kalbî ve rûhînin miftâhları 95
- Seyr u sülûkta ana unsur “zîkr” ve “tefekkür”ün mâhiyeti nedir? 97
- Ehl-i hakikatın arasına niçin zamân ve mekân perde olamaz? 101
- İçî dışa dönse, onu utandıracak bir hâli olmayan kimseye ne denir? 102
- Hayâtın dağdağa ve ağır tekâlifinden kurtulmak için ne yaparız? 102
- Gurbet ve yalnızlık, insân için nasıl yakıcı bir ateş ve azâbdır? 104
- Îmân çekirdeği husûsî cennetimizde nasıl şecere-i tûbâ oluverir? 107
- Gözümüzde büyüttüğümüz medeniyet nasıl bir canavar oldu? 108
- Mazlûm milletler şu kof Amerikan rüyasından ne zaman uyanacak? 109
- Her şeyin Cenâb-ı Hakk’ın abdi ve mülkü olduğu nasıl anlaşılır? 113
- Bir mü’min hakiki saâdet ve kalb huzûrunu nasıl te’min edebilir? 114
- Râbita-i mevt nasıl gafleti izâle ile zîkr ü tefekküre sevk eder? 115
- Zevâl ve fenâ-yı âlemi göremeyen, tefekkürde muvaffak olabilir mi? 116

Şâh-ı Geylânî ve İmâm-ı Rabbânî, Bedüzzamân'ı nasıl uyandırdı? 117

İnsânın peşini bırakmayıp sonunu getiren ölümün hakikatı nedir? 120

İnsân neden acz ve fakr yarasını sarıp kabir kapısını kapatamıyor? 121

Ehl-i dünyâyı "ölüm hakikatı"ndan başka ne sindirebilir? 124

Râbıta-i mevt, nefs-i emmâreye nasıl tokatlayıp dersini verir? 126

Seite 9

Hafî ve Ahfâ; ef'âl, esmâ, sıfât ve şuúnât âlemini nasıl keşfeder? 220

Sâlik, "imkân" ve "vücûb" dâiresinde enbiyâ ile nasıl görüşür? 221

Âlem-i vücûb keşfedilirken niçin daha az kerâmete mazhar olunur? 221

"Seyr-i ilellâh", "Seyr-i fillâh", "urûc" ve "nüzl" ne demektir? 223

Mürîd hangi makâmda ancak velâyet-i kübrâya nasıl mazhar olur? 223

İşin başında ittibâ' edilen şerîatın, işin nihâyeti olduğu nasıl anlaşılır? 224

Neden tarîkat ve hakikati şerîatın içinde ve onun hâdimi görmeliyiz? 224

Derece-i şühûd, derece-i îmân-ı bi'l-gaybdan neden çok aşağıdır? 225

Verâset-i nübüvvet ehli niçin avâmı kolayca irşâda muvaffak olur? 226

Da'vet makâmındaki velâyetin meziyyetleri niçin saymakla bitmez? 226

Velâyet-i Suğrâ, Velâyet-i Vustâ ve Velâyet-i Kübrâ ne demektir? 226

Velâyette "keşf" in yerini "tefekür" ve "istidlâl" ne zamân alıverir? 227

Risâle-i Nûr kestirme yoldan Velâyet-i Kübrâ kapısını nasıl açıyor? 228

Talebeleri, niçin Risâle-i Nûr'a kanâatle hâricde nûr aramamalıdır? 228

Bir şâheser olan Risâle-i Nûr nasıl "ferdiyyet" makâmına mazhardır? 231

"Ferdîyyet" nasıl bir makâmdır ki gelecek asırlara de te'sîri vardır? 233

Risâle-i Nûr da, okuyanı nasıl doğrudan hakikat ve şerîata ulaştırır? 233

Seyr u sülûkde aslî unsur olan kalbin intibâha gelmesi ne demektir? 237

Ham sofular halkı nasıl kandırarak, kendisine inandırıp helâk eder? 238

Bugün meydânlar niçin çeşitli Hızır ve Mehdî'lerden geçilmiyor? 239

Rehbersizlikle Kitâb ve Sünnetten uzaklık başımıza neler getiriyor? 240

Kimler kendilerini bazı makâmlarda sanıp tehlikeli söz söyler? 241

Kimler kıyâs-ı binnefsle evliyâ ve enbiyaya sû-i zanna yeltenir? 242

Tasavvuf ve tarîkatın girift vartalarından kurtulmanın çâresi nedir? 242

İlmen mücehhez olmayan bir sâlik için Yahûdîler nasıl bir fitnedir? 243

Bir insânın Ellâh'ı ru'yâsında görmesi mümkün müdür? 245

Vahiy ve ilhâm nedir? Bütün mahlûkât neden ilhâma mazhar olur? 245

Cenâb-ı Mevlâ her kuluyla bir tarzda konuşup onu nasıl rahatlatır? 246

BEŞİNCİ TELVÎH: "Vahdetü'l-vücûd" ve "Vahdetü's-Şuhûd": 251

"Vahdetü'l-vücûd" ve "Vahdetü's-Şuhûd" arasında ne fark var? 251

Bu meşreb târih boyunca Müslümanların başına ne işler açtı? 252

Tarîkat, insânlara hangi durumda kârlı, hangi durumda zararlıdır? 253

“Vahdetü’ş-şuhûd” neden aynı zamânda “vahdetü’l-vücûd”dur? 254

Vahdetü’l-vücûd dikkat edilmezse nasıl insânı küfre götürebilir? 255

Muhyiddîn-Arabî’nin ba’zı kitâblarını okumak neden zararlıdır? 255

Seite 10

Hafî ve Ahfâ; ef'âl, esmâ, sıfât ve şuúnât âlemini nasıl keşfeder? 220

Sâlik, "imkân" ve "vücûb" dâiresinde enbiyâ ile nasıl görüşür? 221

Âlem-i vücûb keşfedilirken niçin daha az kerâmete mazhar olunur? 221

"Seyr-i ilellâh", "Seyr-i fillâh", "urûc" ve "nüzl" ne demektir? 223

Mürîd hangi makâmda ancak velâyet-i kübrâya nasıl mazhar olur? 223

İşin başında ittibâ' edilen şerîatın, işin nihâyeti olduğu nasıl anlaşılır? 224

Neden tarîkat ve hakikati şerîatın içinde ve onun hâdimi görmeliyiz? 224

Derece-i şühûd, derece-i îmân-ı bi'l-gaybdan neden çok aşağıdır? 225

Verâset-i nübüvvet ehli niçin avâmı kolayca irşâda muvaffak olur? 226

Da'vet makâmındaki velâyetin meziyyetleri niçin saymakla bitmez? 226

Velâyet-i Suğrâ, Velâyet-i Vustâ ve Velâyet-i Kübrâ ne demektir? 226

Velâyette "keşf" in yerini "tefekür" ve "istidlâl" ne zamân alıverir? 227

Risâle-i Nûr kestirme yoldan Velâyet-i Kübrâ kapısını nasıl açıyor? 228

Talebeleri, niçin Risâle-i Nûr'a kanâatle hâricde nûr aramamalıdır? 228

Bir şâheser olan Risâle-i Nûr nasıl "ferdiyyet" makâmına mazhardır? 231

"Ferdîyyet" nasıl bir makâmdır ki gelecek asırlara de te'sîri vardır? 233

Risâle-i Nûr da, okuyanı nasıl doğrudan hakikat ve şerîata ulaştırır? 233

Seyr u sülûkde aslî unsur olan kalbin intibâha gelmesi ne demektir? 237

Ham sofular halkı nasıl kandırarak, kendisine inandırıp helâk eder? 238

Bugün meydânlar niçin çeşitli Hızır ve Mehdî'lerden geçilmiyor? 239

Rehbersizlikle Kitâb ve Sünnetten uzaklık başımıza neler getiriyor? 240

Kimler kendilerini bazı makâmlarda sanıp tehlikeli söz söyler? 241

Kimler kıyâs-ı binnefsle evliyâ ve enbiyaya sû-i zanna yeltenir? 242

Tasavvuf ve tarîkatın girift vartalarından kurtulmanın çâresi nedir? 242

İlmen mücehhez olmayan bir sâlik için Yahûdîler nasıl bir fitnedir? 243

Bir insânın Ellâh'ı ru'yâsında görmesi mümkün müdür? 245

Vahiy ve ilhâm nedir? Bütün mahlûkât neden ilhâma mazhar olur? 245

Cenâb-ı Mevlâ her kuluyla bir tarzda konuşup onu nasıl rahatlatır? 246

BEŞİNCİ TELVÎH: "Vahdetü'l-vücûd" ve "Vahdetü's-Şuhûd": 251

"Vahdetü'l-vücûd" ve "Vahdetü's-Şuhûd" arasında ne fark var? 251

Bu meşreb târih boyunca Müslümanların başına ne işler açtı? 252

Tarîkat, insânlara hangi durumda kârlı, hangi durumda zararlıdır? 253

“Vahdetü’ş-şuhûd” neden aynı zamânda “vahdetü’l-vücûd”dur? 254

Vahdetü’l-vücûd dikkat edilmezse nasıl insânı küfre götürebilir? 255

Muhyiddîn-Arabî’nin ba’zı kitâblarını okumak neden zararlıdır? 255

Seite 11

İstiğrâk hâlinde mes'ûl olmayan sâlik, yakazada nasıl zarar verir? 256

Kalb gözüyle görülenle maddî gözle görülen arasında ne fark var? 257

Mevcûdât ve mahlûkât olmadan esmâ-i İlâhiyye nasıl tecellî eder? 260

"Vahdetü'l-vücûd" meşrebi neden Sahâbe-i Kirâm'da görülmüyor? 262

Ümmet için cadde-i kübrâ neden sahâbe-i kiramın açtığı yoldur? 263

"Vahdetü'l-vücûd" ehl-i felsefe ve tabiatı nasıl maddede boğar? 267

"Vahdetü'l-vücûd" meşrebi Türkiye'de nasıl bir tehlikeli hâl aldı? 268

Dâire-i esbâbdaki bir rûh, niçin vahdetü'l-vücûddan dem vuramaz? 270

Maddeperestlerle evliyânın vahdetü'l-vücûdu arasındaki fark nedir? 270

ALTINCI TELVÎH: Velâyet yolları içinde bilinmesi gereken Üç Nokta: 275

Sünnet-i seniyye denince akla sırf misvak kullanmak mı gelmeli? 275

"Sünnet-i seniyye", içine farz, vâcip ve mübahları da alır mı? 276

Şeâir-i İslâmiye neden şahsî farzlardan daha ehemmiyetlidir? 277

Bir insânın yeme ve uyuma gibi hareketleri nasıl ibâdet olur? 277

Sünnete ittiba' niçin nâfile ibâdetlerden daha faziletlidir? 279

Kitâb ve Sünnet dâiresinde olmayan bir amelde sevâb var mıdır? 280

İyi niyet, Sünnete aykırı olarak yapılan ameli islâh edebilir mi? 280

Yolda Sünnet-i Seniyyeye uygun olarak yürümenin şekli nasıldır? 281

Resul-i Ekrem her konuda neden vasat ve i'tidâli tercih etmiştir? 283

Bu asırda kestirmeden selâmet-i kalb ve akli bulmanın yolu nedir? 284

İnzivâya mı çekilelim, yoksa topluma örnek bir Müslüman mı olalım? 286

Ortada cadde-i kübrâ varken, insânlar niçin tehlikeli yollara sapıyor? 286

Velîlik denildiğinde neden sâdece keşf u kerâmet akla geliyor? 287

Zor ve çetrefilli bir şey olan tasavvufta keşf ü kerâmetin yeri nedir? 287

Sünnet-i Seniyyeye uyan nasıl makâm-ı mahbûbiyyete mazhar olur? 288

İhlâs ve muhabbette ârızası olan ma'nen terakki edebilir mi? 289

Sünnete tâbî' olmadan "iyi niyetle" rızâ-yı İlâhî elde edilebilir mi? 289

"Niyette rızâ-yı İlâhî" ile "amelde rızâ-yı İlâhî" arasındaki fark 289

Mevlânâ Câmî gibi zâtlar, ma'nevî makâmlarına kolay mı çıktı? 292

Kitâb, Sünnet ve ta'lîm-i hakikatten bîhaber mürşid olunur mu? 293

Tarîkatta "ihlâs" ve "muhabbetullâh" ayağıyla nasıl gidilir? 294

Önce mürşidi sevip sonra Ellâh'a yönelmek doğru mudur? 295

Üstâd ve mürşid, masdar ve menba' telakki edilirse ne olur? 296

Keşfiyyâtı Levh-i Mahfûz'a çıkıp da yolunu şaşırانlar yok mu? 297

Kur'ân ve Hadîse verilen ma'nâların kabûl şartları nelerdir? 298

Seite 12

İstiğrâk hâlinde mes'ûl olmayan sâlik, yakazada nasıl zarar verir? 256

Kalb gözüyle görülenle maddî gözle görülen arasında ne fark var? 257

Mevcûdât ve mahlûkât olmadan esmâ-i İlâhiyye nasıl tecellî eder? 260

"Vahdetü'l-vücûd" meşrebi neden Sahâbe-i Kirâm'da görülmüyor? 262

Ümmet için cadde-i kübrâ neden sahâbe-i kiramın açtığı yoldur? 263

"Vahdetü'l-vücûd" ehl-i felsefe ve tabiatı nasıl maddede boğar? 267

"Vahdetü'l-vücûd" meşrebi Türkiye'de nasıl bir tehlikeli hâl aldı? 268

Dâire-i esbâbdaki bir rûh, niçin vahdetü'l-vücûddan dem vuramaz? 270

Maddeperestlerle evliyânın vahdetü'l-vücûdu arasındaki fark nedir? 270

ALTINCI TELVÎH: Velâyet yolları içinde bilinmesi gereken Üç Nokta: 275

Sünnet-i seniyye denince akla sırf misvak kullanmak mı gelmeli? 275

"Sünnet-i seniyye", içine farz, vâcip ve mübahları da alır mı? 276

Şeâir-i İslâmiye neden şahsî farzlardan daha ehemmiyetlidir? 277

Bir insânın yeme ve uyuma gibi hareketleri nasıl ibâdet olur? 277

Sünnete ittiba' niçin nâfile ibâdetlerden daha faziletlidir? 279

Kitâb ve Sünnet dâiresinde olmayan bir amelde sevâb var mıdır? 280

İyi niyet, Sünnete aykırı olarak yapılan ameli islâh edebilir mi? 280

Yolda Sünnet-i Seniyyeye uygun olarak yürümenin şekli nasıldır? 281

Resul-i Ekrem her konuda neden vasat ve i'tidâli tercih etmiştir? 283

Bu asırda kestirmeden selâmet-i kalb ve akli bulmanın yolu nedir? 284

İnzivâya mı çekilelim, yoksa topluma örnek bir Müslüman mı olalım? 286

Ortada cadde-i kübrâ varken, insânlar niçin tehlikeli yollara sapıyor? 286

Velîlik denildiğinde neden sâdece keşf u kerâmet akla geliyor? 287

Zor ve çetrefilli bir şey olan tasavvufta keşf ü kerâmetin yeri nedir? 287

Sünnet-i Seniyyeye uyan nasıl makâm-ı mahbûbiyyete mazhar olur? 288

İhlâs ve muhabbette ârızası olan ma'nen terakki edebilir mi? 289

Sünnete tâbî' olmadan "iyi niyetle" rızâ-yı İlâhî elde edilebilir mi? 289

"Niyette rızâ-yı İlâhî" ile "amelde rızâ-yı İlâhî" arasındaki fark 289

Mevlânâ Câmî gibi zâtlar, ma'nevî makâmlarına kolay mı çıktı? 292

Kitâb, Sünnet ve ta'lîm-i hakikatten bîhaber mürşid olunur mu? 293

Tarîkatta "ihlâs" ve "muhabbetullâh" ayağıyla nasıl gidilir? 294

Önce mürşidi sevip sonra Ellâh'a yönelmek doğru mudur? 295

Üstâd ve mürşid, masdar ve menba' telakki edilirse ne olur? 296

Keşfiyyâtı Levh-i Mahfûz'a çıkıp da yolunu şaşırانlar yok mu? 297

Kur'ân ve Hadîse verilen ma'nâların kabûl şartları nelerdir? 298

Seite 13

Sünnet-i Seniyye ve ahkâm-ı şerîat hâricinde tarîkat olabilir mi? 333

Hallâc-ı Mansûr ve benzerlerinin kafası şeriat kılıncıyla nasıl kesildi? 333

Bir velî 40 gün veya 10 yıl namaz kılmadan nasıl vakit geçirebilir? 335

İnsânda Letâif-i Aşereden başka latîfeler de var mıdır? 336

Dâire-i şerîatın hâricinde bulunan ehl-i tarîkat kaç kısımdır? 337

Cibâli Baba, Fatih'in toplarına niçin siper olmuştu? 338

Kelime-i tevhîdin iki rûknünü birbirinden ayırmak câiz midir? 338

Bir velî ve etbâi müdhiş bir cereyân-ı dalâlete tarafdâr çıkar mı? 341

Ehl-i Sünnetin, Mu'tezile mensubu Zemahşerî ile El-Cübbâ'ye bakışı 342

SEKİZİNCİ TELVÎH ehl-i tarîkten sâdır olan sekiz vartayı beyân eder 351

Bir sâlik nasıl "Velîlik, peygamberlikten büyüktür" diyebilir? 351

Velîler peygamberlere tâbi' olmadan kemâle erebilirler mi? 352

Nübüvvet ve risâletle velâyet arasındaki en bâriz fark nedir? 352

Ehl-i tarîkattan kendilerini sahâbe ve enbiyâ gibi gören var mı? 353

Beyazîd-ı Bestâmî'nin sözlerini, ta'kibçileri niçin yanlış anladı? 353

Ehl-i tarîkat niçin evrâdını câmi' ve cemâate tercîh eder? 353

Ehl-i tarîkat niçin mürşidlerini bu kadar yüksekte görür? 354

Hîç bir velî, herhangi bir sahâbeye neden kavuşamaz? 354

Evrâdının üzerine titreyen ehl-i tarîk niçin cemaate önem vermez? 354

Kaylûleye yatan mı, yoksa evrâd çeken mi makbul? 355

Namâz sonrası yapılan tesbîhâtın yerini, niçin evrâd tutamaz? 356

Sâlik, mürşidine âid evrâdı Sünnete tercîh ederse ne olur? 358

Seyr u sülûk esnâsında ilhâmı vahiy karıştırılınca ne olur? 359

Sâlik, seyr u sülûkünde keşf ü kerâmeti niçin ibâdete tercîh eder? 360

Seyr u sülûkte görülen keşf ü kerâmet, sâlik için nasıl bir tuzaktır? 360

Âlem-i vücûbun keşfi esnâsında niçin pek kerâmetlere rastlanmaz? 362

İmâm Şâfîi uçmaya ve denizde yürümeye niçin değer vermedi? 363

Keşf ü kerâmet, insâna âhireti unutturup ibâdete sed çekebilir mi? 363

Kutbiyyet, Mehdiyyet ve nübüvvetin aslı ve gölgesi niçin farklıdır? 365

Tarîkatın müdhiş vartalarından kurtulmak için ne yapmalı? 365

Ba'zıları, sülûkünde, niçin naz ve şatahâtı niyâza tercîh ederler? 367

Habîbullahta gözükmeyen naz ve fahr niçin sâlikte görülür? 367

Halktan hürmet ve para dilenen birinin, tarîkatla ne alâkası var? 369

Gavs-ı Geylânî gibi zevât-ı âliye niçin istikâmetten ayrılmadı? 370

Bazı ehl-i sülûk; âhiret meyvelerini niçin dünyâda yemek ister? 371

Seite 14

Sünnet-i Seniyye ve ahkâm-ı şerîat hâricinde tarîkat olabilir mi? 333

Hallâc-ı Mansûr ve benzerlerinin kafası şeriat kılıncıyla nasıl kesildi? 333

Bir velî 40 gün veya 10 yıl namaz kılmadan nasıl vakit geçirebilir? 335

İnsânda Letâif-i Aşereden başka latîfeler de var mıdır? 336

Dâire-i şerîatın hâricinde bulunan ehl-i tarîkat kaç kısımdır? 337

Cibâli Baba, Fatih'in toplarına niçin siper olmuştu? 338

Kelime-i tevhîdin iki rûknünü birbirinden ayırmak câiz midir? 338

Bir velî ve etbâi müdhiş bir cereyân-ı dalâlete tarafdâr çıkar mı? 341

Ehl-i Sünnetin, Mu'tezile mensubu Zemahşerî ile El-Cübbâ'ye bakışı 342

SEKİZİNCİ TELVÎH ehl-i tarîkten sâdır olan sekiz vartayı beyân eder 351

Bir sâlik nasıl "Velîlik, peygamberlikten büyüktür" diyebilir? 351

Velîler peygamberlere tâbi' olmadan kemâle erebilirler mi? 352

Nübüvvet ve risâletle velâyet arasındaki en bâriz fark nedir? 352

Ehl-i tarîkattan kendilerini sahâbe ve enbiyâ gibi gören var mı? 353

Beyazîd-ı Bestâmî'nin sözlerini, ta'kibçileri niçin yanlış anladı? 353

Ehl-i tarîkat niçin evrâdını câmi' ve cemâate tercîh eder? 353

Ehl-i tarîkat niçin mürşidlerini bu kadar yüksekte görür? 354

Hîç bir velî, herhangi bir sahâbeye neden kavuşamaz? 354

Evrâdının üzerine titreyen ehl-i tarîk niçin cemaate önem vermez? 354

Kaylûleye yatan mı, yoksa evrâd çeken mi makbul? 355

Namâz sonrası yapılan tesbîhâtın yerini, niçin evrâd tutamaz? 356

Sâlik, mürşidine âid evrâdı Sünnete tercîh ederse ne olur? 358

Seyr u sülûk esnâsında ilhâmla vahiy karıştırılınca ne olur? 359

Sâlik, seyr u sülûkünde keşf ü kerâmeti niçin ibâdete tercîh eder? 360

Seyr u sülûkte görülen keşf ü kerâmet, sâlik için nasıl bir tuzaktır? 360

Âlem-i vücûbun keşfi esnâsında niçin pek kerâmetlere rastlanmaz? 362

İmâm Şâfîi uçmaya ve denizde yürümeye niçin değer vermedi? 363

Keşf ü kerâmet, insâna âhireti unutturup ibâdete sed çekebilir mi? 363

Kutbiyyet, Mehdiyyet ve nübüvvetin aslı ve gölgesi niçin farklıdır? 365

Tarîkatın müdhiş vartalarından kurtulmak için ne yapmalı? 365

Ba'zıları, sülûkünde, niçin naz ve şatahâtı niyâza tercîh ederler? 367

Habîbullahta gözükmeyen naz ve fahr niçin sâlikte görülür? 367

Halktan hürmet ve para dilenen birinin, tarîkatla ne alâkası var? 369

Gavs-ı Geylânî gibi zevât-ı âliye niçin istikâmetten ayrılmadı? 370

Bazı ehl-i sülûk; âhiret meyvelerini niçin dünyâda yemek ister? 371

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

TAKDİM

Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri eserlerinin muhtelif yerlerinde, Cenab-ı Hakk'a vâsıl olacak pek çok tarikat bulunduğunu, bütün hak tariklerin Kur'an'dan alındığını, bununla beraber tarikatların bazıları bazısından daha kısa, daha selâmetli ve daha umumi olduğunu beyan buyurmuştur. Bu asırda ise acz, fakr, şefkat ve tefekkür esaslarına dayalı bir tariki, Kur'an'dan ders aldığını ve kendisinin bu tarikin müessisi olduğunu, bununla beraber Risale-i Nur'un tarikattan ziyade hakikat ve şeriat olduğunu sarahaten ifade etmiştir. Keza bu tarikin evradını; ittiba-ı sünnet, feraizi işlemek, kebairi terk etmek, bilhassa namazı ta'dil-i erkân ile kılmak ve namazın arkasındaki tesbihatı yapmak şeklinde sıralamıştır. Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri bu konuyu şöyle izah etmektedir:

"Cenab-ı Hakk'a vâsıl olacak tarîkler pek çoktur. Bütün hak tarîkler Kur'an'dan alınmıştır. Fakat tarîkatların bazıları, bazısından daha kısa, daha selâmetli, daha umumiyetli oluyor. O tarîkler içinde, kasır fehminle Kur'andan istifade ettiğim "Acz ve fakr ve şefkat ve tefekkür" tarîkidir.

Evet acz dahi, aşk gibi belki daha eslem bir tarîktir ki; ubudiyet tarîkıyla mahbubiyete kadar gider. Fakr dahi, Rahman ismine îsal eder. Hem şefkat dahi aşk gibi, belki daha keskin ve daha geniş bir tarîktir ki Rahîm ismine îsal eder. Hem tefekkür dahi aşk gibi, belki daha zengin, daha parlak, daha geniş bir tarîktir ki, Hakîm ismine îsal eder.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

TAKDİM

Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri eserlerinin muhtelif yerlerinde, Cenab-ı Hakk'a vasıl olacak pek çok tarikat bulunduğunu, bütün hak tariklerin Kur'an'dan alındığını, bununla beraber tarikatların bazıları bazısından daha kısa, daha selâmetli ve daha umumi olduğunu beyan buyurmuştur. Bu asırda ise acz, fakr, şefkat ve tefekkür esaslarına dayalı bir tariki, Kur'an'dan ders aldığını ve kendisinin bu tarikin müessisi olduğunu, bununla beraber Risale-i Nur'un tarikattan ziyade hakikat ve şeriat olduğunu sarahaten ifade etmiştir. Keza bu tarikin evradını; ittiba-ı sünnet, feraizi işlemek, kebairi terk etmek, bilhassa namazı ta'dil-i erkân ile kılmak ve namazın arkasındaki tesbihatı yapmak şeklinde sıralamıştır. Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri bu konuyu şöyle izah etmektedir:

"Cenab-ı Hakk'a vâsıl olacak tarîkler pek çoktur. Bütün hak tarîkler Kur'an'dan alınmıştır. Fakat tarîkatların bazıları, bazısından daha kısa, daha selâmetli, daha umumiyetli oluyor. O tarîkler içinde, kasır fehminle Kur'andan istifade ettiğim "Acz ve fakr ve şefkat ve tefekkür" tarîkîdîr.

Evet acz dahi, aşk gibi belki daha eslem bir tarîktir ki; ubudiyet tarîkıyla mahbubiyete kadar gider. Fakr dahi, Rahman ismine îsal eder. Hem şefkat dahi aşk gibi, belki daha keskin ve daha geniş bir tarîktir ki Rahîm ismine îsal eder. Hem tefekkür dahi aşk gibi, belki daha zengin, daha parlak, daha geniş bir tarîktir ki, Hakîm ismine îsal eder.

TAKDİM

Risale-i Nur, Kur'an ve ehadis-i Nebeviyenin işaretine, İmam Ali, Gavs-ı Geylani, Şah-ı Nakşibendi gibi zevat-ı aliyelerin iltifatına mazhar olmuştur. Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri bu konuyu şöyle ifade etmektedir:

*"Risale-i Nur dairesi, Hazret-i Ali ve Hasan ve Hüseyin'in (r.a) ve Gavs-ı A'zam'ın (k.s) -ihbarat-ı gaybiyeleriyle-şakirdlerinin bu zamanda bir dairesidir. Çünkü Hazret-i Ali, üç keramet-i gaybiyesiyle Risale-i Nur'dan haber verdiği gibi; Gavs-ı A'zam (k.s) da kuvvetli bir surette Risale-i Nur'dan haber verip tercümanını teşci' etmiş... Zâten Üveysî bir surette doğrudan doğruya hakikat dersimi Gavs-ı A'zam'dan (k.s) ve Zeynelâbidîn (r.a) ve Hasan Hüseyin (r.a) vasıtasıyla İmam-ı Ali'den (r.a) almışım. Onun için, hizmet ettiğimiz daire onların dairesidir."*¹

Ehl-i tasavvufun bir kısmı "Lâ Meşhude illâ hu" deyip kâinatı unuttur. Bir kısmı da "Lâ Mevcude illâ hu" diyerek kâinatı ademe atar. Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri de bu asırda bu iki meşrebden hariç bir cadde-i kübray-ı Kur'aniyeyi göstermiş ve bu mesleğin şiarı olarak da "Lâ Ma'bude illâ hu" ve "Lâ Maksude illâ hu" kelime-i kudsiyelerini tesbit etmiştir. Bu noktada Kur'an'dan istifade ettiği acz, fakr, şefkat, tefekkür esaslarına dayanan tarikin daha umumi olduğunu ve daha kolay bir tarzda hakikate vasil ettiğini şöyle beyan buyurmaktadır:

"Hem bu tarîk daha umumî ve cadde-i kübradır. Çünkü kâinatı ehl-i vahdet-ül vücud gibi, huzur-u daimî kazanmak için i'dama mahkûm zannedip "Lâ mevcude illâ Hu" hükmetmeye veyahut ehl-i vahdet-üş şuhud gibi, huzur-u daimî için kâinatı nisyan-ı mutlak hapsinde hapse mahkûm tahayyül edip "Lâ meşhude illâ Hu" demeye mecbur olmuyor. Belki i'damdan ve hapisten gayet zahir olarak Kur'an afvettiğinden, o da sarf-ı nazar edip ve mevcudatı kendileri hesabına hizmetten azlederek Fâtır-ı Zülcelal hesabına istihdam edip esma-i hüsnasının mazhariyet ve âyinedarlık vazifesinde istimal ederek mana-yı harfî nazarıyla onlara bakıp, mutlak gafletten kurtulup huzur-u daimîye girmektir; her şeyde Cenab-ı Hakk'a bir yol bulmaktır."

*Elhasıl: Mevcudatı mevcudat hesabına hizmetten azlederek, mana-yı ismiyle bakmamaktır."*²

Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri, "Telvihât-ı Tisa" adlı eserini yazmasının bir sebebi de Hacı Hulusi Bey, Hoca Sabri, Hasan Feyzi, Hafız Ali gibi bazı

---

[1] Emirdağ Lahikası 1 / 67-68

[2] Mektubat 460-461

TAKDİM

Risale-i Nur, Kur'an ve ehadis-i Nebeviyenin işaretine, İmam Ali, Gavs-ı Geylani, Şah-ı Nakşibendi gibi zevat-ı aliyelerin iltifatına mazhar olmuştur. Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri bu konuyu şöyle ifade etmektedir:

*"Risale-i Nur dairesi, Hazret-i Ali ve Hasan ve Hüseyin'in (r.a) ve Gavs-ı A'zam'ın (k.s) -ihbarat-ı gaybiyeleriyle-şakirdlerinin bu zamanda bir dairesidir. Çünkü Hazret-i Ali, üç keramet-i gaybiyesiyle Risale-i Nur'dan haber verdiği gibi; Gavs-ı A'zam (k.s) da kuvvetli bir surette Risale-i Nur'dan haber verip tercümanını teşci' etmiş... Zâten Üveysî bir surette doğrudan doğruya hakikat dersimi Gavs-ı A'zam'dan (k.s) ve Zeynelâbidîn (r.a) ve Hasan Hüseyin (r.a) vasıtasıyla İmam-ı Ali'den (r.a) almışım. Onun için, hizmet ettiğimiz daire onların dairesidir."*¹

Ehl-i tasavvufun bir kısmı "Lâ Meşhude illâ hu" deyip kâinatı unuttur. Bir kısmı da "Lâ Mevcude illâ hu" diyerek kâinatı ademe atar. Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri de bu asırda bu iki meşrebden hariç bir cadde-i kübray-ı Kur'aniyeyi göstermiş ve bu mesleğin şiarı olarak da "Lâ Ma'bude illâ hu" ve "Lâ Maksude illâ hu" kelime-i kudsiyelerini tesbit etmiştir. Bu noktada Kur'an'dan istifade ettiği acz, fakr, şefkat, tefekkür esaslarına dayanan tarikin daha umumi olduğunu ve daha kolay bir tarzda hakikate vasıl ettiğini şöyle beyan buyurmaktadır:

"Hem bu tarîk daha umumî ve cadde-i kübradır. Çünkü kâinatı ehl-i vahdet-ül vücud gibi, huzur-u daimî kazanmak için i'dama mahkûm zannedip "Lâ mevcude illâ Hu" hükmetmeye veyahut ehl-i vahdet-üş şuhud gibi, huzur-u daimî için kâinatı nisyan-ı mutlak hapsinde hapse mahkûm tahayyül edip "Lâ meşhude illâ Hu" demeye mecbur olmuyor. Belki i'damdan ve hapisten gayet zahir olarak Kur'an afvettiğinden, o da sarf-ı nazar edip ve mevcudatı kendileri hesabına hizmetten azlederek Fâtır-ı Zülcelal hesabına istihdam edip esma-i hüsnasının mazhariyet ve âyinedarlık vazifesinde istimal ederek mana-yı harfî nazarıyla onlara bakıp, mutlak gafletten kurtulup huzur-u daimîye girmektir; her şeyde Cenab-ı Hakk'a bir yol bulmaktır."

*Elhasıl: Mevcudatı mevcudat hesabına hizmetten azlederek, mana-yı ismiyle bakmamaktır."*²

Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri, "Telvihât-ı Tisa" adlı eserini yazmasının bir sebebi de Hacı Hulusi Bey, Hoca Sabri, Hasan Feyzi, Hafız Ali gibi bazı

---

[1] Emirdağ Lahikası 1 / 67-68

[2] Mektubat 460-461

TAKDİM

seyr u sülûkun asıl gayesi, Kur'an'da bahsi geçen hakaik-i imaniyeyi te'vilatsız bir şekilde kabullenmek olduğunu, sırr-ı veraset-i Nübuvvete mazhar İmam Rabbanî gibi bazı ehl-i tasavvufun bu hakikati keşfettiğini ve bu asırda Risale-i Nur'un doğrudan doğruya hakaik-i imaniyeyi keşfetmek suretiyle bu cadde-i kübray-ı Kur'aniyeyi şakirdlerine ders verdiğini beyan etmektedir. Üstad Bediüzzaman Hazretleri bu konuda şöyle buyuruyor:

"Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hak ve hakikat olduğuna en sadık deliller:

1- Tevhidin bütün iktizalarını ve lâzımlarını mertebeleriyle muhafaza etmesidir.

2- Esma-i hüsnanın tenasüb ve iktizası üzerine hakaik-i âliye-i ilahiyedeki müvazeneyi müraat etmesidir.

3- Rububiyet ve uluhiyete ait şuunatı kemal-i müvazene ile cem'etmesidir.

Kur'anın bu hâsiyeti beşerin eserlerinde bulunmadığı gibi, melekût cihetine geçen evliya ve sair büyüklerin netaic-i fikirlerinde de bulunamamıştır. Ve eşyanın bâtınında dalmış olan İsrakiyyun ve âlem-i gayba nüfuz eden Ruhaniyyun dahi, Kur'anın bu hâsiyetini bulamamışlardır. Zira onların nazarları mukayyed olduğundan hakikat-ı mutlakayı ihata edemez. Bunlar ancak hakikatın bir tarafını bulur ve ifrat-tefrit ile tasarrufa başlarlar. Bunun için tenasübü bozup, müvazeneyi ihlâl ediyorlar.

Meselâ: Enva'-ı cevahiri hâvi zînetli ve kıymetli bir defineyi keşfetmek için birkaç adam denizin dibine dalarlar. Denizin dibinde araştırma yaparken birisinin eline uzunca bir parça elmas geçer. Definenin müstemilâtını tamamen bu gibi elmaslardan ibaret olduğunu hükmeder. Sonra arkadaşlarından başka çeşit cevherin bahsini işittiğinde onların bulundukları cevahirin kendi bulduğu elmasın nakışları olduklarını tahayyül eder. Diğer kürevî bir yakutu bulur. Öteki arkadaşı da başka bir çeşidini buluyor. Ve hâkeza her birisi definenin esas müstemilâtı kendi bulduğu çeşitten ibaret olduğunu ve arkadaşlarının buldukları çeşitler de definenin zevaid ve teferruatından olduğunu itikad eder. Mes'ele bu şekilde girmekle müvazene kayıp ve tenasüb zâil olur. Sonra mes'elenin hakikatını keşf ve izah için tevilat ve tekellüfata başlarlar. Hattâ definenin inkârına bile zehab eden olur.

Evet sünnet-i seniye ile müvazene yapılmazdan evvel, hemen meşhudatına itimad eden İsrakiyyun ile mutasavvifenin eserlerini teemmül eden zâtlar, şu söylediğime hak verir. Bilâtereddüd kabul ederler.

Arkadaş! Kur'an da o defineyi keşfetmek için o denize dalmıştır. Fakat Kur'anın gözü açık olduğundan, defineyi tamamıyla ihata ile görmüştür. Ve hakikata

TAKDİM

seyr u sülûkun asıl gayesi, Kur'an'da bahsi geçen hakaik-i imaniyeyi te'vilatsız bir şekilde kabullenmek olduğunu, sırr-ı veraset-i Nübuvvete mazhar İmam Rabbanî gibi bazı ehl-i tasavvufun bu hakikati keşfettiğini ve bu asırda Risale-i Nur'un doğrudan doğruya hakaik-i imaniyeyi keşfetmek suretiyle bu cadde-i kübray-ı Kur'aniyeyi şakirdlerine ders verdiğini beyan etmektedir. Üstad Bediüzzaman Hazretleri bu konuda şöyle buyuruyor:

"Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hak ve hakikat olduğuna en sadık deliller:

1- Tevhidin bütün iktizalarını ve lâzımlarını mertebeleriyle muhafaza etmesidir.

2- Esma-i hüsnanın tenasüb ve iktizası üzerine hakaik-i âliye-i ilahiyedeki müvazeneyi müraat etmesidir.

3- Rububiyet ve uluhiyete ait şuunatı kemal-i müvazene ile cem'etmesidir.

Kur'anın bu hâsiyeti beşerin eserlerinde bulunmadığı gibi, melekût cihetine geçen evliya ve sair büyüklerin netaic-i fikirlerinde de bulunamamıştır. Ve eşyanın bânında dalmış olan İsrakiyyun ve âlem-i gayba nüfuz eden Ruhaniyyun dahi, Kur'anın bu hâsiyetini bulamamışlardır. Zira onların nazarları mukayyed olduğundan hakikat-ı mutlakayı ihata edemez. Bunlar ancak hakikatın bir tarafını bulur ve ifrat-tefrit ile tasarrufa başlarlar. Bunun için tenasübü bozup, müvazeneyi ihlâl ediyorlar.

Meselâ: Enva'-ı cevahiri hâvi zînetli ve kıymetli bir defineyi keşfetmek için birkaç adam denizin dibine dalarlar. Denizin dibinde araştırma yaparken birisinin eline uzunca bir parça elmas geçer. Definenin müstemilâtını tamamen bu gibi elmaslardan ibaret olduğunu hükmeder. Sonra arkadaşlarından başka çeşit cevherin bahsini işittiğinde onların bulundukları cevahirin kendi bulduğu elmasın nakışları olduklarını tahayyül eder. Diğer kürevî bir yakutu bulur. Öteki arkadaşı da başka bir çeşidini buluyor. Ve hâkeza her birisi definenin esas müstemilâtı kendi bulduğu çeşitten ibaret olduğunu ve arkadaşlarının buldukları çeşitler de definenin zevaid ve teferruatından olduğunu itikad eder. Mes'ele bu şekilde girmekle müvazene kayıp ve tenasüb zâil olur. Sonra mes'elenin hakikatını keşf ve izah için tevilat ve tekellüfata başlarlar. Hattâ definenin inkârına bile zehab eden olur.

Evet sünnet-i seniye ile müvazene yapılmazdan evvel, hemen meşhudatına itimad eden İsrakiyyun ile mutasavvifenin eserlerini teemmül eden zâtlar, şu söylediğime hak verir. Bilâtereddüd kabul ederler.

Arkadaş! Kur'an da o defineyi keşfetmek için o denize dalmıştır. Fakat Kur'anın gözü açık olduğundan, defineyi tamamıyla ihata ile görmüştür. Ve hakikata

TAKDİM

uygun bir tarzda tenasüb ve müvazeneye riayet ederek kemal-i intizam ve ittırad ile hakikatı izhar etmiştir.”¹

Keza Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri, tarikat ve tasavvuf mesleğinin Kur’an’dan teşaub ettiği halde fikr-i beşer ile başka bir surete ifrağ ettiğini, bu yol ile hakikate vasıl olmak uzun ve müşkil olduğunu şöyle ifade buyurmaktadır:

“Marifet-i Sâni' denilen kemalât arşına uzanan mi'racların usûlü dördtür.

Birincisi: Tasfiye ve işraka müesses olan muhakkikîn-i sofîyenin minhacıdır.

İkincisi: İmkân ve hudûsa mebni müttekellimînin tarîkıdır.

Bu iki asıl, çendan Kur'andan teşaub etmişlerdir. Lâkin fikr-i beşer başka surete ifrağ ettiği için uzunlaşmış ve müşkilleşmiş, evhamdan masun kalmamışlar.

Üçüncüsü: Şübehat-âlûd hükema mesleğidir.

Dördüncüsü ve en birincisi: Belâgat-ı Kur'anîyenin ulvî mertebesini ilân etmekle beraber, cezalet cihetiyle en parlağı ve istikamet cihetiyle en kısası ve vuzuh cihetiyle beşerin umumuna en eşmeli olan mi'rac-ı Kur'anîdir. Hem o arşa çıkmak için dört vesile vardır: İlham, talim, tasfiye, nazar-ı fikrî.”²

Keza Üstad Bediüzzaman Hazretleri, tarikat, tasavvuf, velayet ve seyr u sülûkun Kur’an’da mevcut olduğunu ve Kur’an’dan alındığını, teklifi ve tekvinî bütün ahkâmın esma-i İlahîyenin tecelliyatından geldiğini, tekvin ve teklifin birbirinden ayrılmayacağını ve tekvin denilen hakikatin teklif denilen şeriatın bir parçası olduğunu, Risale-i Nur şakirdlerinin seyr u sülûk esnasında cevz u levz hükmünde olan keşfiyat ve keramete aldanmayıp doğrudan doğruya gözlerini hakaik-i imaniye olan Kur’an’ın hakikatlerine çevirmeleri lazım geldiğini beyan etmek için bu eseri kaleme almıştır. Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri şöyle buyuruyor:

“Sahabelerin velayeti, velayet-i kübra denilen, veraset-i nübüvvetten gelen, berzah tarîkına uğramayarak, doğrudan doğruya zahirden hakikata geçip, akrebiyet-i İlahîyenin inkişafına bakan bir velayettir ki, o velayet yolu, gayet kısa olduğu halde gayet yüksektir. Hârikaları az, fakat meziyatı çoktur. Keşif ve keramet orada az görünür. Hem evliyanın kerametleri ise, ekserîsi ihtiyarî değil. Ummadığı yerden, ikram-ı İlahî olarak bir hârika ondan zuhur eder. Bu keşif ve kerametlerin ekserisi de, seyr u sülûk zamanında, tarîkat berzahından geçtikleri vakit, âdi beşeriyetten

---

[1] Mesnevi-i Nuriye 136

[2] Mesnevi-i Nuriye 252

TAKDİM

uygun bir tarzda tenasüb ve müvazeneye riayet ederek kemal-i intizam ve ittırad ile hakikatı izhar etmiştir.”¹

Keza Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri, tarikat ve tasavvuf mesleğinin Kur’an’dan teşaub ettiği halde fikr-i beşer ile başka bir surete ifrağ ettiğini, bu yol ile hakikate vasıl olmak uzun ve müşkil olduğunu şöyle ifade buyurmaktadır:

“Marifet-i Sâni' denilen kemalât arşına uzanan mi'racların usûlü dördtür.

Birincisi: Tasfiye ve işraka müesses olan muhakkikîn-i sofîyenin minhacıdır.

İkincisi: İmkân ve hudûsa mebni mütetekellimînin tarîkıdır.

Bu iki asıl, çendan Kur'andan teşaub etmişlerdir. Lâkin fikr-i beşer başka surete ifrağ ettiği için uzunlaşmış ve müşkilleşmiş, evhamdan masun kalmamışlar.

Üçüncüsü: Şübehat-âlûd hükema mesleğidir.

Dördüncüsü ve en birincisi: Belâgat-ı Kur'anîyenin ulvî mertebesini ilân etmekle beraber, cezalet cihetiyle en parlağı ve istikamet cihetiyle en kısası ve vuzuh cihetiyle beşerin umumuna en eşmeli olan mi'rac-ı Kur'anîdir. Hem o arşa çıkmak için dört vesile vardır: İlham, talim, tasfiye, nazar-ı fikrî.”²

Keza Üstad Bediüzzaman Hazretleri, tarikat, tasavvuf, velayet ve seyr u sülûkun Kur’an’da mevcut olduğunu ve Kur’an’dan alındığını, teklifi ve tekvinî bütün ahkâmın esma-i İlahîyenin tecelliyatından geldiğini, tekvin ve teklifin birbirinden ayrılmayacağını ve tekvin denilen hakikatin teklif denilen şeriatın bir parçası olduğunu, Risale-i Nur şakirdlerinin seyr u sülûk esnasında cevz u levz hükmünde olan keşfiyat ve keramete aldanmayıp doğrudan doğruya gözlerini hakaik-i imaniye olan Kur’an’ın hakikatlerine çevirmeleri lazım geldiğini beyan etmek için bu eseri kaleme almıştır. Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri şöyle buyuruyor:

“Sahabelerin velayeti, velayet-i kübra denilen, veraset-i nübüvvetten gelen, berzah tarîkına uğramayarak, doğrudan doğruya zahirden hakikata geçip, akrebiyet-i İlahîyenin inkişafına bakan bir velayettir ki, o velayet yolu, gayet kısa olduğu halde gayet yüksektir. Hârikaları az, fakat meziyatı çoktur. Keşif ve keramet orada az görünür. Hem evliyanın kerametleri ise, ekserîsi ihtiyarî değil. Ummadığı yerden, ikram-ı İlahî olarak bir hârika ondan zuhur eder. Bu keşif ve kerametlerin ekserisi de, seyr u sülûk zamanında, tarîkat berzahından geçtikleri vakit, âdi beşeriyetten

---

[1] Mesnevi-i Nuriye 136

[2] Mesnevi-i Nuriye 252

TAKDİM

"Sual: Müttekellimîn uleması; âlemi, imkân ve hudûsun ünvan-ı icmalîsi içinde sarıp zihnen üstüne çıkar, sonra vahdaniyeti isbat ederler. Ehl-i tasavvufun bir kısmı, tevhid içinde tam huzuru kazanmak için, "Lâ meşhude illâ hu" deyip kâinatı unuttur, nisyan perdesini üstüne çeker, sonra tam huzuru bulur. Ve diğer bir kısmı hakikî tevhidi ve tam huzuru bulmak için "Lâ mevcude illâ hu" diyerek kâinatı hayale sarar, ademe atar, sonra huzur-u tam bulur. Halbuki sen, bu üç meşrebden hariç bir cadde-i kübrayı Kur'anda gösteriyorsun. Ve onun şiarı olarak "Lâ mabude illâ hu" "Lâ maksude illâ hu" diyorsun. Bu caddenin tevhide dair bir bürhanını ve bir muhtasar yolunu icmalen göster.

Elcevab: Bütün Sözler ve bütün Mektublar, o caddeyi gösterir. Şimdilik istediğiniz gibi azîm bir hüccetine ve geniş ve uzun bir bürhanına muhtasaran işaret ederiz. Şöyle ki:

Âlemde herbir şey, bütün eşyayı kendi Hâlıkına verir. Ve dünyada herbir eser, bütün âsârı kendi müessirinin eserleri olduğunu gösterir. Ve kâinatta herbir fiil-i icadî, bütün ef'al-i icadiyeyi kendi fâilinin fiilleri olduğunu isbat eder. Ve mevcudata tecelli eden herbir isim, bütün esmayı kendi müsemmasının isimleri ve ünvanları olduğuna işaret eder. Demek herbir şey, doğrudan doğruya bir bürhan-ı vahdaniyettir ve marifet-i İlahiyenin bir penceresidir. Evet herbir eser, hususan zîhayat olsa, kâinatın küçük bir misal-i musaggarıdır ve âlemin bir çekirdeğidir ve Küre-i Arz'ın bir meyvesidir. Öyle ise; o misal-i musaggarı, o çekirdeği, o meyveyi icad eden, her halde bütün kâinatı icad eden yine odur. Çünkü meyvenin mucidi, ağacının mucidinden başkası olamaz. Öyle ise herbir eser, bütün âsârı müessirine verdiği gibi.. herbir fiil dahi; bütün ef'ali, fâiline isnad eder. Çünkü görüyoruz ki, her bir fiil-i icadî, ekser mevcudatı ihata edecek derecede geniş ve zerreden şümusa kadar uzun birer kanun-u Hallakiyetin ucu olarak görünüyor. Demek o cüz'î fiil-i icadî sahibi kim ise, o mevcudatı ihata eden ve zerreden şümusa kadar uzanan kanun-u küllî ile bağlanan bütün ef'alın fâili olmak gerektir. Evet bir sineği ihya eden, bütün hevamı ve küçük hayvanatı icad eden ve Arz'ı ihya eden zât olacaktır. Hem mevlevî gibi zerreyi döndüren kim ise, müteselsilen mevcudatı tahrik edip, tâ Şems'i seyyaratıyla gezdiren aynı zât olmak gerektir. Çünkü kanun bir silsiledir, ef'al onun ile bağlıdır.

Demek nasıl herbir eser, bütün âsârı müessirine verir ve herbir fiil-i icadî, bütün ef'ali fâiline mal eder. Aynen öyle de: Kâinattaki tecelli eden herbir isim, bütün

TAKDİM

"Sual: Müttekellimîn uleması; âlemi, imkân ve hudûsun ünvan-ı icmalîsi içinde sarıp zihnen üstüne çıkar, sonra vahdaniyeti isbat ederler. Ehl-i tasavvufun bir kısmı, tevhid içinde tam huzuru kazanmak için, "Lâ meşhude illâ hu" deyip kâinatı unuttur, nisyan perdesini üstüne çeker, sonra tam huzuru bulur. Ve diğer bir kısmı hakikî tevhidi ve tam huzuru bulmak için "Lâ mevcude illâ hu" diyerek kâinatı hayale sarar, ademe atar, sonra huzur-u tam bulur. Halbuki sen, bu üç meşrebden hariç bir cadde-i kübrayı Kur'anda gösteriyorsun. Ve onun şiarı olarak "Lâ mabude illâ hu" "Lâ maksude illâ hu" diyorsun. Bu caddenin tevhide dair bir bürhanını ve bir muhtasar yolunu icmalen göster.

Elcevab: Bütün Sözler ve bütün Mektublar, o caddeyi gösterir. Şimdilik istediğiniz gibi azîm bir hüccetine ve geniş ve uzun bir bürhanına muhtasaran işaret ederiz. Şöyle ki:

Âlemde herbir şey, bütün eşyayı kendi Hâlıkına verir. Ve dünyada herbir eser, bütün âsârı kendi müessirinin eserleri olduğunu gösterir. Ve kâinatta herbir fiil-i icadî, bütün ef'al-i icadiyeyi kendi fâilinin fiilleri olduğunu isbat eder. Ve mevcudata tecelli eden herbir isim, bütün esmayı kendi müsemmasının isimleri ve ünvanları olduğuna işaret eder. Demek herbir şey, doğrudan doğruya bir bürhan-ı vahdaniyettir ve marifet-i İlahiyenin bir penceresidir. Evet herbir eser, hususan zîhayat olsa, kâinatın küçük bir misal-i musaggarıdır ve âlemin bir çekirdeğidir ve Küre-i Arz'ın bir meyvesidir. Öyle ise; o misal-i musaggarı, o çekirdeği, o meyveyi icad eden, her halde bütün kâinatı icad eden yine odur. Çünkü meyvenin mucidi, ağacının mucidinden başkası olamaz. Öyle ise herbir eser, bütün âsârı müessirine verdiği gibi.. herbir fiil dahi; bütün ef'ali, fâiline isnad eder. Çünkü görüyoruz ki, her bir fiil-i icadî, ekser mevcudatı ihata edecek derecede geniş ve zerreden şümusa kadar uzun birer kanun-u Hallakiyetin ucu olarak görünüyor. Demek o cüz'î fiil-i icadî sahibi kim ise, o mevcudatı ihata eden ve zerreden şümusa kadar uzanan kanun-u küllî ile bağlanan bütün ef'alın fâili olmak gerektir. Evet bir sineği ihya eden, bütün hevamı ve küçük hayvanatı icad eden ve Arz'ı ihya eden zât olacaktır. Hem mevlevî gibi zerreyi döndüren kim ise, müteselsilen mevcudatı tahrik edip, tâ Şems'i seyyaratıyla gezdiren aynı zât olmak gerektir. Çünkü kanun bir silsiledir, ef'al onun ile bağlıdır.

Demek nasıl herbir eser, bütün âsârı müessirine verir ve herbir fiil-i icadî, bütün ef'ali fâiline mal eder. Aynen öyle de: Kâinattaki tecelli eden herbir isim, bütün

TAKDİM

mesleğini muhafaza edecek ve ileride gelecek Risale-i Nur şakirdlerinin o Kur'ani derslerin hakaikine nüfuz etmek suretiyle seyr u sülûk-i akliye ve kalbiyede bulunurken onlara bir rehber olması ve esna-i sülûkta bir kısım ehl-i tasavvufun hale mağlub olarak ifrat ve tefrite düştüğü gibi; ifrat ve tefrite girmemeleri, istikameti muhafaza etmeleri içindir.

TAKDİM

mesleğini muhafaza edecek ve ileride gelecek Risale-i Nur şakirdlerinin o Kur'ani derslerin hakaikine nüfuz etmek suretiyle seyr u sülûk-i akliye ve kalbiyede bulunurken onlara bir rehber olması ve esna-i sülûkta bir kısım ehl-i tasavvufun hale mağlub olarak ifrat ve tefrite düştüğü gibi; ifrat ve tefrite girmemeleri, istikameti muhafaza etmeleri içindir.

METİN

BİRİNCİ TELVİH: "Tasavvuf", "tarîkat", "velayet", "seyr u sülûk" namları altında şirin, nuranî, neş'eli, ruhanî bir hakikat-ı kudsiye vardır ki; o hakikat-ı kudsiyeyi ilân eden, ders veren, tavsif eden binler cild kitab ehl-i zevk ve keşfin muhakkikleri yazmışlar, o hakikatı ümmete ve bize söylemişler. جَزَاهُمْ اللَّهُ خَيْرًا كَثِيرًا Biz, o muhit denizinden birkaç katre hükmünde birkaç reşhalarını şu zamanın bazı ilcaatına binaen göstereceğiz.

ŞERH

(BİRİNCİ TELVİH: "Tasavvuf", "tarîkat", "velayet", "seyr u sülûk" namları altında şirin, nuranî, neş'eli, ruhanî bir hakikat-ı kudsiye vardır ki; o hakikat-ı kudsiyeyi ilân eden, ders veren, tavsif eden binler cild kitab ehl-i zevk ve keşfin muhakkikleri yazmışlar, o hakikatı ümmete ve bize söylemişler. جَزَاهُمْ اللَّهُ خَيْرًا كَثِيرًا)

Tasavvuf, tarîkat, velayet, seyr u sülûk kelimelerinin manaları, hemen hemen hepsi birbirine yakındır. Bunların cümlesi, bir seyr-i ruhaniyi ifade eder. Bu hususta pek çok kitaplar yazılmıştır.

Tasavvuf ve tarikat her ne kadar Kur'an'dan alınmışsa da zamanla başka şekle ifrağ edilmiştir. Müellif (r.a) bu konuyu Muhakemat adlı eserinde şöyle izah etmiştir:

"Arş-ı kemalât olan marîfet-i Sâni'in mi'raclarının usûlü dörttür:

Birincisi: Tasfiye ve işraka müesses olan muhakkikîn-i sofîyenin minhacıdır.

İkincisi: İmkân ve hudûsa mebni olan mütekellimînin tarîkidir. Bu iki asıl, filvaki' Kur'an'dan teşa'ub etmişlerdir. Lâkin fîkr-i beşer başka surete ifrağ ettiği için, tavîl-üz zeyl ve müşkilleşmiştir.

Üçüncüsü: Hükemanın mesleğidir. Üçü de taarruz-u evhamdan masun değildirler...

*Dördüncüsü ki, belâgat-ı Kur'anîyenin ulüvv-ü rütbesini ilân eden ve istikamet cihetiyle en kısası ve vuzuh cihetiyle beşerin umumuna en eşmeli olan mi'rac-ı Kur'anî'dir. İşte biz dahi bunu ihtiyar ettik."*¹

(Biz, o muhit denizinden birkaç katre hükmünde birkaç reşhalarını şu zamanın bazı ilcaatına) lüzumuna (binaen göstereceğiz.

---

[1] Muhakemat 120

METİN

BİRİNCİ TELVİH: "Tasavvuf", "tarîkat", "velayet", "seyr u sülûk" namları altında şirin, nuranî, neş'eli, ruhanî bir hakikat-ı kudsiye vardır ki; o hakikat-ı kudsiyeyi ilân eden, ders veren, tavsif eden binler cild kitab ehl-i zevk ve keşfin muhakkikleri yazmışlar, o hakikatı ümmete ve bize söylemişler. جَزَاهُمْ اللَّهُ خَيْرًا كَثِيرًا Biz, o muhit denizinden birkaç katre hükmünde birkaç reşhalarını şu zamanın bazı ilcaatına binaen göstereceğiz.

ŞERH

(BİRİNCİ TELVİH: "Tasavvuf", "tarîkat", "velayet", "seyr u sülûk" namları altında şirin, nuranî, neş'eli, ruhanî bir hakikat-ı kudsiye vardır ki; o hakikat-ı kudsiyeyi ilân eden, ders veren, tavsif eden binler cild kitab ehl-i zevk ve keşfin muhakkikleri yazmışlar, o hakikatı ümmete ve bize söylemişler. جَزَاهُمْ اللَّهُ خَيْرًا كَثِيرًا)

Tasavvuf, tarîkat, velayet, seyr u sülûk kelimelerinin manaları, hemen hemen hepsi birbirine yakındır. Bunların cümlesi, bir seyr-i ruhaniyi ifade eder. Bu hususta pek çok kitaplar yazılmıştır.

Tasavvuf ve tarikat her ne kadar Kur'an'dan alınmışsa da zamanla başka şekle ifrağ edilmiştir. Müellif (r.a) bu konuyu Muhakemat adlı eserinde şöyle izah etmiştir:

"Arş-ı kemalât olan marifet-i Sâni'in mi'raclarının usûlü dörttür:

Birincisi: Tasfiye ve işraka müesses olan muhakkikîn-i sofîyenin minhacıdır.

İkincisi: İmkân ve hudûsa mebni olan mütekellimînin tarîkidir. Bu iki asıl, filvaki' Kur'an'dan teşa'ub etmişlerdir. Lâkin fîkr-i beşer başka surete ifrağ ettiği için, tavîl-üz zeyl ve müşkilleşmiştir.

Üçüncüsü: Hükemanın mesleğidir. Üçü de taarruz-u evhamdan masun değildirler...

*Dördüncüsü ki, belâgat-ı Kur'aniyenin ulüvv-ü rütbesini ilân eden ve istikamet cihetiyle en kısası ve vuzuh cihetiyle beşerin umumuna en eşmeli olan mi'rac-ı Kur'anî'dir. İşte biz dahi bunu ihtiyar ettik."*¹

(Biz, o muhit denizinden birkaç katre hükmünde birkaç reşhalarını şu zamanın bazı ilcaatına) lüzumuna (binaen göstereceğiz.

---

[1] Muhakemat 120

METİN

Marifet ve inkişaf-ı hakaik-i imaniye olarak Mi'rac-ı Ahmedî'nin (a.s.m) gölgesinde ve sayesi altında kalb ayağıyla bir seyr u sülûk-u ruhanî neticesinde,

ŞERH

adamla beraber çölde seyahat eder. O adam, o veliyi tanımaz. Her nasılsa o velinin hali, bu adamın hoşuna gitmez, o adam o veliye söver. O salih zat da ona hiç cevap vermez. Şehre yakın geldiklerinde o veli zat der ki: "Allah rızası için kusurum neyse bana söyle. Biraz daha söv, hiç değilse günahlarımdan kurtulayım." O adam, o veli zata: "Sen kimsin?" diye sorar. "Ben falan kimseyim." diye cevap verir. O adam: "Eyyvah!" der, yaptığı kusuru anlar.

İşte hakiki ehl-i tasavvuf, böyle güzel ahlak sahibi olur. Bu kimseler hem alimdirler, hem maneviyat ehlidirler, hem de pek çok hakaretlere maruz kaldıkları halde sabrederler.

Üçüncü ve asıl gaye ise: Marifet-i İlahiye ve inkişaf-ı hakaik-i imaniye olarak Mi'rac-ı Ahmedî'nin gölgesinde ve sayesi altında kalb ayağıyla seyr u sülûk etmektir.

Müellif (r.a), gelecek cümlelerinde tarikatın bu üçüncü ve asıl gayesini izah etmektedir. Şöyle ki:

(Marifet ve inkişaf-ı hakaik-i imaniye olarak,) salik-i rah-ı hudaya başta tevhid ve haşr-i cismani olmak üzere altı erkan-ı imaniye inkişaf eder. Kalb gözüyle Levh-i Mahfuz'u, Arş'ı, melekleri görür, peygamberlerle görüşür, kabir azabını, haşir meydanını, cennet ve cehennemi seyreder, alemde tecelli eden ef'al, esma ve sıfat-ı İlahiyeyi müşahede eder, neticede tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olup cemalullah ile müşerref olur. Kısaca erkan-ı imaniyeyi kabiliyetine göre keşfeder. **(Mi'rac-ı Ahmedî'nin (a.s.m) gölgesinde ve sayesi)** gölgesi ve himayesi **(altında kalb ayağıyla bir seyr u sülûk-u ruhanî neticesinde,)** Bu cümle gayet mühimdir. Salik, Mi'rac-ı Ahmedinin (a.s.m) gölgesinde ve sayesi altında seyr u sülûk eder. Demek sünnet-i seniyyeye ittiba' etmeden o yolda yürümek mümkün değildir. Bu nedenle Cenab-ı Hak سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ ayet-i kerimesiyle, marifet ve inkişaf-ı hakaik-i İlahiye mazhar olmak isteyen her şahsı, ubudiyyete, yani sünnet-i seniyyenin ittibaina davet etmekte, ancak O'nun sayesi altında hakikata vasil olunabileceğini beyan buyurmaktadır.

METİN

Marifet ve inkişaf-ı hakaik-i imaniye olarak Mi'rac-ı Ahmedî'nin (a.s.m) gölgesinde ve sayesi altında kalb ayağıyla bir seyr u sülûk-u ruhanî neticesinde,

ŞERH

adamla beraber çölde seyahat eder. O adam, o veliyi tanımaz. Her nasılsa o velinin hali, bu adamın hoşuna gitmez, o adam o veliye söver. O salih zat da ona hiç cevap vermez. Şehre yakın geldiklerinde o veli zat der ki: "Ellah rızası için kusurum neyse bana söyle. Biraz daha söv, hiç değilse günahlarımdan kurtulayım." O adam, o veli zata: "Sen kimsin?" diye sorar. "Ben falan kimseyim." diye cevap verir. O adam: "Eyyvah!" der, yaptığı kusuru anlar.

İşte hakiki ehl-i tasavvuf, böyle güzel ahlak sahibi olur. Bu kimseler hem alimdirler, hem maneviyat ehlidirler, hem de pek çok hakaretlere maruz kaldıkları halde sabrederler.

Üçüncü ve asıl gaye ise: Marifet-i İlahiye ve inkişaf-ı hakaik-i imaniye olarak Mi'rac-ı Ahmedî'nin gölgesinde ve sayesi altında kalb ayağıyla seyr u sülûk etmektir.

Müellif (r.a), gelecek cümlelerinde tarikatın bu üçüncü ve asıl gayesini izah etmektedir. Şöyle ki:

(Marifet ve inkişaf-ı hakaik-i imaniye olarak,) salik-i rah-ı hudaya başta tevhid ve haşr-i cismani olmak üzere altı erkan-ı imaniye inkişaf eder. Kalb gözüyle Levh-i Mahfuz'u, Arş'ı, melekleri görür, peygamberlerle görüşür, kabir azabını, haşir meydanını, cennet ve cehennemi seyreder, alemde tecelli eden ef'al, esma ve sıfat-ı İlahiyeyi müşahede eder, neticede tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olup cemalullah ile müşerref olur. Kısaca erkan-ı imaniyeyi kabiliyetine göre keşfeder. **(Mi'rac-ı Ahmedî'nin (a.s.m) gölgesinde ve sayesi)** gölgesi ve himayesi **(altında kalb ayağıyla bir seyr u sülûk-u ruhanî neticesinde,)** Bu cümle gayet mühimdir. Salik, Mi'rac-ı Ahmedinin (a.s.m) gölgesinde ve sayesi altında seyr u sülûk eder. Demek sünnet-i seniyyeye ittiba' etmeden o yolda yürümek mümkün değildir. Bu nedenle Cenab-ı Hak سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ ayet-i kerimesiyle, marifet ve inkişaf-ı hakaik-i İlahiye mazhar olmak isteyen her şahsı, ubudiyyete, yani sünnet-i seniyyenin ittibaina davet etmekte, ancak O'nun sayesi altında hakikata vasil olunabileceğini beyan buyurmaktadır.

METİN

zevkî, halî ve bir derece şuhudî hakaik-i imaniye ve Kur'aniyeye mazhariyet "tarîkat", "tasavvuf" namıyla ulvî bir sırr-ı insanî ve bir kemal-i beşerîdir.

ŞERH

Hem bu ayet-i kerime, Resul-i Ekrem (a.s.m)'in Mi'rac-ı Ekber'inde olduğu gibi manevi bir davetin vücudundan bahsetmektedir. Şayet bu yolda Ellah'ın bir daveti vuku bulmazsa, yani cezb u lütf-u İlahî olmazsa, bir veli kendi iradesiyle ne kadar çalışırsa çalışsın, o makamları kat' edemez. Cenab-ı Hak tarafından kendisine manevi bir davet yapılan, yani cezb u lütf-u İlahîye mazhar olan bir kimse ise; sırr-ı veraset-i Nebvî ile birden bire terakki eder, bütün o makamatı kat' eder, daha sonra tavzif edilerek nev-i beşere irşad ve tebliğ vazifesini eda etmek üzere gönderilir. **(zevkî, halî ve bir derece şuhudî hakaik-i imaniye ve Kur'aniyeye mazhariyet;)** Salik-i rah-ı hudanın mazhar olduğu hakaik-i imaniye ve Kur'aniye dil ile hakkıyla anlatılamaz. Zira hem zevkîdir, hem halîdir, hem de şuhudîdir. Yani kalb gözüyle görür. Salik, gördüğü şeyleri nasıl anlatabilir? Zira gören, şu dünyevi göz değildir, kalb gözüdür. **("tarîkat", "tasavvuf" namıyla ulvî bir sırr-ı insanî ve bir kemal-i beşerîdir.)** Tasavvuf ve tarikat, altı erkan-ı imaniye, beş esasat-ı İslamiye ve esrar-ı Kur'aniyeye mazhariyettir. Bu erkan, esasat ve esrara keşfen mazhar olan ve şuhuden tam anlayan, kemale ermiş ve insan-ı kâmil ünvanını almış demektir. Zira beşerin kemali, marifet ve hakaik-i imaniyenin inkişafı ve esma-i İlahîyeye mazhariyeti nisbetindedir. Müellif (r.a) tarikatın bu üç gayesini, İmam Rabbani (r.a) Hazretlerinden şöyle nakletmektedir:

" 'Tarîk-i Nakşî'de iki kanad ile sülûk edilir. Yani: Hakaik-i imaniyeye sağlam bir surette itikad etmek ve feraiz-i diniyeyi imtisal etmekle olur. Bu iki cenahta kusur varsa, o yolda gidilmez. Öyle ise tarîk-ı Nakşî'nin üç perdesi var:

Birisi ve en birincisi ve en büyüğü: Doğrudan doğruya hakaik-i imaniyeye hizmettir ki, İmam-ı Rabbanî de (r.a) âhir zamanında ona sülûk etmiştir.

İkincisi: Feraiz-i diniyeye ve Sünnet-i Seniyyeye tarîkat perdesi altında hizmettir.

*Üçüncüsü: Tasavvuf yoluyla emraz-ı kalbiyenin izalesine çalışmak, kalb ayağıyla sülûk etmektir. Birincisi farz, ikincisi vâcib, bu üçüncüsü ise sünnet hükmündedir."*¹

---

[1] Mektubat 22

METİN

zevkî, halî ve bir derece şuhudî hakaik-i imaniye ve Kur'aniyeye mazhariyet "tarîkat", "tasavvuf" namıyla ulvî bir sırr-ı insanî ve bir kemal-i beşerîdir.

ŞERH

Hem bu ayet-i kerime, Resul-i Ekrem (a.s.m)'in Mi'rac-ı Ekber'inde olduğu gibi manevi bir davetin vücudundan bahsetmektedir. Şayet bu yolda Ellah'ın bir daveti vuku bulmazsa, yani cezb u lütf-u İlahî olmazsa, bir veli kendi iradesiyle ne kadar çalışırsa çalışsın, o makamları kat' edemez. Cenab-ı Hak tarafından kendisine manevi bir davet yapılan, yani cezb u lütf-u İlahîye mazhar olan bir kimse ise; sırr-ı veraset-i Nebvî ile birden bire terakki eder, bütün o makamatı kat' eder, daha sonra tavzif edilerek nev-i beşere irşad ve tebliğ vazifesini eda etmek üzere gönderilir. **(zevkî, halî ve bir derece şuhudî hakaik-i imaniye ve Kur'aniyeye mazhariyet;)** Salik-i rah-ı hudanın mazhar olduğu hakaik-i imaniye ve Kur'aniye dil ile hakkıyla anlatılamaz. Zira hem zevkîdir, hem halîdir, hem de şuhudîdir. Yani kalb gözüyle görür. Salik, gördüğü şeyleri nasıl anlatabilir? Zira gören, şu dünyevi göz değildir, kalb gözüdür. **("tarîkat", "tasavvuf" namıyla ulvî bir sırr-ı insanî ve bir kemal-i beşerîdir.)** Tasavvuf ve tarikat, altı erkan-ı imaniye, beş esasat-ı İslamiye ve esrar-ı Kur'aniyeye mazhariyettir. Bu erkan, esasat ve esrara keşfen mazhar olan ve şuhuden tam anlayan, kemale ermiş ve insan-ı kâmil ünvanını almış demektir. Zira beşerin kemali, marifet ve hakaik-i imaniyenin inkişafı ve esma-i İlahîyeye mazhariyeti nisbetindedir. Müellif (r.a) tarikatın bu üç gayesini, İmam Rabbani (r.a) Hazretlerinden şöyle nakletmektedir:

" 'Tarîk-i Nakşî'de iki kanad ile sülûk edilir. Yani: Hakaik-i imaniyeye sağlam bir surette itikad etmek ve feraiz-i diniyeyi imtisal etmekle olur. Bu iki cenahta kusur varsa, o yolda gidilmez. Öyle ise tarîk-ı Nakşî'nin üç perdesi var:

Birisi ve en birincisi ve en büyüğü: Doğrudan doğruya hakaik-i imaniyeye hizmettir ki, İmam-ı Rabbanî de (r.a) âhir zamanında ona sülûk etmiştir.

İkincisi: Feraiz-i diniyeye ve Sünnet-i Seniyyeye tarîkat perdesi altında hizmettir.

*Üçüncüsü: Tasavvuf yoluyla emraz-ı kalbiyenin izalesine çalışmak, kalb ayağıyla sülûk etmektir. Birincisi farz, ikincisi vâcib, bu üçüncüsü ise sünnet hükmündedir."*¹

---

[1] Mektubat 22

ŞERH

niyazlarını **(işiten)** ve ancak O'dur her şeyi **(gören, her şeyden hakkıyla haberdar olan.)** İşte Hazret-i Muhammed (a.s.m)'in da bütün dua ve niyazlarını işiten, bütün ibadet ve itaatini görüp bilen O Zat-ı Zülcelal, O Muhterem Habibini, Resulünü öyle pek yüce bir seyahat şerefine kavuşturmuştur. "1

Necm Suresinde ise şöyle buyrulmaktadır:

وَالنَّجْمُ إِذَا هَوَىٰ

"(Doğmaya başladığı zaman veya battığı vakit, yıldıza kasem ederim ki;) Hazret-i Muhammed (a.s.m) hakkında verilecek olan bilgiler, hakikatın tâ kendisidir."

Bazı müfessirlere göre ayet-i kerimde geçen النّجم kelimesinden murad, Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim'in âyetleri münecemen, yâni; çeşitli zamanlarda parça parça yukarıdan aşağıya indirilmiş olduğu için kendisine "Necm" ismi verilmiştir.

Bâzı müfessirlere göre ise ayet-i kerimde geçen النّجم kelimesinden murad, Hazret-i Muhammed (a.s.m)'dir. Çünkü O, insanlık dünyasını aydınlatan ve süsleyen bir yıldızdır. Mîrac gecesinde, emr-i Rabbani ile semavata, Sidretu'l-Münteha'ya, Arş'a, ta huzur-u İlahiye kadar yükselmiş, sonra izn-i İlahi ile yine yeryüzüne avdet etmiştir.

Ayet-i kerimde geçen هَوَى kelimesi, doğmak, düşmek, batmak, yukarıdan aşağıya doğru inmek, yükselmek, yukarı doğru çıkmak manalarına gelmektedir.

مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ

"(Arkadaşınız) dâima kendisini görüp sıdkına ve yüksek ahlakına şâhid bulunduğunuz Hazret-i Muhammed (a.s.m) **(şaşırmadı)** hak yolundan dönmedi, doğruluktan asla ayrılmadı **(ve bâtıla inanmadı.)** Doğru olmayan bir yola girmede, daima hidâyet yolunu tâkib etti."

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ

"(Ve) ismet sıfatıyla muttasıf olan O Peygamber, **(hevadan**

[1] İsra 1

ŞERH

niyazlarını **(işiten)** ve ancak O'dur her şeyi **(gören, her şeyden hakkıyla haberdar olan.)** İşte Hazret-i Muhammed (a.s.m)'in da bütün dua ve niyazlarını işiten, bütün ibadet ve itaatini görüp bilen O Zat-ı Zülcelal, O Muhterem Habibini, Resulünü öyle pek yüce bir seyahat şerefine kavuşturmuştur. "1

Necm Suresinde ise şöyle buyrulmaktadır:

وَالنَّجْمُ إِذَا هَوَىٰ

"(Doğmaya başladığı zaman veya battığı vakit, yıldıza kasem ederim ki;) Hazret-i Muhammed (a.s.m) hakkında verilecek olan bilgiler, hakikatın tâ kendisidir."

Bazı müfessirlere göre ayet-i kerimde geçen النّجم kelimesinden murad, Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim'in âyetleri müneccemen, yâni; çeşitli zamanlarda parça parça yukarıdan aşağıya indirilmiş olduğu için kendisine "Necm" ismi verilmiştir.

Bâzı müfessirlere göre ise ayet-i kerimde geçen النّجم kelimesinden murad, Hazret-i Muhammed (a.s.m)'dir. Çünkü O, insanlık dünyasını aydınlatan ve süsleyen bir yıldızdır. Mîrac gecesinde, emr-i Rabbani ile semavata, Sidretu'l-Münteha'ya, Arş'a, ta huzur-u İlahiye kadar yükselmiş, sonra izn-i İlahi ile yine yeryüzüne avdet etmiştir.

Ayet-i kerimde geçen هَوَى kelimesi, doğmak, düşmek, batmak, yukarıdan aşağıya doğru inmek, yükselmek, yukarı doğru çıkmak manalarına gelmektedir.

مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ

"(Arkadaşınız) dâima kendisini görüp sıdkına ve yüksek ahlakına şâhid bulunduğunuz Hazret-i Muhammed (a.s.m) **(şaşırmadı)** hak yolundan dönmedi, doğruluktan asla ayrılmadı **(ve bâtıla inanmadı.)** Doğru olmayan bir yola girmede, daima hidâyet yolunu tâkib etti."

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ

"(Ve) ismet sıfatıyla muttasıf olan O Peygamber, **(hevadan**

[1] İsra 1

ŞERH

ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ

Şayet فَاسْتَوَىٰ fiilinde müstetir olan zamirin mercii Cebrail (a.s) olsa, ذُو مِرَّةٍ vasfı da Cebrail (a.s)'a ait olur. Bu durumda ayet-i kerimenin manası şöyle olur:

“Evet, O Cibril-i Emin, **(bir kuvvet)** akıl ve dirayeti itibariyle bir kabiliyet ve dînen bir güç **(sahibi)**dir **(ki;)** Hazret-i Peygamber'e **(dosdoğru göründü.)** Yâni Resûl-i Ekrem (a.s.m)'a asıl suretinde göründü.”

Şayet فَاسْتَوَىٰ fiilinde müstetir olan zamirin mercii Cenab-ı Hak olsa, ذُو مِرَّةٍ vasfı da Cenab-ı Hakk'a ait olur. Bu durumda ayet-i kerimenin manası şöyle olur:

“**(İlim ve hikmet gibi güzel vasıflar sahibi olan O Zat-ı Akdes, şanına layık bir şekilde istiva etti.)** Ta ki Hazret-i Peygamber (a.s.m), lâ zamanî, lâ mekânî ve lâ keyfî bir surette O'nun rü'yetine mazhar olabilsin.”

وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ

هُوَ zamiri, Cibril-i Emin'e raci olduğunda ayetin manası şöyle olur:

“**(Ve O)** Hazret-i Cibril, Resûl-i Ekrem (a.s.m)'a asıl suretinde görüldüğü zaman **(en yüksek tarafda idi.)** Yâni Hazret-i Cebrail, ilk vahyi getirdiği zaman veya mi'racda altı yüz kanat sahibi olarak Resul-i Ekrem (a.s.m) O'nu ufuk-u a'lada gördü.”

Resul-i Ekrem (s.a.v) Cebrail (a.s)'ı, bu dünya gözüyle iki defa görmüştür. Bir rivayete göre;

Biri: İlk vahyi geldiği zaman.

Diğeri: Mi'rac gecesinde.

Diğer bir rivayete göre ise; her iki görüş de mirac gecesinde olmuştur.

Müfessirin-i izam, bu iki rivayeti nazar-ı dikkate alarak ayet-i kerimeyi “Resul-i Ekrem (a.s.m), Hazret-i Cebraili, ilk vahyi getirdiği zaman veya mi'racda altı yüz kanat sahibi olarak ufuk-u a'lada gördü.” şeklinde tefsir etmişlerdir.

İhtar: وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ ayet-i kerimesi, Resul-i Ekrem (s.a.v)'in, Hazret-i Cebraili

ŞERH

ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ

Şayet فَاسْتَوَىٰ fiilinde müstetir olan zamirin mercii Cebrail (a.s) olsa, ذُو مِرَّةٍ vasfı da Cebrail (a.s)'a ait olur. Bu durumda ayet-i kerimenin manası şöyle olur:

“Evet, O Cibril-i Emin, **(bir kuvvet)** akıl ve dirayeti itibariyle bir kabiliyet ve dînen bir güç **(sahibi)**dir **(ki;)** Hazret-i Peygamber'e **(dosdoğru göründü.)** Yâni Resûl-i Ekrem (a.s.m)'a asıl suretinde göründü.”

Şayet فَاسْتَوَىٰ fiilinde müstetir olan zamirin mercii Cenab-ı Hak olsa, ذُو مِرَّةٍ vasfı da Cenab-ı Hakk'a ait olur. Bu durumda ayet-i kerimenin manası şöyle olur:

“**(İlim ve hikmet gibi güzel vasıflar sahibi olan O Zat-ı Akdes, şanına layık bir şekilde istiva etti.)** Ta ki Hazret-i Peygamber (a.s.m), lâ zamanî, lâ mekânî ve lâ keyfî bir surette O'nun rü'yetine mazhar olabilsin.”

وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ

هُوَ zamiri, Cibril-i Emin'e raci olduğunda ayetin manası şöyle olur:

“**(Ve O)** Hazret-i Cibril, Resûl-i Ekrem (a.s.m)'a asıl suretinde görüldüğü zaman **(en yüksek tarafda idi.)** Yâni Hazret-i Cebrail, ilk vahyi getirdiği zaman veya mi'racda altı yüz kanat sahibi olarak Resul-i Ekrem (a.s.m) O'nu ufuk-u a'lada gördü.”

Resul-i Ekrem (s.a.v) Cebrail (a.s)'ı, bu dünya gözüyle iki defa görmüştür. Bir rivayete göre;

Biri: İlk vahyi geldiği zaman.

Diğeri: Mi'rac gecesinde.

Diğer bir rivayete göre ise; her iki görüş de mirac gecesinde olmuştur.

Müfessirin-i izam, bu iki rivayeti nazar-ı dikkate alarak ayet-i kerimeyi “Resul-i Ekrem (a.s.m), Hazret-i Cebraili, ilk vahyi getirdiği zaman veya mi'racda altı yüz kanat sahibi olarak ufuk-u a'lada gördü.” şeklinde tefsir etmişlerdir.

İhtar: وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ ayet-i kerimesi, Resul-i Ekrem (s.a.v)'in, Hazret-i Cebraili

ŞERH

“(Derken) o mübarek melek, yeryüzüne teşrif ederek Resûl-i Ekrem (a.s.m)’a **(iki yay kadar veya daha yakın oluverdi.)** O miktar yaklaşarak kendisini aslî suretinde O’na göstermiş oldu.”

Şayet müstetir zamir, Cenab-ı Hakk’a raci olsa, ayet-i kerimenin manası şöyle olur:

“O kadar ki; Zat-ı Akdes, lâ zamanî, lâ mekânî ve lâ keyfî bir surette Hazret-i Muhammed (a.s.m)’a iki yay kadar veya daha yakın oluverdi.”

Ayetinin ifadesiyle; Resul-i Ekrem (a.s.m) mi’raç gecesinde kab-ı kavseyn makamına çıktığı zaman, ayine-i ruhunda Cenab-ı Hakkın cemâlini gördü, tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar oldu.

Ayet-i kerimede geçen “قَابَ” tabiri; miktar, yayın kabzası ile ucu arasındaki mesafe anlamına gelir. Yakınlıktan kinayedir. قَوْس : Yay demektir. Kab-ı kavseyn tabirinin aslı; kaban-i kavsin’dir. Bir yayın iki tarafı arasındaki mesafe demektir. Arablar bu tabiri “kab-ı kavseyn” şeklinde kullanmışlardır. Ayet-i kerimede geçen kab-ı kavseyn tabiri bir teşbih olup şu hakikate işaret eder:

Hazret-i Muhammed (a.s.m)’ın cased-i mübareki o kadar Ellah’a yaklaştı ki; Ellah ile O’nun arasında adeta bir yayın iki tarafı arasındaki kadar mesafe kaldı. Yani O Zat’ın beşeriyeti, Ellah (c.c) ile birleşmedi. Yani ne âlem-i vücub, âlem-i imkana dahil oldu; ne de âlem-i imkan, âlem-i vücuba dahil oldu. Âlem-i vücub, âlem-i vücub olarak kaldı, âlem-i imkân olan Resul-i Ekrem (a.s.m) da âlem-i imkân olarak kaldı. Zira itikadi bir kaidedir ki; Ellah hakkında duhul, huruc, ittisal ve infisal muhaldir.

Şayet müstetir zamir, Resul-i Ekrem (a.s.m)’a raci olsa, ayet-i kerimenin manası şöyle olur:

“Derken Zat-ı Ekrem (a.s.m), lâ zamanî, lâ mekânî ve lâ keyfî bir surette Cenab-ı Hakk’a iki yay kadar veya daha yakın oluverdi.”

قَاوُحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ

Şayet قَاوُحَى fiilindeki müstetir zamir, Cebrail (a.s)’a raci olsa, ayet-i kerimenin manası şöyle olur:

ŞERH

“(Derken) o mübarek melek, yeryüzüne teşrif ederek Resûl-i Ekrem (a.s.m)’a **(iki yay kadar veya daha yakın oluverdi.)** O miktar yaklaşarak kendisini aslî suretinde O’na göstermiş oldu.”

Şayet müstetir zamir, Cenab-ı Hakk’a raci olsa, ayet-i kerimenin manası şöyle olur:

“O kadar ki; Zat-ı Akdes, lâ zamanî, lâ mekânî ve lâ keyfî bir surette Hazret-i Muhammed (a.s.m)’a iki yay kadar veya daha yakın oluverdi.”

Ayetinin ifadesiyle; Resul-i Ekrem (a.s.m) mi’raç gecesinde kab-ı kavseyn makamına çıktığı zaman, ayine-i ruhunda Cenab-ı Hakkın cemâlini gördü, tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar oldu.

Ayet-i kerimede geçen “قَابَ” tabiri; miktar, yayın kabzası ile ucu arasındaki mesafe anlamına gelir. Yakınlıktan kinayedir. قَوْسٌ : Yay demektir. Kab-ı kavseyn tabirinin aslı; kaban-i kavsin’dir. Bir yayın iki tarafı arasındaki mesafe demektir. Arablar bu tabiri “kab-ı kavseyn” şeklinde kullanmışlardır. Ayet-i kerimede geçen kab-ı kavseyn tabiri bir teşbih olup şu hakikate işaret eder:

Hazret-i Muhammed (a.s.m)’ın cased-i mübareki o kadar Allah’a yaklaştı ki; Allah ile O’nun arasında adeta bir yayın iki tarafı arasındaki kadar mesafe kaldı. Yani O Zat’ın beşeriyeti, Allah (c.c) ile birleşmedi. Yani ne âlem-i vücub, âlem-i imkana dahil oldu; ne de âlem-i imkan, âlem-i vücuba dahil oldu. Âlem-i vücub, âlem-i vücub olarak kaldı, âlem-i imkân olan Resul-i Ekrem (a.s.m) da âlem-i imkân olarak kaldı. Zira itikadi bir kaidedir ki; Allah hakkında duhul, huruc, ittisal ve infisal muhaldir.

Şayet müstetir zamir, Resul-i Ekrem (a.s.m)’a raci olsa, ayet-i kerimenin manası şöyle olur:

“Derken Zat-ı Ekrem (a.s.m), lâ zamanî, lâ mekânî ve lâ keyfî bir surette Cenab-ı Hakk’a iki yay kadar veya daha yakın oluverdi.”

قَاوُحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ

Şayet قَاوُحَى fiilindeki müstetir zamir, Cebrail (a.s)’a raci olsa, ayet-i kerimenin manası şöyle olur:

ŞERH

"Artık Hazret-i Cibril (**hemen**) O Mutekellim-i Ezeli'nin (**kuluna**) Hazret-i Muhammed (a.s.m)'a (**vahy ettiğini**) Cenab-ı Hak tarafından tebliğ etmekle emrolunduğu ahkamı (**vahyetti.**)"

Şayet müstetir zamir, Cenab-ı Hakk'a raci olsa, ayet-i kerimenin manası şöyle olur:

"Cenab-ı Hak, Peygamberine vasıtasız bir surette vahiyde bulunmuş oldu, bizzat O'nunla konuştu."

مَا كَذَّبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى

"Hazret-i Muhammed (a.s.m)'ın (**gözleriyle gördüğünü kalbi yalanlamadı.**) O gördüğü Zât'ın Cibril-i Emîn olduğunu kalbi dahi tasdik etti."

Diğer bir manaya göre ise; **"Hazret-i Muhammed (a.s.m)'ın lâ zamanî, lâ mekânî ve lâ keyfî bir surette rû'yetiyle müşerref olduğu Zat'ın Cenab-ı Hak olduğunu kalbi dahi tasdik etti."**

أَفْتَمَّازُوتُهُ عَلَى مَا يَرَى

"Artık ey münkirler! Siz (**O'nun**) O Yüce Peygamber'in öyle açıkça (**gördüğüne karşı O'nunla mücadelede mi bulunuyorsunuz?**) O doğru sözlü olan Peygamberi yalanlayarak O'nun Cibril-i Emîn'i veya Cenab-ı Hakk'ı görmemiş olduğunu mu iddiaya cür'et ediyorsunuz? Şüphesiz yok ki; O'nun verdiği haber hakikatin ta kendisidir."

وَلَقَدْ رَأَاهُ نَزَّلَةً أُخْرَى

Şayet ٱلْج fiilindeki muttasıl zamir, Cebrail (a.s.)'a raci olsa, ayet-i kerimenin manası şöyle olur:

"(Kasem olsun ki,) muhakkak bir hâdisedir ki, Hazret-i Muhammed (a.s.m) (O'nu) Cibril-i Emîn'i (diğer bir inişinde de gördü.) O mübarek meleği, mi'rac gecesinde kendi asli suretiyle bir defa daha gördü."

Bir rivayete göre; Resul-i Ekrem (a.s.m), Cibril-i Emin'i ilk defa asıl suretinde ilk vahiy getirdiği zaman ufuk-u a'lada gördü. İkinci defa ise mi'rac gecesinde gördü. Diğer bir rivayete göre ise, Peygamber Efendimizin (a.s.m) Cebrail (a.s.)'ı iki defa görmesi de mi'racta vuku bulmuştur.

ŞERH

"Artık Hazret-i Cibril (**hemen**) O Mutekellim-i Ezeli'nin (**kuluna**) Hazret-i Muhammed (a.s.m)'a (**vahy ettiğini**) Cenab-ı Hak tarafından tebliğ etmekle emrolunduğu ahkamı (**vahyetti.**)"

Şayet müstetir zamir, Cenab-ı Hakk'a raci olsa, ayet-i kerimenin manası şöyle olur:

"Cenab-ı Hak, Peygamberine vasıtasız bir surette vahiyde bulunmuş oldu, bizzat O'nunla konuştu."

مَا كَذَّبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى

"Hazret-i Muhammed (a.s.m)'ın (**gözleriyle gördüğünü kalbi yalanlamadı.**) O gördüğü Zât'ın Cibril-i Emîn olduğunu kalbi dahi tasdik etti."

Diğer bir manaya göre ise; **"Hazret-i Muhammed (a.s.m)'ın lâ zamanî, lâ mekânî ve lâ keyfî bir surette rû'yetiyle müşerref olduğu Zat'ın Cenab-ı Hak olduğunu kalbi dahi tasdik etti."**

أَفْتَمَّازُوتُهُ عَلَى مَا يَرَى

"Artık ey münkirler! Siz (**O'nun**) O Yüce Peygamber'in öyle açıkça (**gördüğüne karşı O'nunla mücadelede mi bulunuyorsunuz?**) O doğru sözlü olan Peygamberi yalanlayarak O'nun Cibril-i Emîn'i veya Cenab-ı Hakk'ı görmemiş olduğunu mu iddiaya cür'et ediyorsunuz? Şüphesiz yok ki; O'nun verdiği haber hakikatin ta kendisidir."

وَلَقَدْ رَأَاهُ نَزَّلَةً أُخْرَى

Şayet ٱلْج fiilindeki muttasıl zamir, Cebrail (a.s.)'a raci olsa, ayet-i kerimenin manası şöyle olur:

"(Kasem olsun ki,) muhakkak bir hâdisedir ki, Hazret-i Muhammed (a.s.m) (O'nu) Cibril-i Emîn'i (diğer bir inişinde de gördü.) O mübarek meleği, mi'rac gecesinde kendi asli suretiyle bir defa daha gördü."

Bir rivayete göre; Resul-i Ekrem (a.s.m), Cibril-i Emin'i ilk defa asıl suretinde ilk vahiy getirdiği zaman ufuk-u a'lada gördü. İkinci defa ise mi'rac gecesinde gördü. Diğer bir rivayete göre ise, Peygamber Efendimizin (a.s.m) Cebrail (a.s.)'ı iki defa görmesi de mi'racta vuku bulmuştur.

ŞERH

مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى

"İşte öyle ilâhî feyizlerin tecelli ettiği Sidretü'l-Müntehâ'da Resûl-i Ekrem (a.s.m)'a âit olan mübarek(**göz ne çevrildi**) o gördüğü nurlu manzaralardan başkasına ne meyletti ve yöneldi (**ve ne de sınırı aştı.**) Ne de bakmakla mükellef bulunmadığı şeylere iltifatta bulundu. Ancak kendisine karşı tecelli eden yüce varlıklara karşı tam bir ihtimam ile sebat edip durdu, onları müşahede ile pek büyük ruhanî bir zevk aldı."

لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى

"(**Kasem olsun ki;**) Hazret-i Peygamber (a.s.m), öyle ulvi makamlarda olduğu vakit(**Rabb'in en büyük delillerinden**) mühim bir kısmını (**gördü.**) Kâinatın yaratıcısının pek büyük saltanatını, yüce eserlerini, ef'al, esma ve sıfatının tecelliyatını seyretti ve cemalullah ile müşerref oldu ki, bunları ifâdelerle belirlemek ve anlatmak mümkün değildir."¹

Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri bu ayet-i kerimelerin tefsiri sadedinde şöyle buyurmuştur:

"İşte Kur'an, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın mi'racının mebdei olan, Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya olan seyeranını zikrettikten sonra هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ der. إِنَّهُ deki zamir, ya Cenab-ı Hakk'adır veyahut Peygamberdir. Peygambere göre olsa, şöyle oluyor ki: "Bu seyahat-ı cüz'ide, bir seyr-i umumî, bir uruc-u küllî var ki, tâ Sidret-ül Münteha'ya, tâ Kab-ı Kavseyn'e kadar, meratib-i külliye-i esmaiyyede gözüne, kulağına tezahür eden âyât-ı Rabbaniyeyi ve acaib-i san'at-ı İlahiyeyi işitmiş, görmüştür" der. O küçük, cüz'î seyahatı; küllî ve mahşer-i acaib bir seyahatın anahtarı hükmünde gösteriyor.

Eğer zamir, Cenab-ı Hakk'a raci' olsa şöyle oluyor ki: "Bir abdin bir seyahatta huzuruna davet edip bir vazife ile tavzif etmek için Mescid-i Haram'dan mecma-i enbiya olan Mescid-i Aksa'ya gönderip enbiyalarla görüştürüp bütün enbiyaların usûl-ü dinlerine vâris-i mutlak olduğunu gösterdikten sonra, tâ Kab-ı Kavseyn'e kadar mülk ü melekûtunda gezdirdi."

[1] Necm 1-18

ŞERH

مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى

"İşte öyle ilâhî feyizlerin tecelli ettiği Sidretü'l-Müntehâ'da Resûl-i Ekrem (a.s.m)'a âit olan mübarek(**göz ne çevrildi**) o gördüğü nurlu manzaralardan başkasına ne meyletti ve yöneldi (**ve ne de sınırı aştı.**) Ne de bakmakla mükellef bulunmadığı şeylere iltifatta bulundu. Ancak kendisine karşı tecelli eden yüce varlıklara karşı tam bir ihtimam ile sebat edip durdu, onları müşahade ile pek büyük ruhanî bir zevk aldı."

لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى

"(**Kasem olsun ki;**) Hazret-i Peygamber (a.s.m), öyle ulvi makamlarda olduğu vakit(**Rabb'in en büyük delillerinden**) mühim bir kısmını (**gördü.**) Kâinatın yaratıcısının pek büyük saltanatını, yüce eserlerini, ef'al, esma ve sıfatının tecelliyatını seyretti ve cemelullah ile müşerref oldu ki, bunları ifâdelerle belirlemek ve anlatmak mümkün değildir."¹

Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri bu ayet-i kerimelerin tefsiri sadedinde şöyle buyurmuştur:

"İşte Kur'an, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın mi'racının mebdei olan, Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya olan seyeranını zikrettikten sonra هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ der. إِنَّهُ deki zamir, ya Cenab-ı Hakk'adır veyahut Peygamberdir. Peygambere göre olsa, şöyle oluyor ki: "Bu seyahat-ı cüz'ide, bir seyr-i umumî, bir uruc-u küllî var ki, tâ Sidret-ül Münteha'ya, tâ Kab-ı Kavseyn'e kadar, meratib-i külliye-i esmaiyyede gözüne, kulağına tezahür eden âyât-ı Rabbaniyyeyi ve acaib-i san'at-ı İlahiyyeyi işitmiş, görmüştür" der. O küçük, cüz'î seyahatı; küllî ve mahşer-i acaib bir seyahatın anahtarı hükmünde gösteriyor.

Eğer zamir, Cenab-ı Hakk'a raci' olsa şöyle oluyor ki: "Bir abdin bir seyahatta huzuruna davet edip bir vazife ile tavzif etmek için Mescid-i Haram'dan mecma-i enbiya olan Mescid-i Aksa'ya gönderip enbiyalarla görüştürüp bütün enbiyaların usûl-ü dinlerine vâris-i mutlak olduğunu gösterdikten sonra, tâ Kab-ı Kavseyn'e kadar mülk ü melekûtunda gezdirdi."

[1] Necm 1-18

ŞERH

İsra ve Necm surelerinde geçen mezkur ayet-i kerimeler, Resul-i Ekrem (a.s.m)'in İsra ve Mi'rac mu'cizelerini beyan etmektedir. İsra, Resul-i Ekrem (s.a.v)'in Mekke'deki Mescid-i Haram'dan, Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya gecenin az bir kısmında götürülmesini ifade eder. Mi'rac ise, O Zat-ı Ekrem (a.s.m)'in aynı gece semalara, ulvi alemlere, Sidretü'l-Münteha'ya ta Kab-ı Kavseyn Makamı'na yükselişini ve lâ zamânî, lâ mekânî ve lâ keyfî bir surette Ellah'ın manevî huzuruna kabul edilmesini ifade eder.

Cumhur-u ulemaya göre Resûl-i Ekrem (s.a.v)'in İsra ve Mi'rac mu'cizeleri, uyanık bir halde ruh ve cesetle beraber vaki olmuştur. O Zat-ı Ekrem (a.s.m)'in İsra mu'cizesi, yani Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götürülmüş olduğu İsra Suresi'nin birinci ayet-i celilesi ile sabittir. Mi'rac mu'cizesi ise Necm suresinde ve ehadis-i Nebeviyede izah edilmiştir.

Şimdi İsra ve Mi'rac mu'cizelerinin nasıl vuku' bulduğunu izah edeceğiz:

Cebrail (a.s), izn-i İlahî ile Resul-i Ekrem (a.s.m)'i Kâbe-i Muazzama'nın Hatim denilen mevkiinden veya Ümm-ü Hânî (r.a)'nın Kabe'nin çevresinde bulunan evinden alarak Burak denilen bir bineğe bindirip Kuds-i Şerif'e getirdi. Cenab-ı Hak, o gecede bütün peygamberlerin, velilerin ve bütün geçmiş ve gelecek mü'minlerin ruhlarını Kuds-i Şerif'te topladı. Resul-i Ekrem (a.s.m), onlara imam olup iki rekât namaz kıldırdı. Daha sonra Burak'a binerek o cemaat-i azime ile beraber mi'rac yolculuğuna çıktı. Resul-i Ekrem (a.s.m), birinci semada Hazret-i Adem, ikinci semada Hazret-i Yahya ve Hazret-i İsa, üçüncü semada Hazret-i Yusuf, dördüncü semada Hazret-i İdris, beşinci semada Hazret-i Harun, altıncı semada Hazret-i Musa, yedinci semada Hazret-i İbrahim (a.s) ile görüştü.

O Zat-ı Ekrem (a.s.m), uruc ederken tek başıyla değil, Beyt-i Makdis'de arkasında namaz kılan cemaat de onunla beraber uruc ettiler. Kendisi bizzat cesed-i mübarekiyle, bütün ehl-i iman da ruhları ile mi'raca çıktı. Ancak Cenab-ı Hak, kime hangi makamı takdir buyurmuşsa, herkes kendi makamına kadar uruc edip orada kaldı. O Zat-ı Ekrem (a.s.m), Padişah-ı âlemle görüştü. Böylece o gece bütün âlemin imamı olduğunu gösterdi.

O Zat-ı Ekrem (a.s.m), o gece Kuds-i Şerif'de namaz kıldırırken, yer, gök, Arş,

ŞERH

İsra ve Necm surelerinde geçen mezkur ayet-i kerimeler, Resul-i Ekrem (a.s.m)'in İsra ve Mi'rac mu'cizelerini beyan etmektedir. İsra, Resul-i Ekrem (s.a.v)'in Mekke'deki Mescid-i Haram'dan, Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya gecenin az bir kısmında götürülmesini ifade eder. Mi'rac ise, O Zat-ı Ekrem (a.s.m)'in aynı gece semalara, ulvi alemlere, Sidretü'l-Münteha'ya ta Kab-ı Kavseyn Makamı'na yükselişini ve lâ zamânî, lâ mekânî ve lâ keyfî bir surette Ellah'ın manevî huzuruna kabul edilişini ifade eder.

Cumhur-u ulemaya göre Resûl-i Ekrem (s.a.v)'in İsra ve Mi'rac mu'cizeleri, uyanık bir halde ruh ve cesetle beraber vaki olmuştur. O Zat-ı Ekrem (a.s.m)'in İsra mu'cizesi, yani Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götürülmüş olduğu İsra Suresi'nin birinci ayet-i celilesi ile sabittir. Mi'rac mu'cizesi ise Necm suresinde ve ehadis-i Nebeviyede izah edilmiştir.

Şimdi İsra ve Mi'rac mu'cizelerinin nasıl vuku' bulduğunu izah edeceğiz:

Cebrail (a.s), izn-i İlahî ile Resul-i Ekrem (a.s.m)'i Kâbe-i Muazzama'nın Hatim denilen mevkiinden veya Ümm-ü Hânî (r.a)'nın Kabe'nin çevresinde bulunan evinden alarak Burak denilen bir bineğe bindirip Kuds-i Şerif'e getirdi. Cenab-ı Hak, o gecede bütün peygamberlerin, velilerin ve bütün geçmiş ve gelecek mü'minlerin ruhlarını Kuds-i Şerif'te topladı. Resul-i Ekrem (a.s.m), onlara imam olup iki rekât namaz kıldırdı. Daha sonra Burak'a binerek o cemaat-i azime ile beraber mi'rac yolculuğuna çıktı. Resul-i Ekrem (a.s.m), birinci semada Hazret-i Adem, ikinci semada Hazret-i Yahya ve Hazret-i İsa, üçüncü semada Hazret-i Yusuf, dördüncü semada Hazret-i İdris, beşinci semada Hazret-i Harun, altıncı semada Hazret-i Musa, yedinci semada Hazret-i İbrahim (a.s) ile görüştü.

O Zat-ı Ekrem (a.s.m), uruc ederken tek başıyla değil, Beyt-i Makdis'de arkasında namaz kılan cemaat de onunla beraber uruc ettiler. Kendisi bizzat cesed-i mübarekiyle, bütün ehl-i iman da ruhları ile mi'raca çıktı. Ancak Cenab-ı Hak, kime hangi makamı takdir buyurmuşsa, herkes kendi makamına kadar uruc edip orada kaldı. O Zat-ı Ekrem (a.s.m), Padişah-ı âlemle görüştü. Böylece o gece bütün âlemin imamı olduğunu gösterdi.

O Zat-ı Ekrem (a.s.m), o gece Kuds-i Şerif'de namaz kıldırırken, yer, gök, Arş,

ŞERH

göstere göstere en son Arş'a kadar O'nu götürdü. Resul-i Ekrem (a.s.m), alem-i imkânı böylece seyrettikten sonra alem-i vücuba girdi. Yani alemde tecelli eden ef'al, esma ve sıfat-ı İlahiyeyi müşahade etti, tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar ve cemalullah ile müşerref oldu. Zat-ı Akdes-i İlahiyi lâ zamânî, lâ mekânî ve lâ keyfî bir surette dünya gözüyle gördü. Böylece mi'racını itmam edip izn-i İlahi ile tekrar Mekke'ye geri döndü.

Hazret-i Peygamber (a.s.m), Cenab-ı Hakkı mirac gecesinde görmüş. Fakat künh-i mahiyetini anlamamıştır. Çünkü Zat-ı Vacibu'l-Vücut'un künh-i mahiyetini ne dünyada, ne de ahirette anlamak mümkün değildir. Cennette dahi ehl-i iman, Ellah'ın cemalini kabiliyetlerine göre görürler. Fakat künh-i mahiyetini anlayamazlar. Demek miraç gecesinde Resul-i Ekrem (a.s.m)'in gözüne görünen Zat-ı İlahi değil; belki o nübuvvetin şanına layık bir tecelli-i Zatiyedir. Resul-i Ekrem (a.s.m) o gecede tecelli-i Zatiyeye mazhar olmuştur. Ulemanın bir kısmının, "Hazret-i Muhammed (a.s.m) o gecede Ellah'ı görmemiş." demeleri, "Ellah'ın Zatını görmemiş, O'nun künh-i mahiyetini anlamamış" manasındadır. Yoksa tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olmamış demek istememişlerdir. "Hazret-i Muhammed (a.s.m) o gecede Ellah'ı görmüş." diyen ulema ise; tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olduğunu ifade etmek istemişlerdir. Yoksa Ellah'ın Zatını görmüş, künh-i mahiyetini anlamış demek istememişlerdir. O halde Hazret-i Muhammed (a.s.m)'in mirac gecesinde Ellah'ı görmesi konusunda ulema arasında ihtilaf yoktur. İhtilaf lafzîdir.

İsra Suresinin birinci ayet-i kerimesinde geçen **آسْرَىٰ يَعْزُبُ عَنْكَ** "**Abdini geceleyin götürdü.**" cümlesi ifade eder ki; isra ve mi'rac mu'cizeleri, sevk-i İlahi ile ve Cenab-ı Hakk'ın daveti ile olmuştur. Her ne kadar evliyaların seyr u sülûka muvaffak olmaları için kesb lazım ise de Cenab-ı Hakk'ın daveti olmadan, yani cezb u lütf-u İlahi olmadan böyle bir seyr u sülûka muvaffak olmak mümkün değildir. Ayet-i kerimede geçen **آسْرَىٰ يَعْزُبُ عَنْكَ** cümlesi evliyalar hakkında da böyle bir

ŞERH

göstere göstere en son Arş'a kadar O'nu götürdü. Resul-i Ekrem (a.s.m), alem-i imkânı böylece seyrettikten sonra alem-i vücuba girdi. Yani alemde tecelli eden ef'al, esma ve sıfat-ı İlahiyyeyi müşahade etti, tecelliyat-ı Zatiyyeye mazhar ve cemalullah ile müşerref oldu. Zat-ı Akdes-i İlahiyi lâ zamânî, lâ mekânî ve lâ keyfî bir surette dünya gözüyle gördü. Böylece mi'racını itmam edip izn-i İlahi ile tekrar Mekke'ye geri döndü.

Hazret-i Peygamber (a.s.m), Cenab-ı Hakkı mirac gecesinde görmüş. Fakat künh-i mahiyetini anlamamıştır. Çünkü Zat-ı Vacibu'l-Vücut'un künh-i mahiyetini ne dünyada, ne de ahirette anlamak mümkün değildir. Cennette dahi ehl-i iman, Ellah'ın cemalini kabiliyetlerine göre görürler. Fakat künh-i mahiyetini anlayamazlar. Demek miraç gecesinde Resul-i Ekrem (a.s.m)'in gözüne görünen Zat-ı İlahi değil; belki o nübuvvetin şanına layık bir tecelli-i Zatiyedir. Resul-i Ekrem (a.s.m) o gecede tecelli-i Zatiyyeye mazhar olmuştur. Ulemanın bir kısmının, "Hazret-i Muhammed (a.s.m) o gecede Ellah'ı görmemiş." demeleri, "Ellah'ın Zatını görmemiş, O'nun künh-i mahiyetini anlamamış" manasındadır. Yoksa tecelliyat-ı Zatiyyeye mazhar olmamış demek istememişlerdir. "Hazret-i Muhammed (a.s.m) o gecede Ellah'ı görmüş." diyen ulema ise; tecelliyat-ı Zatiyyeye mazhar olduğunu ifade etmek istemişlerdir. Yoksa Ellah'ın Zatını görmüş, künh-i mahiyetini anlamış demek istememişlerdir. O halde Hazret-i Muhammed (a.s.m)'in mirac gecesinde Ellah'ı görmesi konusunda ulema arasında ihtilaf vardır. İhtilaf lafzîdir.

İsra Suresinin birinci ayet-i kerimesinde geçen **آسْرَىٰ يَعْزُبُ عَنْكَ** "**Abdini geceleyin götürdü.**" cümlesi ifade eder ki; isra ve mi'rac mu'cizeleri, sevk-i İlahi ile ve Cenab-ı Hakk'ın daveti ile olmuştur. Her ne kadar evliyaların seyr u sülûka muvaffak olmaları için kesb lazım ise de Cenab-ı Hakk'ın daveti olmadan, yani cezb u lütf-u İlahi olmadan böyle bir seyr u sülûka muvaffak olmak mümkün değildir. Ayet-i kerimede geçen **آسْرَىٰ يَعْزُبُ عَنْكَ** cümlesi evliyalar hakkında da böyle bir

ŞERH

İşte Kur'an, يَغْبِطُهُ tabiriyle o yolun her abde açık olduğunu, şartlara riayet eden her abdin o yolda seyahat edebileceğini beyan buyurmuştur. Evet, mi'rac, Resul-i Ekrem (a.s.m)'a has değil. Şartları yerine getiren her abde böyle bir seyr u sülûk-u ruhani mümkündür. Bununla beraber ceseden miraca çıkmak ve maddi gözle cemalullah ile müşerref olmak yalnız Resul-i Ekrem (a.s.m)'a mahsustur. Müellif (r.a), bu konuyu şöyle ifade etmiştir:

*"Zat-ı Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâm, o yolu açmış; velayetiyle gitmiş, risaletiyle dönmüş ve kapıyı da açık bırakmış. Arkasındaki evliya-yı ümmeti, ruh ve kalb ile o cadde-i nuranide, Mi'rac-ı Nebvî'nin gölgesinde seyr u sülûk edip istidadlarına göre makamat-ı âliyeğe çıkıyorlar."*¹

Keza bu ayet-i kerime, يَغْبِطُهُ tabiriyle işaret ediyor ki; Hazret-i Muhammed (a.s.m), risalet sıfatıyla değil; ubudiyet, yani velayet sıfatıyla böyle bir seyr u sülûkta bulunmuştur. Zira mi'rac, ubudiyet cihetiyle Ellah'a yaklaşımdır, halktan Hakk'a gitmektir. Risalet ise, Hak'dan halka gelmektir. Yanlış anlaşılmasın. Hazret-i Muhammed (a.s.m) mi'rac çıkarken de peygamberdi. Ancak mi'rac risalet sıfatıyla değil, velayet sıfatıyla çıkmıştır. Mi'rac, Hazret-i Muhammed (a.s.m)'in velayetinin bir kerametidir ki; Cenab-ı Hak, O'nun velayetinin bütün velayetlerin fevkinde olduğunu eser-i mu'cize olarak meleklerle gösterdi. Şakk-ı kamer gibi diğer mu'cizeler ise, Risalet-i Muhammediye (a.s.m)'ı tasdik için insanlara gösterildi. Müellif (r.a) konu ile alakalı olarak şöyle buyuruyor:

*"O Zât-ı Ahmediye (a.s.m) ubudiyeti cihetiyle -halktan Hakk'a teveccühü hasebiyle- rahmet manasındaki salâtı ister. Risaleti cihetiyle -Hak'tan halka elçiliği haysiyetiyle- selâm ister."*²

*"Evet şakk-ı kamer, nasıl ki bir mu'cize-i risaletidir; nübüvvetini cin ve inse gösterdi. Öyle de: Mi'rac dahi, bir mu'cize-i ubudiyetidir; habibiyetini, ervah ve melaikeye gösterdi..."*³

---

[1] Sözler 580

[2] Lem'alar 271

[3] Sözler 136

ŞERH

İşte Kur'an, يَغْبِطُهُ tabiriyle o yolun her abde açık olduğunu, şartlara riayet eden her abdin o yolda seyahat edebileceğini beyan buyurmuştur. Evet, mi'rac, Resul-i Ekrem (a.s.m)'a has değil. Şartları yerine getiren her abde böyle bir seyr u sülûk-u ruhani mümkündür. Bununla beraber ceseden miraca çıkmak ve maddi gözle cemalullah ile müşerref olmak yalnız Resul-i Ekrem (a.s.m)'a mahsustur. Müellif (r.a), bu konuyu şöyle ifade etmiştir:

*"Zat-ı Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâm, o yolu açmış; velayetiyle gitmiş, risaletiyle dönmüş ve kapıyı da açık bırakmış. Arkasındaki evliya-yı ümmeti, ruh ve kalb ile o cadde-i nuranide, Mi'rac-ı Nebvî'nin gölgesinde seyr u sülûk edip istidadlarına göre makamat-ı âliyeye çıkıyorlar."*¹

Keza bu ayet-i kerime, يَغْبِطُهُ tabiriyle işaret ediyor ki; Hazret-i Muhammed (a.s.m), risalet sıfatıyla değil; ubudiyet, yani velayet sıfatıyla böyle bir seyr u sülûkta bulunmuştur. Zira mi'rac, ubudiyet cihetiyle Ellah'a yaklaşımdır, halktan Hakk'a gitmektir. Risalet ise, Hak'dan halka gelmektir. Yanlış anlaşılmasın. Hazret-i Muhammed (a.s.m) mi'racı çıkarken de peygamberdi. Ancak mi'racı risalet sıfatıyla değil, velayet sıfatıyla çıkmıştır. Mi'rac, Hazret-i Muhammed (a.s.m)'in velayetinin bir kerametidir ki; Cenab-ı Hak, O'nun velayetinin bütün velayetlerin fevkinde olduğunu eser-i mu'cize olarak meleklerle gösterdi. Şakk-ı kamer gibi diğer mu'cizeler ise, Risalet-i Muhammediye (a.s.m)'ı tasdik için insanlara gösterildi. Müellif (r.a) konu ile alakalı olarak şöyle buyuruyor:

*"O Zât-ı Ahmediye (a.s.m) ubudiyeti cihetiyle -halktan Hakk'a teveccühü hasebiyle- rahmet manasındaki salâtı ister. Risaleti cihetiyle -Hak'tan halka elçiliği haysiyetiyle- selâm ister."*²

*"Evet şakk-ı kamer, nasıl ki bir mu'cize-i risaletidir; nübüvvetini cin ve inse gösterdi. Öyle de: Mi'rac dahi, bir mu'cize-i ubudiyetidir; habibiyetini, ervah ve melaikeye gösterdi..."*³

---

[1] Sözler 580

[2] Lem'alar 271

[3] Sözler 136

ŞERH

İkinci Temsil: Bir adam elindeki bir âyineyi güneşe karşı tutar. O âyine kendi miktarınca bir ışık ve yedi rengi havi bir ziyayı, bir aksi, şemsten alır. Onun nisbetinde güneşle münasebetdar olur, sohbet eder. Ve o ışıklı âyineyi karanlıklı hanesine veya dam altındaki küçük, hususî bağına tevcih etse; güneşin kıymeti nisbetinde değil, belki o âyinenin kabiliyeti miktarınca istifade edebilir. Diğeri ise âyineyi bırakır, doğrudan doğruya güneşe karşı çıkar, haşmetini görür, azametini anlar. Sonra pek yüksek bir dağa çıkar, güneşin pek geniş şaşaa-i saltanatını görür ve bizzât perdesiz onunla görüşür. Sonra döner, hanesinden veya bağının damından geniş pencereler açar, gökteki güneşe karşı yollar yapar, hakikî güneşin daimî ziyası ile sohbet eder, konuşur. Ve böylece minnetdarane bir sohbet edebilir ve diyebilir: "Ey yeryüzünü ışıyla yaldızlayan ve zeminin vechini ve bütün çiçeklerin yüzlerini güldüren dünya güzeli, gök nazdarı olan nazenin güneş! Onlar gibi benim haneciğimi, bahçeciğimi ısıtırdın ve ışıktırdın, bütün dünyayı ışıktırdığın ve yeryüzünü ısıtırdığın gibi." Halbuki evvelki âyine sahibi böyle diyemez. O âyine kaydı altında güneşin aksi ise, âsârı mahduddur, o kayda göredir.

İşte Şems-i Ezel ve Ebed Sultanı olan Zât-ı Ehad ve Samed'in tecellisi, mahiyet-i insaniyeye hadsiz meratibi tazammun eden iki suretle tezahür eder:

Birincisi: Âyine-i kalbe uzanan bir nisbet-i Rabbaniye ile bir tezahürdür ki; herkes istidadına ve tayy-ı meratibde seyr u sülûküne, esma ve sıfâtın tecelliyatına nisbeten cüz'î ve küllî o Şems-i Ezelî'nin nuruna ve sohbetine ve münacatına mazhariyeti var. Galib-i esma ve sıfâtın zılalinde giden velayetlerin derecatı bu kısımdan ileri gelir.

İkincisi: İnsanın câmiyeti ve şecere-i kâinatın en münevver meyvesi olduğundan, bütün kâinatta cilveleri tezahür eden esma-i hüsnayı, birden âyine-i ruhunda gösterebilmesi cihetiyle Cenab-ı Hak, tecelli-i zâtıyla ve esma-i hüsnanın a'zamî mertebede, nev'-i insanın manen en a'zam bir ferdine, tecelli-i a'zam tezahür eder ki; bu tezahür ve tecelli, Mi'rac-ı Ahmedî (a.s.m) sırrıdır ki; onun velayeti, risaletine mebde' olur. Velayet ki; zıllıdan geçer, ikinci temsilin birinci adamına benzer. Risalette zıll yoktur, doğrudan doğruya Zât-ı Zülcelal'in ehadiyetine bakar, ikinci temsilin ikinci adamına benzer.

ŞERH

İkinci Temsil: Bir adam elindeki bir âyineyi güneşe karşı tutar. O âyine kendi miktarınca bir ışık ve yedi rengi havi bir ziyayı, bir aksi, şemsten alır. Onun nisbetinde güneşle münasebetdar olur, sohbet eder. Ve o ışıklı âyineyi karanlıklı hanesine veya dam altındaki küçük, hususî bağına tevcih etse; güneşin kıymeti nisbetinde değil, belki o âyinenin kabiliyeti miktarınca istifade edebilir. Diğeri ise âyineyi bırakır, doğrudan doğruya güneşe karşı çıkar, haşmetini görür, azametini anlar. Sonra pek yüksek bir dağa çıkar, güneşin pek geniş şaşaa-i saltanatını görür ve bizzât perdesiz onunla görüşür. Sonra döner, hanesinden veya bağının damından geniş pencereler açar, gökteki güneşe karşı yollar yapar, hakikî güneşin daimî ziyası ile sohbet eder, konuşur. Ve böylece minnetdarane bir sohbet edebilir ve diyebilir: "Ey yeryüzünü ışıyla yaldızlayan ve zeminin vechini ve bütün çiçeklerin yüzlerini güldüren dünya güzeli, gök nazdarı olan nazenin güneş! Onlar gibi benim haneciğimi, bahçeciğimi ısıtırdın ve ışıktırdın, bütün dünyayı ışıktırdığın ve yeryüzünü ısıtırdığın gibi." Halbuki evvelki âyine sahibi böyle diyemez. O âyine kaydı altında güneşin aksi ise, âsârı mahduddur, o kayda göredir.

İşte Şems-i Ezel ve Ebed Sultanı olan Zât-ı Ehad ve Samed'in tecellisi, mahiyet-i insaniyeye hadsiz meratibi tazammun eden iki suretle tezahür eder:

Birincisi: Âyine-i kalbe uzanan bir nisbet-i Rabbaniye ile bir tezahürdür ki; herkes istidadına ve tayy-ı meratibde seyr u sülûküne, esma ve sıfâtın tecelliyatına nisbeten cüz'î ve küllî o Şems-i Ezelî'nin nuruna ve sohbetine ve münacatına mazhariyeti var. Galib-i esma ve sıfâtın zılalinde giden velayetlerin derecatı bu kısımdan ileri gelir.

İkincisi: İnsanın câmiyeti ve şecere-i kâinatın en münevver meyvesi olduğundan, bütün kâinatta cilveleri tezahür eden esma-i hüsnayı, birden âyine-i ruhunda gösterebilmesi cihetiyle Cenab-ı Hak, tecelli-i zâtıyla ve esma-i hüsnanın a'zamî mertebede, nev'-i insanın manen en a'zam bir ferdine, tecelli-i a'zam tezahür eder ki; bu tezahür ve tecelli, Mi'rac-ı Ahmedî (a.s.m) sırrıdır ki; onun velayeti, risaletine mebde' olur. Velayet ki; zıllıdan geçer, ikinci temsilin birinci adamına benzer. Risalette zıll yoktur, doğrudan doğruya Zât-ı Zülcelal'in ehadiyetine bakar, ikinci temsilin ikinci adamına benzer.

ŞERH

gölgesinde, altı erkan-ı imaniyenin inkişafıdır ve keşfen görülmesidir. Kitab ve sünnette haber verilen bütün hakaiki keşfetmektir. Yani Mi'rac-ı Ahmedî'nin gölgesinde ve sayesi altında, nefisten ta bütün kainata kadar, ta Arş-ı A'zam'a kadar bütün mevcudat üzerinde tecelliyat-ı esma ve sıfat-ı İlahiyyeyi kalben müşahede etmek, Arş-ı A'zam'ın fevkine çıkıp bütün masıvayı arkasına atarak enbiyayı, melekleri, haşri, cennet ve cehennemi görmek, Cenab-ı Hakk'ın cemali ba kemalini kalb gözüyle müşahede etmek, neticede tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olmaktır.

Madem Müellif (r.a)'ın ifadesiyle tasavvuf ve tarikat, **"Mi'rac-ı Ahmedî'nin (a.s.m) gölgesinde ve sayesi altında kalb ayağıyla bir seyr u sülûk-u ruhanî"** diye tarif edilmektedir. Öyle ise konunun daha iyi anlaşılabilmesi için evvela hikmet-i mi'racı bilmek lazımdır. Müellif (r.a), bu konuda şöyle buyuruyor:

"Şu kâinatın hâlıkı, şu kesret tabakatında nur-u vahdetini ve tecelli-i ehadiyetini göstermek için, kesret tabakatının müntehasından tâ mebd'e-i vahdete bir hayt-ı ittisal suretinde bir Mi'rac ile bir ferd-i mümtazı, bütün mahlukat hesabına, kendine muhatab ittihaz ederek, bütün zîşuur namına, makasid-ı İlahiyesini ona anlatmak ve onunla bildirmek ve onun nazarı ile, âyine-i mahlukatında cemal-i san'atını, kemal-i rububiyetini müşahede etmek ve ettirmektir.

Hem Sâni'-i Âlem'in, âsârın şهادetiyle nihayetsiz cemal ve kemali vardır. Cemal hem kemal, ikisi de mahbub-u lizâtihîdirler. Yani bizzât sevilirler. Öyle ise, o cemal ve kemal sahibinin cemal ve kemaline nihayetsiz bir muhabbeti vardır. O nihayetsiz muhabbeti, masnuatında çok tarzlarda tezahür ediyor. Masnuatını sever, çünkü masnuatının içinde cemalini, kemalini görür. Masnuat içinde en sevimli ve en âlî, zîhayattır. Zîhayatlar içinde en sevimli ve âlî, zîşuurdur. Ve zîşuurun içinde câmiyyet itibarıyla en sevimli, insanlar içinde bulunur. İnsanlar içinde istidadı tamamıyla inkişaf eden, bütün masnuatta münteşir ve mütecelli kemalâtın nûmunelerini gösteren ferd, en sevimlidir...

İşte Sâni'-i mevcudat, bütün mevcudatta intişar eden tecelli-i muhabbetin bütün enva'ını; bir noktada, bir âyinede görmek ve bütün enva'-ı cemalini, ehadiyet sırrıyla göstermek için şecere-i hilkatten bir meyve-i münevver derecesinde ve kalbi, o şecerenin hakaik-i esasiyesini istiab edecek bir çekirdek hükmünde olan bir zâtı, o mebd'e-i evvel olan çekirdekten, tâ münteha olan meyveye kadar bir hayt-ı ittisal

ŞERH

gölgesinde, altı erkan-ı imaniyenin inkişafıdır ve keşfen görülmesidir. Kitab ve sünnette haber verilen bütün hakaiki keşfetmektir. Yani Mi'rac-ı Ahmedi'nin gölgesinde ve sayesi altında, nefisten ta bütün kainata kadar, ta Arş-ı A'zam'a kadar bütün mevcudat üzerinde tecelliyat-ı esma ve sıfat-ı İlahiyyeyi kalben müşahede etmek, Arş-ı A'zam'ın fevkine çıkıp bütün masıvayı arkasına atarak enbiyayı, melekleri, haşri, cennet ve cehennemi görmek, Cenab-ı Hakk'ın cemali ba kemalini kalb gözüyle müşahede etmek, neticede tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olmaktır.

Madem Müellif (r.a)'ın ifadesiyle tasavvuf ve tarikat, **"Mi'rac-ı Ahmedi'nin (a.s.m) gölgesinde ve sayesi altında kalb ayağıyla bir seyr u sülûk-u ruhanî"** diye tarif edilmektedir. Öyle ise konunun daha iyi anlaşılabilmesi için evvela hikmet-i mi'racı bilmek lazımdır. Müellif (r.a), bu konuda şöyle buyuruyor:

"Şu kâinatın hâlıkı, şu kesret tabakatında nur-u vahdetini ve tecelli-i ehadiyetini göstermek için, kesret tabakatının müntehasından tâ mebd'e-i vahdete bir hayt-ı ittisal suretinde bir Mi'rac ile bir ferd-i mümtazı, bütün mahlukat hesabına, kendine muhatab ittihaz ederek, bütün zîşuur namına, makasid-ı İlahiyesini ona anlatmak ve onunla bildirmek ve onun nazarı ile, âyine-i mahlukatında cemal-i san'atını, kemal-i rububiyetini müşahede etmek ve ettirmektedir.

Hem Sâni'-i Âlem'in, âsârın şehadetiyle nihayetsiz cemal ve kemali vardır. Cemal hem kemal, ikisi de mahbub-u lizâtihîdirler. Yani bizzât sevilirler. Öyle ise, o cemal ve kemal sahibinin cemal ve kemaline nihayetsiz bir muhabbeti vardır. O nihayetsiz muhabbeti, masnuatında çok tarzlarda tezahür ediyor. Masnuatını sever, çünkü masnuatının içinde cemalini, kemalini görür. Masnuat içinde en sevimli ve en âlî, zîhayattır. Zîhayatlar içinde en sevimli ve âlî, zîşuurdur. Ve zîşuurun içinde câmiyyet itibarıyla en sevimli, insanlar içinde bulunur. İnsanlar içinde istidadı tamamıyla inkişaf eden, bütün masnuatta münteşir ve mütecelli kemalâtın nûmunelerini gösteren ferd, en sevimlidir...

İşte Sâni'-i mevcudat, bütün mevcudatta intişar eden tecelli-i muhabbetin bütün enva'ını; bir noktada, bir âyinede görmek ve bütün enva'-ı cemalini, ehadiyet sırrıyla göstermek için şecere-i hilkatten bir meyve-i münevver derecesinde ve kalbi, o şecerenin hakaik-i esasiyesini istiab edecek bir çekirdek hükmünde olan bir zâtı, o mebd'e-i evvel olan çekirdekten, tâ münteha olan meyveye kadar bir hayt-ı ittisal

ŞERH

hükümünde olan bir Mi'rac ile, o ferdin kâinat namına mahbubiyetini göstermek ve huzuruna celbetmek ve rü'yet-i cemaline müşerref etmek ve ondaki halet-i kudsiyeyi başkasına sirayet ettirmek için kelâmıyla taltif edip, fermanıyla tavzif etmektir.”¹

Şimdi Müellif (r.a)’ın hikmet-i miracı izah eden mezkur cümlelerini izah edeceğiz:

Resul-i Ekrem (a.s.m), hem şu kâinatın çekirdeğidir. Kâinat, O’nun nurundan halkolunmuştur. Hem de kâinatın en âhir ve en münevver meyvesidir. Bütün kâinat, O’nda cem olunmuştur. İşte mi’rac, bu alemin bir çekirdek hükmünde olan Nur-u Muhammedi (a.s.m)’dan nasıl geliştiğini ve neticede O Zat’ın cesed-i mübarekine nasıl cem’ olunduğunu, O Zat’ın kainata bir fihriste, bin bir ism-i İlahiye en mükemmel ayine olduğunu göstermektir. Kısaca mebdî ile müntehayı birleştirmektedir.

Cenab-ı Hak, evvela Nur-u Muhammedi (a.s.m)’ı halketti. Bin bir ismiyle o nur üzerinde tecelli buyurdu. Bazı hadislerde o nur hakkında “akl-ı evvel”, “kalem”, “benim nurum” gibi değişik tabirler kullanılmıştır. Daha sonra o nurdan Cennet ve Cehennem’i halketti, Cennet ve Cehennem’den de gölge düşürerek şu mükevvenat âlemini yarattı. Nasıl ki bir çekirdek, dal ve budak salarak bir ağaç oluyor. Aynen öyle de Cenab-ı Hak, Nur-u Muhammedi (a.s.m)’ı manevi bir çekirdek hükmünde halkedip o nurdan hilkat şeceresini yaratmıştır. O hilkat ağacının kökü yukarıda, dalları ise aşağıdadır.

Evet, şecere-i kâinat, Nur-u Muhammedi (a.s.m)’dan teşaub ederek bugünkü şeklini almıştır. Şöyle ki; O Zat-ı Ekrem (a.s.m)’ın kuvve-i dafiasından Hazret-i Azrail, kuvve-i mülhimesinden Hazret-i Cebrail, hayatından Hazret-i İsrail, cud ve kereminden Hazret-i Mikail, kuvve-i gadabiyesinden Cehennem, kuvve-i şehviyesinden (şefkat ve merhametinden) Cennet yaratılmıştır. Dağlar O’nun eğri büğrü azalarından, nebatat ve eşcar O’nun kıllarından, nehirler O’nun kanından, taş ve kayalar O’nun kemiklerinden ve hakeza şecere-i hilkat-i kâinat, bir çekirdek hükmünde olan O’nun nurundan yaratılmıştır. O şecerenin bir dalı olan Küre-i Arz kemalini bulduktan sonra, en son meyve olarak insan yaratıldı ve insanlar içinde dahi en mükemmel meyve olarak Resul-i

---

[1] Sözlür 572-573

ŞERH

hükümünde olan bir Mi'rac ile, o ferdin kâinat namına mahbubiyetini göstermek ve huzuruna celbetmek ve rü'yet-i cemaline müşerref etmek ve ondaki halet-i kudsiyeyi başkasına sirayet ettirmek için kelâmıyla taltif edip, fermanıyla tavzif etmektir.”¹

Şimdi Müellif (r.a)’ın hikmet-i miracı izah eden mezkur cümlelerini izah edeceğiz:

Resul-i Ekrem (a.s.m), hem şu kâinatın çekirdeğidir. Kâinat, O’nun nurundan halkolunmuştur. Hem de kâinatın en âhir ve en münevver meyvesidir. Bütün kâinat, O’nda cem olunmuştur. İşte mi’rac, bu alemin bir çekirdek hükmünde olan Nur-u Muhammedi (a.s.m)’dan nasıl geliştiğini ve neticede O Zat’ın cesed-i mübarekine nasıl cem’ olunduğunu, O Zat’ın kainata bir fihriste, bin bir ism-i İlahiye en mükemmel ayine olduğunu göstermektir. Kısaca mebdî ile muntehayı birleştirmektedir.

Cenab-ı Hak, evvela Nur-u Muhammedi (a.s.m)’ı halketti. Bin bir ismiyle o nur üzerinde tecelli buyurdu. Bazı hadislerde o nur hakkında “akl-ı evvel”, “kalem”, “benim nurum” gibi değişik tabirler kullanılmıştır. Daha sonra o nurdan Cennet ve Cehennem’i halketti, Cennet ve Cehennem’den de gölge düşürerek şu mükevvenat âlemini yarattı. Nasıl ki bir çekirdek, dal ve budak salarak bir ağaç oluyor. Aynen öyle de Cenab-ı Hak, Nur-u Muhammedi (a.s.m)’ı manevi bir çekirdek hükmünde halkedip o nurdan hilkat şeceresini yaratmıştır. O hilkat ağacının kökü yukarıda, dalları ise aşağıdadır.

Evet, şecere-i kâinat, Nur-u Muhammedi (a.s.m)’dan teşaub ederek bugünkü şeklini almıştır. Şöyle ki; O Zat-ı Ekrem (a.s.m)’ın kuvve-i dafiasından Hazret-i Azrail, kuvve-i mülhimesinden Hazret-i Cebrail, hayatından Hazret-i İsrail, cud ve kereminden Hazret-i Mikail, kuvve-i gadabiyesinden Cehennem, kuvve-i şehviyesinden (şefkat ve merhametinden) Cennet yaratılmıştır. Dağlar O’nun eğri büğrü azalarından, nebatat ve eşcar O’nun kıllarından, nehirler O’nun kanından, taş ve kayalar O’nun kemiklerinden ve hakeza şecere-i hilkat-i kâinat, bir çekirdek hükmünde olan O’nun nurundan yaratılmıştır. O şecerenin bir dalı olan Küre-i Arz kemalini bulduktan sonra, en son meyve olarak insan yaratıldı ve insanlar içinde dahi en mükemmel meyve olarak Resul-i

---

[1] Sözler 572-573

ŞERH

*"Zihayatta ve bilhassa insanda, o derece san'at-ı câmia içinde; hadsiz enva'-ı nimeti anlayacak, kabul edecek, isteyecek cihazat ve âletler vardır ki; bütün kâinatta tecelli eden bütün esmasının cilvesine mazhardır. Âdeta bir nokta-i mihrakiye hükmünde, bütün esma-i hüsnayı birden mahiyetinin âyinesiyle gösterir ve onunla ehadiyet-i İlahiyeyi ilân eder."*¹

İşte böyle tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olan bir Zat-ı Nurani; elbette mi'rac vasıtasıyla mebde ile müntehayı birleştirerek, Ellah'ın cemalini hem kendi ayine-i ruhunda görmek, hem de başkasına göstermek vazifesi ile tavzif edilmiştir. Mi'racın hikmeti de budur. Cenab-ı Hak, mi'rac gecesinde alem-i imkânı ve alemde tecelli eden esma-i İlahiyeyi O'na gösterdikten sonra O'na şöyle buyurmuştur: "Ey kulum! Mevcudat-ı alemin her biri, bir veya birkaç ismime ayinedir. Sen ise benim bin bir ismime en mükemmel ve en cami' ayinesin. Cemalimi hakkıyla sende seyrediyorum. Sen, Benim habibimsin. Bin bir ismime en mükemmel ve en cami ayine sen olduğun için, en fazla sevdiğim kulum da sensin." İşte böyle bir Zat (a.s.m), mi'rac gecesinde mebde ile müntehayı birleştirerek, Ellah'ın cemalini kendi ayine-i ruhunda lâ zamanî, lâ mekânî ve lâ keyfî bir surette görmüş ve göstermiştir.

Demek O Zat (a.s.m), öyle memzuc bir nurdur ki; hem bütün âlem-i imkânda ne kadar mahlukat varsa küçük birer nümunesi Onda vardır. Hem de bin bir ism-i İlahiye en mükemmel ayinedir. Resulullah (s.a.v) maddeten bütün kâinatın mebde ve müntehası olduğu gibi; manen de esma ve sıfat-ı İlahiyenin tecelliyatına en cami bir ayine olmuştur. Mahlukat içinde bin bir ism-i İlahinin en mükemmel ayinesi, Resul-i Ekrem (s.a.v)'dir.

Hem alem-i imkân, O'nun vücudunda dercedildiği ve O Zat (a.s.m), alem-i vücub denilen esma-i İlahiyeye en mükemmel ayine olduğu gibi; hem alem-i imkânı, hem de alem-i vücubu keşfedip anlayabilecek en mükemmel cihazlar da O Zat'ta toplanmıştır.

Hulasa: Şu kâinata nazar-ı dikkatle bakıldığı zaman, bir şecere şeklinde yaratılmış olduğu müşahede edilecektir. Elbette bu kâinat ağacının bir çekirdeği ve bir meyvesi olacaktır. İşte bu kâinat ağacının çekirdeği, Nur-u Muhammedidir.

---

[1] Mektubat 233

ŞERH

*"Zihayatta ve bilhassa insanda, o derece san'at-ı câmia içinde; hadsiz enva'-ı nimeti anlayacak, kabul edecek, isteyecek cihazat ve âletler vardır ki; bütün kâinatta tecelli eden bütün esmasının cilvesine mazhardır. Âdeta bir nokta-i mihrakiye hükmünde, bütün esma-i hüsnayı birden mahiyetinin âyinesiyle gösterir ve onunla ehadiyet-i İlahiyeyi ilân eder."*¹

İşte böyle tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olan bir Zat-ı Nurani; elbette mi'rac vasıtasıyla mebde ile müntehayı birleştirerek, Ellah'ın cemalini hem kendi ayine-i ruhunda görmek, hem de başkasına göstermek vazifesi ile tavzif edilmiştir. Mi'racın hikmeti de budur. Cenab-ı Hak, mi'rac gecesinde alem-i imkânı ve alemde tecelli eden esma-i İlahiyeyi O'na gösterdikten sonra O'na şöyle buyurmuştur: "Ey kulum! Mevcudat-ı alemin her biri, bir veya birkaç ismime ayinedir. Sen ise benim bin bir ismime en mükemmel ve en cami' ayinesin. Cemalimi hakkıyla sende seyrediyorum. Sen, Benim habibimsin. Bin bir ismime en mükemmel ve en cami ayine sen olduğun için, en fazla sevdiğim kulum da sensin." İşte böyle bir Zat (a.s.m), mi'rac gecesinde mebde ile müntehayı birleştirerek, Ellah'ın cemalini kendi ayine-i ruhunda lâ zamanî, lâ mekânî ve lâ keyfî bir surette görmüş ve göstermiştir.

Demek O Zat (a.s.m), öyle memzuc bir nurdur ki; hem bütün âlem-i imkânda ne kadar mahlukat varsa küçük birer nümunesi Onda vardır. Hem de bin bir ism-i İlahiye en mükemmel ayinedir. Resulullah (s.a.v) maddeten bütün kâinatın mebde ve müntehası olduğu gibi; manen de esma ve sıfat-ı İlahiyenin tecelliyatına en cami bir ayine olmuştur. Mahlukat içinde bin bir ism-i İlahinin en mükemmel ayinesi, Resul-i Ekrem (s.a.v)'dir.

Hem alem-i imkân, O'nun vücudunda dercedildiği ve O Zat (a.s.m), alem-i vücub denilen esma-i İlahiyeye en mükemmel ayine olduğu gibi; hem alem-i imkânı, hem de alem-i vücubu keşfedip anlayabilecek en mükemmel cihazlar da O Zat'ta toplanmıştır.

Hulasa: Şu kâinata nazar-ı dikkatle bakıldığı zaman, bir şecere şeklinde yaratılmış olduğu müşahade edilecektir. Elbette bu kâinat ağacının bir çekirdeği ve bir meyvesi olacaktır. İşte bu kâinat ağacının çekirdeği, Nur-u Muhammedidir.

---

[1] Mektubat 233

ŞERH

için; aşağıdaki meyve makamından, tâ çekirdek-i aslî makamına kadar, nurani bir hayt-ı münasebet var. İşte Mi'rac, o hayt-ı münasebetin gılaflı ve suretidir ki: Zât-ı Ahmediye Aleyhissalâtu Vesselâm, o yolu açmış; velayetiyle gitmiş, risaletiyle dönmüş ve kapıyı da açık bırakmış. Arkasındaki evliya-yı ümmetî, ruh ve kalb ile o cadde-i nuranide, Mi'rac-ı Nebvî'nin gölgesinde seyr u sülûk edip istidadlarına göre makamat-ı âliyye çıkıyorlar.”¹

“Hilkat şeceresinin semeresi insandır. Malûmdur ki, semere bütün eczanın en ekmeli ve kökten en uzağı olduğu için bütün eczanın hâsiyetlerini, meziyetlerini hâvidir. Ve keza hilkat-i âlemin ille-i gaiye hükmünde olan çekirdeği yine insandır. Sonra, o şecerenin semeresi olan insandan bir tanesini şecere-i İslâmiyete çekirdek ittihaz etmiştir. Demek o çekirdek, âlem-i İslâmiyetin hem bânisidir, hem esasıdır, hem güneşidir.”²

Mi'rac gecesinde Peygamber Efendimiz (a.s.m), tecelliyat-ı Zatiye'ye mazhar olmuş, "lâ mekânî, la zamânî, lâ keyfî" bir surette kendi ayine-i ruhunda kabiliyetine göre cemel-i İlahî ile müşerref olmuştur. Çünkü; en mükemmel ayine O'nun ruhudur. Ruh-u Muhammedi (a.s.m) dışındaki mevcudat ayineleri ise, nakıs olduğu için esma ve sıfat-ı İlahiyeyi tam gösteremezler.

Her ne kadar diğer peygamberler, tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olmuşlarsa da Resul-i Ekrem (a.s.m) en mükemmel ve en camî' bir tarzda tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olmuştur. Zira O'nun ayine-i ruhu en camî' ve en mükemmel ayinedir. Mesela; Hazret-i Musa (a.s)'intecelliyat-ı Zatiyeyi müşahede ettiği ağaç ve dağ ayinesi nakıs birer ayinedir. Bunlar tam ayine değildir. Tam ayine, Ruh-u Muhammedi (a.s.m)'dir. Cenab-ı Hak, Tuva Vadisi'nde ağaca lâ zamânî, lâ mekânî ve lâ keyfî bir şekilde tecelli etmiş, Hazret-i Musa (a.s) ile konuşmuş. Muhammed-i Arabî (a.s.m) ise, mi'rac gecesinde Arş-ı A'zam'da cemel-i İlahiyi ayine-i ruhunda kabiliyetine göre görmüş, tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olmuştur.

Tasavvuf, tarikat, velayet ve seyr u sülûkün hakikatı, mi'rac-ı Nebevinin hakikatına dayanır. Dolayısıyla mi'rac-ı Nebevinin hakikati anlaşılmadan, seyr u sülûkun hakikati anlaşılamaz.

---

[1] Sözler 580

[2] Mesnevi-i Nuriye 117

ŞERH

için; aşağıdaki meyve makamından, tâ çekirdek-i aslî makamına kadar, nurani bir hayt-ı münasebet var. İşte Mi'rac, o hayt-ı münasebetin gılaflı ve suretidir ki: Zât-ı Ahmediye Aleyhissalâtu Vesselâm, o yolu açmış; velayetiyle gitmiş, risaletiyle dönmüş ve kapıyı da açık bırakmış. Arkasındaki evliya-yı ümmetî, ruh ve kalb ile o cadde-i nuranide, Mi'rac-ı Nebvî'nin gölgesinde seyr u sülûk edip istidadlarına göre makamat-ı âliyyeye çıkıyorlar.”¹

“Hilkat şeceresinin semeresi insandır. Malûmdur ki, semere bütün eczanın en ekmeli ve kökten en uzağı olduğu için bütün eczanın hâsiyetlerini, meziyetlerini hâvidir. Ve keza hilkat-i âlemin ille-i gaiye hükmünde olan çekirdeği yine insandır. Sonra, o şecerenin semeresi olan insandan bir tanesini şecere-i İslâmiyete çekirdek ittihaz etmiştir. Demek o çekirdek, âlem-i İslâmiyetin hem bânisidir, hem esasıdır, hem güneşidir.”²

Mi'rac gecesinde Peygamber Efendimiz (a.s.m), tecelliyat-ı Zatiye'ye mazhar olmuş, "lâ mekânî, la zamânî, lâ keyfî" bir surette kendi ayine-i ruhunda kabiliyetine göre cemel-i İlahî ile müşerref olmuştur. Çünkü; en mükemmel ayine O'nun ruhudur. Ruh-u Muhammedi (a.s.m) dışındaki mevcudat ayineleri ise, nakıs olduğu için esma ve sıfat-ı İlahiyeyi tam gösteremezler.

Her ne kadar diğer peygamberler, tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olmuşlarsa da Resul-i Ekrem (a.s.m) en mükemmel ve en camî' bir tarzda tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olmuştur. Zira O'nun ayine-i ruhu en camî' ve en mükemmel ayinedir. Mesela; Hazret-i Musa (a.s)'intecelliyat-ı Zatiyeyi müşahede ettiği ağaç ve dağ ayinesi nakıs birer ayinedir. Bunlar tam ayine değildir. Tam ayine, Ruh-u Muhammedi (a.s.m)'dir. Cenab-ı Hak, Tuva Vadisi'nde ağaca lâ zamânî, lâ mekânî ve lâ keyfî bir şekilde tecelli etmiş, Hazret-i Musa (a.s) ile konuşmuş. Muhammed-i Arabî (a.s.m) ise, mi'rac gecesinde Arş-ı A'zam'da cemel-i İlahiyi ayine-i ruhunda kabiliyetine göre görmüş, tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olmuştur.

Tasavvuf, tarikat, velayet ve seyr u sülûkün hakikatı, mi'rac-ı Nebevinin hakikatına dayanır. Dolayısıyla mi'rac-ı Nebevinin hakikati anlaşılmadan, seyr u sülûkün hakikati anlaşılamaz.

---

[1] Sözler 580

[2] Mesnevi-i Nuriye 117

ŞERH

"İnsan küçük bir âlem olduğu gibi, âlem dahi büyük bir insandır. Bu küçük insan, o büyük insanın bir fihristesi ve hülâsasıdır. İnsanda bulunan nûmunelerin büyük asılları, insan-ı ekberde bizzarure bulunacaktır. Meselâ: Nasılki insanda kuvve-i hâfızanın vücudu, âlemde Levh-i Mahfuz'un vücuduna kat'î delildir. Öyle de: İnsanda kalbin bir köşesinde lümme-i şeytaniye denilen bir âlet-i vesvese ve kuvve-i vâhimenin telkinatıyla konuşan bir şeytanî lisan ve ifsad edilen kuvve-i vâhime, küçük bir şeytan hükmüne geçtiğini ve sahiblerinin ihtiyarına zıd ve arzusuna muhalif hareket ettiklerini hissen ve hadsen herkes nefsinde görmesi, âlemde büyük şeytanların vücuduna kat'î bir delildir. Ve bu lümme-i şeytaniye ve şu kuvve-i vâhime, bir kulak ve bir dil olduklarından, ona üfleyen ve bunu konuşuran haricî bir şahs-ı şerirenin vücudunu ihsas ederler."¹

"Ey esbabperest insan! Acaba garib cevherlerden yapılmış bir acib kasrı görsen ki, yapılıyor. Onun binasında sarfedilen cevherlerin bir kısmı yalnız Çin'de bulunuyor. Diğer kısmı Endülüs'te, bir kısmı Yemen'de, bir kısmı Sibiryâ'dan başka yerde bulunmuyor. Binanın yapılması zamanında aynı günde şark, şimal, garb, cenubdan o cevherli taşlar kolaylıkla celbolup yapıldığını görsen; hiç şübhen kalır mı ki; o kasrı yapan usta, bütün Küre-i Arz'a hükmeden bir hâkim-i mu'cizekârdır.

İşte herbir hayvan, öyle bir kasr-ı İlahîdir. Hususan insan, o kasırların en güzeli ve o sarayların en acibidir. Ve bu insan denilen sarayın cevherleri; bir kısmı âlem-i ervahtan, bir kısmı âlem-i misalden ve Levh-i Mahfuz'dan ve diğer bir kısmı da hava âleminden, nur âleminden, anasır âleminden geldiği gibi; hacatı ebede uzanmış, emelleri semavat ve arzın aktarında intişar etmiş, rabitaları, alâkaları dünya ve âhiret edvarında dağılmış bir saray-ı acib ve bir kasr-ı garibdir."²

"İnsan, şu kâinatın hakaiklerine bir vâhid-i kıyasîdir, bir fihristedir, bir mikyastır ve bir mizandır. Meselâ: Kâinatta Levh-i Mahfuz'un gayet kat'î bir delil-i vücudu ve bir nûmunesi, insandaki kuvve-i hâfızadır ve âlem-i misalin vücuduna kat'î delil ve nûmune, kuvve-i hayalîyedir³ ve kâinattaki ruhanîlerin bir delil-i vücudu

---

[1] Lem'alar 83

[2] Lem'alar 135

[3] Haşiye Evet nasılkı insanın anasırları, kâinatın unsurlarından; ve kemikleri, taş ve kayalarından; ve saçları nebat ve eşcarından; ve bedeninde cereyan eden kan ve gözünden, kulağından burnundan ve ağzından akan ayrı ayrı suları, Arz'ın çeşmelerinden ve madenî sularından haber veriyorlar, delalet edip onlara işaret ediyorlar. Aynen öyle de; insanın ruhu âlem-i ervahtan ve hâfızaları Levh-i Mahfuz'dan ve kuvve-i hayalîyeleri âlem-i misalden.. ve hâkeza herbir cihazı bir âleminden haber veriyorlar. Ve onların vücudlarına kat'î şehadet ederler.

ŞERH

"İnsan küçük bir âlem olduğu gibi, âlem dahi büyük bir insandır. Bu küçük insan, o büyük insanın bir fihristesi ve hülâsasıdır. İnsanda bulunan nûmunelerin büyük asılları, insan-ı ekberde bizzarure bulunacaktır. Meselâ: Nasılki insanda kuvve-i hâfızanın vücudu, âlemde Levh-i Mahfuz'un vücuduna kat'î delildir. Öyle de: İnsanda kalbin bir köşesinde lümme-i şeytaniye denilen bir âlet-i vesvese ve kuvve-i vâhimenin telkinatıyla konuşan bir şeytanî lisan ve ifsad edilen kuvve-i vâhime, küçük bir şeytan hükmüne geçtiğini ve sahiblerinin ihtiyarına zıd ve arzusuna muhalif hareket ettiklerini hissen ve hadsen herkes nefsinde görmesi, âlemde büyük şeytanların vücuduna kat'î bir delildir. Ve bu lümme-i şeytaniye ve şu kuvve-i vâhime, bir kulak ve bir dil olduklarından, ona üfleyen ve bunu konuşuran haricî bir şahs-ı şerirenin vücudunu ihsas ederler."¹

"Ey esbabperest insan! Acaba garib cevherlerden yapılmış bir acib kasrı görsen ki, yapılıyor. Onun binasında sarfedilen cevherlerin bir kısmı yalnız Çin'de bulunuyor. Diğer kısmı Endülüs'te, bir kısmı Yemen'de, bir kısmı Sibiryâ'dan başka yerde bulunmuyor. Binanın yapılması zamanında aynı günde şark, şimal, garb, cenubdan o cevherli taşlar kolaylıkla celbolup yapıldığını görsen; hiç şübhen kalır mı ki; o kasrı yapan usta, bütün Küre-i Arz'a hükmeden bir hâkim-i mu'cizekârdır.

İşte herbir hayvan, öyle bir kasr-ı İlahîdir. Hususan insan, o kasırların en güzeli ve o sarayların en acibidir. Ve bu insan denilen sarayın cevherleri; bir kısmı âlem-i ervahtan, bir kısmı âlem-i misalden ve Levh-i Mahfuz'dan ve diğer bir kısmı da hava âleminden, nur âleminden, anasır âleminden geldiği gibi; hacatı ebede uzanmış, emelleri semavat ve arzın aktarında intişar etmiş, rabitaları, alâkaları dünya ve âhiret edvarında dağılmış bir saray-ı acib ve bir kasr-ı garibdir."²

"İnsan, şu kâinatın hakaiklerine bir vâhid-i kıyasîdir, bir fihristedir, bir mikyastır ve bir mizandır. Meselâ: Kâinatta Levh-i Mahfuz'un gayet kat'î bir delil-i vücudu ve bir nûmunesi, insandaki kuvve-i hâfızadır ve âlem-i misalin vücuduna kat'î delil ve nûmune, kuvve-i hayaliyedir³ ve kâinattaki ruhanîlerin bir delil-i vücudu

---

[1] Lem'alar 83

[2] Lem'alar 135

[3] Haşiye Evet nasılkı insanın anasırları, kâinatın unsurlarından; ve kemikleri, taş ve kayalarından; ve saçları nebat ve eşcarından; ve bedeninde cereyan eden kan ve gözünden, kulağından burnundan ve ağzından akan ayrı ayrı suları, Arz'ın çeşmelerinden ve madenî sularından haber veriyorlar, delalet edip onlara işaret ediyorlar. Aynen öyle de; insanın ruhu âlem-i ervahtan ve hâfızaları Levh-i Mahfuz'dan ve kuvve-i hayaliyeleri âlem-i misalden.. ve hâkeza herbir cihazı bir âleminden haber veriyorlar. Ve onların vücudlarına kat'î şehadet ederler.

ŞERH

Evet insan, ahsen-i takvimde yaratılmıştır. Yani bütün âlemin hûlasasıdır ve bin bir ism-i İlahinin mazharıdır. Âlem-i imkân ve âlem-i vücubü keşfedip açabilecek maddi ve manevi cihazata sahiptir. O cihazatın en mühimleri akıl ve kalbtir. Zira akıl, on havassın efendisi, kalb de on letaifin sultanıdır. Evet insanın akıl denilen defterinde on havas mevcuttur. Kalb denilen cüzdanında ise on letaif vardır. İnsan, bu cihazlarla şu âlemin kendisinde nasıl toplandığını ve bin bir ism-i İlahiye nasıl bir ayine olduğunu ve böylece nasıl Ellah'ın muhatabı olduğunu anlar ve muammay-ı âlemi halleder. Şimdi bu mes'eleyi biraz daha açıklayalım:

Havass-ı hamse-i zahire (zahiri beş duyu) ve havass-ı hamse-i batına (batını beş duyu) olmak üzere aklın on tane havassı vardır.

Havass-ı hamse-i zahire: Görmek, işitmek, dokunmak, tatmak ve koklamaktır.

Havass-ı hamse-i batına ise: Hiss-i müşterek, hayal, vahime, hafıza, kuvve-i müfekkire veya tabir-i diğerle kuvve-i mutasarrıfıdır.

İnsan, akıl itibarıyla şu on havasla techiz edilmiştir. Şu on havas; zerreden Arş'a kadar bütün âlem-i imkânı anlayabilecek, yani Nur-u Muhammedi (a.s.m) itibarıyla bu âlem insan denilen çekirdekten nasıl neşv ü nema bulmuş ve neticede umum kâinat, insan denilen meyvede nasıl toplanmış olduğunu çözebilecek güce sahiptir. Kısaca şu on cihaz, âlem-i imkânı keşfedecek bir kabiliyette yaratılmıştır. Öyleyse akıl defterindeki şu on havassı çalıştıran her ferd, bütün âlem-i imkânı seyretmeye muvaffak olabilir. Yani âlemin, bir çekirdek hükmünde olan Nur-u Muhammedi'den nasıl yaratıldığını ve tekrar nasıl o meyvede yani Zat-ı Muhammed (a.s.m)'da toplandığını ve o meyvenin çekirdeği olan kalb-i Muhammedî'de nasıl dercedildiğini seyredebilir.

Keza insan, kendisinin bu âlemin çekirdeği ve meyvesi olduğunu derkedebilir. Kendini keşfedebilen bir insan, âlemin hepsini kendi ayine-i ruhunda seyredebilir. Ayine-i ruhunda bu keşfiyatı yapan ve akli inkişaf eden bir mü'min diyebilir ki; "Cennet benim, Cehennem benim, yer benim, gök benim, Ay benim, Güneş benim." Vehakeza... Çünkü umum mevcudatı, ayine-i ruhunda görüp

ŞERH

Evet insan, ahsen-i takvimde yaratılmıştır. Yani bütün âlemin hûlasasıdır ve bin bir ism-i İlahinin mazharıdır. Âlem-i imkân ve âlem-i vücubü keşfedip açabilecek maddi ve manevi cihazata sahiptir. O cihazatın en mühimleri akıl ve kalbtir. Zira akıl, on havassın efendisi, kalb de on letaifin sultanıdır. Evet insanın akıl denilen defterinde on havas mevcuttur. Kalb denilen cüzdanında ise on letaif vardır. İnsan, bu cihazlarla şu âlemin kendisinde nasıl toplandığını ve bin bir ism-i İlahiye nasıl bir ayine olduğunu ve böylece nasıl Ellah'ın muhatabı olduğunu anlar ve muammay-ı âlemi halleder. Şimdi bu mes'eleyi biraz daha açıklayalım:

Havass-ı hamse-i zahire (zahiri beş duyu) ve havass-ı hamse-i batına (batını beş duyu) olmak üzere aklın on tane havassı vardır.

Havass-ı hamse-i zahire: Görmek, işitmek, dokunmak, tatmak ve koklamaktır.

Havass-ı hamse-i batına ise: Hiss-i müşterek, hayal, vahime, hafıza, kuvve-i müfekkire veya tabir-i diğerle kuvve-i mutasarrıfıdır.

İnsan, akıl itibarıyla şu on havasla techiz edilmiştir. Şu on havas; zerreden Arş'a kadar bütün âlem-i imkânı anlayabilecek, yani Nur-u Muhammedi (a.s.m) itibarıyla bu âlem insan denilen çekirdekten nasıl neşv ü nema bulmuş ve neticede umum kâinat, insan denilen meyvede nasıl toplanmış olduğunu çözebilecek güce sahiptir. Kısaca şu on cihaz, âlem-i imkânı keşfedecek bir kabiliyette yaratılmıştır. Öyleyse akıl defterindeki şu on havassı çalıştıran her ferd, bütün âlem-i imkânı seyretmeye muvaffak olabilir. Yani âlemin, bir çekirdek hükmünde olan Nur-u Muhammedi'den nasıl yaratıldığını ve tekrar nasıl o meyvede yani Zat-ı Muhammed (a.s.m)'da toplandığını ve o meyvenin çekirdeği olan kalb-i Muhammedî'de nasıl dercedildiğini seyredebilir.

Keza insan, kendisinin bu âlemin çekirdeği ve meyvesi olduğunu derkedebilir. Kendini keşfedebilen bir insan, âlemin hepsini kendi ayine-i ruhunda seyredebilir. Ayine-i ruhunda bu keşfiyatı yapan ve akli inkişaf eden bir mü'min diyebilir ki; "Cennet benim, Cehennem benim, yer benim, gök benim, Ay benim, Güneş benim." Vehakeza... Çünkü umum mevcudatı, ayine-i ruhunda görüp

METİN

çekirdek haletinde bir şecere-i azîmenin cihazatını tazammun eder ve ebedî, uhrevî, haşmetli bir makinenin âletleri ve çarkları içinde dercedilmiştir. Elbette ve her halde o kalbin Fâtırı, o kalbi işlettiirmesini ve bilkuvve tavırdan bilfiil vaziyetine çıkarmasını ve inkişafını ve hareketini irade etmiş ki, öyle yapmış.

ŞERH

(çekirdek haletinde bir şecere-i azîmenin cihazatını tazammun eder ve ebedî, uhrevî, haşmetli bir makinenin âletleri ve çarkları içinde dercedilmiştir.) Şu kalb ve akıl, on letaif ve on havassı tazammun eden birer çekirdek gibidir. Bir şecere-i azime hükmünde olan dünyevi ve uhrevi, maddi ve manevi bütün alemleri içine almıştır. Bütün alemin zahiri, akıl içerisinde; batını ise kalb içerisinde manen dercedilmiştir. Eğer bu akıl ve kalb çalıştırılrsa hem alem-i imkânı, hem de alem-i vücudu beraber keşfeder. Alem küçülmüş insan olmuştur. Şayet insan açılrsa, alem olur. **(Elbette ve her halde o kalbin Fâtırı, o kalbi işlettiirmesini ve bilkuvve tavırdan bilfiil vaziyetine çıkarmasını ve inkişafını ve hareketini irade etmiş ki, öyle yapmış.)** Bu mahiyette yaratmıştır. İnsanın kalbi bir çekirdek gibidir. Cenab-ı Hak, insanlardan o çekirdeği inkişaf ettirmek suretiyle alem-i vücubun keşfini istemiştir. Şayet o çekirdek, iman, İslam ve ubudiyet sayesinde işlettilirse alem-i vücubun keşfine muvaffak olur ve cennet gibi bir şecere-i bakiyeyi netice verir. Nasıl ki; yer altına atılan bir çekirdek hava, su, hararet ve toprak ile imtizac edince ondan kocaman bir ağaç vücud bulur. Aynen öyle de kalb-i insan, bir çekirdek hükmündedir. Ubudiyet toprağı altında, imanın ziyasıyla, İslamiyet suyuyla ve kelime-i tevhidin nesimiyle imtizac ettiğinde o çekirdek inkişaf edip alem-i vücub denilen esma ve sıfat-ı İlahiyeyi keşfeder ve Cennet gibi bir şecereyi netice verir. Aksi halde o çekirdek tefessüh edip çürüyecek, cehenneme hatab olacaktır.

İman, insanın kalbine girer girmez; o insan, birden manen büyür ve kıymet kazanır. Bir anda bütün âlem kadar Ellah'a ibadet etmek gücüne sahip olur. Ey insan! Sen, cennet gibi bir şecere-i bakiyeyi netice verecek ve tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olacak bir çekirdek kıymetinde ve kabiliyetinde yaratılmışsın. Öyle ise dikkat et, cevherini bozma. Müellif (r.a) bu konuyu şöyle izah etmektedir:

METİN

çekirdek haletinde bir şecere-i azîmenin cihazatını tazammun eder ve ebedî, uhrevî, haşmetli bir makinenin âletleri ve çarkları içinde dercedilmiştir. Elbette ve her halde o kalbin Fâtırı, o kalbi işlettiirmesini ve bilkuvv ve tavırdan bilfiil vaziyetine çıkarmasını ve inkişafını ve hareketini irade etmiş ki, öyle yapmış.

ŞERH

(çekirdek haletinde bir şecere-i azîmenin cihazatını tazammun eder ve ebedî, uhrevî, haşmetli bir makinenin âletleri ve çarkları içinde dercedilmiştir.) Şu kalb ve akıl, on letaif ve on havassı tazammun eden birer çekirdek gibidir. Bir şecere-i azime hükmünde olan dünyevi ve uhrevi, maddi ve manevi bütün alemleri içine almıştır. Bütün alemin zahiri, akıl içerisinde; batını ise kalb içerisinde manen dercedilmiştir. Eğer bu akıl ve kalb çalıştırılrsa hem alem-i imkânı, hem de alem-i vücudu beraber keşfeder. Alem küçülmüş insan olmuştur. Şayet insan açılrsa, alem olur. **(Elbette ve her halde o kalbin Fâtırı, o kalbi işlettiirmesini ve bilkuvv ve tavırdan bilfiil vaziyetine çıkarmasını ve inkişafını ve hareketini irade etmiş ki, öyle yapmış.)** Bu mahiyette yaratmıştır. İnsanın kalbi bir çekirdek gibidir. Cenab-ı Hak, insanlardan o çekirdeği inkişaf ettirmek suretiyle alem-i vücubun keşfini istemiştir. Şayet o çekirdek, iman, İslam ve ubudiyet sayesinde işlettilirse alem-i vücubun keşfine muvaffak olur ve cennet gibi bir şecere-i bakiyeyi netice verir. Nasıl ki; yer altına atılan bir çekirdek hava, su, hararet ve toprak ile imtizac edince ondan kocaman bir ağaç vücud bulur. Aynen öyle de kalb-i insan, bir çekirdek hükmündedir. Ubudiyet toprağı altında, imanın ziyasıyla, İslamiyet suyuyla ve kelime-i tevhidin nesimiyle imtizac ettiğinde o çekirdek inkişaf edip alem-i vücub denilen esma ve sıfat-ı İlahiyeyi keşfeder ve Cennet gibi bir şecereyi netice verir. Aksi halde o çekirdek tefessüh edip çürüyecek, cehenneme hatab olacaktır.

İman, insanın kalbine girer girmez; o insan, birden manen büyür ve kıymet kazanır. Bir anda bütün âlem kadar Ellah'a ibadet etmek gücüne sahip olur. Ey insan! Sen, cennet gibi bir şecere-i bakiyeyi netice verecek ve tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olacak bir çekirdek kıymetinde ve kabiliyetinde yaratılmışsın. Öyle ise dikkat et, cevherini bozma. Müellif (r.a) bu konuyu şöyle izah etmektedir:

ŞERH

sünbüller vermek için kendisine tevdi edilen cihazatı, bazı maddeleri elde etmek için tavuk gibi toprakları, gübreleri, necisleri eşmeye sarfeder, faidesiz tefessüh eder. Ve hayat-ı maneviye cihetiyle emelleri ebede kadar uzanan bir şecere-i bâkiyedir.”¹

“Senin iktidarın kısa, bekan az, hayatın mahdud, ömrünün günleri ma'dud ve her şeyin fânidir. Öyle ise, şu kısa, fâni ömrünü fâni şeylere sarfetme ki, fâni olmasın. Bâki şeylere sarfet ki, bâki kalsın.

Evet yaşadığın ömürden dünyada göreceğin istifade ancak yüz sene olur. Bu yüz sene ömrünü yüz tane hurma çekirdeği farzedelim. Bu çekirdekler iska edilip muhafaza edilirse, ilâ-mâşâallah semere verecek yüz tane ağaç olur. Aksi takdirde ateşe atıp yakmaktan başka bir istifadeyi temin etmez. Kezalik senin o yüz senelik ömrün de, şeriât suyu ile iska ve âhirete sarfedilirse, âlem-i bekada ilelebed semerelerinden istifade edeceksin. Binaenaleyh semeredar yüz tane hurma ağacını terk ve yüz tane çekirdeklerine kanaat ile aldanırsa, o adam, Hutame'ye (cehenneme) hatab olmaya lâyıktır.”²

Demek insan, bir şecere-i bâkiyenin cihazatını câmi' çekirdek-misal bir mu'cize-i kudret-i bahiredir. Böyle bir insan, iman, İslamiyet, ibadet ve kelime-i tevhid ile inkişaf edip neşv u nema bulur, terakki edip kemale kavuşur. Mü'min, bu sayede dünya ve mafiha kadar ibadet ettiği için dünya kadar bir cennet-i bakiyeyi, ebedi bir saltanatı, daimi bir gençliği kazanır.

Bu sırdan dolayı Halık-ı alem bu kalb ve akıl çekirdeğinin işlettilirilmesi istemiş. Onun için Kur'an'da لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ **“Şunu bil ki: Tahkik Ellah'tan başka ilâh yoktur.”** ³ emir buyurmuş ve daima akli tefekküre, kalbi harekete sevk etmiştir. Resul-i Ekrem (s.a.v) de şöyle ferman buyurmuştur:

أَفْضَلُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

Yani: **“Ben ve benden evvel gelen peygamberlerin en ziyade faziletli ve kıymetli sözleri, لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ kelâmıdır.”**⁴

[1] Mesnevi-i Nuriye 221

[2] Mesnevi-i Nuriye 182-183

[3] Muhammed 19

[4] Muvatta Kur'an 8, Hac 81 ; Timizi Daavat 122

ŞERH

sünbüller vermek için kendisine tevdi edilen cihazatı, bazı maddeleri elde etmek için tavuk gibi toprakları, gübreleri, necisleri eşmeye sarfeder, faidesiz tefessüh eder. Ve hayat-ı maneviye cihetiyle emelleri ebede kadar uzanan bir şecere-i bâkiyedir.”¹

“Senin iktidarın kısa, bekan az, hayatın mahdud, ömrünün günleri ma'dud ve her şeyin fânidir. Öyle ise, şu kısa, fâni ömrünü fâni şeylere sarfetme ki, fâni olmasın. Bâki şeylere sarfet ki, bâki kalsın.

Evet yaşadığın ömürden dünyada göreceğin istifade ancak yüz sene olur. Bu yüz sene ömrünü yüz tane hurma çekirdeği farzedelim. Bu çekirdekler iska edilip muhafaza edilirse, ilâ-mâşâallah semere verecek yüz tane ağaç olur. Aksi takdirde ateşe atıp yakmaktan başka bir istifadeyi temin etmez. Kezalik senin o yüz senelik ömrün de, şeriat suyu ile iska ve âhirete sarfedilirse, âlem-i bekada ilelebed semerelerinden istifade edeceksin. Binaenaleyh semeredar yüz tane hurma ağacını terk ve yüz tane çekirdeklerine kanaat ile aldanırsa, o adam, Hutame'ye (cehenneme) hatab olmaya lâyıktır.”²

Demek insan, bir şecere-i bâkiyenin cihazatını câmi' çekirdek-misal bir mu'cize-i kudret-i bahiredir. Böyle bir insan, iman, İslamiyet, ibadet ve kelime-i tevhid ile inkişaf edip neşv u nema bulur, terakki edip kemale kavuşur. Mü'min, bu sayede dünya ve mafiha kadar ibadet ettiği için dünya kadar bir cennet-i bakiyeyi, ebedi bir saltanatı, daimi bir gençliği kazanır.

Bu sırdan dolayı Halık-ı alem bu kalb ve akıl çekirdeğinin işlettilirilmesi istemiş. Onun için Kur'an'da **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** **“Şunu bil ki: Tahkik Ellah'tan başka ilâh yoktur.”** ³ emir buyurmuş ve daima akli tefekküre, kalbi harekete sevkettiğiştir. Resul-i Ekrem (s.a.v) de şöyle ferman buyurmuştur:

أَفْضَلُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

Yani: **“Ben ve benden evvel gelen peygamberlerin en ziyade faziletli ve kıymetli sözleri, لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ kelâmıdır.”**⁴

[1] Mesnevi-i Nuriye 221

[2] Mesnevi-i Nuriye 182-183

[3] Muhammed 19

[4] Muvatta Kur'an 8, Hac 81 ; Timizi Daavat 122

ŞERH

*Cenab-ı Hak hakkında suret muhal olmasından, suretten murad sîrettir, ahlâk ve sıfâtır.*¹

*"Nasıl "Hizb-i Nuriye" Risale-i Nur'un ve Âyet-ül Kübra'nın bir hülâsasıdır; öyle de on dakika zarfında Hizb-i Nuriye'nin bir hülâsası, bu Ramazan-ı Şerif'in feyzinden ve Ramazan'da te'lif edilen ve yeni intişar eden Ramazaniye Risalesi olan Âyet-ül Kübra'nın otuzüç mertebe-i vücub u vücud ve tevhid otuzüç elsine-i külliye ile tezahür ettiği gibi; ruh ve hayal ve kalb o noktadan öyle bir inbisat ve inkişaf etti ki, herbir mertebenin söylediği "Lâ ilahe illallah" şهادetini dediğim vakit, o küllî lisan benim oluyor gibi azametli bir tevhid hissettiğimden, "Âyet-ül Kübra" güneş gibi iman nurlarını ruhlara telkin edebilir. Şeksiz şübhesiz kanaat ettim ve gördüm ve İmam-ı Ali'nin (R.A.) ona verdiği ehemmiyetin sırrını bildim."*²

*"Risale-i Nur'un bir hülâsası olan Âyet-ül Kübra ve Hizb-i Nuriye'nin bir hülâsat-ül hülâsası hükmünde otuz üç kelime-i tevhidin namaz tesbihatındaki eskiden beri okuduğum ve Risale-i Nur'un ekser hakikatları namaz tesbihatında inkişaf etmesiyle hayalim fazla tevessü' ederek, o otuzüç kelime-i tevhid herbirisini kâinatın bir tabaka-i mahlukatının lisan-ı haliyle söylediği o kelimeyi ben o lisan ile söylüyorum gibi o küllî lisan-ı hal benim cüz'î lisan-ı kalimin aynı olur."*³

Müellif (r.a), kalb çekirdeğinin zikir-i İlahi ile işlettirilmesi sayesinde alem-i imkân ve alem-i vücubun keşfine nasıl muvaffak olunduğunu da şöyle ifade etmektedir:

*"Kur'an, kendi şakirdlerinin ruhuna öyle bir inbisat ve ulviyet verir ki; doksan dokuz taneli tesbihe bedel, doksan dokuz Esma-i İlahiyenin cilvelerini gösteren doksan dokuz âlemlerin zerratını, birer tesbih taneleri olarak şakirdlerinin ellerine verir. "Evradlarınızı bununla okuyunuz." der. İşte Kur'anın tilmizlerinden Şah-ı Geylanî, Rufaî, Şazeli (r.a) gibi şakirdleri, virdlerini okudukları vakit dinle, bak! Elllerinde silsile-i zerrati, katarat adedlerini, mahlukatın aded-i enfasını tutmuşlar, onunla evradlarını okuyorlar. Cenab-ı Hakk'ı zikir ve tesbih ediyorlar."*⁴

---

[1] Emirdağ Lahikası 1 / 146-147

[2] Emirdağ Lahikası 1 / 69

[3] Emirdağ Lahikası 1 / 94

[4] Lem'alar 119

ŞERH

*Cenab-ı Hak hakkında suret muhal olmasından, suretten murad sîrettir, ahlâk ve sıfâtır.*¹

*"Nasıl "Hizb-i Nuriye" Risale-i Nur'un ve Âyet-ül Kübra'nın bir hülâsasıdır; öyle de on dakika zarfında Hizb-i Nuriye'nin bir hülâsası, bu Ramazan-ı Şerif'in feyzinden ve Ramazan'da te'lif edilen ve yeni intişar eden Ramazaniye Risalesi olan Âyet-ül Kübra'nın otuzüç mertebe-i vücub u vücud ve tevhid otuzüç elsine-i külliye ile tezahür ettiği gibi; ruh ve hayal ve kalb o noktadan öyle bir inbisat ve inkişaf etti ki, herbir mertebenin söylediği "Lâ ilahe illallah" şهادetini dediğim vakit, o küllî lisan benim oluyor gibi azametli bir tevhid hissettiğimden, "Âyet-ül Kübra" güneş gibi iman nurlarını ruhlara telkin edebilir. Şeksiz şübhesiz kanaat ettim ve gördüm ve İmam-ı Ali'nin (R.A.) ona verdiği ehemmiyetin sırrını bildim."*²

*"Risale-i Nur'un bir hülâsası olan Âyet-ül Kübra ve Hizb-i Nuriye'nin bir hülâsat-ül hülâsası hükmünde otuz üç kelime-i tevhidin namaz tesbihatındaki eskiden beri okuduğum ve Risale-i Nur'un ekser hakikatları namaz tesbihatında inkişaf etmesiyle hayalim fazla tevessü' ederek, o otuzüç kelime-i tevhid herbirisini kâinatın bir tabaka-i mahlukatının lisan-ı haliyle söylediği o kelimeyi ben o lisan ile söylüyorum gibi o küllî lisan-ı hal benim cüz'î lisan-ı kalimin aynı olur."*³

Müellif (r.a), kalb çekirdeğinin zikir-i İlahi ile işlettirilmesi sayesinde alem-i imkân ve alem-i vücubun keşfine nasıl muvaffak olunduğunu da şöyle ifade etmektedir:

*"Kur'an, kendi şakirdlerinin ruhuna öyle bir inbisat ve ulviyet verir ki; doksan dokuz taneli tesbihe bedel, doksan dokuz Esma-i İlahiyenin cilvelerini gösteren doksan dokuz âlemlerin zerratını, birer tesbih taneleri olarak şakirdlerinin ellerine verir. "Evradlarınızı bununla okuyunuz." der. İşte Kur'anın tilmizlerinden Şah-ı Geylanî, Rufaî, Şazeli (r.a) gibi şakirdleri, virdlerini okudukları vakit dinle, bak! Elllerinde silsile-i zerratı, katarat adedlerini, mahlukatın aded-i enfasını tutmuşlar, onunla evradlarını okuyorlar. Cenab-ı Hakk'ı zikir ve tesbih ediyorlar."*⁴

---

[1] Emirdağ Lahikası 1 / 146-147

[2] Emirdağ Lahikası 1 / 69

[3] Emirdağ Lahikası 1 / 94

[4] Lem'alar 119

ŞERH

kelime-i kudsiyesiyle kalbi söylettirmek, ruhu işlettirmektir.”¹

Kalbin mebd-i hareketi **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** veya **يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ** veya **يَا حَيُّ الْقَيُّوْمُ** gibi kelimat-ı kudsiye ile olur. Gavs-ı A'zam'ın **يَا حَيُّ**, Şah-ı Nakşibendî'nin **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ**, bazılarının ise **يَا حَسْبُنَا اللَّهُ** dır. Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretlerinin ve mesleğinin evradı ise; namazı tadil-i erkan ile kılmak, namazın arkasındaki tesbihatı yapmak. Besmele ile beraber salavat-ı şerifeye devam etmek, akşam ile yatsı arasındaki evradı okumak, Risale-i Nur'u mütefekkirane mütalaa etmek, Hakim ve Rahim isimlerine mazhar olmaktır. Kısaca kurb-u feraizdir. Bu mesleğin şiarı "La Mabude Vela Maksude İlla Hu" dur. Müellif (r.a) şöyle buyuruyor:

"Şu kısa tarîkin evradı: İttiba-ı sünnettir, feraizi işlemek, kebairi terketmektir. Ve bilhassa namazı ta'dil-i erkân ile kılmak, namazın arkasındaki tesbihatı yapmaktır.”²

Müellif (r.a) Hazretlerinin devam ettiği ve talebelerine tavsiye buyurduğu akşam ile yatsı arasında okunacak duâ ve tesbîhler:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَدَاالْتَّوْنِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ (def'a 1)

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ (33 def'a)

*****

[1] Lem'alar 137

[2] Sözlür 476

[3] Enbiyâ 87

ŞERH

kelime-i kudsiyesiyle kalbi söylettirmek, ruhu işlettirmekdir.”¹

Kalbin mebd-i hareketi **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** veya **يَا حَيُّ يَا قَيُّمُ** veya **يَا حَيُّ** gibi kelimat-ı kudsiye ile olur. Gavs-ı A'zam'ın **يَا حَيُّ**, Şah-ı Nakşibendî'nin **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ**, bazılarının ise **يَا حَسْبُنَا اللَّهُ** dır. Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretlerinin ve mesleğinin evradı ise; namazı tadil-i erkan ile kılmak, namazın arkasındaki tesbihatı yapmak. Besmele ile beraber salavat-ı şerifeye devam etmek, akşam ile yatsı arasındaki evradı okumak, Risale-i Nur'u mütefekkirane mütalaa etmek, Hakim ve Rahim isimlerine mazhar olmaktır. Kısaca kurb-u feraizdir. Bu mesleğin şiarı "La Mabude Vela Maksude İlla Hu" dur. Müellif (r.a) şöyle buyuruyor:

"Şu kısa tarîkin evradı: İttiba-ı sünnettir, feraizi işlemek, kebairi terketmektir. Ve bilhassa namazı ta'dil-i erkân ile kılmak, namazın arkasındaki tesbihatı yapmaktır.”²

Müellif (r.a) Hazretlerinin devam ettiği ve talebelerine tavsiye buyurduğu akşam ile yatsı arasında okunacak duâ ve tesbîhler:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَدَاالْتَّوَنُ إِذْ دَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ (def'a 1)

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ (33 def'a)

*****

[1] Lem'alar 137

[2] Sözlür 476

[3] Enbiyâ 87

يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَيُّ مَسَّنِيَّ الضَّرِّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ¹ (def'a)

رَبِّ إِلَّيْ مَسَّنِيَّ الضَّرِّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ (def'a 33)

*****

يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ ¹ (def'a)

²حَسْبِيَ اللّٰهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ (def'a 33)

*****

يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا ¹ (def'a)

حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ³ (def'a)

*****

يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةِ رَبِّهِمْ إِلَىٰ دِيَارِهِمْ فَأَتَىٰ خَصْمَتَهُمُ الْيَهُودَ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ أَكْفَرُ مِنْكُمْ كُفْرًا كَبِيرًا ⁴ (def'a)

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ (def'a 33)

*****

---

[1] Enbiyâ 83

[2] Tevbe 129

[3] Âl-i İmrân 173

[4] Âl-i İmrân 174

يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَيُّ مَسَّنِيَّ الضَّرِّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ¹ (def'a)

رَبِّ إِلَيَّ مَسَّنِيَّ الضَّرِّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ (def'a 33)

*****

يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ ¹ (def'a)

²حَسْبِيَ اللّٰهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ (def'a 33)

*****

يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا ¹ (def'a)

حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ³ (def'a)

*****

يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةِ رَبِّهِمْ إِلَىٰ دِيَارِهِمْ فَأَتَىٰ خَصْمَتَهُمُ الْيَهُودَ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِهِمْ خَتْمٌ عَظِيمٌ ⁴ (defa)

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ (defa 33)

*****

[1] Enbiyâ 83

[2] Tevbe 129

[3] Âl-i İmrân 173

[4] Âl-i İmrân 174

ŞERH

Mevlana, elektronların ve Küre-i Arz'ın bu hareketini gördükten sonra, bütün mevcudatın da hareket halinde olduğunu, raks u deverana kalktığını müşahede eder. Mevcudat-ı alemin insanın etrafında döndüğünü, yani ona hizmet ettiğini görür. Bütün meleklerin Beytu'l-Ma'mur'un etrafında, bütün mü'minlerin de Kabe'nin etrafında döndüğünü müşahede eder. Mevlana Celaleddin-i Rumi, alemdeki bu raks u deveranı gördükten sonra, O da cezb u cazibe-i Rahman ile semaa kalkıp o halka-i zikre dahil olur. Hem kendi etrafında, hem de şeyhinin etrafında döner. O anda Mevlana, kendini fenafillâh makamında görür. Kâinattaki bu sır O'na açılır. Cenab-ı Hakk'ın bin bir isminin meratibinden geçer, kendini unuttur. O'nun etrafındaki salık de kendini görmez, dolayısıyla birbirinde fani olup Vacibu'l-Vücut'un tecelliyatını görürler. Mevlana, Ellah'ın lütfu ile bu hale mazhar olmuştur. Bu işler sun'î olamaz.

Ellah'ın bin bir isminin tecelliyatını seyretmeye muvaffak olana "meczub" denir. Bu hali kesbetmeyen kişinin cezbe halinden bahsetmesi, yalandan başka bir şey değildir.

Dikkat edelim! Aldanmayalım! Tarikatımızı, meşrebimizi, mesleğimizi Kitab, Sünnet, İcma ve Kıyas-ı Fukaha ile tartalım. Edille-i şer'iyeden ayrılmayalım. Şah-ı Nakşibend, Şah-ı Geylani, Seyyid Ahmed Rufai, Seyyid Ahmed Bedevi, Seyyid Ebu'l-Haseni Şazeli, İmam Gazali, İmam Rabbani gibi tasavvuf ve tarikat pirlerinin eserlerine müracaat edelim.

Tasavvuf ve tarikat, izah ettiğimiz gibi kalbin hareketidir, ruhun seyr u sülûkudur. Evvela kalb hareket eder. Mesela; sâlik, evvela yaşadığı şehrin çevresini görür, daha sonra bulunduğu kıtayı, Küre-i Arz'ı, semavat alemini, Arş'ı, Cennet ve Cehennem'i görür. Kısaca ezelden ebede kadar bütün mevcudatı kabiliyetine göre seyreder. Yani küllileşir. Alem-i imkândaki bu seyrini bitirdikten sonra, salık bu sefer döner, mevcudat üzerindeki ef'al, esma ve sıfat ve şuunat-ı İlahiyenin tecelliyatını müşahede eder. Bu tecelliyatı hem kendinde, hem de alemde görür. Neticede tecelliyat-ı zatiyeye mazhar ve cemali ba kemal-i İlahi ile müşerref olur. Her bir fiil, her bir isim ve her bir sıfatın meratibini seyretmek için pek çok seneler lazım gelir.

ŞERH

Mevlana, elektronların ve Küre-i Arz'ın bu hareketini gördükten sonra, bütün mevcudatın da hareket halinde olduğunu, raks u deverana kalktığını müşahede eder. Mevcudat-ı alemin insanın etrafında döndüğünü, yani ona hizmet ettiğini görür. Bütün meleklerin Beytu'l-Ma'mur'un etrafında, bütün mü'minlerin de Kabe'nin etrafında döndüğünü müşahede eder. Mevlana Celaleddin-i Rumi, alemdeki bu raks u deveranı gördükten sonra, O da cezb u cazibe-i Rahman ile semaa kalkıp o halka-i zikre dahil olur. Hem kendi etrafında, hem de şeyhinin etrafında döner. O anda Mevlana, kendini fenafillâh makamında görür. Kâinattaki bu sır O'na açılır. Cenab-ı Hakk'ın bin bir isminin meratibinden geçer, kendini unuttur. O'nun etrafındaki salık de kendini görmez, dolayısıyla birbirinde fani olup Vacibu'l-Vücut'un tecelliyatını görürler. Mevlana, Ellah'ın lütfu ile bu hale mazhar olmuştur. Bu işler sun'î olamaz.

Ellah'ın bin bir isminin tecelliyatını seyretmeye muvaffak olana "meczub" denir. Bu hali kesbetmeyen kişinin cezbe halinden bahsetmesi, yalandan başka bir şey değildir.

Dikkat edelim! Aldanmayalım! Tarikatımızı, meşrebimizi, mesleğimizi Kitab, Sünnet, İcma ve Kıyas-ı Fukaha ile tartalım. Edille-i şer'iyeden ayrılmayalım. Şah-ı Nakşibend, Şah-ı Geylani, Seyyid Ahmed Rufai, Seyyid Ahmed Bedevi, Seyyid Ebu'l-Haseni Şazeli, İmam Gazali, İmam Rabbani gibi tasavvuf ve tarikat pirlerinin eserlerine müracaat edelim.

Tasavvuf ve tarikat, izah ettiğimiz gibi kalbin hareketidir, ruhun seyr u sülûkudur. Evvela kalb hareket eder. Mesela; sâlik, evvela yaşadığı şehrin çevresini görür, daha sonra bulunduğu kıtayı, Küre-i Arz'ı, semavat alemini, Arş'ı, Cennet ve Cehennem'i görür. Kısaca ezelden ebede kadar bütün mevcudatı kabiliyetine göre seyreder. Yani küllileşir. Alem-i imkândaki bu seyrini bitirdikten sonra, salık bu sefer döner, mevcudat üzerindeki ef'al, esma ve sıfat ve şuunat-ı İlahiyenin tecelliyatını müşahede eder. Bu tecelliyatı hem kendinde, hem de alemde görür. Neticede tecelliyat-ı zatiyeye mazhar ve cemali ba kemal-i İlahi ile müşerref olur. Her bir fiil, her bir isim ve her bir sıfatın meratibini seyretmek için pek çok seneler lazım gelir.

ŞERH

Mesela; her bir ismin tecelliyatını seyretmek için binler sene lazımdır. Kalb alem-i imkan ve alem-i vücubtaki bu seyahatini bitirdikten sonra ruh, sır, hafi, ehfa da alem-i imkân ve alem-i vücubtaki bu seyahati bitirir. Eğer bu seyr u sülûkta Cenab-ı Hakk'ın lütfu olmazsa binler sene çalışmak lazım gelir. Bununla beraber kalb, ruh, sır, hafi ve ehfa denilen letaif-i insaniye zaman ve mekanla mukayyed olmadığı için gayet kısa bir zamanda izn-i İlahi ile pek çok mesafe alabilirler. Bast-ı zaman ve tayy-ı mekan hakikatleri evliya arasında şöhret bulmuştur. Bast-ı zaman: Az bir zamanda çok uzun bir zaman yaşamış olmaya denir. Tayy-ı mekan: Mekânı ortadan kaldırmak. Bir şahsın bir anda muhtelif yerlerde görünmesine denir. Müellif (r.a), bu konuyu şöyle izah etmektedir:

“Denizlerde vukua gelen medd ü cezir gibi, evliya arasında da bast-ı zaman,¹ tayy-ı mekân mes'elesi şöhret bulmuştur. Ezcümle Kitab-ı Yevakit'in rivayetine göre, İmam-ı Şa'ranî bir günde iki buçuk defa kocaman Fütuhât-ı Mekkiye namındaki büyük mecmuayı mütalaa etmiştir. Bu gibi vukuat, istiğrab ile inkâr edilmesin. Zira bu gibi garib mes'eleleri tasdiğe yaklaştıran misaller pek çoktur. Meselâ rû'yada bir saat zarfında bir senenin geçtiğini ve pek çok işler görüldüğünü görüyorsun. Eğer o saatte o işlere bedel Kur'an okumuş olsa idin, birkaç hatim okumuş olurdun. Bu halet evliya için halet-i yakazada inkişaf eder. Zaman inbisat eder. Mes'ele ruhun dairesine yaklaşır. Ruh zâten zaman ile mukayyed değildir. Ruhu cismaniyetine galib olan evliyanın işleri, fiilleri sür'at-ı ruh mizanıyla cereyan eder.”²

Salık, böyle uzun bir seyahatte bulunurken, eğer rahmet-i İlahiye imdadına kavuşmazsa boğulur gider. Çoğu insan bu yolda boğulmuş, maksadına ve

---

[1] Haşiye Bast-ı zaman sırrıyla çok seneler hükmünde olan birkaç dakikalık zaman-ı Mîrac, bu hakikatın vücudunu isbat eder ve bilfiil vukuunu gösteriyor. Mîracın birkaç saat müddeti, binler seneler hükmünde vüs'atı ve ihatası ve uzunluğu vardır. Çünkü Mîrac yoluyla beka âlemine girdi. Beka âleminin birkaç dakikası, bu dünyanın binler senesini tazammun etmiştir. Hem bu hakikata binaen bazı evliya bir dakikada bir günlük işi görmüş. Bazıları, bir saatte bir senelik vazifesini yapmış. Bazıları, bir dakikada bir hatme-i Kur'anıyeyi okumuş oldukları gibi, Risale-i Nur'un te'lifinde de bu bast-ı zaman hakikati çok defa vukua gelmiş...

[2] Mesnevi-i Nuriye 197-198

ŞERH

Mesela; her bir ismin tecelliyatını seyretmek için binler sene lazımdır. Kalb alem-i imkan ve alem-i vücubtaki bu seyahatini bitirdikten sonra ruh, sır, hafi, ehfa da alem-i imkân ve alem-i vücubtaki bu seyahati bitirir. Eğer bu seyr u sülûkta Cenab-ı Hakk'ın lütfu olmazsa binler sene çalışmak lazım gelir. Bununla beraber kalb, ruh, sır, hafi ve ehfa denilen letaif-i insaniye zaman ve mekanla mukayyed olmadığı için gayet kısa bir zamanda izn-i İlahi ile pek çok mesafe alabilirler. Bast-ı zaman ve tayy-ı mekan hakikatleri evliya arasında şöhret bulmuştur. Bast-ı zaman: Az bir zamanda çok uzun bir zaman yaşamış olmaya denir. Tayy-ı mekan: Mekânı ortadan kaldırmak. Bir şahsın bir anda muhtelif yerlerde görünmesine denir. Müellif (r.a), bu konuyu şöyle izah etmektedir:

*"Denizlerde vukua gelen medd ü cezir gibi, evliya arasında da bast-ı zaman,¹ tayy-ı mekân mes'elesi şöhret bulmuştur. Ezcümle Kitab-ı Yevakit'in rivayetine göre, İmam-ı Şa'ranî bir günde iki buçuk defa kocaman Fütuhât-ı Mekkiye namındaki büyük mecmuayı mütalaa etmiştir. Bu gibi vukuat, istiğrab ile inkâr edilmesin. Zira bu gibi garib mes'eleleri tasdiğe yaklaştıran misaller pek çoktur. Meselâ rû'yada bir saat zarfında bir senenin geçtiğini ve pek çok işler görüldüğünü görüyorsun. Eğer o saatte o işlere bedel Kur'an okumuş olsa idin, birkaç hatim okumuş olurdun. Bu halet evliya için halet-i yakazada inkişaf eder. Zaman inbisat eder. Mes'ele ruhun dairesine yaklaşır. Ruh zâten zaman ile mukayyed değildir. Ruhu cismaniyetine galib olan evliyanın işleri, fiilleri sür'at-ı ruh mizanıyla cereyan eder."*²

Salık, böyle uzun bir seyahatte bulunurken, eğer rahmet-i İlahiye imdadına kavuşmazsa boğulur gider. Çoğu insan bu yolda boğulmuş, maksadına ve

---

[1] Haşiye Bast-ı zaman sırrıyla çok seneler hükmünde olan birkaç dakikalık zaman-ı Mîrac, bu hakikatın vücudunu isbat eder ve bilfiil vukuunu gösteriyor. Mîracın birkaç saat müddeti, binler seneler hükmünde vüs'ati ve ihatası ve uzunluğu vardır. Çünkü Mîrac yoluyla beka âlemine girdi. Beka âleminin birkaç dakikası, bu dünyanın binler senesini tazammun etmiştir. Hem bu hakikata binaen bazı evliya bir dakikada bir günlük işi görmüş. Bazıları, bir saatte bir senelik vazifesini yapmış. Bazıları, bir dakikada bir hatme-i Kur'anıyeyi okumuş oldukları gibi, Risale-i Nur'un te'lifinde de bu bast-ı zaman hakikati çok defa vukua gelmiş...

[2] Mesnevi-i Nuriye 197-198

ŞERH

Mürîd; tılsım-ı kainatı halledendir. Yani "İnsan ve alem nedir, nereden geliyor, nereye gidiyor, niçin gelmiş?" suallerine cevap bulandır. Salık, keşfiyat-ı sadıka ile kâinatın ve kendisinin bin bir ism-i İlahinin ayinesi, bu dünyanın ahiretin mezraası ve bu dünyadaki vazifesinin ubudiyet yoluyla bu hakikatleri anlamak olduğunu bilendir.

Evet, bütün kâinatı arkasına atan, imkân dairesini bitiren, hakikatı'l-hakaika kadem basan, kendisini ve alemini esma ve sıfat-ı İlahiyyenin ayinesi olarak gören kişiye mürîd denir. Mürşid ise böyle bir mürîdi yetiştirebilendir.

Tasavvuf, başlı başına bir ilimdir. Kur'an'ın bir zahiri, bir de batını vardır. Tabir-i diğerle şeriatın bir zahiri, bir de batını vardır. Hakaik-i imaniyeyi keşfen görmek, batını ilimleri tahsil etmeye bağlıdır. Bu ilme talib olanlar, bu işin ehline gider ve bu ilmi tahsil ederlerdi. Mesela; Gavs-ı A'zam Abdulkadir-i Geylani (k.s) zamanında tasavvuf dairesine girmek isteyen biri; evvela Sarf, Nahv, Bedi', Beyan, Meanî gibiulûm-u aliyeyi (alet ilimlerini) tahsil etmesi, daha sonra ulûm-u âliye denilen tefsir, hadis, fıkıh, akide gibi ilimlerde mütehasıs olması gerekirdi. Bu ilimleri tahsil etmeyen, tasavvuf ve tarikat dairesine kabul edilmezdi. Zahiri ilimleri tahsil eden bir kimse, daha sonra tasavvuf ilmini tahsil etmek üzere Gavs-ı A'zam Abdulkadiri Geylani(k.s) gibi hakiki bir mürşidin yanına giderdi. O zamanda tasavvuf dairesine girmek isteyenler için ufak hücreler tahsis edilmişti. O şahıs, o hücrecikte tek başına kırk gün, seksen gün kalıp riyazet çekerdi. Hayvani gıda yemeyip az bir miktar nebati gıdalarla, mesela bir gün bir tek zeytin ile beslenirdi. Bazen uzlet ve inzivaya çekilmesi, kırk seneye kadar devam ederdi. Bu süre içerisinde pek çok sıkıntı ve meşakkate düşer olur, riyazet çeker, aç ve susuz kalır, az uyur, az konuşur, kimseyle görüşmezdi. Böylece mürîd, manevî bir tasfiyeden geçerek kazurat-ı dünyeviyeden temizlenirdi.

Ta seyr u sülûk-i ruhaniyle Kur'an'da geçen bütün evamir ve neva'hi-i İlahiyyenin hakikatini, herbir emir ve nehy-i İlahinin hangi isme dayandığını keşfederek ta Arş'a kadar ruhen çıkıp bu hakikatleri kalb gözüyle müşahade ederdi. Resul-i Ekrem (a.s.m) mi'rac gecesinde neyi görmüşse, Kur'an neyi beyan buyurmuşsa hepsini kalbiyle tasdik ettiği gibi; kalb gözüyle de görür, yani Ellah

ŞERH

Mürîd; tılsım-ı kainatı halledendir. Yani "İnsan ve alem nedir, nereden geliyor, nereye gidiyor, niçin gelmiş?" suallerine cevap bulandır. Salık, keşfiyat-ı sadıka ile kâinatın ve kendisinin bin bir ism-i İlahinin ayinesi, bu dünyanın ahiretin mezraası ve bu dünyadaki vazifesinin ubudiyet yoluyla bu hakikatleri anlamak olduğunu bilendir.

Evet, bütün kâinatı arkasına atan, imkân dairesini bitiren, hakikatı'l-hakaika kadem basan, kendisini ve alemi esma ve sıfat-ı İlahiyyenin ayinesi olarak gören kişiye mürîd denir. Mürşid ise böyle bir mürîdi yetiştirebilendir.

Tasavvuf, başlı başına bir ilimdir. Kur'an'ın bir zahiri, bir de batını vardır. Tabir-i diğerle şeriatın bir zahiri, bir de batını vardır. Hakaik-i imaniyeyi keşfen görmek, batını ilimleri tahsil etmeye bağlıdır. Bu ilme talib olanlar, bu işin ehline gider ve bu ilmi tahsil ederlerdi. Mesela; Gavs-ı A'zam Abdulkadir-i Geylani (k.s) zamanında tasavvuf dairesine girmek isteyen biri; evvela Sarf, Nahv, Bedi', Beyan, Meanî gibiulûm-u aliyeyi (alet ilimlerini) tahsil etmesi, daha sonra ulûm-u âliye denilen tefsir, hadis, fıkıh, akide gibi ilimlerde mütehasıs olması gerekirdi. Bu ilimleri tahsil etmeyen, tasavvuf ve tarikat dairesine kabul edilmezdi. Zahiri ilimleri tahsil eden bir kimse, daha sonra tasavvuf ilmini tahsil etmek üzere Gavs-ı A'zam Abdulkadiri Geylani(k.s) gibi hakiki bir mürşidin yanına giderdi. O zamanda tasavvuf dairesine girmek isteyenler için ufak hücreler tahsis edilmişti. O şahıs, o hücrecikte tek başına kırk gün, seksen gün kalıp riyazet çekerdi. Hayvani gıda yemeyip az bir miktar nebati gıdalarla, mesela bir gün bir tek zeytin ile beslenirdi. Bazen uzlet ve inzivaya çekilmesi, kırk seneye kadar devam ederdi. Bu süre içerisinde pek çok sıkıntı ve meşakkate düşer olur, riyazet çeker, aç ve susuz kalır, az uyur, az konuşur, kimseyle görüşmezdi. Böylece mürîd, manevî bir tasfiyeden geçerek kazurat-ı dünyeviyeden temizlenirdi.

Ta seyr u sülûk-i ruhaniyle Kur'an'da geçen bütün evamir ve neva'hi-i İlahiyyenin hakikatini, herbir emir ve nehy-i İlahinin hangi isme dayandığını keşfederek ta Arş'a kadar ruhen çıkıp bu hakikatleri kalb gözüyle müşahade ederdi. Resul-i Ekrem (a.s.m) mi'rac gecesinde neyi görmüşse, Kur'an neyi beyan buyurmuşsa hepsini kalbiyle tasdik ettiği gibi; kalb gözüyle de görür, yani Allah

ŞERH

ve bir bahane ile insanlarla görüşmemek ve vaktimi lüzumsuz sohbetlerle ve tasannu' ve hodefürüşluk ile geçirmemek için tecrid koğuşunda bulunacağım. Fakat kader-i ilahî ve kismetimiz, bizi başka çilehaneye sevkettiler.”¹

“Madem eski zamanlarda âhiretini dünyasına tercih edenler, hayat-ı içtimaiyenin günahlarından kurtulmak ve âhiretine hâlisane çalışmak niyetiyle mağaralarda, çilehanelerde riyazet ile hayatlarını geçirenler bu zamanda olsaydılar, Risale-i Nur şakirdleri olacaktılar. Elbette şimdi bu şerait altında bunlar, onlardan on derece daha ziyade muhtaçtır ve on derece fazla fazilet kazanıyorlar ve on derece daha rahattırlar.”²

İbrahim Hakkı Hazretleri, “Marifetname” adlı eserinde tarik-i rah-i irfan (yani cehri tarikatın esasatı) altı olduğunu şöyle ifade buyurmuştur:

- 1) Taklil-i Menam (az uyumak)
- 2) Taklil-i Kelâm (az konuşmak)
- 3) Taklil-i Taam (az yemek)
- 4) Zikr-i Müdam (zikre devam etmek)
- 5) Uzlet-i Enam (insanlardan uzak kalmak)
- 6) Tefekkür-ü Tam

Tasavvuf ve tarikatın başlangıç noktası, en az üç günde bir ekmek yemektir. Ehl-i seyr u sülûk, kırk güne kadar riyazet çekerlerdi. Masivadan vazgeçer, gidip mağaralarda yaşarlardı. Mağaralarda kendilerine bir yer edinir, günde veya ayda bir elma ile iktifa ederlerdi. Lübnan Dağları, o zamanlarda böyle münzevi yaşayan evliyaların meskeni idi. Binlerce evliya, o sıcak bölgede dağlardaki mağaralara çekilip orada amel eder, Mabud-u Bilhakk’a ibadet ederlerdi. Bazıları kırk sene, bazıları da altmış sene riyazet çekmek ve amel etmek suretiyle bazı hakaik-i imaniyenin inkişafına ancak mazhar olurlardı.

İşte tasavvuf budur. Terk-i masivadır. Müellif (r.a), terk-i dünya, tasavvuf ve tarikatın esası olduğunu şöyle naklediyor:

“Tarîkatlar, hakikatların yollarıdır. Tarîkatların içerisinde en meşhur ve

---

[1] Lem’alar 266

[2] Şualar 299

ŞERH

ve bir bahane ile insanlarla görüşmemek ve vaktimi lüzumsuz sohbetlerle ve tasannu' ve hodefürüşluk ile geçirmemek için tecrid koğuşunda bulunacağım. Fakat kader-i ilahî ve kismetimiz, bizi başka çilehaneye sevkettiler.”¹

“Madem eski zamanlarda âhiretini dünyasına tercih edenler, hayat-ı içtimaiyenin günahlarından kurtulmak ve âhiretine hâlisane çalışmak niyetiyle mağaralarda, çilehanelerde riyazet ile hayatlarını geçirenler bu zamanda olsaydılar, Risale-i Nur şakirdleri olacaktılar. Elbette şimdi bu şerait altında bunlar, onlardan on derece daha ziyade muhtaçtır ve on derece fazla fazilet kazanıyorlar ve on derece daha rahattırlar.”²

İbrahim Hakkı Hazretleri, “Marifetname” adlı eserinde tarik-i rah-i irfan (yani cehri tarikatın esasatı) altı olduğunu şöyle ifade buyurmuştur:

- 1) Taklil-i Menam (az uyumak)
- 2) Taklil-i Kelâm (az konuşmak)
- 3) Taklil-i Taam (az yemek)
- 4) Zikr-i Müdam (zikre devam etmek)
- 5) Uzlet-i Enam (insanlardan uzak kalmak)
- 6) Tefekkür-ü Tam

Tasavvuf ve tarikatın başlangıç noktası, en az üç günde bir ekmek yemektir. Ehl-i seyr u sülûk, kırk güne kadar riyazet çekerlerdi. Masivadan vazgeçer, gidip mağaralarda yaşarlardı. Mağaralarda kendilerine bir yer edinir, günde veya ayda bir elma ile iktifa ederlerdi. Lübnan Dağları, o zamanlarda böyle münzevi yaşayan evliyaların meskeni idi. Binlerce evliya, o sıcak bölgede dağlardaki mağaralara çekilip orada amel eder, Mabud-u Bilhakk’a ibadet ederlerdi. Bazıları kırk sene, bazıları da altmış sene riyazet çekmek ve amel etmek suretiyle bazı hakaik-i imaniyenin inkişafına ancak mazhar olurlardı.

İşte tasavvuf budur. Terk-i masivadır. Müellif (r.a), terk-i dünya, tasavvuf ve tarikatın esası olduğunu şöyle naklediyor:

“Tarîkatlar, hakikatların yollarıdır. Tarîkatların içerisinde en meşhur ve

---

[1] Lem’alar 266

[2] Şualar 299

ŞERH

İşte tasavvuf, tarikat, velayet ve seyr u sülûkun hakikati budur. "Eski tarihlerde filan veli, filan yerde kırk çekmiş." "Filan veli, filan yerde çille çekmiş." diye duymuşsunuzdur. Çille, kırk gün riyazet çekmek demektir. Riyazet ise, hayvani gıdalardan uzak durup belli miktarda nebati gıdalarla beslenmektir. Her birinin ayrı ayrı çillehaneleri vardı. Şu anda o yerler bomboş. Risale-i Nur'un birinci talebesi Hacı Hulusi Bey'in bu konu ile alakalı bir sözünü neklediyorum:

"Ayağınıza takın bir tane demir ayakkabı. Gidin bütün dünyayı gezin. Eğer tasavvuf erbabı bulursanız, ilk önce ben onun yanına gideceğim."

İşte ehl-i hakikat bir Zat'ın teşhisi budur.

Asrın müceddidi, Üstad Bediüzzaman Said Nursi (r.a) Hazretleri, gelecek cümlelerinde hakikat mesleği olan Risale-i Nur'un esasatını ise şöyle tarif etmiştir:

"Der tarîk-ı acz-mendî lâzım âmed çâr çiz: fakr-ı mutlak, acz-i mutlak, şükr-ü mutlak, şevk-i mutlak ey aziz!"¹

Üstad Bediüzzaman Hazretleri, eserlerinin bazı yerlerinde Risale-i Nur Mesleğinin acz, fakr, şefkat ve tefekkür denilen dört esas üzerine bina edildiğini beyan buyurmaktadır.² Bazı yerlerde ise Risale-i Nur Mesleğinin acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak ve şükr-ü mutlak denilen dört esas üzerine bina edildiğini ifade etmektedir.³ Acz ve fakr esaslarında insan ve bütün kainat müşterektir. Şefkat ve tefekkür, sadece zişuur olan cin, ins ve meleğe mahsustur. Şevk-i beka ve lika ile şükür ve ubudiyet ise bütün mevcudata aittir. Zira bütün mevcudatta Baki-i Zülcemal'e ve dar-ı bekaya karşı bir şevk ve iştihak vardır. Hem bütün mevcudat, şükür vazifesini eda etmektedir. Bu cihette Risale-i Nur'un asıl mesleği, acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak ve şükr-ü mutlak esaslarına dayanmaktadır. Zira bu esaslar daha umumidir. Bütün kâinatın acz, fakr, şevk ve şükrünü ifade etmektedir.

Evet bütün mevcudat, tekvini olarak hem acizdir. Hem fakirdir. Hem o mevcudatın nihayetsiz cemal ve kemal sahibi olan Baki bir Zat'a ve O'nun baki memleketi olan ahirete karşı bir şevk ve iştihakı vardır. Hem de o mevcudat,

---

[1] Mektubat 20

[2] Sözler 479 gibi.

[3] Mektubat 20, 367 gibi.

ŞERH

İşte tasavvuf, tarikat, velayet ve seyr u sülûkun hakikati budur. "Eski tarihlerde filan veli, filan yerde kırk çekmiş." "Filan veli, filan yerde çille çekmiş." diye duymuşsunuzdur. Çille, kırk gün riyazet çekmek demektir. Riyazet ise, hayvani gıdalardan uzak durup belli miktarda nebati gıdalarla beslenmektir. Her birinin ayrı ayrı çillehaneleri vardı. Şu anda o yerler bomboş. Risale-i Nur'un birinci talebesi Hacı Hulusi Bey'in bu konu ile alakalı bir sözünü nekl ediyorum:

"Ayağınıza takın bir tane demir ayakkabı. Gidin bütün dünyayı gezin. Eğer tasavvuf erbabı bulursanız, ilk önce ben onun yanına gideceğim."

İşte ehl-i hakikat bir Zat'ın teşhisi budur.

Asrın müceddidi, Üstad Bediüzzaman Said Nursi (r.a) Hazretleri, gelecek cümlelerinde hakikat mesleği olan Risale-i Nur'un esasatını ise şöyle tarif etmiştir:

"Der tarîk-ı acz-mendî lâzım âmed çâr çiz: fakr-ı mutlak, acz-i mutlak, şükr-ü mutlak, şevk-i mutlak ey aziz!"¹

Üstad Bediüzzaman Hazretleri, eserlerinin bazı yerlerinde Risale-i Nur Mesleğinin acz, fakr, şefkat ve tefekkür denilen dört esas üzerine bina edildiğini beyan buyurmaktadır.² Bazı yerlerde ise Risale-i Nur Mesleğinin acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak ve şükr-ü mutlak denilen dört esas üzerine bina edildiğini ifade etmektedir.³ Acz ve fakr esaslarında insan ve bütün kainat müşterektir. Şefkat ve tefekkür, sadece zişuur olan cin, ins ve meleğe mahsustur. Şevk-i beka ve lika ile şükür ve ubudiyet ise bütün mevcudata aittir. Zira bütün mevcudatta Baki-i Zülcemal'e ve dar-ı bekaya karşı bir şevk ve iştiağ vardır. Hem bütün mevcudat, şükür vazifesini eda etmektedir. Bu cihette Risale-i Nur'un asıl mesleği, acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak ve şükr-ü mutlak esaslarına dayanmaktadır. Zira bu esaslar daha umumidir. Bütün kâinatın acz, fakr, şevk ve şükrünü ifade etmektedir.

Evet bütün mevcudat, tekvini olarak hem acizdir. Hem fakirdir. Hem o mevcudatın nihayetsiz cemal ve kemal sahibi olan Baki bir Zat'a ve O'nun baki memleketi olan ahirete karşı bir şevk ve iştiağı vardır. Hem de o mevcudat,

---

[1] Mektubat 20

[2] Sözler 479 gibi.

[3] Mektubat 20, 367 gibi.

ŞERH

yerine getirmesze, kainatın manen tahkirini ve nefretini celbeder. Ahirette de bütün mevcudat ondan davacı olur. Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri, eserlerinde acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak ve şükr-ü mutlak denilen bu dört esasla tekvinle teklifi birleştirmiştir. İşte Risale-i Nur Mesleği budur.

Bu meslek, başta Hazret-i İbrahim ve Hazret-i Muhammed (a.s.m) olmak üzere bütün peygamberlerin mesleğidir. Hem sırr-ı veraset-i nübuvvete mazhar olan Üstad Bediüzzaman (r.a) gibi zevat-ı aliyenin mesleğidir.

Risale-i Nur Mesleği, Kur'anî bir meslektir. Kur'an'dan alınmış, hakaik-i Kur'aniyeye hizmet etmektedir. İşte bu sırdan dolayı Müellif (r.a) şöyle buyurmuştur: "Her bir mes'ele-i imaniye kalbe geldiğinde iki yüz ayat-ı Kur'aniye imdada geliyor. Yani gönderiliyor." Acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak, şükr-ü mutlak denilen bu dört esas, ayat-ı Kur'anîyeden tereşşuh etmiştir. Öyle basit kelimeler değildir. Bütün Risale-i Nur, bu dört esası açıklıyor. Ne bahtiyardır o adam ki, Kur'an şakirdi olup şu hakikat dersini anlar.

Bediüzzaman Hazretleri, eserlerinde zaman tarikat zamanı olmadığını, imanı kurtarmak zamanı olduğunu, Şeyh Abdülkadir-i Geylanî (r.a), Şah-ı Nakşibend (r.a) ve İmam-ı Rabbanî (r.a) gibi zâtlar şayet bu zamanda olsalardı, bütün himmetlerini, hakaik-i imaniyenin ve akaid-i İslâmiyenin takviyesine sarfedeceklerini, zira bu asırda hakaik-i imaniye ve esasat-ı İslamiyeye hücum edildiğini, mü'minlerin imanının sarsıldığını, dolayısıyla imanı kurtarmak en mühim bir vazife olduğunu ve bu asırda bu vazifeyi Risale-i Nur yaptığını, dolayısıyla Risale-i Nur dairesine girmek lazım geldiğini ifade etmektedir. Şöyle ki:

*"Hey efendiler! Ben şeyh değilim, ben hocayım. Buna delil: Dört senedir buradayım; bir tek adama tarikat verseydim, şübheye hakkınız olurdu. Belki yanıma gelen herkese demişim: İman lâzım, İslâmiyet lâzım; tarikat zamanı değil."*¹

"Risale-i Nur'da daima dâva edip demişim: "Zaman tarikat zamanı değil, belki imanı kurtarmak zamanıdır. Tarikatsız cennete gidenler çoktur, imansız cennete giden yoktur" diye bütün kuvvetimizle îmana çalışmışız. Ben hocayım, şeyh değilim. Dünyada bir hanem yok ki... Nerede tekkem olacak?... Bu yirmi sene zarfında, bir tek adam yok ki; çıksın desin: "Bana tarikat dersi vermiş" Ve mahkemeler ve zâbıtalara"

[1] Mektubat 63

ŞERH

yerine getirmesze, kainatın manen tahkirini ve nefretini celbeder. Ahirette de bütün mevcudat ondan davacı olur. Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri, eserlerinde acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak ve şükr-ü mutlak denilen bu dört esasla tekvinle teklifi birleştirmiştir. İşte Risale-i Nur Mesleği budur.

Bu meslek, başta Hazret-i İbrahim ve Hazret-i Muhammed (a.s.m) olmak üzere bütün peygamberlerin mesleğidir. Hem sırr-ı veraset-i nübuvvete mazhar olan Üstad Bediüzzaman (r.a) gibi zevat-ı aliyenin mesleğidir.

Risale-i Nur Mesleği, Kur'anî bir meslektir. Kur'an'dan alınmış, hakaik-i Kur'aniyeye hizmet etmektedir. İşte bu sırdan dolayı Müellif (r.a) şöyle buyurmuştur: "Her bir mes'ele-i imaniye kalbe geldiğinde iki yüz ayat-ı Kur'aniye imdada geliyor. Yani gönderiliyor." Acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak, şükr-ü mutlak denilen bu dört esas, ayat-ı Kur'anîyeden tereşşuh etmiştir. Öyle basit kelimeler değildir. Bütün Risale-i Nur, bu dört esası açıklıyor. Ne bahtiyardır o adam ki, Kur'an şakirdi olup şu hakikat dersini anlar.

Bediüzzaman Hazretleri, eserlerinde zaman tarikat zamanı olmadığını, imanı kurtarmak zamanı olduğunu, Şeyh Abdülkadir-i Geylanî (r.a), Şah-ı Nakşibend (r.a) ve İmam-ı Rabbanî (r.a) gibi zâtlar şayet bu zamanda olsalardı, bütün himmetlerini, hakaik-i imaniyenin ve akaid-i İslâmiyenin takviyesine sarfedeceklerini, zira bu asırda hakaik-i imaniye ve esasat-ı İslamiyeye hücum edildiğini, mü'minlerin imanının sarsıldığını, dolayısıyla imanı kurtarmak en mühim bir vazife olduğunu ve bu asırda bu vazifeyi Risale-i Nur yaptığını, dolayısıyla Risale-i Nur dairesine girmek lazım geldiğini ifade etmektedir. Şöyle ki:

*"Hey efendiler! Ben şeyh değilim, ben hocayım. Buna delil: Dört senedir buradayım; bir tek adama tarikat verseydim, şübheye hakkınız olurdu. Belki yanıma gelen herkese demişim: İman lâzım, İslâmiyet lâzım; tarikat zamanı değil."*¹

"Risale-i Nur'da daima dâva edip demişim: "Zaman tarikat zamanı değil, belki imanı kurtarmak zamanıdır. Tarikatsız cennete gidenler çoktur, imansız cennete giden yoktur" diye bütün kuvvetimizle imana çalışmışız. Ben hocayım, şeyh değilim. Dünyada bir hanem yok ki... Nerede tekkem olacak?... Bu yirmi sene zarfında, bir tek adam yok ki; çıksın desin: "Bana tarikat dersi vermiş" Ve mahkemeler ve zâbıtalara"

---

[1] Mektubat 63

ŞERH

*kapanmış hangâhlara girmek, ne derece yanlış olduğunu ve bizim bu şefkat tokadına ne derece istihkak kesbettiğimizi gösteriyor."*¹

Yanlış anlaşılmasın. Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri, mezkur cümleleriyle tarikat ve tasavvufun hakikatini, haşa inkar etmiyor. Belki şerhini yaptığımız "Telvihât-ı Tis'a" adlı eseriyle tarikat ve tasavvufun hakikatini, bu mesleğin ne kadar ali ve hak olduğunu, asırlardan beri ehl-i tasavvuf ve tarikatın İslamiyete ne kadar büyük hizmet ettiklerini delilleriyle beraber isbat ediyor.

Keza bu Zat, eserlerinin pek çok yerlerinde tarikattan maksud ve neticenin hakaik-i imaniyenin vuzuhla inkişafı olduğunu; bu vazifeyi de bu asırda Risale-i Nur hakkıyla îfa ettiğini; tarikattan elde edilecek neticeyi daha kısa bir sürede şakirdine kazandırdığını; zira alem-i imkânın keşfiyle meşgul etmeden alem-i imkân ve alem-i vücubı beraber ders verdiğini; Risale-i Nur eserlerinde tarikatın aslı ve hakikati bulunduğunu; Risale-i Nur on iki hak tarikatın hulasası olduğunu; hatta Şeyh Abdülkadir-i Geylanî (r.a), Şah-ı Nakşibend (r.a), İmam-ı Rabbanî (r.a) gibi Zevât-ı Âliye'nin Risale-i Nur'a ve Müellifine işaretleri bulunduğunu bildiriyor. Müellif (r.a), bu zevat-ı aliyenin Risale-i Nur'a ve Müellif'ine dair işaretlerini muhtelif eserlerinde, bahusus "Sikke-i Tasdik-i Gaybi" adlı eserinde zikretmiştir. Merak edenler bu eserlere müracaat edebilirler.

Evet, tarikat ve tasavvuf mesleği gayet meşakkatli, gayet uzun, gayet hatarlıdır. Zira tasavvuf ve tarikat mesleğiyle hakikate vasil olmak isteyen bir kimse, gelecek iki yolda seyr u sülûk etmeğe mecburdur:

Birinci Seyr: Alem-i imkânın seyridir. Salik-i rah-ı huda, evvela alem-i imkânı keşfeder. Kendisinin, kainatın bir nümunesi olduğunu müşahade eder. Alem-i imkanda seyr u sülûk demek, insanın cevherinde bulunan maddi nümunelerle alemde mevcut olanları keşfetmektir. Yani kendisinde bulunan nümune bir pencere gibi olur. Salik, o pencereden alemde mevcut olanı seyrederek. Mesela; kuvve-i hafızasıyla, Levh-i Mahfuz'u; kuvve-i hayaliyesi ile Alem-i Misal'i; kalbiyle Arş'ı; aklıyla Kürsî'yi seyrederek.

---

[1] 28. Lem'a 345

ŞERH

*kapanmış hangâhlara girmek, ne derece yanlış olduğunu ve bizim bu şefkat tokadına ne derece istihkak kesbettiğimizi gösteriyor."*¹

Yanlış anlaşılmasın. Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri, mezkur cümleleriyle tarikat ve tasavvufun hakikatini, haşa inkar etmiyor. Belki şerhini yaptığımız "Telvihat-ı Tis'a" adlı eseriyle tarikat ve tasavvufun hakikatini, bu mesleğin ne kadar ali ve hak olduğunu, asırlardan beri ehl-i tasavvuf ve tarikatın İslamiyete ne kadar büyük hizmet ettiklerini delilleriyle beraber isbat ediyor.

Keza bu Zat, eserlerinin pek çok yerlerinde tarikattan maksud ve neticenin hakaik-i imaniyenin vuzuhla inkişafı olduğunu; bu vazifeyi de bu asırda Risale-i Nur hakkıyla îfa ettiğini; tarikattan elde edilecek neticeyi daha kısa bir sürede şakirdine kazandırdığını; zira alem-i imkânın keşfiyle meşgul etmeden alem-i imkân ve alem-i vücubı beraber ders verdiğini; Risale-i Nur eserlerinde tarikatın aslı ve hakikati bulunduğunu; Risale-i Nur on iki hak tarikatın hulasası olduğunu; hatta Şeyh Abdülkadir-i Geylanî (r.a), Şah-ı Nakşibend (r.a), İmam-ı Rabbanî (r.a) gibi Zevat-ı Âliye'nin Risale-i Nur'a ve Müellifine işaretleri bulunduğunu bildiriyor. Müellif (r.a), bu zevat-ı aliyenin Risale-i Nur'a ve Müellif'ine dair işaretlerini muhtelif eserlerinde, bahusus "Sikke-i Tasdik-i Gaybi" adlı eserinde zikretmiştir. Merak edenler bu eserlere müracaat edebilirler.

Evet, tarikat ve tasavvuf mesleği gayet meşakkatli, gayet uzun, gayet hatarlıdır. Zira tasavvuf ve tarikat mesleğiyle hakikate vasil olmak isteyen bir kimse, gelecek iki yolda seyr u sülûk etmeğe mecburdur:

Birinci Seyr: Alem-i imkânın seyridir. Salik-i rah-ı huda, evvela alem-i imkânı keşfeder. Kendisinin, kainatın bir nümunesi olduğunu müşahade eder. Alem-i imkanda seyr u sülûk demek, insanın cevherinde bulunan maddi nümunelerle alemde mevcut olanları keşfetmektir. Yani kendisinde bulunan nümune bir pencere gibi olur. Salik, o pencereden alemde mevcut olanı seyrederek. Mesela; kuvve-i hafızasıyla, Levh-i Mahfuz'u; kuvve-i hayaliyesi ile Alem-i Misal'i; kalbiyle Arş'i; aklıyla Kürsî'yi seyrederek.

---

[1] 28. Lem'a 345

ŞERH

Salik-i rah-ı hüda o hale gelir ki; hafızası, Levh-i Mahfuz'un; kalbi, Arş'ın; aklı, Kürsi'nin nümunesi olduğunu derkeder. Böylece maddi ve manevi cihazatıyla alem-i imkânı keşfederek tekamül eder. Bu noktada o kadar tekamül eder ki; diyebilir: "Arş benim, Kürsî benim, yer benim, gök benim, Cennet benim, Cehennem benim." Zira insandaki kuvve-i gadabiyye cehennemın numunesidir. İnsandaki merhamet, cennetin numunesidir. Bunları da ruhunda hissedip seyreder. Bazen letaifi öyle inkişaf eder ki, bütün melekleri, o letaifde seyreder. "Cibril benim, Mikail benim, İsrail benim, Azrail benim" der. O letaifin daha fazla inkişaf etmesiyle bu defa o letaifde bütün peygamberleri görür. Kalb dairesinde Hazret-i Adem (a.s), ruh dairesinde Hazret-i İbrahim (a.s) ve Hazret-i Nuh (a.s), sır dairesinde Hazret-i Musa (a.s), Hafi dairesinde Hazret-i İsa (a.s), Ehfa dairesinde ise Hazret-i Muhammed (a.s.m) ile görüşüp onlardan manen ders alır.¹ O zaman "Musa benim, İsabenim, Muhammed (a.s) benim" der. Nefis inkişaf edince; o zaman "Fir'avun benim, Nemrud benim, Şeddat benim, Deccal benim." der, nefsinde onları hisseder. Bu daha imkân dairesinin keşfidir. Alem-i imkânı böyle keşfeden salik-i rah-i hudâ, henüz mürid ismini almamıştır.

Salik, alem-i imkânı keşfederken ezelden ebade kadar bütün alemleri ayine-i ruhunda kabiliyetine göre seyreder. Gah peygamberler alemine girer, gah melaikeler alemine girer, gah şeyatin alemine girer, gah ifrit alemine girer, gah cennet ve cehennem alemine girer, gah cennet ve cehennemın nümunelerini alemde ve ruhunda seyreder. Müellif (r.a) şöyle buyuruyor:

*"Hayat, tabaka-i insaniye olan en yüksek mertebeye çıktıkça, öyle bir inbisat ve inkişaf ve tenevvür eder ki; hayatın ziyası olan şuur ile, akıl ile bir insan kendi hanesindeki odalarda gezdiği gibi, o zihayat kendi aklı ile avalim-i ulviyede ve ruhiyede ve cismaniyede gezer. Yani, o zîşuur ve zihayat manen o âlemlere misafir gittiği gibi, o âlemler dahi o zîşuurun mir'at-ı ruhuna misafir olup, irtisam ve temessül ile geliyorlar."*²

Maneviyatta terakki eden bir salikin kalbinde bir faaliyet, bir hareket, bir

---

[1] Tenviru'l-Kulub 513-514

[2] Sözlür 506

ŞERH

Salik-i rah-ı hüda o hale gelir ki; hafızası, Levh-i Mahfuz'un; kalbi, Arş'ın; aklı, Kürsi'nin nümunesi olduğunu derkeder. Böylece maddi ve manevi cihazatıyla alem-i imkânı keşfederek tekamül eder. Bu noktada o kadar tekamül eder ki; diyebilir: "Arş benim, Kürsî benim, yer benim, gök benim, Cennet benim, Cehennem benim." Zira insandaki kuvve-i gadabîyye cehennemın numunesidir. İnsandaki merhamet, cennetin numunesidir. Bunları da ruhunda hissedip seyreder. Bazen letaifi öyle inkişaf eder ki, bütün melekleri, o letaifde seyreder. "Cibril benim, Mikail benim, İsrail benim, Azrail benim" der. O letaifin daha fazla inkişaf etmesiyle bu defa o letaifde bütün peygamberleri görür. Kalb dairesinde Hazret-i Adem (a.s), ruh dairesinde Hazret-i İbrahim (a.s) ve Hazret-i Nuh (a.s), sır dairesinde Hazret-i Musa (a.s), Hafi dairesinde Hazret-i İsa (a.s), Ehfa dairesinde ise Hazret-i Muhammed (a.s.m) ile görüşüp onlardan manen ders alır.¹ O zaman "Musa benim, İsabenim, Muhammed (a.s) benim" der. Nefis inkişaf edince; o zaman "Fir'avun benim, Nemrud benim, Şeddat benim, Deccal benim." der, nefsinde onları hisseder. Bu daha imkân dairesinin keşfidir. Alem-i imkânı böyle keşfeden salik-i rah-i hudâ, henüz mürid ismini almamıştır.

Salik, alem-i imkânı keşfederken ezelden ebede kadar bütün alemleri ayine-i ruhunda kabiliyetine göre seyreder. Gah peygamberler alemine girer, gah melaikale alemine girer, gah şeyatin alemine girer, gah ifrit alemine girer, gah cennet ve cehennem alemine girer, gah cennet ve cehennemın nümunelerini alemde ve ruhunda seyreder. Müellif (r.a) şöyle buyuruyor:

*"Hayat, tabaka-i insaniye olan en yüksek mertebeye çıktıkça, öyle bir inbisat ve inkişaf ve tenevvür eder ki; hayatın ziyası olan şuur ile, akıl ile bir insan kendi hanesindeki odalarda gezdiği gibi, o zihayat kendi aklı ile avalim-i ulviyede ve ruhiyede ve cismaniyede gezer. Yani, o zîşuur ve zihayat manen o âlemlere misafir gittiği gibi, o âlemler dahi o zîşuurun mir'at-ı ruhuna misafir olup, irtisam ve temessül ile geliyorlar."*²

Maneviyatta terakki eden bir salikin kalbinde bir faaliyet, bir hareket, bir

---

[1] Tenviru'l-Kulub 513-514

[2] Sözlür 506

ŞERH

alemi esma-i İlahiyenin ayinesi olarak görmeye başladığında mürid veya talib ismini alır. Salik-i rah-ı hüda, bu seyr u sülûku, kabiliyetine göre bitirir. Herkesin kabiliyeti ayrı ayrı olduğundan seyr u sülûk süresi de ayrı ayrıdır.

Salikin, kendisinde bulunan maddi nümunelerle alemde mevcut olanlara kavuşması, yani alem-i imkânı keşfetmesine tasavvuf ve tarikat denir. Salikin daha sonra kendisini ve alemi, ef'al, esma ve sıfat-ı İlahiyenin ayinesi olarak görmesi ve tecelliyat-ı Zatiyeye kadar terakki etmesine de hakikat denir. Dolayısıyla hakikat, tasavvuf ve tarikatın neticesi, gayesi ve meyvesidir.

Tasavvuf ve tarikat, Mi'rac-ı Nebevinin gölgesi altında seyr u sülûk etmeye denir. Mi'rac ise, yetmiş bin hicab tabir edilen şu alem-i imkânı, tecelliyat-ı ef'al, esma ve sıfatı ve her bir fiil, isim ve sıfatın da pek çok mertebelerini kat' edip tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olmak, ayine-i kalbinde kabiliyetine göre cemalullah ile müşerref olmaktır. Eğer bu seyr u sülûkta Cenab-ı Hakk'ın lütfu olmazsa binler sene çalışmak lazım gelir. Hatta bir kısım ehl-i tarikat, kırk sene seyr u sülûk neticesinde bazı hakaik-i imaniyeyi ancak keşfedebilmişlerdir. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyuruyor:

*"Yetmiş bin perde tabir olunan berzah-ı esma ve tecelli-i sıfât ve ef'al ve tabakat-ı mevcudatın arkasına kadar kat'-ı meratib edecektir. İşte Mi'rac budur."*¹

*"Onun huzur-u kibriyasına perdesiz girmek istenilse, zulmanî ve nuranî, yani maddî ve ekvanî ve esmaî ve sıfatî yetmiş binler hicabdan geçmek, her ismin binler hususî ve küllî derecat-ı tecellisinden çıkmak, gayet yüksek tabakat-ı sıfatında mürur edip tâ ism-i a'zamına mazhar olan arş-ı a'zamına uruc etmek; eğer cezb ve lütuף olmazsa, binler seneler çalışmak ve sülûk etmek lâzım gelir."*²

Evet, eğer cezb ve lütuף olmazsa; bir salik binler sene uğraşsa tek bir tecelliyatı hissedemez. Burada tevfik-i İlahinin salike refakat etmesi şarttır. O Zat-ı Zülcemal, bazen olur ki; tavzif ettiği şahısları bu ağır şartlara tabi tutmadan Resul-i Ekrem (s.a.v)'in varisi yapar. O şahıs, bir sohbetle, kırk dakikada bütün mertebeleri bitirir. Bu makam, tavzif makamıdır. Cenab-ı Hak, bu zatları müşkilata maruz bırakmadan tavzif eder.

---

[1] Sözler 568

[2] Sözler 198-199

ŞERH

alemi esma-i İlahiyenin ayinesi olarak görmeye başladığında mürid veya talib ismini alır. Salik-i rah-ı hüda, bu seyr u sülûku, kabiliyetine göre bitirir. Herkesin kabiliyeti ayrı ayrı olduğundan seyr u sülûk süresi de ayrı ayrıdır.

Salikin, kendisinde bulunan maddi nümunelerle alemde mevcut olanlara kavuşması, yani alem-i imkânı keşfetmesine tasavvuf ve tarikat denir. Salikin daha sonra kendisini ve alemi, ef'al, esma ve sıfat-ı İlahiyenin ayinesi olarak görmesi ve tecelliyat-ı Zatiyeye kadar terakki etmesine de hakikat denir. Dolayısıyla hakikat, tasavvuf ve tarikatın neticesi, gayesi ve meyvesidir.

Tasavvuf ve tarikat, Mi'rac-ı Nebevinin gölgesi altında seyr u sülûk etmeye denir. Mi'rac ise, yetmiş bin hicab tabir edilen şu alem-i imkânı, tecelliyat-ı ef'al, esma ve sıfatı ve her bir fiil, isim ve sıfatın da pek çok mertebelerini kat' edip tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olmak, ayine-i kalbinde kabiliyetine göre cemalullah ile müşerref olmaktır. Eğer bu seyr u sülûkta Cenab-ı Hakk'ın lütfu olmazsa binler sene çalışmak lazım gelir. Hatta bir kısım ehl-i tarikat, kırk sene seyr u sülûk neticesinde bazı hakaik-i imaniyeyi ancak keşfedebilmişlerdir. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyuruyor:

*"Yetmiş bin perde tabir olunan berzah-ı esma ve tecelli-i sıfât ve ef'al ve tabakat-ı mevcudatın arkasına kadar kat'-ı meratib edecektir. İşte Mi'rac budur."*¹

*"Onun huzur-u kibriyasına perdesiz girmek istenilse, zulmanî ve nuranî, yani maddî ve ekvanî ve esmaî ve sıfatî yetmiş binler hicabdan geçmek, her ismin binler hususî ve küllî derecat-ı tecellisinden çıkmak, gayet yüksek tabakat-ı sıfatında mürur edip tâ ism-i a'zamına mazhar olan arş-ı a'zamına uruc etmek; eğer cezb ve lütuף olmazsa, binler seneler çalışmak ve sülûk etmek lâzım gelir."*²

Evet, eğer cezb ve lütuף olmazsa; bir salik binler sene uğraşsa tek bir tecelliyatı hissedemez. Burada tevfik-i İlahinin salike refakat etmesi şarttır. O Zat-ı Zülcemal, bazen olur ki; tavzif ettiği şahısları bu ağır şartlara tabi tutmadan Resul-i Ekrem (s.a.v)'in varisi yapar. O şahıs, bir sohbetle, kırk dakikada bütün mertebeleri bitirir. Bu makam, tavzif makamıdır. Cenab-ı Hak, bu zatları müşkilata maruz bırakmadan tavzif eder.

---

[1] Sözler 568

[2] Sözler 198-199

ŞERH

Sayıları mahdud olan bu zevat-ı aliyenin dışında tarikat berzahına uğramadan, zahirden hakikate geçen başka zevat-ı âliye tarihte meşhur olmamıştır.

Hacı Hulusi Bey diyordu ki: "Üstad Hazretleri bana şöyle buyurdu: "Ben on iki tarikattan me'zunum. Bununla beraber Risale-i Nur içinde bütün on iki tarikat toplandığı için Risale-i Nur bana kafi ve vafidir." Daha sonra Hacı Hulusi Bey'e hitaben: "Ben seni on iki tarikatten me'zun ettim. Bu on iki tarikatı ders vermeye selahiyet sahibisin. Bununla beraber Risale-i Nur, on iki hak tarikatın hulasası olduğu için bana kafidir. Sana da kafidir."

İşte biz, elhamdulillah böyle ehl-i hakikat bir zatın dizi dibinde yetiştik.

Cenab-ı Hak, kemal-i merhametinden hakaik-i imaniye ve esasat-ı İslamiyeyi vuzuh derecesinde isbat eden, imanı taklidden tahkike çıkaran, tasavvuf ve tarikattan elde edilecek maksud neticeleri bitemamiha şakirdine kazandıran ve on iki hak tarikatın hulasası olan Risale-i Nur gibi bir eseri asrın müceddidi Üstad Bediüzzaman Said Nursi Hazretlerine yazdırmıştır. Öyle ise ehl-i iman, bahusus ehl-i ilim ve ehl-i tarik bu eserlere karşı müstağni kalmamalıdırlar. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyuruyor:

*"Şimdiye kadar ben yalnız iman hakikatını düşünüp "Tarikat zamanı değil, bid'alar mani' oluyor" dedim. Fakat şimdi Sünnet-i Peygamberî dairesinde bütün on iki büyük tarikatın hülâsası olan ve tarîklerin en büyük dairesi bulunan Risale-i Nur dairesi içine, her tarikat ehli kendi tarikatı dairesi gibi görüp girmek lâzım ve elzem olduğunu bu zaman gösterdi."*¹

*"Risale-i Nur dairesinin yakınında bulunan ehl-i ilim ve ehl-i tarikat ve sofi-meşreb zâtlar, onun cereyanına girmek ve ilim ve tarikattan gelen eski sermayeleriyle ona kuvvet vermek ve genişlemesine çalışmak ve şakirdlerini teşvik etmek ve bir buz parçası olan enaniyetini, tam bir havuzu kazanmak için, o dairedeki âb-ı hayat havuzuna atıp eritmek gerektir ve elzemdir. Yoksa Risale-i Nur'a karşı rakibane başka bir çığır açmak ile hem o zarar eder, hem bu müstakim ve metin cadde-i Kur'aniyeye bilmeyerek zarar verir; zındıkaya bir nevi yardım olur."*²

---

[1] Emirdağ Lahikası 2 / 54

[2] Kastamonu Lahikası 122

ŞERH

Sayıları mahdud olan bu zevat-ı aliyenin dışında tarikat berzahına uğramadan, zahirden hakikate geçen başka zevat-ı âliye tarihte meşhur olmamıştır.

Hacı Hulusi Bey diyordu ki: "Üstad Hazretleri bana şöyle buyurdu: "Ben on iki tarikattan me'zunum. Bununla beraber Risale-i Nur içinde bütün on iki tarikat toplandığı için Risale-i Nur bana kafi ve vafidir." Daha sonra Hacı Hulusi Bey'e hitaben: "Ben seni on iki tarikatten me'zun ettim. Bu on iki tarikatı ders vermeye selahiyet sahibisin. Bununla beraber Risale-i Nur, on iki hak tarikatın hulasası olduğu için bana kafidir. Sana da kafidir."

İşte biz, elhamdülillah böyle ehl-i hakikat bir zatın dizi dibinde yetiştik.

Cenab-ı Hak, kemal-i merhametinden hakaik-i imaniye ve esasat-ı İslamiyeyi vuzuh derecesinde isbat eden, imanı taklidden tahkike çıkaran, tasavvuf ve tarikattan elde edilecek maksud neticeleri bitemamiha şakirdine kazandıran ve on iki hak tarikatın hulasası olan Risale-i Nur gibi bir eseri asrın müceddidi Üstad Bediüzzaman Said Nursi Hazretlerine yazdırmıştır. Öyle ise ehl-i iman, bahusus ehl-i ilim ve ehl-i tarik bu eserlere karşı müstağni kalmamalıdır. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyuruyor:

*"Şimdiye kadar ben yalnız iman hakikatını düşünüp "Tarikat zamanı değil, bid'alar mani' oluyor" dedim. Fakat şimdi Sünnet-i Peygamberî dairesinde bütün on iki büyük tarikatın hülâsası olan ve tarîklerin en büyük dairesi bulunan Risale-i Nur dairesi içine, her tarikat ehli kendi tarikatı dairesi gibi görüp girmek lâzım ve elzem olduğunu bu zaman gösterdi."*¹

*"Risale-i Nur dairesinin yakınında bulunan ehl-i ilim ve ehl-i tarikat ve sofi-meşreb zâtlar, onun cereyanına girmek ve ilim ve tarikattan gelen eski sermayeleriyle ona kuvvet vermek ve genişlemesine çalışmak ve şakirdlerini teşvik etmek ve bir buz parçası olan enaniyetini, tam bir havuzu kazanmak için, o dairedeki âb-ı hayat havuzuna atıp eritmek gerektir ve elzemdir. Yoksa Risale-i Nur'a karşı rakibane başka bir çığır açmak ile hem o zarar eder, hem bu müstakim ve metin cadde-i Kur'aniyeye bilmeyerek zarar verir; zındıkaya bir nevi yardım olur."*²

---

[1] Emirdağ Lahikası 2 / 54

[2] Kastamonu Lahikası 122

METİN

İKİNCİ TELVİH: Bu seyr u sülûk-i kalbînin ve hareket-i ruhaniyenin miftahları ve vesileleri, zikr-i İlahî ve tefekkürdür.

ŞERH

(İKİNCİ TELVİH: Bu seyr u sülûk-i kalbînin ve hareket-i ruhaniyenin miftahları ve vesileleri, zikr-i İlahî ve tefekkürdür.) İnsan, hangi vasıta ile seyr u sülûka başlar? Kalb nasıl harekete geçer? Tasavvuf, tarikat, velayet ve seyr u sülûku ifade eden Resul-i Ekrem (a.s.m)’ın mi’racının sırrını anlamanın anahtarı nedir? Cüz’iyyetten külliyete, külliyyetin bütün meratibine çıkmanın çaresi nedir? Alem-i imkânı seyrettikten sonra masıvayı arkaya atıp alem-i vücuba geçmenin yani kainatta tecelli eden ef’al, esma ve sıfat-ı İlahiyeyi müşahede etmenin, tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olup rû’yet-i cemalullah ile müşerref olmanın sebebi nedir? Seyr u sülûkun ilk hareketi ne ile olur? Bütün bu suallerin cevabı, iki başlık altında toplanabilir:

Biri: Zikirdir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا

“Ey imân edenler! Ellah’ı çokça zikrediniz.”¹

Ayet-i kerimesinin emriyle Ellah’ı çok zikretmektir. Yani, Kur’an okumak, nafile namaz kılmak, salâvat-ı şerife getirmek, اَللّٰهُ اَكْبَرُ kelam-ı kudsisini ve benzeri zikirleri çokça tekrar etmektir. Zikrederken okuduklarının manasını düşünmek, o zikirden daha fazla feyz ve sevab almaya sebeptir. Zikrin en güzeli, Ellah tarafından kalbe ilham ve ilka olunanıdır.

---

[1] Ahzab 41

METİN

İKİNCİ TELVİH: Bu seyr u sülûk-i kalbînin ve hareket-i ruhaniyenin miftahları ve vesileleri, zikr-i İlahî ve tefekkürdür.

ŞERH

(İKİNCİ TELVİH: Bu seyr u sülûk-i kalbînin ve hareket-i ruhaniyenin miftahları ve vesileleri, zikr-i İlahî ve tefekkürdür.) İnsan, hangi vasıta ile seyr u sülûka başlar? Kalb nasıl harekete geçer? Tasavvuf, tarikat, velayet ve seyr u sülûku ifade eden Resul-i Ekrem (a.s.m)’ın mi’racının sırrını anlamanın anahtarı nedir? Cüz’iyyetten külliyete, külliyyetin bütün meratibine çıkmanın çaresi nedir? Alem-i imkânı seyrettikten sonra masıvayı arkaya atıp alem-i vücuba geçmenin yani kainatta tecelli eden ef’al, esma ve sıfat-ı İlahiyeyi müşahede etmenin, tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar olup rû’yet-i cemelullah ile müşerref olmanın sebebi nedir? Seyr u sülûkun ilk hareketi ne ile olur? Bütün bu suallerin cevabı, iki başlık altında toplanabilir:

Biri: Zikirdir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا

“Ey imân edenler! Ellah’ı çokça zikrediniz.”¹

Ayet-i kerimesinin emriyle Ellah’ı çok zikretmektir. Yani, Kur’an okumak, nafile namaz kılmak, salâvat-ı şerife getirmek, اَللّٰهُ اَكْبَرُ kelam-ı kudsisini ve benzeri zikirleri çokça tekrar etmektir. Zikrederken okuduklarının manasını düşünmek, o zikirden daha fazla feyz ve sevab almaya sebeptir. Zikrin en güzeli, Ellah tarafından kalbe ilham ve ilka olunanıdır.

---

[1] Ahzab 41

ŞERH

Hem o sehavet ve vüs'at ve sür'atle beraber bir sühulet-i mutlaka görünüyor. Hem o sehavet ve sühulet ve sür'at ve vüs'atle beraber; herbir nevde, herbir ferdde görünen bir intizam-ı mutlak ve gayet mümtaz bir hüsn-ü san'at ve nihayet ihtilat içinde bir imtiyaz-ı etemm ve gayet mebzuliyet içinde gayet kıymetdar eserler ve gayet geniş daire içinde tam bir muvafakat ve gayet sühulet içinde gayet san'atkârane bediaları icad etmek, bir anda, her yerde, bir tarzda, her ferdde bir san'at-ı hârika, bir faaliyet-i mu'ciz-nüma göstermek; elbette ve elbette öyle bir zâtın hâtemidir ki, hiçbir yerde olmadığı halde, her yerde hazır, nâzırdır. Hiç bir şey ondan gizlenmediği gibi, hiçbir şey ona ağır gelmez. Zerrelerle yıldızlar, onun kudretine nisbeten müsavidirler.

Meselâ: O Rahîm-i Zülcemal'in bağistan-ı kereminden, mu'cizatının salkımlarından bir tanecik hükmünde gördüğüm iki parmak kalınlığında bir üzüm asmasına asılmış olan salkımları saydım: Yüz ellibeş çıktı. Bir salkımın tanesini saydım: Yüzyirmi kadar oldu. Düşündüm, dedim: "Eğer bu asma çubuğu, ballı su musluğu olsa, daim su verse, şu hararete karşı o yüzer rahmetin şurub tulumbacıklarını emziren salkımlara ancak kifayet edecek. Halbuki, bazan az bir rutubet ancak eline geçer. İşte bu işi yapan, herşeye kadir olmak lâzımgelir.

1 "سُبْحَانَ مَنْ تَحَيَّرَ فِي صُنْعِهِ الْعُقُولُ"

Cenab-ı Hak, Maide suresinin 35. ayet-i kerimesinde şöyle buyuruyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"Ey imân edenler! Ellahu Teala'dan korkunuz ve O'na vesile arayınız ve onun yolunda cihadda bulununuz ki, kurtuluşa erebilesiniz."²

Bu ayet-i kerimede Ellah'a kavuşmak için ehl-i imanın vesile araması gerektiği emredilmektedir. Vesile: Lugatte sebep, vâsita, bahane demektir. Şeriatta ise, Ellah'ın rızâsını kazanmaya, Cenâb-ı Hakk'a manen yakınlaşmaya sebep olan salih amelden ibarettir. Bu ayet-i kerimede geçen vesile kelimesinin bir manası da zikir ve tefekkürdür.

[1] Sözlür 301-302

[2] Maide 35

ŞERH

Hem o sehavet ve vüs'at ve sür'atle beraber bir sühulet-i mutlaka görünüyor. Hem o sehavet ve sühulet ve sür'at ve vüs'atle beraber; herbir nevde, herbir ferdde görünen bir intizam-ı mutlak ve gayet mümtaz bir hüsn-ü san'at ve nihayet ihtilat içinde bir imtiyaz-ı etemm ve gayet mebzuliyet içinde gayet kıymetdar eserler ve gayet geniş daire içinde tam bir muvafakat ve gayet sühulet içinde gayet san'atkârane bediaları icad etmek, bir anda, her yerde, bir tarzda, her ferdde bir san'at-ı hârika, bir faaliyet-i mu'ciz-nüma göstermek; elbette ve elbette öyle bir zâtın hâtemidir ki, hiçbir yerde olmadığı halde, her yerde hazır, nâzırdır. Hiç bir şey ondan gizlenmediği gibi, hiçbir şey ona ağır gelmez. Zerrelerle yıldızlar, onun kudretine nisbeten müsavidirler.

Meselâ: O Rahîm-i Zülcemal'in bağistan-ı kereminden, mu'cizatının salkımlarından bir tanecik hükmünde gördüğüm iki parmak kalınlığında bir üzüm asmasına asılmış olan salkımları saydım: Yüz ellibeş çıktı. Bir salkımın tanesini saydım: Yüzyirmi kadar oldu. Düşündüm, dedim: "Eğer bu asma çubuğu, ballı su musluğu olsa, daim su verse, şu hararete karşı o yüzer rahmetin şurub tulumbacıklarını emziren salkımlara ancak kifayet edecek. Halbuki, bazan az bir rutubet ancak eline geçer. İşte bu işi yapan, herşeye kadir olmak lâzımgelir.

¹ "سُبْحَانَ مَنْ تَحَيَّرَ فِي صُنْعِهِ الْعُقُولُ"

Cenab-ı Hak, Maide suresinin 35. ayet-i kerimesinde şöyle buyuruyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"Ey imân edenler! Ellahu Teala'dan korkunuz ve O'na vesile arayınız ve onun yolunda cihadda bulununuz ki, kurtuluşa erebilesiniz."²

Bu ayet-i kerimede Ellah'a kavuşmak için ehl-i imanın vesile araması gerektiği emredilmektedir. Vesile: Lugatte sebep, vâsita, bahane demektir. Şeriatta ise, Ellah'ın rızâsını kazanmaya, Cenâb-ı Hakk'a manen yakınlaşmaya sebep olan salih amelden ibarettir. Bu ayet-i kerimede geçen vesile kelimesinin bir manası da zikir ve tefekkürdür.

[1] Sözlür 301-302

[2] Maide 35

METİN

Bu zikir ve fikrin mehasini, ta'dad ile bitmez.

ŞERH

Müellif (r.a) ihlası kazandıran en mühim sebeblerden biri de tefekkür olduğunu şöyle izah etmektedir:

*"İman-ı tahkikînin kuvvetiyle ve marifet-i Sâniî netice veren masnuattaki tefekkür-ü imanîden gelen lemaat ile bir nevi huzur kazanıp, Hâlık-ı Rahîm'in hazır nâzır olduğunu düşünüp, ondan başkasının teveccühünü aramayarak; huzurunda başkalarına bakmak, meded aramak o huzurun edebine muhalif olduğunu düşünmek ile o riyadan kurtulup ihlası kazanır."*¹

(Bu zikir ve fikrin mehasini,) güzellikleri **(ta'dad ile)** saymakla **(bitmez.)** Zikir ve tefekkürün hem dünyada, hem de ahirette pek çok faydaları vardır. Dünyada tekemmüle, insanın kemalatına sebeptir. İnsan, zikir-i İlahi ve tefekkür ile pek çok meratib-i maneviyeyi kat'eder. Ahirette ise sebep-i necat ve vesile-i saadettir.

Üç esas, tasavvuf, tarikat, velayet ve seyr u sülûkun gaye ve maksadıdır. Kemalat-ı insaniye de ancak bunlarla elde edilebilir.

Birincisi: Kitab ve Sünnet'e tabi olmak.

İkincisi: Ahlak-ı seyyieden tecerrüd edip ahlak-ı hasene ile ahlaklanmak.

Üçüncüsü ve en büyüğü: Hakaik-ı imaniyeyi keşf ve zevkedip hakiki mü'min olmaktır.

Demek tasavvuf ve tarikatın asıl gayesi, hakiki mü'min olup dünya ve ahireti bir menzil gibi görmektir. Zira tecelliyat-ı esma ve sıfata mazhar olan hakiki bir mü'min için dünya ve ahiret iki menzil gibidir. Çünkü böyle bir mü'minin nazarında zaman ve mekan kaydı yoktur. Bu sırdan dolayı ehl-i hakikat iki zat için ihtilaf-ı zaman ve mekan mevzu bahis olmaz. Biri dünyada, diğeri ahirette dahi olsa manen görüşüp sohbet ederler. Müellif (r.a) bu konuda Hacı Hulusi Bey'e hitaben şöyle buyurmuştur:

"Aziz Kardeşim!

Evvelâ: Mektubun bana tesir etti. Fakat hakikatı düşündüm, o teessür gitti. İşte hakikat şudur ki: Mabeynimizdeki münasebet ve uhuvvet inşaallah hâlis ve lillah için olduğundan, zaman ve mekânla mukayyed olmaz. Bir şehir, bir vilayet,

---

[1] Lem'alar 163

METİN

Bu zikir ve fikrin mehasini, ta'dad ile bitmez.

ŞERH

Müellif (r.a) ihlası kazandıran en mühim sebeblerden biri de tefekkür olduğunu şöyle izah etmektedir:

*"İman-ı tahkikînin kuvvetiyle ve marifet-i Sâniî netice veren masnuattaki tefekkür-ü imanîden gelen lemaat ile bir nevi huzur kazanıp, Hâlık-ı Rahîm'in hazır nâzır olduğunu düşünüp, ondan başkasının teveccühünü aramayarak; huzurunda başkalarına bakmak, meded aramak o huzurun edebine muhalif olduğunu düşünmek ile o riyadan kurtulup ihlası kazanır."*¹

(Bu zikir ve fikrin mehasini,) güzellikleri **(ta'dad ile)** saymakla **(bitmez.)** Zikir ve tefekkürün hem dünyada, hem de ahirette pek çok faydaları vardır. Dünyada tekemmüle, insanın kemalatına sebeptir. İnsan, zikir-i İlahi ve tefekkür ile pek çok meratib-i maneviyeyi kat'eder. Ahirette ise sebep-i necat ve vesile-i saadettir.

Üç esas, tasavvuf, tarikat, velayet ve seyr u sülûkun gaye ve maksadıdır. Kemalat-ı insaniye de ancak bunlarla elde edilebilir.

Birincisi: Kitab ve Sünnet'e tabi olmak.

İkincisi: Ahlak-ı seyyieden tecerrüd edip ahlak-ı hasene ile ahlaklanmak.

Üçüncüsü ve en büyüğü: Hakaik-ı imaniyeyi keşf ve zevkedip hakiki mü'min olmaktır.

Demek tasavvuf ve tarikatın asıl gayesi, hakiki mü'min olup dünya ve ahireti bir menzil gibi görmektir. Zira tecelliyat-ı esma ve sıfata mazhar olan hakiki bir mü'min için dünya ve ahiret iki menzil gibidir. Çünkü böyle bir mü'minin nazarında zaman ve mekan kaydı yoktur. Bu sırdan dolayı ehl-i hakikat iki zat için ihtilaf-ı zaman ve mekan mevzu bahis olmaz. Biri dünyada, diğeri ahirette dahi olsa manen görüşüp sohbet ederler. Müellif (r.a) bu konuda Hacı Hulusi Bey'e hitaben şöyle buyurmuştur:

"Aziz Kardeşim!

Evvelâ: Mektubun bana tesir etti. Fakat hakikatı düşündüm, o teessür gitti. İşte hakikat şudur ki: Mabeynimizdeki münasebet ve uhuvvet inşaallah hâlis ve lillah için olduğundan, zaman ve mekânla mukayyed olmaz. Bir şehir, bir vilayet,

---

[1] Lem'alar 163

ŞERH

biraz teneffüs eder. Ama ne kadar? Zira konuşulan şeylerin çoğu dünyevi ve malayani şeylerdir. Kalb-i insan ise, ancak Ellah ve ahiretle alakalı sohbetten zevk ve lezzet alır.

Hem mesela bir insan sabah kalkar, öğlene kadar çalışır. Maddeten ve manen yorulur. Kafası bulanır, huzursuz olur. O halde kalkıp abdest alsa, namaz kılsa, namazın sonundaki tesbihatı yapsa, günahlarını ve kusurlarını düşünüp tevbe ve istiğfar etse, bir miktar Kur'an okusa veya salavat-ı şerife, kelime-i tevhid gibi zikirle meşgul olsa, kelime-i şehadet getirip kalbinde Ellah dese, her işini O'na teslim etse, ne kadar rahat eder, ne kadar huzur ve saadet bulur! Müellif (r.a) bu güzel neticeyi, yani akıl ve kalb-i insanî zikir, tefekkür, hususan namaz ile ne kadar teneffüs edip huzur bulduğunu şöyle izah etmektedir:

"Ve Zuhr zamanında ki, o zaman, gündüzün kemali ve zevale meyli ve yevmî işlerin âvân-ı tekemmülü ve meşâgûlin tazyikından muvakkat bir istirahat zamanı ve fânî dünyanın bekasız ve ağır işlerin verdiği gaflet ve sersemlikten ruhun teneffüse ihtiyaç vakti ve in'amat-ı İlahiyenin tezahür ettiği bir andır. Ruh-u beşer, o tazyikten kurtulup, o gafletten sıyrılıp, o manasız ve bekasız şeylerden çıkıp Kayyum-u Bâki olan Mün'im-i Hakikî'nin dergâhına gidip el bağlayarak, yekûn nimetlerine şükür ve hamd edip ve istiane etmek ve celal ve azametini karşı rûkû ile aczini izhar etmek ve kemal-i bîzevaline ve cemal-i bîmisaline karşı secde edip hayret ve muhabbet ve mahviyetini ilân etmek demek olan zuhr namazını kılmak; ne kadar güzel, ne kadar hoş, ne kadar lâzım ve münasib olduğunu anlamayan insan, insan değil...

Asr vaktinde ki o vakit, hem güz mevsim-i hazînesini ve ihtiyarlık halet-i mahzunanesini ve âhîrzaman mevsim-i elîmanesini andırır ve hatırlattırır. Hem yevmî işlerin neticelenmesi zamanı, hem o günde mazhar olduğu sıhhat ve selâmet ve hayırlı hizmet gibi niâm-ı İlahiyenin bir yekûn-ü azîm teşkil ettiği zamanı, hem o koca Güneşin ufûle meyletmesi işaretiyle; insan bir misafir memur ve her şey geçici, bîkarar olduğunu ilân etmek zamanıdır.

Şimdi ebediyeti isteyen ve ebed için halkolunan ve ihsana karşı perestîş eden ve firaktan müteallim olan ruh-u insan, kalkıp abdest alıp şu asr vaktinde ikinci namazını kılmak için Kadîm-i Bâki ve Kayyum-u Sermedî'nin dergâh-ı Samedaniyesine arz-ı münacat ederek, zevalsiz ve nihayetsiz rahmetinin iltifatına iltica

ŞERH

biraz teneffüs eder. Ama ne kadar? Zira konuşulan şeylerin çoğu dünyevi ve malayani şeylerdir. Kalb-i insan ise, ancak Ellah ve ahiretle alakalı sohbetten zevk ve lezzet alır.

Hem mesela bir insan sabah kalkar, öğlene kadar çalışır. Maddeten ve manen yorulur. Kafası bulanır, huzursuz olur. O halde kalkıp abdest alsa, namaz kılsa, namazın sonundaki tesbihatı yapsa, günahlarını ve kusurlarını düşünüp tevbe ve istiğfar etse, bir miktar Kur'an okusa veya salavat-ı şerife, kelime-i tevhid gibi zikirle meşgul olsa, kelime-i şهادet getirip kalbinde Ellah dese, her işini O'na teslim etse, ne kadar rahat eder, ne kadar huzur ve saadet bulur! Müellif (r.a) bu güzel neticeyi, yani akıl ve kalb-i insanî zikir, tefekkür, hususan namaz ile ne kadar teneffüs edip huzur bulunduğunu şöyle izah etmektedir:

"Ve Zuhr zamanında ki, o zaman, gündüzün kemali ve zevale meyli ve yevmî işlerin âvân-ı tekemmülü ve meşâgûlin tazyikından muvakkat bir istirahat zamanı ve fânî dünyanın bekasız ve ağır işlerin verdiği gaflet ve sersemlikten ruhun teneffüse ihtiyaç vakti ve in'amat-ı İlahiyenin tezahür ettiği bir andır. Ruh-u beşer, o tazyikten kurtulup, o gafletten sıyrılıp, o manasız ve bekasız şeylerden çıkıp Kayyum-u Bâki olan Mün'im-i Hakikî'nin dergâhına gidip el bağlayarak, yekûn nimetlerine şükür ve hamd edip ve istiane etmek ve celal ve azametini karşı rûkû ile aczini izhar etmek ve kemal-i bîzevaline ve cemal-i bîmisaline karşı secde edip hayret ve muhabbet ve mahviyetini ilân etmek demek olan zuhr namazını kılmak; ne kadar güzel, ne kadar hoş, ne kadar lâzım ve münasib olduğunu anlamayan insan, insan değil...

Asr vaktinde ki o vakit, hem güz mevsim-i hazînesini ve ihtiyarlık halet-i mahzunanesini ve âhîrzaman mevsim-i elîmanesini andırır ve hatırlattırır. Hem yevmî işlerin neticelenmesi zamanı, hem o günde mazhar olduğu sıhhat ve selâmet ve hayırlı hizmet gibi niâm-ı İlahiyenin bir yekûn-ü azîm teşkil ettiği zamanı, hem o koca Güneşin ufûle meyletmesi işaretiyle; insan bir misafir memur ve her şey geçici, bîkarar olduğunu ilân etmek zamanıdır.

Şimdi ebediyeti isteyen ve ebed için halkolunan ve ihsana karşı perestîş eden ve firaktan müteallim olan ruh-u insan, kalkıp abdest alıp şu asr vaktinde ikinci namazını kılmak için Kadîm-i Bâki ve Kayyum-u Sermedî'nin dergâh-ı Samedaniyesine arz-ı münacat ederek, zevalsiz ve nihayetsiz rahmetinin iltifatına iltica

ŞERH

İhtiyarlık bana ihtar etti ki; gündüz nasıl şu siyah bir kabre tebeddül etti, dünya siyah kefenini giydi, öyle de; senin ömrünün gündüzü de geceye ve dünya gündüzü de berzah gecesine ve hayatın yazı da ölümün kış gecesine inkılab edeceğini kalbimin kulağına söyledi. Nefsim bilmecburiye dedi: Evet ben vatanımdan garib olduğum gibi, bu elli sene zarfındaki ömrümde zeval bulan sevdiklerimden ayrı düştüğümde ve arkalarında onlara ağlayarak kaldığımdan, bu vatan gurbetinden daha ziyade hazîn ve elîm bir gurbettir. Ve bu gece ve dağın garibane vaziyetindeki hazîn gurbetten daha ziyade hazîn ve elîm bir gurbete yakınlaşıyorum ki, bütün dünyadan birden müfarakat zamanı yakınlaştığını ihtiyarlık bana haber veriyor. Bu gurbet gurbet içinde ve bu hüznün hüznü içindeki vaziyetten bir rica, bir nur aradım. Birden iman-ı billah imdada yetişti. Öyle bir ünsiyet verdi ki; bulunduğum muzaaf vahşet bin defa tezauf etse idi, yine o teselli kâfi gelirdi.

Evet ey ihtiyar ve ihtiyareler! Madem Rahîm bir Hâlûkımız var; bizim için gurbet olamaz. Madem o var, bizim için herşey var. Madem o var, melaikeleri de var. Öyle ise bu dünya boş değil, hâlî dağlar, boş sahralar Cenab-ı Hakk'ın ibadıyla doludur. Zîşuur ibadından başka, onun nuruyla, onun hesabıyla taşı da ağacı da birer munis arkadaş hükmüne geçer; lisan-ı hal ile bizim ile konuşabilirler ve eğlendirirler. Evet bu kâinatın mevcudatı adedince ve bu büyük kitab-ı âlemin harfleri sayısınca vücuduna şehadet eden ve zîruhların medar-ı şefkat ve rahmet ve inayet olabilen cihazatı ve mat'umatı ve nimetleri adedince rahmetini gösteren deliller, şahidler, bize Rahîm, Kerim, Enîs, Vedud olan Hâlûkımızın, Sâniümüzün, Hâmimizin dergâhını gösteriyorlar. O dergâhta en makbul bir şefaathî, acz ve za'ftır. Ve acz ve za'fın tam zamanı da, ihtiyarlıktır. Böyle bir dergâha makbul bir şefaathî olan ihtiyarlıktan küsmek değil, sevmek lâzımdır.”¹

Müellif (r.a) Gurbet Mektubu'nda ise şöyle diyor:

“Şu iki-üç aydır pek yalnız kaldım. Bazan onbeş-yirmi günde bir defa misafir yanımda bulunur. Sair vakitlerde yalnızım. Hem yirmi güne yakındır, dağcılar yanımda yok, dağıldılar...”

İşte gece vakti, şu garibane dağlarda; sessiz, sadâsız, yalnız ağaçların hazînane hemhemeleri içinde kendimi birbiri içinde beş muhtelif renkli gurbetlerde gördüm.

---

[1] Lem'alar 227-228

ŞERH

İhtiyarlık bana ihtar etti ki; gündüz nasıl şu siyah bir kabre tebeddül etti, dünya siyah kefenini giydi, öyle de; senin ömrünün gündüzü de geceye ve dünya gündüzü de berzah gecesine ve hayatın yazı da ölümün kış gecesine inkılab edeceğini kalbimin kulağına söyledi. Nefsim bilmecburiye dedi: Evet ben vatanımdan garib olduğum gibi, bu elli sene zarfındaki ömrümde zeval bulan sevdiklerimden ayrı düştüğümde ve arkalarında onlara ağlayarak kaldığımdan, bu vatan gurbetinden daha ziyade hazîn ve elîm bir gurbettir. Ve bu gece ve dağın garibane vaziyetindeki hazîn gurbetten daha ziyade hazîn ve elîm bir gurbete yakınlaşıyorum ki, bütün dünyadan birden müfakat zamanı yakınlaştığını ihtiyarlık bana haber veriyor. Bu gurbet gurbet içinde ve bu hüznün hüznü içindeki vaziyetten bir rica, bir nur aradım. Birden iman-ı billah imdada yetişti. Öyle bir ünsiyet verdi ki; bulunduğum muzaaf vahşet bin defa tezauf etse idi, yine o teselli kâfi gelirdi.

Evet ey ihtiyar ve ihtiyareler! Madem Rahîm bir Hâlûkımız var; bizim için gurbet olamaz. Madem o var, bizim için herşey var. Madem o var, melaikeleri de var. Öyle ise bu dünya boş değil, hâlî dağlar, boş sahralar Cenab-ı Hakk'ın ibadıyla doludur. Zîşuur ibadından başka, onun nuruyla, onun hesabıyla taşı da ağacı da birer munis arkadaş hükmüne geçer; lisan-ı hal ile bizim ile konuşabilirler ve eğlendirirler. Evet bu kâinatın mevcudatı adedince ve bu büyük kitab-ı âlemin harfleri sayısınca vücuduna şehadet eden ve zîruhların medar-ı şefkat ve rahmet ve inayet olabilen cihazatı ve mat'umatı ve nimetleri adedince rahmetini gösteren deliller, şahidler, bize Rahîm, Kerim, Enîs, Vedud olan Hâlûkımızın, Sâniümüzün, Hâmimizsin dergâhını gösteriyorlar. O dergâhta en makbul bir şefaathı, acz ve za'ftır. Ve acz ve za'fın tam zamanı da, ihtiyarlıktır. Böyle bir dergâha makbul bir şefaathı olan ihtiyarlıktan küsmek değil, sevmek lâzımdır.”¹

Müellif (r.a) Gurbet Mektubu'nda ise şöyle diyor:

“Şu iki-üç aydır pek yalnız kaldım. Bazan onbeş-yirmi günde bir defa misafir yanımda bulunur. Sair vakitlerde yalnızım. Hem yirmi güne yakındır, dağcılar yanımda yok, dağıldılar...”

İşte gece vakti, şu garibane dağlarda; sessiz, sadâsız, yalnız ağaçların hazînane hemhemeleri içinde kendimi birbiri içinde beş muhtelif renkli gurbetlerde gördüm.

---

[1] Lem'alar 227-228

METİN

Medeniyet-i insaniye neticesindeki içtimaat-ı ünsiyetkârane, on insanda bir ikisine muvakkat olarak, belki gafletkârane ve sarhoşçasına bir ünsiyet ve bir ülfet ve bir teselli verir. Fakat yüzde sekseni ya dağlarda, derelerde münferid yaşıyor, ya derd-i maişet onu ücra köşelere sevk ediyor, ya musibetler ve ihtiyarlık gibi âhireti düşündüren vasıtalar cihetiyle insanların cemaatlerinden gelen ünsiyetten mahrumdurlar. O hal onlara ünsiyet verip teselli etmez.

ŞERH

*o mazi mezaristanında -senin nazarında- çürüyüp mahvolmak üzere iken, birden hakikat-ı iman, Hakîm-i Lokman gibi o büyük i'damhane tevehhüm edilen mezaristana kalb penceresinden bir ışık verdi. Onunla baştan başa bütün ölümler dirildiler. Ve "Biz ölmemişiz ve ölmeyeceğiz, yine sizinle görüşeceğiz" lisan-ı hal ile dediklerinden aldığı hadsiz sevinçler ve ferahları, iman bu dünyada dahi vermesiyle isbat eder ki: İman hakikatı öyle bir çekirdektir ki, eğer tecessüm etse, bir cennet-i hususiye ondan çıkar; o çekirdeğin şecere-i tûbâsı olur."*¹

Hulasa: Zikir ve tefekkür, dünyada dahi huzur ve itmi'nan-ı kalbe sebeptir.

(Medeniyet-i insaniye neticesindeki içtimaat-ı ünsiyetkârane, on insanda bir ikisine muvakkat olarak, belki gafletkârane ve sarhoşçasına bir ünsiyet ve bir ülfet ve bir teselli verir. Fakat yüzde sekseni ya dağlarda, derelerde münferid yaşıyor, ya derd-i maişet onu ücra) ıssız ve تنها (köşelere sevk ediyor, ya musibetler ve ihtiyarlık gibi âhireti düşündüren vasıtalar cihetiyle insanların cemaatlerinden gelen ünsiyetten mahrumdurlar. O hal onlara ünsiyet verip teselli etmez.) Herkes, mehasin-i medeniyetten istifade edemez. Ancak nev-i beşerin onda bir veya ikisi bugünkü medeniyet-i insaniyenin meydana getirdiği içtimai hayattan muvakkat bir zevk ve lezzet alabilir. Arkadaşlarıyla gafletkarane gezer, sarhoşçasına eğlenir, suri bir lezzet alır. Daha sonra o lezzet dahi eleme inkılab eder. İşte medeniyet, ancak on insandan bir iki insana böyle sûrî bir lezzeti temin eder. İnsanların yüzde seksen veya doksanına gelince;

Bir kısmı: Dağda, bağda münferid yaşıyor.

Bir kısmı: Derd-i maişet ve maddi imkânsızlıklar sebebiyle bazen vatanından, memleketinden, ahabab ve akaribinden uzak düşüyor. Mesela; bir adam beş on kuruş kazanmak için memleketini, yakınlarını terk eder, tanımadığı bir

---

[1] Şualar 199-200

METİN

Medeniyet-i insaniye neticesindeki içtimaat-ı ünsiyetkârane, on insanda bir ikisine muvakkat olarak, belki gafletkârane ve sarhoşçasına bir ünsiyet ve bir ülfet ve bir teselli verir. Fakat yüzde sekseni ya dağlarda, derelerde münferid yaşıyor, ya derd-i maişet onu ücra köşelere sevk ediyor, ya musibetler ve ihtiyarlık gibi âhireti düşündüren vasıtalar cihetiyle insanların cemaatlerinden gelen ünsiyetten mahrumdurlar. O hal onlara ünsiyet verip teselli etmez.

ŞERH

*o mazi mezaristanında -senin nazarında- çürüyüp mahvolmak üzere iken, birden hakikat-ı iman, Hakîm-i Lokman gibi o büyük i'damhane tevehhüm edilen mezaristana kalb penceresinden bir ışık verdi. Onunla baştan başa bütün ölümler dirildiler. Ve "Biz ölmemişiz ve ölmeyeceğiz, yine sizinle görüşeceğiz" lisan-ı hal ile dediklerinden aldığı hadsiz sevinçler ve ferahları, iman bu dünyada dahi vermesiyle isbat eder ki: İman hakikatı öyle bir çekirdektir ki, eğer tecessüm etse, bir cennet-i hususiye ondan çıkar; o çekirdeğin şecere-i tûbâsı olur."*¹

Hulasa: Zikir ve tefekkür, dünyada dahi huzur ve itmi'nan-ı kalbe sebeptir.

(Medeniyet-i insaniye neticesindeki içtimaat-ı ünsiyetkârane, on insanda bir ikisine muvakkat olarak, belki gafletkârane ve sarhoşçasına bir ünsiyet ve bir ülfet ve bir teselli verir. Fakat yüzde sekseni ya dağlarda, derelerde münferid yaşıyor, ya derd-i maişet onu ücra) ıssız ve تنها (köşelere sevk ediyor, ya musibetler ve ihtiyarlık gibi âhireti düşündüren vasıtalar cihetiyle insanların cemaatlerinden gelen ünsiyetten mahrumdurlar. O hal onlara ünsiyet verip teselli etmez.) Herkes, mehasin-i medeniyetten istifade edemez. Ancak nev-i beşerin onda bir veya ikisi bugünkü medeniyet-i insaniyenin meydana getirdiği içtimai hayattan muvakkat bir zevk ve lezzet alabilir. Arkadaşlarıyla gafletkarane gezer, sarhoşçasına eğlenir, suri bir lezzet alır. Daha sonra o lezzet dahi eleme inkılab eder. İşte medeniyet, ancak on insandan bir iki insana böyle sûrî bir lezzeti temin eder. İnsanların yüzde seksen veya doksanına gelince;

Bir kısmı: Dağda, bağda münferid yaşıyor.

Bir kısmı: Derd-i maişet ve maddi imkânsızlıklar sebebiyle bazen vatanından, memleketinden, ahabab ve akaribinden uzak düşüyor. Mesela; bir adam beş on kuruş kazanmak için memleketini, yakınlarını terk eder, tanımadığı bir

---

[1] Şualar 199-200

ŞERH

memlekete gider, orada çalışır. Devamlı memleketini, ahabab ve akaribini düşünür. Onların firakından elem duyar, hasret çeker, huzuru kaybolur.

Diğer bir kısmı da; musibet, hastalık ve ihtiyarlık gibi bazı arızalar sebebiyle toplumdan uzak kalıyor.

Böylece bu taifeler, medeniyetin fantaziyelerinden, eğlencelerinden ve mehasininden istifade edemiyor.

İnsanları yüze böldüğümüz zaman, bunun yüzde seksen ya da yüzde doksani çocuktur, yaşlıdır, ev hanımıdır, fakirdir, hastadır, alildir, musibetzededir, dağdadır, gurbettedir, tek başına yaşıyor, derd-i maişetle mübteladır. Dolayısıyla bu insanların hayat-ı içtimaiyeden nasibleri pek azdır. Fazla istifade edemezler, fazla lezzet alamazlar. İnsanların yüzde yirmisi veya yüzde onu ise, ya siyasetçidir, ya esnaftır, ya ehl-i sefahettir, gününü gün eder. Bunlar ise zahiren mehasin-i medeniyetten istifade ediyor gibi görünseler de hakikatte yarım yamalak sıkıntılı bir hayat geçirirler, gafletkarane, şarhoşcasına muvakkat bir lezzet alırlar.

Demek bu sefahatkarane ve gafletkarane içtimai hayat ve medeniyet-i hazıra, insanların ancak yüzde yirmisine zahiri ve aldatıcı bir faide ve lezzet temin eder. Yüzde sekseni ise mehasin-i medeniyetten mahrumdur. Şu anda bütün dünyanın tesbitiyle ekonomik alanda en ileri ülke Amerika'dır. Buna rağmen nüfusunun yüzde onu, biraz daha sıksak yüzde yirmisi belki maddi bir rahatlık içindedirler. Diğer insanlar fakirdir. Sadece fakirlik de değil, onların saadetine mani daha pek çok esbab mevcuttur. Mesela; onlardan bir kısmı ihtiyardır. İçtimai hayatın bunlara ne kadar faydası olacaktır? Bir kısmı hastadır. Bir kısmı sıkıntı ve kederdedir. Bir kısmı bela ve musibet, zulüm ve haksızlık ile aludedir. Bir kısmı çocuktur. Bunlar, içtimai hayattan ne kadar lezzet alabilirler? Bir kısmı ev hanımıdır, dışarı çıkmıyor. Onun için bu gibi insanların saadet-i hayatiyesini te'min edecek yalnız zikir ve tefekkürdür. Zira bütün bu sıkıntıları unutturacak nihayetsiz kudret ve rahmet sahibi bir Zat'a iman ile intisab etmek, ubudiyetle hizmetine girmektir.

İşte böyle bir imanı elde eden bir kimse meşagil-i dünyeviyeden kurtulup kalbine müracaat ederek; "Benden bana yakın olan ve en ince hatırat-ı kalbimi

ŞERH

memlekete gider, orada çalışır. Devamlı memleketini, ahabab ve akaribini düşünür. Onların firakından elem duyar, hasret çeker, huzuru kaybolur.

Diğer bir kısmı da; musibet, hastalık ve ihtiyarlık gibi bazı arızalar sebebiyle toplumdan uzak kalıyor.

Böylece bu taifeler, medeniyetin fantaziyelerinden, eğlencelerinden ve mehasininden istifade edemiyor.

İnsanları yüze böldüğümüz zaman, bunun yüzde seksen ya da yüzde doksani çocuktur, yaşlıdır, ev hanımıdır, fakirdir, hastadır, alildir, musibetzededir, dağdadır, gurbettedir, tek başına yaşıyor, derd-i maişetle mübteladır. Dolayısıyla bu insanların hayat-ı içtimaiyeden nasibleri pek azdır. Fazla istifade edemezler, fazla lezzet alamazlar. İnsanların yüzde yirmisi veya yüzde onu ise, ya siyasetçidir, ya esnaftır, ya ehl-i sefahettir, gününü gün eder. Bunlar ise zahiren mehasin-i medeniyetten istifade ediyor gibi görünseler de hakikatte yarım yamalak sıkıntılı bir hayat geçirirler, gafletkarane, şarhoşcasına muvakkat bir lezzet alırlar.

Demek bu sefahatkarane ve gafletkarane içtimai hayat ve medeniyet-i hazıra, insanların ancak yüzde yirmisine zahiri ve aldatıcı bir faide ve lezzet temin eder. Yüzde sekseni ise mehasin-i medeniyetten mahrumdur. Şu anda bütün dünyanın tesbitiyle ekonomik alanda en ileri ülke Amerika'dır. Buna rağmen nüfusunun yüzde onu, biraz daha sıksak yüzde yirmisi belki maddi bir rahatlık içindedirler. Diğer insanlar fakirdir. Sadece fakirlik de değil, onların saadetine mani daha pek çok esbab mevcuttur. Mesela; onlardan bir kısmı ihtiyardır. İçtimai hayatın bunlara ne kadar faydası olacaktır? Bir kısmı hastadır. Bir kısmı sıkıntı ve kederdedir. Bir kısmı bela ve musibet, zulüm ve haksızlık ile aludedir. Bir kısmı çocuktur. Bunlar, içtimai hayattan ne kadar lezzet alabilirler? Bir kısmı ev hanımıdır, dışarı çıkmıyor. Onun için bu gibi insanların saadet-i hayatiyesini te'min edecek yalnız zikir ve tefekkürdür. Zira bütün bu sıkıntıları unutturacak nihayetsiz kudret ve rahmet sahibi bir Zat'a iman ile intisab etmek, ubudiyetle hizmetine girmektir.

İşte böyle bir imanı elde eden bir kimse meşagil-i dünyeviyeden kurtulup kalbine müracaat ederek; "Benden bana yakın olan ve en ince hatırat-ı kalbimi

ŞERH

Ve onlara zulmedenlerden intikamlarını almak isterler. Ve yakınlaştıkları kabir kapısındaki dehşeti def'etmek istiyorlar. Sizin gibilerin sahtekâr hamiyetiyle, pek çok şefkate ve okşamaya ve tımar etmeye çok lââyık ve muhtaç o bîçare musibetzedelerin kalblerine iğne sokuyorsunuz, başlarına tokmak vuruyorsunuz! Merhametsizcesine ümidlerini kırıyorsunuz, ye's-i mutlaka düşürüyorsunuz! Hamiyet-i milliye bu mudur? Böyle mi millete menfaat dokunduruyorsunuz?

Üçüncü taife olan ihtiyarlar, bir sülüs teşkil ediyor. Bunlar kabre yakınlaşıyorlar, ölüme yaklaşıyorlar, dünyadan uzaklaşıyorlar, âhirete yanaşıyorlar. Böylelerin menfaati ve nuru ve tesellisi, Hülâgu ve Cengiz gibi zalimlerin gaddarane sergüzeştlerini dinlemesinde midir? Ve âhireti unutturacak, dünyaya bağlandırarak, neticesiz, manen sukut, zahiren terakki denilen şimdiki nevi hareketinizde midir? Ve uhrevî nur, sinemada mıdır? Ve hakikî teselli, tiyatrodadır mıdır? Bu bîçare ihtiyarlar hamiyetten hürmet isterlerken, manevî bıçakla o bîçareleri kesmek hükmünde ve "i'dam-ı ebedîye sevk ediliyorsunuz" fikrini vermek ve rahmet kapısı tasavvur ettikleri kabir kapısını ejderha ağzına çevirmek, "Sen oraya gideceksin" diye manevî kulağına üflemek; hamiyet-i milliye ise, böyle hamiyetten yüzbin defa el'iyazü billah!..

Dördüncü taife ki, çocuklardır. Bunlar, hamiyet-i milliyeden merhamet isterler, şefkat beklerler. Bunlar da za'f u acz ve iktidarsızlık noktasında; merhametkâr, kudretli bir Hâlûkı bilmekle ruhları inbisat edebilir, istidadları mes'udane inkişaf edebilir. İleride, dünyadaki müdhiş ehval ve ahvale karşı gelebilecek bir tevekkül-ü imanî ve teslim-i İslâmî telkinatıyla o masumlar hayata müştakane bakabilirler.

Acaba alâkaları pek az olduğu terakkiyat-ı medeniye dersleri ve onların kuvve-i manevîyesini kırarak ve ruhlarını söndürecek, narsuz sırf maddî felsefî düsturların taliminde midir? Eğer insan bir cesed-i hayvaniden ibaret olsaydı ve kafasında akıl olmasaydı; belki bu masum çocukları muvakkaten eğlendirecek terbiye-i medeniye tabir ettiğiniz ve terbiye-i milliye süsü verdiğiniz bu firengî usûl, onlara çocukçasına bir oyuncak olarak, dünyevî bir menfaati verebilirdi. Mademki o masumlar hayatın dağdağalarına atılacaklar, mademki insandırlar; elbette küçük kalblerinde çok uzun arzuları olacak ve küçük kafalarında büyük maksadlar tevellüd edecek. Madem hakikat böyledir; onlara şefkatin muktezası, gayet derecede

ŞERH

Ve onlara zulmedenlerden intikamlarını almak isterler. Ve yakınlaştıkları kabir kapısındaki dehşeti def'etmek istiyorlar. Sizin gibilerin sahtekâr hamiyetiyle, pek çok şefkate ve okşamaya ve tımar etmeye çok lââyık ve muhtaç o bîçare musibetzedelerin kalblerine iğne sokuyorsunuz, başlarına tokmak vuruyorsunuz! Merhametsizcesine ümidlerini kırıyorsunuz, ye's-i mutlaka düşürüyorsunuz! Hamiyet-i milliye bu mudur? Böyle mi millete menfaat dokunduruyorsunuz?

Üçüncü taife olan ihtiyarlar, bir sülüs teşkil ediyor. Bunlar kabre yakınlaşıyorlar, ölüme yaklaşıyorlar, dünyadan uzaklaşıyorlar, âhirete yanaşıyorlar. Böylelerin menfaati ve nuru ve tesellisi, Hülâgu ve Cengiz gibi zalimlerin gaddarane sergüzeştlerini dinlemesinde midir? Ve âhireti unutturacak, dünyaya bağlandırarak, neticesiz, manen sukut, zahiren terakki denilen şimdiki nevi hareketinizde midir? Ve uhrevî nur, sinemada mıdır? Ve hakikî teselli, tiyatrodadır mıdır? Bu bîçare ihtiyarlar hamiyetten hürmet isterlerken, manevî bıçakla o bîçareleri kesmek hükmünde ve "i'dam-ı ebedîye sevk ediliyorsunuz" fikrini vermek ve rahmet kapısı tasavvur ettikleri kabir kapısını ejderha ağzına çevirmek, "Sen oraya gideceksin" diye manevî kulağına üflemek; hamiyet-i milliye ise, böyle hamiyetten yüzbin defa el'iyazü billah!..

Dördüncü taife ki, çocuklardır. Bunlar, hamiyet-i milliyeden merhamet isterler, şefkat beklerler. Bunlar da za'f u acz ve iktidarsızlık noktasında; merhametkâr, kudretli bir Hâlûkı bilmekle ruhları inbisat edebilir, istidadları mes'udane inkişaf edebilir. İleride, dünyadaki müdhiş ehval ve ahvale karşı gelebilecek bir tevekkül-ü imanî ve teslim-i İslâmî telkinatıyla o masumlar hayata müştakane bakabilirler.

Acaba alâkaları pek az olduğu terakkiyat-ı medeniye dersleri ve onların kuvve-i manevîyesini kırarak ve ruhlarını söndürecek, narsuz sırf maddî felsefî düsturların taliminde midir? Eğer insan bir cesed-i hayvaniden ibaret olsaydı ve kafasında akıl olmasaydı; belki bu masum çocukları muvakkaten eğlendirecek terbiye-i medeniye tabir ettiğiniz ve terbiye-i milliye süsü verdiğiniz bu firengî usûl, onlara çocukçasına bir oyuncak olarak, dünyevî bir menfaati verebilirdi. Mademki o masumlar hayatın dağdağalarına atılacaklar, mademki insandırlar; elbette küçük kalblerinde çok uzun arzuları olacak ve küçük kafalarında büyük maksadlar tevellüd edecek. Madem hakikat böyledir; onlara şefkatin muktezası, gayet derecede

METİN

İşte böylelerin hakikî tesellisi ve ciddî ünsiyeti ve tatlı zevki; zikir ve fikir vasıtasıyla kalbi işletmek, o ücra köşelerde, o vahşetli dağ ve sıkıntılı derelerde kalbine müteveccih olup "Allah!" diyerek kalbi ile ünsiyet edip, o ünsiyet ile etrafında vahşetle ona bakan eşyayı ünsiyetkârane tebessüm vaziyetinde düşünüp, "Zikrettiğim Hâlıkımın hadsiz ibadî her tarafta bulunduğu gibi, bu vahşetgâhımda da çokturlar. Ben yalnız değilim, tevahhuş manasızdır." diyerek, imanlı bir hayattan ünsiyetli bir zevk alır. Saadet-i hayatiye manasını anlar, Allah'a şükreder.

ŞERH

(İşte böylelerin hakikî tesellisi ve ciddî ünsiyeti ve tatlı zevki; zikir ve fikir vasıtasıyla kalbi işletmek, o ücra köşelerde, o vahşetli dağ ve sıkıntılı derelerde kalbine müteveccih olup "Allah!" diyerek kalbi ile ünsiyet edip, o ünsiyet ile etrafında vahşetle ona bakan eşyayı ünsiyetkârane tebessüm vaziyetinde düşünüp, "Zikrettiğim Hâlıkımın hadsiz ibadî her tarafta bulunduğu gibi, bu vahşetgâhımda da çokturlar. Ben yalnız değilim, tevahhuş manasızdır.") Ben Allah'ı zikrettiğim gibi; bütün mevcudat da O'nu zikreder. Ben O'nun kulu olduğum gibi; bütün mahlukat da O'nun kuludur. Bununla beraber zîşuur melekleri de her yerde vardır. Öyle ise ben yalnız değilim. (diyerek, imanlı bir hayattan ünsiyetli bir zevk alır. Saadet-i hayatiye manasını anlar, Allah'a şükreder.) Bunu anladıktan sonra bütün mevcudatı kendisine kıyaslayarak semavat ve arzda bulunan bütün mevcudatın O'nu zikir ve tesbih ettiğini, O'nun her şeye her şeyden daha yakın olduğunu, bütün alemin tasarrufu O'nun elinde bulunduğunu ve O Zat'ın mevcudat-ı alemin bütün ihtiyaçlarını deruhde ettiğini anlar ve alakadar olduğu hadsiz mevcudatın saadetleriyle mes'ud, lezzetleriyle mütelezziz olur. Mevcudat-ı alemle beraber zikir ve tesbih eder. Bu makamda her şeyi Cenab-ı Hakk'ın abdi, mülkü ve mahluku olarak görür. Böylece onun nazarında muzır ve canavar hayvanlar dahi birer zakir ve müsebbih görünür. Bu makamda yılanlar, akrepler, aslanlar ve kaplanlar dahi birer munis arkadaş hükmüne geçer. Onun etrafında toplanır, onlarla beraber zikreder. Bunu böyle gören bir salık, hadsiz lezzet alır. O halde hakiki bir mü'min için bu alemde gurbet ve tevahhuş yoktur. İşte zikr-i İlahi ve tefekkür, hakiki bir mü'mine böyle bir neticeyi kazandırır. Müellif (r.a) insanı gurbetten ve kimsesizlikten kurtaracak yegane çare iman ve teslimiyet olduğunu şöyle izah etmektedir:

METİN

İşte böylelerin hakikî tesellisi ve ciddî ünsiyeti ve tatlı zevki; zikir ve fikir vasıtasıyla kalbi işletmek, o ücra köşelerde, o vahşetli dağ ve sıkıntılı derelerde kalbine müteveccih olup "Allah!" diyerek kalbi ile ünsiyet edip, o ünsiyet ile etrafında vahşetle ona bakan eşyayı ünsiyetkârane tebessüm vaziyetinde düşünüp, "Zikrettiğim Hâlıkımın hadsiz ibadî her tarafta bulunduğu gibi, bu vahşetgâhımda da çokturlar. Ben yalnız değilim, tevahhuş manasızdır." diyerek, imanlı bir hayattan ünsiyetli bir zevk alır. Saadet-i hayatiye manasını anlar, Allah'a şükreder.

ŞERH

(İşte böylelerin hakikî tesellisi ve ciddî ünsiyeti ve tatlı zevki; zikir ve fikir vasıtasıyla kalbi işletmek, o ücra köşelerde, o vahşetli dağ ve sıkıntılı derelerde kalbine müteveccih olup "Allah!" diyerek kalbi ile ünsiyet edip, o ünsiyet ile etrafında vahşetle ona bakan eşyayı ünsiyetkârane tebessüm vaziyetinde düşünüp, "Zikrettiğim Hâlıkımın hadsiz ibadî her tarafta bulunduğu gibi, bu vahşetgâhımda da çokturlar. Ben yalnız değilim, tevahhuş manasızdır.") Ben Allah'ı zikrettiğim gibi; bütün mevcudat da O'nu zikreder. Ben O'nun kulu olduğum gibi; bütün mahlukat da O'nun kuludur. Bununla beraber zişuur melekleri de her yerde vardır. Öyle ise ben yalnız değilim. (diyerek, imanlı bir hayattan ünsiyetli bir zevk alır. Saadet-i hayatiye manasını anlar, Allah'a şükreder.) Bunu anladıktan sonra bütün mevcudatı kendisine kıyaslayarak semavat ve arzda bulunan bütün mevcudatın O'nu zikir ve tesbih ettiğini, O'nun her şeye her şeyden daha yakın olduğunu, bütün alemin tasarrufu O'nun elinde bulunduğunu ve O Zat'ın mevcudat-ı alemin bütün ihtiyaçlarını deruhde ettiğini anlar ve alakadar olduğu hadsiz mevcudatın saadetleriyle mes'ud, lezzetleriyle mütelezziz olur. Mevcudat-ı alemle beraber zikir ve tesbih eder. Bu makamda her şeyi Cenab-ı Hakk'ın abdi, mülkü ve mahluku olarak görür. Böylece onun nazarında muzır ve canavar hayvanlar dahi birer zakir ve müsebbih görünür. Bu makamda yılanlar, akrepler, aslanlar ve kaplanlar dahi birer munis arkadaş hükmüne geçer. Onun etrafında toplanır, onlarla beraber zikreder. Bunu böyle gören bir salık, hadsiz lezzet alır. O halde hakiki bir mü'min için bu alemde gurbet ve tevahhuş yoktur. İşte zikr-i İlahi ve tefekkür, hakiki bir mü'mine böyle bir neticeyi kazandırır. Müellif (r.a) insanı gurbetten ve kimsesizlikten kurtaracak yegane çare iman ve teslimiyet olduğunu şöyle izah etmektedir:

ŞERH

Demek hakiki saadet ve kalb huzuru, ancak zikir ve tefekkür ile temin edilebilir. Müellif (r.a) kalblerin, ancak Ellah'ın zikriyle mutmain olup ızdırabattan kurtulacağını beyan eden gelecek ayet-i kerimeyi şöyle tefsir etmiştir:

"*آلَا يَذْكُرُ اللَّهُ تَظْمِنُ الْقُلُوبُ* Bütün ervah ve kulûbün dalaletten neş'et eden ızdırabat ve keşmekeş ve ızdırabattan neş'et eden manevî elemelerden kurtulmaları, birtek Hâlık'ı tanımakla olur. Bütün mevcudatı, birtek Sâni'a vermekle necat buluyorlar, birtek Ellah'ın zikriyle mutmain olurlar."¹

Bu ayet-i kerimenin manasına imtisalen kalbimizi Ellah'ın zikriyle işlettirsek ve tefekkür vasıtasıyla marifetullahta terakki etsek, o zaman bütün sıkıntılar, dertler, kederler, elemeler zail olur. Maalesef bu asır insanları, zikr-i İlahi ve tefekkür vazifesini hakkıyla yapmadıkları için kalb hareketinden mahrumdurlar. Bu asırda gafleti izale edip kalb hareketini temin edecek, akıl ve kalbe giren şüpheleri izale edecek, huzur-u daimiyi te'min edecek Kur'an'ın manevi tefsiri olan Risale-i Nur eserleridir. Bu eserleri müdakkikane ve mütefekkirane okuyanlar, bu matlub neticeyi elde edebilirler.

En büyük düşmanımız nefis olduğu halde nefsin esiri olmuşuz. O halde en evvel en büyük düşman olan nefsin esaretinden bizi kurtarması için Cenab-ı Hakk'ın dergahına iltica edip yalvarmalıyız.

İHTAR: Gaflet-i izale edip zikir ve tefekküre sevkedecek en müessir sebep, rabita-i mevttir. Bu sebeble ehl-i tarikat devamlı olarak rabita-i mevti sülûklarında esas tutmuşlardır. Rabita-i mevî, Risale-i Nur denilen hakikat mesleğinde de son derece önemlidir. Bu nedenle rabita-i mevînin hakikatini başta İhlas Risalesi olmak üzere diğer eserlerden de istifade ederek izah etmeye çalışacağız:

---

[1] Sözler 661-662

ŞERH

Demek hakiki saadet ve kalb huzuru, ancak zikir ve tefekkür ile temin edilebilir. Müellif (r.a) kalblerin, ancak Ellah'ın zikriyle mutmain olup ızdırabattan kurtulacağını beyan eden gelecek ayet-i kerimeyi şöyle tefsir etmiştir:

"*آلَا يَذْكُرُ اللَّهُ تَظْمِنُ الْقُلُوبُ* Bütün ervah ve kulûbün dalaletten neş'et eden ızdırabat ve keşmekeş ve ızdırabattan neş'et eden manevî elemelerden kurtulmaları, birtek Hâlık'ı tanımakla olur. Bütün mevcudatı, birtek Sâni'a vermekle necat buluyorlar, birtek Ellah'ın zikriyle mutmain olurlar."¹

Bu ayet-i kerimenin manasına imtisalen kalbimizi Ellah'ın zikriyle işlettirsek ve tefekkür vasıtasıyla marifetullahta terakki etsek, o zaman bütün sıkıntılar, dertler, kederler, elemeler zail olur. Maalesef bu asır insanları, zikr-i İlahi ve tefekkür vazifesini hakkıyla yapmadıkları için kalb hareketinden mahrumdurlar. Bu asırda gafleti izale edip kalb hareketini temin edecek, akıl ve kalbe giren şüpheleri izale edecek, huzur-u daimiyi te'min edecek Kur'an'ın manevi tefsiri olan Risale-i Nur eserleridir. Bu eserleri müdakkikane ve mütefekkirane okuyanlar, bu matlub neticeyi elde edebilirler.

En büyük düşmanımız nefis olduğu halde nefsin esiri olmuşuz. O halde en evvel en büyük düşman olan nefsin esaretinden bizi kurtarması için Cenab-ı Hakk'ın dergahına iltica edip yalvarmalıyız.

İHTAR: Gaflet-i izale edip zikir ve tefekküre sevkedecek en müessir sebep, rabita-i mevttir. Bu sebeble ehl-i tarikat devamlı olarak rabita-i mevdi sülûklarında esas tutmuşlardır. Rabita-i mevdi, Risale-i Nur denilen hakikat mesleğinde de son derece önemlidir. Bu nedenle rabita-i mevdi hakikatini başta İhlas Risalesi olmak üzere diğer eserlerden de istifade ederek izah etmeye çalışacağız:

---

[1] Sözler 661-662

ŞERH

O zaman Eski Said'in bir lâkabı, "Bediüzzaman"dı. Halbuki hicretin üçyüz senesinde, Bediüzzaman-ı Hemedanî'den başka o lâkabla iştihar etmiş zâtları bilmiyordum. Halbuki İmamın zamanında dahi öyle bir adam vardı ki, ona o iki mektubu yazmış. O zâtın hali, benim halime benziyormuş ki, o iki mektubu kendi derdime deva buldum. Yalnız İmam, o mektublarında tavsiye ettiği gibi çok mektublarında musurrane şunu tavsiye ediyor: "Tevhid-i kible et." Yani: Birini üstad tut, arkasından git, başkasıyla meşgul olma.

Şu en mühim tavsiyesi, benim istidadıma ve ahval-i ruhiyeme muvafık gelmedi. Ne kadar düşündüm: "Bunun arkasından mı, yoksa ötekinin mi, yoksa daha ötekinin mi arkasından gideyim?" tahayyürde kaldım. Herbirinde ayrı ayrı cazibedar hasiyetler var. Biriyle iktifa edemiyordum.

O tahayyürde iken, Cenab-ı Hakk'ın rahmetiyle kalbime geldi ki: "Bu muhtelif turukların başı ve bu cedvellerin menbaı ve şu seyyarelerin güneşi, Kur'an-ı Hakîm'dir. Hakikî tevhid-i kible bunda olur. Öyle ise, en a'lâ mürşid de ve en mukaddes üstad da odur. Ona yapıştım."¹

"Ehl-i tarîkatın ve bilhassa Nakşîlerin dört esasından biri ve en müessiri olan rabîta-i mevt, Eski Said'i Yeni Said'e (r.a) çevirmiş ve daima hareket-i fikriyede Yeni Said'e yoldaş olmuş. Başta İhtiyarlar Risalesi olarak, risalelerde o rabîta keşfiyatı göstere göstere tâ ehl-i iman hakkında mevtin nuranî ve hayatdar ve güzel hakikatını görüp gösterdi."²

"Bir zaman rabîta-i mevtten ve ^{قِيَامُ}آلْمَوْتِ kaziyesindeki tasdikten ve âlemin zeval ve fenasından gelen bir halet-i ruhiyeden kendimi acib bir âlemde gördüm. Baktım ki: Ben bir cenazeyim, üç mühim büyük cenazenin başında duruyorum.

Birisi: Benim hayatımla alâkadar ve mazi kabrine giren zîhayat mahlukatın heyet-i mecmuasının cenaze-i maneviyesi başında bir mezar taşı hükmündeyim.

İkincisi: Küre-i Arz mezaristanında, nev-i beşerin hayatıyla alâkadar enva'-ı zîhayatın heyet-i mecmuasının mazi mezarına defnedilen azîm cenazenin başında bulunan, mezar taşı olan bu asrın yüzünde çabuk silinecek bir nokta ve çabuk ölecek bir karıncayım.

---

[1] Mektubat 355-356

[2] Şualar 696

ŞERH

O zaman Eski Said'in bir lâkabı, "Bediüzzaman"dı. Halbuki hicretin üçyüz senesinde, Bediüzzaman-ı Hemedanî'den başka o lâkable iştihar etmiş zâtları bilmiyordum. Halbuki İmamın zamanında dahi öyle bir adam vardı ki, ona o iki mektubu yazmış. O zâtın halî, benim halime benziyormuş ki, o iki mektubu kendi derdime deva buldum. Yalnız İmam, o mektublarında tavsiye ettiği gibi çok mektublarında musurrane şunu tavsiye ediyor: "Tevhid-i kible et." Yani: Birini üstad tut, arkasından git, başkasıyla meşgul olma.

Şu en mühim tavsiyesi, benim istidadıma ve ahval-i ruhiyeme muvafık gelmedi. Ne kadar düşündüm: "Bunun arkasından mı, yoksa ötekinin mi, yoksa daha ötekinin mi arkasından gideyim?" tahayyürde kaldım. Herbirinde ayrı ayrı cazibedar hasiyetler var. Biryle iktifa edemiyordum.

O tahayyürde iken, Cenab-ı Hakk'ın rahmetiyle kalbime geldi ki: "Bu muhtelif turukların başı ve bu cedvellerin menbâ ve şu seyyarelerin güneşi, Kur'an-ı Hakîm'dir. Hakikî tevhid-i kible bunda olur. Öyle ise, en a'lâ mürşid de ve en mukaddes üstad da odur. Ona yapıştım."¹

"Ehl-i tarîkatın ve bilhassa Nakşîlerin dört esasından biri ve en müessiri olan rabîta-i mevt, Eski Said'i Yeni Said'e (r.a) çevirmiş ve daima hareket-i fikriyede Yeni Said'e yoldaş olmuş. Başta İhtiyarlar Risalesi olarak, risalelerde o rabîta keşfiyatı göstere göstere tâ ehl-i iman hakkında mevtin nuranî ve hayatdar ve güzel hakikatını görüp gösterdi."²

"Bir zaman rabîta-i mevtten ve ^{قِيَامُ}آلْمَوْتِ kaziyesindeki tasdikten ve âlemin zeval ve fenasından gelen bir halet-i ruhiyeden kendimi acib bir âlemde gördüm. Baktım ki: Ben bir cenazeyim, üç mühim büyük cenazenin başında duruyorum.

Birisi: Benim hayatımla alâkadar ve mazi kabrine giren zîhayat mahlukatın heyet-i mecmuasının cenaze-i maneviyesi başında bir mezar taşı hükmündeyim.

İkincisi: Küre-i Arz mezaristanında, nev-i beşerin hayatıyla alâkadar enva'-ı zîhayatın heyet-i mecmuasının mazi mezarına defnedilen azîm cenazenin başında bulunan, mezar taşı olan bu asrın yüzünde çabuk silinecek bir nokta ve çabuk ölecek bir karıncayım.

---

[1] Mektubat 355-356

[2] Şualar 696

ŞERH

İşte şu mana-yı işarî vasıtasıyla; bana dehşet veren üç müdhîş cenaze, başka şekil aldılar. Yani: Hem Hakîm, hem Rahîm, hem Âdil, hem Kadîr bir Zât-ı Zülcelal'in taht-ı tedbir ve rububiyetinde ve hikmet ve rahmeti içinde hikmet-nüma bir seyeran, ibret-nüma bir cevelan, vazîfedarane bir seyahat suretinde bir seyr ü seferdir, bir terhis ve tavziftir ki, böylece kâinat çalkalanıyor, gidiyor, geliyor!..”¹

Üstad Bediüzzaman (r.a)’ın hakiki talebeleri de mesleklerinde rabîta-i mevîi esas almışlar ve bu hakikat, kendilerinde inkişaf etmiştir. Üstad Bediüzzaman ve talebeleri bu derslerini Kur’an ve sünnetten almışlardır. Zira Cenab-ı Hakk’ın, bütün peygamberan-ı izama verdiği en mühim derslerden biri budur. Cenab-ı Hak, Kur’an’da bu konu ile alakalı olarak şöyle buyurmaktadır:

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ

“Her nefis ölümü tadacaktır.”²

Bu bir va’d-i İlahidir. Halık-ı âlem, söz vermiş. “Her nefse ölümü tattıracağım.” ferman buyuruyor. Bunun istisnasını hayatınızda gördünüz mü? Yani nefsi olup da ölmeyen var mıdır? Keza Hazret-i Âdem (a.s) zamanından bugüne kadar ölümün pençesinden kurtulan var mıdır? Müellif (r.a) bu ayet-i kerimeye şöyle bir mana vermiştir:

“Nev-i insanî bir nefistir, dirilmek üzere ölecek. Ve Küre-i Arz dahi bir nefistir, bâkî bir surete girmek için o da ölecek. Dünya dahi bir nefistir, âhiret suretine girmek için o da ölecek!”³

Sual: Ölüm nedir?

Cevap: Ölüm bir emr-i i’tibaridir. Zahiren vücudu görünmüyor. Fakat hakikatte en güçlü vücut sahibidir. Manevî âlemde ölüm, bir arslan veya bir koç şeklindedir. Bütün insanları, bütün cinleri, bütün zihayâtı, hatta bütün mevcudat-ı âlemi eceli geldiğinde yere serip öldürüyor. Böylece ölüm, başta insan olmak üzere bütün zihayâtı mağlup eden bir güçtür. Hiçbir şey karşısında duramaz, elinden kurtulamaz, ona mağlup olur. Şayet manevî âleme açılan bir gözümüz olsaydı, o âlemi seyredebilseydik, şu anda ölüm bir arslan gibi veya bir koç gibi herkesin yanında hazır bulunduğunu müşahade edecektik. Herkesin

[1] Lem’alar 51-52

[2] Al-i İmran 185

[3] Lem’alar 231

ŞERH

İşte şu mana-yı işarî vasıtasıyla; bana dehşet veren üç müdhîş cenaze, başka şekil aldılar. Yani: Hem Hakîm, hem Rahîm, hem Âdil, hem Kadîr bir Zât-ı Zülcelal'in taht-ı tedbir ve rububiyetinde ve hikmet ve rahmeti içinde hikmet-nüma bir seyeran, ibret-nüma bir cevelan, vazîfedarane bir seyahat suretinde bir seyr ü seferdir, bir terhis ve tavziftir ki, böylece kâinat çalkalanıyor, gidiyor, geliyor!..”¹

Üstad Bediüzzaman (r.a)’ın hakiki talebeleri de mesleklerinde rabîta-i mevîi esas almışlar ve bu hakikat, kendilerinde inkişaf etmiştir. Üstad Bediüzzaman ve talebeleri bu derslerini Kur’an ve sünnetten almışlardır. Zira Cenab-ı Hakk’ın, bütün peygamberan-ı izama verdiği en mühim derslerden biri budur. Cenab-ı Hak, Kur’an’da bu konu ile alakalı olarak şöyle buyurmaktadır:

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ

“Her nefis ölümü tadacaktır.”²

Bu bir va’d-i İlahidir. Halık-ı âlem, söz vermiş. “Her nefse ölümü tattıracağım.” ferman buyuruyor. Bunun istisnasını hayatınızda gördünüz mü? Yani nefsi olup da ölmeyen var mıdır? Keza Hazret-i Âdem (a.s) zamanından bugüne kadar ölümün pençesinden kurtulan var mıdır? Müellif (r.a) bu ayet-i kerimeye şöyle bir mana vermiştir:

“Nev-i insanî bir nefistir, dirilmek üzere ölecek. Ve Küre-i Arz dahi bir nefistir, bâkî bir surete girmek için o da ölecek. Dünya dahi bir nefistir, âhiret suretine girmek için o da ölecek!”³

Sual: Ölüm nedir?

Cevap: Ölüm bir emr-i i’tibaridir. Zahiren vücudu görünmüyor. Fakat hakikatte en güçlü vücut sahibidir. Manevî âlemde ölüm, bir arslan veya bir koç şeklindedir. Bütün insanları, bütün cinleri, bütün zihayâtı, hatta bütün mevcudat-ı âlemi eceli geldiğinde yere serip öldürüyor. Böylece ölüm, başta insan olmak üzere bütün zihayâtı mağlup eden bir güçtür. Hiçbir şey karşısında duramaz, elinden kurtulamaz, ona mağlup olur. Şayet manevî âleme açılan bir gözümüz olsaydı, o âlemi seyredebilseydik, şu anda ölüm bir arslan gibi veya bir koç gibi herkesin yanında hazır bulunduğunu müşahade edecektik. Herkesin

[1] Lem’alar 51-52

[2] Al-i İmran 185

[3] Lem’alar 231

ŞERH

yanında bir arslan durmuş bekliyor, eceli geldi mi, izn-i İlahi ile hemen onu yakalar ve öldürür. Ölüm, tecessüm ederek her şeyin, hatta otun da, Güneş'in de yanında duruyor. Ecelleri geldi mi yere seriyor. Hepsinin işini bitiriyor.

Ölüm, her zaman seni kovalar. Zamanı geldiğinde seni pençesiyle veya boynuzuyla vurup öldürür. Ellah, ölümü mevcudat-ı âlemin başına musallat etmiş, ondaki gücü de O Zat-ı Zülcelal vermiştir. Cenab-ı Hak, kıyamet koptuktan sonra ölümü haşır meydanına dünyayı sarsan bir koç veya arslan gibi getirir. Bütün insanları da çağırır. Meleklerle, ölümün başını kesmelerini emreder. "Gözünüz önünde hepinizi mağlup eden ölüm buydu. İşte ölümü gözünüz önünde kestim. Bir daha size ebediyen ölüm yoktur. Kim dünyada ne yapmış ise, onun cezasını veya sefasını ebedi olarak görür." buyurur. Böylece ahiret âleminde ebedi bir hayat başlar.

Ehl-i küfür ve dalalet için en büyük bela, ölümün öldürülmesidir. Zira cehennemde ebedi kalacaklarını anlarlar. Ehl-i iman için de en büyük müjde, ölümün öldürülmesidir. Zira onlar da cennette ebedi kalacaklarını anlarlar. Böylece bütün âlem, o gün ölümden kurtulmuş olur. Şu mevcudatı fena ve zevale mahkûm eden ölüm, böylece ortadan kalkar. Âlem de rahata kavuşur.

Ölüm hakkındaki bu kısa malumattan sonra, şimdi yukarıda geçen İhlas Risalesinden alınan cümlelerin tahliline geçiyoruz. Metinde "**rabıta-ı mevt**" tabiri geçiyor. Yani ölüm bağı, ölüm ipi. Bunun tersi nedir? Dünya ile hayat bağını kurmak demektir. Mü'min neye bağlıdır? Ölüm ipine mi? Yoksa hayat bağına mı? Kur'an şakirtlerinin ipi nedir? Hangi iple bağlanmışlar? Ölüm ipi ile bağlanmış, ona sarılmışlardır. Ehl-i dalalet ise, hayat ipine sarılmış, onunla duruyorlar. Kur'an şakirdleri, mü'min ve muvahhid olarak ehl-i ilhad ve dalaletle karşı ölüm ile mücadele ediyor.

Nasıl ölümlerle onlara karşı mücadele ediyor? Ehl-i dalaletle karşı Kur'an namına diyorlar ki: "Senin önünde kabir, - Üstad Bediüzzaman (r.a)'ın tabiriyle- bir ejderha gibi ağzını açmış duruyor. Ölüm ise, arslan gibi arkanda durmuş, seni kovalıyor. Kovalamak suretiyle illa sonunda seni o kabre, yani ejderhanın ağzına sokar.

Demek kabir, ejderha ağzı; ölüm ise arslandır. Bu iki bela hiçbir zaman

ŞERH

yanında bir arslan durmuş bekliyor, eceli geldi mi, izn-i İlahi ile hemen onu yakalar ve öldürür. Ölüm, tecessüm ederek her şeyin, hatta otun da, Güneş'in de yanında duruyor. Ecelleri geldi mi yere seriyor. Hepsinin işini bitiriyor.

Ölüm, her zaman seni kovalar. Zamanı geldiğinde seni pençesiyle veya boynuzuyla vurup öldürür. Ellah, ölümü mevcudat-ı âlemin başına musallat etmiş, ondaki gücü de O Zat-ı Zülcelal vermiştir. Cenab-ı Hak, kıyamet koptuktan sonra ölümü haşır meydanına dünyayı sarsan bir koç veya arslan gibi getirir. Bütün insanları da çağırır. Meleklerle, ölümün başını kesmelerini emreder. "Gözünüz önünde hepinizi mağlup eden ölüm buydu. İşte ölümü gözünüz önünde kestim. Bir daha size ebediyen ölüm yoktur. Kim dünyada ne yapmış ise, onun cezasını veya sefasını ebedi olarak görür." buyurur. Böylece ahiret âleminde ebedi bir hayat başlar.

Ehl-i küfür ve dalalet için en büyük bela, ölümün öldürülmesidir. Zira cehennemde ebedi kalacaklarını anlarlar. Ehl-i iman için de en büyük müjde, ölümün öldürülmesidir. Zira onlar da cennette ebedi kalacaklarını anlarlar. Böylece bütün âlem, o gün ölümden kurtulmuş olur. Şu mevcudatı fena ve zevale mahkûm eden ölüm, böylece ortadan kalkar. Âlem de rahata kavuşur.

Ölüm hakkındaki bu kısa malumattan sonra, şimdi yukarıda geçen İhlas Risalesinden alınan cümlelerin tahliline geçiyoruz. Metinde "**rabıta-ı mevt**" tabiri geçiyor. Yani ölüm bağı, ölüm ipi. Bunun tersi nedir? Dünya ile hayat bağına kurmak demektir. Mü'min neye bağlıdır? Ölüm ipine mi? Yoksa hayat bağına mı? Kur'an şakirtlerinin ipi nedir? Hangi iple bağlanmışlar? Ölüm ipi ile bağlanmış, ona sarılmışlardır. Ehl-i dalalet ise, hayat ipine sarılmış, onunla duruyorlar. Kur'an şakirdleri, mü'min ve muvahhid olarak ehl-i ilhad ve dalaletle karşı ölüm ile mücadele ediyor.

Nasıl ölümle onlara karşı mücadele ediyor? Ehl-i dalaletle karşı Kur'an namına diyorlar ki: "Senin önünde kabir, - Üstad Bediüzzaman (r.a)'ın tabiriyle- bir ejderha gibi ağzını açmış duruyor. Ölüm ise, arslan gibi arkanda durmuş, seni kovalıyor. Kovalamak suretiyle illa sonunda seni o kabre, yani ejderhanın ağzına sokar.

Demek kabir, ejderha ağzı; ölüm ise arslandır. Bu iki bela hiçbir zaman

ŞERH

ve Kur'an namına dünyaya perestîş eden veya onu kendisine gaye-i maksad yapan her bir ferd-i insana manen demiştir ki: "Ölümü öldürebilir misin? Kabir kapısını kapatabilir misin? Aczi, beşerden kaldırılabılır misin? Fakirliği izale edebilir misin? Zeval ve firakı dünyadan kaldırılabılır misin? İnsanı bu uzun seferden menedebilir misin? Şayet sende bu beş derdin çaresi varsa, kesin olarak seni dinlerim. Eğer sende bunların çaresi yoksa, dünya hayatı ile üstüme gelme. Ben seni dinlemem. Zira bağlandığın, meftun olduğun ve beni de davet ettiğin dünya hayatı, bu mezkur yara ve belalara karşı bugüne kadar bir çare bulamamış ve bulamayacaktır." Müellif (r.a) bu hakikati şöyle ifade etmektedir:

"Felsefe talebesiyle medeniyet tilmizleri, müslümanları ecnebi âdetlerine ittiba ile şeair-i İslâmiyeyi terk etmeye davet ettiklerinde, Kur'an şakirdleri böylece müdafaada bulunurlar: "Eğer dünyadan zeval ve ölümü ve insandan acz ve fakrı kaldırmaya iktidarınız varsa, pekâlâ, dini de terk ediniz, şeairi de kaldırınız. Ve illâ dilinizi kesin, konuşmayınız. Bakınız arkamızda pençelerini açmış hücumu hazır ecel arslanı tehdid ediyor. Eğer iman kulağıyla Kur'anın sadâsını dinleyecek olursan o ecel arslanı bir burak olur. Bizleri rahmet-i Rahmana ulaştıracaktır. Ve illâ o ecel, yırtıcı bir hayvan gibi bizleri parçalar. Bâtıl itikadınız gibi, ebedî bir firak ile dağıtacaktır. Ve keza önümüzde i'dam sehpaları kurulmuştur. Eğer iman, îkanla Kur'anın irşadını dinlersen, o sehba ağaçlarından, sefine-i Nuh gibi sahil-i selâmete, yani âlem-i âhirete ulaştırıcı bir sefine yapılacaktır.

Ve keza sağ yanımızda fakr yarası, solda da acz, za'f cerihası vardır. Eğer Kur'anın ilâçlarıyla tedavi edersen, fakrımız rahmet-i Rahmanın ziyafetine şevk u iştâyaka inkılab edecektir. Acz ve za'fımız da Kadîr-i Mutlak'ın dergâh-ı izzetine iltica için bir davet tezkeresi gibi olur.

Ve keza bizler uzun bir seferdeyiz. Buradan kabre, kabirden haşre, haşirden ebed memleketine gitmek üzereyiz. O yollarda zulûmatı dağıtacak bir nur ve bir erzak lâzımdır. Güvendiğimiz akıl ve ilimden ümid yok. Ancak Kur'an'ın güneşinden, Rahman'ın hazinesinden tedarik edilebilir. Eğer bizleri bu seferden geri bırakacak bir çareniz varsa, pekâlâ. Ve illâ sükût ediniz, Kur'anı dinleyelim bakalım ne emrediyor:

ŞERH

ve Kur'an namına dünyaya perestiş eden veya onu kendisine gaye-i maksad yapan her bir ferd-i insana manen demiştir ki: "Ölümü öldürebilir misin? Kabir kapısını kapatabilir misin? Aczi, beşerden kaldırılabılır misin? Fakirliği izale edebilir misin? Zeval ve firakı dünyadan kaldırılabılır misin? İnsanı bu uzun seferden menedebilir misin? Şayet sende bu beş derdin çaresi varsa, kesin olarak seni dinlerim. Eğer sende bunların çaresi yoksa, dünya hayatı ile üstüme gelme. Ben seni dinlemem. Zira bağlandığın, meftun olduğun ve beni de davet ettiğin dünya hayatı, bu mezkur yara ve belalara karşı bugüne kadar bir çare bulamamış ve bulamayacaktır." Müellif (r.a) bu hakikati şöyle ifade etmektedir:

"Felsefe talebesiyle medeniyet tilmizleri, müslümanları ecnebi âdetlerine ittiba ile şeair-i İslâmiyeyi terk etmeye davet ettiklerinde, Kur'an şakirdleri böylece müdafaada bulunurlar: "Eğer dünyadan zeval ve ölümü ve insandan acz ve fakrı kaldırmaya iktidarınız varsa, pekâlâ, dini de terk ediniz, şeairi de kaldırınız. Ve illâ dilinizi kesin, konuşmayınız. Bakınız arkamızda pençelerini açmış hücumu hazır ecel arslanı tehdit ediyor. Eğer iman kulağıyla Kur'anın sadâsını dinleyecek olursan o ecel arslanı bir burak olur. Bizleri rahmet-i Rahmana ulaştıracaktır. Ve illâ o ecel, yırtıcı bir hayvan gibi bizleri parçalar. Bâtıl itikadınız gibi, ebedî bir firak ile dağıtacaktır. Ve keza önümüzde i'dam sehpaları kurulmuştur. Eğer iman, îkanla Kur'anın irşadını dinlersen, o sehba ağaçlarından, sefine-i Nuh gibi sahil-i selâmete, yani âlem-i âhirete ulaştırıcı bir sefine yapılacaktır.

Ve keza sağ yanımızda fakr yarası, solda da acz, za'f cerihası vardır. Eğer Kur'anın ilâçlarıyla tedavi edersen, fakrımız rahmet-i Rahmanın ziyafetine şevk u iştâyaka inkılab edecektir. Acz ve za'fımız da Kadîr-i Mutlak'ın dergâh-ı izzetine iltica için bir davet tezkeresi gibi olur.

Ve keza bizler uzun bir seferdeyiz. Buradan kabre, kabirden haşre, haşirden ebed memleketine gitmek üzereyiz. O yollarda zulûmatı dağıtacak bir nur ve bir erzak lâzımdır. Güvendiğimiz akıl ve ilimden ümid yok. Ancak Kur'an'ın güneşinden, Rahman'ın hazinesinden tedarik edilebilir. Eğer bizleri bu seferden geri bırakacak bir çareniz varsa, pekâlâ. Ve illâ sükût ediniz, Kur'anı dinleyelim bakalım ne emrediyor:

ŞERH

O hak rehber ise, başta Kur'an olmak üzere bütün semavi kütub ve suhuflardır. Keza başta Resul-i Ekrem (a.s.m) olmak üzere bütün enbiya, asfiya ve evliyadır.

İşte bütün peygamberler, semavi kitablara dayanarak; bütün asfiya ve evliya da o peygamberlere ittiba' ile ilmî delil ve keşiflerine itimad ederek mevtin hakikatini beyan etmişler, bütün nev-i beşer ve cin taifesine şöyle hakikatli bir müjde vermişlerdir:

"Ölüm, ehl-i iman ve taat için; 'i'dam değil, hiçlik değil, fena değil, inkıraz değil, sönmek değil, firak-ı ebedî değil, adem değil, tesadüf değil, fâilsiz bir in'idam değil. Belki bir Fâil-i Hakûm-i Rahûm tarafından bir terhistir, bir tebdil-i mekândır. Saadet-i Ebediye tarafına, vatan-ı aslîlerine bir sevkıyattır. Yüzde doksan dokuz ahababın mecma'ı olan âlem-i berzaha bir visal kapısıdır." ¹ Kabir ağzı ise; ejderha ağzı olmayıp cennet bostanlarından bir bostana açılan bir kapıdır. Acizlik ve fakirlik yarası ise; insanı Ellah'a kavuşturan, ikaz eden ve gül-i Muhammedi denilen iki gül gibidir. O yolculuk ise; kabre, haşre, cennete giden bir yolculuktur. Haşa boşu boşuna bir yolculuk değildir."

Bu nurani güruh, hakikatli ve ilmî delillerle muhatablarını böylece tatmin ederler. Yani şu zahiren çirkin görünen manzaralar, Ellah'a ve ahirete iman ettikten sonra değişir. Güzel ve hoş manzaralar hükmüne geçer. Peygamberlerin bu husustaki ta'limatlarına kulak verdikten sonra, insanı mahzun edecek bir durum kalmaz.

İşte bu sırdan dolayı ehl-i iman, bu dünyada ne kadar sıkıntıda da olsa, rabıta-ı mevtin hakikatini bildiği ve ölümü düşündüğü için, manen cennetî bir hayat yaşıyor. Ehl-i küfür ve dalalet ise, ölümün bu hakikatine inanmadığı ve ölümü düşünmediği için, ölümün iç yüzündeki güzelliği göremiyor, ölümü idam-ı ebedi şeklinde düşünüyor, ölümden şiddetle korkuyor, ölmek istemiyor. Ölümü böyle gördüğü ve itikad ettiği için, daha dünyada iken manen cehennemî bir hayat yaşıyor. Ölümü hatırlamamak için de şeş-beşe, sarhoşluğa ve eğlenceye kaçıyor.

Ancak bunlar çare olmadığı için, birden ölüm ile yakalanır. Dünyadaki zevk u

---

[1] Mektubat 226

ŞERH

O hak rehber ise, başta Kur'an olmak üzere bütün semavi kütub ve suhuflardır. Keza başta Resul-i Ekrem (a.s.m) olmak üzere bütün enbiya, asfiya ve evliyadır.

İşte bütün peygamberler, semavi kitablara dayanarak; bütün asfiya ve evliya da o peygamberlere ittiba' ile ilmî delil ve keşiflerine itimad ederek mevtin hakikatini beyan etmişler, bütün nev-i beşer ve cin taifesine şöyle hakikatli bir müjde vermişlerdir:

"Ölüm, ehl-i iman ve taat için; 'i'dam değil, hiçlik değil, fena değil, inkıraz değil, sönmek değil, firak-ı ebedî değil, adem değil, tesadüf değil, fâilsiz bir in'idam değil. Belki bir Fâil-i Hakûm-i Rahûm tarafından bir terhistir, bir tebdil-i mekândır. Saadet-i Ebediye tarafına, vatan-ı aslîlerine bir sevkıyattır. Yüzde doksan dokuz ahababın mecma'ı olan âlem-i berzaha bir visal kapısıdır." ¹ Kabir ağzı ise; ejderha ağzı olmayıp cennet bostanlarından bir bostana açılan bir kapıdır. Acizlik ve fakirlik yarası ise; insanı Ellah'a kavuşturan, ikaz eden ve gül-i Muhammedi denilen iki gül gibidir. O yolculuk ise; kabre, haşre, cennete giden bir yolculuktur. Haşa boşu boşuna bir yolculuk değildir."

Bu nurani güruh, hakikatli ve ilmî delillerle muhatablarını böylece tatmin ederler. Yani şu zahiren çirkin görünen manzaralar, Ellah'a ve ahirete iman ettikten sonra değişir. Güzel ve hoş manzaralar hükmüne geçer. Peygamberlerin bu husustaki ta'limatlarına kulak verdikten sonra, insanı mahzun edecek bir durum kalmaz.

İşte bu sırdan dolayı ehl-i iman, bu dünyada ne kadar sıkıntıda da olsa, rabıta-ı mevtin hakikatini bildiği ve ölümü düşündüğü için, manen cennetî bir hayat yaşıyor. Ehl-i küfür ve dalalet ise, ölümün bu hakikatine inanmadığı ve ölümü düşünmediği için, ölümün iç yüzündeki güzelliği göremiyor, ölümü idam-ı ebedi şeklinde düşünüyor, ölümden şiddetle korkuyor, ölmek istemiyor. Ölümü böyle gördüğü ve itikad ettiği için, daha dünyada iken manen cehennemî bir hayat yaşıyor. Ölümü hatırlamamak için de şeş-beşe, sarhoşluğa ve eğlenceye kaçıyor.

Ancak bunlar çare olmadığı için, birden ölüm ile yakalanır. Dünyadaki zevk u

---

[1] Mektubat 226

ŞERH

Veyahut biraz daha ileri git. Âlemin ilk yaradılışı ile şimdiki zamanı yan yana getir. O zamandan şimdiye kadar, ne kadar geceler-gündüzler, mevsimler, seneler, asırlar ve bu zamanlarda meydana gelen otlar, hayvanlar, insanlar, cinler ve hakeza mevcudat vefat edip bu âlemden ayrılmışlardır. O mazi memleketinde vefat olup defnolunmuşlardır. Şayet insanın imdadına iman yetişmezse, bütün bu vefatlardan meydana gelen firak ve zeval elemiini kim tedavi edebilir? Kim bu dehşet veren mezar-ı ekberi, ahabların ve dostların toplandığı bir yer olarak ona göstermek suretiyle kalbindeki acıyı ve korkuyu izale edebilir?

Demek iman olmazsa, geçmiş zaman bir mezar-ı ekber suretini alır. Büyük bir mezar olur. Bu manaya göre gelecek zaman da bir mezar-ı ekber gibi olur. Zira o da madumdur. O halde zaman itibarıyla dünya durmuyor.

Nazarımızı bu defa semavat âlemine çevirip Güneş, Ay ve yıldızlara bakalım. Bu ecram-ı semaviye de devamlı olarak yıpranıyor. Bir kararda sabit kalmıyor. Kainat fezasında sabit duran bir cisim yoktur. Keza Güneş devamlı olarak dönüp bir tarafa doğru gidiyor. Hem çok süratli olarak hareket ediyor. Küre-i Arz'dan bir milyon defa büyük ve bir milyon seneden ziyade yaşayan Güneş saniyede beş saatlik bir mesafeyi kat' ederek, bir tahmine göre "Herkül Burcu" tarafına veya "Şemsü's-Şümus" canibine doğru izn-i İlahi ile sevkediliyor, böyle bir hızla gidiyor. Küre-i Arz'dan bin defa daha büyük olan bir kısım yıldızlar ve küreler de bir saniyede sekiz saatlik bir mesafeyi kat' ediyor. Müellif (r.a), bu konuda şöyle buyurmaktadır:

*"Hem şemse kendi mihveri üstünde cazibe denilen manevî ipleri yumak yaptırmak için dolap ve çıkırık hükmünde olan güneşi, bir Kadîr-i Zülcelal'in emriyle döndürüp, o seyyaratı o manevî iplerle bağlayıp tanzim etmek ve güneşi bütün seyyaratı ile saniyede beş saatlik bir mesafeyi kestirecek kadar bir sür'atle, bir tahmine göre "Herkül Burcu" tarafına veya Şems-üş Şümus canibine sevk etmek, elbette ezel ve ebed sultanı olan Zât-ı Zülcelal'in kudretiyle ve emriyledir. Güya haşmet-i rububiyetini göstermek için, bu emirber neferleri hükmünde olan manzume-i şemsiye ordusu ile bir manevra yaptırır."*¹

"Bak bir saltanatın haşmetine ki, gemileri ve tayyareleri içinde öyleleri var ki, bin

---

[1] Sözler 673

ŞERH

Veyahut biraz daha ileri git. Âlemin ilk yaradılışı ile şimdiki zamanı yan yana getir. O zamandan şimdiye kadar, ne kadar geceler-gündüzler, mevsimler, seneler, asırlar ve bu zamanlarda meydana gelen otlar, hayvanlar, insanlar, cinler ve hakeza mevcudat vefat edip bu âlemden ayrılmışlardır. O mazi memleketinde vefat olup defnolunmuşlardır. Şayet insanın imdadına iman yetişmezse, bütün bu vefatlardan meydana gelen firak ve zeval elemiini kim tedavi edebilir? Kim bu dehşet veren mezar-ı ekberi, ahabların ve dostların toplandığı bir yer olarak ona göstermek suretiyle kalbindeki acıyı ve korkuyu izale edebilir?

Demek iman olmazsa, geçmiş zaman bir mezar-ı ekber suretini alır. Büyük bir mezar olur. Bu manaya göre gelecek zaman da bir mezar-ı ekber gibi olur. Zira o da madumdur. O halde zaman itibarıyla dünya durmuyor.

Nazarımızı bu defa semavat âlemine çevirip Güneş, Ay ve yıldızlara bakalım. Bu ecram-ı semaviye de devamlı olarak yıpranıyor. Bir kararda sabit kalmıyor. Kainat fezasında sabit duran bir cisim yoktur. Keza Güneş devamlı olarak dönüp bir tarafa doğru gidiyor. Hem çok süratli olarak hareket ediyor. Küre-i Arz'dan bir milyon defa büyük ve bir milyon seneden ziyade yaşayan Güneş saniyede beş saatlik bir mesafeyi kat' ederek, bir tahmine göre "Herkül Burcu" tarafına veya "Şemsü's-Şümus" canibine doğru izn-i İlahi ile sevkediliyor, böyle bir hızla gidiyor. Küre-i Arz'dan bin defa daha büyük olan bir kısım yıldızlar ve küreler de bir saniyede sekiz saatlik bir mesafeyi kat' ediyor. Müellif (r.a), bu konuda şöyle buyurmaktadır:

*"Hem şemse kendi mihveri üstünde cazibe denilen manevî ipleri yumak yaptırmak için dolap ve çıkırık hükmünde olan güneşi, bir Kadîr-i Zülcelal'in emriyle döndürüp, o seyyaratı o manevî iplerle bağlayıp tanzim etmek ve güneşi bütün seyyaratı ile saniyede beş saatlik bir mesafeyi kestirecek kadar bir sür'atle, bir tahmine göre "Herkül Burcu" tarafına veya Şems-üş Şümus canibine sevk etmek, elbette ezel ve ebed sultanı olan Zât-ı Zülcelal'in kudretiyle ve emriyledir. Güya haşmet-i rububiyetini göstermek için, bu emirber neferleri hükmünde olan manzume-i şemsiye ordusu ile bir manevra yaptırır."*¹

"Bak bir saltanatın haşmetine ki, gemileri ve tayyareleri içinde öyleleri var ki, bin

---

[1] Sözler 673

ŞERH

tedkik, "Bir âşiredir belki bir ân-ı seyyaledir" demişler. İşte şu sırdandır ki; bazı ehl-i velayet, dünyanın dünya cihetiyle ademine hükmetmişler. Madem böyledir, hayat-ı maddiye-i nefsiyeyi bırak. Kalb ve ruh ve sırrın derece-i hayatlarına çık, bak; ne kadar geniş bir daire-i hayatları var. Senin için meyyit olan mazi, müstakbel; onlar için haydır, hayatdar ve mevcuddur.

Ey nefsim! Madem öyledir, sen dahi kalbim gibi ağla ve bağır ve de ki: "Fâniyim, fâni olanı istemem. Âcizim, âciz olanı istemem. Ruhumu Rahman'a teslim eyledim, gayr istemem. İsterim, fakat bir yâr-ı bâki isterim. Zerreyim, fakat bir Şems-i Sermed isterim. Hiç-ender-hiçim, fakat bu mevcudatı birden isterim."^[1]

İşte insan, böyle inceden inceye düşündüğü zaman her şeyin zeval ve fenaya mahkûm olduğunu anlar. Bu hal, insanı baki bir Zat'ı ve baki bir âlemi armaya sevkeder, neticede O Baki Zat'a şöyle iltica eder: "Ey âlemlerin Rabbi! Sen bütün âlemi çevirensin. Zaman senin elindedir. Zaman ipine takılan her şey ölür. Sen ise ölmezsin."

Ehl-i tarikat ve ehl-i hakikat, alemin fenasını, Cenab-ı Hakk'ın bekasını ve Onun bekasıyla mevcudat-ı alemin beka bulabileceğini *يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي* * *يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي* iki cümlesi ile ifade etmişlerdir. Hususan Nakşîlerin rüesasından bir kısım, bu iki cümle ile kendilerine bir hatme-i mahsus yapmışlardır. Ehl-i hakikat kahramanlarından biri olan Üstad Bediüzzaman Hazretleri de akşam-yatsı arasında okumaları için talebelerine bu iki cümle-i kudsiyeyi vird olarak tavsiye buyurmuştur.

Bu evradı okuyan bir kimse, birinci defa *يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي* cümlesiyle masivanın vefatını, Ellah'ın bekasını ilan eder. İkinci defa *يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي* cümlesiyle de; "Madem Sen Baki'sin. Öyle ise ölüme mahkûm ettiğin hiçbir mevcud yok olmaz. O halde mevcudat-ı âlem, ölüm ile ebedi bir âleme doğru sevk ediliyor. Ölüm onlar için bir terhis tezkeresidir. Tekrar onlar dar-ı ahirette

---

[1] Sözler 473-474

ŞERH

tedkik, "Bir âşiredir belki bir ân-ı seyyaledir" demişler. İşte şu sırdandır ki; bazı ehl-i velayet, dünyanın dünya cihetiyle ademine hükmetmişler. Madem böyledir, hayat-ı maddiye-i nefsiyeyi bırak. Kalb ve ruh ve sırrın derece-i hayatlarına çık, bak; ne kadar geniş bir daire-i hayatları var. Senin için meyyit olan mazi, müstakbel; onlar için haydır, hayatdar ve mevcuddur.

Ey nefsim! Madem öyledir, sen dahi kalbim gibi ağla ve bağır ve de ki: "Fâniyim, fâni olanı istemem. Âcizim, âciz olanı istemem. Ruhumu Rahman'a teslim eyledim, gayr istemem. İsterim, fakat bir yâr-ı bâki isterim. Zerreyim, fakat bir Şems-i Sermed isterim. Hiç-ender-hiçim, fakat bu mevcudatı birden isterim."^[1]

İşte insan, böyle inceden inceye düşündüğü zaman her şeyin zeval ve fenaya mahkûm olduğunu anlar. Bu hal, insanı baki bir Zat'ı ve baki bir âlemi armaya sevkeder, neticede O Baki Zat'a şöyle iltica eder: "Ey âlemlerin Rabbi! Sen bütün âlemi çevirensin. Zaman senin elindedir. Zaman ipine takılan her şey ölür. Sen ise ölmezsin."

Ehl-i tarikat ve ehl-i hakikat, alemin fenasını, Cenab-ı Hakk'ın bekasını ve Onun bekasıyla mevcudat-ı alemin beka bulabileceğini *يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي* * *يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي* iki cümlesi ile ifade etmişlerdir. Hususan Nakşîlerin rüesasından bir kısım, bu iki cümle ile kendilerine bir hatme-i mahsus yapmışlardır. Ehl-i hakikat kahramanlarından biri olan Üstad Bediüzzaman Hazretleri de akşam-yatsı arasında okumaları için talebelerine bu iki cümle-i kudsiyeyi vird olarak tavsiye buyurmuştur.

Bu evradı okuyan bir kimse, birinci defa *يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي* cümlesiyle masivanın vefatını, Ellah'ın bekasını ilan eder. İkinci defa *يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي* cümlesiyle de; "Madem Sen Baki'sin. Öyle ise ölüme mahkûm ettiğin hiçbir mevcud yok olmaz. O halde mevcudat-ı âlem, ölüm ile ebedi bir âleme doğru sevk ediliyor. Ölüm onlar için bir terhis tezkeresidir. Tekrar onlar dar-ı ahirette

---

[1] Sözler 473-474

ŞERH

dirileceklerdir." deyip iman-ı bil-ahiret rûknüne dayanacak, böylece o iman şuuruyla yaşayacaktır.

Demek birinci defa يَا بَاقِيَ اَنْتَ الْبَاقِي demekle Baki bir Zat'ı ve hakiki sahibini bulur. Yani "Bütün âlem fani, yalnız Sen Baki'sin. Mevcudat-ı alemin fenası, Senin bekânı gösterir. Mevcudat-ı âlemi ölüme mahkûm eden senin Baki ismindir." İkinci defa يَا بَاقِيَ اَنْتَ الْبَاقِي demekle "Madem sen bakisin. Bütün mevcudat ise fanidir, ölüme mahkûmdur. Bu mevcudatı da Baki isminin tecellisiyle bekaya mazhar etmen Senin Baki isminin şe'nidir. Bu ise ancak ahiret âleminde tahakkuk eder." Demek mevcudat ölüm ile yok olmuyor. Baki bir âlemde Baki bir Zatın baki esmasına ayine olmak için buradan göçüp gidiyor. Ne hava, ne su, ne toprak, ne güneş, ne çiçek, ne inek, ne sinek, ne insanın kılı, ne güneşin zerresi, hulusa hiçbir şey yok olmuyor.

Madem Allah bakidir, Onun Baki ismi buna müsaade etmez. Mevcudatı bekaya mazhar etmek için halden hale çevirir, baki bir aleme sevkeder. Bir gün gelecek, O Baki-i Zülcelal baki bir âlemde mevcudata tecelli edecek, onları haşır meydanına dökerek harman edecek, daha sonra cennet ve cehennem suretinde tasfiye edecektir. Gece ile gündüzü, kış ile yazı, aydınlık ile karanlığı, sıcakla soğuğu, güzel kokularla çirkin kokuları, iyi ile kötüyü, kafir ile mü'mini kısaca bütün zıdları harman eder. Neticede gecelere, kışlara, ateşe, güneşin şiddet-i hararetine, karanlığa, soğuğa, çirkin kokulara, kötülere, kafirlere, günahlara, kötü amellere, kısaca cehennemin bütün mahsulatına "Haydi cehenneme gidin." diye emreder. Gündüzlere, yazlara, nura, mutedil havaya, güzel kokulara, iyilere, mü'minlere, sevablara, salih amellere, kısaca cennetin bütün mahsulatına "Haydi cennete gidin." diye emreder. Müellif (r.a), bu konu ile alakalı olarak şöyle buyuruyor:

"Şu tasfiyenin neticesinde Cehennem ebedî ve dehşetli bir suret alıp, taifeleri اِيَّهَا الْمُجْرِمُونَ الْيَوْمَ وَمَتَارُوا الْيَوْمَ tehdidine mazhar olacak. Cennet ebedî,

ŞERH

dirileceklerdir." deyip iman-ı bil-ahiret rûknüne dayanacak, böylece o iman şuuruyla yaşayacaktır.

Demek birinci defa يَا بَاقِي اَنْتَ الْبَاقِي demekle Baki bir Zat'ı ve hakiki sahibini bulur. Yani "Bütün âlem fani, yalnız Sen Baki'sin. Mevcudat-ı alemin fenası, Senin bekânı gösterir. Mevcudat-ı âlemi ölüme mahkûm eden senin Baki ismindir." İkinci defa يَا بَاقِي اَنْتَ الْبَاقِي demekle "Madem sen bakisin. Bütün mevcudat ise fanidir, ölüme mahkûmdur. Bu mevcudatı da Baki isminin tecellisiyle bekaya mazhar etmen Senin Baki isminin şe'nidir. Bu ise ancak ahiret âleminde tahakkuk eder." Demek mevcudat ölüm ile yok olmuyor. Baki bir âlemde Baki bir Zatın baki esmasına ayine olmak için buradan göçüp gidiyor. Ne hava, ne su, ne toprak, ne güneş, ne çiçek, ne inek, ne sinek, ne insanın kılı, ne güneşin zerresi, hulasa hiçbir şey yok olmuyor.

Madem Allah bakidir, Onun Baki ismi buna müsaade etmez. Mevcudatı bekaya mazhar etmek için halden hale çevirir, baki bir aleme sevkeder. Bir gün gelecek, O Baki-i Zülcelal baki bir âlemde mevcudata tecelli edecek, onları haşır meydanına dökerek harman edecek, daha sonra cennet ve cehennem suretinde tasfiye edecektir. Gece ile gündüzü, kış ile yazı, aydınlık ile karanlığı, sıcakla soğuğu, güzel kokularla çirkin kokuları, iyi ile kötüyü, kafir ile mü'mini kısaca bütün zıdları harman eder. Neticede gecelere, kışlara, ateşe, güneşin şiddet-i hararetine, karanlığa, soğuğa, çirkin kokulara, kötülere, kafirlere, günahlara, kötü amellere, kısaca cehennemin bütün mahsulatına "Haydi cehenneme gidin." diye emreder. Gündüzlere, yazlara, nura, mutedil havaya, güzel kokulara, iyilere, mü'minlere, sevablara, salih amellere, kısaca cennetin bütün mahsulatına "Haydi cennete gidin." diye emreder. Müellif (r.a), bu konu ile alakalı olarak şöyle buyuruyor:

"Şu tasfiyenin neticesinde Cehennem ebedî ve dehşetli bir suret alıp, taifeleri اِيَّهَا الْمُجْرِمُونَ الْيَوْمَ وَمَتَارُوا الْيَوْمَ tehdidine mazhar olacak. Cennet ebedî,

ŞERH

Birinci defa يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي bir ameliyat-ı cerrahiye hükmünde kalbi masivadan tecrid ediyor, kesiyor. Şöyle ki: İnsan, mahiyet-i câmiyeti itibariyle mevcudatın hemen ekserîsiyle alâkadardır. Hem insanın mahiyet-i câmiasında hadsiz bir istidad-ı muhabbet dercedilmiştir. Onun için insan da umum mevcudata karşı bir muhabbet besliyor. Koca dünyayı bir hanesi gibi seviyor. Ebedî Cennet'e bahçesi gibi muhabbet ediyor. Halbuki muhabbet ettiği mevcudat durmuyorlar, gidiyorlar. Firaktan daima azab çekiyor. Onun o hadsiz muhabbeti, hadsiz bir manevî azaba medar oluyor. O azabı çekmekte kabahat, kusur ona aittir. Çünkü kalbindeki hadsiz istidad-ı muhabbet, hadsiz bir cemal-i bâkiye mâlik bir zâta tevcih etmek için verilmiş. O insan sû'-i istimal ederek o muhabbeti fâni mevcudata sarfettiği cihetle kusur ediyor, kusurun cezasını, firakın azabıyla çekiyor.

İşte bu kusurdan teberri edip o fâni mahbubattan kat-ı alâka etmek, o mahbublar onu terketmeden evvel o onları terketmek cihetiyle Mahbub-u Bâkî'ye hasr-ı muhabbeti ifade eden يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي olan birinci cümlesi: "Bâkî-i Hakikî yalnız sensin. Masiva fânidir. Fâni olan elbette bâkî bir muhabbete ve ezelî ve ebedî bir aşka ve ebed için yaratılan bir kalbin alâkasına medar olamaz." manasını ifade ediyor. "Madem o hadsiz mahbubat fânidirler, beni bırakıp gidiyorlar; onlar beni bırakmadan evvel ben onları يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي demekle bırakıyorum. Yalnız sen bâkisin ve senin ibkan ile mevcudat beka bulabildiğini bilip itikad ederim. Öyle ise senin muhabbetinle onlar sevilir. Yoksa alâka-i kalbe lâyük değiller." demektir. İşte bu halette kalb, hadsiz mahbubatından vazgeçiyor. Hüsün ve cemalleri üstünde fânîlik damgasını görür, alâka-i kalbi keser. Eğer kesmezse, mahbubları adedince manevî cerihalar oluyor. İkinci cümle olan يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي o hadsiz cerihalara hem merhem, hem tiryak oluyor. Yani: يَا بَاقِي "Madem sen bâkisin, yeter; herşeye bedelsin. Madem sen varsın, herşey var."

Evet mevcudatta sebep-i muhabbet olan hüsün ve ihsan ve kemal, umumiyetle Bâkî-i Hakikî'nin hüsün ve ihsan ve kemalâtının işaret ve çok perdelerden

ŞERH

Birinci defa يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي bir ameliyat-ı cerrahiye hükmünde kalbi masivadan tecrid ediyor, kesiyor. Şöyle ki: İnsan, mahiyet-i câmiyeti itibariyle mevcudatın hemen ekserîsiyle alâkadardır. Hem insanın mahiyet-i câmiasında hadsiz bir istidad-ı muhabbet dercedilmiştir. Onun için insan da umum mevcudata karşı bir muhabbet besliyor. Koca dünyayı bir hanesi gibi seviyor. Ebedî Cennet'e bahçesi gibi muhabbet ediyor. Halbuki muhabbet ettiği mevcudat durmuyorlar, gidiyorlar. Firaktan daima azab çekiyor. Onun o hadsiz muhabbeti, hadsiz bir manevî azaba medar oluyor. O azabı çekmekte kabahat, kusur ona aittir. Çünkü kalbindeki hadsiz istidad-ı muhabbet, hadsiz bir cemal-i bâkiye mâlik bir zâta tevcih etmek için verilmiş. O insan sû'-i istimal ederek o muhabbeti fânî mevcudata sarfettiği cihetle kusur ediyor, kusurun cezasını, firakın azabıyla çekiyor.

İşte bu kusurdan teberri edip o fânî mahbubattan kat-ı alâka etmek, o mahbublar onu terketmeden evvel o onları terketmek cihetiyle Mahbub-u Bâkî'ye hasr-ı muhabbeti ifade eden يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي olan birinci cümlesi: "Bâkî-i Hakikî yalnız sensin. Masiva fânîdir. Fânî olan elbette bâkî bir muhabbete ve ezelî ve ebedî bir aşka ve ebed için yaratılan bir kalbin alâkasına medar olamaz." manasını ifade ediyor. "Madem o hadsiz mahbubat fânîdirler, beni bırakıp gidiyorlar; onlar beni bırakmadan evvel ben onları يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي demekle bırakıyorum. Yalnız sen bâkisin ve senin ibkan ile mevcudat beka bulabildiğini bilip itikad ederim. Öyle ise senin muhabbetinle onlar sevilir. Yoksa alâka-i kalbe lâyük değiller." demektir. İşte bu halette kalb, hadsiz mahbubatından vazgeçiyor. Hüsün ve cemalleri üstünde fânîlik damgasını görür, alâka-i kalbi keser. Eğer kesmezse, mahbubları adedince manevî cerihalar oluyor. İkinci cümle olan يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي o hadsiz cerihalara hem merhem, hem tiryak oluyor. Yani: يَا بَاقِي "Madem sen bâkisin, yeter; herşeye bedelsin. Madem sen varsın, herşey var."

Evet mevcudatta sebep-i muhabbet olan hüsün ve ihsan ve kemal, umumiyetle Bâkî-i Hakikî'nin hüsün ve ihsan ve kemalâtının işaret ve çok perdelerden

ŞERH

o günahı bir domuz olarak karşısına çıkar. Haris-i dünya olmuş, helal-haram demeden haramı yemişse, kabre girince birdenbire karıncalar onun kabrine dolar, onu ısırır. Kabirdeki saadet veya azab maddeten ve ceseden değil; manen ve ruhendir. Bununla beraber ruhun cesedle bir irtibatı vardır. Demek her bir günah kabirde bir şekil alır, sahibi onunla ta'zib olunur. Senin cezan, senin amelindir. Amelin temessül eder, orada onunla cezalandırılırsın. İnsan, bu dünyada şayet hayırlı bir kelime söylemişse, mesela; الْحَمْدُ لِلَّهِ demişse; o kelime de cennet meyvesi suretinde temessül eder ve kabirde ruhen ondan istifade eder.

Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri, kabrin vahşetinden ve günahların çirkin şekillerinden feryad ederek "El-Eman! El-Eman!" deyip Rabbine yalvarmış, avf ve mağfiret taleb etmiştir. Dikkat edin."Asi ve mücrim bir kul olarak huzuruna geldim, affeyle." diyor. "Amelimle geldim." demiyor.

Müellif (r.a), yukarıda geçen cümlelerinde *"Günahların çirkin yüzünden ve masiyetin vahşi şeklinden ve o mekânın darlığından bütün kuvvetimle nida edip diyorum"* diye feryad ediyor. *"Hem âsi, hem âciz, hem gafil, hem cahil, hem alîl, hem zelil, hem müsi', hem müsinn, hem şakî"* demekle de nefsinin levmediyor.

Hazret-i Şah-ı Nakşibendi de o kadar ameliyle ve maneviyatıyla beraber vefat edeceği zaman şöyle vasiyet ediyor: "Birisi cenazemin önünde şu fıkrayı kendi duyacak bir sesle okusun.

مفلسانم آدمم بر کوی تو

شیئاً لله از جمال روی تو

Yani: "Ya Rab! Ben bir dilenciyim, sailim, mücrimim, müflisim. Ben, senin köyüne (kabre) misafir olarak geliyorum. Senden bir tek dileğim var. O da bu mücrim abdine Ellah için cemalinden bir parça nasib et."

Kardeşim! İnsan bu dünyada bir yolcudur. Kabir var. Herkes ister istemez oraya girecek. Kabirde sorguya çekilecek. Kabir sualinden sonra kabri ya cennet bahçelerinden bir bahçeye veya cehennem çukurlarından bir çukura dönüştürülecektir. Haşır sabahında ise küçük-büyük, az-çok, cüz'i-küllî her amelinden hesaba çekilecek. Ya tokat yiyecek veya taltif edilecektir.

ŞERH

o günahı bir domuz olarak karşısına çıkar. Haris-i dünya olmuş, helal-haram demeden haramı yemişse, kabre girince birdenbire karıncalar onun kabrine dolar, onu ısırır. Kabirdeki saadet veya azab maddeten ve ceseden değil; manen ve ruhendir. Bununla beraber ruhun cesedle bir irtibatı vardır. Demek her bir günah kabirde bir şekil alır, sahibi onunla ta'zib olunur. Senin cezan, senin amelindir. Amelin temessül eder, orada onunla cezalandırılırsın. İnsan, bu dünyada şayet hayırlı bir kelime söylemişse, mesela; الْحَمْدُ لِلَّهِ demişse; o kelime de cennet meyvesi suretinde temessül eder ve kabirde ruhen ondan istifade eder.

Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri, kabrin vahşetinden ve günahların çirkin şekillerinden feryad ederek "El-Eman! El-Eman!" deyip Rabbine yalvarmış, avf ve mağfiret taleb etmiştir. Dikkat edin."Asi ve mücrim bir kul olarak huzuruna geldim, affeyle." diyor. "Amelimle geldim." demiyor.

Müellif (r.a), yukarıda geçen cümlelerinde "*Günahların çirkin yüzünden ve masiyetin vahşi şeklinden ve o mekânın darlığından bütün kuvvetimle nida edip diyorum*" diye feryad ediyor. "*Hem âsi, hem âciz, hem gafil, hem cahil, hem alil, hem zelil, hem müsi', hem müsinn, hem şakî*" demekle de nefsinin levmediyor.

Hazret-i Şah-ı Nakşibendi de o kadar ameliyle ve maneviyatıyla beraber vefat edeceği zaman şöyle vasiyet ediyor: "Birisi cenazemin önünde şu fıkrayı kendi duyacak bir sesle okusun.

مفلسانم آدمم بر کوی تو

شیئاً لله از جمال روی تو

Yani: "Ya Rab! Ben bir dilenciyim, sailim, mücrimim, müflisim. Ben, senin köyüne (kabre) misafir olarak geliyorum. Senden bir tek dileğim var. O da bu mücrim abdine Ellah için cemalinden bir parça nasib et."

Kardeşim! İnsan bu dünyada bir yolcudur. Kabir var. Herkes ister istemez oraya girecek. Kabirde sorguya çekilecek. Kabir sualinden sonra kabri ya cennet bahçelerinden bir bahçeye veya cehennem çukurlarından bir çukura dönüştürülecektir. Haşır sabahında ise küçük-büyük, az-çok, cüz'i-küllî her amelinden hesaba çekilecek. Ya tokat yiyecek veya taltif edilecektir.

ŞERH

Öyle ise daha hesaba çekilmeden evvel, bu dünyadayken hesabını ver.

Müellif (r.a), ölüm hakikatini farazi ve hayali bir surette değil, mesleği hakikat olduğu için zamanın fevkine manen çıkarak yaşamıştır. Ölüm hakikati her insan için aynıdır. Ancak gaflet yüzünden bu hakikat, bizde inkişaf etmiyor. Şayet sen de hakikat nokta-i nazarında bakabilsen görürsün ki; vefat ettin, kefenini giydin, tabutuna bindin, teşyi'ciler seni kabrine koyup gittiler. Kabirde, o dar, sıkıntılı ve karanlıklı yerde yalnız başına kaldın. Birden kabrin duvarları yarılıp yanına Münker ve Nekir isimli iki melek gelip seni oturtular. Haydi meleklerin suallerine cevap ver. Bu, hayal midir, hakikat midir? Elbette hayal değil, hakikattir. Zira sen bu yollardan geçeceksin ve bütün bu hadiseleri göreceksin. Öyle ise "Ben öleceğim, yıkanacağım, kefenimi giyeceğim, tabutuma binip kabre gideceğim, kabirde Münker ve Nekir'in suallerine cevap vereceğim." şeklinde farazi bir surette düşünme, hayal kurma! Şimdiden cevap ver, bakalım. Cevabı dünyada iken vereceksin.

İşte Münker-Nekir geldi. Sana مَنْ رَبُّكَ "Rabbin kimdir? diye sordu. "Allah kimdir?" Diye sormaz. "Seni terbiye eden kimdir?" diye sorar. "Sen Mürebbi olarak kimi tanıdın?" Demek Münker-Nekir, Allah'ı tanıdın mı, tanımadın mı? diye sormuyor. Zira herkes Allah var, diyor. Ancak çoğu insanlar, terbiye eden, büyüten, rızık veren, onun hayatına bir nizam ve intizam getiren Rabbini kabul etmiyor. Böylece şirke düşüyor, davayı kaybediyor.

Mesela; sen dünyada iken rızık kimden bekledin? Ağaçtan mı, taştan mı, tarladan mı, me'muriyetten mi, gücünden mi, çalışmandan mı? Hangi sebepten bekledin? Şayet Rezzak-ı Mutlak'tan başka herhangi bir sebebe müstakillen müracaat etmişsen veyahut rızık için o sebepten korkmuşsan, kabirde Münker-Nekir'e "Rabbim, Allah'tır." diye doğru cevap veremezsin.

Şayet burada beni rızıklandıran ve terbiye eden yalnız Mürebbi-i Hakiki olan Allah'tır, diye itikat etmişsen ve ona göre de yaşamışsan o zaman رَبِّىَ الله "Rabbim, Allah'tır." diye doğru cevap verirsin. Müellif (r.a) Allah'a iman edip şirkten kurtulmanın nasıl olacağını şöyle izah etmektedir:

ŞERH

Öyle ise daha hesaba çekilmeden evvel, bu dünyadayken hesabını ver.

Müellif (r.a), ölüm hakikatini farazi ve hayali bir surette değil, mesleği hakikat olduğu için zamanın fevkine manen çıkarak yaşamıştır. Ölüm hakikati her insan için aynıdır. Ancak gaflet yüzünden bu hakikat, bizde inkişaf etmiyor. Şayet sen de hakikat nokta-i nazarında bakabilsen görürsün ki; vefat ettin, kefenini giydin, tabutuna bindin, teşyi'ciler seni kabrine koyup gittiler. Kabirde, o dar, sıkıntılı ve karanlıklı yerde yalnız başına kaldın. Birden kabrin duvarları yarılıp yanına Münker ve Nekir isimli iki melek gelip seni oturtular. Haydi meleklerin suallerine cevap ver. Bu, hayal midir, hakikat midir? Elbette hayal değil, hakikattir. Zira sen bu yollardan geçeceksin ve bütün bu hadiseleri göreceksin. Öyle ise "Ben öleceğim, yıkanacağım, kefenimi giyeceğim, tabutuma binip kabre gideceğim, kabirde Münker ve Nekir'in suallerine cevap vereceğim." şeklinde farazi bir surette düşünme, hayal kurma! Şimdiden cevap ver, bakalım. Cevabı dünyada iken vereceksin.

İşte Münker-Nekir geldi. Sana مَنْ رَبُّكَ "Rabbin kimdir? diye sordu. "Allah kimdir?" Diye sormaz. "Seni terbiye eden kimdir?" diye sorar. "Sen Mürebbi olarak kimi tanıdın?" Demek Münker-Nekir, Allah'ı tanıdın mı, tanımadın mı? diye sormuyor. Zira herkes Allah var, diyor. Ancak çoğu insanlar, terbiye eden, büyüten, rızık veren, onun hayatına bir nizam ve intizam getiren Rabbini kabul etmiyor. Böylece şirke düşüyor, davayı kaybediyor.

Mesela; sen dünyada iken rızık kimden bekledin? Ağaçtan mı, taştan mı, tarladan mı, me'muriyetten mi, gücünden mi, çalışmandan mı? Hangi sebepten bekledin? Şayet Rezzak-ı Mutlak'tan başka herhangi bir sebebe müstakillen müracaat etmişsen veyahut rızık için o sebepten korkmuşsan, kabirde Münker-Nekir'e "Rabbim, Allah'tır." diye doğru cevap veremezsin.

Şayet burada beni rızıklandıran ve terbiye eden yalnız Mürebbi-i Hakiki olan Allah'tır, diye itikat etmişsen ve ona göre de yaşamışsan o zaman رَبِّىَ الله "Rabbim, Allah'tır." diye doğru cevap verirsin. Müellif (r.a) Allah'a iman edip şirkten kurtulmanın nasıl olacağını şöyle izah etmektedir:

ŞERH

kabirde "Kur'an imamıdır." demeye mecal bulamaz. Melekler yalanı kabul etmez ki; onlara yalan söylemekle kurtulsun. Bu iş lafla olmaz. Dünyada imam olarak kimi kabul etmişse ve kimin arkasından gitmişse, kabirde ve haşirde imamı odur.¹ Onun için çok dikkatli olmak gerekir. Aldanmayalım. Şayet tabi olduğun şahıs, seni Kur'an'a, sünnete ve icma-ı ümmete davet ediyorsa, onun peşinden git, yoksa onu terk et. Zira böyle biri seni aldatır ve kabirde ve haşirde azab görmene sebep olur.

İmam ve rehber, sadece Kur'an'dır ve ayine-i ruhunda Kur'an'ı gösterebilendir. Kur'an'a gölge olan, imam ve rehber olamaz. O halde bu dünyada iken Kur'an'ı okuyalım, manasını öğrenelim, mucibiyle amel edelim, hayatın her safhasında onun ahkâmını hakim kılmaya gayret gösterelim. Ancak bu şekilde Kur'an imamımız olduğunu isbat etmiş oluruz. Kabirde de ancak böyle bir insanın "Kur'an imamıdır." demeye dili döner. Yoksa "İmamın kimdir?" sorusuna doğru cevap veremez.

Demek Kur'an'ı hiç okumazsan, manasını öğrenmezsen ve ahkâmıyla amel etmezsen işin tehlikededir. Kabirde "İmamım Kur'an'dır." diyemezsin. Keza hadisi okumazsan, sünnetle amel etmezsen "Peygamberim Muhammed (a.s.m)'dir." diyemezsin. Bu suallere cevap veremezsin. Şayet Kur'an ve hadisi okumuşsan, kitab ve sünnete tabi isen ve Risale-i Nur'u da Kur'an ve hadisten sonra hakaik-i imaniyeyi isbat eden en mühim bir tefsir niyetiyle okumuşsan, tarikat ve Risale-i Nur'a Kur'an ve Sünnet'in hadimi olarak bakıp Din-i Mübin-i İslam'a hizmet etmişsen, o zaman Kur'an da, Resulullah (s.a.v) de, Üstad Bediüzzaman Hazretleri de, Gavs-ı Geylani de, Şah-ı Nakşibendi de, diğer evliyalar da şefaatçi olarak gelir, Ellah'ın izniyle sana yardımları dokunur.

Bu durumda sen; "Ben Kur'an'ın şakirdiyim, Sünnetin hadimiyim, Risale-i Nur'un ve Kur'an ve sünnete dayanan diğer ilimlerin talebesiyim." diyebilirsin. O zaman melekler de seni tanır, sana iyi muamele eder, böylece kabir fitnesinden emin olursun. Kabirde dünyada meşgul olduğun gibi yine Kur'an, hadis, Risale-i Nur ve diğer dini ilimlerle meşgul olursun. Zira kimin dünyada meşguliyeti ne ise kabirde dahi meşguliyeti o olur. Dinden tecerrüd eden fen ve felsefe,

---

[1] İsra 71

ŞERH

kabirde "Kur'an imamıdır." demeye mecal bulamaz. Melekler yalanı kabul etmez ki; onlara yalan söylemekle kurtulsun. Bu iş lafla olmaz. Dünyada imam olarak kimi kabul etmişse ve kimin arkasından gitmişse, kabirde ve haşirde imamı odur.¹ Onun için çok dikkatli olmak gerekir. Aldanmayalım. Şayet tabi olduğun şahıs, seni Kur'an'a, sünnete ve icma-ı ümmete davet ediyorsa, onun peşinden git, yoksa onu terk et. Zira böyle biri seni aldatır ve kabirde ve haşirde azab görmene sebep olur.

İmam ve rehber, sadece Kur'an'dır ve ayine-i ruhunda Kur'an'ı gösterebilendir. Kur'an'a gölge olan, imam ve rehber olamaz. O halde bu dünyada iken Kur'an'ı okuyalım, manasını öğrenelim, mucibiyle amel edelim, hayatın her safhasında onun ahkâmını hakim kılmaya gayret gösterelim. Ancak bu şekilde Kur'an imamımız olduğunu isbat etmiş oluruz. Kabirde de ancak böyle bir insanın "Kur'an imamıdır." demeye dili döner. Yoksa "İmamın kimdir?" sorusuna doğru cevap veremez.

Demek Kur'an'ı hiç okumazsan, manasını öğrenmezsen ve ahkâmıyla amel etmezsen işin tehlikededir. Kabirde "İmamım Kur'an'dır." diyemezsin. Keza hadisi okumazsan, sünnetle amel etmezsen "Peygamberim Muhammed (a.s.m)'dir." diyemezsin. Bu suallere cevap veremezsin. Şayet Kur'an ve hadisi okumuşsan, kitab ve sünnete tabi isen ve Risale-i Nur'u da Kur'an ve hadisten sonra hakaik-i imaniyeyi isbat eden en mühim bir tefsir niyetiyle okumuşsan, tarikat ve Risale-i Nur'a Kur'an ve Sünnet'in hadimi olarak bakıp Din-i Mübin-i İslam'a hizmet etmişsen, o zaman Kur'an da, Resulullah (s.a.v) de, Üstad Bediüzzaman Hazretleri de, Gavs-ı Geylani de, Şah-ı Nakşibendi de, diğer evliyalar da şefaatçi olarak gelir, Ellah'ın izniyle sana yardımları dokunur.

Bu durumda sen; "Ben Kur'an'ın şakirdiyim, Sünnetin hadimiyim, Risale-i Nur'un ve Kur'an ve sünnete dayanan diğer ilimlerin talebesiyim." diyebilirsin. O zaman melekler de seni tanır, sana iyi muamele eder, böylece kabir fitnesinden emin olursun. Kabirde dünyada meşgul olduğun gibi yine Kur'an, hadis, Risale-i Nur ve diğer dini ilimlerle meşgul olursun. Zira kimin dünyada meşguliyeti ne ise kabirde dahi meşguliyeti o olur. Dinden tecerrüd eden fen ve felsefe,

---

[1] İsra 71

ŞERH

"Hem meleklerle iman meyvesinden bir cüz'ü ve Münker ve Nekir'e ait bir nümunesi şudur: Herkes gibi ben dahi muhakkak gireceğim diye mezarıma hayalen girdim. Ve kabirde yalnız, kimsesiz, karanlık, soğuk, dar bir haps-i münferidde bir tecrid-i mutlak içindeki tevahhuş ve me'yusiyetten tedehhüş ederken, birden Münker ve Nekir taifesinden iki mübarek arkadaş çıkıp geldiler. Benimle münazaraya başladılar. Kalbim ve kabrim genişlediler, nurlandılar, hararetlendiler; âlem-i ervaha pencereler açıldı.

Ben de şimdi hayalen ve istikbalde hakikaten göreceğim o vaziyete bütün canımla sevindim ve şükrettim. Sarf ve Nahiv ilmini okuyan bir medrese talebesinin vefat edip, kabirde Münker ve Nekir'in: مَنْ رَبُّكَ "Senin Rabbin kimdir?" diye suallerine karşı, kendini medresede zannedip Nahiv ilmi ile cevap vererek: مَنْ mübtedadır. مَنْ onun haberidir; müşkil bir mes'eleyi benden sorunuz, bu kolaydır." diyerek, hem o melaikeleri, hem hazır ruhları, hem o vakıayı müşahade eden orada bulunan bir keşf-el kubur velisini güldürdü ve rahmet-i İlahiyeyi tebessüme getirdi; azabdan kurtulduğu gibi, Risale-i Nur'un bir şehid kahramanı olan merhum Hâfız Ali, hapiste Meyve Risalesi'ni kemal-i aşkla yazarken ve okurken vefat edip kabirde melaikeleri suale mahkemedeki gibi Meyve hakikatları ile cevap verdiği misillü; ben de ve Risale-i Nur şakirdleri de, o suallere karşı Risale-i Nur'un parlak ve kuvvetli hüccetleriyle istikbalde hakikaten ve şimdi manen cevap verip onları tasdiğe ve tahsine ve tebriğe sevkedecekler inşâallah."¹

Kur'an, sünnet ve bu asırda Risale-i Nur'u kendisine rehber edinen bir insan, asrın imamını da tanımıştır. Asrın imamı ise; Kur'an'ı tefsir eder, esrar-ı Kur'aniyeyi beyan eder, hakaik-i imaniye ve esasat-ı İslamiyeyi isbat eder, sünnetin, bhusus sünnet-i seniyye içinde mühim bir mevki ihraz eden şair-i İslamiyenin ihyasına çalışır, bid'alarla mücadele eder, ilmi, edebi ve ameli sahalarda ahkam-ı İlahiyenin icra ve tatbiki için çalışır, Müslümanların inancını takviye eder, şübheleri izale eder, hakikate vasıl edecek kısa ve kestirme yolu gösterir, İslam'ın hakimiyeti hususunda ümitsizliğe düşen ehl-i imana

---

[1] Şualar 259

ŞERH

"Hem meleklerle iman meyvesinden bir cüz'ü ve Münker ve Nekir'e ait bir nümunesi şudur: Herkes gibi ben dahi muhakkak gireceğim diye mezarıma hayalen girdim. Ve kabirde yalnız, kimsesiz, karanlık, soğuk, dar bir haps-i münferidde bir tecrid-i mutlak içindeki tevahhuş ve me'yusiyetten tedehhüş ederken, birden Münker ve Nekir taifesinden iki mübarek arkadaş çıkıp geldiler. Benimle münazaraya başladılar. Kalbim ve kabrim genişlediler, nurlandılar, hararetlendiler; âlem-i ervaha pencereler açıldı.

Ben de şimdi hayalen ve istikbalde hakikaten göreceğim o vaziyete bütün canımla sevindim ve şükrettim. Sarf ve Nahiv ilmini okuyan bir medrese talebesinin vefat edip, kabirde Münker ve Nekir'in: مَنْ رَبُّكَ "Senin Rabbin kimdir?" diye suallerine karşı, kendini medresede zannedip Nahiv ilmi ile cevap vererek: مَنْ mübtedadır. مَنْ onun haberidir; müşkil bir mes'eleyi benden sorunuz, bu kolaydır." diyerek, hem o melaikeleri, hem hazır ruhları, hem o vakıayı müşahade eden orada bulunan bir keşf-el kubur velisini güldürdü ve rahmet-i İlahiyeyi tebessüme getirdi; azabdan kurtulduğu gibi, Risale-i Nur'un bir şehid kahramanı olan merhum Hâfız Ali, hapiste Meyve Risalesi'ni kemal-i aşkla yazarken ve okurken vefat edip kabirde melaikeleri suale mahkemedeki gibi Meyve hakikatları ile cevap verdiği misillü; ben de ve Risale-i Nur şakirdleri de, o suallere karşı Risale-i Nur'un parlak ve kuvvetli hüccetleriyle istikbalde hakikaten ve şimdi manen cevap verip onları tasdike ve tahsine ve tebriki sevkedecekler inşâallah."¹

Kur'an, sünnet ve bu asırda Risale-i Nur'u kendisine rehber edinen bir insan, asrın imamını da tanımıştır. Asrın imamı ise; Kur'an'ı tefsir eder, esrar-ı Kur'aniyeyi beyan eder, hakaik-i imaniye ve esasat-ı İslamiyeyi isbat eder, sünnetin, bahusus sünnet-i seniyye içinde mühim bir mevki-i ihraz eden şair-i İslamiyenin ihyasına çalışır, bid'alarla mücadele eder, ilmi, edebi ve ameli sahalarda ahkam-ı İlahiyenin icra ve tatbiki için çalışır, Müslümanların inancını takviye eder, şübheleri izale eder, hakikate vasıl edecek kısa ve kestirme yolu gösterir, İslam'ın hakimiyeti hususunda ümitsizliğe düşen ehl-i imana

---

[1] Şualar 259

ŞERH

o ateşten korur. Ateş o taraftan girip seni ta'zib edemez. Bu defa sol taraftan girmeye çalışır. Şayet oruç tutmuşsan, o oruç senin için bir siper olur, seni korur. Bu sefer ateş, ayak tarafından girmeye çalışır. Şayet camilere, ilim meclislerine gitmişsen attığın adımlar, senin için bir siper olur, seni korur. Son olarak bu ateş, baş tarafından girip seni ta'zib etmek ister. Şayet sen, Kur'an okumuşsan, -velev Fatiha ve İhlas sureleri de olsa- okuduğun Kur'an senin için siper olup seni korur.

Şayet Kur'an'ı okumamışsan, manasını öğrenmemişsen, ahkamıyla amel etmemişsen, kısaca Kur'an'ı kendine imam ve rehber olarak kabul etmemişsen, hiçbir şey seni kurtaramaz. Kur'an seni müdafaa etmezse, hiçbir kimsenin seni müdafaa etmeye gücü yoktur. Şayet, Kur'an'ı imam ve rehber olarak kabul etmişsen, o zaman Kur'an, bir melek suretinde tecessüm ederek Münker ve Nekir'e müdahale edip seni müdafaa eder. Onlara "Durun!" der. Sonra Arş'a kadar yükselip Rabbu'l-âleminin huzuruna çıkar ve senin hakkında şefaathçi olup Cenab-ı Hakk'a: "Ya Rab! Senin bu kulun beni okuyordu. Onun hakkında şefaati kabul buyur." diye niyazda bulunur. Cenab-ı Hak da O'nun şefaati kabul eder. Daha sonra dünyadayken Kur'an ile meşgul olduğun için kabrini Cennet bahçelerinden bir bahçeye çevirir. Cennetteki nimetlerin bir nümunesini kabrinde sana ihsan eder, kabrini süslendirir ve o melek, sana şöyle der: "Sen dünyada beni okudun, benim ile meşgul oldun. Vallahi ben de seni cennete koymadan senden ayrılmam."

İşte Kur'an'ın şefaati böyle makbuldür. En büyük şefaathçi Kur'an'dır. Bürhan ve delil istersen Kur'an yeter. Yaran ve şefaathçi istersen Kur'an yeter. Mürşid ve rehber istersen Kur'an yeter.

Risale-i Nur'u Kur'an'a hizmet etmek maksadıyla okumak lazımdır. Tarikata da yine Kur'an'a hizmet etmek maksadıyla girilir. Bunlar vasıta olmalı, asıl maksad olmamalıdır. Risale-i Nur'u müstakil bir eser olarak tasavvur etmek ve öyle okumak hatadır. Risale-i Nur vasıtasıyla Kur'an'ın dairesine girmek lazımdır.

Ancak Kur'an dairesine girenler, imanla kabre girerler ve talebe-i ulum-u diniye sınıfında dahil oldukları için manevî şehid sayıldıklarından hem kabir fitnesinden, hem de haşır meydanındaki hesaptan emin olurlar, cehennem ateşinden kurtulup selametle Cennet'e giderler. Yoksa bir kimse, sadece Risale-i

ŞERH

o ateşten korur. Ateş o taraftan girip seni ta'zib edemez. Bu defa sol taraftan girmeye çalışır. Şayet oruç tutmuşsan, o oruç senin için bir siper olur, seni korur. Bu sefer ateş, ayak tarafından girmeye çalışır. Şayet camilere, ilim meclislerine gitmişsen attığın adımlar, senin için bir siper olur, seni korur. Son olarak bu ateş, baş tarafından girip seni ta'zib etmek ister. Şayet sen, Kur'an okumuşsan, -velev Fatiha ve İhlas sureleri de olsa- okuduğun Kur'an senin için siper olup seni korur.

Şayet Kur'an'ı okumamışsan, manasını öğrenmemişsen, ahkamıyla amel etmemişsen, kısaca Kur'an'ı kendine imam ve rehber olarak kabul etmemişsen, hiçbir şey seni kurtaramaz. Kur'an seni müdafaa etmezse, hiçbir kimsenin seni müdafaa etmeye gücü yoktur. Şayet, Kur'an'ı imam ve rehber olarak kabul etmişsen, o zaman Kur'an, bir melek suretinde tecessüm ederek Münker ve Nekir'e müdahale edip seni müdafaa eder. Onlara "Durun!" der. Sonra Arş'a kadar yükselip Rabbu'l-âleminin huzuruna çıkar ve senin hakkında şefaathçi olup Cenab-ı Hakk'a: "Ya Rab! Senin bu kulun beni okuyordu. Onun hakkında şefaati kabul buyur." diye niyazda bulunur. Cenab-ı Hak da O'nun şefaati kabul eder. Daha sonra dünyadayken Kur'an ile meşgul olduğun için kabrini Cennet bahçelerinden bir bahçeye çevirir. Cennetteki nimetlerin bir nümunesini kabrinde sana ihsan eder, kabrini süslendirir ve o melek, sana şöyle der: "Sen dünyada beni okudun, benim ile meşgul oldun. Vallahi ben de seni cennete koymadan senden ayrılmam."

İşte Kur'an'ın şefaati böyle makbuldür. En büyük şefaathçi Kur'an'dır. Bürhan ve delil istersen Kur'an yeter. Yaran ve şefaathçi istersen Kur'an yeter. Mürşid ve rehber istersen Kur'an yeter.

Risale-i Nur'u Kur'an'a hizmet etmek maksadıyla okumak lazımdır. Tarikata da yine Kur'an'a hizmet etmek maksadıyla girilir. Bunlar vasıta olmalı, asıl maksad olmamalıdır. Risale-i Nur'u müstakil bir eser olarak tasavvur etmek ve öyle okumak hatadır. Risale-i Nur vasıtasıyla Kur'an'ın dairesine girmek lazımdır.

Ancak Kur'an dairesine girenler, imanla kabre girerler ve talebe-i ulum-u diniye sınıfında dahil oldukları için manevî şehid sayıldıklarından hem kabir fitnesinden, hem de haşır meydanındaki hesaptan emin olurlar, cehennem ateşinden kurtulup selametle Cennet'e giderler. Yoksa bir kimse, sadece Risale-i

ŞERH

Nur okuyucusu olmakla kurtulamaz. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyuruyor:

*"Evet yol iki görünüyor. Cadde-i Kübra-yı Kur'aniye olan şu mesleğimizden şimdi ayrılanlar, bize düşman olan dinsizlik kuvvetine bilmeyerek yardım etmek ihtimali var. İnşâallah Risale-i Nur yoluyla Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan'ın daire-i kudsiyesine girenler; dâima nura, ihlasa, imana kuvvet verecekler ve öyle çukurlara sukut etmeyeceklerdir."*¹

*"Risale-i Nur dâiresine girenler, tehlikede olan îmanlarını kurtarıyorlar ve îmanla kabre giriyorlar ve Cennete gidecekler."*²

*"Sadakat ve kanaatla Risale-i Nur dairesine girenler, îmanla kabre gireceğine gayet kuvvetli emareler var."*³

Evet insanı sekeratta, kabirde, haşirde kurtaracak yalnız sağlam bir imandır. Yani Hazret-i Muhammed (a.s.m)'a vahiy yoluyla Kur'an ve sünnette bildirilen ahkam-ı İlahiyenin cümlesini kalb ile tasdik etmek ve o ahkâmın icra ve tatbikine tarafdar olmaktır. Şayet bir kimsenin imanında bir arıza varsa, hiçbir ameli onu kurtaramadığı gibi; hiçbir kimse de ona şefaatçi olamaz. Zira amelin makbuliyeti ve şefaat için iman şarttır. Bu asırda ise iman tehlikededir. Sağlam bir imanı elde etmeyen bir kimse, ebedi saadeti kazanma davasını kaybedecektir. Risale-i Nur ise bu asırda iman-ı tahkiki dersini vermekle imanı taklidden tahkike çıkarıyor, hakaik-i imaniye ve esasat-ı İslamiye hususunda gelen bütün şek ve şübheleri izale ediyor, has ve sadık şakirdlerinin imanla kabre girmelerine vesile oluyor. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyuruyor:

"Evet bu cihan harbinden daha büyük bir hâdise ve bu zemin yüzündeki hâkimiyet-i âmme davasından daha ehemmiyetli bir dava, herkesin ve bilhassa Müslümanların başına öyle bir hâdise ve öyle bir dava açılmış ki; her adam, eğer Alman ve İngiliz kadar kuvveti ve serveti olsa ve akıllı da varsa, o tek davayı kazanmak için bilâtereddüd sarfedecek. İşte o dava ise, yüzbin meşahir-i insaniyenin ve hadsiz nev'-i beşerin yıldızları ve müridlerinin müttefikan, kâinat sahibinin

---

[1] Lem'alar 163

[2] Tarihçe-i Hayat 285

[3] Tarihçe-i Hayat 315

ŞERH

Nur okuyucusu olmakla kurtulamaz. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyuruyor:

*"Evet yol iki görünüyor. Cadde-i Kübra-yı Kur'aniye olan şu mesleğimizden şimdi ayrılanlar, bize düşman olan dinsizlik kuvvetine bilmeyerek yardım etmek ihtimali var. İnşâallah Risale-i Nur yoluyla Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan'ın daire-i kudsiyesine girenler; dâima nura, ihlasa, imana kuvvet verecekler ve öyle çukurlara sukut etmeyeceklerdir."*¹

*"Risale-i Nur dâiresine girenler, tehlikede olan îmanlarını kurtarıyorlar ve îmanla kabre giriyorlar ve Cennete gidecekler."*²

*"Sadakat ve kanaatla Risale-i Nur dairesine girenler, îmanla kabre gireceğine gayet kuvvetli emareler var."*³

Evet insanı sekeratta, kabirde, haşirde kurtaracak yalnız sağlam bir imandır. Yani Hazret-i Muhammed (a.s.m)'a vahiy yoluyla Kur'an ve sünnette bildirilen ahkam-ı İlahiyenin cümlesini kalb ile tasdik etmek ve o ahkâmın icra ve tatbikine tarafdar olmaktır. Şayet bir kimsenin imanında bir arıza varsa, hiçbir ameli onu kurtaramadığı gibi; hiçbir kimse de ona şefaatçi olamaz. Zira amelin makbuliyeti ve şefaat için iman şarttır. Bu asırda ise iman tehlikededir. Sağlam bir imanı elde etmeyen bir kimse, ebedi saadeti kazanma davasını kaybedecektir. Risale-i Nur ise bu asırda iman-ı tahkiki dersini vermekle imanı taklidden tahkike çıkarıyor, hakaik-i imaniye ve esasat-ı İslamiye hususunda gelen bütün şek ve şübheleri izale ediyor, has ve sadık şakirdlerinin imanla kabre girmelerine vesile oluyor. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyuruyor:

"Evet bu cihan harbinden daha büyük bir hâdise ve bu zemin yüzündeki hâkimiyet-i âmme davasından daha ehemmiyetli bir dava, herkesin ve bilhassa Müslümanların başına öyle bir hâdise ve öyle bir dava açılmış ki; her adam, eğer Alman ve İngiliz kadar kuvveti ve serveti olsa ve akıllı da varsa, o tek davayı kazanmak için bilâtereddüd sarfedecek. İşte o dava ise, yüzbin meşahir-i insaniyenin ve hadsiz nev'-i beşerin yıldızları ve müridlerinin müttefikan, kâinat sahibinin

---

[1] Lem'alar 163

[2] Tarihçe-i Hayat 285

[3] Tarihçe-i Hayat 315

ŞERH

*Risalesi'ni yazıyordu. Tâ On Birinci Rica'nın âhirlerinde ve merhum Abdurrahman'ın vefatının tam mukabilinde, kalemi "Lâ ilahe illâ hû" yazıp ve lisanı dahi "Lâ ilahe illallah" diyerek hüsn-ü hâtimenin hâtemiyle sahife-i hayatını mühürleyip, Risale-i Nur talebelerinin imanla kabre gireceklerine dair olan işarî beşaret-i Kur'aniyeyi vefatıyla imza etmiş. (Rahmetullahi Aleyhi Rahmeten Vâsia.)"*¹

Üstad Bediüzzaman Hazretleri, bu asırda hakaik-i imaniyeyi beyan etmek ve imanı taklidden tahkike çıkarmak vazifesi ile tavzif edilmiştir. İmanlarını kurtarmak ve taklidden tahkike çıkarmak isteyenler, Risale-i Nur dairesine girmelidirler. Hem Risale-i Nur, talim-i hakaik ettiği gibi, irşad vazifesini de görüyor. Öyle ise bu asırda mürşid arayanlar için de Risale-i Nur kafidir. Müellif (r.a) şöyle buyuruyor:

*"Bu dürûs-u Kur'aniyenin dairesi içinde olanlar, allâme ve müçtehidler de olsalar; vazifeleri -ulûm-u imaniye cihetinde- yalnız yazılan şu Sözler'in şerhleri ve izahlarıdır veya tanzimleridir. Çünkü çok emarelerle anlamışız ki: Bu ulûm-u imaniyedeki fetva vazifesiyle tavzif edilmişiz."*²

"Ben tahmin ediyorum ki: Eğer Şeyh Abdülkadir-i Geylanî (R.A.) ve Şah-ı Nakşibend (R.A.) ve İmam-ı Rabbanî (R.A.) gibi zâtlar bu zamanda olsaydılar, bütün himmetlerini, hakaik-i imaniyenin ve akaid-i İslâmiyenin takviyesine sarfedeceklerdi. Çünkü saadet-i ebediyenin medarı onlardır. Onlarda kusur edilse, şekavet-i ebediyeye sebebiyet verir. İmansız Cennet'e gidemez, fakat tasavvufsuz Cennet'e giden pek çoktur. Ekmeksiz insan yaşayamaz, fakat meyvesiz yaşayabilir. Tasavvuf meyvedir, hakaik-i İslâmiye gıdadır. Eskiden kırk günden tut, tâ kırk seneye kadar bir seyr u sülûk ile bazı hakaik-i imaniyeye ancak çıkılabilirdi. Şimdi ise Cenab-ı Hakk'ın rahmetiyle, kırk dakikada o hakaika çıkılacak bir yol bulunsa; o yola karşı lâkayd kalmak, elbette kâr-ı akıl değil...

İşte otuzüç aded Sözler, böyle Kur'anî bir yolu açtığını, dikkatle okuyanlar hükmediyorlar. Madem hakikat budur; esrar-ı Kur'aniyeye ait yazılan Sözler, şu zamanın yaralarına en münasib bir ilâç, bir merhem ve zulûmatın tehacümatına

---

[1] Sikke-i Tasdik-i Gaybi 30

[2] Mektubat 426

ŞERH

*Risalesi'ni yazıyordu. Tâ On Birinci Rica'nın âhirlerinde ve merhum Abdurrahman'ın vefatının tam mukabilinde, kalemi "Lâ ilahe illâ hû" yazıp ve lisanı dahi "Lâ ilahe illallah" diyerek hüsn-ü hâtimenin hâtemiyle sahife-i hayatını mühürleyip, Risale-i Nur talebelerinin imanla kabre gireceklerine dair olan işarî beşaret-i Kur'aniyeyi vefatıyla imza etmiş. (Rahmetullahi Aleyhi Rahmeten Vâsia.)"*¹

Üstad Bediüzzaman Hazretleri, bu asırda hakaik-i imaniyeyi beyan etmek ve imanı taklidden tahkike çıkarmak vazifesi ile tavzif edilmiştir. İmanlarını kurtarmak ve taklidden tahkike çıkarmak isteyenler, Risale-i Nur dairesine girmelidirler. Hem Risale-i Nur, talim-i hakaik ettiği gibi, irşad vazifesini de görüyor. Öyle ise bu asırda mürşid arayanlar için de Risale-i Nur kafidir. Müellif (r.a) şöyle buyuruyor:

*"Bu dürûs-u Kur'aniyenin dairesi içinde olanlar, allâme ve müçtehidler de olsalar; vazifeleri -ulûm-u imaniye cihetinde- yalnız yazılan şu Sözler'in şerhleri ve izahlarıdır veya tanzimleridir. Çünkü çok emarelerle anlamışız ki: Bu ulûm-u imaniyedeki fetva vazifesiyle tavzif edilmişiz."*²

"Ben tahmin ediyorum ki: Eğer Şeyh Abdülkadir-i Geylanî (R.A.) ve Şah-ı Nakşibend (R.A.) ve İmam-ı Rabbanî (R.A.) gibi zâtlar bu zamanda olsaydılar, bütün himmetlerini, hakaik-i imaniyenin ve akaid-i İslâmiyenin takviyesine sarfedeceklerdi. Çünkü saadet-i ebediyenin medarı onlardır. Onlarda kusur edilse, şekavet-i ebediyeye sebebiyet verir. İmansız Cennet'e gidemez, fakat tasavvufsuz Cennet'e giden pek çoktur. Ekmeksiz insan yaşayamaz, fakat meyvesiz yaşayabilir. Tasavvuf meyvedir, hakaik-i İslâmiye gıdadır. Eskiden kırk günden tut, tâ kırk seneye kadar bir seyr u sülûk ile bazı hakaik-i imaniyeye ancak çıkılabilirdi. Şimdi ise Cenab-ı Hakk'ın rahmetiyle, kırk dakikada o hakaika çıkılacak bir yol bulunsa; o yola karşı lâkayd kalmak, elbette kâr-ı akıl değil...

İşte otuzüç aded Sözler, böyle Kur'anî bir yolu açtığını, dikkatle okuyanlar hükmediyorlar. Madem hakikat budur; esrar-ı Kur'aniyeye ait yazılan Sözler, şu zamanın yaralarına en münasib bir ilâç, bir merhem ve zulûmatın tehacümatına

---

[1] Sikke-i Tasdik-i Gaybi 30

[2] Mektubat 426

ŞERH

beşi, mezaristanda çürümüş bulunacaklar. O güzel sîmalar, o neş'eli gülmeler, zıdlarına inkılab etmiş olacaklar. كُتُّ آتٍ قَرِيبٌ kaidesiyle; madem yakında gelecek şeylerin gelmiş gibi görülmesi bir derece hakikattır; elbette gördüğün hayal değildir.

Madem dünyanın gafletkârane gülmeleri, böyle ağlanacak acı hallerin perdesidir ve muvakkat ve zevale maruzdur; elbette bîçare insanların ebedperest kalbini ve aşk-ı bekaya meftun olan ruhunu güldürecek, sevindirecek, meşru dairesinde ve müteşekkiraneye, huzurkârane, gafletsiz, masumane eğlencelerdir ve sevab cihetiyle bâki kalan sevinçlerdir.”¹

“Bir zaman, Eskişehir hapishanesinin penceresinde bir cumhuriyet bayramında oturmuştum. Karşısındaki lise mektebinin büyük kızları, onun avlusunda gülerek rakediyorlardı. Birden manevî bir sinema ile elli sene sonraki vaziyetleri bana göründü. Ve gördüm ki: O elli-altmış kızlardan ve talebelerden kırk-ellisi kabirde toprak oluyorlar, azab çekiyorlar. Ve on tanesi, yetmiş-seksen yaşında çirkinleşmiş, gençliğinde iffetini muhafaza etmediğinden sevmek beklediği nazarlardan nefret görüyorlar.. kat’î müşahede ettim. Onların o acınacak hallerine ağladım. Hapishanedeki bir kısım arkadaşlar ağladığımı işittiler. Geldiler, sordular. Ben dedim: Şimdi beni kendi halime bırakınız, gidiniz.

Evet gördüğüm hakikattır, hayal değil. Nasılki bu yaz ve güzün âhiri kıştır. Öyle de, gençlik yazı ve ihtiyarlık güzünün arkası kabir ve berzah kışdır. Geçmiş zamanın elli sene evvelki hâdisatı sinema ile hal-i hazırda gösterildiği gibi, gelecek zamanın elli sene sonraki istikbal hâdisatını gösteren bir sinema bulunsa, ehl-i dalalet ve sefahetin elli-altmış sene sonraki vaziyetleri onlara gösterilse idi, şimdiki güldüklerine ve gayr-ı meşru' keyiflerine nefretler ve teellümlerle ağlayacaklardı.”²

Risale-i Nur şakirdlerinin en birinci dersi, rabıta-i mevttir. Yani hem kendi ölümünü, hem de bütün âlemin vefatını görmektir. Kendi vefatını ve âlemin zeval ve fenasını gören, ister istemez baki bir Zat'ı ve baki bir âlemi arar. Buna

---

[1] Lem'alar 274-275

[2] Şualar 198

ŞERH

beşi, mezaristanda çürümüş bulunacaklar. O güzel sîmalar, o neş'eli gülmeler, zıdlarına inkılab etmiş olacaklar. کُلُّ آتٍ قَرِيبٌ kaidesiyle; madem yakında gelecek şeylerin gelmiş gibi görülmesi bir derece hakikattır; elbette gördüğün hayal değildir.

Madem dünyanın gafletkârane gülmeleri, böyle ağlanacak acı hallerin perdesidir ve muvakkat ve zevale maruzdur; elbette bîçare insanların ebedperest kalbini ve aşk-ı bekaya meftun olan ruhunu güldürecek, sevindirecek, meşru dairesinde ve müteşekkiraneye, huzurkârane, gafletsiz, masumane eğlencelerdir ve sevab cihetiyle bâki kalan sevinçlerdir.”¹

“Bir zaman, Eskişehir hapishanesinin penceresinde bir cumhuriyet bayramında oturmuştum. Karşısındaki lise mektebinin büyük kızları, onun avlusunda gülerek rakediyorlardı. Birden manevî bir sinema ile elli sene sonraki vaziyetleri bana göründü. Ve gördüm ki: O elli-altmış kızlardan ve talebelerden kırk-ellisi kabirde toprak oluyorlar, azab çekiyorlar. Ve on tanesi, yetmiş-seksen yaşında çirkinleşmiş, gençliğinde iffetini muhafaza etmediğinden sevmek beklediği nazarlardan nefret görüyorlar.. kat’î müşahede ettim. Onların o acınacak hallerine ağladım. Hapishanedeki bir kısım arkadaşlar ağladığımı işittiler. Geldiler, sordular. Ben dedim: Şimdi beni kendi halime bırakınız, gidiniz.

Evet gördüğüm hakikattır, hayal değil. Nasılki bu yaz ve güzün âhiri kıştır. Öyle de, gençlik yazı ve ihtiyarlık güzünün arkası kabir ve berzah kışdır. Geçmiş zamanın elli sene evvelki hâdisatı sinema ile hal-i hazırda gösterildiği gibi, gelecek zamanın elli sene sonraki istikbal hâdisatını gösteren bir sinema bulunsa, ehl-i dalalet ve sefahetin elli-altmış sene sonraki vaziyetleri onlara gösterilse idi, şimdiki güldüklerine ve gayr-ı meşru' keyiflerine nefretler ve teellümlerle ağlayacaklardı.”²

Risale-i Nur şakirdlerinin en birinci dersi, rabıta-i mevttir. Yani hem kendi ölümünü, hem de bütün âlemin vefatını görmektir. Kendi vefatını ve âlemin zeval ve fenasını gören, ister istemez baki bir Zat'ı ve baki bir âlemi arar. Buna

---

[1] Lem'alar 274-275

[2] Şualar 198

ŞERH

beratınızı elinize verebilir, sıratın selamete geçirip emn u eman mahalli olan Cennet'e kavuşturabilir?

Ellah (c.c) kelimasında şöyle ferman buyurur:

وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ

"(Ve ölümün sarhoşluğu hak olarak gelince;) sekeratta olan kimseye ('İşte bu, kendisinden kaçtığın şeydir.' denilecektir.)"¹

Demek insan her ne kadar istemese ve hoşlanmasa bile bir gün sekerata girecektir. Onu sekeratın eleminden ve dehşetinden kurtaracak yalnız iman, amel-i salih ve takvadır. Eğer iman, amel-i salih ve takva yoksa, hiçbir şeyin ona fayda vermediğini görecektir. Gelecek ayet-i kerime bu hakikati ifade etmektedir:

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

"(O gün ne mal faide verir ve ne de oğullar. Ancak Ellah'a selim bir kalb ile varan kimse müstesna.) Yani kalbi şirk ve nifak hastalığından temiz bulunan kimseye gelince; ona hayır yoluna sarfedilmiş malları ve salih evlâdı yarın ahirette fayda verir."²

Müellif (r.a) bu konuda şöyle ikazatta bulunmaktadır:

"Ey bedbaht ehl-i dalalet ve sefahet! Şu dehşetli sukuta karşı ve ezici me'yusiyete mukabil; hangi tekemmülünüz, hangi fününunuz, hangi kemaliniz, hangi medeniyetiniz, hangi terakkiyatınız karşı gelebilir? Ruh-u beşerin eşedd-i ihtiyaç ile muhtaç olduğu hakikî teselliye nerede bulabilirsiniz? Hem güvendiğiniz ve bel bağladığınız ve âsâr-ı ilahiyeyi ve ihsanat-ı Rabbaniyeyi onlara isnad ettiğiniz hangi tabiatınız, hangi esbabınız, hangi şerikiniz, hangi keşfiyatınız, hangi milletiniz, hangi bâtil mabudunuz, sizi sizce i'dam-ı ebedî olan mevtin zulûmatından kurtarıp, kabir hududundan, berzah hududundan, mahşer hududundan, sırat köprüsünden hâkimane geçirebilir, saadet-i ebediyeye mazhar edebilir?

Halbuki kabir kapısını kapamadığınız için, siz kat'î olarak bu yolun yolcususunuz. Böyle bir yolcu, öyle birisine dayanır ki, bütün bu daire-i azîme ve bu geniş

[1] Kâf 19

[2] Şuara 88-89

ŞERH

beratınızı elinize verebilir, sıratın selamete geçirip emn u eman mahalli olan Cennet'e kavuşturabilir?

Ellah (c.c) kelimasında şöyle ferman buyurur:

وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ

"(Ve ölümün sarhoşluğu hak olarak gelince;) sekeratta olan kimseye ('İşte bu, kendisinden kaçtığın şeydir.' denilecektir.)"¹

Demek insan her ne kadar istemese ve hoşlanmasa bile bir gün sekerata girecektir. Onu sekeratın eleminden ve dehşetinden kurtaracak yalnız iman, amel-i salih ve takvadır. Eğer iman, amel-i salih ve takva yoksa, hiçbir şeyin ona fayda vermediğini görecektir. Gelecek ayet-i kerime bu hakikati ifade etmektedir:

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

"(O gün ne mal faide verir ve ne de oğullar. Ancak Ellah'a selim bir kalb ile varan kimse müstesna.) Yani kalbi şirk ve nifak hastalığından temiz bulunan kimseye gelince; ona hayır yoluna sarfedilmiş malları ve salih evlâdı yarın ahirette fayda verir."²

Müellif (r.a) bu konuda şöyle ikazatta bulunmaktadır:

"Ey bedbaht ehl-i dalalet ve sefahet! Şu dehşetli sukuta karşı ve ezici me'yusiyete mukabil; hangi tekemmülünüz, hangi fününunuz, hangi kemaliniz, hangi medeniyetiniz, hangi terakkiyatınız karşı gelebilir? Ruh-u beşerin eşedd-i ihtiyaç ile muhtaç olduğu hakikî teselliye nerede bulabilirsiniz? Hem güvendiğiniz ve bel bağladığınız ve âsâr-ı ilahiyeyi ve ihsanat-ı Rabbaniyeyi onlara isnad ettiğiniz hangi tabiatınız, hangi esbabınız, hangi şerikiniz, hangi keşfiyatınız, hangi milletiniz, hangi bâtil mabudunuz, sizi sizce i'dam-ı ebedî olan mevtin zulûmatından kurtarıp, kabir hududundan, berzah hududundan, mahşer hududundan, sırat köprüsünden hâkimane geçirebilir, saadet-i ebediyeye mazhar edebilir?

Halbuki kabir kapısını kapamadığınız için, siz kat'î olarak bu yolun yolcususunuz. Böyle bir yolcu, öyle birisine dayanır ki, bütün bu daire-i azîme ve bu geniş

[1] Kâf 19

[2] Şuara 88-89

ŞERH

kurtaramayacağını, dünyaya geri çeviremeyeceğini bilir.¹ Ne hoca kurtarır, ne doktor. Ne fen kurtarır, ne felsefe. Ne san'at kurtarır, ne hikmet. Ne mal kurtarır, ne evlad. Ne makam kurtarır, ne mevki. Zira fen ve felsefe, hikmet ve sanat, mal ve evlad, makam ve mevki o yolda beş para etmez. Müellif (r.a), bu konuda şöyle buyuruyor:

*"Evet bütün ehl-i ihtisas ve müşahedenin ve bütün ehl-i zevk ve keşfin ittifakıyla; o uzun ve karanlıklı ebed-ül âbâd yolunda zâd ü zahîre, ıfık ve burak; ancak Kur'anın evamirini imtisal ve nevahisinden içtinab ile elde edilebilir. Yoksa fen ve felsefe, san'at ve hikmet, o yolda beş para etmez. Onların ıfıkları, kabrin kapısına kadardır."*²

Ellah ve ahiret hesabına olmayan dünyanın sana burada bir menfaati dokunabilir. Fakat sekeratla başlayan ahiret yolculuğunda o dünya nimetleri sana menfaati olmamakla beraber hakkında nıkmek olur. O halde boşuna yorulma!

*"Âhirette seni kurtaracak bir eserin olmadığı takdirde, fâni dünyada bıraktığın eserlere de kıymet verme."*³

O halde ister istemez çıkacağın uzun seyahat için azık hazırla, tedarikini burada yap. Bu uzun yolda sana menfaati dokunacak zad ve zahire, nur ve burak ise iman, amel-i salih ve takvadır. Yani Kur'an ve sünnetin evamirini yerine getirmek, nevahisinden içtinab etmektir. O halde küçük-büyük demeden bütün günahlardan sakınmamız gerekir. Adam: "Fotoğraf çektiirmekle ne olur, ne günahı var?" diyor. Ne olacak? Ahirette rezil olmana sebep olacaktır. Zira Ellah haşır meydanında sana der ki: "Bu resme hayat ver." Sen de hayat veremediğinden azab-ı İlahiye düçar olursun. Adam, bu dünyada iken sıhhat ve afiyet içinde olduğu halde namaz kılmamıştır. Orada kendisine: "Namaz kıl, secdeye git!" denilecek, o kimse secdeye gitmeye mecal bulamayacak, azaba müstahak olacaktır.⁴

---

[1] Kıyame Suresi'nin 26 ila 30. ayet-i kerimeleri bu gerçeği ifade etmektedir.

[2] Sözler 32

[3] Mesnevi-i Nuriye 129

[4] Kâlem 42-43

ŞERH

kurtaramayacağını, dünyaya geri çeviremeyeceğini bilir.¹ Ne hoca kurtarır, ne doktor. Ne fen kurtarır, ne felsefe. Ne san'at kurtarır, ne hikmet. Ne mal kurtarır, ne evlad. Ne makam kurtarır, ne mevki. Zira fen ve felsefe, hikmet ve sanat, mal ve evlad, makam ve mevki o yolda beş para etmez. Müellif (r.a), bu konuda şöyle buyuruyor:

*"Evet bütün ehl-i ihtisas ve müşahedenin ve bütün ehl-i zevk ve keşfin ittifakıyla; o uzun ve karanlıklı ebed-ül âbâd yolunda zâd ü zahîre, ıfık ve burak; ancak Kur'anın evamirini imtisal ve nevahisinden içtinab ile elde edilebilir. Yoksa fen ve felsefe, san'at ve hikmet, o yolda beş para etmez. Onların ıfıkları, kabrin kapısına kadardır."*²

Ellah ve ahiret hesabına olmayan dünyanın sana burada bir menfaati dokunabilir. Fakat sekeratla başlayan ahiret yolculuğunda o dünya nimetleri sana menfaati olmamakla beraber hakkında nıkmek olur. O halde boşuna yorulma!

*"Âhirette seni kurtaracak bir eserin olmadığı takdirde, fâni dünyada bıraktığın eserlere de kıymet verme."*³

O halde ister istemez çıkacağın uzun seyahat için azık hazırla, tedarikini burada yap. Bu uzun yolda sana menfaati dokunacak zad ve zahire, nur ve burak ise iman, amel-i salih ve takvadır. Yani Kur'an ve sünnetin evamirini yerine getirmek, nevahisinden içtinab etmektir. O halde küçük-büyük demeden bütün günahlardan sakınmamız gerekir. Adam: "Fotoğraf çektiirmekle ne olur, ne günahı var?" diyor. Ne olacak? Ahirette rezil olmana sebep olacaktır. Zira Ellah haşır meydanında sana der ki: "Bu resme hayat ver." Sen de hayat veremediğinden azab-ı İlahiye düçar olursun. Adam, bu dünyada iken sıhhat ve afiyet içinde olduğu halde namaz kılmamıştır. Orada kendisine: "Namaz kıl, secdeye git!" denilecek, o kimse secdeye gitmeye mecal bulamayacak, azaba müstahak olacaktır.⁴

---

[1] Kıyame Suresi'nin 26 ila 30. ayet-i kerimeleri bu gerçeği ifade etmektedir.

[2] Sözler 32

[3] Mesnevi-i Nuriye 129

[4] Kâlem 42-43

ŞERH

pek hissetmez. Çünkü vefat edeceği zaman mü'mine Cennetteki yeri gösterilir, yanında bulunan rahmet meleklerinden her biri onu bir müjde ile müjdeler. Bu müjdelerle meşgul olurken ruhunu rahatlıkla teslim eder. Kâfir ve münafık ve asilere gelince; onlara da cehennemdeki yerleri gösterilir ve yanında bulunan azab meleklerinin her biri onu ayrı bir şekilde tehdid eder. Bunun üzerine ruhunu teslim etmek istemez. Azab melekleri yüzüne ve arkasına vura vura ruhunu şiddetle kabzederler.¹ Ölüm meleği, sekeratta olan şahsa elindeki çok kancalı demirle bir vurur ve sarsar. Ruhu ayaklarından diz kapağına kadar gelir. İkinci vuruşta ruhu, diz kapağından göbeğe kadar; üçüncü vuruşta göbekten gırtlığa kadar gelir. Artık o an konuşma gücünü kaybeder. Dördüncü kez vurunca, ruhu gırtlaktan burun ucuna kadar gelir ve oradan çıkar, gözler de çıkan ruhu takib eder. Sekeratta olan şahıs vücudunda olup biteni, başına gelenleri görüp bilsin diye ruhu aşağıdan yukarıya doğru çekilir.

Mezkur ayet-i kerimelerde sekerata giren insanların üç kısım olduğu ifade edilmektedir:

Birinci Kısım: Sabikun, tabir-i diğerle Mukarrebun'dur. Bunlar, hesabsız cennete gidenlerdir.

İkinci Kısım: Ashab-ı Yemin'dir. Bunlar, hasenatı, seyyiatına galib gelenler veya müsavi olanlardır.

Üçüncü Kısım: Ashab-ı Şimal'dir. Bunlar da seyyiatı, hasenatına galib gelenlerdir.

Sekerata giren kimse, eğer peygamberler gibi, mukarrebundan ise, melek o kimseye Cennetteki yerini gösterir. "Senin yerin, cennet-i naimdir." diye ona müjde verir.

Eğer Ashab-ı Yemin'den ise, yani amel defteri sağ eline verilen kişi ise, yani sevabı günahından fazla ise, melekler kendisine: "Ashab-ı Yemin olan başta enbiya, asfiya ve ulema taifesi olmak üzere imanla kabre göçen bütün mü'minlerden sana selam var." diye müjde verir. Bu müjde ile kurtulduğunu ve ehl-i cennet

---

[1] Muhammed 27

ŞERH

pek hissetmez. Çünkü vefat edeceği zaman mü'mine Cennetteki yeri gösterilir, yanında bulunan rahmet meleklerinden her biri onu bir müjde ile müjdeler. Bu müjdelerle meşgul olurken ruhunu rahatlıkla teslim eder. Kâfir ve münafık ve asilere gelince; onlara da cehennemdeki yerleri gösterilir ve yanında bulunan azab meleklerinin her biri onu ayrı bir şekilde tehdid eder. Bunun üzerine ruhunu teslim etmek istemez. Azab melekleri yüzüne ve arkasına vura vura ruhunu şiddetle kabzederler.¹ Ölüm meleği, sekeratta olan şahsa elindeki çok kancalı demirle bir vurur ve sarsar. Ruhu ayaklarından diz kapağına kadar gelir. İkinci vuruşta ruhu, diz kapağından göbeğe kadar; üçüncü vuruşta göbekten gırtlığa kadar gelir. Artık o an konuşma gücünü kaybeder. Dördüncü kez vurunca, ruhu gırtlaktan burun ucuna kadar gelir ve oradan çıkar, gözler de çıkan ruhu takib eder. Sekeratta olan şahıs vücudunda olup biteni, başına gelenleri görüp bilsin diye ruhu aşağıdan yukarıya doğru çekilir.

Mezkur ayet-i kerimelerde sekerata giren insanların üç kısım olduğu ifade edilmektedir:

Birinci Kısım: Sabikun, tabir-i diğerle Mukarrebun'dur. Bunlar, hesabsız cennete gidenlerdir.

İkinci Kısım: Ashab-ı Yemin'dir. Bunlar, hasenatı, seyyiatına galib gelenler veya müsavi olanlardır.

Üçüncü Kısım: Ashab-ı Şimal'dir. Bunlar da seyyiatı, hasenatına galib gelenlerdir.

Sekerata giren kimse, eğer peygamberler gibi, mukarrebundan ise, melek o kimseye Cennetteki yerini gösterir. "Senin yerin, cennet-i naimdir." diye ona müjde verir.

Eğer Ashab-ı Yemin'den ise, yani amel defteri sağ eline verilen kişi ise, yani sevabı günahından fazla ise, melekler kendisine: "Ashab-ı Yemin olan başta enbiya, asfiya ve ulema taifesi olmak üzere imanla kabre göçen bütün mü'minlerden sana selam var." diye müjde verir. Bu müjde ile kurtulduğunu ve ehl-i cennet

---

[1] Muhammed 27

ŞERH

mukaddimesi hükmüne getirmek için iman, amel-i salih ve takva dairesinde hareket etmeliyiz. Yoksa ölüm hakkımızda şekavete açılan bir kapı olacaktır.

Sekerata girdiğin zaman, şayet ölümden kurtulmak için bütün dünyayı fidye olarak da versen, yine senden kabul olunmayacaktır. Senden o gün kabul olunacak yalnız sağlam bir itikad ve amel-i salihdir. Sekerata girdiğin anda melek bir eline Kur'an'ı, diğer eline sünnet-i Nebeviyyeyi alıp sana bunlara göre muamele eder. Senin itikad ve amelin bu iki mizanla ölçülür. Hesabını kitab ve sünnete göre vereceksin. Eğer itikad ve amelin, Kur'an ve sünnete muvafık ise kurtulursun. Muhalif düşerse kurtulamazsın, cezaya müstahak olursun. Şayet o gün biri dese: "Ben filan kimseyi dinledim." Veya "Ben falan şahsa bağlıyım. Bende bir mes'uliyet yoktur." Şayet dinlediği kişi veya bağlandığı şahıs, ona kitab ve sünneti ders vermiş, o da inancını buna göre düzeltmiş ve öyle amel etmişse; her iki taraf da kurtulur. Aksi takdirde her iki taraf da mes'ul olur.

Madem bin dört yüz seneden beri bütün ehl-i hakikat, bütün ehl-i tarikat, bütün ulema-i İslam, ehl-i sünnet vel cemaat inancı dâhilinde Kitab ve Sünneti ders vermiş, insanları böyle irşad etmiş ve Din-i Mübin-i İslam'a böyle hizmet etmişlerdir. Bizler de bu caddeden ayrılmamalıyız. Zira cadde-i kübray-ı Kur'aniye budur. O halde Kitab ve sünneti kendimize rehber edinelim, ahkam-ı İlahiye ile amel edelim, ölüm gelmeden, fırsat varken kusuratımızdan ve günahlarımızdan dolayı tevbe edelim. Zira ruh, hulkuma dayandığı zaman artık tevbe kabul olunmaz.¹

Cenab-ı Hak, ehl-i imana şöyle bir çağrıda bulunuyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً تَصُوحًا

"Ey iman edenler! Günahları terk edin. Allah'ın dergahına iltica edin. Samimiyet ve ihlas ile Allah'tan afv ve mağfiretinizi talep edin."²

Bu ayet-i kerimede hitab ehl-i imanadır. Ayet-i kerime mü'minlere diyor ki: "Ey ehl-i iman! İmanınızın gereği olarak günahları da terk edin. Eğer günah

[1] Nisa 18

[2] Tahrim 8

ŞERH

mukaddimesi hükmüne getirmek için iman, amel-i salih ve takva dairesinde hareket etmeliyiz. Yoksa ölüm hakkımızda şekavete açılan bir kapı olacaktır.

Sekerata girdiğin zaman, şayet ölümden kurtulmak için bütün dünyayı fidye olarak da versen, yine senden kabul olunmayacaktır. Senden o gün kabul olunacak yalnız sağlam bir itikad ve amel-i salihdir. Sekerata girdiğin anda melek bir eline Kur'an'ı, diğer eline sünnet-i Nebeviyyeyi alıp sana bunlara göre muamele eder. Senin itikad ve amelin bu iki mizanla ölçülür. Hesabını kitab ve sünnete göre vereceksin. Eğer itikad ve amelin, Kur'an ve sünnete muvafık ise kurtulursun. Muhalif düşerse kurtulamazsın, cezaya müstahak olursun. Şayet o gün biri dese: "Ben filan kimseyi dinledim." Veya "Ben falan şahsa bağlıyım. Bende bir mes'uliyet yoktur." Şayet dinlediği kişi veya bağlandığı şahıs, ona kitab ve sünneti ders vermiş, o da inancını buna göre düzeltmiş ve öyle amel etmişse; her iki taraf da kurtulur. Aksi takdirde her iki taraf da mes'ul olur.

Madem bin dört yüz seneden beri bütün ehl-i hakikat, bütün ehl-i tarikat, bütün ulema-i İslam, ehl-i sünnet vel cemaat inancı dâhilinde Kitab ve Sünneti ders vermiş, insanları böyle irşad etmiş ve Din-i Mübin-i İslam'a böyle hizmet etmişlerdir. Bizler de bu caddeden ayrılmamalıyız. Zira cadde-i kübray-ı Kur'aniye budur. O halde Kitab ve sünneti kendimize rehber edinelim, ahkam-ı İlahiye ile amel edelim, ölüm gelmeden, fırsat varken kusuratımızdan ve günahlarımızdan dolayı tevbe edelim. Zira ruh, hulkuma dayandığı zaman artık tevbe kabul olunmaz.¹

Cenab-ı Hak, ehl-i imana şöyle bir çağrıda bulunuyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً تَصُوحًا

"Ey iman edenler! Günahları terk edin. Allah'ın dergahına iltica edin. Samimiyet ve ihlas ile Allah'tan afv ve mağfiretinizi talep edin."²

Bu ayet-i kerimede hitab ehl-i imanadır. Ayet-i kerime mü'minlere diyor ki: "Ey ehl-i iman! İmanınızın gereği olarak günahları da terk edin. Eğer günah

[1] Nisa 18

[2] Tahrim 8

ŞERH

ve sünnetin ittibaında zaiyat varsa; ahirette hiçbir şey insana fayda vermez. Ahiret yolculuğunda rahmet-i İlahiyenin faidesi vardır. Rahmet-i İlahiyenin celbine vasıta olan da Kur'an'dır ve Rahmeten lil âlemin olan Zat'ın sünnet-i seniyyesidir. Kabir, hediye olarak ancak Kur'an ve sünnete muvafık olan ameli kabul eder. Dünyalık namına olan şeyleri reddeder. Müellif (r.a) şöyle buyuruyor:

*"Seni intizar etmekte ve senin de sür'atle ona doğru gitmekte olduğun "kabir", dünyanın zînetli, lezzetli şeylerini hediye olarak kabul etmez. Çünkü dünya ehlince güzel addedilen şey, orada çirkindir."*¹

Ellah ve ahiret hesabına muhabbet edilmeyen her şey, puta benzer bir hal alır. Mesela; mal ve servet, makam ve mevki, ticaret ve ziraat, kadın ve evlad, nefisperestlik, batn ve ferce düşkünlük gibi. (Bunu demekle kişiyi haşa putperstlikle itham edip kafir oldu demiyoruz.) Bu asırda herkes bir şeyi kendisine bir nevi put ittihaz etmiştir. Kimisi batn ve fercin esiri olmuş, kimisi göz ve kulağını nefsin emrine vermiş harama nazar etmekten, şarkı ve türkülerini dinlemekten zevk ve lezzet alır. Demek herkesin putu ayrı ayrıdır.

Ya Rabbi! Bu saydığımız maddi ve manevi putların muhabbetini kalbimizden temizlemek için kelime-i tevhidi ilan ediyoruz. لا إله إلا الله demekle bütün o putları reddediyoruz. لا إله إلا الله demekle de "Ma'bud, Matlub ve Maksud"umuz yalnız Sensin." diye ikrar ve i'lan ediyoruz.

Demek لا إله إلا الله kelimesi ile bütün bu putları nefyededeceksin, لا إله إلا الله kelimesi ile de tevhidi isbat edeceksin. Kulak fasık olmuş. Şarkıdan aldığı lezzeti, Kur'an'dan alamayacak hale gelmiş. Göz kavvad olmuş. Harama nazardan aldığı lezzeti, meşru dairedeki nazardan ve o nazarın neticesi olan tefekkürden alamıyor. Her azanın kendine göre bir tevhidi olduğu gibi; her azanın da kendine göre bir putu (yani gizli bir şirk) vardır. O aza ne zaman kitab ve sünnetle amel etse, tevhide girer. Ne zaman kitab ve sünnete muhalefet etse bir nevi şirk girer.

Demek kitab ve sünnetin ittibaında tevhide giden bir yol olduğu gibi; kitab

---

[1] Mesnevi-i Nuriye 125

ŞERH

ve sünnetin ittibaında zaiyat varsa; ahirette hiçbir şey insana fayda vermez. Ahiret yolculuğunda rahmet-i İlahiyenin faidesi vardır. Rahmet-i İlahiyenin celbine vasıta olan da Kur'an'dır ve Rahmeten lil âlemin olan Zat'ın sünnet-i seniyyesidir. Kabir, hediye olarak ancak Kur'an ve sünnete muvafık olan ameli kabul eder. Dünyalık namına olan şeyleri reddeder. Müellif (r.a) şöyle buyuruyor:

*"Seni intizar etmekte ve senin de sür'atle ona doğru gitmekte olduğun "kabir", dünyanın zînetli, lezzetli şeylerini hediye olarak kabul etmez. Çünkü dünya ehlince güzel addedilen şey, orada çirkindir."*¹

Ellah ve ahiret hesabına muhabbet edilmeyen her şey, puta benzer bir hal alır. Mesela; mal ve servet, makam ve mevki, ticaret ve ziraat, kadın ve evlad, nefisperestlik, batn ve ferce düşkünlük gibi. (Bunu demekle kişiyi haşa putperstlikle itham edip kafir oldu demiyoruz.) Bu asırda herkes bir şeyi kendisine bir nevi put ittihaz etmiştir. Kimisi batn ve fercin esiri olmuş, kimisi göz ve kulağını nefsin emrine vermiş harama nazar etmekten, şarkı ve türkülerini dinlemekten zevk ve lezzet alır. Demek herkesin putu ayrı ayrıdır.

Ya Rabbi! Bu saydığımız maddi ve manevi putların muhabbetini kalbimizden temizlemek için kelime-i tevhidi ilan ediyoruz. لا إله إلا الله demekle bütün o putları reddediyoruz. لا إله إلا الله demekle de "Ma'bud, Matlub ve Maksud"umuz yalnız Sensin." diye ikrar ve i'lan ediyoruz.

Demek لا إله إلا الله kelimesi ile bütün bu putları nefyededeceksin, لا إله إلا الله kelimesi ile de tevhidi isbat edeceksin. Kulak fasık olmuş. Şarkıdan aldığı lezzeti, Kur'an'dan alamayacak hale gelmiş. Göz kavvad olmuş. Harama nazardan aldığı lezzeti, meşru dairedeki nazardan ve o nazarın neticesi olan tefekkürden alamıyor. Her azanın kendine göre bir tevhidi olduğu gibi; her azanın da kendine göre bir putu (yani gizli bir şirk) vardır. O aza ne zaman kitab ve sünnetle amel etse, tevhide girer. Ne zaman kitab ve sünnete muhalefet etse bir nevi şirk girer.

Demek kitab ve sünnetin ittibaında tevhide giden bir yol olduğu gibi; kitab

---

[1] Mesnevi-i Nuriye 125

ŞERH

*"İnsanın bir ferdinde bir cemaat-ı mükellefîn bulunur. Evet her bir uzuv, bir şey için yaratılmıştır. O uzvu, o şeyde kullanmakla mükelleftir. Meselâ, her bir hasse için bir ibadet vardır. Onun hilafında kullanılması dalalettir. Meselâ, baş ile yapılan secde Allah için olursa ibadettir, gayrısı için dalalettir. Kezalik şuaranın hayalen yaptıkları hayret ve muhabbet secdeleri dalalettir. Haya, onun ile fâsık olur."*¹

Ellah (c.c.) cümlemizi istikametten ayırmasın. Ya Rab! Bu dersin te'sirini halkeyle.

Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de başta Resulullah (a.s.m) olmak üzere her ferd-i insana şöyle hitab ediyor:

إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ

Ellah (c.c.), bu ayet-i kerimede "Muhakkak Sen öleceksin. Onlar da ölecekler." demiyor. **"Muhakkak Sen ölüsün. Onlar da ölüdürler."**² diyor.

Evet, bu ayet-i kerime ilan ediyor ki: "Sizler ölüsünüz. Şayet beni iman ile tanırsanız ebedi diri olarak kalacaksınız. Yoksa ölüm ile yok olup gideceksiniz." Evet eğer iman olmazsa ölüm zahiren, adem, idam, hiçlik, yokluk, hayatın sönmesi, hadimu'l-lezzat, inhilal, inkıraz, zeval, firak, fena ve tefessühdür. Ancak iman nuruyla ölümün siması değişir. Bu durumda ölüm, terhis, tebdil-i mekân, tahvil-i vücud, ıtlak-ı ruh, saadet-i ebediyeye ve vatan-ı asliye bir sevkîyat, vazife-i hayat külfetinden bir paydos, hayat-ı bakiyeye bir davet, hayat-ı bakiyenin mukaddimesi, zindan-ı dünyadan çıkıp bağıştan-ı cinana uçmak, yüzde doksan dokuz ahababın mecma'ı olan âlem-i berzaha bir visal kapısı, hizmetinin ücretini almak için huzur-u Rahman'a girmeğe bir nöbet hükmüne geçer.

Demek insan, Ellah'ı tanımazsa ölüm hem kendisi, hem de mevcudat-ı âlem hakkında mezkur manada olur. Bu durumda kısaca ölüm yokluktur, her şey yok olup gidecektir. Böyle bir itikada sahip olan, hadsiz zeval ve firak elemi ni çeker. Cenab-ı Hak diyor ki; sizler ölüsünüz. Ancak benim ihya fiilim ile hayat bulursunuz. Beni tanıyan diridir, beni tanımayan ölüdür.

[1] Mesnevi-i Nuriye 196

[2] Zümer 30

ŞERH

"İnsanın bir ferdinde bir cemaat-ı mükellefîn bulunur. Evet her bir uzuv, bir şey için yaratılmıştır. O uzvu, o şeyde kullanmakla mükelleftir. Meselâ, her bir hasse için bir ibadet vardır. Onun hilafında kullanılması dalalettir. Meselâ, baş ile yapılan secde Ellah için olursa ibadettir, gayrısı için dalalettir. Kezalik şuaranın hayalen yaptıkları hayret ve muhabbet secdeleri dalalettir. Haya, onun ile fâsık olur."¹

Ellah (c.c.) cümlemizi istikametten ayırmasın. Ya Rab! Bu dersin te'sirini halkeyle.

Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de başta Resulullah (a.s.m) olmak üzere her ferd-i insana şöyle hitab ediyor:

إِنَّكَ مَيِّتٌ وَاتَّهُم مَيِّتُونَ

Ellah (c.c), bu ayet-i kerimede "Muhakkak Sen öleceksin. Onlar da ölecekler." demiyor. "**Muhakkak Sen ölüsün. Onlar da ölüdürler.**"² diyor.

Evet, bu ayet-i kerime ilan ediyor ki: "Sizler ölüsünüz. Şayet beni iman ile tanırsanız ebedi diri olarak kalacaksınız. Yoksa ölüm ile yok olup gideceksiniz." Evet eğer iman olmazsa ölüm zahiren, adem, idam, hiçlik, yokluk, hayatın sönmesi, hadimu'l-lezzat, inhilal, inkıraz, zeval, firak, fena ve tefessühdür. Ancak iman nuruyla ölümün siması değişir. Bu durumda ölüm, terhis, tebdil-i mekân, tahvil-i vücud, ıtlak-ı ruh, saadet-i ebediyeye ve vatan-ı asliye bir sevkîyat, vazife-i hayat külfetinden bir paydos, hayat-ı bakiyeye bir davet, hayat-ı bakiyenin mukaddimesi, zindan-ı dünyadan çıkıp bağıştan-ı cinana uçmak, yüzde doksan dokuz ahababın mecma'ı olan âlem-i berzaha bir visal kapısı, hizmetinin ücretini almak için huzur-u Rahman'a girmeğe bir nöbet hükmüne geçer.

Demek insan, Ellah'ı tanımazsa ölüm hem kendisi, hem de mevcudat-ı âlem hakkında mezkur manada olur. Bu durumda kısaca ölüm yokluktur, her şey yok olup gidecektir. Böyle bir itikada sahip olan, hadsiz zeval ve firak elemiini çeker. Cenab-ı Hak diyor ki; sizler ölüsünüz. Ancak benim ihya fiilim ile hayat bulursunuz. Beni tanıyan diridir, beni tanımayan ölüdür.

[1] Mesnevi-i Nuriye 196

[2] Zümer 30

ŞERH

Vücut'a intisabını bilen veya intisabı bilinen herbir mevcud, sırr-ı vahdetle, Vâcib-ül Vücut'a mensub bütün mevcudatla münasebetdar olur. Demek herbir şey, o intisab noktasında hadsiz envâr-ı vücuda mazhar olabilir. Fıraklar, zevaller, o noktada yoktur. Bir ân-ı seyyale yaşamak, hadsiz envâr-ı vücuda medardır. Eğer o intisab olmazsa ve bilinmezse, hadsiz fıraklara ve zevallere ve ademlere mazhar olur. Çünkü o halde alâkadar olabileceği herbir mevcuda karşı bir fırakı ve bir iftirakı ve bir zevali vardır. Demek kendi şahsî vücuduna, hadsiz ademler ve fıraklar yüklenir. Bir milyon sene vücudda kalsa da (intisabsız); evvelki noktasındaki o intisabdaki bir an yaşamak kadar olamaz. Onun için ehl-i hakikat demişler ki: "Bir ân-ı seyyale vücud-u münevver, milyon sene bir vücud-u ebtere müreccahtır." Yani: "Vücud-u Vâcib'e nisbet ile bir an vücud, nisbetsiz milyon sene bir vücud müreccahtır." Hem bu sır içindir ki, ehl-i tahkik demişler: "Envâr-ı vücud ise Vâcib-ül Vücut'u tanımakladır."¹

"Bir vakıa-i hayaliyede gördüm ki: İki yüksek dağ var birbirine mukabil. Üstünde dehşetli bir köprü kurulmuş. Köprünün altında pek derin bir dere. Ben o köprünün üstünde bulunuyorum. Dünyayı da, her tarafı karanlık, kesif bir zulümat istila etmişti. Ben sağ tarafıma baktım; nihayetsiz bir zulümat içinde bir mezar-ı ekber gördüm, yani tahayyül ettim. Sol tarafıma baktım; müdhiş zulümat dalgaları içinde azîm fırtınalar, dağdağalar, dâhiyeler hazırlandığını görüyor gibi oldum. Köprünün altına baktım; gayet derin bir uçurum görüyorum zannettim. Bu müdhiş zulümata karşı sönük bir cep fenerim vardı. Onu istimal ettim, yarım yamalak ışıyla baktım. Pek müdhiş bir vaziyet bana göründü. Hattâ önümdeki köprünün başında ve etrafında öyle müdhiş ejderhalar, arslanlar, canavarlar göründü ki; keşke bu cep fenerim olmasa idi, bu dehşetleri görmese idim, dedim. O feneri hangi tarafa çevirdim ise, öyle dehşetler aldım. "Eyvah! Şu fener, başıma beladır" dedim. Ondan kuzdım; o cep fenerini yere çarptım, kırdım.

Güya onun kırılması, dünyayı ışıklandıran büyük elektrik lâmbasının düğmesine dokundum gibi birden o zulümat boşandı. Her taraf o lâmbanın nuru ile doldu. Herşeyin hakikatını gösterdi. Baktım ki:

O gördüğüm köprü, gayet muntazam yerde, ova içinde bir caddedir. Ve sağ

---

[1] Mektubat 289

ŞERH

Vücut'a intisabını bilen veya intisabı bilinen herbir mevcud, sırr-ı vahdetle, Vâcib-ül Vücut'a mensub bütün mevcudatla münasebetdar olur. Demek herbir şey, o intisab noktasında hadsiz envâr-ı vücuda mazhar olabilir. Fıraklar, zevaller, o noktada yoktur. Bir ân-ı seyyale yaşamak, hadsiz envâr-ı vücuda medardır. Eğer o intisab olmazsa ve bilinmezse, hadsiz fıraklara ve zevallere ve ademlere mazhar olur. Çünkü o halde alâkadar olabileceği herbir mevcuda karşı bir fırakı ve bir iftirakı ve bir zevali vardır. Demek kendi şahsî vücuduna, hadsiz ademler ve fıraklar yüklenir. Bir milyon sene vücudda kalsa da (intisabsız); evvelki noktasındaki o intisabdaki bir an yaşamak kadar olamaz. Onun için ehl-i hakikat demişler ki: "Bir ân-ı seyyale vücud-u münevver, milyon sene bir vücud-u ebtere müreccahtır." Yani: "Vücud-u Vâcib'e nisbet ile bir an vücud, nisbetsiz milyon sene bir vücuda müreccahtır." Hem bu sır içindir ki, ehl-i tahkik demişler: "Envâr-ı vücud ise Vâcib-ül Vücut'u tanımakladır."¹

"Bir vakıa-i hayaliyede gördüm ki: İki yüksek dağ var birbirine mukabil. Üstünde dehşetli bir köprü kurulmuş. Köprünün altında pek derin bir dere. Ben o köprünün üstünde bulunuyorum. Dünyayı da, her tarafı karanlık, kesif bir zulümat istila etmişti. Ben sağ tarafıma baktım; nihayetsiz bir zulümat içinde bir mezar-ı ekber gördüm, yani tahayyül ettim. Sol tarafıma baktım; müdhiş zulümat dalgaları içinde azîm fırtınalar, dağdağalar, dâhiyeler hazırlandığını görüyor gibi oldum. Köprünün altına baktım; gayet derin bir uçurum görüyorum zannettim. Bu müdhiş zulümata karşı sönük bir cep fenerim vardı. Onu istimal ettim, yarım yamalak ışıyla baktım. Pek müdhiş bir vaziyet bana göründü. Hattâ önümdeki köprünün başında ve etrafında öyle müdhiş ejderhalar, arslanlar, canavarlar göründü ki; keşke bu cep fenerim olmasa idi, bu dehşetleri görmese idim, dedim. O feneri hangi tarafa çevirdim ise, öyle dehşetler aldım. "Eyvah! Şu fener, başıma beladır" dedim. Ondan kuzdım; o cep fenerini yere çarptım, kırdım.

Güya onun kırılması, dünyayı ışıklandıran büyük elektrik lâmbasının düğmesine dokundum gibi birden o zulümat boşandı. Her taraf o lâmbanın nuru ile doldu. Herşeyin hakikatını gösterdi. Baktım ki:

O gördüğüm köprü, gayet muntazam yerde, ova içinde bir caddedir. Ve sağ

---

[1] Mektubat 289

ŞERH

- 1) Gece ve gündüz.
  - 2) Mevsimler ve seneler.
  - 3) Asırlar ve devirler.
- b) Mekan itibariyle;
- 1) Cevv-i hava
  - 2) Yeryüzü
  - 3) Küre-i arzın içi
  - 4) Sema

Zaman itibariyle dünyaya bakıldığında, dikkat edilirse gece ve gündüz, dört mevsim ve seneler, asırlar ve devirler cihetiyle sabit olmadığı, yani geçici, seyyal, aldatıcı, seyyar, kararsız ve inkılâba maruz olduğu görülecektir. Gece ve gündüzü, mevsimler ve seneleri, asırları ve devirleri durdurmak ve bunların önüne geçmek mümkün müdür? Zaman itibariyle anlaşıldı ki; bu rükünleri durdurmak mümkün değildir. Öyle ise zaman itibariyle dünya ve içindeki mevcudat fanidir, ölüme mahkumdur.

Hem mekan itibariyle dahi cev-v-i hava, zemin yüzü, Küre-i Arz'ın iç kısmı ve sema âlemi zelzelelidir, durmuyor, devamlı değişiyor. İstersen başını kaldır, cev-v-i havaya bak! Daima bulutlarla dolup boşalmakta, yağmur, kar, dolu, şimşek, gök gürültüsü gibi hadiselerle daimi çalkalanmaktadır. Şimdi dünya hanesinin tabanı olan zemin yüzüne bak! Mevt ve hayat cihetinde daima tebeddül ve teğayyürdedir. Küre-i Arz, sür'atli iki hareketiyle daima değişiyor ve yaşıyor. Küre-i arzın hareketinden doğan bu tebeddül ve teğayyürü durdurmak mümkün müdür? Zeminin içi ise; daimi inkılab ve zelzelelerle doludur. Dünya hanesinin tavanı olan semaya gelince; seyyaratın harekâtıyla, ay ve güneşin tutulmasıyla, yıldızların sukutuyla sema âleminin dahi sabit olmadığı tezahür eder. Güneş, yüzündeki lekeler sebebiyle devamlı yıpranıyor, o da tahribe maruzdur. Semadaki tebeddülât ve teğayyürât, zemin yüzüne göre daha yavaştır.

Demek dünya sarayının temelleri zaman itibarıyla üç, mekân itibariyle de dört olmak üzere yedi rükün üzerine kurulmuştur ve bu rükünlerin hepsi

ŞERH

- 1) Gece ve gündüz.
  - 2) Mevsimler ve seneler.
  - 3) Asırlar ve devirler.
- b) Mekan itibariyle;
- 1) Cevv-i hava
  - 2) Yeryüzü
  - 3) Küre-i arzın içi
  - 4) Sema

Zaman itibariyle dünyaya bakıldığında, dikkat edilirse gece ve gündüz, dört mevsim ve seneler, asırlar ve devirler cihetiyle sabit olmadığı, yani geçici, seyyal, aldatıcı, seyyar, kararsız ve inkılâba maruz olduğu görülecektir. Gece ve gündüzü, mevsimler ve seneleri, asırları ve devirleri durdurmak ve bunların önüne geçmek mümkün müdür? Zaman itibariyle anlaşıldı ki; bu rükünleri durdurmak mümkün değildir. Öyle ise zaman itibariyle dünya ve içindeki mevcudat fanidir, ölüme mahkumdur.

Hem mekan itibariyle dahi cev-v-i hava, zemin yüzü, Küre-i Arz'ın iç kısmı ve sema âlemi zelzelelidir, durmuyor, devamlı değişiyor. İstersen başını kaldır, cev-v-i havaya bak! Daima bulutlarla dolup boşalmakta, yağmur, kar, dolu, şimşek, gök gürültüsü gibi hadiselerle daimi çalkalanmaktadır. Şimdi dünya hanesinin tabanı olan zemin yüzüne bak! Mevt ve hayat cihetinde daima tebeddül ve teğayyürdedir. Küre-i Arz, sür'atli iki hareketiyle daima değişiyor ve yaşıyor. Küre-i arzın hareketinden doğan bu tebeddül ve teğayyürü durdurmak mümkün müdür? Zeminin içi ise; daimi inkılab ve zelzelelerle doludur. Dünya hanesinin tavanı olan semaya gelince; seyyaratın harekâtıyla, ay ve güneşin tutulmasıyla, yıldızların sukutuyla sema âleminin dahi sabit olmadığı tezahür eder. Güneş, yüzündeki lekeler sebebiyle devamlı yıpranıyor, o da tahribe maruzdur. Semadaki tebeddülât ve teğayyürât, zemin yüzüne göre daha yavaştır.

Demek dünya sarayının temelleri zaman itibarıyla üç, mekân itibariyle de dört olmak üzere yedi rükün üzerine kurulmuştur ve bu rükünlerin hepsi

ŞERH

sabit olmayıp daimi tezelzülde'dir. Müellif (r.a), bu konu ile alakalı olarak Sözler adlı eserinde şöyle buyuruyor:

"Nasıl elimizdeki saat, sureten sabit görünüyor. Fakat içindeki çarkların harekâtıyla, daimî içinde bir zelzele ve âlet ve çarklarının ızdırabları vardır. Aynen onun gibi; kudret-i İlahiyenin bir saat-ı kübrası olan şu dünya, zahirî sabitiyetiyle beraber daimî zelzele ve tegayyürde, fena ve zevalde yuvarlanıyor. Evet dünyaya zaman girdiği için, gece ve gündüz, o saat-ı kübranın saniyelerini sayan iki başlı bir mil hükmündedir. Sene, o saatin dakikalarını sayan bir ibre vaziyetindedir. Asır ise, o saatin saatlerini ta'dad eden bir iğnedir. İşte zaman, dünyayı emvac-ı zeval üstüne atar. Bütün mazi ve istikbali ademe verip, yalnız zaman-ı hazırı vücuda bırakır. Şimdi zamanın dünyaya verdiği şu şekil ile beraber, mekân itibariyle dahi yine dünya zelzeleli, gayr-ı sabit bir saat hükmündedir. Çünkü cevvi-i hava mekânı çabuk tegayyür ettiğinden, bir halden bir hale sür'aten geçtiğinden bazı günde birkaç defa bulutlar ile dolup boşalmakla, saniye sayan milin suret-i tegayyürü hükmünde bir tegayyür veriyor. Şimdi, dünya hanesinin tabanı olan mekân-ı arz ise, yüzü mevt ve hayatça, nebat ve hayvanca pek çabuk tebeddül ettiğinden dakikaları sayan bir mil hükmünde, dünyanın şu ciheti geçici olduğunu gösterir. Zemin yüzü itibariyle böyle olduğu gibi, batnındaki inkılabat ve zelzelelerle ve onların neticesinde cibalin çıkmaları ve hasflar vuku bulması, saatleri sayan bir mil gibi dünyanın şu ciheti ağırca mürur edicidir, gösterir. Dünya hanesinin tavanı olan sema mekânı ise, ecranların harekâtıyla, kuyruklu yıldızların zuhuruyla, kûsufat ve husufatın vuku bulmasıyla, yıldızların sukut etmeleri gibi tegayyürat gösterir ki; semavat dahi sabit değil; ihtiyarlığa, harabiyete gidiyor. Onun tegayyüratı, haftalık saatte günleri sayan bir mil gibi çendan ağır ve geç oluyor. Fakat her halde geçici ve zeval ve harabiyete karşı gittiğini gösterir. İşte dünya, dünya cihetiyle şu yedi rükün üzerinde bina edilmiştir. Şu rükünler, daim onu sarsıyor."¹

Bu dünyaya gelen her insan, on beş yaşına girdiğinde anlar ki; dünya mezkûr yedi rükün üzerine kurulmuş ve daima zelzele halindedir, hiçbir şey kararında

---

[1] Sözler 436-437

ŞERH

sabit olmayıp daimi tezelzülde'dir. Müellif (r.a), bu konu ile alakalı olarak Sözler adlı eserinde şöyle buyuruyor:

"Nasıl elimizdeki saat, sureten sabit görünüyor. Fakat içindeki çarkların harekâtıyla, daimî içinde bir zelzele ve âlet ve çarklarının ızdırabları vardır. Aynen onun gibi; kudret-i İlahiyenin bir saat-ı kübrası olan şu dünya, zahirî sabitiyetiyle beraber daimî zelzele ve tegayyürde, fena ve zevalde yuvarlanıyor. Evet dünyaya zaman girdiği için, gece ve gündüz, o saat-ı kübranın saniyelerini sayan iki başlı bir mil hükmündedir. Sene, o saatin dakikalarını sayan bir ibre vaziyetindedir. Asır ise, o saatin saatlerini ta'dad eden bir iğnedir. İşte zaman, dünyayı emvac-ı zeval üstüne atar. Bütün mazi ve istikbali ademe verip, yalnız zaman-ı hazırı vücuda bırakır. Şimdi zamanın dünyaya verdiği şu şekil ile beraber, mekân itibariyle dahi yine dünya zelzeleli, gayr-ı sabit bir saat hükmündedir. Çünkü cevvi hava mekânı çabuk tegayyür ettiğinden, bir halden bir hale sür'aten geçtiğinden bazı günde birkaç defa bulutlar ile dolup boşalmakla, saniye sayan milin suret-i tegayyürü hükmünde bir tegayyür veriyor. Şimdi, dünya hanesinin tabanı olan mekân-ı arz ise, yüzü mevt ve hayatça, nebat ve hayvanca pek çabuk tebeddül ettiğinden dakikaları sayan bir mil hükmünde, dünyanın şu ciheti geçici olduğunu gösterir. Zemin yüzü itibariyle böyle olduğu gibi, batnındaki inkılabat ve zelzelelerle ve onların neticesinde cibalin çıkmaları ve hasflar vuku bulması, saatleri sayan bir mil gibi dünyanın şu ciheti ağırca mürur edicidir, gösterir. Dünya hanesinin tavanı olan sema mekânı ise, ecranların harekâtıyla, kuyruklu yıldızların zuhuruyla, kûsufat ve husufatın vuku bulmasıyla, yıldızların sukut etmeleri gibi tegayyürat gösterir ki; semavat dahi sabit değil; ihtiyarlığa, harabiyete gidiyor. Onun tegayyüratı, haftalık saatte günleri sayan bir mil gibi çendan ağır ve geç oluyor. Fakat her halde geçici ve zeval ve harabiyete karşı gittiğini gösterir. İşte dünya, dünya cihetiyle şu yedi rükün üzerinde bina edilmiştir. Şu rükünler, daim onu sarsıyor."¹

Bu dünyaya gelen her insan, on beş yaşına girdiğinde anlar ki; dünya mezkûr yedi rükün üzerine kurulmuş ve daima zelzele halindedir, hiçbir şey kararında

---

[1] Sözler 436-437

ŞERH

Bu manaya göre dünya; ebedi âleme giden yolcuların bir anlık istirahatı için kurulmuş bir handır. İşte dünyanın mahiyeti budur. Gelip geçen misafirlerin konup göçtükleri bir yerdir. Unutma ki bu hana uğrayıp tam istirahat etmeden bir müddet sonra göçen her yolcu gibi, sen de göçüp gideceksin. Seni bu handa durdurmazlar. Misafirhane sahibinin sana ihsan ettiği bütün nimetleri de arkada bırakıp öyle gideceksin. Zira yolcu beraberinde getirmediği bir şeyi, beraberinde götürmez. Bu hana tek başına ve çıplak olarak geldin, yine tek başına ve çıplak olarak gideceksin. Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Azimu'-ş-Şan'da bu hakikatı şöyle beyan etmektedir:

وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَىٰ كَمَا خَلَقْتُمُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرْكُتُمَا خَوْلَانَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ

“Allah (c.c), kıyamet gününde şöyle der: **(Zat-ı uluhiyetime kasem olsun ki, siz bizim huzurumuza)** bizim bu yüce mahkememize **(ilk evvel yarattığımız gibi)** çıplak, yalın ayak olarak **(teker teker geldiniz.)** Bugün size arkadaş olacak, size yardım edecek bir kimse ile beraber bulunmamaktasınız. **(Ve size)** dünyada iken bir lütuf olarak **(verip içine daldırdığımız)** kendisini kötüye kullanıp yalnız kendisiyle meşgul bulunduğunuz **(şeyleri)** servet ve zenginliği, çoluk ve çocuğu **(geride bıraktınız.)** Şimdi onlardan hiçbirini beraberinizde bulmamaktasınız, onlardan şimdi hiçbir fâide görmemektesiniz, hepsini dünyada bırakmış bulunuyorsunuz.”¹

Cenab-ı Hak bu ayet-i kerimesiyle manen diyor ki: “Ey insanlar! Dünyada size vermiş olduğum bütün nimetleri dünyadan ayrılırken sizden geri alacağım. Dünyaya sizi çıplak olarak gönderdim, çıplak olarak da huzuruma alacağım. Yalnız setr-i avret için sizi bir kefenle sararlar. Nasıl ki; insan bir yere misafir olarak gittiğinde, misafirhane sahibi ona ihsan ve ikramda bulunur. O insanın o misafirhaneden bir şeyler alıp beraberinde götürmesi nasıl muvafık değilse, bu dünya denilen misafirhaneye gelenlerin de bu dünyadan beraberlerinde bir şeyler götürmesi de öyle muvafık değildir. O halde beraberimizde getirmediğimiz ve yine beraberimizde götürmeyeceğimiz şeylere kalben bağlanmak manasızdır. Müellif (r.a) bu ince manayı şöyle ifade etmektedir:

---

[1] En'am 94

ŞERH

Bu manaya göre dünya; ebedi âleme giden yolcuların bir anlık istirahati için kurulmuş bir handır. İşte dünyanın mahiyeti budur. Gelip geçen misafirlerin konup göçtükleri bir yerdir. Unutma ki bu hana uğrayıp tam istirahat etmeden bir müddet sonra göçen her yolcu gibi, sen de göçüp gideceksin. Seni bu handa durdurmazlar. Misafirhane sahibinin sana ihsan ettiği bütün nimetleri de arkada bırakıp öyle gideceksin. Zira yolcu beraberinde getirmediği bir şeyi, beraberinde götürmez. Bu hana tek başına ve çıplak olarak geldin, yine tek başına ve çıplak olarak gideceksin. Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Azimu'-ş-Şan'da bu hakikatı şöyle beyan etmektedir:

وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَىٰ كَمَا خَلَقْتُمُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرْكُكُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ

“Allah (c.c), kıyamet gününde şöyle der: **(Zat-ı uluhiyetime kasem olsun ki, siz bizim huzurumuza)** bizim bu yüce mahkememize **(ilk evvel yarattığımız gibi)** çıplak, yalın ayak olarak **(teker teker geldiniz.)** Bugün size arkadaş olacak, size yardım edecek bir kimse ile beraber bulunmamaktasınız. **(Ve size)** dünyada iken bir lütuf olarak **(verip içine daldırdığımız)** kendisini kötüye kullanıp yalnız kendisiyle meşgul bulunduğunuz **(şeyleri)** servet ve zenginliği, çoluk ve çocuğu **(geride bıraktınız.)** Şimdi onlardan hiçbirini beraberinizde bulmamaktasınız, onlardan şimdi hiçbir fâide görmemektesiniz, hepsini dünyada bırakmış bulunuyorsunuz.”¹

Cenab-ı Hak bu ayet-i kerimesiyle manen diyor ki: “Ey insanlar! Dünyada size vermiş olduğum bütün nimetleri dünyadan ayrılırken sizden geri alacağım. Dünyaya sizi çıplak olarak gönderdim, çıplak olarak da huzuruma alacağım. Yalnız setr-i avret için sizi bir kefenle sararlar. Nasıl ki; insan bir yere misafir olarak gittiğinde, misafirhane sahibi ona ihsan ve ikramda bulunur. O insanın o misafirhaneden bir şeyler alıp beraberinde götürmesi nasıl muvafık değilse, bu dünya denilen misafirhaneye gelenlerin de bu dünyadan beraberlerinde bir şeyler götürmesi de öyle muvafık değildir. O halde beraberimizde getirmediğimiz ve yine beraberimizde götürmeyeceğimiz şeylere kalben bağlanmak manasızdır. Müellif (r.a) bu ince manayı şöyle ifade etmektedir:

---

[1] En'am 94

ŞERH

Said'dir. Bu âyet Risale-i Nur tercümanı olan Said'i "meyyit" ünvanıyla göstermesinin bir hikmeti budur ki:

Mevtin muammasını ve tılsımını Risale-i Nur ile o açmış, o dehşetli yüzün altında ehl-i imana çok ünsiyetli, sürurlu, nurlu bir hakikat keşfedip isbat etmiş. Ve mevt-âlûd hayat-ı fâniyede boğulan ehl-i ilhada karşı, bâkiyane hayat-âlûd muvakkat bir mevt-i zahirî ile galibane mukabele eder. هَا فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا sırrına mazhar olan ehl-i ilhad, gayr-ı meşru müştehiyatının ibahesiyle süslendirmesine mukabil, Risale-i Nur, mevti o aldatıcı, fâni hayata karşı çıkarıp lezzet ve zînetini zîr ü zeber eder. Ve der ve isbat eder ki: "Mevt ehl-i dalalet için i'dam-ı ebedîdir ve o dehşetli darağacından kurtaran ve mevti mübarek bir terhis tezkeresine çeviren yalnız Kur'an ve imandır. İşte bunun içindir ki, bu hakikat-ı muazzama-i mevtiye Risale-i Nur'da gayet mühim ve geniş bir mevki almış; hattâ ekser hücumunda mevti elinde tutup ehl-i dalaletin başına vurur, aklını başına getirmeye çalışır."¹

Rabıta-i mevt, Risale-i Nur'un pek çok yerlerinde tafsilatıyla izah edilmiştir. 26. Lem'alhtiyyarlar Risalesi, 4. Şua Hasbiye Risalesi, 3. Lem'a, 17. Sözdeki Farisi fıkralar, Küçük Sözler, Haşir Risalesi, 23. Söz gibi eserler nümune olarak zikredilebilir. Bu eserler, müdakkikane ve mütefekkirane okunduğu zaman, rabıta-i mevt hakikati vuzuhla inkişaf edecektir. İnşaallah.

---

[1] Şualar, s.695-696.

ŞERH

Said'dir. Bu âyet Risale-i Nur tercümanı olan Said'i "meyyit" ünvanıyla göstermesinin bir hikmeti budur ki:

Mevtin muammasını ve tılsımını Risale-i Nur ile o açmış, o dehşetli yüzün altında ehl-i imana çok ünsiyetli, sürurlu, nurlu bir hakikat keşfedip isbat etmiş. Ve mevt-âlûd hayat-ı fâniyede boğulan ehl-i ilhada karşı, bâkiyane hayat-âlûd muvakkat bir mevt-i zahirî ile galibane mukabele eder. *هَاتِلَةُ فِي الطَّلَامَاتِ لَيْسَ يَخَارِجُ مِنْهَا* sırrına mazhar olan ehl-i ilhad, gayr-ı meşru müştehiyatının ibahesiyle süslendirmesine mukabil, Risale-i Nur, mevti o aldatıcı, fâni hayata karşı çıkarıp lezzet ve zînetini zîr ü zeber eder. Ve der ve isbat eder ki: "Mevt ehl-i dalalet için i'dam-ı ebedîdir ve o dehşetli darağacından kurtaran ve mevti mübarek bir terhis tezkeresine çeviren yalnız Kur'an ve imandır. İşte bunun içindir ki, bu hakikat-ı muazzama-i mevtiye Risale-i Nur'da gayet mühim ve geniş bir mevki almış; hattâ ekser hücumunda mevti elinde tutup ehl-i dalaletin başına vurur, aklını başına getirmeye çalışır.¹

Rabıta-i mevt, Risale-i Nur'un pek çok yerlerinde tafsilatıyla izah edilmiştir. 26. Lem'alhtiyyarlar Risalesi, 4. Şua Hasbiye Risalesi, 3. Lem'a, 17. Sözdeki Farisi fıkralar, Küçük Sözler, Haşir Risalesi, 23. Söz gibi eserler nümune olarak zikredilebilir. Bu eserler, müdakkikane ve mütefekkirane okunduğu zaman, rabıta-i mevt hakikati vuzuhla inkişaf edecektir. İnşaallah.

---

[1] Şualar, s.695-696.

METİN

ÜÇÜNCÜ TELVİH: Velayet, bir hüccet-i risalettir; tarikat, bir bürhan-ı şeriattır Çünkü risaletin tebliğ ettiği hakaik-i imaniyeyi, velayet bir nevi şuhud-u kalbî ve zevk-i ruhanî ile aynelyakîn derecesinde görür, tasdik eder. Onun tasdiki, risaletin hakkaniyetine kat'î bir hüccettir. Şariat ders verdiği ahkâmın hakaikini, tarikat zevkiyle, keşfiyle ve ondan istifadesiyle ve istifazasıyla o ahkâm-ı şeriatin hak olduğuna ve Hak'tan geldiğine bir bürhan-ı bahirdir.

ŞERH

(ÜÇÜNCÜ TELVİH: Velayet, bir hüccet-i risalettir; tarikat, bir bürhan-ı şeriattır.)**Velilik, peygamberliğin; tarikat ise şeriatin bir delilidir. (Çünkü risaletin tebliğ ettiği hakaik-i imaniyeyi, velayet bir nevi şuhud-u kalbî ve zevk-i ruhanî ile aynelyakîn derecesinde görür, tasdik eder. Onun tasdiki, risaletin hakkaniyetine kat'î bir hüccettir.)** Kur'an'da ve ehadis-i Nebeviyede beyan edilen bütün hakaiki, veli kalb gözüyle müşahede eder.

Mesela; Kur'an, Cennet ve Cehennemden bahseder. O da keşfeder ve Kur'an'ın bahsettiği hakaikin hak olduğunu ayne'l-yakin bir surette tasdik eder. Hem mesela; Peygamber Ellah'ı esma ve sıfatıyla tarif ve tavsif eder. O da alemde ve kendisinde tecelli eden esma ve sıfat-ı İlahiyeyi keşfen müşahede eder. Onun bu müşahedesi, Peygamberi tasdik hükmüne geçmiştir. Çünkü peygamberin haber verdiği hakaiki kalben keşfetmiştir. **(Şariat ders verdiği ahkâmın hakaikini, tarikat zevkiyle, keşfiyle ve ondan istifadesiyle ve istifazasıyla o ahkâm-ı şeriatin hak olduğuna ve Hak'tan geldiğine bir bürhan-ı bahirdir.)** Şeriatin en büyük emri tevhid, daha sonra haşir akidesidir. Zira şeriatin menbaı olan Kur'an ve hadisin en birinci davası tevhid ve haşirdir. Diğer ahkam ise daha sonra gelir. Veli, başta tevhid ve haşir olmak üzere o hakaiki kalb şuhuduyla keşfeder ve ayne'l-yakin mertebesinde tasdik eder.

Velayet, peygamberliğin delilidir. Zira peygamberlere vahyolunan hakikatleri, ehl-i velayet keşfen görüp tasdik eder. Evliyaların keşfiyatı, aynı anda peygamberlerin

METİN

ÜÇÜNCÜ TELVİH: Velayet, bir hüccet-i risalettir; tarikat, bir bürhan-ı şeriattır Çünkü risaletin tebliğ ettiği hakaik-i imaniyeyi, velayet bir nevi şuhud-u kalbî ve zevk-i ruhanî ile aynelyakîn derecesinde görür, tasdik eder. Onun tasdiki, risaletin hakkaniyetine kat'î bir hüccettir. Şeriat ders verdiği ahkâmın hakaikini, tarikat zevkiyle, keşfiyle ve ondan istifadesiyle ve istifazasıyla o ahkâm-ı şeriatın hak olduğuna ve Hak'tan geldiğine bir bürhan-ı bahirdir.

ŞERH

(ÜÇÜNCÜ TELVİH: Velayet, bir hüccet-i risalettir; tarikat, bir bürhan-ı şeriattır.)¹elilik, peygamberliğin; tarikat ise şeriatın bir delilidir. **(Çünkü risaletin tebliğ ettiği hakaik-i imaniyeyi, velayet bir nevi şuhud-u kalbî ve zevk-i ruhanî ile aynelyakîn derecesinde görür, tasdik eder. Onun tasdiki, risaletin hakkaniyetine kat'î bir hüccettir.)** Kur'an'da ve ehadis-i Nebeviyede beyan edilen bütün hakaiki, veli kalb gözüyle müşahede eder.

Mesela; Kur'an, Cennet ve Cehennemden bahseder. O da keşfeder ve Kur'an'ın bahsettiği hakaikin hak olduğunu ayne'l-yakin bir surette tasdik eder. Hem mesela; Peygamber Ellah'ı esma ve sıfatıyla tarif ve tavsif eder. O da alemde ve kendisinde tecelli eden esma ve sıfat-ı İlahiyeyi keşfen müşahede eder. Onun bu müşahedesi, Peygamberi tasdik hükmüne geçmiştir. Çünkü peygamberin haber verdiği hakaiki kalben keşfetmiştir. **(Şeriat ders verdiği ahkâmın hakaikini, tarikat zevkiyle, keşfiyle ve ondan istifadesiyle ve istifazasıyla o ahkâm-ı şeriatın hak olduğuna ve Hak'tan geldiğine bir bürhan-ı bahirdir.)** Şeriatın en büyük emri tevhid, daha sonra haşir akidesidir. Zira şeriatın menbâi olan Kur'an ve hadisin en birinci davası tevhid ve haşirdir. Diğer ahkam ise daha sonra gelir. Veli, başta tevhid ve haşir olmak üzere o hakaiki kalb şuhuduyla keşfeder ve ayne'l-yakin mertebesinde tasdik eder.

Velayet, peygamberliğin delilidir. Zira peygamberlere vahyolunan hakikatleri, ehl-i velayet keşfen görüp tasdik eder. Evliyaların keşfiyatı, aynı anda peygamberlerin

ŞERH

terakkilerinde Muhammed'in (a.s.m) risaletini ve sadıkiyetini ve en yüksek mertebe-i hakkaniyette bulunduğunu keşfen ve şuhuden görüp müttefikan ve mütetabıkan nübüvvetine şehadetleri öyle bir imzadır ki; onların umumu kadar bir yüksek mertebe-i kemalâtı kazanmayan o imzayı bozamaz.”¹

Ellah (c.c), vahiy yoluyla peygamberlere vücub-u vücud ve vahdetini bildiriyor, ef'al, esma ve sıfatıyla kendisini tanıttırıyor, erkan-ı imaniye ve esasat-ı İslamiyeyi tarif ediyor. Veli ise, vahiy yoluyla peygamberlere bildirilen bu hakikatleri kalben keşfediyor. Aradaki fark çok büyüktür. Sırr-ı veraset-i nübüvveti mazhar olan ve asfiya makamını ihraz eden zevat-ı aliye ise, evliyanın kalben keşfettiği bu hakaiki aklen dahi isbat etmişlerdir. Hem evliya makamında bulunanlar, kendi iradeleriyle amel etmekle bu hakikatleri kalben keşfederler. Asfiya makamında bulunanlar ise, tavzif edildikleri için evliyalar gibi o kadar uzun süre amel etmeye mecbur değillerdir.

Peygamberlerin mu'cizeleri, onlara ittiba etmeleri sebebiyle ikram ve keramet nev'inden evliyalara da nasip olur. Ancak velayetteki asıl hedef, böyle bir keramete mazhar olmak ve o kerameti izhar etmek değildir. Belki asıl hedef, Ellah'ın peygamberlere bizzat tarif ettiği hakaiki, peygamberlere ve vahy-i semaviye tabi olarak kendi iradesiyle amel ede ede keşfetmeye çalışmaktır. Cenab-ı Hak, bu kesb neticesinde rahmetiyle velinin kalbindeki perdeyi kaldırır, perde kalktıktan sonra peygamberlerin vahy-i semavi ile bildirdiği hakaiki veli, kabiliyetine göre keşfen görür. Bununla beraber ne kadar keşfederse etsin, yine Ellah'ın vahy-i semavi ile peygamberlere tarif ettiği hakaiki tam manasıyla kavuşamaz. Bu keşfiyat, tasdik-i risalet noktasında bir delildir. Zira evliyaullah: "Peygamberlerin haber verdikleri hakaiki, biz keşfen görüyoruz." diyorlar. Cenab-ı Hak da onların bu sözlerinin tasdiki ve gördüklerinin hakkaniyetine delil olmak için onlara keramet ihsan ediyor. Mesela, evliya keşif ve keramet gösterir. Bu keşif ve keramet, avam-ı nasın imanlarının kurtulmasına ve hidayete vasıl olmalarına sebeptir ve peygamberlerin davaları hak olduğunun bir hüccetidir.

Evliyaların keşfiyatı, yeni bir hükmü tesbit etmek için değildir. Belki

---

[1] Şualar, s.628.

ŞERH

terakkilerinde Muhammed'in (a.s.m) risaletini ve sadıkiyetini ve en yüksek mertebe-i hakkaniyette bulunduğunu keşfen ve şuhuden görüp müttefikan ve mütetabıkan nübüvvetine şehadetleri öyle bir imzadır ki; onların umumu kadar bir yüksek mertebe-i kemalâtı kazanmayan o imzayı bozamaz.”¹

Ellah (c.c), vahiy yoluyla peygamberlere vücub-u vücud ve vahdetini bildiriyor, ef'al, esma ve sıfatıyla kendisini tanıttırıyor, erkan-ı imaniye ve esasat-ı İslamiyeyi tarif ediyor. Veli ise, vahiy yoluyla peygamberlere bildirilen bu hakikatleri kalben keşfediyor. Aradaki fark çok büyüktür. Sırr-ı veraset-i nübüvvete mazhar olan ve asfiya makamını ihraz eden zevat-ı aliye ise, evliyanın kalben keşfettiği bu hakaiki aklen dahi isbat etmişlerdir. Hem evliya makamında bulunanlar, kendi iradeleriyle amel etmekle bu hakikatleri kalben keşfederler. Asfiya makamında bulunanlar ise, tavzif edildikleri için evliyalar gibi o kadar uzun süre amel etmeye mecbur değillerdir.

Peygamberlerin mu'cizeleri, onlara ittiba etmeleri sebebiyle ikram ve keramet nev'inden evliyalara da nasip olur. Ancak velayetteki asıl hedef, böyle bir keramete mazhar olmak ve o kerameti izhar etmek değildir. Belki asıl hedef, Ellah'ın peygamberlere bizzat tarif ettiği hakaiki, peygamberlere ve vahy-i semaviye tabi olarak kendi iradesiyle amel ede ede keşfetmeye çalışmaktır. Cenab-ı Hak, bu kesb neticesinde rahmetiyle velinin kalbindeki perdeyi kaldırır, perde kalktıktan sonra peygamberlerin vahy-i semavi ile bildirdiği hakaiki veli, kabiliyetine göre keşfen görür. Bununla beraber ne kadar keşfederse etsin, yine Ellah'ın vahy-i semavi ile peygamberlere tarif ettiği hakaike tam manasıyla kavuşamaz. Bu keşfiyat, tasdik-i risalet noktasında bir delildir. Zira evliyaullah: "Peygamberlerin haber verdikleri hakaiki, biz keşfen görüyoruz." diyorlar. Cenab-ı Hak da onların bu sözlerinin tasdiki ve gördüklerinin hakkaniyetine delil olmak için onlara keramet ihsan ediyor. Mesela, evliya keşif ve keramet gösterir. Bu keşif ve keramet, avam-ı nasın imanlarının kurtulmasına ve hidayete vasıl olmalarına sebeptir ve peygamberlerin davaları hak olduğunun bir hüccetidir.

Evliyaların keşfiyatı, yeni bir hükmü tesbit etmek için değildir. Belki

---

[1] Şualar, s.628.

ŞERH

onların keşfiyatı, peygamberlerin getirdiği ahkâmın hakkaniyetine bir hüccet-ı katıadır. Zira bir hükmün tesbiti, ya bir ayet ile ya da peygamberin sünneti ile mümkündür. Akıl ise nakle tabidir ve onu anlamak içindir. Evliyaullahın keşfi ise, vahye ve akl-ı selime muvafık ise kabul edilir. Aksi takdirde reddedilir.

Hem velayet, bir bürhan-ı şeriattır. Mesela; bir mü'min, Cenab-ı Hakk'ın emri gereği abdest alır. Bu amel, şer'i bir hükümdür. Ehl-i velayet, seyr u sülûk neticesinde Cenab-ı Hakkın tecelliyatına mazhar olur, şer'i bir hüküm olan abdest ibadetinin Kuddus isminden geldiğini ve o isme dayandığını kalben keşfeder. Neticede Kuddus isminibulur. Kuddüs ismini bulduktan sonra, insanın abdest aldığı anda abdest suyuyla günahlarının döküldüğünü ve manen temizlendiğini keşfeder. Velinin bu keşfiyatı, abdesti beyan eden ayet-i kerimenin ve bu husustaki ehadis-i Nebeviyenin hakkaniyetinin hüccet-ı katıası olur. Resul-i Ekrem (a.s.m) buyuruyor ki: "Müslüman yahut mü'min kul, abdest aldığı zaman yüzünü yıkarsa, gözleriyle işlediği günahlar su ile birlikte veya suyun son damlasıyla beraber yüzünden dökülür. Ellerini yıkadığı zaman, elleriyle işlediği günahlar su ile birlikte veya suyun son damlasıyla beraber ellerinden dökülür, gider. Ayaklarını yıkadığı zaman, ayaklarıyla işlediği bütün hatalar, su ile veya suyun son damlasıyla beraber dökülür, gider. Ta ki günahlardan pak olur." ¹ Veli olan zat, bu hakikatı kalb gözüyle müşahede eder. Peygamber Efendimiz ise, bu hakikatın tarifini bizzat Cenab-ı Haktan almış ve öyle görmüş, daha sonra yukarıda mealî verilen hadis-i şerifi ile bizlere bildirmiştir. Veli ise öyle değil. Amel ede ede bakar ki; mü'min her abdest aldığı anda günahları su ile beraber dökülür. Böylece Peygamberin bu ihbarını keşfeder ve doğru olduğunu tasdik eder. Arada çok fark vardır. Zira Peygamber, vahy-i ilahî ile bunu tarif ve talim eder. Veli ise, amel ede ede o tarif ve talime göre o yüksek hakikatî kabiliyetine ve makamına göre keşfeder. Eğer peygamber talim ve tarif buyurmuş olmasaydı, veli o yüksek hakikatleri tek başına keşfedemezdi. Ancak Peygambere ittiba neticesinde o hakaikin keşfine muvaffak olur.

Demek ehl-i velayetin keşfi, şeriâtın hakkaniyetine bir delildir. Şeriât,

---

[1] Müslim, Kitabu't-Tahare, 244.

ŞERH

onların keşfiyatı, peygamberlerin getirdiği ahkâmın hakkaniyetine bir hüccet-ı katıadır. Zira bir hükmün tesbiti, ya bir ayet ile ya da peygamberin sünneti ile mümkündür. Akıl ise nakle tabidir ve onu anlamak içindir. Evliyaullahın keşfi ise, vahye ve akl-ı selime muvafık ise kabul edilir. Aksi takdirde reddedilir.

Hem velayet, bir bürhan-ı şeriattır. Mesela; bir mü'min, Cenab-ı Hakk'ın emri gereği abdest alır. Bu amel, şer'i bir hükümdür. Ehl-i velayet, seyr u sülûk neticesinde Cenab-ı Hakkın tecelliyatına mazhar olur, şer'i bir hüküm olan abdest ibadetinin Kuddus isminden geldiğini ve o isme dayandığını kalben keşfeder. Neticede Kuddus isminibulur. Kuddüs ismini bulduktan sonra, insanın abdest aldığı anda abdest suyuyla günahlarının döküldüğünü ve manen temizlendiğini keşfeder. Velinin bu keşfiyatı, abdesti beyan eden ayet-i kerimenin ve bu husustaki ehadis-i Nebeviyenin hakkaniyetinin hüccet-ı katıası olur. Resul-i Ekrem (a.s.m) buyuruyor ki: "Müslüman yahut mü'min kul, abdest aldığı zaman yüzünü yıkarsa, gözleriyle işlediği günahlar su ile birlikte veya suyun son damlasıyla beraber yüzünden dökülür. Ellerini yıkadığı zaman, elleriyle işlediği günahlar su ile birlikte veya suyun son damlasıyla beraber ellerinden dökülür, gider. Ayaklarını yıkadığı zaman, ayaklarıyla işlediği bütün hatalar, su ile veya suyun son damlasıyla beraber dökülür, gider. Ta ki günahlardan pak olur." ¹ Veli olan zat, bu hakikatı kalb gözüyle müşahede eder. Peygamber Efendimiz ise, bu hakikatın tarifini bizzat Cenab-ı Haktan almış ve öyle görmüş, daha sonra yukarıda mealî verilen hadis-i şerifi ile bizlere bildirmiştir. Veli ise öyle değil. Amel ede ede bakar ki; mü'min her abdest aldığı anda günahları su ile beraber dökülür. Böylece Peygamberin bu ihbarını keşfeder ve doğru olduğunu tasdik eder. Arada çok fark vardır. Zira Peygamber, vahy-i ilahî ile bunu tarif ve talim eder. Veli ise, amel ede ede o tarif ve talime göre o yüksek hakikatî kabiliyetine ve makamına göre keşfeder. Eğer peygamber talim ve tarif buyurmuş olmasaydı, veli o yüksek hakikatleri tek başına keşfedemezdi. Ancak Peygambere ittiba neticesinde o hakaikin keşfine muvaffak olur.

Demek ehl-i velayetin keşfi, şeriâtın hakkaniyetine bir delildir. Şeriât,

---

[1] Müslim, Kitabu't-Tahare, 244.

ŞERH

olan fîl-i tezyin ve ihsan ve İsm-i Rab ve Rahîm'in bir cilvesi olan fîl-i terbiye ve in'am; bu daire-i a'zam-ı âlemde, herbiri bir tek hakikat ve bir tek fîl olduklarından, bir tek zâtın vücub-u vücudunu ve vahdetini gösteriyorlar. Aynen öyle de: İsm-i Kuddüs'ün bir mazharı ve bir cilvesi olan fîl-i tanzif ve tathir dahi, o Zât-ı Vâcib-ül Vücud'un hem güneş gibi mevcudiyetini, hem gündüz gibi vahdaniyetini gösteriyorlar. Ve mezkûr tanzim, tevzin, tezyin, tanzif misillü o ef'al-i hakîmane, a'zamî dairede vahdet-i nev'iyeleri noktasında bir tek Sâni'-i Vâhid'i gösterdikleri gibi; esma-i hüsnanın ekserisinin, belki binbir esmanın herbirinin böyle birer cilve-i a'zamı, bu daire-i a'zamda vardır. Ve o cilveden gelen fîl, büyüklüğü nisbetinde vuzuh ve kat'iyetle Vâhid-i Ehad'i gösterir.

Evet herşeyi kanun ve nizamına itaat ettiren hikmet-i âmme ve herşeyi süslendirip yüzünü güldüren inayet-i şamile ve her şeyi sevindirip memnun eden rahmet-i vasia ve zîhayat her şeyi beslendirip lezzetlendiren rızk-ı umumî-i iaşe ve her şeyi umum eşyaya münasebettar ve müstefid ve bir derece mâlik eden hayat ve ihya gibi kâinatın yüzünü güldüren, ışıklandıran bedihî hakikatlar ve vahdanî fiiller; ziya güneşi gösterdiği gibi, birtek Zât-ı Hakîm, Kerim, Rahîm, Rezzak, Hayy ve Muhyî'yi bilbedahe gösteriyorlar...(..)

Evet kâinat sarayını tertemiz tutan bu ulvî, umumî tanzif; elbette İsm-i Kuddüs'ün cilvesi ve muktezasıdır. Evet nasılki bütün mahlukatın tesbihatları İsm-i Kuddüs'e bakar; öyle de bütün nezafetlerini de, Kuddüs ismi ister. Nezafetin bu kudsî intisabındandır ki; *إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ النَّظَّافَةَ* hadîsi, nezafeti imanın nurundan saymı. *إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ النَّظَّافَةَ* âyeti dahi, tahareti muhabbet-i İlahiyenin bir medarı göstermiş.¹

"Ey israflı, iktisadsız.. ey zulümlü, adaletsiz.. ey kirli, nezafetsiz bedbaht insan! Bütün kâinatın ve bütün mevcudatın düstur-u hareketi olan iktisad ve nezafet ve adaleti yapmadığından, umum mevcudata muhalefetinle, manen onların nefretlerine ve hiddetlerine mazhar oluyorsun. Neye dayanıyorsun ki; umum mevcudatı

---

[1] Lem'alar 306-307

ŞERH

olan fîl-i tezyin ve ihsan ve İsm-i Rab ve Rahîm'in bir cilvesi olan fîl-i terbiye ve in'am; bu daire-i a'zam-ı âlemde, herbiri bir tek hakikat ve bir tek fîl olduklarından, bir tek zâtın vücub-u vücudunu ve vahdetini gösteriyorlar. Aynen öyle de: İsm-i Kuddüs'ün bir mazharı ve bir cilvesi olan fîl-i tanzif ve tathir dahi, o Zât-ı Vâcib-ül Vücud'un hem güneş gibi mevcudiyetini, hem gündüz gibi vahdaniyetini gösteriyorlar. Ve mezkûr tanzim, tevzin, tezyin, tanzif misillü o ef'al-i hakîmane, a'zamî dairede vahdet-i nev'iyeleri noktasında bir tek Sâni'-i Vâhid'i gösterdikleri gibi; esma-i hüsnanın ekserisinin, belki binbir esmanın herbirinin böyle birer cilve-i a'zamı, bu daire-i a'zamda vardır. Ve o cilveden gelen fîl, büyüklüğü nisbetinde vuzuh ve kat'iyyetle Vâhid-i Ehad'i gösterir.

Evet herşeyi kanun ve nizamına itaat ettiren hikmet-i âmme ve herşeyi süslendirip yüzünü güldüren inayet-i şamile ve her şeyi sevindirip memnun eden rahmet-i vasia ve zîhayat her şeyi beslendirip lezzetlendiren rızk-ı umumî-i iaşe ve her şeyi umum eşyaya münasebettar ve müstefid ve bir derece mâlik eden hayat ve ihya gibi kâinatın yüzünü güldüren, ışıklandıran bedihî hakikatlar ve vahdanî fiiller; ziya güneşi gösterdiği gibi, birtek Zât-ı Hakîm, Kerim, Rahîm, Rezzak, Hayy ve Muhyî'yi bilbedahe gösteriyorlar...(.)

Evet kâinat sarayını tertemiz tutan bu ulvî, umumî tanzif; elbette İsm-i Kuddüs'ün cilvesi ve muktezasıdır. Evet nasılki bütün mahlukatın tesbihatları İsm-i Kuddüs'e bakar; öyle de bütün nezafetlerini de, Kuddüs ismi ister. Nezafetin bu kudsî intisabındandır ki; *إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ النَّظَّافَةَ* hadîsi, nezafeti imanın nurundan saymış. ¹ *الْمُتَّطَهِّرِينَ* âyeti dahi, tahareti muhabbet-i İlahiyenin bir medarı göstermiş."

"Ey israflı, iktisadsız.. ey zulümlü, adaletsiz.. ey kirli, nezafetsiz bedbaht insan! Bütün kâinatın ve bütün mevcudatın düstur-u hareketi olan iktisad ve nezafet ve adaleti yapmadığından, umum mevcudata muhalefetinle, manen onların nefretlerine ve hiddetlerine mazhar oluyorsun. Neye dayanıyorsun ki; umum mevcudatı

---

[1] Lem'alar 306-307

ŞERH

ilme'l-yakin mertebesine bir misaldir. Zira duman, ateş olan yerden çıkar. Bu adamın gidip ateşi gözüyle görmesi, ayne'l-yakin mertebesine bir misaldir. Ateşin elini yakması ise, hakka'l-yakin mertebesine bir misaldir.

Ehl-i velayetin, ehl-i tasavvufun ve ehl-i sülûkün ıstılahınca ve usul ve üslublarınca salık için evvel emirde lazım gelen hakaik-i imaniyeye olan itikadını ilme'l-yakin derecesinde düzeltmektir. Bu hakaik-i imaniyeyi kalben keşfetmesi ise, ayne'l-yakin mertebesidir. Meratib-i esmayı bitirmesi ise, hakka'l-yakin mertebesidir.

Sual: Ehl-i sülûkün ıstılahınca insan ne zaman hakiki mürid, hakiki talib ve hakiki mü'min olur?

Elcevab: Onların ıstılahınca hakiki mürid, hakiki talib ya da hakiki mü'min, alem-i imkânı bitirip alem-i vücuba kadem basandır. Salık, evvela kalu beladan cennete kadar bütün mümkinatı kabiliyetine göre seyreder. Bu kimse hala hakiki mürid, hakiki talib, hakiki mü'min ünvanını almış değildir. Ne zaman ki; alem-i vücuba kadem basarsa, yani tecelliyat-ı esma-i İlahiyenin keşfine mazhar olursa, işte o zaman hakiki mürid, hakiki talib, hakiki mü'min ismini alır. Ne zaman ef'al, esma ve sıfat-ı İlahiyenin mertebelerini bitirip masivadan kurtulursa, o zaman insan-ı kamil ismini alır.

İHTAR: Ulema-i zahirin keşfe değil, ilme vedelile dayanan ilme'l-yakin suretindeki imanları, sadece keşfe dayanan diğer bütün ehl-i sülûkün imanlarından daha yüksektir. Tasavvuf ıstılahınca insan-ı kamil ve asfiya ünvanını alan zevat-ı aliyelerin imanları müstesna. Zira bu zevat-ı aliye, hem hakaik-i imaniyeyi keşfetmişler, hem de keşfettikleri bu hakaiki delil ve bürhan ile isbat etmişlerdir. İmam-ı Rabbani, Üstad Bediüzzaman, İmam-ı Gazali, Şah-ı Geylani gibi zevat-ı aliye ittifaken böyle hükmetmişlerdir.

Tarikatı ve evliyayı sevmek mutlaka kârdır. Ellah'ın velisi kimdir? En kısa tarifiyle "Ellah'ın dostlarına dost olan kimsedir." Hacı Hulusî Bey de bir dersinde veliyi böyle tarif etmişti.

Hakiki tarikat ve tasavvuf, bu eserde bahsi geçen Gavs-ı Geylani, Seyyid Ahmed-i Rufai, Seyyid Ahmed Bedevî, İmam Gazali, İmam Rabbani gibi zevat-ı aliyenin mesleğidir. Bu zevat-ı aliye bu hakikati yaşamışlardır. Üstad

ŞERH

ilme'l-yakin mertebesine bir misaldir. Zira duman, ateş olan yerden çıkar. Bu adamın gidip ateşi gözüyle görmesi, ayne'l-yakin mertebesine bir misaldir. Ateşin elini yakması ise, hakka'l-yakin mertebesine bir misaldir.

Ehl-i velayetin, ehl-i tasavvufun ve ehl-i sülûkün ıstılahınca ve usul ve üslublarınca salık için evvel emirde lazım gelen hakaik-i imaniyeye olan itikadını ilme'l-yakin derecesinde düzeltmektir. Bu hakaik-i imaniyeyi kalben keşfetmesi ise, ayne'l-yakin mertebesidir. Meratib-i esmayı bitirmesi ise, hakka'l-yakin mertebesidir.

Sual: Ehl-i sülûkün ıstılahınca insan ne zaman hakiki mürid, hakiki talib ve hakiki mü'min olur?

Elcevab: Onların ıstılahınca hakiki mürid, hakiki talib ya da hakiki mü'min, alem-i imkânı bitirip alem-i vücuba kadem basandır. Salık, evvela kalu beladan cennete kadar bütün mümkinatı kabiliyetine göre seyreder. Bu kimse hala hakiki mürid, hakiki talib, hakiki mü'min ünvanını almış değildir. Ne zaman ki; alem-i vücuba kadem basarsa, yani tecelliyat-ı esma-i İlahiyenin keşfine mazhar olursa, işte o zaman hakiki mürid, hakiki talib, hakiki mü'min ismini alır. Ne zaman ef'al, esma ve sıfat-ı İlahiyenin mertebelerini bitirip masivadan kurtulursa, o zaman insan-ı kamil ismini alır.

İHTAR: Ulema-i zahirin keşfe değil, ilme vedelile dayanan ilme'l-yakin suretindeki imanları, sadece keşfe dayanan diğer bütün ehl-i sülûkün imanlarından daha yüksektir. Tasavvuf ıstılahınca insan-ı kamil ve asfiya ünvanını alan zevat-ı aliyelerin imanları müstesna. Zira bu zevat-ı aliye, hem hakaik-i imaniyeyi keşfetmişler, hem de keşfettikleri bu hakaiki delil ve bürhan ile isbat etmişlerdir. İmam-ı Rabbani, Üstad Bediüzzaman, İmam-ı Gazali, Şah-ı Geylani gibi zevat-ı aliye ittifaken böyle hükmetmişlerdir.

Tarikatı ve evliyayı sevmek mutlaka kârdır. Ellah'ın velisi kimdir? En kısa tarifiyle "Ellah'ın dostlarına dost olan kimsedir." Hacı Hulusî Bey de bir dersinde veliyi böyle tarif etmişti.

Hakiki tarikat ve tasavvuf, bu eserde bahsi geçen Gavs-ı Geylani, Seyyid Ahmed-i Rufai, Seyyid Ahmed Bedevî, İmam Gazali, İmam Rabbani gibi zevat-ı aliyenin mesleğidir. Bu zevat-ı aliye bu hakikati yaşamışlardır. Üstad

ŞERH

insanı aldatmak kolaydır. Bu vartadan kurtulmak için ilim sahibi olmak gerektir. Yalnız zahiri ilimleri tahsil etmek de kafi değildir. Maneviyat ehli olmak için ulum-u batınayı da tahsil etmek gerekir. Onun için ehl-i ilim, bütün ulum-u zahiriyyeyi bitirdikten sonra ya gidip tek başıyla bu zahiri ilimlerin hakikatine vakıf olmak için çalışır. Bu nadirattır. Veyahut gidip bir ehliyetli kişinin yanında senelerce kalıp tahsil ettiği ilimlerin hakikatine vakıf olur. Nasıl ki zahiri ilimler ehliyetli kişilerin yanında tahsil edilir. Aynen öyle de o zahiri ilimlerin hakikati de ancak ehliyetli kişilerin yanında tahsil edilir. Bu ulema-i zahir, o ehliyetli kişilerin yanında Kur'an ve ehadis-i Nebeviyede geçen mesailin hakikatini öğrenir ve bunu keşfen görür.

Nasıl ki Resul-i Ekrem (a.s.m) hem Kur'an'ın lafzını okumuş, hem de Kur'an'da geçen mesailin hakikatini keşfetmiş, hususan miraç gecesinde en mükemmel bir surette bu hakikati zevketmiştir. Ehl-i velayet de Mi'rac-ı Ahmedî'nin gölgesi altında Kur'an ve ehadis-i Nebeviyede geçen mesailin hakikatini keşfeder ve geri döner. Böylece tahsil ettiği ilim tekâmül eder.

Ulum-u batına, başlı başına bir ilimdir. Bütün müçtehitler bu yolu kat' etmiştir. Başta hulefa-i erbaa olmak üzere sahabeler, dört mezhep sahipleri ve evliyay-ı izam hazeratı, bütün velayet mertebelerini bitirmişlerdir. Bu meratibi geçtikleri halde yüksek bir ilme ve kabiliyete sahip oldukları ve teşvike fazla muhtaç olmadıkları için onlarda keramet fazla görülmemiştir. Üstad Bediüzzaman Hazretleri de öyleydi. Muhakkiklerde dünyevi keşif ve keramet az görünür. Çünkü onların hedefi, sadece erkan-ı imaniyedir. Bir çocuğa ceviz versen sevinir. Fakat akıllı bir adama ceviz ile altını beraber versen, hangisini alır? Elbette altını alır.

Tasavvuf mesleğinde, keşif ve keramet ceviz hükmündedir. Muhakkikin-i sufiye kerametlere ehemmiyet vermez ve tenezzül de etmez. Evliyay-ı muhakkikin, mesela sahabeden Hulefa-i Raşidin gibi muhakkikler, hiç böyle şeylere rağbet etmemişler, bu hususta ayakları bile ıslanmamıştır. Onların hedefi sadece cemalullahtır. Ellah'ın emrini insanlara söylemektir. İnsan, bu gibi zevat-ı aliye'nin yanına gittiği zaman, sanki bunların maneviyatla hiç alakası yokmuş gibi görünür. Halbuki hakikat-i hal öyle değildir. Bütün meratibi kat' ettikleri halde kendilerinden keramet zahir olmaz. Haşa tasannukarane bir tavır takınmazlar,

ŞERH

insanı aldatmak kolaydır. Bu vartadan kurtulmak için ilim sahibi olmak gerektir. Yalnız zahiri ilimleri tahsil etmek de kafi değildir. Maneviyat ehli olmak için ulum-u batınayı da tahsil etmek gerekir. Onun için ehl-i ilim, bütün ulum-u zahiriyyeyi bitirdikten sonra ya gidip tek başıyla bu zahiri ilimlerin hakikatine vakıf olmak için çalışır. Bu nadirattır. Veyahut gidip bir ehliyetli kişinin yanında senelerce kalıp tahsil ettiği ilimlerin hakikatine vakıf olur. Nasıl ki zahiri ilimler ehliyetli kişilerin yanında tahsil edilir. Aynen öyle de o zahiri ilimlerin hakikati de ancak ehliyetli kişilerin yanında tahsil edilir. Bu ulema-i zahir, o ehliyetli kişilerin yanında Kur'an ve ehadis-i Nebeviyede geçen mesailin hakikatini öğrenir ve bunu keşfen görür.

Nasıl ki Resul-i Ekrem (a.s.m) hem Kur'an'ın lafzını okumuş, hem de Kur'an'da geçen mesailin hakikatini keşfetmiş, hususan miraç gecesinde en mükemmel bir surette bu hakikati zevketmiştir. Ehl-i velayet de Mi'rac-ı Ahmedî'nin gölgesi altında Kur'an ve ehadis-i Nebeviyede geçen mesailin hakikatini keşfeder ve geri döner. Böylece tahsil ettiği ilim tekâmül eder.

Ulum-u batına, başlı başına bir ilimdir. Bütün müçtehitler bu yolu kat' etmiştir. Başta hulefa-i erbaa olmak üzere sahabeler, dört mezhep sahipleri ve evliyay-ı izam hazeratı, bütün velayet mertebelerini bitirmişlerdir. Bu meratibi geçtikleri halde yüksek bir ilme ve kabiliyete sahip oldukları ve teşvike fazla muhtaç olmadıkları için onlarda keramet fazla görülmemiştir. Üstad Bediüzzaman Hazretleri de öyleydi. Muhakkiklerde dünyevi keşif ve keramet az görünür. Çünkü onların hedefi, sadece erkan-ı imaniyedir. Bir çocuğa ceviz versen sevinir. Fakat akıllı bir adama ceviz ile altını beraber versen, hangisini alır? Elbette altını alır.

Tasavvuf mesleğinde, keşif ve keramet ceviz hükmündedir. Muhakkikin-i sufiye kerametlere ehemmiyet vermez ve tenezzül de etmez. Evliyay-ı muhakkikin, mesela sahabeden Hulefa-i Raşidin gibi muhakkikler, hiç böyle şeylere rağbet etmemişler, bu hususta ayakları bile ıslanmamıştır. Onların hedefi sadece cemalullahtır. Ellah'ın emrini insanlara söylemektir. İnsan, bu gibi zevat-ı aliye'nin yanına gittiği zaman, sanki bunların maneviyatla hiç alakası yokmuş gibi görünür. Halbuki hakikat-i hal öyle değildir. Bütün meratibi kat' ettikleri halde kendilerinden keramet zahir olmaz. Haşa tasannukarane bir tavır takınmazlar,

METİN

Halbuki eşyada, kusursuz ve her ciheti hayırlı şeyler, meşrebler, meslekler az bulunur. Alâküllihal bazı kusurlar ve sû'-i istimalât olacak. Çünkü ehil olmayanlar bir işe girseler, elbette sû'-i istimal ederler.

ŞERH

siyasetçiler, ehl-i tarikatın bazı hatalarını tarikata mal edip o hazineyi kapatmak, o menbaı kurutmak, kökünü kazıyıp atmak istemişler. O ulema-i zahir ve ehl-i siyaset, mü'min idiler. Üstad Hazretleri bunlara acımış, bazılarının hatalarıyla tarikatın yürütülemeyeceğini onlara bildirmiş ve her iki taifeyi: "Madem siz alimsiniz ve ehl-i siyasetsiniz. O halde sizin vazifeniz, ehl-i tarikatın hatalarıyla tarikatı mahkum etmek değil; ilim ve iktidarınızla ehl-i tarikatın hatalarını ve su-i istimalatını kitab ve sünnete göre düzeltmektir. Tasavvuf ve tarikatın bu şekilde lekedar olmasına mani olmaktır. Elbette cahiller ve na ehiller bir işe girişse, o işi bozacaktır. O halde tarikat ve tasavvuf, onların hatalarından dolayı mes'ul tutulamaz." Üstad Bediüzzaman Hazretleri, bu eseri telif etmekle tasavvuf ve tarikatın hakikatini isbat etmiş, o hakikati müdafaa etmiş, o hakikatin asırlarca İslamiyete hizmet etmiş olduğunu beyan buyurmuştur.

Eskiden beri bazı siyasetçiler ve bazı ulema-i zahir tarikat ve tasavvuf hakkında "Yalandır, böyle bir şey yoktur." deyip o menbaları tamamen kurutmak istemişlerdir. Peki neden? Çünkü sözde ehl-i tarikat bir kısım ehliyetsiz insanlar, tasavvuf ve tarikatın içine girmişler, bozmuşlar, hatta bir kısmı küfre kadar gitmişlerdir. Onların yaptığı hatalardan dolayı tarikat mahkûm edilemez. Nasıl ki; bugünkü Müslümanların hatalarıyla İslam ve Kur'an mahkûm olamaz. Bugünkü tarikatçıların hatalarıyla da tarikat cerhedilemez. Tarikat hak ve hakikattir. Tarikatı inkar etmek ne kadar hata ise; naehil tarikatçılara ehl-i tarikat namını vermek de o kadar hatadır.

Sual: Tarikatlar içinde bu tahribat ne zaman başladı? Eskiden de var mıydı?

Cevap: Eski zamanda da vardı. Fakat tekye ve zaviyelerin kapanmasıyla sür'atle daha fazla bozuldu.

(Halbuki eşyada, kusursuz ve her ciheti hayırlı şeyler, meşrebler, meslekler az bulunur. Alâküllihal bazı kusurlar ve sû'-i istimalât olacak. Çünkü ehil olmayanlar bir işe girseler, elbette sû'-i istimal ederler.) Zahiri ilimleri tahsil etmeyen, tasavvufa ait ilimleri bilmeyen, tarikatın adabını öğrenmeyen bir kimse, elbette hatadan salim olamaz. Pek çok hurafe ve yanlışları tarikatın içine sokacaktır. İşte böyle bir hataya girmemek için eskide zahiri ilimleri tahsil etmeyen, tarikat ve tasavvufun ne olduğunu bilmeyen kimseler,

METİN

Halbuki eşyada, kusursuz ve her ciheti hayırlı şeyler, meşrebler, meslekler az bulunur. Alâküllihi bazı kusurlar ve sû'-i istimalât olacak. Çünkü ehil olmayanlar bir işe girseler, elbette sû'-i istimal ederler.

ŞERH

siyasetçiler, ehl-i tarikatın bazı hatalarını tarikata mal edip o hazineyi kapatmak, o menbaı kurutmak, kökünü kazıyıp atmak istemişler. O ulema-i zahir ve ehl-i siyaset, mü'min idiler. Üstad Hazretleri bunlara acımış, bazılarının hatalarıyla tarikatın yürütülemeyeceğini onlara bildirmiş ve her iki taifeyi: "Madem siz alimsiniz ve ehl-i siyasetsiniz. O halde sizin vazifeniz, ehl-i tarikatın hatalarıyla tarikatı mahkum etmek değil; ilim ve iktidarınızla ehl-i tarikatın hatalarını ve su-i istimalatını kitab ve sünnete göre düzeltmektir. Tasavvuf ve tarikatın bu şekilde lekedar olmasına mani olmaktır. Elbette cahiller ve na ehiller bir işe girişse, o işi bozacaktır. O halde tarikat ve tasavvuf, onların hatalarından dolayı mes'ul tutulamaz." Üstad Bediüzzaman Hazretleri, bu eseri telif etmekle tasavvuf ve tarikatın hakikatini isbat etmiş, o hakikati müdafaa etmiş, o hakikatin asırlarca İslamiyete hizmet etmiş olduğunu beyan buyurmuştur.

Eskiden beri bazı siyasetçiler ve bazı ulema-i zahir tarikat ve tasavvuf hakkında "Yalandır, böyle bir şey yoktur." deyip o menbaları tamamen kurutmak istemişlerdir. Peki neden? Çünkü sözde ehl-i tarikat bir kısım ehliyetsiz insanlar, tasavvuf ve tarikatın içine girmişler, bozmuşlar, hatta bir kısmı küfre kadar gitmişlerdir. Onların yaptığı hatalardan dolayı tarikat mahkûm edilemez. Nasıl ki; bugünkü Müslümanların hatalarıyla İslam ve Kur'an mahkûm olamaz. Bugünkü tarikatçıların hatalarıyla da tarikat cerhedilemez. Tarikat hak ve hakikattir. Tarikatı inkar etmek ne kadar hata ise; naehil tarikatçılara ehl-i tarikat namını vermek de o kadar hatadır.

Sual: Tarikatlar içinde bu tahribat ne zaman başladı? Eskiden de var mıydı?

Cevap: Eski zamanda da vardı. Fakat tekye ve zaviyelerin kapanmasıyla sür'atle daha fazla bozuldu.

(Halbuki eşyada, kusursuz ve her ciheti hayırlı şeyler, meşrebler, meslekler az bulunur. Alâküllihi bazı kusurlar ve sû'-i istimalât olacak. Çünkü ehil olmayanlar bir işe girseler, elbette sû'-i istimal ederler.) Zahiri ilimleri tahsil etmeyen, tasavvufa ait ilimleri bilmeyen, tarikatın adabını öğrenmeyen bir kimse, elbette hatadan salim olamaz. Pek çok hurafe ve yanlışları tarikatın içine sokacaktır. İşte böyle bir hataya girmemek için eskide zahiri ilimleri tahsil etmeyen, tarikat ve tasavvufun ne olduğunu bilmeyen kimseler,

METİN

Fakat Cenab-ı Hak, âhirette muhasebe-i a'mal düsturuyla, adalet-i Rabbaniyesini, hasenat ve seyyiatın müvazenesiyle gösteriyor. Yani hasenat racih ve ağır gelse, mükâfatlandırır, kabul eder; seyyiat racih gelse cezalandırır, reddeder.

ŞERH

Yani tevhid, haşir, melaike, ruhaniyat, cin gibi hakikatleri keşfetmektir. Risale-i Nur, talebe ve şakirdlerine ilk merhalede bu dersi veriyor. O Zat da bu hakikata mazhar idi. Onun bu hali, tarikatın hakkaniyetinin bir delilidir.

O halde bugünkü nadanlarla tasavvuf ve tarikat mahkûm olamaz. Naehilllerin hataları, tarikat ve tasavvufa mal edilemez. O menbaa itiraz parmağı uzatılamaz. Bu işin ehil ve erbabı, en muannid insanlar tarafından bile tasdik edilmiştir. Müellif (r.a), yerde iken Arş-ı A'zam'ı ve İsrail'in azamet-i heykelini temaşa eden, hârîka bir deha-yı kudsi sahibi olan ve doksan sene maneviyatta terakki edip çalışan ve hakaik-i imaniyeyi ilmelyakîn, aynelyakîn hattâ hakkalyakîn suretinde keşfeden Şeyh-i Geylanî (k.s) gibi¹ bir Zat'ın velayetini bir kısım kafirlerin bile inkar edemediğini şöyle ifade etmiştir:

*"Hazret-i Gavs, o derece yüksek bir mertebeye mâlik ve o derece hârîka bir keramete mazhardır ki, kâfirlerin bir kısmı demiş: "Biz İslâmiyeti kabûl edemiyoruz; fakat Abdülkadir-i Geylânî'yi de inkâr edemiyoruz." Hem evliyayı inkâr eden Vahhâbînin müfrit kısmı dahi Hazret-i Şeyhi inkâr edemiyorlar. Evliya, onun derece-i celâletine yetişmediği bütün ehl-i tarikatca teslim edilmiştir."*²

Evet, evliyaların izn-i İlahi ile böyle manevi bir gücü vardır ve inkar edilemez. Hatta bir kısım evliyayı azime, insanlara zarar vermemesi için cinleri dahi bağlamıştır. Hazret-i Süleyman (a.s) gibi bir peygamber onları maddeten bağlamıştı. Evliyaların bir kısmı ise, onları maddeten değil, manen bağlamışlardır. Bunlar haktır ve gerçektir.

Tasavvuf ve tarikat haktır. Bir kısım nadanların su-i istimalatıyla bu meslek ve meşreb cerhedilemez. **(Fakat Cenab-ı Hak, âhirette muhasebe-i a'mal düsturuyla, adalet-i Rabbaniyesini, hasenat ve seyyiatın müvazenesiyle gösteriyor. Yani hasenat racih ve ağır gelse, mükâfatlandırır, kabul eder; seyyiat racih) üstün (gelse cezalandırır, reddeder.**

---

[1] Şualar 102 ; Mektubat 220

[2] Sikke-i Tasdik-i Gaybi 150

METİN

Fakat Cenab-ı Hak, âhirette muhasebe-i a'mal düsturuyla, adalet-i Rabbaniyesini, hasenat ve seyyiatın müvazenesiyle gösteriyor. Yani hasenat racih ve ağır gelse, mükâfatlandırır, kabul eder; seyyiat racih gelse cezalandırır, reddeder.

ŞERH

Yani tevhid, haşir, melaike, ruhaniyat, cin gibi hakikatleri keşfetmektir. Risale-i Nur, talebe ve şakirdlerine ilk merhalede bu dersi veriyor. O Zat da bu hakikata mazhar idi. Onun bu hali, tarikatın hakkaniyetinin bir delilidir.

O halde bugünkü nadanlarla tasavvuf ve tarikat mahkûm olamaz. Naehilllerin hataları, tarikat ve tasavvufa mal edilemez. O menbaa itiraz parmağı uzatılamaz. Bu işin ehil ve erbabı, en muannid insanlar tarafından bile tasdik edilmiştir. Müellif (r.a), yerde iken Arş-ı A'zam'ı ve İsrail'in azamet-i heykelini temaşa eden, hârika bir deha-yı kudsi sahibi olan ve doksan sene maneviyatta terakki edip çalışan ve hakaik-i imaniyeyi ilmelyakîn, aynelyakîn hattâ hakkalyakîn suretinde keşfeden Şeyh-i Geylanî (k.s) gibi¹ bir Zat'ın velayetini bir kısım kafirlerin bile inkar edemediğini şöyle ifade etmiştir:

*"Hazret-i Gavs, o derece yüksek bir mertebeye mâlik ve o derece hârika bir keramete mazhardır ki, kâfirlerin bir kısmı demiş: "Biz İslâmiyeti kabûl edemiyoruz; fakat Abdülkadir-i Geylânî'yi de inkâr edemiyoruz." Hem evliyayı inkâr eden Vahhâbînin müfrit kısmı dahi Hazret-i Şeyhi inkâr edemiyorlar. Evliya, onun derece-i celâletine yetişmediği bütün ehl-i tarikatca teslim edilmiştir."*²

Evet, evliyaların izn-i İlahi ile böyle manevi bir gücü vardır ve inkar edilemez. Hatta bir kısım evliyay-ı azime, insanlara zarar vermemesi için cinleri dahi bağlamıştır. Hazret-i Süleyman (a.s) gibi bir peygamber onları maddeten bağlamıştı. Evliyaların bir kısmı ise, onları maddeten değil, manen bağlamışlardır. Bunlar haktır ve gerçektir.

Tasavvuf ve tarikat haktır. Bir kısım nadanların su-i istimalatıyla bu meslek ve meşreb cerhedilemez. **(Fakat Cenab-ı Hak, âhirette muhasebe-i a'mal düsturuyla, adalet-i Rabbaniyesini, hasenat ve seyyiatın müvazenesiyle gösteriyor. Yani hasenat racih ve ağır gelse, mükâfatlandırır, kabul eder; seyyiat racih) üstün (gelse cezalandırır, reddeder.**

---

[1] Şualar 102 ; Mektubat 220

[2] Sikke-i Tasdik-i Gaybi 150

METİN

Madem adalet-i İlahiye böyle hükmeder ve hakikat dahi bunu hak görür. Tarikat, yani Sünnet-i Seniyye dairesinde tarikatın hasenatı, seyyiatına kat'iyen müreccah olduğuna delil; ehl-i tarikat, ehl-i dalaletin hücumu zamanında imanlarını muhafaza etmesidir.

ŞERH

(Madem adalet-i İlahiye böyle hükmeder ve hakikat dahi bunu hak görür. Tarikat, yani Sünnet-i Seniyye dairesinde tarikatın hasenatı, seyyiatına kat'iyen müreccah olduğuna delil; ehl-i tarikat, ehl-i dalaletin hücumu zamanında imanlarını muhafaza etmesidir.) Müellif (r.a) burada tarikatın sünnet-i seniyye dairesinde olması kaydını zikretti. Demek ehl-i tarikatın sünnet-i seniyye dairesinde bir itikadı ve ameli olmalıdır. Sünnet-i seniyyeye muhalif itikada sahip olan ve bid'alara tarafdardır olan ehl-i tarikat sayılmaz. Eğer kişi Kitab ve sünnet dairesinde ise, itikadı bozuk değilse, batıl yollara sülûk etmemişse, beşeri cereyanlara tarafdardır değilse, tarikatın adab ve edebine riayet ederse, zikir ve tefekküre devam ile seyr u sülûka başlamışsa ve gayesi de hakaik-i imaniyenin inkişafı ise böyle bir kimsenin tarikatla alakası vardır ve "Ben ehl-i tarikim." diyebilir.

Şah-ı Geylani, Şah-ı Nakşibend, İmam Rabbani gibi hakiki ehl-i tarik ise; bütün peygamberlerin varisidir, Allah'ın bin bir isminin ayinesidir. Her birinin kalbi, hem Arş-ı Rahman'dır, hem de Kâbe'den büyüktür. Bu zevat-ı aliye, Kur'an ve Sünnete ayine olmuşlar; halkı, Kitab ve sünnete davet etmekle istikamet dairesinde onları irşad etmişlerdir. Gayeleri ise, rızay-ı Hak'tan başka bir şey olmamıştır. Bu zevat-ı aliye şatafat ve debdebeden uzak durmuşlar, makam ve mevki peşinde koşmamışlar, enaniyetten şiddetle teberri etmişler, kendi nefisleri için celb-i mal etmemişlerdir.

Tasavvuf, tarikat, velayet, seyr u sülûk haktır. Mi'rac-ı Nebevi'nin (a.s.m) gölgesi ve sayesi altında kalb ayağıyla bir seyr u sülûk ile masivadan geçerek, bin bir ism-i İlahi'nin tecelliyatına mazhar olmak, kalb gözüyle cemalullah ile müşerref olmaktır. Sahabey-i Kiram da bu yolda gitmişler ve hakikate vasıl olmuşlardır. Bu seyr u sülûkun ismi, üç yüz sene sonra tarikat oldu. Yani bu hakikat daha önce de vardı. Tarikatın aslı ve hakikati ayrıdır; nadan ve naehil olanların tarikat namı altında tarikat içine soktukları yanlışları ve su-i istimalleri de bütün bütün ayrıdır. Allah cümlemize hidayet nasib eylesin, sırat-ı müstakimden

METİN

Madem adalet-i İlahiye böyle hükmeder ve hakikat dahi bunu hak görür. Tarikat, yani Sünnet-i Seniyye dairesinde tarikatın hasenatı, seyyiatına kat'iyen müreccah olduğuna delil; ehl-i tarikat, ehl-i dalaletin hücumu zamanında imanlarını muhafaza etmesidir.

ŞERH

(Madem adalet-i İlahiye böyle hükmeder ve hakikat dahi bunu hak görür. Tarikat, yani Sünnet-i Seniyye dairesinde tarikatın hasenatı, seyyiatına kat'iyen müreccah olduğuna delil; ehl-i tarikat, ehl-i dalaletin hücumu zamanında imanlarını muhafaza etmesidir.) Müellif (r.a) burada tarikatın sünnet-i seniyye dairesinde olması kaydını zikretti. Demek ehl-i tarikatın sünnet-i seniyye dairesinde bir itikadı ve ameli olmalıdır. Sünnet-i seniyyeye muhalif itikada sahip olan ve bid'alara tarafdardır olan ehl-i tarikat sayılmaz. Eğer kişi Kitab ve sünnet dairesinde ise, itikadı bozuk değilse, batıl yollara sülûk etmemişse, beşeri cereyanlara tarafdardır değilse, tarikatın adab ve edebine riayet ederse, zikir ve tefekküre devam ile seyr u sülûka başlamışsa ve gayesi de hakaik-i imaniyenin inkişafı ise böyle bir kimsenin tarikatla alakası vardır ve "Ben ehl-i tarikim." diyebilir.

Şah-ı Geylani, Şah-ı Nakşibend, İmam Rabbani gibi hakiki ehl-i tarik ise; bütün peygamberlerin varisidir, Ellah'ın bin bir isminin ayinesidir. Her birinin kalbi, hem Arş-ı Rahman'dır, hem de Kâbe'den büyüktür. Bu zevat-ı aliye, Kur'an ve Sünnete ayine olmuşlar; halkı, Kitab ve sünnete davet etmekle istikamet dairesinde onları irşad etmişlerdir. Gayeleri ise, rızay-ı Hak'tan başka bir şey olmamıştır. Bu zevat-ı aliye şatafat ve debdebeden uzak durmuşlar, makam ve mevki peşinde koşmamışlar, enaniyetten şiddetle teberri etmişler, kendi nefisleri için celb-i mal etmemişlerdir.

Tasavvuf, tarikat, velayet, seyr u sülûk haktır. Mi'rac-ı Nebevi'nin (a.s.m) gölgesi ve sayesi altında kalb ayağıyla bir seyr u sülûk ile masivadan geçerek, bin bir ism-i İlahi'nin tecelliyatına mazhar olmak, kalb gözüyle cemalullah ile müşerref olmaktır. Sahabey-i Kiram da bu yolda gitmişler ve hakikate vasıl olmuşlardır. Bu seyr u sülûkun ismi, üç yüz sene sonra tarikat oldu. Yani bu hakikat daha önce de vardı. Tarikatın aslı ve hakikati ayrıdır; nadan ve naehil olanların tarikat namı altında tarikat içine soktukları yanlışları ve su-i istimalleri de bütün bütün ayrıdır. Ellah cümlemize hidayet nasib eylesin, sırat-ı müstakimden

ŞERH

*"Hulusi'nin bir gailisi var diye hissediyorum. Merak etmesin. Risale-i Nur'un şakirdlerine inayet ve rahmet, nezaret ve himayet ederler. Dünyanın meşakkatleri madem sevab verir, geçerler; o musibetlere karşı sabır içinde şükür ile, metanetle mukabele edilmek gerektir."*¹

Mektubu alıp cebime bıraktım, yoluma devam ettim. Daha merak etmedim."

Hacı Hulusi Bey, Erzurum'da trene binerek yola çıkar. Tren, Alvar Köyü'ne yakın yerden geçerken Hacı Hulusi Bey şöyle der: "Esselamu aleykum ya Alvarlı." Cemaatin tesbitiyle, Alvarlı Muhammed Efendi bütün cemaatiyle beraber ayağa kalkar ve şöyle der: "Ve aleykümüs selam ey Albay! Uğurlar olsun sana" Bu olay, tevatürle sabittir.

Demek her asırda ehlullah vardır. İşte Müellif (r.a)'ın **"Âdi bir samimî ehl-i tarîkat"** tabirinden, yani tarikattan hissesi olan ve kalbi harekete geçen ehl-i tarikattan murad, Alvarlı Muhammed Efendi gibi zevat-ı aliye'dir.

Bir misal daha söyleyelim ki; mes'ele daha iyi anlaşılsın. Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin zamanında Erzincan'da Cimilli Baba isminde pir-i fani salih bir zat varmış. O Zat, Üstad Hazretlerinden yaşça daha büyükmüş. Üstad Hazretleri o günkü mevcut hükümetin ıslahı için devamlı dua ederken, o salih zat ise onların muvaffakiyeti için dua ediyormuş. Üstad Hazretleri, manevi alemde O Zat'a devamlı diyormuş: "Kambur, başıma bela olma, bunların muvaffakiyeti için dua etme."

Üstad Hazretleri ne yapıyorsa manevi alemde bu Zat ikaz olunmuyor. Neticede Erzincan'da büyük bir fitne zuhur eder. Oraya tamamen sefahet girer. O salih zatın tebliğ ve irşadına rağmen onu dinlemezler. Neticede o zat, o şehir ahalisine beddua etmeye başlar. Üstad da O'na şöyle der: "Kambur! Ben sana o zaman dedim, mevcut hükümetin muvaffakiyeti için dua etme. Şimdi de kalkmışsın, bu şehir ahalisine beddua ediyorsun. Bu da yanlış."

O zat çaresiz kalır, beddua eder. O salih zatın bir oğlu ve bir müridi varmış. Onlara der ki: "Şehrin dışına çıkın, şehir gidecek." Onlar: "Sen de çık." derler. "Ben çıkmıyorum. Siz çıkıp gidin, bu şehir gider. Ancak nasıl gideceğini bilmiyorum. Beddua etmemem lazım gelirken, ben beddua ettim. Benim de beraber gitmem lazım."

---

[1] Kastamonu Lahikası 14

ŞERH

*"Hulusi'nin bir gailisi var diye hissediyorum. Merak etmesin. Risale-i Nur'un şakirdlerine inayet ve rahmet, nezaret ve himayet ederler. Dünyanın meşakkatleri madem sevab verir, geçerler; o musibetlere karşı sabır içinde şükür ile, metanetle mukabele edilmek gerektir."*¹

Mektubu alıp cebime bıraktım, yoluma devam ettim. Daha merak etmedim."

Hacı Hulusi Bey, Erzurum'da trene binerek yola çıkar. Tren, Alvar Köyü'ne yakın yerden geçerken Hacı Hulusi Bey şöyle der: "Esselamu aleykum ya Alvarlı." Cemaatın tesbitiyle, Alvarlı Muhammed Efendi bütün cemaatiyle beraber ayağa kalkar ve şöyle der: "Ve aleykümüs selam ey Albay! Uğurlar olsun sana" Bu olay, tevatürle sabittir.

Demek her asırda ehlullah vardır. İşte Müellif (r.a)'ın **"Âdi bir samimî ehl-i tarîkat"** tabirinden, yani tarikattan hissesi olan ve kalbi harekete geçen ehl-i tarikattan murad, Alvarlı Muhammed Efendi gibi zevat-ı aliye'dir.

Bir misal daha söyleyelim ki; mes'ele daha iyi anlaşılsın. Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin zamanında Erzincan'da Cimilli Baba isminde pir-i fani salih bir zat varmış. O Zat, Üstad Hazretlerinden yaşça daha büyükmüş. Üstad Hazretleri o günkü mevcut hükümetin ıslahı için devamlı dua ederken, o salih zat ise onların muvaffakiyeti için dua ediyormuş. Üstad Hazretleri, manevi alemde O Zat'a devamlı diyormuş: "Kambur, başıma bela olma, bunların muvaffakiyeti için dua etme."

Üstad Hazretleri ne yapıyorsa manevi alemde bu Zat ikaz olunmuyor. Neticede Erzincan'da büyük bir fitne zuhur eder. Oraya tamamen sefahet girer. O salih zatın tebliğ ve irşadına rağmen onu dinlemezler. Neticede o zat, o şehir ahalisine beddua etmeye başlar. Üstad da O'na şöyle der: "Kambur! Ben sana o zaman dedim, mevcut hükümetin muvaffakiyeti için dua etme. Şimdi de kalkmışsın, bu şehir ahalisine beddua ediyorsun. Bu da yanlış."

O zat çaresiz kalır, beddua eder. O salih zatın bir oğlu ve bir müridi varmış. Onlara der ki: "Şehrin dışına çıkın, şehir gidecek." Onlar: "Sen de çık." derler. "Ben çıkmıyorum. Siz çıkıp gidin, bu şehir gider. Ancak nasıl gideceğini bilmiyorum. Beddua etmemem lazım gelirken, ben beddua ettim. Benim de beraber gitmem lazım."

---

[1] Kastamonu Lahikası 14

METİN

Birşey daha var ki: Daire-i takvadan hariç, belki daire-i İslâmiyetten hariç bir suret almış bazı meşreblerin ve tarikat namını haksız olarak kendine takanların seyyiatıyla, tarikat mahkûm olamaz.

ŞERH

Bunlar şehirden çıkıp giderler. O zat, askeriye de haber gönderir, onlar da kısmen tedbir alırlar. Bir müddet sonra Erzincan zelzelesi vuku bulur. O Zat'ın oğlu ve müridi kurtulur. Şehir ahalisi ve kendisi deprem sebebiyle vefat ederler. Böylece o zat, Üstadı dinlemediği için böyle bir gadab-ı İlahiye düçar oldu. Oğlu ile müridi iyi insanlarmış. Bu sefer oğlu müride kızar, araları bozulur. Mürid kendi kendine: "Ben kimin yanına gideyim ki; şeyhimin oğlu ile benim aramı bulsun." diye düşünür. Ne yaparsa çare bulamaz. Ona derler: "Cizre'de Şeyh Seyda adında bir zat var, oraya git." Kalkıp oraya gider. Seyda'ya derler: "Erzincan'dan bir adam gelmiş, sizinle görüşmek istiyor." Seyda: "Gelsin." der. Adam gelir derdini Seydaya anlatır. Seyda; "Sana yarın neticeyi haber vereceğim." der. O mürid, ikinci gün Seyda'nın yanına gider. Seyda ona şöyle der: "Ben, bu gece senin derdini sadatlara bildirdim. İnşallah işiniz hallolur. Şeyhinin oğlu artık sana karışmayacak" O mürid Erzincan'a geri döner, bakar ki; şeyhinin oğlunun kendisine karşı tavrı değişmiş. Daha sonra araları tamamen düzelir.

İşte Müellif (r.a.)'ın "**Âdi bir samimî ehl-i tarikat**" tabirinden, yani tarikattan hissesi olan ve kalbi harekete geçen ehl-i tarikattan murad, Cimilli Baba ve Şeyh Seyda gibi zevat-ı aliyedir.

(Birşey daha var ki: Daire-i takvadan hariç, belki daire-i İslâmiyetten hariç bir suret almış bazı meşreblerin ve tarikat namını haksız olarak kendine takanların seyyiatıyla, tarikat mahkûm olamaz.) Müellif (r.a.)'ın bu cümlesi, gayet manidardır ve kendilerine haksız yere ehl-i tarikat namını verenlere bir itabdır. Zira Müellif (r.a), Kitab ve sünneti rehber edinmeyen ehl-i tarikatı iki kısma ayırıyor:

Birinci Kısım: Daire-i takvadan hariç oldukları, yani pek çok günahları irtikab ettikleri halde haksız olarak kendilerine ehl-i tarikat namını verenlerdir. Halbuki ehl-i takva olmayan, günah-ı kebair ve seğairi terk etmeyen, hatta adab-ı tarikata riayet etmeyen bu yolda gidemez. Böyle takva dairesinden hariç bir insana ehl-i tarik denilemez. Şayet denilse haksız yere bu isim verilmiş ve hakiki ehl-i tarikata haksızlık edilmiş olur.

METİN

Birşey daha var ki: Daire-i takvadan hariç, belki daire-i İslâmiyetten hariç bir suret almış bazı meşreblerin ve tarikat namını haksız olarak kendine takanların seyyiatıyla, tarikat mahkûm olamaz.

ŞERH

Bunlar şehirden çıkıp giderler. O zat, askeriye de haber gönderir, onlar da kısmen tedbir alırlar. Bir müddet sonra Erzincan zelzelesi vuku bulur. O Zat'ın oğlu ve müridi kurtulur. Şehir ahalisi ve kendisi deprem sebebiyle vefat ederler. Böylece o zat, Üstadı dinlemediği için böyle bir gadab-ı İlahiye düçar oldu. Oğlu ile müridi iyi insanlarmış. Bu sefer oğlu müride kızar, araları bozulur. Mürid kendi kendine: "Ben kimin yanına gideyim ki; şeyhimin oğlu ile benim aramı bulsun." diye düşünür. Ne yaparsa çare bulamaz. Ona derler: "Cizre'de Şeyh Seyda adında bir zat var, oraya git." Kalkıp oraya gider. Seyda'ya derler: "Erzincan'dan bir adam gelmiş, sizinle görüşmek istiyor." Seyda: "Gelsin." der. Adam gelir derdini Seydaya anlatır. Seyda; "Sana yarın neticeyi haber vereceğim." der. O mürid, ikinci gün Seyda'nın yanına gider. Seyda ona şöyle der: "Ben, bu gece senin derdini sadatlara bildirdim. İnşallah işiniz hallolur. Şeyhinin oğlu artık sana karışmayacak" O mürid Erzincan'a geri döner, bakar ki; şeyhinin oğlunun kendisine karşı tavrı değişmiş. Daha sonra araları tamamen düzelir.

İşte Müellif (r.a.)'ın "**Âdi bir samimî ehl-i tarikat**" tabirinden, yani tarikattan hissesi olan ve kalbi harekete geçen ehl-i tarikattan murad, Cimilli Baba ve Şeyh Seyda gibi zevat-ı aliyledir.

(Birşey daha var ki: Daire-i takvadan hariç, belki daire-i İslâmiyetten hariç bir suret almış bazı meşreblerin ve tarikat namını haksız olarak kendine takanların seyyiatıyla, tarikat mahkûm olamaz.) Müellif (r.a.)'ın bu cümlesi, gayet manidardır ve kendilerine haksız yere ehl-i tarikat namını verenlere bir itabdır. Zira Müellif (r.a), Kitab ve sünneti rehber edinmeyen ehl-i tarikatı iki kısma ayırıyor:

Birinci Kısım: Daire-i takvadan hariç oldukları, yani pek çok günahları irtikab ettikleri halde haksız olarak kendilerine ehl-i tarikat namını verenlerdir. Halbuki ehl-i takva olmayan, günah-ı kebair ve seğairi terk etmeyen, hatta adab-ı tarikata riayet etmeyen bu yolda gidemez. Böyle takva dairesinden hariç bir insana ehl-i tarik denilemez. Şayet denilse haksız yere bu isim verilmiş ve hakiki ehl-i tarikata haksızlık edilmiş olur.

METİN

Merkez-i Hilafet olan İstanbul'u beş yüz elli sene bütün âlem-i Hristiyanîyenin karşısında muhafaza ettiren, İstanbul'da beş yüz yerde fışkıran envâr-ı tevhid ve o merkez-i İslâmiyedeki ehl-i imanın mühim bir nokta-i istinadı, o büyük câmilerin arkalarındaki tekyelerde "Ellah Ellah!" diyenlerin kuvvet-i imaniyeleri ve marifet-i İlahiyeden gelen bir muhabbet-i ruhanî ile cûş u huruşlarıdır. İşte ey akılsız hamiyet-füruşlar ve sahtekâr milliyetperverler! Tarikatın, hayat-ı içtimaiyenizde bu hasenesini çürütecek hangi seyyiatlardır, söyleyiniz?

ŞERH

(Merkez-i Hilafet olan İstanbul'u beş yüz elli sene bütün âlem-i Hristiyanîyenin karşısında muhafaza ettiren, İstanbul'da beş yüz yerde fışkıran envâr-ı tevhid ve o merkez-i İslâmiyedeki ehl-i imanın mühim bir nokta-i istinadı, o büyük câmilerin arkalarındaki tekyelerde "Ellah Ellah!" diyenlerin kuvvet-i imaniyeleri ve marifet-i İlahiyeden gelen bir muhabbet-i ruhanî ile cûş u huruşlarıdır. İşte ey akılsız hamiyet-füruşlar ve sahtekâr milliyetperverler! Tarikatın, hayat-ı içtimaiyenizde bu hasenesini çürütecek hangi seyyiatlardır, söyleyiniz?) İstanbul'u beş yüz elli sene âlem-i Hristiyanîye karşı muhafaza eden, İstanbul'da bulunan camiler, medreseler ve tekyelerdi. İstanbul 1453 senesinde fethedildi. Bu tarihten itibaren beş yüz elli sene sonrası 2003 eder. Demek 2003'den sonra İstanbul, âlem-i Hristiyanîye karşısında kendisini muhafaza edemeyecek bir vaziyete düşecek ve bu tarihten bir müddet sonra merkez-i hilafet olan İstanbul tamamıyla elden gidecektir.

Üstad Bediüzzaman Hazretleri bu eseri yazarken 2003 tarihini görmüş ve kerametkarane bu vahim vaziyeti haber vermiştir. Üstad Bediüzzaman Hazretleri bu eserini takriben elli sene önce yazmıştı.

Üstad Hazretleri **"Merkez-i Hilafet olan İstanbul'u beş yüz elli sene bütün âlem-i Hristiyanîyenin karşısında muhafaza ettiren"** cümlesiyle bir tarihe parmak basıyor. O da İstanbul'un fethinden 550 sene sonraya tekabül eden 2003 senesidir. Müellif (r.a), İstanbul'un fethinden 550 sene sonraya kadar tarikatlar devam edeceğini, daha sonra tarikatların bozulacağını ve hakiki tarikatın kalmayacağını kerametkarane haber veriyor. Elhak verdiği bu haber tahakkuk etmiştir.

Evet Müellif (r.a), mezkur cümleleriyle gizli bir ecnebi komite tarafından İslamiyet aleyhinde tertiplenen çok ehemmiyetli bir entrikadan, çok sinsi bir

METİN

Merkez-i Hilafet olan İstanbul'u beş yüz elli sene bütün âlem-i Hristiyanîyenin karşısında muhafaza ettiren, İstanbul'da beş yüz yerde fışkıran envâr-ı tevhid ve o merkez-i İslâmiyedeki ehl-i imanın mühim bir nokta-i istinadı, o büyük câmilerin arkalarındaki tekyelerde "Ellah Ellah!" diyenlerin kuvvet-i imaniyeleri ve marifet-i İlahiyeden gelen bir muhabbet-i ruhanî ile cûş u huruşlarıdır. İşte ey akılsız hamîyet-füruşlar ve sahtekâr milliyetperverler! Tarîkatın, hayat-ı içtimaiyenizde bu hasenesini çürütecek hangi seyyiatlardır, söyleyiniz?

ŞERH

(Merkez-i Hilafet olan İstanbul'u beş yüz elli sene bütün âlem-i Hristiyanîyenin karşısında muhafaza ettiren, İstanbul'da beş yüz yerde fışkıran envâr-ı tevhid ve o merkez-i İslâmiyedeki ehl-i imanın mühim bir nokta-i istinadı, o büyük câmilerin arkalarındaki tekyelerde "Ellah Ellah!" diyenlerin kuvvet-i imaniyeleri ve marifet-i İlahiyeden gelen bir muhabbet-i ruhanî ile cûş u huruşlarıdır. İşte ey akılsız hamîyet-füruşlar ve sahtekâr milliyetperverler! Tarîkatın, hayat-ı içtimaiyenizde bu hasenesini çürütecek hangi seyyiatlardır, söyleyiniz?) İstanbul'u beş yüz elli sene âlem-i Hristiyanîye karşı muhafaza eden, İstanbul'da bulunan camiler, medreseler ve tekyelerdi. İstanbul 1453 senesinde fethedildi. Bu tarihten itibaren beş yüz elli sene sonrası 2003 eder. Demek 2003'den sonra İstanbul, âlem-i Hristiyanîye karşısında kendisini muhafaza edemeyecek bir vaziyete düşecek ve bu tarihten bir müddet sonra merkez-i hilafet olan İstanbul tamamıyla elden gidecektir.

Üstad Bediüzzaman Hazretleri bu eseri yazarken 2003 tarihini görmüş ve kerametkarane bu vahim vaziyeti haber vermiştir. Üstad Bediüzzaman Hazretleri bu eserini takriben elli sene önce yazmıştı.

Üstad Hazretleri **"Merkez-i Hilafet olan İstanbul'u beş yüz elli sene bütün âlem-i Hristiyanîyenin karşısında muhafaza ettiren"** cümlesiyle bir tarihe parmak basıyor. O da İstanbul'un fethinden 550 sene sonraya tekabül eden 2003 senesidir. Müellif (r.a), İstanbul'un fethinden 550 sene sonraya kadar tarikatlar devam edeceğini, daha sonra tarikatların bozulacağını ve hakiki tarikatın kalmayacağını kerametkarane haber veriyor. Elhak verdiği bu haber tahakkuk etmiştir.

Evet Müellif (r.a), mezkur cümleleriyle gizli bir ecnebi komite tarafından İslamiyet aleyhinde tertiplenen çok ehemmiyetli bir entrikadan, çok sinsi bir

METİN

DÖRDÜNCÜ TELVİH: Meslek-i velayet çok kolay olmakla beraber çok müşkilâtlıdır, çok kısa olmakla beraber çok uzundur, çok kıymetdar olmakla beraber çok hatarlıdır, çok geniş olmakla beraber çok dardır.

ŞERH

(DÖRDÜNCÜ TELVİH: Meslek-i velayet çok kolay olmakla beraber çok müşkilâtlıdır,)seyr u sülûk bir cihette çok kolaydır, bir cihette ise çok müşkilâtlıdır. Erbabının yanında olmazsa, dikkat edilmezse ve şartlarına riayet edilmezse çok müşkilâtlı olur. Fakat erbabının yanında olsa, Kitap ve sünnet de esas tutulsa çok kolay olur. **(çok kısa olmakla beraber çok uzundur,)** Çok kısadır, fakat o kısalığıyla beraber usulüne riayet edilmezse bazen altmış-yetmiş sene altından çıkılmaz, gayet uzun olur. **(çok kıymetdar olmakla beraber çok hatarlıdır,)** Çok kıymetli olmakla beraber çok hatarlıdır, tehlikelidir. Şayet salık yarı yoldan dönse, kendisinin ve başkasının helakine sebep olabilir. **(çok geniş olmakla beraber çok dardır,)** Çok geniş meslek olmakla beraber çok dardır, yani tedbir ve dikkat ister. Salık, tedbire riayet etmezse, o genişlikten darlığa düşebilir.

Hulasa: Şayet salık, rehber olarak kitab ve sünneti esas tutsa, ehliyetli bir mürşidi bulup onun talimatlarına riayet etse, o kişi için meslek-i velayet gayet kolay, gayet kısa, gayet kıymetdar olur. Aksi takdirde gayet zor, gayet uzun, gayet hatarlı ve gayet dar bir cadde olur. Tarihte ehliyetli olmayan kişiler bu mesleğin içine girdiği için bu mesleği bozmuş ve ehliyetsiz insanların yetiştirdiği kişiler de ehliyetsiz olmuştur.

Nasıl ki; zahiri ilimlerin tahsili için ehliyetli bir alime ihtiyaç vardır. Bir

METİN

DÖRDÜNCÜ TELVİH: Meslek-i velayet çok kolay olmakla beraber çok müşkilâtlıdır, çok kısa olmakla beraber çok uzundur, çok kıymetdar olmakla beraber çok hatarlıdır, çok geniş olmakla beraber çok dardır.

ŞERH

(DÖRDÜNCÜ TELVİH: Meslek-i velayet çok kolay olmakla beraber çok müşkilâtlıdır,) Seyr u sülûk bir cihette çok kolaydır, bir cihette ise çok müşkilâtlıdır. Erbabının yanında olmazsa, dikkat edilmezse ve şartlarına riayet edilmezse çok müşkilâtlı olur. Fakat erbabının yanında olsa, Kitap ve sünnet de esas tutulsa çok kolay olur. **(çok kısa olmakla beraber çok uzundur,)** Çok kısadır, fakat o kısalığıyla beraber usulüne riayet edilmezse bazen altmış-yetmiş sene altından çıkılmaz, gayet uzun olur. **(çok kıymetdar olmakla beraber çok hatarlıdır,)** Çok kıymetli olmakla beraber çok hatarlıdır, tehlikelidir. Şayet salık yarı yoldan dönse, kendisinin ve başkasının helakine sebep olabilir. **(çok geniş olmakla beraber çok dardır,)** Çok geniş meslek olmakla beraber çok dardır, yani tedbir ve dikkat ister. Salık, tedbire riayet etmezse, o genişlikten darlığa düşebilir.

Hulasa: Şayet salık, rehber olarak kitab ve sünneti esas tutsa, ehliyetli bir mürşidi bulup onun talimatlarına riayet etse, o kişi için meslek-i velayet gayet kolay, gayet kısa, gayet kıymetdar olur. Aksi takdirde gayet zor, gayet uzun, gayet hatarlı ve gayet dar bir cadde olur. Tarihte ehliyetli olmayan kişiler bu mesleğin içine girdiği için bu mesleği bozmuş ve ehliyetsiz insanların yetiştirdiği kişiler de ehliyetsiz olmuştur.

Nasıl ki; zahiri ilimlerin tahsili için ehliyetli bir alime ihtiyaç vardır. Bir

METİN

Ezcümle: Tarıkatta "seyr-i enfüsî" ve "seyr-i âfâkî" tabirleri altında iki meşreb var.

ŞERH

etmediklerinden nakıs kalmışlar ve bu halleriyle İslamiyet'e zarar vermişlerdir. Kısım-ı ekserisi ise, zahiri ilimleri bitirip seyr u sülûke başladığı halde ya başında bir mürşid-i kamil bulunmayan veya seyr u sülûk esnasındaki zahmet ve meşakatlere tahammül edemeyip bütün meratibi bitiremeyen kimselerin bir cemaatin başına geçip onları irşad etmeye çalışmasından kaynaklanmıştır. Bunların Alem-i İslam'a verdikleri zarar daha büyüktür.

(Ezcümle: Tarıkatta "seyr-i enfüsî" ve "seyr-i âfâkî" tabirleri altında iki meşreb var.) Tarıkatta iki çeşit seyr u sülûk mevcuddur:

Biri: Enfusidir.

Diğeri: Afakidir. Ekser ehl-i velayet, seyr-i enfusi ile gidiyor.

Seyr-i enfüsî, Nakşilerindir. Bu meşrebte olan bir salık, evvela nefisten başlar. Nefisteki bütün meratibi bitirir, nefsinde tecelliyat-ı esmaya mazhar olur. Böylece enaniyetini kırar. Daha sonra alemi, nefesine kıyas ederek tecelliyat-ı esmayı alemde de seyrederek.

Seyr-i afakiye gelince; ekseri Kadiri, Şazeli, Rufai tarikatları bu meşrebtendir. Bu meşrebte olan bir salık, önce afaktan başlar. Zerreden Arş'a kadar bütün alemde tecelli eden esma ve sıfat-ı İlahiyeyi keşfeder, tevhidin esrarını anlar, tabiatı çürütür. Böylece tevhid-i hakikiye girer. Daha sonra nefesine döner, alemde müşahade ettiği tecelliyat-ı esmayı nefsinde de müşahade eder.

Enfüsten afaka olan seyr, afaktan enfüse olan seyre nisbeten daha kolay ve daha tehlikesizdir.

Ehl-i tarikat olan Nakşiler, seyr-i enfusi ile enaniyet putunu kırmışlar; Kadiriler de seyr-i afaki ile tabiat putunu kırmışlardır. Risale-i Nur ise enfusi ve afaki delillerle ene ve tabiat denilen iki putu birden kırmıştır. Müellif (r.a), bu konuda şöyle buyurmaktadır:

"Evet nasılkı ehl-i tarikat, seyr-i enfüsî ve âfâkî ile marifet-i İlahiyede iki yol ile gitmişler ve en kısa ve kolayı ve kuvvetli ve itminanlı yolunu enfüsîde, yani kalbinde zikr-i hafiy-y-i kalble bulmuşlar. Aynen öyle de: Yüksek ehl-i hakikat dahi, marifet ve tasavvur değil, belki ondan çok âlî ve kıymetli olan iman ve tasdikte, iki cadde ile hareket etmişler:

METİN

Ezcümle: Tarıkatta "seyr-i enfüsî" ve "seyr-i âfâkî" tabirleri altında iki meşreb var.

ŞERH

etmediklerinden nakıs kalmışlar ve bu halleriyle İslamiyet'e zarar vermişlerdir. Kısım-ı ekserisi ise, zahiri ilimleri bitirip seyr u sülûke başladığı halde ya başında bir mürşid-i kamil bulunmayan veya seyr u sülûk esnasındaki zahmet ve meşakatlere tahammül edemeyip bütün meratibi bitiremeyen kimselerin bir cemaatin başına geçip onları irşad etmeye çalışmasından kaynaklanmıştır. Bunların Alem-i İslam'a verdikleri zarar daha büyüktür.

(Ezcümle: Tarıkatta "seyr-i enfüsî" ve "seyr-i âfâkî" tabirleri altında iki meşreb var.) Tarıkatta iki çeşit seyr u sülûk mevcuttur:

Biri: Enfusidir.

Diğeri: Afakidir. Ekser ehl-i velayet, seyr-i enfusi ile gidiyor.

Seyr-i enfüsî, Nakşilerindir. Bu meşrebte olan bir salık, evvela nefisten başlar. Nefisteki bütün meratibi bitirir, nefsinde tecelliyat-ı esmaya mazhar olur. Böylece enaniyetini kırar. Daha sonra alemi, nefesine kıyas ederek tecelliyat-ı esmayı alemde de seyreder.

Seyr-i afakiye gelince; ekseri Kadiri, Şazeli, Rufai tarikatları bu meşrebtendir. Bu meşrebte olan bir salık, önce afaktan başlar. Zerreden Arş'a kadar bütün alemde tecelli eden esma ve sıfat-ı İlahiyeyi keşfeder, tevhidin esrarını anlar, tabiatı çürütür. Böylece tevhid-i hakikiye girer. Daha sonra nefesine döner, alemde müşahade ettiği tecelliyat-ı esmayı nefsinde de müşahade eder.

Enfüsten afaka olan seyr, afaktan enfüse olan seyre nisbeten daha kolay ve daha tehlikesizdir.

Ehl-i tarikat olan Nakşiler, seyr-i enfusi ile enaniyet putunu kırmışlar; Kadiriler de seyr-i afaki ile tabiat putunu kırmışlardır. Risale-i Nur ise enfusi ve afaki delillerle ene ve tabiat denilen iki putu birden kırmıştır. Müellif (r.a), bu konuda şöyle buyurmaktadır:

"Evet nasılkı ehl-i tarikat, seyr-i enfüsî ve âfâkî ile marifet-i İlahiyede iki yol ile gitmişler ve en kısa ve kolayı ve kuvvetli ve itminanlı yolunu enfüsîde, yani kalbinde zikr-i hafiy-y-i kalble bulmuşlar. Aynen öyle de: Yüksek ehl-i hakikat dahi, marifet ve tasavvur değil, belki ondan çok âlî ve kıymetli olan iman ve tasdikte, iki cadde ile hareket etmişler:

METİN

O vakit âfâkı nuranî görür Çabuk o seyri bitirir. Enfüsî dairesinde gördüğü hakikatı, büyük bir mikyasta onda da görür. Turuk-u hafiyenin çoğu bu yol ile gidiyor.

ŞERH

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ve salavat-ı şerife gibi ezkâra devam etmekle enaniyetini kırar. Evvela nefisten başlar, hariçten gözünü çeker, doğrudan doğruya kalbine dönüp ona nazar eder, bütün gücüyle لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ diyerek nefsin putunu kıra kıra kalbin içerisinde fütuhata mazhar olur, kalbin Arş-ı Rahman olduğunu anlar, Ellah'ın bin bir isminin tecelliyatını kalbin üzerinde hisseder ve şuhud derecesine çıkar. Çabuk o seyri bitirir. Daha sonra enfusi dairede gördüğü hakikatı, afaka tatbik eder. **(O vakit âfâkı nuranî görür.)** Dünyayı ve içindeki bütün mevcudatı da tecelliyat-ı esmaya ayine görür. **(Çabuk o seyri bitirir. Enfüsî dairesinde gördüğü hakikatı, büyük bir mikyasta onda da)** kainatta da **(görür.)** Enfusi seyri bitirdiği için afaki seyr ona daha rahat gelir.

Her ne kadar seyr-i enfusi ve seyr-i afaki namları altında iki meşreb ile seyr u sülûk yapılsa da salık ister enfüsi, ister afaki seyre muvaffak olsun son mertebeye ulaşınca anlar ki; afakta hiçbir seyri yokmuş, bütün seyri yine enfüsteymiş. Ya bütün afaki ayine-i kalbinde misafir edip tecelliyat-ı esmayı kalbinde seyretmiş veya letaifiyle o alemlere gidip afakta tecelliyat-ı esmayı müşahade etmiştir.

Salık-i rah-ı huda, zerreden Arşa kadar bütün alemleri evvela kendi ayine-i ruhunda seyretmiş. Afakta gördüğü ise yine o kalbinde gördüğüdür. Afaktan nefse dönen veya nefisten afaka çıkan salık, hangi tarz ile giderse gitsin, meratibi bitirince o zaman anlar ki; seyr-i afaki diye bir şey yokmuş, hep seyr-i enfüsi imiş. İnsan kainatın hulasası olduğu için insanda bulunan nûmuneler inkişaf etmiş, öyle görmüş. Müellif (r.a) bu konuyu şöyle ifade etmektedir:

*"Hayatın ziyası olan şuur ile, akıl ile bir insan kendi hanesindeki odalarda gezdiği gibi, o zîhayat kendi aklı ile avalim-i ulviyede ve ruhiyede ve cismaniyede gezer. Yani, o zîşuur ve zîhayat manen o âlemlere misafir gittiği gibi, o âlemler dahi o zîşuurun mir'at-ı ruhuna misafir olup, irtisam ve temessül ile geliyorlar."*¹

(Turuk-u hafiyenin çoğu bu yol ile) enfüsten afaka doğru **(gidiyor.)** Mesela Nakşilerin ekserisi gizli zikrederler, seyr-i enfusi meşrebindedirler. Yani evvela enfüsi daireden başlarlar, sonra afaki daireye dönerler. Kadiriler, Şazelîler,

---

[1] Sözler 506

METİN

O vakit âfâkı nuranî görür Çabuk o seyri bitirir. Enfüsî dairesinde gördüğü hakikatı, büyük bir mikyasta onda da görür. Turuk-u hafiyenin çoğu bu yol ile gidiyor.

ŞERH

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ve salavat-ı şerife gibi ezkâra devam etmekle enaniyetini kırar. Evvela nefisten başlar, hariçten gözünü çeker, doğrudan doğruya kalbine dönüp ona nazar eder, bütün gücüyle لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ diyerek nefsin putunu kıra kıra kalbin içerisinde fütuhata mazhar olur, kalbin Arş-ı Rahman olduğunu anlar, Ellah'ın bin bir isminin tecelliyatını kalbin üzerinde hisseder ve şuhud derecesine çıkar. Çabuk o seyri bitirir. Daha sonra enfusi dairede gördüğü hakikatı, afaka tatbik eder. **(O vakit âfâkı nuranî görür.)** Dünyayı ve içindeki bütün mevcudatı da tecelliyat-ı esmaya ayine görür. **(Çabuk o seyri bitirir. Enfüsî dairesinde gördüğü hakikatı, büyük bir mikyasta onda da)** kainatta da **(görür.)** Enfusi seyri bitirdiği için afaki seyr ona daha rahat gelir.

Her ne kadar seyr-i enfusi ve seyr-i afaki namları altında iki meşreb ile seyr u sülûk yapılsa da salık ister enfüsi, ister afaki seyre muvaffak olsun son mertebeye ulaşınca anlar ki; afakta hiçbir seyri yokmuş, bütün seyri yine enfüsteymiş. Ya bütün afaki ayine-i kalbinde misafir edip tecelliyat-ı esmayı kalbinde seyretmiş veya letaifiyle o alemlere gidip afakta tecelliyat-ı esmayı müşahede etmiştir.

Salık-i rah-ı huda, zerreden Arşa kadar bütün alemleri evvela kendi ayine-i ruhunda seyretmiş. Afakta gördüğü ise yine o kalbinde gördüğüdür. Afaktan nefse dönen veya nefisten afaka çıkan salık, hangi tarz ile giderse gitsin, meratibi bitirince o zaman anlar ki; seyr-i afaki diye bir şey yokmuş, hep seyr-i enfüsi imiş. İnsan kainatın hulasası olduğu için insanda bulunan nûmuneler inkişaf etmiş, öyle görmüş. Müellif (r.a) bu konuyu şöyle ifade etmektedir:

*"Hayatın ziyası olan şuur ile, akıl ile bir insan kendi hanesindeki odalarda gezdiği gibi, o zîhayat kendi aklı ile avalim-i ulviyede ve ruhiyede ve cismaniyede gezer. Yani, o zîşuur ve zîhayat manen o âlemlere misafir gittiği gibi, o âlemler dahi o zîşuurun mir'at-ı ruhuna misafir olup, irtisam ve temessül ile geliyorlar."*¹

(Turuk-u hafiyenin çoğu bu yol ile) enfüsten afaka doğru **(gidiyor.)** Mesela Nakşilerin ekserisi gizli zikrederler, seyr-i enfusi meşrebindedirler. Yani evvela enfüsi daireden başlarlar, sonra afaki daireye dönerler. Kadiriler, Şazelîler,

---

[1] Sözler 506

ŞERH

sünnetin en küçük adabına riayet ederek enaniyetini kırar, heva-i nefsinı terk eder, böylece nefsinı öldürür. Ene yerine هُوَ der, her halukarında هُوَ yi görür ve gösterir. Demek salık, ancak Kitab ve sünnete riayet etmekle enaniyetini kırar, heva-i nefisten kurtulur. Böylece ene gider, هُوَ kalır. İnsanda hem nefsin hevası ve muktezası, hem de Cenab-ı Hakkın esma ve sıfatının tecelliyatı ve muktezeyatı vardır. Nefsin hevası terk edilince, geriye O'nun tecelliyatı kalır. Müellif (r.a) bu konuyu şöyle izah etmektedir:

“Bir cihet kaldı ki, en mühimmi de odur ki, ey nefis! Sen, muhabbetini kendi nefsine sarfediyorsun. Sen, kendi nefsinı kendine mabud ve mahbub yapıyorsun. Herşeyi nefsine feda ediyorsun, âdeta bir nevi rububiyet veriyorsun. Halbuki muhabbetin sebebi, ya kemaldır; zira kemal zâtında sevilir. Yahut menfaattır, yahut lezzettir veyahut hayriyettir, ya bunlar gibi bir sebep tahtında muhabbet edilir. Şimdi ey nefis! Birkaç Sözde kat'î isbat etmişiz ki; asıl mahiyetin kusur, naks, fakr, acizden yoğrulmuştur ki; zulmet, karanlığın derecesi nisbetinde nurun parlaklığını gösterdiği gibi, zıddiyet itibariyle sen, onlarla Fâtır-ı Zülcelal'in kemal, cema, kudret ve rahmetine âyinedarlık ediyorsun.

Demek ey nefis! Nefsine muhabbet değil, belki adavet etmelisin veyahut acımalısın veyahut mutmainne olduktan sonra şefkat etmelisin. Eğer nefsinı seversen, çünkü senin nefsin lezzet ve menfaatin menşeidir, sen de lezzet ve menfaatin zevkine meftunsun. O zerre hükmünde olan lezzet ve menfaat-ı nefsiyeyi, nihayetsiz lezzet ve menfaatlere tercih etme. Yıldız böceği gibi olma. Çünkü o, bütün ahbabını ve sevdiği eşyayı karanlığın vahşetine gark eder, nefsinde bir lem'acık ile iktifa eder. Zira nefsi olan lezzet ve menfaatinle beraber bütün alâkadar olduğun ve bütün menfaatleriyle intifa' ettiğin ve saadetleriyle mes'ud olduğun mevcudatın ve bütün kâinatın menfaatleri, nimetleri, iltifatına tabi bir Mahbub-u Ezelî'yi sevmekliğin lâzımdır. Tâ, hem kendinin, hem bütün onların saadetleriyle mütelezziz olasın. Hem Kemal-i Mutlak'ın muhabbetinden aldığın nihayetsiz bir lezzeti alasın.

Zâten sana, sende senin nefsine olan şedid muhabbetin, onun zâtına karşı muhabbet-i zâtiyedir ki, sen sû'-i istimal edip kendi zâtına sarfediyorsun. Öyle ise nefsindeki eneyi yurt, hüveyi göster ve kâinata dağınık bütün muhabbetlerin, onun esma ve sıfatına karşı verilmiş bir muhabbettir. Sen sû'-i istimal etmişsin,

ŞERH

sünnetin en küçük adabına riayet ederek enaniyetini kırar, heva-i nefsinı terk eder, böylece nefsinı öldürür. Ene yerine هُوَ der, her halukarında هُوَ yi görür ve gösterir. Demek salık, ancak Kitab ve sünnete riayet etmekle enaniyetini kırar, heva-i nefisten kurtulur. Böylece ene gider, هُوَ kalır. İnsanda hem nefsin hevası ve muktezası, hem de Cenab-ı Hakkın esma ve sıfatının tecelliyatı ve muktezeyatı vardır. Nefsin hevası terk edilince, geriye O'nun tecelliyatı kalır. Müellif (r.a) bu konuyu şöyle izah etmektedir:

“Bir cihet kaldı ki, en mühimmi de odur ki, ey nefis! Sen, muhabbetini kendi nefsine sarfediyorsun. Sen, kendi nefsinı kendine mabud ve mahbub yapıyorsun. Herşeyi nefsine feda ediyorsun, âdeta bir nevi rububiyet veriyorsun. Halbuki muhabbetin sebebi, ya kemaldır; zira kemal zâtında sevilir. Yahut menfaattır, yahut lezzettir veyahut hayriyettir, ya bunlar gibi bir sebep tahtında muhabbet edilir. Şimdi ey nefis! Birkaç Sözde kat'î isbat etmişiz ki; asıl mahiyetin kusur, naks, fakr, acizden yoğrulmuştur ki; zulmet, karanlığın derecesi nisbetinde nurun parlaklığını gösterdiği gibi, zıddiyet itibariyle sen, onlarla Fâtır-ı Zülcelal'in kemal, cema, kudret ve rahmetine âyinedarlık ediyorsun.

Demek ey nefis! Nefsine muhabbet değil, belki adavet etmelisin veyahut acımalısın veyahut mutmainne olduktan sonra şefkat etmelisin. Eğer nefsinı seversen, çünkü senin nefsin lezzet ve menfaatin menşeidir, sen de lezzet ve menfaatin zevkine meftunsun. O zerre hükmünde olan lezzet ve menfaat-ı nefsiyeyi, nihayetsiz lezzet ve menfaatlere tercih etme. Yıldız böceği gibi olma. Çünkü o, bütün ahbabını ve sevdiği eşyayı karanlığın vahşetine gark eder, nefsinde bir lem'acık ile iktifa eder. Zira nefsi olan lezzet ve menfaatinle beraber bütün alâkadar olduğun ve bütün menfaatleriyle intifa ettiğin ve saadetleriyle mes'ud olduğun mevcudatın ve bütün kâinatın menfaatleri, nimetleri, iltifatına tabi bir Mahbub-u Ezelî'yi sevmekliğin lâzımdır. Tâ, hem kendinin, hem bütün onların saadetleriyle mütelezziz olasın. Hem Kemal-i Mutlak'ın muhabbetinden aldığın nihayetsiz bir lezzeti alasın.

Zâten sana, sende senin nefsine olan şedid muhabbetin, onun zâtına karşı muhabbet-i zâtîyedir ki, sen sû'-i istimal edip kendi zâtına sarfediyorsun. Öyle ise nefsindeki eneyi yurt, hüveyi göster ve kâinata dağınık bütün muhabbetlerin, onun esma ve sıfatına karşı verilmiş bir muhabbettir. Sen sû'-i istimal etmişsin,

ŞERH

ve tebliğ etmesi lazım gelirken kendisini nazara verir, Kitab ve sünnete gölge olur, kendisini medhettirmekten hoşlanır, el öptürmekten ve dünyevi menfaat takib etmekten başka bir gayesi olmaz. Böylece halkı kendisine köle yapar, neticede hem dall, hem de mudill olur. Ehl-i hakikat zatlar ise daima nefislerini levm ve itab etmişler, nefislerine hiçbir paye ve hüner vermemişler, bütün kemalatı tecelliyat-ı esma-i İlahiyeye vermişler, bütün kusurâtı da nefislerine almışlardır. Bakın! O ehl-i hakikat zatlardan biri olan Üstad Bediüzzaman Hazretleri nefisine hitaben ne diyor:

لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا آتَوْا وَيُجِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا

فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ يَمْقَارَةً مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

Nefs-i emmareme bir sille-i te'dib:

Ey fahre meftun, şöhrete mübtela, medhe düşkün, hodbinlikte bîhemta sersem nefsim! Eğer binler meyve veren incirin menşei olan küçücük bir çekirdeği ve yüz salkım ona takılan üzümün siyah kurucuk çubuğu; bütün o meyveleri, o salkımları kendi hünerleri olduğu ve onlardan istifade edenler o çubuğa, o çekirdeğe medh ve hürmet etmek lâzım olduğu, hak bir dava ise; senin dahi sana yüklenen nimetler için fahre, gurura belki bir hakkın var. Halbuki sen, daim zemme müstehaksın. Zira o çekirdek ve o çubuk gibi değilsin. Senin bir cüz'-i ihtiyarın bulunmakla, o nimetlerin kıymetlerini fahrin ile tenkis ediyorsun. Gururunla tahrîb ediyorsun ve küfranınla ibtal ediyorsun ve temellükle gasbediyorsun. Senin vazifen fahr değil, şükürdür. Sana lâayık olan şöhret değil, tevazudur, hacalettir. Senin hakkın medih değil istiğfardır, nedamettir. Senin kemalin hodbinlik değil, hüdabinliktedir.

Evet sen benim cismimde, âlemdeki tabiata benzersin. İkiniz, hayrı kabul etmek, şerre merci olmak için yaratılmışsınız. Yani fâil ve masdar değilsiniz, belki münfail ve mahalsiniz. Yalnız bir tesiriniz var: O da hayr-ı mutlaktan gelen hayrı, güzel bir surette kabul etmemenizden şerre sebep olmanızdır.

ŞERH

ve tebliğ etmesi lazım gelirken kendisini nazara verir, Kitab ve sünnete gölge olur, kendisini medhettirmekten hoşlanır, el öptürmekten ve dünyevi menfaat takib etmekten başka bir gayesi olmaz. Böylece halkı kendisine köle yapar, neticede hem dall, hem de mudill olur. Ehl-i hakikat zatlar ise daima nefislerini levm ve itab etmişler, nefislerine hiçbir paye ve hüner vermemişler, bütün kemalatı tecelliyat-ı esma-i İlahiyeye vermişler, bütün kusurâtı da nefislerine almışlardır. Bakın! O ehl-i hakikat zatlardan biri olan Üstad Bediüzzaman Hazretleri nefisine hitaben ne diyor:

لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا آتَوْا وَيُجِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا

فَلَا تَحْسَبَنَّ لَهُمْ مِمَّا قَارَءَ مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

Nefs-i emmareme bir sille-i te'dib:

Ey fahre meftun, şöhrete mübtela, medhe düşkün, hodbinlikte bîhemta sersem nefsim! Eğer binler meyve veren incirin menşei olan küçücük bir çekirdeği ve yüz salkım ona takılan üzümün siyah kurucuk çubuğu; bütün o meyveleri, o salkımları kendi hünerleri olduğu ve onlardan istifade edenler o çubuğa, o çekirdeğe medh ve hürmet etmek lâzım olduğu, hak bir dava ise; senin dahi sana yüklenen nimetler için fahre, gurura belki bir hakkın var. Halbuki sen, daim zemme müstehaksın. Zira o çekirdek ve o çubuk gibi değilsin. Senin bir cüz'-i ihtiyarın bulunmakla, o nimetlerin kıymetlerini fahrin ile tenkis ediyorsun. Gururunla tahrib ediyorsun ve küfranınla ibtal ediyorsun ve temellükle gasbediyorsun. Senin vazifen fahr değil, şükürdür. Sana lâayık olan şöhret değil, tevazudur, hacalettir. Senin hakkın medih değil istiğfardır, nedamettir. Senin kemalin hodbinlik değil, hüdabinliktedir.

Evet sen benim cismimde, âlemdeki tabiata benzersin. İkiniz, hayrı kabul etmek, şerre merci olmak için yaratılmışsınız. Yani fâil ve masdar değilsiniz, belki münfail ve mahalsiniz. Yalnız bir tesiriniz var: O da hayr-ı mutlaktan gelen hayrı, güzel bir surette kabul etmemenizden şerre sebep olmanızdır.

ŞERH

Şu an için alem-i mülke bakan beş latifeyi bırakıp alem-i melekuta bakan kalb, ruh, sır, hafi, ehfa denilen beş latifenin hareketini az da olsa beyan etmeye çalışacağız. Ta ki tarikat mevzuu kemaliyle vuzuha kavuşsun.

ALEM-İ İMKAN'IN KEŞFİ

Birincisi: Kalbin hareketidir. Kalb, kumandan olmak üzere aklın elinde olan 10 havass-ı zahire ve batineyi çalıştırır. Bu zahiri ve batini havas çalışmaya başlarken evvela imkân dairesinde küllileşme başlar. Küllileşme demek, salikin yerinde otururken evvela bulunduğu mekanın etrafını, daha sonra bulunduğu şehri, ardından bulunduğu ülkeyi, ardından bütün Küre-i Arzı ve Küre-i Arz'da bulunan meadin, nebatat, hayvanat, cın ve insanları, daha sonra yedi kat semavat alemini ve orada bulunan güneş, ay, yıldızlar ve gezegenleri, melaike ve ruhanileri, ardından yedi kat semavatın fevkinde olan Kürsi'yi ve Arş'ı görüp hissetmesi, kısaca bütün mevcudatı elindeki su gibi seyretmesidir. Kalb ile arşın, mebdde ile müntehanın birleşmesi lazımdır. Çünkü alem, insandan (nur-u Muhammedi'den) yaratıldığı için her bir latife bir alemden gelmiş, o aleme gitmesi lazımdır. Mesela; insandaki kalbin, alemdeki nümunesi Arş'tır. Kalb, Arş'a uzanacak, onunla birleşecektir. Ruh, ruhlar aleminden geldiği için oraya gidecektir. Oraya ulaşmadan tekamül olmaz. Yerine gidecek ki bu mes'eleyi anlasın. Hayalin ve havassın bu gelişmesi, tabir-i diğerle küllileşme, kalb kumandası altında olur. Bu, akıl vasıtasıyla alem-i imkânın keşfidir. Aklın inkişafı, fikrin gelişmesidir.

Alem-i imkânın bu seyrinde salik devamlı terakki halindedir. Bir alt mertebeden bir üst mertebeye, dar daireden geniş daireye doğru bir keşfiyatı vardır. Bu keşfiyat bazen görünür, bazen de gizlenir. Bazen perde açılır, bazen de kapanır. Aynı minval üzere gitmez. Buna meratib-i maneviyede küllileşme veya kevnî seyahat denir.

Alem-i imkân, Cenab-ı Hak ile kul arasındaki maddi, ekvani ve zulmani perdelerden müteşekkildir. Salik, bu seyahatta bulunurken manevi bir zatın, bir üstadın, bir mürşid-i kamilin tasarrufu altında bulunmazsa dalalete saplanabilir.

ŞERH

Şu an için alem-i mülke bakan beş latifeyi bırakıp alem-i melekuta bakan kalb, ruh, sır, hafi, ehfa denilen beş latifenin hareketini az da olsa beyan etmeye çalışacağız. Ta ki tarikat mevzuu kemaliyle vuzuha kavuşsun.

ALEM-İ İMKAN'IN KEŞFİ

Birincisi: Kalbin hareketidir. Kalb, kumandan olmak üzere aklın elinde olan 10 havass-ı zahire ve batineyi çalıştırır. Bu zahiri ve batini havas çalışmaya başlarken evvela imkân dairesinde küllileşme başlar. Küllileşme demek, salikin yerinde otururken evvela bulunduğu mekanın etrafını, daha sonra bulunduğu şehri, ardından bulunduğu ülkeyi, ardından bütün Küre-i Arzı ve Küre-i Arz'da bulunan meadin, nebatat, hayvanat, cİN ve insanları, daha sonra yedi kat semavat alemini ve orada bulunan güneş, ay, yıldızlar ve gezegenleri, melaİke ve ruhanileri, ardından yedi kat semavatın fevkinde olan Kürsi'yi ve Arş'ı görüp hissetmesi, kısaca bütün mevcudatı elindeki su gibi seyretmesidir. Kalb ile arşın, mebdde ile müntehanın birleşmesi lazımdır. Çünkü alem, insandan (nur-u Muhammedi'den) yaratıldığı için her bir latife bir alemden gelmiş, o aleme gitmesi lazımdır. Mesela; insandaki kalbin, alemdeki nümunesi Arş'tır. Kalb, Arş'a uzanacak, onunla birleşecektir. Ruh, ruhlar aleminden geldiği için oraya gidecektir. Oraya ulaşmadan tekamül olmaz. Yerine gidecek ki bu mes'eleyi anlasın. Hayalin ve havassın bu gelişmesi, tabir-i diğerle küllileşme, kalb kumandası altında olur. Bu, akıl vasıtasıyla alem-i imkânın keşfidir. Aklın inkişafı, fikrin gelişmesidir.

Alem-i imkânın bu seyrinde salik devamlı terakki halindedir. Bir alt mertebeden bir üst mertebeye, dar daireden geniş daireye doğru bir keşfiyatı vardır. Bu keşfiyat bazen görünür, bazen de gizlenir. Bazen perde açılır, bazen de kapanır. Aynı minval üzere gitmez. Buna meratib-i maneviyede küllileşme veya kevnî seyahat denir.

Alem-i imkân, Cenab-ı Hak ile kul arasındaki maddi, ekvani ve zulmani perdelerden müteşekkildir. Salik, bu seyahatta bulunurken manevi bir zatın, bir üstadın, bir mürşid-i kamilin tasarrufu altında bulunmazsa dalalete saplanabilir.

ŞERH

Ancak alemi, esma ve sıfat-ı İlahiyenin ayinesi şeklinde görmüyor. Salikin bu durumda imanı hala taklididir. Ruh, bu hareketini bitirdikten sonra yine birden manevi bir ihtar-ı İlahi ile veya başındaki mürşidin izn-i İlahi ile olan tasarrufuyla tekrar geri çevrilir, ilk hareket ettiği yere döner.

Üçüncüsü: Sırrın hareketidir. Kalbin ve ruhun bu hareketinden sonra, bu defa sır denilen latife-i Rabbaniye, alemde kalb ve ruhun keşfedemediği diğer bazı daireleri keşfederek küllileşmeye başlar. O da neticede ta Arş'a kadar gider. Arşın üstünde bulunan kendisine ait makam ve mertebeye ulaşır. Peygamberlerle görüşür. Her bir latife, bir veya birkaç peygamberin manevi tesiri ve tasarrufu altındadır. Bununla beraber yine esma ve sıfat-ı İlahiyeyi anlamaz. Zira daha alem-i imkânın keşfiyle meşguldür. Daha vücut alemine, yani ef'al, esma ve sıfat-ı İlahiye dairesine girmemiştir. Sır, bu hareketini bitirdikten sonra yine birden manevi bir ihtar-ı İlahi ile veya başındaki mürşidin izni İlahi ile olan tasarrufuyla tekrar geri çevrilir, seyahatine yeniden başlar.

Dördüncüsü: Hafinin hareketidir. Latife-i rabbaniye denilen sırrın bu hareketinden sonra hafi denilen latifenin şu alem-i imkânda hareketi başlar. Hafi dairesine giren bir salik, kalb, ruh ve sırrın bu alemde keşfedemediği bazı daireleri seyrederek ta Arş'ta bulunan kendisine ait makam ve mertebeye çıkar. Daha sonra birden manevi bir ihtar-ı İlahi ile veya başındaki mürşidin izni İlahi ile olan tasarrufuyla tekrar geri döner.

Beşincisi: En son latife olan ehfanın hareketidir. O da yavaş yavaş küllileşerek hareket eder. Ehfa dairesine giren bir salik, kalb, ruh, sır ve hafinin bu alemde keşfedemediği bazı daireleri keşfeder, alemin en ince esrarını anlar. Evvela bulunduğu memleketi, daha sonra bulunduğu ülkeyi, ardından Küre-i arzı, unsurları, nebatat ve hayvanat taifelerini, cinleri ve insanları, sema alemini, melaik ve ruhaniyatı, Kürsiyi ve en son Arş'ı keşfeder. Arşta bulunan makamında kalb, ruh, sır ve hafinin makamlarını seyreder. En son kendine mahsus olan Arş'taki makamına geçer. O da ehfa makamıdır. Böylece ehfa dahi alem-i imkândaki seyr ve hareketini bitirir.

Salik, daha sonra nefis ile dört unsurdan meydana gelen diğer dört latifenin mertebelerinde de terakki eder. Kendindeki bu latifeleri keşfedip onlarla da mevcudatın ahval ve keyfiyatlarını anlar.

ŞERH

Ancak alemi, esma ve sıfat-ı İlahiyenin ayinesi şeklinde görmüyor. Salikin bu durumda imanı hala taklididir. Ruh, bu hareketini bitirdikten sonra yine birden manevi bir ihtar-ı İlahi ile veya başındaki mürşidin izn-i İlahi ile olan tasarrufuyla tekrar geri çevrilir, ilk hareket ettiği yere döner.

Üçüncüsü: Sırrın hareketidir. Kalbin ve ruhun bu hareketinden sonra, bu defa sır denilen latife-i Rabbaniye, alemde kalb ve ruhun keşfedemediği diğer bazı daireleri keşfederek küllileşmeye başlar. O da neticede ta Arş'a kadar gider. Arşın üstünde bulunan kendisine ait makam ve mertebeye ulaşır. Peygamberlerle görüşür. Her bir latife, bir veya birkaç peygamberin manevi tesiri ve tasarrufu altındadır. Bununla beraber yine esma ve sıfat-ı İlahiyeyi anlamaz. Zira daha alem-i imkânın keşfiyle meşguldür. Daha vücut alemine, yani ef'al, esma ve sıfat-ı İlahiye dairesine girmemiştir. Sır, bu hareketini bitirdikten sonra yine birden manevi bir ihtar-ı İlahi ile veya başındaki mürşidin izni İlahi ile olan tasarrufuyla tekrar geri çevrilir, seyahatine yeniden başlar.

Dördüncüsü: Hafinin hareketidir. Latife-i rabbaniye denilen sırrın bu hareketinden sonra hafi denilen latifenin şu alem-i imkânda hareketi başlar. Hafi dairesine giren bir salik, kalb, ruh ve sırrın bu alemde keşfedemediği bazı daireleri seyrederek ta Arş'ta bulunan kendisine ait makam ve mertebeye çıkar. Daha sonra birden manevi bir ihtar-ı İlahi ile veya başındaki mürşidin izni İlahi ile olan tasarrufuyla tekrar geri döner.

Beşincisi: En son latife olan ehfanın hareketidir. O da yavaş yavaş küllileşerek hareket eder. Ehfa dairesine giren bir salik, kalb, ruh, sır ve hafinin bu alemde keşfedemediği bazı daireleri keşfeder, alemin en ince esrarını anlar. Evvela bulunduğu memleketi, daha sonra bulunduğu ülkeyi, ardından Küre-i arzı, unsurları, nebatat ve hayvanat taifelerini, cinleri ve insanları, sema alemini, melaik ve ruhaniyatı, Kürsiyi ve en son Arş'ı keşfeder. Arşta bulunan makamında kalb, ruh, sır ve hafinin makamlarını seyreder. En son kendine mahsus olan Arş'taki makamına geçer. O da ehfa makamıdır. Böylece ehfa dahi alem-i imkândaki seyr ve hareketini bitirir.

Salik, daha sonra nefis ile dört unsurdan meydana gelen diğer dört latifenin mertebelerinde de terakki eder. Kendindeki bu latifeleri keşfedip onlarla da mevcudatın ahval ve keyfiyatlarını anlar.

ŞERH

Kısaca anlattığımız şu seyr u sülûkta salik, hep mümkinat aleminde dolaşmaktadır. Bu seyr u sülûkunda çok harika halleri görür ve çok keramata mazhar olur. Fakat bunların hiç birisi kemalat değildir ve makbuliyet alameti de sayılmaz. Hatta mevcudatın bu gibi ahvalinde fazla tafsilata dalmak pek makbul de değildir. Çünkü bunların hepsi masivadır. Yani Ellah'ın gayrisidir. Salik, şu mertebede hep alemin zahiri ile meşguldür, hakikate, yani ef'al, esma, sıfat ve şuunat dairesine geçememiştir. Vücub alemine geçmek için de bu latifelerini inkişaf ettirmesi ve bu merhalelerden geçmesi lazımdır. Yani şu haller, hakikate geçmek için bir hazırlık, bir nevi idman hükmündedir. Şu alem-i imkândaki seyr u sülûk o kadar uzundur ki, bir kimsenin elli bin sene ömrü olsa ve daima terakki etse, sadece ilk adım olan kalbin dolaşacağı dairelerin nihayetini bulamaz. Ancak sülûk sırasında eğer bir inayet-i rahmaniye imdada yetişirse, o mertebeler kısa sürede kat edilebilir.

Tasavvufta bu seyr u seyahatin adı, "imkân dairesinin seyri ve keşfi" dir. Yani salik küllileşip şu alemde manen seyr u seyahat eder, zerreden Arş'a kadar bütün mevcudatı seyreder. Salik, alem-i imkânda şu seyr u seyahatı yaparken; ef'al, esma, sıfat ve şuunat-ı İlahiyeyi anlamaz. Hem salik, alem-i imkânı keşfettiği halde hala mürid ismini almamıştır. Henüz iman dairesiyle müşerref olmamıştır. Yani hakaik-i imaniye kendisine inkişaf etmemiştir. Mü'mindir, ancak mü'min-i hakiki değildir. Zira onun matlubu daha bu alemdir, bu alemin keşfiyle meşguldür. Cenab-ı Hakk'ı bu alemde tecelli eden ef'al, esma ve sıfatıyla tanımıyor. Ne zaman vücub alemine kadem bassa, mevcudat-ı alemin, ef'al, esma, sıfat ve şuunat-ı İlahiye ayine görse, Cenab-ı Hakk'ı bin bir isim ve sıfatıyla tanımaya çalışsa, maksud ve matlubu Ellah olsa işte o zaman mürid ismini alır.

Tabir-i diğerle şu anlatılan seyre "Seyr-i ilallah", yani Ellah'a doğru seyir denilir. Yani Cenab-ı Hakk'ın marifetine ulaşmak için yapılan bir seyirdir. Şu seyir sırasında salik ne müriddir, ne de veli... Sadece Ellah'ı tanımak ve onu bulmak için çalışmaktadır. İşte tarikat, ıstılahi manada şu seyrin ünvanıdır. Bundan sonra tarikat biter, hakikat dairesi başlar.

Bu seyr-i ilallahdan sonra eğer lütf-u Rabbani olursa veya mürşidinin izn-i

ŞERH

Kısaca anlattığımız şu seyr u sülûkta salik, hep mümkinat aleminde dolaşmaktadır. Bu seyr u sülûkunda çok harika halleri görür ve çok keramata mazhar olur. Fakat bunların hiç birisi kemalat değildir ve makbuliyet alameti de sayılmaz. Hatta mevcudatın bu gibi ahvalinde fazla tafsilata dalmak pek makbul de değildir. Çünkü bunların hepsi masivadır. Yani Ellah'ın gayrisidir. Salik, şu mertebede hep alemin zahiri ile meşguldür, hakikate, yani ef'al, esma, sıfat ve şuunat dairesine geçememiştir. Vücub alemine geçmek için de bu latifelerini inkişaf ettirmesi ve bu merhalelerden geçmesi lazımdır. Yani şu haller, hakikate geçmek için bir hazırlık, bir nevi idman hükmündedir. Şu alem-i imkândaki seyr u sülûk o kadar uzundur ki, bir kimsenin elli bin sene ömrü olsa ve daima terakki etse, sadece ilk adım olan kalbin dolaşacağı dairelerin nihayetini bulamaz. Ancak sülûk sırasında eğer bir inayet-i rahmaniye imdada yetişirse, o mertebeler kısa sürede kat edilebilir.

Tasavvufta bu seyr u seyahatin adı, "imkân dairesinin seyri ve keşfi" dir. Yani salik küllileşip şu alemde manen seyr u seyahat eder, zerreden Arş'a kadar bütün mevcudatı seyreder. Salik, alem-i imkânda şu seyr u seyahatı yaparken; ef'al, esma, sıfat ve şuunat-ı İlahiyeyi anlamaz. Hem salik, alem-i imkânı keşfettiği halde hala mürid ismini almamıştır. Henüz iman dairesiyle müşerref olmamıştır. Yani hakaik-i imaniye kendisine inkişaf etmemiştir. Mü'mindir, ancak mü'min-i hakiki değildir. Zira onun matlubu daha bu alemdir, bu alemin keşfiyle meşguldür. Cenab-ı Hakk'ı bu alemde tecelli eden ef'al, esma ve sıfatıyla tanımıyor. Ne zaman vücub alemine kadem bassa, mevcudat-ı alemin, ef'al, esma, sıfat ve şuunat-ı İlahiye ayine görse, Cenab-ı Hakk'ı bin bir isim ve sıfatıyla tanımaya çalışsa, maksud ve matlubu Ellah olsa işte o zaman mürid ismini alır.

Tabir-i diğerle şu anlatılan seyre "Seyr-i ilallah", yani Ellah'a doğru seyir denilir. Yani Cenab-ı Hakk'ın marifetine ulaşmak için yapılan bir seyirdir. Şu seyir sırasında salik ne müriddir, ne de veli... Sadece Ellah'ı tanımak ve onu bulmak için çalışmaktadır. İşte tarikat, ıstılahi manada şu seyrin ünvanıdır. Bundan sonra tarikat biter, hakikat dairesi başlar.

Bu seyr-i ilallahdan sonra eğer lütf-u Rabbani olursa veya mürşidinin izn-i

ŞERH

Alem-i vücubda öyle hakikatler var ki; kalb kendi mertebesine göre onları anlar. Anlamadığı pek çok hakaik daha vardır ki; onları da sair latifeler anlar. Kalb, ef'al dairesinde seyr u sülûk ederken, birden manevi bir ihtar-ı İlahi ile kendine bakar, cahil olduğunu anlar. Zira sadece ef'al dairesini keşfetmiştir. Ellah'ın esma, sıfat ve şuunatından hiçbir şey anlamamıştır. İşte salik, ef'al dairesine girdiğinde tarikat mesleğinde ismi mürid olur. Risale-i Nur mesleğinde ise ismi talebe olur. Ef'al dairesine ilk adımın atıldığı yerde müridlik ve talebelik başlar.

İkincisi: Kalbin esma dairesindeki hareketidir. Salik, kalbin hareketiyle ef'al dairesinin bütün meratibini kat' ettikten sonra; ef'al dairesinden esma dairesine girer. Kalbin hareketi bu defa, esma dairesinde enfüsten afaka doğru yavaş yavaş küllileşmek suretiyle devam eder. Evvela kendisinden başlayarak ta Arş'a kadar bir ism-i İlahiyi mesela; Halık ismini seyrederek. Orada onun mertebesi son bulur. Daha sonra diğer bir isme başlar. O ismin meratibini de kat' eder. Böylece her bir mevcud üzerinde bin bir ism-i İlahiyi birer birer müşahede eder. Böylece esma dairesinin mertebelerini kendisinden başlayarak Arş'a kadar seyrederek. Salik, mürşidinin manevi irşadının tesiri altında ta Arş-ı A'zam'a kadar meratib-i esma dairesini bitirir. Bunu anlatırken sanki çok rahatmış gibi görünüyor. Halbuki öyle rahat ve kolay değil. Zira her bir ismin kendisine mahsus tecelliyatı var ve ona karşı salikin küllileşmesi var. Eğer Cenab-ı Hakk'ın lütfu olmazsa binler sene çalışmak lazım gelir.

Üçüncüsü: Kalbin sıfat dairesindeki hareketidir. Salik, kalbin hareketiyle esma dairesinin bütün meratibini kat' ettikten sonra; kalb bir daha döner, sıfat-ı İlahiye dairesine girer. Salikin burada da küllileşmesi lazımdır. Kendisinden başlayarak Arş'a kadar her bir mevcud üzerinde evvela bir sıfat-ı İlahiyeyi, mesela ilim sıfatını müşahede eder. Daha sonra bütün sıfatları böylece müşahede edip sıfat dairesini bütün meratibiyle kat' eder.

Dördüncüsü: Kalbin şuunat dairesindeki hareketidir. Salik, kalbin hareketiyle sıfat dairesinin bütün meratibini kat' ettikten sonra; kalb bir daha döner, şuunat-ı İlahiye dairesine girer. Kendisinden başlayarak Arş'a kadar her bir

ŞERH

Alem-i vücubda öyle hakikatler var ki; kalb kendi mertebesine göre onları anlar. Anlamadığı pek çok hakaik daha vardır ki; onları da sair latifeler anlar. Kalb, ef'al dairesinde seyr u sülûk ederken, birden manevi bir ihtar-ı İlahi ile kendine bakar, cahil olduğunu anlar. Zira sadece ef'al dairesini keşfetmiştir. Ellah'ın esma, sıfat ve şuunatından hiçbir şey anlamamıştır. İşte salik, ef'al dairesine girdiğinde tarikat mesleğinde ismi mürid olur. Risale-i Nur mesleğinde ise ismi talebe olur. Ef'al dairesine ilk adımın atıldığı yerde müridlik ve talebelik başlar.

İkincisi: Kalbin esma dairesindeki hareketidir. Salik, kalbin hareketiyle ef'al dairesinin bütün meratibini kat' ettikten sonra; ef'al dairesinden esma dairesine girer. Kalbin hareketi bu defa, esma dairesinde enfüsten afaka doğru yavaş yavaş küllileşmek suretiyle devam eder. Evvela kendisinden başlayarak ta Arş'a kadar bir ism-i İlahiyi mesela; Halık ismini seyrederek. Orada onun mertebesi son bulur. Daha sonra diğer bir isme başlar. O ismin meratibini de kat' eder. Böylece her bir mevcud üzerinde bin bir ism-i İlahiyi birer birer müşahede eder. Böylece esma dairesinin mertebelerini kendisinden başlayarak Arş'a kadar seyrederek. Salik, mürşidinin manevi irşadının tesiri altında ta Arş-ı A'zam'a kadar meratib-i esma dairesini bitirir. Bunu anlatırken sanki çok rahatmış gibi görünüyor. Halbuki öyle rahat ve kolay değil. Zira her bir ismin kendisine mahsus tecelliyatı var ve ona karşı salikin küllileşmesi var. Eğer Cenab-ı Hakk'ın lütfu olmazsa binler sene çalışmak lazım gelir.

Üçüncüsü: Kalbin sıfat dairesindeki hareketidir. Salik, kalbin hareketiyle esma dairesinin bütün meratibini kat' ettikten sonra; kalb bir daha döner, sıfat-ı İlahiye dairesine girer. Salikin burada da küllileşmesi lazımdır. Kendisinden başlayarak Arş'a kadar her bir mevcud üzerinde evvela bir sıfat-ı İlahiyeyi, mesela ilim sıfatını müşahede eder. Daha sonra bütün sıfatları böylece müşahede edip sıfat dairesini bütün meratibiyle kat' eder.

Dördüncüsü: Kalbin şuunat dairesindeki hareketidir. Salik, kalbin hareketiyle sıfat dairesinin bütün meratibini kat' ettikten sonra; kalb bir daha döner, şuunat-ı İlahiye dairesine girer. Kendisinden başlayarak Arş'a kadar her bir

ŞERH

mertebenin çok düşük olduğunu anlayacak. Ta ki ikinci bir mertebeye şevkle çıkabilsin. Salik ehfa dairesinde böylece ef'al ve esma dairesini bitirir, sıfat ve şuunat dairesine girer. Her bir sıfat ve şuunat-ı İlahiyeyi de keşfettikten sonra tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar ve cemalullah ile müşerref olur. Ehfa son mertebedir. Oraya gelen salik, artık bütün peygamberan-ı izamla görüşür. Sırr-ı veraset-i Nübüvvetin feyzine mazhar olmayan kişi o makama giremez, o mertebeye vasil olamaz. Salik, imkân dairesinde peygamberlerle görüşürken onlarla beşeriyet noktasında görüşür. Ef'al, esma, sıfat ve şuun dairesinde görüşürken, onları ef'al, esma, sıfat ve şuunat-ı İlahiyeye ayine olarak görür. Ehfa makamı, Resul-i Ekrem (a.s.m) ile görüşme makamıdır. Ehfa'ya girmeyen bir kişi, Resul-i Ekrem (a.s.m) ile görüşemez.

İşte salik, bütün bu mertebeleri bitirdikten sonra artık hakiki ve kamil mü'min ünvanını alır. Bu kadar seyr u seyahat ne kadar zor, ne kadar uzun, ne kadar hatarlıdır. Ancak tevfik-i İlahi refik olursa, bu yol gayet kolay ve kısa bir sürede selametle kat' edilir.

Kısaca beyan ettiğimiz şu ikinci seyir, birinci seyirden daha uzundur. Hatta nihayetsizdir denilebilir. Çünkü tecelliyat-ı ef'al, esma, sıfat ve şuunat-ı İlahiyenin nihayeti olmadığından terakkiyat-ı maneviyenin de nihayeti yoktur. Lutf-u Rabbani ile kişinin kabiliyetine göre şu seyirde herkesin bir hissesi ve bir mertebesi bulunur.

Salik, alem-i vücubta şu mertebeleri kat' ederken, yani kalb, ruh, sır, hafi ve ehfa dairelerinde ef'al, esma, sıfat ve şuunat-ı İlahiyeyi seyrederken çok harikaları görür, pek çok hakaik-i acibeyi keşfeder. Bununla beraber salik, alem-i vücubu seyretmeye başladığı, yani kalb, ruh, sır, hafi, ehfa denilen beş letaif, ef'al, esma, sıfat ve şuunat dairesinde hareket ettiği zaman, kendisinden keramet az sudur eder. İmkan dairesinde ise kendisinden daha fazla keramet zuhur eder. Çünkü alem-i vücubu keşfederken kainat hayalinde yok, mevcudat-ı alemi unutmuş. Böyle harikalara ihtiyaç da duymuyor. Bu dairelerdeki zevk ona kafi geliyor. Esmaya müstağrak oluyor.

ŞERH

mertebenin çok düşük olduğunu anlayacak. Ta ki ikinci bir mertebeye şevkle çıkabilsin. Salik ehfa dairesinde böylece ef'al ve esma dairesini bitirir, sıfat ve şuunat dairesine girer. Her bir sıfat ve şuunat-ı İlahiyeyi de keşfettikten sonra tecelliyat-ı Zatiyeye mazhar ve cemalullah ile müşerref olur. Ehfa son mertebedir. Oraya gelen salik, artık bütün peygamberan-ı izamla görüşür. Sırr-ı veraset-i Nübüvvetin feyzine mazhar olmayan kişi o makama giremez, o mertebeye vasil olamaz. Salik, imkân dairesinde peygamberlerle görüşürken onlarla beşeriyet noktasında görüşür. Ef'al, esma, sıfat ve şuun dairesinde görüşürken, onları ef'al, esma, sıfat ve şuunat-ı İlahiyeye ayine olarak görür. Ehfa makamı, Resul-i Ekrem (a.s.m) ile görüşme makamıdır. Ehfa'ya girmeyen bir kişi, Resul-i Ekrem (a.s.m) ile görüşemez.

İşte salik, bütün bu mertebeleri bitirdikten sonra artık hakiki ve kamil mü'min ünvanını alır. Bu kadar seyr u seyahat ne kadar zor, ne kadar uzun, ne kadar hatarlıdır. Ancak tevfik-i İlahi refik olursa, bu yol gayet kolay ve kısa bir sürede selametle kat' edilir.

Kısaca beyan ettiğimiz şu ikinci seyir, birinci seyirden daha uzundur. Hatta nihayetsizdir denilebilir. Çünkü tecelliyat-ı ef'al, esma, sıfat ve şuunat-ı İlahiyenin nihayeti olmadığından terakkiyat-ı maneviyenin de nihayeti yoktur. Lutf-u Rabbani ile kişinin kabiliyetine göre şu seyirde herkesin bir hissesi ve bir mertebesi bulunur.

Salik, alem-i vücubta şu mertebeleri kat' ederken, yani kalb, ruh, sır, hafi ve ehfa dairelerinde ef'al, esma, sıfat ve şuunat-ı İlahiyeyi seyrederken çok harikaları görür, pek çok hakaik-i acibeyi keşfeder. Bununla beraber salik, alem-i vücubu seyretmeye başladığı, yani kalb, ruh, sır, hafi, ehfa denilen beş letaif, ef'al, esma, sıfat ve şuunat dairesinde hareket ettiği zaman, kendisinden keramet az sudur eder. İmkan dairesinde ise kendisinden daha fazla keramet zuhur eder. Çünkü alem-i vücubu keşfederken kainat hayalinde yok, mevcudat-ı alemi unutmuş. Böyle harikalara ihtiyaç da duymuyor. Bu dairelerdeki zevk ona kafi geliyor. Esmaya müstağrak oluyor.

ŞERH

Bu mertebede kişi, daha evvel gördüğü bütün marifetleri Resul-i Ekrem (a.s.m)'ın getirdiğı şeriatın içinde görmeye başlar. Mesela; daha evvel terakkisi sırasında kendisinde ve alemde gördüğü "Kuddus" isminin tecelliyatını, şeriatın bir hükmü olan abdestte ve misvakta görür. "Hâkim" isminin tecelliyatını ahkam-ı şeriatın içinde görür. Bütün seyr u sülûkünün Mi'rac-ı Muhammediye'nin gölgesi altında ve namazın içinde derc edildiğini anlar ve hakeza. Şeriatın her bir hükmünün o tecelliyatın hem mebd ve muntehası ve hem muktezası olduğunu ve o tecelliyata mazhar olmanın yolu şeriata temessük etmekten geçtiğini ve şeriata ittiba eden bir kimsenin bin bir esma-yı İlahiyenin tecelliyatına mazhar olduğunu görür. Böylece şeriata ittibasını ziyadeleştirir. İşin başında ittiba ettiğı şeriatın, aslında işin nihayeti olduğunu anlar. Resul-i Ekrem (a.s.m)'ın velayetinin en yüksek velayet olduğunu ve avamın zahiri bir kısır zannettikleri şeriatın, aslında hakikatin ve lübbün ta kendisi olduğunu derkeder. Yani bütün bu seyr u sülûkün neticesinde evvelde mana ve esrarını ve hakikatle münasebetini bilmeden takliden ittiba ettiğı şeriata, bundan sonra tahkiken ve esrarına vukufiyetle ittiba eder. Şeriata ittiba vasıtasıyla peygamberlerin velayeti olan velayet-i kübraya, hususan velayet-i Muhammediyeye (a.s.m) mazhar olur ve veraset-i nübüvvet ehli olur. Nafilelerden ziyade farzlarla Ellah'a yaklaşır. Sünnet-i seniyyeye ittibaı, esas-ı meslek ittihaz eder. Keşifden ziyade tefekkür ve istidlal (delil getirme) yolu ile hareket eder. Fakat İmam Rabbani gibi muhakkikin-i sufiyenin tefekkür ve istidlali, ulema-i zahir, ulema-i ilm-i kelim ve ehl-i felsefenin tefekkür ve istidlali cinsinden değildir.

İşte şu makamdaki veli, artık sekir haletinde değildir. Sahv ve yakazadadır. Yani uyanıktır. Hakikatin tenasübünü muhafaza eder.

Hem böyle bir veli, tarikat ve hakikati, şeriatın içinde ve ona hadim ve onun mes'eleleri olarak gördüğü gibi; bütün mahlukatı da esma-i İlahiyenin ayinesi olarak görür. Fakat bu tecelliyatı görmek için evvelde olduğu gibi; mahlukatın hallerini unutmaya muhtaç değildir. Hakikat olan esma-i İlahiyenin tecelliyatını aynı zahir içinde görür. Her şeye mana-yı harfiyle bakar. Hiçbir şey onun huzuruna ve Cenab-ı Hakk'ı bilmesine mani olmaz.

ŞERH

Bu mertebede kişi, daha evvel gördüğü bütün marifetleri Resul-i Ekrem (a.s.m)'ın getirdiğı şeriatın içinde görmeye başlar. Mesela; daha evvel terakkisi sırasında kendisinde ve alemde gördüğü "Kuddus" isminin tecelliyatını, şeriatın bir hükmü olan abdestte ve misvakta görür. "Hâkim" isminin tecelliyatını ahkam-ı şeriatın içinde görür. Bütün seyr u sülûkünün Mi'rac-ı Muhammediye'nin gölgesi altında ve namazın içinde derc edildiğini anlar ve hakeza. Şeriatın her bir hükmünün o tecelliyatın hem mebd ve müntehası ve hem muktezası olduğunu ve o tecelliyata mazhar olmanın yolu şeriata temessük etmekten geçtiğini ve şeriata ittiba eden bir kimsenin bin bir esma-yı İlahiyenin tecelliyatına mazhar olduğunu görür. Böylece şeriata ittibasını ziyadeleştirir. İşin başında ittiba ettiğı şeriatın, aslında işin nihayeti olduğunu anlar. Resul-i Ekrem (a.s.m)'ın velayetinin en yüksek velayet olduğunu ve avamın zahiri bir kısır zannettikleri şeriatın, aslında hakikatin ve lübbün ta kendisi olduğunu derkeder. Yani bütün bu seyr u sülûkün neticesinde evvelde mana ve esrarını ve hakikatle münasebetini bilmeden takliden ittiba ettiğı şeriata, bundan sonra tahkiken ve esrarına vukufiyetle ittiba eder. Şeriata ittiba vasıtasıyla peygamberlerin velayeti olan velayet-i kübraya, hususan velayet-i Muhammediyeye (a.s.m) mazhar olur ve veraset-i nübüvvet ehli olur. Nafilelerden ziyade farzlarla Ellah'a yaklaşır. Sünnet-i seniyyeye ittibaı, esas-ı meslek ittihaz eder. Keşifden ziyade tefekkür ve istidlal (delil getirme) yolu ile hareket eder. Fakat İmam Rabbanî gibi muhakkikin-i sufiyenin tefekkür ve istidlali, ulema-i zahir, ulema-i ilm-i kelim ve ehl-i felsefenin tefekkür ve istidlali cinsinden değildir.

İşte şu makamdaki veli, artık sekir haletinde değildir. Sahv ve yakazadadır. Yani uyanıktır. Hakikatin tenasübünü muhafaza eder.

Hem böyle bir veli, tarikat ve hakikati, şeriatın içinde ve ona hadim ve onun mes'eleleri olarak gördüğü gibi; bütün mahlukatı da esma-i İlahiyenin ayinesi olarak görür. Fakat bu tecelliyatı görmek için evvelde olduğu gibi; mahlukatın hallerini unutmaya muhtaç değildir. Hakikat olan esma-i İlahiyenin tecelliyatını aynı zahir içinde görür. Her şeye mana-yı harfiyle bakar. Hiçbir şey onun huzuruna ve Cenab-ı Hakk'ı bilmesine mani olmaz.

ŞERH

Nasıl aynı avam gibi şeriatın zahirine ittiba ediyor, fakat onlar gibi takliden değil, belki esma-yı İlahiyenin tecelliyatını onda görerek tahkiken ittiba ediyorsa; öyle de aynı avam gibi mahlukata nazar eder, onları inkar etmez, esma-i İlahiyeye ayine olarak görür, onlara kıymet verir, Cenab-ı Hakk'ın vücub-u vücud ve vahdetine onları delil getirir, sebeblere son derece riayet eder. Onda keşif ve keramet çok fazla görünmez. Zaten o da bunlara fazla ehemmiyet vermez. Hem avam gibi Cennet'i ister, Cehennem'den korkar, mahlukata şefkat eder, her şeyle alakası vardır, onların derdleri ve belalarından müteessir, saadetleriyle de mütelezziz olur, onların ölümlerinden dolayı ağlar, ayrılık istemez ve daha bunlar gibi pek çok halette zahiren avam gibidir. Fakat avam bütün bunları nefisleri hesabına yaparken; o, her şeyin esma-yı İlahiyeye bakan hakiki, baki ve güzel yüzüne nazar eder ve hakikati aynı zahirin içinde ve üstünde görür.

Hem böyle bir velinin evvelde imanı şuhudi iken şimdi gaybidir. Yani salik, daha seyr u sülûkunu bitirmeden ve keşfiyatını Kitab ve Sünnetin mizanlarıyla ölçmeden sadece şuhudi bir imana sahiptir. Ne zaman ki; salik, seyr u sülûkunu bitirse, keşfiyatını Kitab ve Sünnetin mizanlarıyla tartsa ve keşfiyatı, bu mizanlara muvafık gelse o zaman gaybî imana sahip olur. Yani daha seyr u sülûkten evvel Kitab ve Sünnette geçen bütün ahkâmı tasdik etmek manasında olan gaybî iman derecesine sahip olur. Şuhudla beraber olan bu gaybî iman, elbette sadece şuhudî iman derecesinden çok yüksektir. Çünkü evvelki şuhudî imanı gölge iken şimdi aslıdır. İmanı gaybî olduğundan tefekkür ve istidlal mesleğini esas tutar. Sırr-ı veraset-i nübüvveti mazhar olan başta sahabe-i kiram olmak üzere asfiya-i muhakkikin taifesinin imanı böyledir. Bu makamda bulunan Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri de Risale-i Nur vasıtasıyla böyle bir imanı ders vermektedir. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyuruyor:

"Derece-i şuhud, derece-i iman-ı bilgaybdan çok aşağıdır. Yani: Yalnız şuhuduna istinad eden bir kısım ehl-i velayetin ihatasız keşfiyatı, veraset-i nübüvvet ehli olan asfiya ve muhakkikînin şuhuda değil, Kur'ana ve vahye, gaybî fakat safî, ihatalı, doğru hakaik-i imaniyelerine dair ahkâmlarına yetişmez. Demek bütün ahval ve keşfiyatın ve ezvak ve müşahedatın mizanı: Kitab ve Sünnettir.

ŞERH

Nasıl aynı avam gibi şeriatın zahirine ittiba ediyor, fakat onlar gibi takliden değil, belki esma-yı İlahiyenin tecelliyatını onda görerek tahkiken ittiba ediyorsa; öyle de aynı avam gibi mahlukata nazar eder, onları inkar etmez, esma-i İlahiyeye ayine olarak görür, onlara kıymet verir, Cenab-ı Hakk'ın vücub-u vücud ve vahdetine onları delil getirir, sebeblere son derece riayet eder. Onda keşif ve keramet çok fazla görünmez. Zaten o da bunlara fazla ehemmiyet vermez. Hem avam gibi Cennet'i ister, Cehennem'den korkar, mahlukata şefkat eder, her şeyle alakası vardır, onların derdleri ve belalarından müteessir, saadetleriyle de mütelezziz olur, onların ölümlerinden dolayı ağlar, ayrılık istemez ve daha bunlar gibi pek çok halette zahiren avam gibidir. Fakat avam bütün bunları nefisleri hesabına yaparken; o, her şeyin esma-yı İlahiyeye bakan hakiki, baki ve güzel yüzüne nazar eder ve hakikati aynı zahirin içinde ve üstünde görür.

Hem böyle bir velinin evvelde imanı şuhudi iken şimdi gaybidir. Yani salik, daha seyr u sülûkunu bitirmeden ve keşfiyatını Kitab ve Sünnetin mizanlarıyla ölçmeden sadece şuhudi bir imana sahiptir. Ne zaman ki; salik, seyr u sülûkunu bitirse, keşfiyatını Kitab ve Sünnetin mizanlarıyla tartsa ve keşfiyatı, bu mizanlara muvafık gelse o zaman gaybî imana sahip olur. Yani daha seyr u sülûkten evvel Kitab ve Sünnette geçen bütün ahkâmı tasdik etmek manasında olan gaybî iman derecesine sahip olur. Şuhudla beraber olan bu gaybî iman, elbette sadece şuhudî iman derecesinden çok yüksektir. Çünkü evvelki şuhudî imanı gölge iken şimdi aslıdır. İmanı gaybî olduğundan tefekkür ve istidlal mesleğini esas tutar. Sırr-ı veraset-i nübüvveti mazhar olan başta sahabe-i kiram olmak üzere asfiya-i muhakkikin taifesinin imanı böyledir. Bu makamda bulunan Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretleri de Risale-i Nur vasıtasıyla böyle bir imanı ders vermektedir. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyuruyor:

"Derece-i şuhud, derece-i iman-ı bilgaybdan çok aşağıdır. Yani: Yalnız şuhuduna istinad eden bir kısım ehl-i velayetin ihatasız keşfiyatı, veraset-i nübüvvet ehli olan asfiya ve muhakkikînin şuhuda değil, Kur'ana ve vahye, gaybî fakat safî, ihatalı, doğru hakaik-i imaniyelerine dair ahkâmlarına yetişmez. Demek bütün ahval ve keşfiyatın ve ezvak ve müşahedatın mizanı: Kitab ve Sünnettir.

ŞERH

Onların makamları sabittir.¹ Ne yüselir, ne de alçalır. Diğer tabirle bu velayetin ismi, velayet-i ulyadır. Yani yüksek veliliktir. Salikin bu velayet makamına girebilmesi için, az yeyip içmesi, meleklere benzemesi lazımdır.

Üçüncü Velayet: Velayet-i Kübradır. Peygamberlere has veliliktir. Kimse iradesiyle o makama giremez. Ancak sırrı verasetle, Cenab-ı Hak isterse bazı kullarını oraya götürür. Bu velayet, Ellah vergisidir.

Velayet-i kübra odur ki; salik, imkân ve vücub dairelerini ayrı ayrı bitirmeye mecbur kalmıyor. Yani velayet-i suğrada salik, evvela kalb, ruh, sır, hafi ve ehfanın hareketiyle imkân dairesini bitirir. Daha sonra alem-i vücubun keşfine başlar. Yani kalb, ruh, sır, hafi ve ehfanın hareketiyle zerreden Arş'a kadar her bir mevcud üzerinde tecelliyat-ı ef'al, esma, sıfat ve şuunat-ı ilahiyeyi birer birer seyreder. Daha sonra tecelliyat-ı zatiyeye mazhar olup cemalullahı kalb gözüyle müşahade eder. Bu çok müşkilatlı bir yoldur. Velayet-i kübrada ise böyle bir durum yoktur. Gayet kısa ve kestirme bir yoldur. Cenab-ı Hak, bir peygamberine bir anda hem şu alem-i imkânı, hem de alem-i vücubu beraber gösterir. Bir velinin bütün ömründe yaptığı seyr u seyahati bir anda bir peygamberine nasib eder. Buna velayet-i kübra denir ki; peygamberlerin velayetidir.

Cenab-ı Hak, bazı kullarını velayet-i suğrada götürmek istemiyor. Peygamber Efendimizden sonra peygamber gelmez, nübuvvat kapısı kapalıdır. Asrın şartları zor olduğundan velayet-i suğrada gitmek de mümkün değildir. Tebliğ makamı da hali olamayacağı için Cenab-ı Hak, bu asırda bütün peygamberlerin varisi olarak Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretlerini intihab etmiş, hem alem-i imkânı, hem de alem-i vücubu beraber seyrettirip bütün makamattan geçirmiş, O'nu asrın müceddidi olarak tayin etmiş, sırr-ı veraset-i nübuvvatle tebliğ vazifesiyle tavzif edip nev-i beşere rehber olarak göndermiştir.

Nasıl ki; Cenab-ı Hak, Miraç Gecesinde Resul-i Ekrem (s.a.v)'i bir anda Arş'a kadar götürüp O'na alem-i imkânla alem-i vücubu beraber keşfettirdiyse; o sırrı bazı kullarında tezahür ettirir. Resul-i Ekrem (a.s.m) bin bir ism-i ilahinin ayinesi olarak izn-i ilahi ile himmet ve şefa'at eder. Cenab-ı Hak, gayet

---

[1] Saffât 164

ŞERH

Onların makamları sabittir.¹ Ne yüselir, ne de alçalır. Diğer tabirle bu velayetin ismi, velayet-i ulyadır. Yani yüksek veliliktir. Salikin bu velayet makamına girebilmesi için, az yeyip içmesi, meleklerle benzemesi lazımdır.

Üçüncü Velayet: Velayet-i Kübradır. Peygamberlere has veliliktir. Kimse iradesiyle o makama giremez. Ancak sırrı verasetle, Cenab-ı Hak isterse bazı kullarını oraya götürür. Bu velayet, Ellah vergisidir.

Velayet-i kübra odur ki; salik, imkân ve vücub dairelerini ayrı ayrı bitirmeye mecbur kalmıyor. Yani velayet-i suğrada salik, evvela kalb, ruh, sır, hafi ve ehfanın hareketiyle imkân dairesini bitirir. Daha sonra alem-i vücubun keşfine başlar. Yani kalb, ruh, sır, hafi ve ehfanın hareketiyle zerreden Arş'a kadar her bir mevcud üzerinde tecelliyat-ı ef'al, esma, sıfat ve şuunat-ı ilahiyeyi birer birer seyreder. Daha sonra tecelliyat-ı zatiyeye mazhar olup cemalullahı kalb gözüyle müşahade eder. Bu çok müşkilatlı bir yoldur. Velayet-i kübrada ise böyle bir durum yoktur. Gayet kısa ve kestirme bir yoldur. Cenab-ı Hak, bir peygamberine bir anda hem şu alem-i imkânı, hem de alem-i vücubu beraber gösterir. Bir velinin bütün ömründe yaptığı seyr u seyahati bir anda bir peygamberine nasib eder. Buna velayet-i kübra denir ki; peygamberlerin velayetidir.

Cenab-ı Hak, bazı kullarını velayet-i suğrada götürmek istemiyor. Peygamber Efendimizden sonra peygamber gelmez, nübuvenet kapısı kapalıdır. Asrın şartları zor olduğundan velayet-i suğrada gitmek de mümkün değildir. Tebliğ makamı da hali olamayacağı için Cenab-ı Hak, bu asırda bütün peygamberlerin varisi olarak Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretlerini intihab etmiş, hem alem-i imkânı, hem de alem-i vücubu beraber seyretilip bütün makamattan geçirmiş, O'nu asrın müceddidi olarak tayin etmiş, sırr-ı veraset-i nübuvenetle tebliğ vazifesiyle tavzif edip nev-i beşere rehber olarak göndermiştir.

Nasıl ki; Cenab-ı Hak, Miraç Gecesinde Resul-i Ekrem (s.a.v)'i bir anda Arş'a kadar götürüp O'na alem-i imkânla alem-i vücubu beraber keşfettirdiyse; o sırrı bazı kullarında tezahür ettirir. Resul-i Ekrem (a.s.m) bin bir ism-i ilahinin ayinesi olarak izn-i ilahi ile himmet ve şefa'at eder. Cenab-ı Hak, gayet

---

[1] Saffât 164

ŞERH

büyük kardeşlerin müteaddid şefkatleri, bir pederin şefkatini hiçe indirir. Daireye girmeden evvel bulduğu şeyhini, her ferd, o şeyhini ve mürşidini dairede muhafaza edebilir. Fakat, şeyhi olmayan, daireye girdikten sonra ancak daire içinde mürşid arayabilir.

Hem Risale-i Nur'un velayet-i Kübra olan sırr-ı veraset-i nübüvvet feyzini veren ders-i hakaik dairesindeki ilm-i hakikat dahi, daire haricindeki tarikatlara ihtiyaç bırakmaz. Meğer tarikatı yanlış anlayıp, güzel rüyalar, hayaller, nurlara ve zevklere müptela ve ahiret faziletinden ayrı olan dünyevi ve hevesi zevkleri arzulayan ve merciiyet makamını isteyen nefisperestler ola. Bu dünya darü'l-hizmettir, külfet ve meşakkat ile ücret ölçülür; daru'l mükafat değil. Onun içindir ki, ehl-i hakikat keşf ve kerametteki ezvak ve envara ehemmiyet vermiyorlar, belki bazen kaçıyorlar, setrini istiyorlar.

Hem Risale-i Nur'un dairei çok geniştir, şakirtleri pek çoktur, harice kaçanları aramaz, ehemmiyet vermez, belki daha içine almaz. Her insanda bir kalp var; bir kalp ise hem dairede, hem hariçte olamaz. Hem hariçteki irşada hevesli zatlar, Risale-i Nur'un şakirtleri ile meşgul olmamalı. Çünkü, üç cihetle zarar görmeleri muhtemeldir. Takva dairesindeki talebeler irşada muhtaç olmadıkları gibi, hariçte kesretli namazsızlar var, onları bırakıp bunlarla meşgul olmak irşad değildir. Eğer bu şakirdleri severse, evvela daire içine girsin; o şakirdlere peder değil, belki kardeş olsun. Fazileti ziyade ise, ağabeyleri olsun.

Hem bu hadisede göründü ki, Risale-i Nur'a intisabın çok ehemmiyeti var ve çok pahalı düştü. Ve buna bu fiyatı veren ve o yolda bütün Alem-i İslam namına dinsizliğe karşı mücadele vaziyetini alan akı başında bir adam, o elmas gibi mesleğini terk edip başka mesleğe giremez.”¹

Sırr-ı verasete girmeyen bir veli, tebliğ vazifesiyle tavzif edilmemiştir. Başta sahabeler olmak üzere tebliğ vazifesiyle muvazzaf olan zatlar, velayet-i kübra makamındadırlar. Bu makamda bulunanlar, sırr-ı akrebiyete mazhardırlar. Yani Ellah onları seçer, bütün makamâtı bir anda onlara kestirir, tebliğ vazifesiyle tavzif edip halka gönderir. Sair velilerde ise kurbîyet esastır. Yani

---

[1] M. Zehra Yayınları Lem'alar 339-340

ŞERH

büyük kardeşlerin müteaddid şefkatleri, bir pederin şefkatini hiçe indirir. Daireye girmeden evvel bulduğu şeyhini, her ferd, o şeyhini ve mürşidini dairede muhafaza edebilir. Fakat, şeyhi olmayan, daireye girdikten sonra ancak daire içinde mürşid arayabilir.

Hem Risale-i Nur'un velayet-i Kübra olan sırr-ı veraset-i nübüvvet feyzini veren ders-i hakaik dairesindeki ilm-i hakikat dahi, daire haricindeki tarikatlara ihtiyaç bırakmaz. Meğer tarikatı yanlış anlayıp, güzel rüyalar, hayaller, nurlara ve zevklere müptela ve ahiret faziletinden ayrı olan dünyevi ve hevesi zevkleri arzulayan ve merciiyet makamını isteyen nefisperestler ola. Bu dünya darü'l-hizmettir, külfet ve meşakkat ile ücret ölçülür; daru'l mükafat değil. Onun içindir ki, ehl-i hakikat keşf ve kerametteki ezvak ve envara ehemmiyet vermiyorlar, belki bazen kaçıyorlar, setrini istiyorlar.

Hem Risale-i Nur'un dairei çok geniştir, şakirtleri pek çoktur, harice kaçanları aramaz, ehemmiyet vermez, belki daha içine almaz. Her insanda bir kalp var; bir kalp ise hem dairede, hem hariçte olamaz. Hem hariçteki irşada hevesli zatlar, Risale-i Nur'un şakirtleri ile meşgul olmamalı. Çünkü, üç cihetle zarar görmeleri muhtemeldir. Takva dairesindeki talebeler irşada muhtaç olmadıkları gibi, hariçte kesretli namazsızlar var, onları bırakıp bunlarla meşgul olmak irşad değildir. Eğer bu şakirdleri severse, evvela daire içine girsin; o şakirdlere peder değil, belki kardeş olsun. Fazileti ziyade ise, ağabeyleri olsun.

Hem bu hadisede göründü ki, Risale-i Nur'a intisabın çok ehemmiyeti var ve çok pahalı düştü. Ve buna bu fiyatı veren ve o yolda bütün Alem-i İslam namına dinsizliğe karşı mücadele vaziyetini alan akıllı başında bir adam, o elmas gibi mesleğini terk edip başka mesleğe giremez.”¹

Sırr-ı verasete girmeyen bir veli, tebliğ vazifesiyle tavzif edilmemiştir. Başta sahabeler olmak üzere tebliğ vazifesiyle muvazzaf olan zatlar, velayet-i kübra makamındadırlar. Bu makamda bulunanlar, sırr-ı akrebiyete mazhardırlar. Yani Ellah onları seçer, bütün makamâtı bir anda onlara kestirir, tebliğ vazifesiyle tavzif edip halka gönderir. Sair velilerde ise kurbîyet esastır. Yani

---

[1] M. Zehra Yayınları Lem'alar 339-340

ŞERH

oluruz. Eğer biz bu'diyetimiz nokta-i nazarından ona yakınlaşmak ve tanımak istesek, pek çok seyr-i fikrîye ve sülûk-u aklîye mecbur oluruz ki; kavanin-i fenniye ile fikren semavata çıkıp semadaki güneşi tasavvur ederek, sonra mahiyetindeki ziya ve harareti ve ziyasındaki elvan-ı seb'ayı uzun uzadıya tedkikat-ı fenniye ile anladıktan sonra, birinci adamın kendi âyinesinde az bir tefekkürle elde ettiği kurbîyet-i maneviyeyi ancak elde edebiliriz.

İşte şu temsil gibi, nübüvvet ve veraset-i nübüvvetteki velayet, sırr-ı akrebiyetin inkişafına bakar. Velayet-i saire ise, ekseri kurbîyet esası üzerine gider. Bir çok meratibde seyr u sülûke mecbur olur.¹

Demek Risale-i Nur, ehl-i tarikat ve ehl-i tasavvufun seyr u sülûk ettikleri o uzun yola girmeden sırr-ı veraset-i Nübüvvetle gayet kısa bir zamanda şakirdini hakikate vasıl eden ve hakikatteki hakiki zevki tattıran bir meslektir. Risale-i Nur, ferdiyet makamına mazhardır. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyurmaktadır:

"Sahabelerden ve Tâbü'n ve Tebe-i Tâbü'nden en yüksek mertebeli velayet-i kübra sahibi olan zâtlar, nefs-i Kur'andan bütün letaiflerinin hisselerini aldıklarından ve Kur'an onlar için hakikî ve kâfi bir mürşid olduğundan gösteriyor ki: Her vakit Kur'an-ı Hakîm, hakikatları ifade ettiği gibi, velayet-i kübra feyizlerini dahi ehil olanlara ifaza eder.

Evet zahirden hakikata geçmek iki suretledir:

Biri: Tarîkat berzahına girip, seyr u sülûk ile kat'-ı meratib ederek hakikata geçmektir.

İkinci Suret: Doğrudan doğruya, tarîkat berzahına uğramadan, lütf-u İlahî ile hakikata geçmektir ki, Sahabeye ve Tâbü'ne has ve yüksek ve kısa tarîk şudur. Demek hakaik-i Kur'aniyeden tereşşuh eden Nurlar ve o Nurlara tercümanlık eden Sözler, o hâssaya mâlik olabilirler ve mâliktirler."²

"Ehl-i velayetin amel ve ibadet ve sülûk ve riyazetle gördüğü hakikatlar ve perdeler arkasında müşahede ettikleri hakaik-i imaniye, aynen onlar gibi Risale-i Nur

---

[1] Mektubat 50-51

[2] Mektubat 356

ŞERH

oluruz. Eğer biz bu'diyetimiz nokta-i nazarından ona yakınlaşmak ve tanımak istesek, pek çok seyr-i fikrîye ve sülûk-u aklîye mecbur oluruz ki; kavanin-i fenniye ile fikren semavata çıkıp semadaki güneşi tasavvur ederek, sonra mahiyetindeki ziya ve harareti ve ziyasındaki elvan-ı seb'ayı uzun uzadıya tedkikat-ı fenniye ile anladıktan sonra, birinci adamın kendi âyinesinde az bir tefekkürle elde ettiği kurbîyet-i maneviyeyi ancak elde edebiliriz.

İşte şu temsil gibi, nübüvvet ve veraset-i nübüvvetteki velayet, sırr-ı akrebiyetin inkişafına bakar. Velayet-i saire ise, ekseri kurbîyet esası üzerine gider. Bir çok meratibde seyr u sülûke mecbur olur.¹

Demek Risale-i Nur, ehl-i tarikat ve ehl-i tasavvufun seyr u sülûk ettikleri o uzun yola girmeden sırr-ı veraset-i Nübüvvetle gayet kısa bir zamanda şakirdini hakikate vasıl eden ve hakikatteki hakiki zevki tattıran bir meslektir. Risale-i Nur, ferdiyet makamına mazhardır. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyurmaktadır:

"Sahabelerden ve Tâbü'n ve Tebe-i Tâbü'nden en yüksek mertebeli velayet-i kübra sahibi olan zâtlar, nefs-i Kur'andan bütün letaiflerinin hisselerini aldıklarından ve Kur'an onlar için hakikî ve kâfi bir mürşid olduğundan gösteriyor ki: Her vakit Kur'an-ı Hakîm, hakikatları ifade ettiği gibi, velayet-i kübra feyizlerini dahi ehil olanlara ifaza eder.

Evet zahirden hakikata geçmek iki suretledir:

Biri: Tarîkat berzahına girip, seyr u sülûk ile kat'-ı meratib ederek hakikata geçmektir.

İkinci Suret: Doğrudan doğruya, tarîkat berzahına uğramadan, lütf-u İlahî ile hakikata geçmektir ki, Sahabeye ve Tâbü'ne has ve yüksek ve kısa tarîk şudur. Demek hakaik-i Kur'aniyeden tereşşuh eden Nurlar ve o Nurlara tercümanlık eden Sözler, o hâssaya mâlik olabilirler ve mâliktirler."²

"Ehl-i velayetin amel ve ibadet ve sülûk ve riyazetle gördüğü hakikatlar ve perdeler arkasında müşahede ettikleri hakaik-i imaniye, aynen onlar gibi Risale-i Nur

---

[1] Mektubat 50-51

[2] Mektubat 356

ŞERH

Bu sırra binaen, benim gibi bir neferin, ağırlaşmış müşiriyet makamında ancak bir dümdarlık vazifesi var.”¹

Ferdiyet makamı, diğer veliler gibi çalışıp kazanarak elde edilen bir makam değildir. Gelecek asırlar üzerinde de tesiri vardır. Risale-i Nur’un birinci talebesi olan Hacı Hulusi Bey de bu makamda idi ve dersini bu makamdan alıyordu. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyuruyor:

“Cemaata Sözlere okumak zamanında, sendeki hissiyat-ı âliye ve fazla inkişaf ve fedakârane hamiyet-i diniye galeyanının sırrı şudur ki:

Velayet-i kübra olan veraset-i nübüvvetteki makam-ı tebliğin envârı altına girdiğin içindir. O vakit sen, dellâl-ı Kur'an Said'in vekili belki manen aynı hükmüne geçtiğin içindir.”²

Velayet-i Kübra denilen bu cadde, gayet kısa, gayet yüksek, gayet kolay ve gayet selametlidir. Şa’şaa ve şatahatı az, fakat meziyeti çok yüksek olan, hem avam ve havas herkese şamil bir yoldur. Hem yalnız kalb ile değil, belki akıl ve kalbin beraberce hareket ettiği basiret üzerine müesses bir yoldur. Bu yolda tarikat berzahına ve o uzun mücadele ve muamelelere girmeden bir kademde doğrudan doğruya hakikat ve şeriat dairelerine geçilir. Risale-i Nur, şakirdlerine bu yolu göstermektedir. İşte Müellif (r.a) *“Risale-i Nur, tarikat değil hakikattir”³* veya *“Tarikatten ziyade hakikattir, şeriattir”⁴* ifadelerinin manası budur. Yani Risale-i Nur, ehil olan talebesini hiç tarikat berzahına uğratmadan kırk dakikada hakikat ve şeriat dairelerine geçirir. Yani eserin arkasındaki müessiri ona bildirir. İmkan aleminde sülûk ettirmeden ve riyazet ve çilleler çekirmeden, esma ve sıfat-ı İlahiyeyi ona gösterir ve ahkam-ı şeriatın hakkaniyetini isbat edip esrar-ı şeriatı ona öğretir.

Elhasıl; tarikatın nihayeti Risale-i Nur’un bidayeti, yani başlangıcıdır. Yani tarikattan maksud olan netice ki; hakaik-i imaniyenin vuzuh ile inkişafıdır. Risale-i Nur, tarikatın nihayeti olan bu gayeyi, hakiki şakirdine ilk kademde ders verir.

---

[1] Kastamonu Lahikası 7

[2] Barla lahikası 253

[3] Kastamonu Lahikası 126. Mektub

[4] Yirmi Altıncı Söz, Zeyl

ŞERH

Bu sırra binaen, benim gibi bir neferin, ağırlaşmış müşiriyet makamında ancak bir dümdarlık vazifesi var.”¹

Ferdiyet makamı, diğer veliler gibi çalışıp kazanarak elde edilen bir makam değildir. Gelecek asırlar üzerinde de tesiri vardır. Risale-i Nur’un birinci talebesi olan Hacı Hulusi Bey de bu makamda idi ve dersini bu makamdan alıyordu. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyuruyor:

“Cemaata Sözlere okumak zamanında, sendeki hissiyat-ı âliye ve fazla inkişaf ve fedakârane hamiyet-i diniye galeyanının sırrı şudur ki:

Velayet-i kübra olan veraset-i nübüvvetteki makam-ı tebliğin envârı altına girdiğin içindir. O vakit sen, dellâl-ı Kur'an Said'in vekili belki manen aynı hükmüne geçtiğin içindir.”²

Velayet-i Kübra denilen bu cadde, gayet kısa, gayet yüksek, gayet kolay ve gayet selametlidir. Şa’şaa ve şatahatı az, fakat meziyeti çok yüksek olan, hem avam ve havas herkese şamil bir yoldur. Hem yalnız kalb ile değil, belki akıl ve kalbin beraberce hareket ettiği basiret üzerine müesses bir yoldur. Bu yolda tarikat berzahına ve o uzun mücadele ve muamelelere girmeden bir kademde doğrudan doğruya hakikat ve şeriat dairelerine geçilir. Risale-i Nur, şakirdlerine bu yolu göstermektedir. İşte Müellif (r.a) *“Risale-i Nur, tarikat değil hakikattir”³* veya *“Tarikatten ziyade hakikattir, şeriattir”⁴* ifadelerinin manası budur. Yani Risale-i Nur, ehil olan talebesini hiç tarikat berzahına uğratmadan kırk dakikada hakikat ve şeriat dairelerine geçirir. Yani eserin arkasındaki müessiri ona bildirir. İmkan aleminde sülûk ettirmeden ve riyazet ve çilleler çekirmeden, esma ve sıfat-ı İlahiyeyi ona gösterir ve ahkam-ı şeriatın hakkaniyetini isbat edip esrar-ı şeriatı ona öğretir.

Elhasıl; tarikatın nihayeti Risale-i Nur’un bidayeti, yani başlangıcıdır. Yani tarikattan maksud olan netice ki; hakaik-i imaniyenin vuzuh ile inkişafıdır. Risale-i Nur, tarikatın nihayeti olan bu gayeyi, hakiki şakirdine ilk kademde ders verir.

---

[1] Kastamonu Lahikası 7

[2] Barla lahikası 253

[3] Kastamonu Lahikası 126. Mektub

[4] Yirmi Altıncı Söz, Zeyl

METİN

Eğer muhabbetten gelen bir incizab ve incizabdan gelen bir nevi sekir beraber bulunsa, "şatahat" namıyla haddinden çok fazla davalar ondan sudûr eder. Hem kendi zarar eder, hem başkasının zararına sebep olur. Meselâ: Nasıl ki; bir mülazım, kendinde bulunan kumandanlık zevkiyle ve neş'esiyle gururlansa, kendini bir müşir zanneder.) Müşir, mareşal demektir. Üç defa harbi kazanan kimseye mareşal denir. **(Küçük dairesini, o küllî daire ile iltibas eder. Ve bir küçük âyinede görünen bir Güneşi, denizin yüzünde haşmetiyle cilvesi görünen Güneşle bir cihet-i müşabehetle iltibasa sebep olur.**

ŞERH

müşid-i kamil kabul eder. Başına bir sarık, üstüne bir cübbe giyer, kendisini Gavs-ı A'zam zanneder. Neuзу billah! Helake gider.

(Eğer muhabbetten gelen bir incizab ve incizabdan gelen bir nevi sekir beraber bulunsa, "şatahat" namıyla haddinden çok fazla davalar ondan sudûr eder. Hem kendi zarar eder, hem başkasının zararına sebep olur.) Eğer ehl-i cezbe ve ehl-i muhabbet ise, Ellah'ı severse, bu sefer sekr haline giriftar olur. Cenab-ı Hakkın tecelliyatına karşı sarhoş gibi olur. Bu durumda o muhabbet saikasıyla enesi de tam kırılmamışsa, gah "Ben Ellah oldum.", gah "Peygamber oldum.", gah "Cebrail oldum.", gah "Mehdi oldum." der. Bunlar gibi şatahat nev'inden çok acip şeyleri söyler, zarar eder. Evvela iftihar eder. Yani o nimete karşı güya şükür makamındadır. O hal ile iftihar eder. Sonra mağrur olur, her şeyi enaniyetine verir. Ondan sonra perişan olup gider. Bazen kendini kutub, bazen gavs olarak görür. Halbuki ne kutubtur, ne de gavsdir.

Hulasa: Bu birinci meşrepte gidenler, şayet hevayı terk edip enaniyeti kırmakla nefis-i emmareyi öldürmeye muvaffak olmamışlarsa şükür makamından fahr makamına düşer, bulunduğu makamla iftihar eder. İftihardan sukut edip gurura düşer. Şayet cezb u cazibeden gelen bir sekir halinde ise, şatahat nev'inden haddinden çok fazla davalara girer. Gah "enel hak" der. Gah "Ben peygamberim." Gah "Ben Hızırım." Gah "Ben Mehdiyim." der. Halk da onu dinler ve öyle görür. Böylece hem kendisi, hem de halk helak olur.

(Meselâ: Nasıl ki; bir mülazım, kendinde bulunan kumandanlık zevkiyle ve neş'esiyle gururlansa, kendini bir müşir zanneder.) Müşir, mareşal demektir. Üç defa harbi kazanan kimseye mareşal denir. **(Küçük dairesini, o küllî daire ile iltibas eder. Ve bir küçük âyinede görünen bir Güneşi, denizin yüzünde haşmetiyle cilvesi görünen Güneşle bir cihet-i müşabehetle iltibasa sebep olur.**

METİN

Eğer muhabbetten gelen bir incizab ve incizabdan gelen bir nevi sekir beraber bulunsa, "şatahat" namıyla haddinden çok fazla davalar ondan sudûr eder. Hem kendi zarar eder, hem başkasının zararına sebep olur. Meselâ: Nasıl ki; bir mülazım, kendinde bulunan kumandanlık zevkiyle ve neş'esiyle gururlansa, kendini bir müşir zanneder.) Müşir, mareşal demektir. Üç defa harbi kazanan kimseye mareşal denir. **(Küçük dairesini, o küllî daire ile iltibas eder. Ve bir küçük âyinede görünen bir Güneşi, denizin yüzünde haşmetiyle cilvesi görünen Güneşle bir cihet-i müşabehetle iltibasa sebep olur.**

ŞERH

mürşid-i kamil kabul eder. Başına bir sarık, üstüne bir cübbe giyer, kendisini Gavs-ı A'zam zanneder. Neuзу billah! Helake gider.

(Eğer muhabbetten gelen bir incizab ve incizabdan gelen bir nevi sekir beraber bulunsa, "şatahat" namıyla haddinden çok fazla davalar ondan sudûr eder. Hem kendi zarar eder, hem başkasının zararına sebep olur.) Eğer ehl-i cezbe ve ehl-i muhabbet ise, Ellah'ı severse, bu sefer sekr haline giriftar olur. Cenab-ı Hakkın tecelliyatına karşı sarhoş gibi olur. Bu durumda o muhabbet saikasıyla enesi de tam kırılmamışsa, gah "Ben Ellah oldum.", gah "Peygamber oldum.", gah "Cebrail oldum.", gah "Mehdi oldum." der. Bunlar gibi şatahat nev'inden çok acip şeyleri söyler, zarar eder. Evvela iftihar eder. Yani o nimete karşı güya şükür makamındadır. O hal ile iftihar eder. Sonra mağrur olur, her şeyi enaniyetine verir. Ondan sonra perişan olup gider. Bazen kendini kutub, bazen gavs olarak görür. Halbuki ne kutubtur, ne de gavsdır.

Hulasa: Bu birinci meşrepte gidenler, şayet hevayı terk edip enaniyeti kırmakla nefis-i emmareyi öldürmeye muvaffak olmamışlarsa şükür makamından fahr makamına düşer, bulunduğu makamla iftihar eder. İftihardan sukut edip gurura düşer. Şayet cezb u cazibeden gelen bir sekir halinde ise, şatahat nev'inden haddinden çok fazla davalara girer. Gah "enel hak" der. Gah "Ben peygamberim." Gah "Ben Hızırım." Gah "Ben Mehdiyim." der. Halk da onu dinler ve öyle görür. Böylece hem kendisi, hem de halk helak olur.

(Meselâ: Nasıl ki; bir mülazım, kendinde bulunan kumandanlık zevkiyle ve neş'esiyle gururlansa, kendini bir müşir zanneder.) Müşir, mareşal demektir. Üç defa harbi kazanan kimseye mareşal denir. **(Küçük dairesini, o küllî daire ile iltibas eder. Ve bir küçük âyinede görünen bir Güneşi, denizin yüzünde haşmetiyle cilvesi görünen Güneşle bir cihet-i müşabehetle iltibasa sebep olur.**

METİN

Ben dedim: "Kardeşim! Nasılki kanun-u saltanatın, sadrazam dairesinden tâ nahiye müdürü dairesine kadar bir tarzda cüz'î-küllî cilveleri var. Öyle de velayetin ve kutbiyetin dahi, öyle muhtelif daire ve cilveleri var. Herbir makamın çok zılleri ve gölgeleri var. Sen, sadrazam-misal kutbiyetin a'zam cilvesini, bir müdür dairesi hükmünde olan kendi dairende o cilveyi görmüşsün, aldanmışsın. Gördüğün doğrudur, fakat hükmün yanlıştır.

ŞERH

zaman sizin imanınızı kurtarırım. Kabirde imdadınıza gelip sizin yerinize münker ve nekire cevap veririm." der.

Soru: Kalbin intibaha gelmesi ne demektir?

Cevap: Salık, lisanen evrad ve ezkar ile hususan kelime-i tevhidi devamlı bir surette zikretmekle kalben de tefekkür ile meşgul oldukça kalbi adeta bir makine gibi çalışır, kalb kendiliğinden "Allah, Allah" demeye başlar.

Kalbin intibaha gelmesi iki şekilde olur:

Biri: Mürşid-i kamilin izn-i İlâhi ile olan manevi teveccühüyle ve verdiği evrad ve ezkara devam etmek iledir.

Diğeri: Üveysi tarz iledir. Yani Allah'ın lütfuyla kalbine hangi zikir ilham ve ilka olunursa o zikri tekrar etmek suretiyledir. Bu tarz ile kalbi intibaha gelenler belli bir zikir ile meşgul değillerdir.

Tasavvuf ve tarikat, zor bir meslektir. Zahiri ve batını ilimleri tahsil etmeyen, muhakkikin-i ulemadan olmayan, böyle yüksek bir ilme sahip olmakla beraber mütevazi olmayan, şatahat nev'inden haddinden çok fazla davalar kendisinden sudûr eden ve meratib-i esmayı bitiremeyen maksuduna eremez. Bu işin erbabı olmak çok zordur. Hacı Hulusi Bey diyordu ki; "Demirden bir ayakkabı giyinin, dünyayı dolaşın. Eğer bu işin erbabını bulduysanız, gelin bana söyleyin. İlk olarak ben gidip ona hizmet edeyim."

(Ben dedim: "Kardeşim! Nasılki kanun-u saltanatın, sadrazam dairesinden tâ nahiye müdürü dairesine kadar bir tarzda cüz'î-küllî cilveleri var. Öyle de velayetin ve kutbiyetin dahi, öyle muhtelif daire ve cilveleri var. Herbir makamın çok zılleri ve gölgeleri var. Sen, sadrazam-misal kutbiyetin a'zam cilvesini, bir müdür dairesi hükmünde olan kendi dairende o cilveyi görmüşsün, aldanmışsın. Gördüğün doğrudur, fakat hükmün yanlıştır.

METİN

Ben dedim: "Kardeşim! Nasılki kanun-u saltanatın, sadrazam dairesinden tâ nahiye müdürü dairesine kadar bir tarzda cüz'î-küllî cilveleri var. Öyle de velayetin ve kutbiyetin dahi, öyle muhtelif daire ve cilveleri var. Herbir makamın çok zılleri ve gölgeleri var. Sen, sadrazam-misal kutbiyetin a'zam cilvesini, bir müdür dairesi hükmünde olan kendi dairende o cilveyi görmüşsün, aldanmışsın. Gördüğün doğrudur, fakat hükmün yanlıştır.

ŞERH

zaman sizin imanınızı kurtarırım. Kabirde imdadınıza gelip sizin yerinize münker ve nekire cevap veririm." der.

Soru: Kalbin intibaha gelmesi ne demektir?

Cevap: Salık, lisanen evrad ve ezkar ile hususan kelime-i tevhidi devamlı bir surette zikretmekle kalben de tefekkür ile meşgul oldukça kalbi adeta bir makine gibi çalışır, kalb kendiliğinden "Allah, Allah" demeye başlar.

Kalbin intibaha gelmesi iki şekilde olur:

Biri: Mürşid-i kamilin izn-i İlâhi ile olan manevi teveccühüyle ve verdiği evrad ve ezkara devam etmek iledir.

Diğeri: Üveysi tarz iledir. Yani Allah'ın lütfuyla kalbine hangi zikir ilham ve ilka olunursa o zikri tekrar etmek suretiyledir. Bu tarz ile kalbi intibaha gelenler belli bir zikir ile meşgul değillerdir.

Tasavvuf ve tarikat, zor bir meslektir. Zahiri ve batını ilimleri tahsil etmeyen, muhakkikin-i ulemadan olmayan, böyle yüksek bir ilme sahip olmakla beraber mütevazî olmayan, şatahat nev'inden haddinden çok fazla davalar kendisinden sudûr eden ve meratib-i esmayı bitiremeyen maksuduna eremez. Bu işin erbabı olmak çok zordur. Hacı Hulusi Bey diyordu ki; "Demirden bir ayakkabı giyinin, dünyayı dolaşın. Eğer bu işin erbabını bulduysanız, gelin bana söyleyin. İlk olarak ben gidip ona hizmet edeyim."

(Ben dedim: "Kardeşim! Nasılki kanun-u saltanatın, sadrazam dairesinden tâ nahiye müdürü dairesine kadar bir tarzda cüz'î-küllî cilveleri var. Öyle de velayetin ve kutbiyetin dahi, öyle muhtelif daire ve cilveleri var. Herbir makamın çok zılleri ve gölgeleri var. Sen, sadrazam-misal kutbiyetin a'zam cilvesini, bir müdür dairesi hükmünde olan kendi dairende o cilveyi görmüşsün, aldanmışsın. Gördüğün doğrudur, fakat hükmün yanlıştır.

METİN

İşte bu sırra binaen, o makama ve o makamın cüz'î bir nümunesine veya bir gölgesine girenler, kendilerini o makamla has münasebetdar meşhur zâtlar zannediyorlar. Kendini Hızır telakki eder veya Mehdi itikad eder veya kutb-u a'zam tahayyül eder. Eğer hubb-u câha talib enaniyeti yoksa, o halde mahkûm olmaz Onun haddinden fazla davaları, şatahat sayılır. Onunla belki mes'ul olmaz. Eğer enaniyeti perde ardında hubb-u câha müteveccih ise; o zât enaniyete mağlub olup, şükrü bırakıp fahre girse, fahrden git gide gurura sukut eder. Ya divanelik derecesine sukut eder veyahut tarîk-ı haktan sapar.

ŞERH

*"Makamat-ı velayette bir makam vardır ki, "Makam-ı Hızır" tabir edilir. O makama gelen bir velî, Hızır'dan ders alır ve Hızır ile görüşür. Fakat bazan o makam sahibi yanlış olarak, ayn-ı Hızır telakki olunur."*¹

(İşte bu sırra binaen, o makama ve o makamın cüz'î bir nümunesine veya bir gölgesine girenler, kendilerini o makamla has münasebetdar meşhur zâtlar zannediyorlar. Kendini Hızır telakki eder veya Mehdi itikad eder veya kutb-u a'zam tahayyül eder.) Üveys makamının gölgesi altına giren bir salık; "Ben Üveys oldum." der. Bir peygamberin makamının gölgesi altına giren; "Ben peygamber oldum." der. Mehdiyet makamının gölgesi altına giren; "Ben Mehdi oldum." der. Başında ehliyetli bir mürşid yoksa, o makamın tesiri altında kalır, kendisini öyle görür. Halbuki ne Üveys, ne peygamber, ne de Mehdi olmuştur. Enaniyeti kırılmadığı için, fahr ve gurura girmiş ve kendisinden şatahatvari bu nevi sözler sudur etmiştir.

(Eğer hubb-u câha talib enaniyeti yoksa, o halde mahkûm olmaz.) Ehliyetli bir mürşidin irşadıyla ve bir üstadın talimiyle sekir haletinden kurtulmakla ve nefsin kusurunu görmekle hakikati anlar, bu nevi davalardan vazgeçer. O hale mağlub olmaz, perişan olup gitmez. Lütf-u İlahi ile o halden kurtulur.**(Onun haddinden fazla davaları, şatahat sayılır. Onunla belki mes'ul olmaz.)** Uyanır kurtulur. Eğer ehl-i cezbe ise, kendinde değilse, bu kimse mahkumdur, hale mağlubdur. Dolayısıyla mes'ul değildir. **(Eğer enaniyeti perde ardında hubb-u câha müteveccih ise;)** Böyle bir salık, bu sözleri sarfederken gayesi, hubb-u cah ise **(o zât enaniyete mağlub olup, şükrü bırakıp fahre girse, fahrden git gide gurura sukut eder. Ya divanelik derecesine sukut eder veyahut tarîk-ı haktan sapar.)**

---

[1] Mektubat 6

METİN

İşte bu sırra binaen, o makama ve o makamın cüz'î bir nümunesine veya bir gölgesine girenler, kendilerini o makamla has münasebetdar meşhur zâtlar zannediyorlar. Kendini Hızır telakki eder veya Mehdi itikad eder veya kutb-u a'zam tahayyül eder. Eğer hubb-u câha talib enaniyeti yoksa, o halde mahkûm olmaz Onun haddinden fazla davaları, şatahat sayılır. Onunla belki mes'ul olmaz. Eğer enaniyeti perde ardında hubb-u câha müteveccih ise; o zât enaniyete mağlub olup, şükrü bırakıp fahre girse, fahrden git gide gurura sukut eder. Ya divanelik derecesine sukut eder veyahut tarîk-ı haktan sapar.

ŞERH

*"Makamat-ı velayette bir makam vardır ki, "Makam-ı Hızır" tabir edilir. O makama gelen bir velî, Hızır'dan ders alır ve Hızır ile görüşür. Fakat bazan o makam sahibi yanlış olarak, ayn-ı Hızır telakki olunur."*¹

(İşte bu sırra binaen, o makama ve o makamın cüz'î bir nümunesine veya bir gölgesine girenler, kendilerini o makamla has münasebetdar meşhur zâtlar zannediyorlar. Kendini Hızır telakki eder veya Mehdi itikad eder veya kutb-u a'zam tahayyül eder.) Üveys makamının gölgesi altına giren bir salık; "Ben Üveys oldum." der. Bir peygamberin makamının gölgesi altına giren; "Ben peygamber oldum." der. Mehdiyet makamının gölgesi altına giren; "Ben Mehdi oldum." der. Başında ehliyetli bir mürşid yoksa, o makamın tesiri altında kalır, kendisini öyle görür. Halbuki ne Üveys, ne peygamber, ne de Mehdi olmuştur. Enaniyeti kırılmadığı için, fahr ve gurura girmiş ve kendisinden şatahatvari bu nevi sözler sudur etmiştir.

(Eğer hubb-u câha talib enaniyeti yoksa, o halde mahkûm olmaz.) Ehliyetli bir mürşidin irşadıyla ve bir üstadın talimiyle sekir haletinden kurtulmakla ve nefsin kusurunu görmekle hakikati anlar, bu nevi davalardan vazgeçer. O hale mağlub olmaz, perişan olup gitmez. Lütf-u İlahi ile o halden kurtulur.**(Onun haddinden fazla davaları, şatahat sayılır. Onunla belki mes'ul olmaz.)** Uyanır kurtulur. Eğer ehl-i cezbe ise, kendinde değilse, bu kimse mahkumdur, hale mağlubdur. Dolayısıyla mes'ul değildir. **(Eğer enaniyeti perde ardında hubb-u câha müteveccih ise;)** Böyle bir salık, bu sözleri sarfederken gayesi, hubb-u cah ise **(o zât enaniyete mağlub olup, şükrü bırakıp fahre girse, fahrden git gide gurura sukut eder. Ya divanelik derecesine sukut eder veyahut tarîk-ı haktan sapar.)**

---

[1] Mektubat 6

METİN

Çünkü büyük evliyayı, kendi gibi telakki eder, haklarındaki hüsn-ü zannı kırılır. Zira nefis ne kadar mağrur da olsa, kendisi kendi kusurunu derkeder. O büyükleri de kendine kıyas edip, kusurlu tevehhüm eder. Hattâ enbiyalar hakkında da hürmeti noksanlaşır.

ŞERH

Yukarıda zikredilen ehl-i velayetin makamatında kendilerini gören ve şatahat nev'inden bazı sözleri sarfedenler iki kısma ayrılır:

Biri: Hubb-u câha talib olmayan ve enaniyeti bulunmayan kimselerdir.

Diğeri: Enaniyet perdesi altında hubb-u câha müteveccih olanlardır.

Birinci kısma girenler, hale mağlub oldukları için bir nev'i divanelik derecesine sukut etmişlerdir. Bu nedenle bu davalarından mes'ul olmazlar. Zira bunlar mazurdurlar. Müellif (r.a), **"Ya divanelik derecesine sukut eder."** cümlesiyle bu kısmın akibetine işaret eder.

İkinci kısma girenler ise, enaniyete mağlub olduğu ve şükrü bırakıp fahre girdiği için mes'uldur. Zira bunlar mazur sayılmazlar. Enaniyet onu yoldan çıkarır, helak eder. Müellif (r.a), **"Veyahut tarîk-ı haktan sapar."** cümlesiyle de bu ikinci kısmın akibetine işaret eder.

(Çünkü büyük evliyayı, kendi gibi telakki eder, haklarındaki hüsn-ü zannı kırılır. Zira nefis ne kadar mağrur da olsa, kendisi kendi kusurunu derkeder. O büyükleri de kendine kıyas edip, kusurlu tevehhüm eder. Hattâ enbiyalar hakkında da hürmeti noksanlaşır.) Kendisini o makamda görünce ve kusuratını anlayınca; o makamın asıl sahiplerini de kendisi gibi zanneder, o zevat-ı aliye hakkında su-i zanna kapılır. Mesela; kutbiyet makamının gölgesi altına giren, enaniyet sahibi, hubb-u caha talib bir kimse bu makamda: "Ben kutub oldum. Bütün kutuplar da benim gibiymiş." der, haşa sümme haşa hakiki kutuplar hakkında su-i zan eder. Zanneder ki, eski evliyalar da böyle yalan söylüyorlarmış, halkı aldatıyorlarmış. Haşa ve kella. Hatta bazen bir peygamberin makamının gölgesi altına girer, kendisini peygamber olarak görür. Kendisini kusurlu gördüğü gibi; kıyas-ı binnefs cihetiyle peygamberleri de kusurlu görür. Böylece tarîk-i haktan saparak helak olur.

Hulasa: Enaniyeti varsa bilerek veya bilmeyerek bu nevi sözleri sarfederse

METİN

Çünkü büyük evliyayı, kendi gibi telakki eder, haklarındaki hüsn-ü zannı kırılır. Zira nefis ne kadar mağrur da olsa, kendisi kendi kusurunu derkeder. O büyükleri de kendine kıyas edip, kusurlu tevehhüm eder. Hattâ enbiyalar hakkında da hürmeti noksanlaşır.

ŞERH

Yukarıda zikredilen ehl-i velayetin makamatında kendilerini gören ve şatahat nev'inden bazı sözleri sarfedenler iki kısma ayrılır:

Biri: Hubb-u câha talib olmayan ve enaniyeti bulunmayan kimselerdir.

Diğeri: Enaniyet perdesi altında hubb-u câha müteveccih olanlardır.

Birinci kısma girenler, hale mağlub oldukları için bir nev'i divanelik derecesine sukut etmişlerdir. Bu nedenle bu davalarından mes'ul olmazlar. Zira bunlar mazurdurlar. Müellif (r.a), **"Ya divanelik derecesine sukut eder."** cümlesiyle bu kısmın akibetine işaret eder.

İkinci kısma girenler ise, enaniyete mağlub olduğu ve şükrü bırakıp fahre girdiği için mes'uldur. Zira bunlar mazur sayılmazlar. Enaniyet onu yoldan çıkarır, helak eder. Müellif (r.a), **"Veyahut tarîk-ı haktan sapar."** cümlesiyle de bu ikinci kısmın akibetine işaret eder.

(Çünkü büyük evliyayı, kendi gibi telakki eder, haklarındaki hüsn-ü zannı kırılır. Zira nefis ne kadar mağrur da olsa, kendisi kendi kusurunu derkeder. O büyükleri de kendine kıyas edip, kusurlu tevehhüm eder. Hattâ enbiyalar hakkında da hürmeti noksanlaşır.) Kendisini o makamda görünce ve kusuratını anlayınca; o makamın asıl sahiplerini de kendisi gibi zanneder, o zevat-ı aliye hakkında su-i zanna kapılır. Mesela; kutbiyet makamının gölgesi altına giren, enaniyet sahibi, hubb-u caha talib bir kimse bu makamda: "Ben kutub oldum. Bütün kutuplar da benim gibiymiş." der, haşa sümme haşa hakiki kutuplar hakkında su-i zan eder. Zanneder ki, eski evliyalar da böyle yalan söylüyorlarmış, halkı aldatıyorlarmış. Haşa ve kella. Hatta bazen bir peygamberin makamının gölgesi altına girer, kendisini peygamber olarak görür. Kendisini kusurlu gördüğü gibi; kıyas-ı binnefs cihetiyle peygamberleri de kusurlu görür. Böylece tarîk-i haktan saparak helak olur.

Hulasa: Enaniyeti varsa bilerek veya bilmeyerek bu nevi sözleri sarfederse

METİN

Bu meşrebdeki şatahat, hubb-u nefisten neş'et ediyor. Çünkü muhabbet gözü, kusuru görmez. Nefsine muhabbeti için, o kusurlu ve liyakatsız bir cam parçası gibi nefsini, bir pırlanta, bir elmas zanneder.

Bu nevi içindeki en tehlikeli bir hata şudur ki; kalbine ilhamî bir tarzda gelen cüz'î manaları "Kelâmullah" tahayyül edip, âyet tabir etmeleridir.

ŞERH

Halbuki Beni İsrail'e yapılan nimetleri hatırlatan ve onların bütün alemlerden üstün olduğunu bildiren ayetlerin bugünkü Yahudilerle hiçbir alakası yoktur. Zira asıl muhatab onlar değildir, aba ve ecdadlarıdır. Ayet-i kerimeler, aba ve ecdadlarının iman ve ubudiyetleri sebebiyle kendi zamalarındaki milletlerden üstün olduğunu ifade eder. Bu zamandaki Yahudilerin herkesten üstün olduğunu ifade etmez. Zira bugünkü Yahudiler, Hazret-i Muhammed (s.a.v)'in risaletini kabul etmekten ve O'na inzal olunan Kur'an-ı Azimu's-Şan'ı tasdik etmekten i'raz etmişlerdir. Bununla beraber Kur'an, onların ecdadına yapılan nimetleri nazara vermekle bugünkü Yahudileri de iman ve ubudiye davet etmekte, küfran-ı nimetten onları zecretmektedir.

Hem mesela salık, bazen Firavun veya Nemrud gibilerin bazı hallerini kendinde görür. Firavun veya Nemrud'u keşfen görmüş zanneder. Halbuki gördüğü Firavun ve Nemrud değildir. Kendi halet-i ruhiyesindeki bazı hallerdir ki; iltibasa sebep olmuş, ona öyle görünmüştür. Aradaki farkı göremediği için hata etmiştir. Bazen de en kötü insana en iyi insan, en iyi insana da en kötü insan nazarıyla bakar. Vakta ki şeriati ölçü alsa, kelam ve akide ulemasının kitaplarını esas tutsa, ahval-i ruhaniyesini de İmam-ı Gazali, İmam-ı Rabbani gibi muhakkiklerin tesbit ettiği düsturlarla ölçse ve daima nefsinin zemme müstahak olduğunu anlayıp acz, fakr ve kusuru nefsine verse yavaş yavaş hatasını anlar, hangi makamda olduğunu bilir, kendini kurtarıp yavaş yavaş terakki eder.

(Bu meşrebdeki şatahat, hubb-u nefisten neş'et ediyor.) Artık bunu hale mağlub olduğundan dolayı değil, nefsini sevdiği için, halka kendisini kabul ettirmek, nam ve şöhret kazanmak için yapar. **(Çünkü muhabbet gözü, kusuru görmez. Nefsine muhabbeti için, o kusurlu ve liyakatsız bir cam parçası gibi nefsini, bir pırlanta, bir elmas zanneder.**

Bu nevi içindeki en tehlikeli bir hata şudur ki; kalbine ilhamî bir tarzda gelen cüz'î manaları "Kelâmullah" tahayyül edip, âyet tabir etmeleridir.

METİN

Bu meşrebdeki şatahat, hubb-u nefisten neş'et ediyor. Çünkü muhabbet gözü, kusuru görmez. Nefsine muhabbeti için, o kusurlu ve liyakatsız bir cam parçası gibi nefsini, bir pırlanta, bir elmas zanneder.

Bu nevi içindeki en tehlikeli bir hata şudur ki; kalbine ilhamî bir tarzda gelen cüz'î manaları "Kelâmullah" tahayyül edip, âyet tabir etmeleridir.

ŞERH

Halbuki Beni İsrail'e yapılan nimetleri hatırlatan ve onların bütün alemlerden üstün olduğunu bildiren ayetlerin bugünkü Yahudilerle hiçbir alakası yoktur. Zira asıl muhatab onlar değildir, aba ve ecdadlarıdır. Ayet-i kerimeler, aba ve ecdadlarının iman ve ubudiyetleri sebebiyle kendi zamalarındaki milletlerden üstün olduğunu ifade eder. Bu zamandaki Yahudilerin herkesten üstün olduğunu ifade etmez. Zira bugünkü Yahudiler, Hazret-i Muhammed (s.a.v)'in risaletini kabul etmekten ve O'na inzal olunan Kur'an-ı Azimu's-Şan'ı tasdik etmekten i'raz etmişlerdir. Bununla beraber Kur'an, onların ecdadına yapılan nimetleri nazara vermekle bugünkü Yahudileri de iman ve ubudiye davet etmekte, küfran-ı nimetten onları zecretmektedir.

Hem mesela salık, bazen Firavun veya Nemrud gibilerin bazı hallerini kendinde görür. Firavun veya Nemrud'u keşfen görmüş zanneder. Halbuki gördüğü Firavun ve Nemrud değildir. Kendi halet-i ruhiyesindeki bazı hallerdir ki; iltibasa sebep olmuş, ona öyle görünmüştür. Aradaki farkı göremediği için hata etmiştir. Bazen de en kötü insana en iyi insan, en iyi insana da en kötü insan nazarıyla bakar. Vakta ki şeriati ölçü alsa, kelam ve akide ulemasının kitaplarını esas tutsa, ahval-i ruhaniyesini de İmam-ı Gazali, İmam-ı Rabbani gibi muhakkiklerin tesbit ettiği düsturlarla ölçse ve daima nefsinin zemme müstahak olduğunu anlayıp acz, fakr ve kusuru nefsine verse yavaş yavaş hatasını anlar, hangi makamda olduğunu bilir, kendini kurtarıp yavaş yavaş terakki eder.

(Bu meşrebdeki şatahat, hubb-u nefisten neş'et ediyor.) Artık bunu hale mağlub olduğundan dolayı değil, nefsini sevdiği için, halka kendisini kabul ettirmek, nam ve şöhret kazanmak için yapar. **(Çünkü muhabbet gözü, kusuru görmez. Nefsine muhabbeti için, o kusurlu ve liyakatsız bir cam parçası gibi nefsini, bir pırlanta, bir elmas zanneder.**

Bu nevi içindeki en tehlikeli bir hata şudur ki; kalbine ilhamî bir tarzda gelen cüz'î manaları "Kelâmullah" tahayyül edip, âyet tabir etmeleridir.

ŞERH

füyuzatını alır. "Kelamullah" tabiri ise kemal-i liyakatla ancak Kur'an'a hastır.

Cenab-ı Hak, arıya, sineğe, karıncaya da ilham eder. Enbiya veevliyaya da ilham eder. Ancak ilham ile vahiy arasında büyük fark vardır. Vahiy peygamberlere hastır ve ekseriyetle melaïke vasıtasıyla gelir. İlham ise umumidir, ekseriyetle vasıtasızdır. Müellif (r.a) vahiy ile ilham arasındaki farkı şöyle izah etmektedir:

"Sadık ilhamlar, gerçi bir cihette vahye benzerler ve bir nevi mükâleme-i Rabbaniyedir, fakat iki fark vardır:

Birincisi: İlhamdan çok yüksek olan vahyin ekseri melaïke vasıtasıyla ve ilhamın ekseri vasıtasız olmasıdır.

Meselâ: Nasılki bir padişahın iki suretle konuşması ve emirleri var. Birisi:

Haşmet-i saltanat ve hâkimiyet-i umumiye haysiyetiyle bir yaverini bir valiye gönderir. O hâkimiyetin ihtişamını ve emrin ehemmiyetini göstermek için bazan vasıta ile beraber bir içtima yapar. Sonra ferman tebliğ edilir. İkincisi: Sultanlık ünvanı ile ve padişah-ı umumî ismiyle değil, belki kendi şahsı ile hususî bir münasebeti ve cüz'î bir muamelesi bulunan has bir hizmetçisi ile veya bir âmi raiyetiyle ve hususî telefonu ile hususî konuşmasıdır.

Öyle de Padişah-ı Ezeli'nin umum âlemlerin Rabbi ismiyle ve kâinat hâlıkı ünvanı ile vahiy ile ve vahyin hizmetini gören şümullü ilhamlarıyla mükâlemesi olduğu gibi, her bir ferdin ve her bir zihayatın Rabbi ve Hâlıkı olmak haysiyetiyle hususî bir surette fakat perdeler arkasında onların kabiliyetine göre bir tarz-ı mükâlemesi var.

İkinci fark: Vahiy gölgesizdir, safidir, havassa hastır. İlham ise gölgelidir, renkler karışır, umumîdir. Melaïke ilhamları ve insan ilhamları ve hayvanat ilhamları gibi çeşit çeşit hem pekçok enva'larıyla denizlerin katreleri kadar kelimat-ı Rabbaniyenin teksirine medar bir zemin teşkil ediyor. لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِثْلًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي âyetinin bir vechini tefsir ediyor anladı."¹

[1] Şualar 124-125

ŞERH

füyuzatını alır. "Kelamullah" tabiri ise kemal-i liyakatla ancak Kur'an'a hastır.

Cenab-ı Hak, arıya, sineğe, karıncaya da ilham eder. Enbiya veevliyaya da ilham eder. Ancak ilham ile vahiy arasında büyük fark vardır. Vahiy peygamberlere hastır ve ekseriyetle melaike vasıtasıyla gelir. İlham ise umumidir, ekseriyetle vasıtasızdır. Müellif (r.a) vahiy ile ilham arasındaki farkı şöyle izah etmektedir:

"Sadık ilhamlar, gerçi bir cihette vahye benzerler ve bir nevi mükâleme-i Rabbaniyedir, fakat iki fark vardır:

Birincisi: İlhamdan çok yüksek olan vahyin ekseri melaike vasıtasıyla ve ilhamın ekseri vasıtasız olmasıdır.

Meselâ: Nasilki bir padişahın iki suretle konuşması ve emirleri var. Birisi:

Haşmet-i saltanat ve hâkimiyet-i umumiye haysiyetiyle bir yaverini bir valiye gönderir. O hâkimiyetin ihtişamını ve emrin ehemmiyetini göstermek için bazan vasıta ile beraber bir içtima yapar. Sonra ferman tebliğ edilir. İkincisi: Sultanlık ünvanı ile ve padişah-ı umumî ismiyle değil, belki kendi şahsı ile hususî bir münasebeti ve cüz'î bir muamelesi bulunan has bir hizmetçisi ile veya bir âmi raiyetiyle ve hususî telefonu ile hususî konuşmasıdır.

Öyle de Padişah-ı Ezeli'nin umum âlemlerin Rabbi ismiyle ve kâinat hâlıkı ünvanı ile vahiy ile ve vahyin hizmetini gören şümullü ilhamlarıyla mükâlemesi olduğu gibi, her bir ferdin ve her bir zihayatın Rabbi ve Hâlıkı olmak haysiyetiyle hususî bir surette fakat perdeler arkasında onların kabiliyetine göre bir tarz-ı mükâlemesi var.

İkinci fark: Vahiy gölgesizdir, safidir, havassa hastır. İlham ise gölgelidir, renkler karışır, umumîdir. Melaike ilhamları ve insan ilhamları ve hayvanat ilhamları gibi çeşit çeşit hem pekçok enva'larıyla denizlerin katreleri kadar kelimat-ı Rabbaniyenin teksirine medar bir zemin teşkil ediyor. لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي âyetinin bir vechini tefsir ediyor anladı."¹

[1] Şualar 124-125

METİN

Amma vahiy ve kelâmullahın ism-i hassı ve onun en bahir misal-i müşahhası olan Kur'an'ın necimlerine ism-i has olan "âyet" namı öyle ilhamata verilmesi, hata-yı mahzdır. Onikinci ve Yirmibeşinci ve Otuzbirinci Sözlere beyan ve isbat edildiği gibi, elimizdeki boyalı âyinede görünen küçük ve sönük ve perdeli Güneşin misali, semadaki Güneşe ne nisbeti varsa; öyle de o müddeilerin kalbindeki ilham dahi, doğrudan doğruya kelâm-ı İlahî olan Kur'an Güneşinin âyetlerine nisbeti, o derecededir. Evet herbir âyinede görünen güneşin misalleri, güneşindir ve onunla münasebetdardır denilse, haktır; fakat o Güneşçiklerin âyinesine Küre-i Arz takılmaz ve onun cazibesıyla bağlanmaz!

ŞERH

(Amma vahiy ve kelâmullahın ism-i hassı ve onun en bahir misal-i müşahhası olan Kur'an'ın necimlerine ism-i has olan "âyet" namı öyle ilhamata verilmesi, hata-yı mahzdır. Onikinci ve Yirmibeşinci ve Otuzbirinci Sözlere beyan ve isbat edildiği gibi, elimizdeki boyalı âyinede görünen küçük ve sönük ve perdeli Güneşin misali, semadaki Güneşe ne nisbeti varsa; öyle de o müddeilerin kalbindeki ilham dahi, doğrudan doğruya kelâm-ı İlahî olan Kur'an Güneşinin âyetlerine nisbeti, o derecededir. Evet herbir âyinede görünen güneşin misalleri, güneşindir ve onunla münasebetdardır denilse, haktır; fakat o Güneşçiklerin âyinesine Küre-i Arz takılmaz ve onun cazibesıyla bağlanmaz!) Senin gözbebeğinde görünen güneşçik, gökteki güneşin bir aksidir. Şayet gökteki güneş olsaydı, Küre-i Arz'ı çevirecekti ve dünyayı ışıklandıracaktı. Nasıl ki; ayinedeki güneşe desen; "Bu Güneş, yer küreyi çeviriyor ve bütün dünyayı ışıklandırıyor." O zaman gökteki güneşe haksızlık etmiş olursun. Aynen öyle de bir kimse ilham tarikiyle kalbine gelen bir manayı, Kur'an güneşinin birer ayeti zannetse veya o nazarla baksa büyük bir hataya düşer. Evet, o mana Kur'an güneşinin bir aksidir, haşa Kur'an'dan bir parça değildir.

METİN

Amma vahiy ve kelâmullahın ism-i hassı ve onun en bahir misal-i müşahhası olan Kur'an'ın necimlerine ism-i has olan "âyet" namı öyle ilhamata verilmesi, hata-yı mahzdır. Onikinci ve Yirmibeşinci ve Otuzbirinci Sözlere beyan ve isbat edildiği gibi, elimizdeki boyalı âyinede görünen küçük ve sönük ve perdeli Güneşin misali, semadaki Güneşe ne nisbeti varsa; öyle de o müddeilerin kalbindeki ilham dahi, doğrudan doğruya kelâm-ı İlahî olan Kur'an Güneşinin âyetlerine nisbeti, o derecededir. Evet herbir âyinede görünen güneşin misalleri, güneşindir ve onunla münasebetdardır denilse, haktır; fakat o Güneşçiklerin âyinesine Küre-i Arz takılmaz ve onun cazibesıyla bağlanmaz!

ŞERH

(Amma vahiy ve kelâmullahın ism-i hassı ve onun en bahir misal-i müşahhası olan Kur'an'ın necimlerine ism-i has olan "âyet" namı öyle ilhamata verilmesi, hata-yı mahzdır. Onikinci ve Yirmibeşinci ve Otuzbirinci Sözlere beyan ve isbat edildiği gibi, elimizdeki boyalı âyinede görünen küçük ve sönük ve perdeli Güneşin misali, semadaki Güneşe ne nisbeti varsa; öyle de o müddeilerin kalbindeki ilham dahi, doğrudan doğruya kelâm-ı İlahî olan Kur'an Güneşinin âyetlerine nisbeti, o derecededir. Evet herbir âyinede görünen güneşin misalleri, güneşindir ve onunla münasebetdardır denilse, haktır; fakat o Güneşçiklerin âyinesine Küre-i Arz takılmaz ve onun cazibesıyla bağlanmaz!) Senin gözbebeğinde görünen güneşçik, gökteki güneşin bir aksidir. Şayet gökteki güneş olsaydı, Küre-i Arz'ı çevirecekti ve dünyayı ışıklandıracaktı. Nasıl ki; ayinedeki güneşe desen; "Bu Güneş, yer küreyi çeviriyor ve bütün dünyayı ışıklandırıyor." O zaman gökteki güneşe haksızlık etmiş olursun. Aynen öyle de bir kimse ilham tarikiyle kalbine gelen bir manayı, Kur'an güneşinin birer ayeti zannetse veya o nazarla baksa büyük bir hataya düşer. Evet, o mana Kur'an güneşinin bir aksidir, haşa Kur'an'dan bir parça değildir.

ŞERH

لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ der. Yani "Hakiki vücud sahibı yalnız O'dur. Mevcudatın hakiki vücudları yoktur." der. Mevcudatın vücudunu inkâr eder. Veya bu meşrebte olan لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ der, meşhud yalnız Ellah olduğunu mevcudatın ise hayali bir vücudu olduğunu kabul eder. Ellah'ın tecelliyat-ı esmasına mazhar olan mevcudatı zaif bir gölge ve hayal görür.

Bu meşrebte olanlar ya mevcudatı hayal kabul eder. Ya da mevcudatı inkâr eder. Biri şuhuda müstağrik olur, kâinatı inkâr etmez, kâinatın vücudunu görmüyor ve hiç sayıyor, cilve-i esma-i İlahiye hayali bir ayine olarak görüyor. Buna vahdetu's-şuhud mesleği denir. Diğer mevcudatın vücudunu inkâr ediyor. Buna da vahdetu'l-vücud mesleği denir.

Cenab-ı Hak, Vacibu'l-Vücud'dur. Varlığı aklen zaruri, yokluğu aklen muhaldır. Kâinat ise mümkünü'l-vücuddur. Yani varlığıyla yokluğu müsavidir. Varlığında aklen bir zaruret yoktur. Var da olabilir, yok da olabilir. Bu meyanda bazı ehl-i tarikat, seyr u sülûk-u ruhanide giderken, masıvayı terk makamında, Cenab-ı Hakk'ın vücuduna ve tevhide o kadar hasr-ı nazar ederler ki, şu görünen âlemin vücudunu görmeyecek kadar ileri giderler veya Ellah'ın tecelliyat-ı esma ve sıfatını göre göre, artık kâinatın cümlesini hayal gibi görürler. Hatta bütün kâinatı ve kendi vücudunu esma-i İlahiye'nin ayinesi olarak görürler. Bununla birlikte, bu ayinelerin hakiki bir vücudu olmayıp hayali bir vücudu olduğunu kabul ederler. Bu hal devam ede ede, kâinatın vücudunu inkâr eder dereceye gelirler. Hatta "Mevcudatın vücudu yoktur." diye hükmederler. Neuzibillâh bu inanç böyle devam ederse, bu salikin başında onu bu inançtan kurtaracak bir mürşid-i kâmil bulunmazsa, o salik neticede mevcudatın ibadetini, kendi mes'uliyetini, hatta haşr ve hesabı da inkâr eder.

Tarihte böyle olaylar çok vuku bulmuştur. Mesela; Abbasiler döneminde, Bağdat'ta "Batıniyye" namı altında bir taife çıkmıştır. Bu taife, "inanen bir kimse, Ellah'a kavuşunca artık ibadet etmeye gerek yoktur" dediler ve her şeyi inkâr ettiler. "Kible, kuds-i şeriftir" deyip hacca giden hacıların, arefe gününde yollarını kesip pek çoklarını öldürdüler. Bununla da yetinmeyip Kâbe'yi de tahrip ederek

ŞERH

لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ der. Yani "Hakiki vücud sahibî yalnız O'dur. Mevcudatın hakiki vücudları yoktur." der. Mevcudatın vücudunu inkâr eder. Veya bu meşrebte olan لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ der, meşhud yalnız Ellah olduğunu mevcudatın ise hayali bir vücudu olduğunu kabul eder. Ellah'ın tecelliyat-ı esmasına mazhar olan mevcudatı zaif bir gölge ve hayal görür.

Bu meşrebte olanlar ya mevcudatı hayal kabul eder. Ya da mevcudatı inkâr eder. Biri şuhuda müstağrik olur, kâinatı inkâr etmez, kainatın vücudunu görmüyor ve hiç sayıyor, cilve-i esma-i İlahiyyeye hayali bir ayine olarak görüyor. Buna vahdetu's-şuhud mesleği denir. Diğerî mevcudatın vücudunu inkâr ediyor. Buna da vahdetu'l-vücud mesleği denir.

Cenab-ı Hak, Vacibu'l-Vücud'dur. Varlığı aklen zarurî, yokluğu aklen muhaldir. Kâinat ise mümkünü'l-vücuddur. Yani varlığıyla yokluğu müsavidir. Varlığında aklen bir zaruret yoktur. Var da olabilir, yok da olabilir. Bu meyanda bazı ehl-i tarikat, seyr u sülûk-u ruhanide giderken, masivayı terk makamında, Cenab-ı Hakk'ın vücuduna ve tevhide o kadar hasr-ı nazar ederler ki, şu görünen âlemin vücudunu görmeyecek kadar ileri giderler veya Ellah'ın tecelliyat-ı esma ve sıfatını göre göre, artık kâinatın cümlesini hayal gibi görürler. Hatta bütün kâinatı ve kendi vücudunu esma-i İlahiye'nin ayinesi olarak görürler. Bununla birlikte, bu ayinelerin hakiki bir vücudu olmayıp hayali bir vücudu olduğunu kabul ederler. Bu hal devam ede ede, kâinatın vücudunu inkâr eder dereceye gelirler. Hatta "Mevcudatın vücudu yoktur." diye hükmederler. Neuzibillâh bu inanç böyle devam ederse, bu salikin başında onu bu inançtan kurtaracak bir mürşid-i kâmil bulunmazsa, o salik neticede mevcudatın ibadetini, kendi mes'uliyetini, hatta haşr ve hesabı da inkâr eder.

Tarihte böyle olaylar çok vuku bulmuştur. Mesela; Abbasiler döneminde, Bağdat'ta "Batıniyye" namı altında bir taife çıkmıştır. Bu taife, "inanana bir kimse, Ellah'a kavuşunca artık ibadet etmeye gerek yoktur" dediler ve her şeyi inkâr ettiler. "Kible, kuds-i şeriftir" deyip hacca giden hacıların, arefe gününde yollarını kesip pek çoklarını öldürdüler. Bununla da yetinmeyip Kâbe'yi de tahrip ederek

ŞERH

Hacerü'l-Esved'i götürdüler ve yirmi sene Hacerü'l-Esved onların yanında kaldı. Bağdat emiri, yirmi sene çalışıp çabalayarak zorla para karşılığında Hacerü'l-Esved'i onların elinden kurtardı ve yirmi sene çok şiddetli çarpışma sonucunda ancak bu taifenin sonunu getirebildi. Hatta bu taife, Hacerü'l-Esved'i iki parçaya ayırdı. Şu anda Hacerü'l-Esved o iki parçanın yapıştirilmiş şekliyle duruyor.

Tarikat haktır. Şayet salik-i rah-ı huda, Kur'an'ın hakikatine ve Peygamberin sünnetine dayansa, seyr u sülûkunu da Hazret-i Peygamber (a.s.m)'ın mi'racının gölgesi ve sayesi altında bitirebilse, tarikattan maksud olan neticeyi elde etmiştir. Eğer istikameti kaybedip vahdet-i şuhuda girse ve vahdet-i şuhudda devam ede ede, neticede kâinatı ve masivayı inkâr etse, belki madum saysa, daha sonra "Kâinat yoksa mesuliyet de yok, haşir de yok." dese ve bunu sahv haletinde de söylese ve böyle de itikad etse neuzu billah dalalete düşer. Böyle bir tarikat anlayışı, daire-i İslamiyette yoktur. Ancak salik, bu sözleri sekr ve istiğrak haletinde söylese mes'ul değildir. Bununla beraber vahdetü'l-vücut ve vahdetü'ş-şuhud meşrebi hususidir, cadde-i umumiye değildir.

Tarikatın kârı da var, zararı da. Eğer salik-i rah-ı huda, işin erbabını bulsa, bir mürşid-i kamilin izn-i İlahi ile olan talim ve terbiyesi altında seyr u sülûkuna devam etse, Kitap ve Sünnete dayansa, tarikat güzeldir, menfaata medardır, kemalata ve terakkiyata vesiledir. Eğer salik, kamil ve ehliyetli bir mürşide intisab etmemişse, Kitap ve Sünnete bağlı değilse hata edebilir, vartaya düşebilir, tarikat onun hakkında zararlı olabilir. Mesela; salik, bazen şeyhine olan hüsn-ü zannına binaen Cenab-ı Hakka ait bazı evsafı şeyhine verir, onu mabud derecesine çıkarır. Neuzu billah dalalete kadar gidebilir. Şayet ehliyetli bir mürşidin irşad ve terbiyesi altında bulunsaydı, mürşidi Kitap ve Sünnete muhalif olan bu halinden dolayı onu ikaz edecekti.

Vahdetü'ş-şuhud mesleğinde giden bir salik, masivayı bırakıp Cenab-ı Hakk'ın tecelliyatını kalb gözüyle görür. Bu yolda devam ede ede kalbi kainatı görmez, bir tek Vücut-u İlahiyi kainatta seyrederek, hakiki vücuda vasıl olur. Bu, kalbin şuhududur. Salik, ehl-i iltibas olduğu için kalbin şuhudunu şu gözün gördüğü ile iltibas eder ve helak olur.

ŞERH

Hacerü'l-Esved'i götürdüler ve yirmi sene Hacerü'l-Esved onların yanında kaldı. Bağdat emiri, yirmi sene çalışıp çabalayarak zorla para karşılığında Hacerü'l-Esved'i onların elinden kurtardı ve yirmi sene çok şiddetli çarpışma sonucunda ancak bu taifenin sonunu getirebildi. Hatta bu taife, Hacerü'l-Esved'i iki parçaya ayırdı. Şu anda Hacerü'l-Esved o iki parçanın yapıştırılmış şekliyle duruyor.

Tarikat haktır. Şayet salik-i rah-ı huda, Kur'an'ın hakikatine ve Peygamberin sünnetine dayansa, seyr u sülûkunu da Hazret-i Peygamber (a.s.m)'ın mi'racının gölgesi ve sayesi altında bitirebilse, tarikattan maksud olan neticeyi elde etmiştir. Eğer istikameti kaybedip vahdet-i şuhuda girse ve vahdet-i şuhudda devam ede ede, neticede kâinatı ve masivayı inkâr etse, belki madum saysa, daha sonra "Kâinat yoksa mesuliyet de yok, haşir de yok." dese ve bunu sahv haletinde de söylese ve böyle de itikad etse neuzu billah dalalete düşer. Böyle bir tarikat anlayışı, daire-i İslamiyette yoktur. Ancak salik, bu sözleri sekr ve istiğrak haletinde söylese mes'ul değildir. Bununla beraber vahdetü'l-vücut ve vahdetü'ş-şuhud meşrebi hususidir, cadde-i umumiye değildir.

Tarikatın kârı da var, zararı da. Eğer salik-i rah-ı huda, işin erbabını bulsa, bir mürşid-i kamilin izn-i İlahi ile olan talim ve terbiyesi altında seyr u sülûkuna devam etse, Kitap ve Sünnete dayansa, tarikat güzeldir, menfaata medardır, kemalata ve terakkiyata vesiledir. Eğer salik, kamil ve ehliyetli bir mürşide intisab etmemişse, Kitap ve Sünnete bağlı değilse hata edebilir, vartaya düşebilir, tarikat onun hakkında zararlı olabilir. Mesela; salik, bazen şeyhine olan hüsn-ü zannına binaen Cenab-ı Hakka ait bazı evsafı şeyhine verir, onu mabud derecesine çıkarır. Neuzu billah dalalete kadar gidebilir. Şayet ehliyetli bir mürşidin irşad ve terbiyesi altında bulunsaydı, mürşidi Kitap ve Sünnete muhalif olan bu halinden dolayı onu ikaz edecekti.

Vahdetü'ş-şuhud mesleğinde giden bir salik, masivayı bırakıp Cenab-ı Hakk'ın tecelliyatını kalb gözüyle görür. Bu yolda devam ede ede kalbi kainatı görmez, bir tek Vücut-u İlahiyi kainatta seyrederek, hakiki vücuda vasıl olur. Bu, kalbin şuhududur. Salik, ehl-i iltibas olduğu için kalbin şuhudunu şu gözün gördüğü ile iltibas eder ve helak olur.

METİN

Fakat bu meşrebin tehlikeleri var. En birincisi şudur ki: Erkân-ı imaniye altıdır. İman-ı billahtan başka, iman-ı bilyevmil'âhir gibi rükünler var.

ŞERH

(Fakat bu meşrebin tehlikeleri var. En birincisi şudur ki: Erkân-ı imaniye altıdır. İman-ı billahtan başka, iman-ı bilyevmil'âhir gibi rükünler var.) Peki Ellah'tan gayrısı yok kabul edilse, masıvanın vücudu inkar edilse, mes'uliyet de inkar edilir. Dolayısıyla haşır ve neşir, hesap ve kitab, cennet ve cehennem de inkar edilir.

Evet, iman-ı billah'tan başka peygamberlere, kitablara, meleklerle, ahiret gününe, kadere iman rükünleri de mevcuttur ve haktır. Bu rükünler, mevcudatın vücudunu iktiza ederler. Mevcudatın vücudunu inkar etmek, bu rükünleri inkar etmek hükmüne geçer. İşte bu meşrebde gidenler böyle bir tehlike ile karşı karşıya kalırlar. Muhyiddin-i Arabi, sekr ve istiğraka mağlub olduğu ve Vacibu'l-Vücut'un vücudundan başka bir vücudu görmediği için böyle hükmetmiş. Bu hükmünden mes'ul değildir. Sahv ve yakaza haletinde olanlar, böyle hükmedemezler. Hükmederlerse, mes'uldürler. Müellif (r.a) bu konuyu şöyle izah etmektedir:

"Mustafa Sabri ile Musa Bekuf'un efkârlarını müvazene etmek için vaktim müsaid değildir. Yalnız bu kadar derim ki: "Birisi ifrat etmiş, diğeri tefrit ediyor." Mustafa Sabri gerçi müdafaatında Musa Bekuf'e nisbeten haklıdır, fakat Muhyiddin gibi ulûm-u İslâmiyenin bir mu'cizesi bulunan bir zâtı tezyifte haksızdır.

Evet Muhyiddin, kendisi hâdî ve makbuldür. Fakat her kitabında mühdî ve mürşid olamıyor. Hakaikte çok zaman mizansız gittiğinden, kavaid-i ehl-i sünnete muhalefet ediyor. Ve bazı kelâmları, zahiri dalalet ifade ediyor, fakat kendisi dalaletten müberrâdır. Bazan kelâm küfür görünür, fakat sahibi kâfir olamaz. Mustafa Sabri, bu noktaları nazara almamış. Kavaid-i ehl-i sünnete taassub cihetiyle bazı noktalarda tefrit etmiş. Musa Bekuf ise, ziyade teceddüde taraftar ve asrîliğe mümaşatkâr efkârıyla çok yanlış gidiyor. Bazı hakaik-i İslâmiyeyi yanlış tevelliler ile tahrif ediyor. Ebu-l Alâ-i Maarrî gibi merdud bir adamı, muhakkikînin fevkinde tuttuğundan ve kendi efkârına uygun gelen Muhyiddin'in ehl-i sünnete muhalefet eden mes'elelerine ziyade tarafdarlığından, ziyade ifrat ediyor.

قَالَ مَخْيِي الدِّينَ : تَخَرُّمُ مَظَالَعَةُ كُتُبِنَا عَلَى مَنْ لَيْسَ مِنَّا

yani: "Bizden olmayan

METİN

Fakat bu meşrebin tehlikeleri var. En birincisi şudur ki: Erkân-ı imaniye altıdır. İman-ı billahtan başka, iman-ı bilyevmil'âhir gibi rükünler var.

ŞERH

(Fakat bu meşrebin tehlikeleri var. En birincisi şudur ki: Erkân-ı imaniye altıdır. İman-ı billahtan başka, iman-ı bilyevmil'âhir gibi rükünler var.) Peki Ellah'tan gayrısı yok kabul edilse, masıvanın vücudu inkar edilse, mes'uliyet de inkar edilir. Dolayısıyla haşır ve neşir, hesap ve kitab, cennet ve cehennem de inkar edilir.

Evet, iman-ı billah'tan başka peygamberlere, kitablara, meleklerle, ahiret gününe, kadere iman rükünleri de mevcuttur ve haktır. Bu rükünler, mevcudatın vücudunu iktiza ederler. Mevcudatın vücudunu inkar etmek, bu rükünleri inkar etmek hükmüne geçer. İşte bu meşrebde gidenler böyle bir tehlike ile karşı karşıya kalırlar. Muhyiddin-i Arabi, sekr ve istiğraka mağlub olduğu ve Vacibu'l-Vücut'un vücudundan başka bir vücudu görmediği için böyle hükmetmiş. Bu hükmünden mes'ul değildir. Sahv ve yakaza haletinde olanlar, böyle hükmedemezler. Hükmederlerse, mes'uldürler. Müellif (r.a) bu konuyu şöyle izah etmektedir:

"Mustafa Sabri ile Musa Bekuf'un efkârlarını müvazene etmek için vaktim müsaid değildir. Yalnız bu kadar derim ki: "Birisi ifrat etmiş, diğeri tefrit ediyor." Mustafa Sabri gerçi müdafaatında Musa Bekuf'e nisbeten haklıdır, fakat Muhyiddin gibi ulûm-u İslâmiyenin bir mu'cizesi bulunan bir zâtı tezyifte haksızdır.

Evet Muhyiddin, kendisi hâdî ve makbuldür. Fakat her kitabında mühdî ve mürşid olamıyor. Hakaikte çok zaman mizansız gittiğinden, kavaid-i ehl-i sünnete muhalefet ediyor. Ve bazı kelâmları, zahiri dalalet ifade ediyor, fakat kendisi dalaletten müberrâdır. Bazan kelâm küfür görünür, fakat sahibi kâfir olamaz. Mustafa Sabri, bu noktaları nazara almamış. Kavaid-i ehl-i sünnete taassub cihetiyle bazı noktalarda tefrit etmiş. Musa Bekuf ise, ziyade teceddüde taraftar ve asrîliğe mümaşatkâr efkârıyla çok yanlış gidiyor. Bazı hakaik-i İslâmiyeyi yanlış teviller ile tahrif ediyor. Ebu-l Alâ-i Maarrî gibi merdud bir adamı, muhakkikînin fevkinde tuttuğundan ve kendi efkârına uygun gelen Muhyiddin'in ehl-i sünnete muhalefet eden mes'elelerine ziyade tarafdarlığından, ziyade ifrat ediyor.

قَالَ مَخْيِي الدِّينَ : تَخَرُّمُ مَظَالَعَةُ كُتُبِنَا عَلَى مَنْ لَيْسَ مِنَّا

yani: "Bizden olmayan

ŞERH

görmüş gibi anlatırsa hata eder. Müellif (r.a) bu konuyu şöyle izah etmektedir:

"Fütuhat-ı Mekkiye" sahibi Muhyiddin-i Arab (k.s) ve "İnsan-ı Kâmil" denilen meşhur bir kitabın sahibi Seyyid Abdülkerim (k.s) gibi evliya-i meşhure; küre-i arzın tabakat-ı seb'asından ve Kaf Dağı arkasındaki Arz-ı Beyza'dan ve Fütuhat'ta Meşmeşiye dedikleri acaibden bahsediyorlar; "gördük" diyorlar. Acaba bunların dedikleri doğru mudur? Doğru ise; halbuki, bu yerlerin yerde yerleri yoktur. Hem Coğrafya ve fen onların bu dediklerini kabul edemiyor. Eğer doğru olmazsa, bunlar nasıl veli olabilirler? Böyle hilaf-ı vaki' ve hilaf-ı hak söyleyen nasıl ehl-i hakikat olabilir?

Elcevab: Onlar ehl-i hak ve hakikattırlar; hem ehl-i velayet ve şuhuddurlar. Gördüklerini doğru görmüşler, fakat ihatasız olan halet-i şuhudda ve rü'ya gibi rü'yetlerini tabirde verdikleri hükümlerinde hakları olmadığı için, kısmen yanlıştır. Rü'yadaki adam kendi rü'yasını tabir edemediği gibi, o kısım ehl-i keşf ve şuhud dahi rü'yetlerini o halde iken kendileri tabir edemezler. Onları tabir edecek, "asfiya" denilen veraset-i nübüvvet muhakkikleridir. Elbette o kısım ehl-i şuhud dahi, asfiya makamına çıktıkları zaman, Kitab ve Sünnet'in irşadıyla yanlışlarını anlarlar, tashih ederler; hem etmişler.

Şu hakikatı izah edecek şu hikâye-i temsiliyeyi dinle. Şöyle ki:

Bir zaman ehl-i kalb iki çoban varmış. Kendileri ağaç kâsesine süt sağıp yanlarına bıraktılar. Kaval tabir ettikleri düdüklerini, o süt kâsesi üzerine uzatmışlardı. Birisi "uykum geldi" deyip yatar. Uykuda bir zaman kalır. Ötekisi yatana dikkat eder, bakar ki; sinek gibi birşey, yatanın burnundan çıkıp, süt kâsesine bakıyor ve sonra kaval içine girer, öbür ucundan çıkar gider, bir geven altındaki deliğe girip kaybolur. Bir zaman sonra yine o şey döner, yine kavaldan geçer, yatanın burnuna girer; o da uyanır. Der ki: "Ey arkadaş! Acib bir rü'ya gördüm." O da der: "Allah hayır etsin, nedir?" Der ki: "Sütten bir deniz gördüm. Üstünde acib bir köprü uzanmış. O köprü'nün üstü kapalı, pencereli idi. Ben o köprüden geçtim. Bir meşelik gördüm ki, başları hep sivri. Onun altında bir mağara gördüm, içine girdim, altın dolu bir hazine gördüm. Acaba tabiri nedir?"

Uyanık arkadaş dedi: "Gördüğün süt denizi, şu ağaç çanaktır. O köprü de, şu kavalımızdır. O başı sivri meşelik de şu gevendir. O mağara da, şu küçük deliktir.

ŞERH

görmüş gibi anlatırsa hata eder. Müellif (r.a) bu konuyu şöyle izah etmektedir:

"Fütühat-ı Mekkiye" sahibi Muhyiddin-i Arab (k.s) ve "İnsan-ı Kâmil" denilen meşhur bir kitabın sahibi Seyyid Abdülkerim (k.s) gibi evliya-i meşhure; küre-i arzın tabakat-ı seb'asından ve Kaf Dağı arkasındaki Arz-ı Beyza'dan ve Fütühat'ta Meşmeşiye dedikleri acaibden bahsediyorlar; "gördük" diyorlar. Acaba bunların dedikleri doğru mudur? Doğru ise; halbuki, bu yerlerin yerde yerleri yoktur. Hem Coğrafya ve fen onların bu dediklerini kabul edemiyor. Eğer doğru olmazsa, bunlar nasıl veli olabilirler? Böyle hilaf-ı vaki' ve hilaf-ı hak söyleyen nasıl ehl-i hakikat olabilir?

Elcevab: Onlar ehl-i hak ve hakikattırlar; hem ehl-i velayet ve şuhuddurlar. Gördüklerini doğru görmüşler, fakat ihatasız olan halet-i şuhudda ve rü'ya gibi rü'yetlerini tabirde verdikleri hükümlerinde hakları olmadığı için, kısmen yanlıştır. Rü'yadaki adam kendi rü'yasını tabir edemediği gibi, o kısım ehl-i keşf ve şuhud dahi rü'yetlerini o halde iken kendileri tabir edemezler. Onları tabir edecek, "asfiya" denilen veraset-i nübüvvet muhakkikleridir. Elbette o kısım ehl-i şuhud dahi, asfiya makamına çıktıkları zaman, Kitab ve Sünnet'in irşadıyla yanlışlarını anlarlar, tashih ederler; hem etmişler.

Şu hakikatı izah edecek şu hikâye-i temsiliyeyi dinle. Şöyle ki:

Bir zaman ehl-i kalb iki çoban varmış. Kendileri ağaç kâsesine süt sağıp yanlarına bıraktılar. Kaval tabir ettikleri düdüklerini, o süt kâsesi üzerine uzatmışlardı. Birisi "uykum geldi" deyip yatar. Uykuda bir zaman kalır. Ötekisi yatana dikkat eder, bakar ki; sinek gibi birşey, yatanın burnundan çıkıp, süt kâsesine bakıyor ve sonra kaval içine girer, öbür ucundan çıkar gider, bir geven altındaki deliğe girip kaybolur. Bir zaman sonra yine o şey döner, yine kavalda geçer, yatanın burnuna girer; o da uyanır. Der ki: "Ey arkadaş! Acib bir rü'ya gördüm." O da der: "Allah hayır etsin, nedir?" Der ki: "Sütten bir deniz gördüm. Üstünde acib bir köprü uzanmış. O köprü'nün üstü kapalı, pencereli idi. Ben o köprüden geçtim. Bir meşelik gördüm ki, başları hep sivri. Onun altında bir mağara gördüm, içine girdim, altın dolu bir hazine gördüm. Acaba tabiri nedir?"

Uyanık arkadaş dedi: "Gördüğün süt denizi, şu ağaç çanaktır. O köprü de, şu kavalımızdır. O başı sivri meşelik de şu gevendir. O mağara da, şu küçük deliktir.

METİN

Hem kalbî ve halî ve zevkî olan bu meşrebi, aklî ve kavlî ve ilmî suretine çevirmemektir.

ŞERH

*ihatasız keşfiyatı, veraset-i nübüvvet ehli olan asfiya ve muhakkikînin şuhuda değil, Kur'ana ve vahye, gaybî fakat safi, ihatalı, doğru hakaik-i imaniyelerine dair ahkâmlarına yetişmez. Demek bütün ahval ve keşfiyatın ve ezvak ve müşahedatın mizanı: Kitab ve Sünnettir. Ve mehenkleri, Kitab ve Sünnetin desatir-i kudsiyeleri ve asfiya-i muhakkikînin kavanin-i hadsiyeleridir.*¹

Ehl-i vahdeti's-şuhud ve ehl-i vahdetü'l-vücud, Allah hesabına kainatı inkar ettiği halde; esbab içine dalan ve maddiyata mütevaggil olan bir kimse, bu alemleri hayal veya adem gördüğü zaman, nezu billah sanki bu alem Allah'tır diye hükmeder, mevcudat adedince şirke girer. O zaman kâinatı Allah hesabına inkar etmek değil, kâinat hesabına Allah'ın inkarına kadar gider. Bu sırada maneviyattan haberi olmayan bir insan, bu meslek sahiplerinin sekr ve istiğrak haletinde yazdıkları kitapları okuduğu zaman kainat hesabına Allah'ı inkar eder. Demek veliler de keşfiyatlarında, sözlerinde hata edebilirler. Bu hatadan kurtulmanın çaresi, Kitab ve Sünneti rehber edinmektir.

Şu zamanda avam-ı mü'minin, evliyayı masum peygamberler gibi telakki ediyorlar. Hâşâ veli, peygamber değildir. Çok veliler var ki; sonunda helak olmuşlardır. Çünkü veli, peygamber değildir ki; ismet sıfatına haiz olsun, Allah tarafından muhafaza edilsin. Peygamberlerden başka kimsenin Allah'ın yanında masumiyeti yoktur.

(Hem kalbî ve halî ve zevkî olan bu meşrebi, aklî ve kavlî ve ilmî suretine çevirmemektir.)

Şuhud, kalb işidir. Salik, âlem-i sahve döndüğü zaman, şayet keşfettiklerini bu maddi aleme tatbik ederse ve aklen ve mantıken bunu isbata çalışırsa nezübillah kendini de, ümmeti de helak eder. Onun gördüğü kalb şuhududur. Akli başına geldiği zaman, maddi gözle gördüğü bu âlemi inkâr ederse, helak olur, küfre düşer. Zira Allah, Kur'an'da bu âlemin vücudundan bahsetmiştir. Nasıl inkâr edilebilir? Hem ekser esma-i İlahiye mevcudat-ı âlemin vücudunu iktiza eder, mahall-i taalluk ister.

---

[1] Mektubat 81-83

METİN

Hem kalbî ve halî ve zevkî olan bu meşrebi, aklî ve kavlî ve ilmî suretine çevirmemektir.

ŞERH

*ihatasız keşfiyatı, veraset-i nübüvvet ehli olan asfiya ve muhakkikînin şuhuda değil, Kur'ana ve vahye, gaybî fakat safi, ihatalı, doğru hakaik-i imaniyelerine dair ahkâmlarına yetişmez. Demek bütün ahval ve keşfiyatın ve ezvak ve müşahedatın mizanı: Kitab ve Sünnettir. Ve mehenkleri, Kitab ve Sünnetin desatir-i kudsiyeleri ve asfiya-i muhakkikînin kavanin-i hadsiyeleridir.*¹

Ehl-i vahdeti's-şuhud ve ehl-i vahdetü'l-vücud, Allah hesabına kainatı inkar ettiği halde; esbab içine dalan ve maddiyata mütevaggil olan bir kimse, bu alemleri hayal veya adem gördüğü zaman, nezu billah sanki bu alem Allah'tır diye hükmeder, mevcudat adedince şirke girer. O zaman kâinatı Allah hesabına inkar etmek değil, kâinat hesabına Allah'ın inkarına kadar gider. Bu sırada maneviyattan haberi olmayan bir insan, bu meslek sahiplerinin sekr ve istiğrak haletinde yazdıkları kitapları okuduğu zaman kainat hesabına Allah'ı inkar eder. Demek veliler de keşfiyatlarında, sözlerinde hata edebilirler. Bu hatadan kurtulmanın çaresi, Kitab ve Sünneti rehber edinmektir.

Şu zamanda avam-ı mü'minin, evliyayı masum peygamberler gibi telakki ediyorlar. Hâşâ veli, peygamber değildir. Çok veliler var ki; sonunda helak olmuşlardır. Çünkü veli, peygamber değildir ki; ismet sıfatına haiz olsun, Allah tarafından muhafaza edilsin. Peygamberlerden başka kimsenin Allah'ın yanında masumiyeti yoktur.

(Hem kalbî ve halî ve zevkî olan bu meşrebi, aklî ve kavlî ve ilmî suretine çevirmemektir.)

Şuhud, kalb işidir. Salik, âlem-i sahve döndüğü zaman, şayet keşfettiklerini bu maddi aleme tatbik ederse ve aklen ve mantıken bunu isbata çalışırsa nezübillah kendini de, ümmeti de helak eder. Onun gördüğü kalb şuhududur. Akli başına geldiği zaman, maddi gözle gördüğü bu âlemi inkâr ederse, helak olur, küfre düşer. Zira Allah, Kur'an'da bu âlemin vücudundan bahsetmiştir. Nasıl inkâr edilebilir? Hem ekser esma-i İlahiye mevcudat-ı âlemin vücudunu iktiza eder, mahall-i taalluk ister.

---

[1] Mektubat 81-83

ŞERH

ayat-ı Kur'aniyenin inkâr edilmesi lazım gelir. Zira Kur'an, bütün mevcudat-ı alemin, Ellah'ı tesbih ettiğini, her biri kendine mahsus bir ibadetle meşgul olduğunu haber vermektedir:

قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَآتَوَعُوا إِلَى ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا * تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ خَلِيمًا غَفُورًا

"İşte şu âyet der ki: De: Eğer dediğiniz gibi mülkünde şeriki olsaydı, elbette arş-ı rububiyetine el uzatıp müdahale eseri görünecek bir derecede bir intizamsızlık olacaktı. Halbuki yedi tabaka semavattan, tâ hurdebînî zihayatlara kadar, herbir mahluk küllî olsun cüz'î olsun, küçük olsun büyük olsun, mazhar olduğu bütün isimlerin cilde ve nakışları dilleriyle, o esma-i hüsnanın Müsemma-i Zülcelalini tesbih edip, şerik ve nazirden tenzih ediyorlar.

Evet nasilki sema güneşler, yıldızlar denilen nur-eşan kelimatıyla, hikmet ve intizamıyla, onu takdis ediyor, vahdetine şehadet ediyor ve cev-v-i hava dahi, bulutların ve berk ve ra'd ve katrelerin kelimatıyla onu tesbih ve takdis ve vahdaniyetine şehadet eder. Öyle de zemin, hayvanat ve nebatat ve mevcudat denilen hayattar kelimatıyla Hâlık-ı Zülcelalini tesbih ve tevhid etmekle beraber, herbir ağacı, yaprak ve çiçek ve meyvelerin kelimatıyla yine tesbih edip birliğine şehadet eder.

Öyle de en küçük mahluk, en cüz'î bir masnu', küçüklüğü ve cüz'iyetiyle beraber, taşıdığı nakışlar ve keyfiyetler işaretiyle pekçok esma-i külliye göstermek ile Müsemma-yı Zülcelali tesbih edip vahdaniyetine şehadet eder.

İşte bütün kâinat birden, bir lisan ile, müttefikân Hâlık-ı Zülcelalini tesbih edip vahdaniyetine şehadet ederek kendilerine göre muvazza'f oldukları vazife-i ubudiyeti, kemal-i itaatle yerine getirdikleri halde, şu kâinatın hülâsası ve neticesi ve nazdar bir halifesi ve nazenin bir meyvesi olan insan, bütün bunların aksine, zıddına olarak, ettikleri küfür ve şirkin ne kadar çirkin düşüp ne derece cezaya şayeste

ŞERH

ayat-ı Kur'aniyenin inkâr edilmesi lazım gelir. Zira Kur'an, bütün mevcudat-ı alemin, Ellah'ı tesbih ettiğini, her biri kendine mahsus bir ibadetle meşgul olduğunu haber vermektedir:

قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَآتَوَعُوا إِلَىٰ ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا * تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ خَلِيمًا غَفُورًا

"İşte şu âyet der ki: De: Eğer dediğiniz gibi mülkünde şeriki olsaydı, elbette arş-ı rububiyetine el uzatıp müdahale eseri görünecek bir derecede bir intizamsızlık olacaktı. Halbuki yedi tabaka semavattan, tâ hurdebînî zihayatlara kadar, herbir mahluk küllî olsun cüz'î olsun, küçük olsun büyük olsun, mazhar olduğu bütün isimlerin cilde ve nakışları dilleriyle, o esma-i hüsnanın Müsemma-i Zülcelalini tesbih edip, şerik ve nazirden tenzih ediyorlar.

Evet nasilki sema güneşler, yıldızlar denilen nur-eşan kelimatıyla, hikmet ve intizamıyla, onu takdis ediyor, vahdetine şehadet ediyor ve cev-v-i hava dahi, bulutların ve berk ve ra'd ve katrelerin kelimatıyla onu tesbih ve takdis ve vahdaniyetine şehadet eder. Öyle de zemin, hayvanat ve nebatat ve mevcudat denilen hayattar kelimatıyla Hâlûk-ı Zülcelalini tesbih ve tevhid etmekle beraber, herbir ağacı, yaprak ve çiçek ve meyvelerin kelimatıyla yine tesbih edip birliğine şehadet eder.

Öyle de en küçük mahluk, en cüz'î bir masnu', küçüklüğü ve cüz'iyetiyle beraber, taşıdığı nakışlar ve keyfiyetler işaretiyle pekçok esma-i külliye göstermek ile Müsemma-yı Zülcelali tesbih edip vahdaniyetine şehadet eder.

İşte bütün kâinat birden, bir lisan ile, müttefikan Hâlûk-ı Zülcelalini tesbih edip vahdaniyetine şehadet ederek kendilerine göre muvazza'f oldukları vazife-i ubudiyeti, kemal-i itaatle yerine getirdikleri halde, şu kâinatın hülâsası ve neticesi ve nazdar bir halifesi ve nazenin bir meyvesi olan insan, bütün bunların aksine, zıddına olarak, ettikleri küfür ve şirkin ne kadar çirkin düşüp ne derece cezaya şayeste

ŞERH

vücudun dedikleri gibi; mevcudat, evham ve hayalât değil. Görünen eşya dahi, Cenab-ı Hakk'ın âsârıdır. "Heme Ost" değil, "Heme Ezost"tur. Yani herşey O değil, belki herşey Ondandır. Çünkü hâdisat, ayn-ı Kadîm olamaz. Şu mes'eleyi iki temsil ile fehme takrib edeceğiz:

Birincisi: Meselâ bir padişah var. O padişahın hâkim-i âdil ismiyle bir adliye dairesi var ki, o ismin cilvesini gösteriyor. Bir ismi de halifedir. Bir meşihat ve bir ilmiye dairesi, o ismin mazharıdır. Bir de Kumandan-ı A'zam ismi var. O isim ile devâir-i askeriyede faaliyet gösterir. Ordu, o ismin mazharıdır. Şimdi biri çıksa dese ki: "O padişah, yalnız hâkim-i âdildir; devair-i adliyeden başka daire yok." O vakit bilmeceburiye, adliye memurları içinde, hakikî değil itibarî bir surette, meşihat dairesindeki ülemanın evsafını ve ahvalini onlara tatbik edip, zillî ve hayalî bir tarzda, hakikî adliye içinde tebaî ve zillî bir meşihat dairesi tasavvur edilir. Hem daire-i askeriyeye ait ahval ve muamelâtını yine farazî bir tarzda, o memurîn-i adliye içinde itibar edip, gayr-ı hakikî bir daire-i askeriyeye itibar edilir ve hâkeza...

İşte şu halde, padişahın hakikî ismi ve hakikî hâkimiyeti, hâkim-i âdil ismidir ve adliyedeki hâkimiyettir. Halife, kumandan-ı a'zam, sultan gibi isimleri hakikî değiller, itibarîdirler. Halbuki padişahlık mahiyeti ve saltanat hakikati, bütün isimleri hakikî olarak iktiza eder. Hakikî isimler ise, hakikî daireleri istiyor ve iktiza ediyorlar. İşte saltanat-ı uluhiyet Rahman, Rezzak, Vehhab, Hallak, Fa'al, Kerim, Rahûm gibi pek çok esma-i mukaddeseyi hakikî olarak iktiza ediyor. O hakikî esma dahi, hakikî âyineleri iktiza ediyorlar.

Şimdi ehl-i vahdet-ül vücud madem *لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ* der, hakaik-i eşyayı hayal derecesine indirir. Cenab-ı Hakk'ın Vâcib-ül Vücud ve Mevcud ve Vâhid ve Ehad isimlerinin hakikî cilveleri ve daireleri var. Belki âyineleri, daireleri hakikî olmazsa; hayalî, ademî dahi olsa, onlara zarar etmez. Belki vücud-u hakikînin âyinesinde vücud rengi olmazsa, daha ziyade safî ve parlak olur. Fakat Rahman, Rezzak, Kahhar, Cebbar, Hallak gibi isimleri ise, tecellileri hakikî olmuyor, itibarî oluyor. Halbuki o esmalar, Mevcud ismi gibi hakikattırlar, gölge olamazlar; aslîdirler, tebaî olamazlar.

İşte sahabe ve asfiya-i müçtehidîn ve eimme-i Ehl-i Beyt, *لَا شَيْءَ إِلَّا بِإِذْنِهِ* derler ki, Cenab-ı Hakk'ın bütün esmasıyla hakikî bir surette

ŞERH

vücudun dedikleri gibi; mevcudat, evham ve hayalât değil. Görünen eşya dahi, Cenab-ı Hakk'ın âsârıdır. "Heme Ost" değil, "Heme Ezost"tur. Yani herşey O değil, belki herşey Ondandır. Çünkü hâdisat, ayn-ı Kadîm olamaz. Şu mes'eleyi iki temsil ile fehme takrib edeceğiz:

Birincisi: Meselâ bir padişah var. O padişahın hâkim-i âdil ismiyle bir adliye dairesi var ki, o ismin cilvesini gösteriyor. Bir ismi de halifedir. Bir meşihat ve bir ilmiye dairesi, o ismin mazharıdır. Bir de Kumandan-ı A'zam ismi var. O isim ile devâir-i askeriyede faaliyet gösterir. Ordu, o ismin mazharıdır. Şimdi biri çıksa dese ki: "O padişah, yalnız hâkim-i âdildir; devair-i adliyeden başka daire yok." O vakit bilmeceburiye, adliye memurları içinde, hakikî değil itibarî bir surette, meşihat dairesindeki ülemanın evsafını ve ahvalini onlara tatbik edip, zillî ve hayalî bir tarzda, hakikî adliye içinde tebaî ve zillî bir meşihat dairesi tasavvur edilir. Hem daire-i askeriyeye ait ahval ve muamelâtını yine farazî bir tarzda, o memurîn-i adliye içinde itibar edip, gayr-ı hakikî bir daire-i askeriyeye itibar edilir ve hâkeza...

İşte şu halde, padişahın hakikî ismi ve hakikî hâkimiyeti, hâkim-i âdil ismidir ve adliyedeki hâkimiyettir. Halife, kumandan-ı a'zam, sultan gibi isimleri hakikî değil, itibarîdirler. Halbuki padişahlık mahiyeti ve saltanat hakikatı, bütün isimleri hakikî olarak iktiza eder. Hakikî isimler ise, hakikî daireleri istiyor ve iktiza ediyorlar. İşte saltanat-ı uluhiyet Rahman, Rezzak, Vehhab, Hallak, Fa'al, Kerim, Rahûm gibi pek çok esma-i mukaddeseyi hakikî olarak iktiza ediyor. O hakikî esma dahi, hakikî âyineleri iktiza ediyorlar.

Şimdi ehl-i vahdet-ül vücud madem لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ der, hakaik-i eşyayı hayal derecesine indirir. Cenab-ı Hakk'ın Vâcib-ül Vücud ve Mevcud ve Vâhid ve Ehad isimlerinin hakikî cilveleri ve daireleri var. Belki âyineleri, daireleri hakikî olmazsa; hayalî, ademî dahi olsa, onlara zarar etmez. Belki vücud-u hakikînin âyinesinde vücud rengi olmazsa, daha ziyade safî ve parlak olur. Fakat Rahman, Rezzak, Kahhar, Cebbar, Hallak gibi isimleri ise, tecellileri hakikî olmuyor, itibarî oluyor. Halbuki o esmalar, Mevcud ismi gibi hakikattırlar, gölge olamazlar; aslîdirler, tebaî olamazlar.

İşte sahabe ve asfiya-i müçtehidîn ve eimme-i Ehl-i Beyt, اَلْاَشْيَاءُ ثَابِتَةٌ derler ki, Cenab-ı Hakk'ın bütün esmasıyla hakikî bir surette

METİN

hodgâmlık ile en yüksek mertebe zannediyorlar.

ŞERH

görmüyor, sadece vücut-u İlahiyi keşfediyor, هُوَ ismini zikrediyor. Dünyayı unutmuş, bu nedenle derd ve belası, gam ve kederi yok. Seksen, doksan sene orada kalıyor, tecelliyatı seyrediyor, **(hodgâmlık ile en yüksek mertebe zannediyorlar.)** Kendisini unuttuğu, tecelliyat-ı esmayı kendinde gördüğü, sekr ve istiğrak haletine mağlub olduğu için bazen üç dört ay hiçbir şey yemez, hâşâ "Ben Ellah'ım." der ve gittikçe gururlanarak enesi şişer. Fakat o, bunun farkında değildir. Bu meşrepte gidenler, kendilerini büyük bir makam sahibi zannederler. Halbuki öyle değildir. Bazı mürşidler, kendilerini böyle gören talebeleri için "Bu, vahdetü'l-vücuda girmiş. Zanneder ki; büyük bir şey olmuş. Bırakın biraz bu halde devam etsin." der. Üç dört ay gibi bir zaman aradan geçtikten sonra o mürşid, birden o talebeyi yakalar. Nasıl ki şişen balon birden söndürülür. O mürşid de onun enaniyetini öyle söndürür.

Sual: O meşrepte giden bir salık, aklı başındayken mi kendisini Ellah tasavvur eder?

Elcevap: Haşa aklı başında iken bu sözleri sarfetmez. Belki cezbe halinde bu sözleri söyler. Bununla beraber enaniyeti var, o farkında değildir. Bir mürşid-i kamil lazımdır ki; onu irşad ve ikaz etsin. Ancak cezbe haletinden kurtulup aklı başına gelince enaniyeti mahfuz olduğunu anlar.

Sual: Üç dört ay cezbe halinde bulunan bu adamın aklına hiç esma-i İlahiye gelmiyor mu?

Elcevap: O esnada hiçbir şey anlamıyor ki; aklına gelsin. Kur'an'ı okuyor bir şey anlamıyor. Ne yaparsa yapsın o cezbe haletinden kurtulamıyor. Bir mürşid-i kâmil veyahut lütf-u Rabbanî imdadına yetişmesi lazımdır ki; onu o haletten kurtarsın. Zahirî bu hal çok basit gelebilir, ama hakikatte çok zordur. Oraya girmek de zordur, çıkmak da. Bir gün bir şeyh hanımıyla beraber oturduğu bir sırada bir müridi yanlarına gelir. Hanımı, müridi gördüğünde kalkmak ister. Şeyh hanımına "Kalkma, o şimdi kendinde değildir, rahat ol, seni görmez." der. Hanımıyla bir müddet sohbet ettikten sonra hanımına: "Kalk, git. Yavaş yavaş kendisine geliyor." der.

METİN

hodgâmlık ile en yüksek mertebe zannediyorlar.

ŞERH

görmüyor, sadece vücut-u İlahiyi keşfediyor, هُوَ ismini zikrediyor. Dünyayı unutmuş, bu nedenle derd ve belası, gam ve kederi yok. Seksen, doksan sene orada kalıyor, tecelliyatı seyrediyor, **(hodgâmlık ile en yüksek mertebe zannediyorlar.)** Kendisini unuttuğu, tecelliyat-ı esmayı kendinde gördüğü, sekr ve istiğrak haletine mağlub olduğu için bazen üç dört ay hiçbir şey yemez, hâşâ "Ben Ellah'ım." der ve gittikçe gururlanarak enesi şişer. Fakat o, bunun farkında değildir. Bu meşrepte gidenler, kendilerini büyük bir makam sahibi zannederler. Halbuki öyle değildir. Bazı mürşidler, kendilerini böyle gören talebeleri için "Bu, vahdetü'l-vücuda girmiş. Zanneder ki; büyük bir şey olmuş. Bırakın biraz bu halde devam etsin." der. Üç dört ay gibi bir zaman aradan geçtikten sonra o mürşid, birden o talebeyi yakalar. Nasıl ki şişen balon birden söndürülür. O mürşid de onun enaniyetini öyle söndürür.

Sual: O meşrepte giden bir salık, aklı başındayken mi kendisini Ellah tasavvur eder?

Elcevap: Haşa aklı başında iken bu sözleri sarfetmez. Belki cezbe halinde bu sözleri söyler. Bununla beraber enaniyeti var, o farkında değildir. Bir mürşid-i kamil lazımdır ki; onu irşad ve ikaz etsin. Ancak cezbe haletinden kurtulup aklı başına gelince enaniyeti mahfuz olduğunu anlar.

Sual: Üç dört ay cezbe halinde bulunan bu adamın aklına hiç esma-i İlahiye gelmiyor mu?

Elcevap: O esnada hiçbir şey anlamıyor ki; aklına gelsin. Kur'an'ı okuyor bir şey anlamıyor. Ne yaparsa yapsın o cezbe haletinden kurtulamıyor. Bir mürşid-i kâmil veyahut lütf-u Rabbanî imdadına yetişmesi lazımdır ki; onu o haletten kurtarsın. Zahirî bu hal çok basit gelebilir, ama hakikatte çok zordur. Oraya girmek de zordur, çıkmak da. Bir gün bir şeyh hanımıyla beraber oturduğu bir sırada bir müridi yanlarına gelir. Hanımı, müridi gördüğünde kalkmak ister. Şeyh hanımına "Kalkma, o şimdi kendinde değildir, rahat ol, seni görmez." der. Hanımıyla bir müddet sohbet ettikten sonra hanımına: "Kalk, git. Yavaş yavaş kendisine geliyor." der.

METİN

Çünkü dünyaya âşık ve daire-i esbaba bağlı bir nazar, bu fâni dünyaya bir nevi beka vermek ister. O dünya mahbubunu elinden kaçırmak istemiyor; vahdetü'l-vücud bahanesiyle ona bir bâki vücud tevehhüm eder, o mahbubu olan dünya hesabına ve beka ve ebediyeti ona tam mal etmesine binaen, bir mabudiyet derecesine çıkarır. -Neûzü billah- Ellah'ı inkâr etmek vartasına yol açar.

ŞERH

Bir insan edebini takınmazsa, haddini aşarsa Ellah ona darbe vurur. O zatlara toz kondurmak bizim haddimiz değildir. Zira bu asrın insanının onlarla ve onların mesleğiyle bir alakası yoktur. Onların hallerini ve sözlerini anlayan ehliyetli kişiler de yoktur.

(Çünkü dünyaya âşık ve daire-i esbaba bağlı bir nazar, bu fâni dünyaya bir nevi beka vermek ister.) İstemiyor dünya fani olsun. **(O dünya mahbubunu elinden kaçırmak istemiyor; vahdetü'l-vücud bahanesiyle ona bir bâki vücud tevehhüm eder,)** bu dünya bakidir der, **(o mahbubu olan dünya hesabına ve beka ve ebediyeti ona tam mal etmesine binaen, bir mabudiyet derecesine çıkarır. -Neûzü billah- Ellah'ı inkâr etmek vartasına yol açar.)** Dünyayı put eder. Haşa "Bu mevcudatın hepsi Ellah'tır." Der, hadsiz şirke düşer.

Sual: Ehl-i tarikat böyle bir mesleğe nasıl giriyorlar?

Elcevap: Tasavvuf ve tarikatın usul ve adabına riayet etmekle, riyazet çekmekle giriyorlar. Ehl-i tasavvufun hepsi o makam ve mertebeden geçiyor. Zira ehl-i keşf, enfusi ve afaki dairelerde Mevcud ve Meşhud isimlerinin tecellilerini seyrederek ve bu isimlerde Ellah'ın şeriki olmadığını müşahede ederler. Demek ehl-i tasavvufun hepsi ister istemez bu yoldan geçer. Ancak kimisi lütf-u Rabbani ile boğulmadan kurtulur. Çünkü müdakkiktir. Kimisi de boğulur. Bunlardan başka bir de zahirperestler var ki; bu meyanda "Madem vahdetü'l-vücud mesleği var. Öyle ise kim kime ibadet ederse etsin, sonuç olarak Ellah'a ibadet etmiş olur." diyorlar. Türkiye'de bu şekilde düşünen pek çok insan var. Daha net bir ifadeyle "Madem tek bir vücud var. Öyleyse bu kâinatın vücudu Ellah'tır" diyorlar. Neuzübillah. İşte bu sebeplerden ötürü ehl-i tasavvufun büyük pirleri: "Bizim makamımıza gelmeyen kitaplarımızı okumasın." diyorlar. O makama gelmeyenlerin o kitapları okuması haramdır.

METİN

Çünkü dünyaya âşık ve daire-i esbaba bağlı bir nazar, bu fâni dünyaya bir nevi beka vermek ister. O dünya mahbubunu elinden kaçırmak istemiyor; vahdetü'l-vücut bahanesiyle ona bir bâki vücut tevehhüm eder, o mahbubu olan dünya hesabına ve beka ve ebediyeti ona tam mal etmesine binaen, bir mabudiyet derecesine çıkarır. -Neûzü billah- Ellah'ı inkâr etmek vartasına yol açar.

ŞERH

Bir insan edebini takınmazsa, haddini aşarsa Ellah ona darbe vurur. O zatlara toz kondurmak bizim haddimiz değildir. Zira bu asrın insanının onlarla ve onların mesleğiyle bir alakası yoktur. Onların hallerini ve sözlerini anlayan ehliyetli kişiler de yoktur.

(Çünkü dünyaya âşık ve daire-i esbaba bağlı bir nazar, bu fâni dünyaya bir nevi beka vermek ister.) İstemiyor dünya fani olsun. **(O dünya mahbubunu elinden kaçırmak istemiyor; vahdetü'l-vücut bahanesiyle ona bir bâki vücut tevehhüm eder,)** bu dünya bakidir der, **(o mahbubu olan dünya hesabına ve beka ve ebediyeti ona tam mal etmesine binaen, bir mabudiyet derecesine çıkarır. -Neûzü billah- Ellah'ı inkâr etmek vartasına yol açar.)** Dünyayı put eder. Haşa "Bu mevcudatın hepsi Ellah'tır." Der, hadsiz şirke düşer.

Sual: Ehl-i tarikat böyle bir mesleğe nasıl giriyorlar?

Elcevap: Tasavvuf ve tarikatın usul ve adabına riayet etmekle, riyazet çekmekle giriyorlar. Ehl-i tasavvufun hepsi o makam ve mertebeden geçiyor. Zira ehl-i keşf, enfusi ve afaki dairelerde Mevcud ve Meşhud isimlerinin tecellilerini seyrederek ve bu isimlerde Ellah'ın şeriki olmadığını müşahede ederler. Demek ehl-i tasavvufun hepsi ister istemez bu yoldan geçer. Ancak kimisi lütf-u Rabbani ile boğulmadan kurtulur. Çünkü müdakkiktir. Kimisi de boğulur. Bunlardan başka bir de zahirperestler var ki; bu meyanda "Madem vahdetü'l-vucüd mesleği var. Öyle ise kim kime ibadet ederse etsin, sonuç olarak Ellah'a ibadet etmiş olur." diyorlar. Türkiye'de bu şekilde düşünen pek çok insan var. Daha net bir ifadeyle "Madem tek bir vücut var. Öyleyse bu kâinatın vücudu Ellah'tır" diyorlar. Neuzübillah. İşte bu sebeplerden ötürü ehl-i tasavvufun büyük pirleri: "Bizim makamımıza gelmeyen kitaplarımızı okumasın." diyorlar. O makama gelmeyenlerin o kitapları okuması haramdır.

ŞERH

Elcevab: Tevhidde istiğraktır ve nazara sığmayan bir tevhid-i zevkîdir. Esasen tevhid-i rububiyet ve tevhid-i uluhiyetten sonra tevhidde zevken şiddet-i istiğrak, vahdet-i kudret yani لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ sonra vahdet-i idare, sonra vahdet-üş şühud, sonra vahdet-ül vücud, sonra yalnız bir vücudu, sonra yalnız bir mevcudu görünceye münce olur. Muhakkikîn-i Sofiye'nin müteşabihat hükmünde olan şatahatıyla istidlal edilmez. Daire-i esbabı yırtıp çıkmayan ve tesirinden kurtulmayan bir ruh, vahdet-ül vücuddan dem vursa, haddini tecavüz eder. Dem vuranlar, Vâcib-ül Vücud'a o kadar hasr-ı nazar etmişlerdir ki, mümkünattan tecerrüd ederek, yalnız bir vücudu belki bir mevcudu görmüşler. Evet delil içinde neticeyi görmek, âlemde Sâniî müşahede etmek, tarîk-ı istiğrakkârane cihetiyle cedavil-i ekvanda cereyan-ı tecelliyat-ı İlahiyeyi ve melekûtiyet-i eşyada sereyan-ı füyuzatı ve meraya-yı mevcudatta tecelli-i esma ve sıfâtı, yalnız zevken anlaşılır birer hakikat iken, dîk-ı elfaz sebebiyle uluhiyet-i sâriye ve hayat-ı sâriye tabir ettiler. Ehl-i fikir, o hakaik-i zevkiyeyi nazarın mekayisine sıkıştırdığından çok evham-ı bâtilaya menşe oldu. Maddeperver hükema ve zaîf-ül itikad ehl-i nazarın vahdet-ül vücudu ile evliyanın vahdet-ül vücudu, tamamen birbirinin zıddıdır. Beş cihetten fark vardır:

Birincisi: Muhakkikîn-i Sofiye, Vâcib-ül Vücud'a o kadar hasr-ı nazar etmiş ve müstağrak olmuş ve ehemmiyet vermişler ki, onun hesabına kâinatın vücudunu inkâr etmişler. Hükema ve zaîf-ül itikad olanlar, maddeye o kadar hasr-ı nazar etmişler ve müstağrak olmuşlar ki, fehm-i uluhiyetten uzaklaştılar. Ve o derece maddeye kıymet verdiler ki, herşeyi maddede görmek hattâ uluhiyeti onda mezcetmek, hattâ kâinat hesabına uluhiyetten istiğna etmek derecede tarîk-ı müteassifeye girmişlerdir.

İkincisi: Muhakkikîn-i sofiyenin vahdet-i vücudu vahdet-üş şühudu tazammun eder. İkincilerin vahdet-ül mevcudu tazammun eder.

Üçüncüsü: Birincilerin mesleği zevkîdir. İkincilerin nazarîdir.

Dördüncüsü: Birinciler evvelen ve bizzât Hakk'a, nazar-ı tebaî olarak halka bakarlar. İkinciler, evvelen ve bizzât halka bakarlar.

ŞERH

Elcevab: Tevhidde istiğraktır ve nazara sığmayan bir tevhid-i zevkîdir. Esasen tevhid-i rububiyet ve tevhid-i uluhiyetten sonra tevhidde zevken şiddet-i istiğrak, vahdet-i kudret yani لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ sonra vahdet-i idare, sonra vahdet-üş şuhud, sonra vahdet-ül vücud, sonra yalnız bir vücudu, sonra yalnız bir mevcudu görünceye münce oluyor. Muhakkikîn-i Sofiye'nin müteşabihat hükmünde olan şatahatıyla istidlal edilmez. Daire-i esbabı yırtıp çıkmayan ve tesirinden kurtulmayan bir ruh, vahdet-ül vücuddan dem vursa, haddini tecavüz eder. Dem vuranlar, Vâcib-ül Vücud'a o kadar hasr-ı nazar etmişlerdir ki, mümkünattan tecerrüd ederek, yalnız bir vücudu belki bir mevcudu görmüşler. Evet delil içinde neticeyi görmek, âlemde Sâniî müşahede etmek, tarîk-ı istiğrakkârane cihetiyle cedavil-i ekvanda cereyan-ı tecelliyat-ı İlahiyeyi ve melekûtiyet-i eşyada sereyan-ı füyuzatı ve meraya-yı mevcudatta tecelli-i esma ve sıfâtı, yalnız zevken anlaşılır birer hakikat iken, dîk-ı elfaz sebebiyle uluhiyet-i sâriye ve hayat-ı sâriye tabir ettiler. Ehl-i fikir, o hakaik-i zevkiyeyi nazarın mekayisine sıkıştırdığından çok evham-ı bâtilaya menşe oldu. Maddeperver hükema ve zaîf-ül itikad ehl-i nazarın vahdet-ül vücudu ile evliyanın vahdet-ül vücudu, tamamen birbirinin zıddıdır. Beş cihetten fark vardır:

Birincisi: Muhakkikîn-i Sofiye, Vâcib-ül Vücud'a o kadar hasr-ı nazar etmiş ve müstağrak olmuş ve ehemmiyet vermişler ki, onun hesabına kâinatın vücudunu inkâr etmişler. Hükema ve zaîf-ül itikad olanlar, maddeye o kadar hasr-ı nazar etmişler ve müstağrak olmuşlar ki, fehm-i uluhiyetten uzaklaştılar. Ve o derece maddeye kıymet verdiler ki, herşeyi maddede görmek hattâ uluhiyeti onda mezcetmek, hattâ kâinat hesabına uluhiyetten istiğna etmek derecede tarîk-ı müteassifeye girmişlerdir.

İkincisi: Muhakkikîn-i sofiyenin vahdet-i vücudu vahdet-üş şühudu tazammun eder. İkincilerin vahdet-ül mevcudu tazammun eder.

Üçüncüsü: Birincilerin mesleği zevkîdir. İkincilerin nazarîdir.

Dördüncüsü: Birinciler evvelen ve bizzât Hakk'a, nazar-ı tebaî olarak halka bakarlar. İkinciler, evvelen ve bizzât halka bakarlar.

METİN

ALTINCI TELVİH: Üç noktadır.

Birinci Nokta: Velayet yolları içerisinde en güzeli, en müstakimi, en parlağı, en zengini sünnet-i seniyyeye ittibadır. Yani a'mal ve hareketinde sünnet-i seniyyeyi düşünüp ona tabi olmak ve taklid etmek ve muamelat ve ef'alinde ahkam-ı şer'iyyeyi düşünüp rehber ittihaz edinmektir.

ŞERH

(ALTINCI TELVİH: Üç noktadır.

Birinci Nokta: Velayet yolları içerisinde en güzeli, en müstakimi, en parlağı, en zengini sünnet-i seniyyeye ittibadır. Yani a'mal ve hareketinde sünnet-i seniyyeyi düşünüp ona tabi olmak ve taklid etmek ve muamelat ve ef'alinde ahkam-ı şer'iyyeyi düşünüp rehber ittihaz edinmektir.) Tarikatın gayesi nedir? Kur'an'da ve hadiste geçen evamir-i ilahiyeye inkiyad ve nevahi-i ilahiyeden ictinabtır. Kısaca şeriata ittibadır. Mesela; bu yolda seyahat eden yalan söylemez, hakka tabi olur, ahkam-ı ilahiyenin ilmi, ameli ve edebi sahalarda icra ve tatbikine tarafdır olur. Küfre destek vermez, günahlardan sakınır. İbadetiyle, kendi şahsi idaresiyle meşgul olur. Haramdan kaçınır, faiz yemez, gayr-ı meşru yoldan kazanç elde etmez. Bu gibi hallerden kendini koruyan kişi, tarikatın manasını anlamıştır. Eğer böyle yapmazsa, yani Kitab ve Sünnete muhalefette bulunursa, neuzu billah bu adam tarikat ehli değil, tarikatın yanından da geçmemiştir.

Tarikatın en büyük gayesi, bid'alardan ictinabdır, sünnet-i seniyyeyi ihya etmektir. Sünnet-i seniyye denildiği zaman hatıra en evvel adab kısmı gelir. Halbuki sünnet-i seniyye ifadesinden asıl gaye, farzlar ve vaciblerdir. Hususan şair-i İslamiye tabir edilen furuz-u kifaye ve sünnet-i kifaye olan emirlerdir.

METİN

ALTINCI TELVİH: Üç noktadır.

Birinci Nokta: Velayet yolları içerisinde en güzeli, en müstakimi, en parlağı, en zengini sünnet-i seniyyeye ittibadır. Yani a'mal ve hareketinde sünnet-i seniyyeyi düşünüp ona tabi olmak ve taklid etmek ve muamelat ve ef'alinde ahkam-ı şer'iyyeyi düşünüp rehber ittihaz edinmektir.

ŞERH

(ALTINCI TELVİH: Üç noktadır.

Birinci Nokta: Velayet yolları içerisinde en güzeli, en müstakimi, en parlağı, en zengini sünnet-i seniyyeye ittibadır. Yani a'mal ve hareketinde sünnet-i seniyyeyi düşünüp ona tabi olmak ve taklid etmek ve muamelat ve ef'alinde ahkam-ı şer'iyyeyi düşünüp rehber ittihaz edinmektir.) Tarikatın gayesi nedir? Kur'an'da ve hadiste geçen evamir-i ilahiyeye inkiyad ve nevahi-i ilahiyeden ictinabtır. Kısaca şeriata ittibadır. Mesela; bu yolda seyahat eden yalan söylemez, hakka tabi olur, ahkam-ı ilahiyenin ilmi, ameli ve edebi sahalarda icra ve tatbikine tarafdır olur. Küfre destek vermez, günahlardan sakınır. İbadetiyle, kendi şahsi idaresiyle meşgul olur. Haramdan kaçınır, faiz yemez, gayr-ı meşru yoldan kazanç elde etmez. Bu gibi hallerden kendini koruyan kişi, tarikatın manasını anlamıştır. Eğer böyle yapmazsa, yani Kitab ve Sünnete muhalefette bulunursa, neuzu billah bu adam tarikat ehli değil, tarikatın yanından da geçmemiştir.

Tarikatın en büyük gayesi, bid'alardan ictinabdır, sünnet-i seniyyeyi ihya etmektir. Sünnet-i seniyye denildiği zaman hatıra en evvel adab kısmı gelir. Halbuki sünnet-i seniyye ifadesinden asıl gaye, farzlar ve vaciblerdir. Hususan şair-i İslamiye tabir edilen furuz-u kifaye ve sünnet-i kifaye olan emirlerdir.

METİN

İşte bu ittiba ve iktida vasıtasıyla, âdi ahvali ve örfî muameleleri ve fıtrî hareketleri ibadet şekline girmekle beraber; herbir ameli, sünneti ve şer'i o ittiba' noktasında düşündürmekle, bir tahattur-u hükm-ü şer'i veriyor. O tahattur ise, sahib-i şeriati düşündürüyor. O düşündürmek ise, Cenab-ı Hakk'ı hatıra getiriyor. O hatıra, bir nevi huzur veriyor. O halde mütemadiyen ömür dakikaları, huzur içinde bir ibadet hükmüne getirilebilir.

ŞERH

etmemektir. Bu kısım ise (örf ve âdât), muamelât-ı fıtriyede Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm'un tevatürle malûm olan harekâtına ittiba etmektir.

Meselâ: Söylemek âdâbını gösteren ve yemek ve içmek ve yatmak gibi hâlâtın âdâbının düsturlarını beyan eden ve muâşerete taalluk eden çok Sünnet-i Seniyeler var. Bu nevi Sünnetlere "âdâb" tabir edilir. Fakat o âdâba ittiba eden, âdâtını ibadete çevirir, o âdâbdan mühim bir feyz alır. En küçük bir âdâbın mûraatı, Resul-i Ekrem (a.s.m)'ı tahattur ettiriyor, kalbe bir nur veriyor.

*Sünnet-i Seniyenin içinde en mühimmi, İslâmiyet alâmetleri olan ve şeaire de taalluk eden Sünnetlerdir. Şeaîr, âdeta hukuk-u umumîye nev'inden cem'iyete ait bir ubudiyettir. Birisinin yapmasıyla o cem'iyet umumen istifade ettiği gibi, onun terkiyle de umum cemaat mes'ul olur. Bu nevi şeaire riya giremez ve ilân edilir. Nafîle nev'inden de olsa, şahsî farzlardan daha ehemmiyetlidir."*¹

(İşte bu ittiba ve iktida vasıtasıyla, âdi ahvali ve örfî muameleleri ve fıtrî hareketleri ibadet şekline girmekle beraber; herbir ameli, sünneti ve şer'i o ittiba' noktasında düşündürmekle, bir tahattur-u hükm-ü şer'i veriyor.) Sünnete ittiba noktasında işlediği her bir ameli, ona sünneti ve şeriati hatırlatır. **(O tahattur ise, sahib-i şeriati düşündürüyor. O düşündürmek ise, Cenab-ı Hakk'ı hatıra getiriyor.)** Sünnet-i seniyye dairesinde hareket etmekle evvela Resulullah (s.a.v)'i, daha sonra Şari-i Hakiki olan Cenab-ı Hakk'ı hatırlar. **(O hatıra, bir nevi huzur veriyor. O halde mütemadiyen ömür dakikaları, huzur içinde bir ibadet hükmüne getirilebilir.)**

Sual: Metinde geçen "âdi ahval" , "örfî muameleler" ve "fıtrî hareketler" tabirleri arasında fark var mı?

Cevab: Aynı manaya gelmektedir.

[1] Lem'alar 53-54

METİN

İşte bu ittiba ve iktida vasıtasıyla, âdi ahvali ve örfî muameleleri ve fıtrî hareketleri ibadet şekline girmekle beraber; herbir ameli, sünneti ve şer'i o ittiba' noktasında düşündürmekle, bir tahattur-u hükm-ü şer'i veriyor. O tahattur ise, sahib-i şeriati düşündürüyor. O düşünmek ise, Cenab-ı Hakk'ı hatıra getiriyor. O hatıra, bir nevi huzur veriyor. O halde mütemadiyen ömür dakikaları, huzur içinde bir ibadet hükmüne getirilebilir.

ŞERH

etmemektir. Bu kısım ise (örf ve âdât), muamelât-ı fıtriyede Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm'un tevatürle malûm olan harekâtına ittiba etmektir.

Meselâ: Söylemek âdâbını gösteren ve yemek ve içmek ve yatmak gibi hâlâtın âdâbının düsturlarını beyan eden ve muâşerete taalluk eden çok Sünnet-i Seniyeler var. Bu nevi Sünnetlere "âdâb" tabir edilir. Fakat o âdâba ittiba eden, âdâtını ibadete çevirir; o âdâbdan mühim bir feyz alır. En küçük bir âdâbın müraatı, Resul-i Ekrem (a.s.m)'ı tahattur ettiriyor, kalbe bir nur veriyor.

*Sünnet-i Seniyenin içinde en mühimmi, İslâmiyet alâmetleri olan ve şeaire de taalluk eden Sünnetlerdir. Şeaîr, âdeta hukuk-u umumîye nev'inden cem'iyete ait bir ubudiyettir. Birisinin yapmasıyla o cem'iyet umumen istifade ettiği gibi, onun terkiyle de umum cemaat mes'ul olur. Bu nevi şeaire riya giremez ve ilân edilir. Nafîle nev'inden de olsa, şahsî farzlardan daha ehemmiyetlidir."*¹

(İşte bu ittiba ve iktida vasıtasıyla, âdi ahvali ve örfî muameleleri ve fıtrî hareketleri ibadet şekline girmekle beraber; herbir ameli, sünneti ve şer'i o ittiba' noktasında düşündürmekle, bir tahattur-u hükm-ü şer'i veriyor.) Sünnete ittiba noktasında işlediği her bir ameli, ona sünneti ve şeriati hatırlatır. (O tahattur ise, sahib-i şeriati düşündürüyor. O düşünmek ise, Cenab-ı Hakk'ı hatıra getiriyor.) Sünnet-i seniyye dairesinde hareket etmekle evvela Resulullah (s.a.v)'i, daha sonra Şari-i Hakiki olan Cenab-ı Hakk'ı hatırlar. (O hatıra, bir nevi huzur veriyor. O halde mütemadiyen ömür dakikaları, huzur içinde bir ibadet hükmüne getirilebilir.)

Sual: Metinde geçen "âdi ahval" , "örfî muameleler" ve "fıtrî hareketler" tabirleri arasında fark var mı?

Cevab: Aynı manaya gelmektedir.

---

[1] Lem'alar 53-54

ŞERH

bu şekilde dükkanına gitsen, bu adi hareketin sünnete ittiba etmen sebebiyle ibadet olur. Eğer böyle yapmazsan, o ibadetten ve sevaptan mahrum kalırsın. Şayet evden çıkarken halk için süslensen, "Ne kadar güzelim. Bir de gideyim, halk benim güzelliğimi görsün." diye düşünsen, Halık'ı değil, halkı tahattur etsen, bu düşüncen riyakarlıktır, günahtır.

Demek fitrî hareketlerini ibadete çevirecek bir çare vardır. O da sünnete ittibadır. İnsan, sünnete ittiba etmek ile fitri olan bütün ef'al, akval ve ahvalini ibadete çevirir.

Hem mesela; şayet kuşluk vaktinde sünnet niyetiyle uyusan bu uykun ibadet olur. Şayet sünnet niyetiyle uyumazsan o ibadetten ve hasıl olan sevaptan mahrum kalırsın.

Bir mü'min kuşluk vaktinde sünnet niyetiyle uyusa, diğer bir mü'min de o vakitte –duha namazı ve kaza namazları dışında- nafil namaz kılsa, hangisi daha çok sevab kazanır? Sünnet niyetiyle uyuyanın sevabı, nafil namaz kılana nisbeten daha fazladır. Çünkü sünnet-i seniyyeye ittiba etmek, nafil ibadetlerle meşgul olmaktan daha faziletlidir. Keza bir mü'min kuşluk vaktinde sünnet niyetiyle uyusa, diğer bir mü'min de o vakitte zikir ve evradla meşgul olsa sünnete ittiba niyetiyle o vakitte uyuyanın sevabı, diğerinden daha çoktur. Demek sevab kazanmak hususunda ölçü sünnet-i seniyyedir, kendi düşüncemiz değildir. Bütün mes'ele Zat-ı Risaleti rehber ve mukteda bih kabul etmek ve O'na tabi olmaktır. Zira O'nun bütün ef'al, akval ve ahvali vahye dayanmaktadır. Sünnet-i seniyyeye ittiba eden, o hareketinde Resul-i Ekrem (a.s.m)'ı hatırlar, ondan da Şari-i Hakiki olan Cenab-ı Hak tahattur eder. Böylece sünnete ittiba sayesinde huzur-u daimi elde eder. Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

"Ey insanlar! **(Zat-ı uluhiyetime kasem ederim ki; sizin için Resûlullah'ta güzel bir örnek vardır. Cenab-ı Hak'ın rahmetini, O'nun mânevî huzuruna kavuşmayı ümid eden ve ahiret gününü düşünen veya Ellah'ın gadabından ve ahiretin azabından korkan, Ellah'ı çokça zikreden kimse için Resulullah pek mükemmel bir rehberdir.)** Öyle ise herkes, o Yüce Peygamberin sünnetine tabi olmalıdır, O'nun

ŞERH

bu şekilde dükkanına gitsen, bu adi hareketin sünnete ittiba etmen sebebiyle ibadet olur. Eğer böyle yapmazsan, o ibadetten ve sevaptan mahrum kalırsın. Şayet evden çıkarken halk için süslensen, "Ne kadar güzelim. Bir de gideyim, halk benim güzelliğimi görsün." diye düşünsen, Halık'ı değil, halkı tahattur etsen, bu düşüncen riyakarlıktır, günahtır.

Demek fitrî hareketlerini ibadete çevirecek bir çare vardır. O da sünnete ittibadır. İnsan, sünnete ittiba etmek ile fitri olan bütün ef'al, akval ve ahvalini ibadete çevirir.

Hem mesela; şayet kuşluk vaktinde sünnet niyetiyle uyusan bu uykun ibadet olur. Şayet sünnet niyetiyle uyumazsan o ibadetten ve hasıl olan sevaptan mahrum kalırsın.

Bir mü'min kuşluk vaktinde sünnet niyetiyle uyusa, diğer bir mü'min de o vakitte –duha namazı ve kaza namazları dışında- nafile namaz kılsa, hangisi daha çok sevab kazanır? Sünnet niyetiyle uyuyanın sevabı, nafile namaz kılana nisbeten daha fazladır. Çünkü sünnet-i seniyyeye ittiba etmek, nafile ibadetlerle meşgul olmaktan daha faziletlidir. Keza bir mü'min kuşluk vaktinde sünnet niyetiyle uyusa, diğer bir mü'min de o vakitte zikir ve evradla meşgul olsa sünnete ittiba niyetiyle o vakitte uyuyanın sevabı, diğerinden daha çoktur. Demek sevab kazanmak hususunda ölçü sünnet-i seniyyedir, kendi düşüncemiz değildir. Bütün mes'ele Zat-ı Risaleti rehber ve mukteda bih kabul etmek ve O'na tabi olmaktır. Zira O'nun bütün ef'al, akval ve ahvali vahye dayanmaktadır. Sünnet-i seniyyeye ittiba eden, o hareketinde Resul-i Ekrem (a.s.m)'ı hatırlar, ondan da Şari-i Hakiki olan Cenab-ı Hak tahattur eder. Böylece sünnete ittiba sayesinde huzur-u daimi elde eder. Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

"Ey insanlar! **(Zat-ı uluhiyetime kasem ederim ki; sizin için Resûlullah'ta güzel bir örnek vardır. Cenab-ı Hak'ın rahmetini, O'nun mânevî huzuruna kavuşmayı ümid eden ve ahiret gününü düşünen veya Ellah'ın gadabından ve ahiretin azabından korkan, Ellah'ı çokça zikreden kimse için Resulullah pek mükemmel bir rehberdir.)** Öyle ise herkes, o Yüce Peygamberin sünnetine tabi olmalıdır, O'nun

ŞERH

Zira biri ifrat, diğeri tefrittir. Vasat mertebesi ise, vakar ve sükunetle yürümektir.

وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ

“(Ve yürüyüşünde dengeli ol.) Yolda giderken ne çok sür'atli, ne de pek ağır yürü. Dengeli olmaktan ayrılma. Ne hafiflik eseri göster, ne de gururlu bir vaziyet al. Zira böyle bir yürüyüş, insanın şerefini ve vakarını giderir. Nitekim bir hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur: “Pek hızlı yürümek, mü'minin şerefini ve vakarını giderir.”¹ ayet-i kerimesi, yürüyüşteki hadd-i vasatı tarif eder. Bu ayet, Lokman (a.s.)'ın oğluna nasihatı olup Resul-i Ekrem (a.s.m.)'ın da yürüyüşünde öyle olmasını istemektedir. Nebiyy-i Ekrem (a.s.m.)'ın şahsında da bütün ümmete bir emirdir.

Evet, O Zat-ı Ekrem (a.s.m), mezkur emre mazhar olmuş. Yürürken orta yolu tercih etmiş, hızlı ve ağır yürümekten sakınmıştır.

Cenab-ı Hak, Furkan suresinde makbul ibadının vasıflarını beyan ederken, en başta onların vakarla yürüdüklerinden bahseder. Şöyle ki:

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا

“(Ve Rahmanın has kulları,) öyle Ellah'a ibadet etmekten ve secdeye kapanmaktan i'raz eden kimseler gibi değildirler. O halis kullar **(yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürürler)** Ellah'ın büyüklüğünü düşünerek kibir ve gururdan kaçınırlar, mütevaziane bir halde bulunurlar. Kendi acizliklerini bilerek vakar ve tevazu ile hareket ederler. Kimseye karşı kibirli olarak, kendilerini öven bir vaziyet almazlar.”²

Her hususta istikameti emreden Kur'an-ı Hakîm, konuşurken ifrat ve tefriti yasaklamış, ses tonunun nasıl olması gerektiği hususunu şöyle ifade etmiştir:

وَأَغْضِضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ

“(Ve sesini alçalt. İhyiyaçtan fazla bağırıp çağırma, ihtiyaç ölçüsünün üzerinde sesini yükseltme. Muhakkak seslerin en çirkin, elbette merkeblerin sesidir.”³

Bu ayet-i kerime de Lokman (a.s.)'ın oğluna nasihatı olup Resul-i Ekrem (a.s.m.)'ın da

[1] Lokman 19

[2] Furkan 63

[3] Lokman 19

ŞERH

Zira biri ifrat, diğeri tefrittir. Vasat mertebesi ise, vakar ve sükunetle yürümektir.

وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ

“(Ve yürüyüşünde dengeli ol.) Yolda giderken ne çok sür'atli, ne de pek ağır yürü. Dengeli olmaktan ayrılmak. Ne hafiflik eseri göster, ne de gururlu bir vaziyet al. Zira böyle bir yürüyüş, insanın şerefini ve vakarını giderir. Nitekim bir hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur: “Pek hızlı yürümek, mü'minin şerefini ve vakarını giderir.”¹ ayet-i kerimesi, yürüyüşteki hadd-i vasatı tarif eder. Bu ayet, Lokman (a.s.)'ın oğluna nasihatı olup Resul-i Ekrem (a.s.m.)'ın da yürüyüşünde öyle olmasını istemektedir. Nebiyy-i Ekrem (a.s.m.)'ın şahsında da bütün ümmete bir emirdir.

Evet, O Zat-ı Ekrem (a.s.m), mezkur emre mazhar olmuş. Yürürken orta yolu tercih etmiş, hızlı ve ağır yürümekten sakınmıştır.

Cenab-ı Hak, Furkan suresinde makbul ibadının vasıflarını beyan ederken, en başta onların vakarla yürüdüklerinden bahseder. Şöyle ki:

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا

“(Ve Rahmanın has kulları,) öyle Allah'a ibadet etmekten ve secdeye kapanmaktan i'raz eden kimseler gibi değildirler. O halis kullar **(yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürürler)** Allah'ın büyüklüğünü düşünerek kibir ve gururdan kaçınırlar, mütevaziane bir halde bulunurlar. Kendi acizliklerini bilerek vakar ve tevazu ile hareket ederler. Kimseye karşı kibirli olarak, kendilerini öven bir vaziyet almazlar.”²

Her hususta istikameti emreden Kur'an-ı Hakîm, konuşurken ifrat ve tefriti yasaklamış, ses tonunun nasıl olması gerektiği hususunu şöyle ifade etmiştir:

وَأَغْضِضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ

“(Ve sesini alçalt. İhyiyaçtan fazla bağırıp çağırma, ihtiyaç ölçüsünün üzerinde sesini yükseltme. Muhakkak seslerin en çirkin, elbette merkeblerin sesidir.”³

Bu ayet-i kerime de Lokman (a.s.)'ın oğluna nasihatı olup Resul-i Ekrem (a.s.m.)'ın da

[1] Lokman 19

[2] Furkan 63

[3] Lokman 19

ŞERH

konuşmasında öyle olmasını istemektedir. Nebiyy-i Ekrem (a.s.m)'ın şahsında da bütün ümmete bir emirdir.

Demek konuşurken, ne çok bağır, ne de sesini çok alçalt. Muhatabın veya cemaatin duyabileceği bir ses tonuyla konuş. Fuzûlî bağırp çağırarak suretiyle kimseyi rahatsız etme.

İbadet hususunda bile Kur'an, sesi fazla yükseltmek veya alçaltmayı yasaklar. Şöyle ki:

وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتُ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا

“(Namazında sesini fazla yükseltme) pek yüksek bir ses ile Kur'an okuma. **(Ve onu)** sesini, namazda Kur'an okurken **(büsbütün kısma.)** Senin ve sana uyan cemaatin işitemeyeceği derecede de gizlice okuma **(ve bunun)** öyle fazla sesli okuma ile fazlaca sessiz okuma **(arasında bir yol tut)** orta bir usul takip et. Çünkü işlerin hayırlısı, orta derecede olanıdır.”¹

Demek Kur'an-ı Hakîm, her hususta orta yolu emreder. Zira Hakîm ismi bunu iktiza eder. Hakîm isminin âzamlık mertebesine âyine olan Resul-i Ekrem (s.a.v) Efendimiz, her hal u karda istikamet olan hadd-i vasatı takip etmiş ve ümmetine bunu emretmiştir. Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

خَيْرُ الْأُمُورِ أَوْسَطُهَا

“İşlerin en hayırlısı, şeriatın tarif ettiği hadd-i vasat olanıdır.”

Müellif (r.a) da bu konuda şöyle buyuruyor:

“Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, hilkaten en mutedil bir vaziyette ve en mükemmel bir surette halkedildiğinden, harekât ve sekenatı, itidal ve istikamet üzerine gitmiştir. Siyer-i Seniyesi, kat'î bir surette gösterir ki: Her hareketinde istikamet ve itidal üzerine gitmiş, ifrat ve tefritten içtinab etmiştir. Evet Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, كَمَا أَمَرْتُ فَأَسْتَقِيمُ emrini tamamıyla imtisal ettiği için, bütün e'fal ve akval ve ahvalinde istikamet, kat'î bir surette görünüyor.

[1] İsra 110

ŞERH

konuşmasında öyle olmasını istemektedir. Nebiyy-i Ekrem (a.s.m)'ın şahsında da bütün ümmete bir emirdir.

Demek konuşurken, ne çok bağır, ne de sesini çok alçalt. Muhatabın veya cemaatin duyabileceği bir ses tonuyla konuş. Fuzûlî bağırp çağırarak suretiyle kimseyi rahatsız etme.

İbadet hususunda bile Kur'an, sesi fazla yükseltmek veya alçaltmayı yasaklar. Şöyle ki:

وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتُ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا

“(Namazında sesini fazla yükseltme) pek yüksek bir ses ile Kur'an okuma. **(Ve onu)** sesini, namazda Kur'an okurken **(büsbütün kısma.)** Senin ve sana uyan cemaatin işitemeyeceği derecede de gizlice okuma **(ve bunun)** öyle fazla sesli okuma ile fazlaca sessiz okuma **(arasında bir yol tut)** orta bir usul takip et. Çünkü işlerin hayırlısı, orta derecede olanıdır.”¹

Demek Kur'an-ı Hakîm, her hususta orta yolu emreder. Zira Hakîm ismi bunu iktiza eder. Hakîm isminin âzamlık mertebesine âyine olan Resul-i Ekrem (s.a.v) Efendimiz, her hal u karda istikamet olan hadd-i vasatı takip etmiş ve ümmetine bunu emretmiştir. Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

حَيْرَ الْأُمُورِ أَوْسَطُهَا

“İşlerin en hayırlısı, şeriatın tarif ettiği hadd-i vasat olanıdır.”

Müellif (r.a) da bu konuda şöyle buyuruyor:

“Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, hilkaten en mutedil bir vaziyette ve en mükemmel bir surette halkedildiğinden, harekât ve sekenatı, itidal ve istikamet üzerine gitmiştir. Siyer-i Seniyesi, kat'î bir surette gösterir ki: Her hareketinde istikamet ve itidal üzerine gitmiş, ifrat ve tefritten içtinab etmiştir. Evet Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, كَمَا أَمَرْتُ فَأَسْتَقِيمُ emrini tamamıyla imtisal ettiği için, bütün efal ve akval ve ahvalinde istikamet, kat'î bir surette görünüyor.

[1] İsra 110

METİN

İşte bu cadde-i kübra, velayet-i kübra olan ehl-i veraset-i nübüvvet olan sahabe ve selef-i sâlihînin caddesidir.

ŞERH

Demek Sünnet-i Seniyyeye tatbik-i amel etmekle bu fâni ömür, bâki meyveler verecek ve bir hayat-ı ebediyeye medar olacak olan faideler elde edilir.

قَامُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبَعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

*fermanını dinle. Şeriat ve Sünnet-i Seniyyenin ahkâmları içinde cilveleri intişar eden esma-i hüsnanın herbir isminin feyz-i tecellisine bir mazhar-ı câmi' olmağa çalış...*¹

Hulasa: Farz ve vaciblerden tut ta adaba kadar sünnet-i seniyyenin bütün meratibine riayet edilirse, o zaman yirmi dört saatteki ömür ibadet olur. Şimdi bir insanın, cemiyet içinde yaşadığı halde farz, vacib, mendub, müstehab ve adabla alakalı bütün emirleri yerine getirmesi, faiz, zina, içki, kumar, katl, gıybet, yalan gibi günah-ı kebair ve seğairden sakınması mı zordur? Yoksa dünyayı terk edip dağda kırk gün riyazet çekmesi mi zordur? Elbette birinci kısım daha zordur. Dolayısıyla birinci kısmın sevab ve mükafatı daha fazladır. Hem ikinci kısım, cemiyet-i beşeriyeden uzak dağda tek başına yaşamak suretiyle sadece kendisini koruyabilir. Birinci kısım ise, cadde-i umumiyedir. Bütün insanlara faideli olmaktadır. Öyleyse dünyayı terk edip uzlet ve inzivaya çekilmekten ise; hayat-ı içtimaiye içinde kalıp Kitap ve Sünnete muvafık hareket etmek ve lisan-ı hal ve kal ile ümmete faideli olmak, elbette daha mühim bir hizmettir.

(İşte bu cadde-i kübra, velayet-i kübra olan ehl-i veraset-i nübüvvet olan sahabe ve selef-i sâlihînin caddesidir.) Ehl-i veraset-i nübüvvet olan başta sahabe-i kiram ve selef-i salihinin cadde-i kübrası, sünnet-i seniyyeye ittiba ve iktidadır. Bu zevat-ı aliye, hakka, hakikata ve kemalata bu sayede vasıl olmuşlardır. Ehl-i tarikat da ancak sünnet-i seniyyeye ittiba etmekle ve selef-i salihinin tesbit ettiği esasata riayet etmekle seyr u sülûklarını selametle itmam edip hak ve hakikate, kemalat ve keşfiyata mazhar olabilirler.

[1] Sözler 362

METİN

İşte bu cadde-i kübra, velayet-i kübra olan ehl-i veraset-i nübüvvet olan sahabe ve selef-i sâlihînin caddesidir.

ŞERH

Demek Sünnet-i Seniyyeye tatbik-i amel etmekle bu fânî ömür, bâkî meyveler verecek ve bir hayat-ı ebediyeye medar olacak olan faideler elde edilir.

قَامُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبَعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

*fermanını dinle. Şeriat ve Sünnet-i Seniyyenin ahkâmları içinde cilveleri intişar eden esma-i hüsnanın herbir isminin feyz-i tecellisine bir mazhar-ı câmi' olmağa çalış...*¹

Hulasa: Farz ve vaciblerden tut ta adaba kadar sünnet-i seniyyenin bütün meratibine riayet edilirse, o zaman yirmi dört saatteki ömür ibadet olur. Şimdi bir insanın, cemiyet içinde yaşadığı halde farz, vacib, mendub, müstehab ve adabla alakalı bütün emirleri yerine getirmesi, faiz, zina, içki, kumar, katl, gıybet, yalan gibi günah-ı kebair ve seğairden sakınması mı zordur? Yoksa dünyayı terk edip dağda kırk gün riyazet çekmesi mi zordur? Elbette birinci kısım daha zordur. Dolayısıyla birinci kısmın sevab ve mükafatı daha fazladır. Hem ikinci kısım, cemiyet-i beşeriyeden uzak dağda tek başına yaşamak suretiyle sadece kendisini koruyabilir. Birinci kısım ise, cadde-i umumiyedir. Bütün insanlara faideli olmaktadır. Öyleyse dünyayı terk edip uzlet ve inzivaya çekilmekten ise; hayat-ı içtimaiye içinde kalıp Kitap ve Sünnete muvafık hareket etmek ve lisan-ı hal ve kal ile ümmete faideli olmak, elbette daha mühim bir hizmettir.

(İşte bu cadde-i kübra, velayet-i kübra olan ehl-i veraset-i nübüvvet olan sahabe ve selef-i sâlihînin caddesidir.) Ehl-i veraset-i nübüvvet olan başta sahabe-i kiram ve selef-i salihinin cadde-i kübrası, sünnet-i seniyyeye ittiba ve iktidadır. Bu zevat-ı aliye, hakka, hakikata ve kemalata bu sayede vasil olmuşlardır. Ehl-i tarikat da ancak sünnet-i seniyyeye ittiba etmekle ve selef-i salihinin tesbit ettiği esasata riayet etmekle seyr u sülûklarını selametle itmam edip hak ve hakikate, kemalat ve keşfiyata mazhar olabilirler.

[1] Sözler 362

ŞERH

Zaten tarikatın birinci gayesi de budur. Yani Kitap ve Sünnete ittiba' etmek ve hayatını ona göre tanzim etmektir. Sünnet tabirinde başta farz ve vacibler olmak üzere en ufak bir adab-ı Nebeviyeye (a.s.m) kadar bütün evamir ve nevah-i İlahiye dahildir. Kitap ve Ehadis-i Nebeviyede mevcut olan evamir-i İlahiyeye imtisal venevahi-i İlahiyeden ictinab etmek, hususan şeair-i İslamiyeyi ihya etmektir.

Velayet-i Kübra, sahabelerin mesleğidir. Velilik denildiğinde sadece keşf u keramet akla gelir. Halbuki velilik, takarrubdur. Tecelliyat-ı esma ve sıfatı kendinde ve alemde hissedip Ellah'a yaklaşmaktır. Bu makama ulaşmanın yolu da Kitap ve Sünnette geçen evamire ittiba, nevahiden içtinabdır. Bu şekil ise, sahabenin ve selef-i salihinin cadde-i kübrasıdır.

Salik, evvela o yolun usul ve adabını bilecek, istikameti muhafaza edecektir. İstikamet dairesinde seyr u sülûk ettiğinin alameti de Kitap ve Sünnete tabi olmaktır. Zira seyr u sülûkta bulunan salikin her bir hareketine dair Kitap ve Sünnette bir emir vardır. O evamire riayet etmekle istikamet dairesinde seyr u sülûkunu bitirir. Aksi taktirde ifrat ve tefrite girmekle vartaya düşer, neuzu billah dalalete kadar gidebilir.

O halde salik, terakkiyat-ı ruhiye ve seyahat-ı kalbiyede bulunurken bütün ef'al, akval ve ahvalinde sünnete ittiba edecektir. Maksada kavuşmak hususunda en selametli, en kestirme, en müstakim yol, sünnet-i seniyyeye ittiba etmek suretiyle gidilen yoldur. Vahdetu'l-vücut ve vahdetu's-şühud mesleğiyle gidilen yol ise; hatarlı, uzun ve istikameti muhafaza etmek noktasında zor bir yoldur. Zira Ellah, bin bir isim sahibidir. Ekser esma mahall-i taalluk istediğinden mevcudatın varlığını zarureten iktiza eder. Keza ahiret vardır. ahretin vücudu da mevcudatın vücudunu iktiza eder. O halde hem tecelliyat-ı esma, hem de başta ahirete iman rüknü olmak üzere sair erkan-ı imaniye, elbette vahdetu'l-vücut ve vahdetu's-şühud mesleğini reddeder. Öyleyse böyle bir mesleğe sülûk edenler, Kitap ve Sünnet'i kendilerine rehber edinseler, kendilerini kurtarırlar.

Hakiki velilik, meratib-i kurbियette terakki etmektir. Yoksa keşif ve keramet, Hindularda daha fazla görülür. Keşif ve keramet, bu manevi yollarda giden

ŞERH

Zaten tarikatın birinci gayesi de budur. Yani Kitap ve Sünnete ittiba' etmek ve hayatını ona göre tanzim etmektir. Sünnet tabirinde başta farz ve vacibler olmak üzere en ufak bir adab-ı Nebeviyeye (a.s.m) kadar bütün evamir ve nevah-i İlahiye dahildir. Kitap ve Ehadis-i Nebeviyede mevcut olan evamir-i İlahiyeye imtisal venevahi-i İlahiyeden ictinab etmek, hususan şeair-i İslamiyeyi ihya etmektir.

Velayet-i Kübra, sahabelerin mesleğidir. Velilik denildiğinde sadece keşf u keramet akla gelir. Halbuki velilik, takarrubdur. Tecelliyat-ı esma ve sıfatı kendinde ve alemde hissedip Ellah'a yaklaşmaktır. Bu makama ulaşmanın yolu da Kitap ve Sünnette geçen evamire ittiba, nevahiden içtinabdır. Bu şekil ise, sahabenin ve selef-i salihinin cadde-i kübrasıdır.

Salik, evvela o yolun usul ve adabını bilecek, istikameti muhafaza edecektir. İstikamet dairesinde seyr u sülûk ettiğinin alameti de Kitap ve Sünnete tabi olmaktır. Zira seyr u sülûkta bulunan salikin her bir hareketine dair Kitap ve Sünnette bir emir vardır. O evamire riayet etmekle istikamet dairesinde seyr u sülûkunu bitirir. Aksi taktirde ifrat ve tefrite girmekle vartaya düşer, neuzu billah dalalete kadar gidebilir.

O halde salik, terakkiyat-ı ruhiye ve seyahat-ı kalbiyede bulunurken bütün ef'al, akval ve ahvalinde sünnete ittiba edecektir. Maksada kavuşmak hususunda en selametli, en kestirme, en müstakim yol, sünnet-i seniyyeye ittiba etmek suretiyle gidilen yoldur. Vahdetu'l-vücut ve vahdetu's-şühud mesleğiyle gidilen yol ise; hatarlı, uzun ve istikameti muhafaza etmek noktasında zor bir yoldur. Zira Ellah, bin bir isim sahibidir. Ekser esma mahall-i taalluk istediğinden mevcudatın varlığını zarureten iktiza eder. Keza ahiret vardır. ahretin vücudu da mevcudatın vücudunu iktiza eder. O halde hem tecelliyat-ı esma, hem de başta ahirete iman rüknü olmak üzere sair erkan-ı imaniye, elbette vahdetu'l-vücut ve vahdetu's-şühud mesleğini reddeder. Öyleyse böyle bir mesleğe sülûk edenler, Kitap ve Sünnet'i kendilerine rehber edinseler, kendilerini kurtarırlar.

Hakiki velilik, meratib-i kurbiyette terakki etmektir. Yoksa keşif ve keramet, Hindularda daha fazla görülür. Keşif ve keramet, bu manevi yollarda giden

ŞERH

Demek evvela amelin sünnet-i seniyye dairesinde olması şarttır. Şayet amel sünnet-i seniyye dairesinde değilse, kişinin niyeti ne olursa olsun o amel sahih değildir, merduddur. Halis zannettiği niyeti, o amelini sahih ve makbul kılmaz. Niyet, ancak sünnet-i seniyye dairesinde olan bir amelden sonra devreye girer. Ellah rızası için mi, yoksa başka bir maksad için mi yapılmış, bakılır. Ellah rızası için işlenmişse kabul edilir, aksi halde reddedilir.

İhlası kazandıran sebep, emr-i İlahiyi düşünüp ona imtisal etmek, nehy-i İlahiyi tahattur edip ondan ictinab etmektir. Evamir ve nevahi-i İlahiye ise, Kitab ve Sünnet ile sabittir. Emr-i İlahiyi yerine getirmenin ve nehy-i İlahiden sakınmanın neticesi ise rıza-yı Hak'tır. Mükafatı ise uhrevidir. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyuruyor:

*"Ubudiyet, emr-i İlahîye ve rıza-yı İlahîye bakar. Ubudiyetin dâîsi emr-i İlahî ve neticesi rıza-yı Hak'tır. Semeratı ve fevaidi, uhreviyedir. Fakat ille-i gaiye olmamak, hem kasden istenilmemek şartıyla, dünyaya ait faideler ve kendi kendine terettüb eden ve istenilmeyerek verilen semereler, ubudiyyete münafî olmaz. Belki zaîfler için müşevvik ve müreccih hükmüne geçerler. Eğer o dünyaya ait faideler ve menfaatlar; o ubudiyyete, o virde veya o zikre illet veya illetin bir cüz'ü olsa; o ubudiyyeti kısmen ibtal eder. Belki o hasiyetli virde akîm bırakır, netice vermez. İşte bu sırrı anlamayanlar, meselâ yüz hasiyeti ve faidesi bulunan Evrad-ı Kudsiye-i Şah-ı Nakşibendî'yi veya bin hasiyeti bulunan Cevşen-ül Kebir'i, o faidelerin bazılarını maksud-u bizzât niyet ederek okuyorlar. O faideleri göremiyorlar ve göremeyecekler ve görmeye de hakları yoktur. Çünkü o faideler, o evradların illeti olamaz ve ondan, onlar kasden ve bizzât istenilmeyecek. Çünkü onlar fazlî bir surette, o hâlis virde talebsiz terettüb eder. Onları niyet etse, ihlası bir derece bozulur. Belki ubudiyyetten çıkar ve kıymetten düşer. Yalnız bu kadar var ki; böyle hasiyetli evradı okumak için zaîf insanlar bir müşevvik ve müreccihe muhtaçtırlar. O faideleri düşünüp, şevke gelip; evradı sırf rıza-yı İlahî için, âhiret için okusa zarar vermez. Hem de makbuldür. Bu hikmet anlaşılmadığından; çoklar, aktabdan ve selef-i sâlihinden mervî olan faideleri görmediklerinden şübheye düşer, hattâ inkâr da eder."*¹

---

[1] Lem'alar 131-132

ŞERH

Demek evvela amelin sünnet-i seniyye dairesinde olması şarttır. Şayet amel sünnet-i seniyye dairesinde değilse, kişinin niyeti ne olursa olsun o amel sahih değildir, merduddur. Halis zannettiği niyeti, o amelinin sahih ve makbul kılmaz. Niyet, ancak sünnet-i seniyye dairesinde olan bir amelden sonra devreye girer. Ellah rızası için mi, yoksa başka bir maksad için mi yapılmış, bakılır. Ellah rızası için işlenmişse kabul edilir, aksi halde reddedilir.

İhlası kazandıran sebep, emr-i İlahiyi düşünüp ona imtisal etmek, nehy-i İlahiyi tahattur edip ondan ictinab etmektir. Evamir ve nevahi-i İlahiye ise, Kitab ve Sünnet ile sabittir. Emr-i İlahiyi yerine getirmenin ve nehy-i İlahiden sakınmanın neticesi ise rıza-yı Hak'tır. Mükafatı ise uhrevidir. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyuruyor:

*"Ubudiyet, emr-i İlahîye ve rıza-yı İlahîye bakar. Ubudiyetin dâîsi emr-i İlahî ve neticesi rıza-yı Hak'tır. Semeratı ve fevaidi, uhreviyedir. Fakat ille-i gaiye olmamak, hem kasden istenilmemek şartıyla, dünyaya ait faideler ve kendi kendine terettüb eden ve istenilmeyerek verilen semereler, ubudiyete münafî olmaz. Belki zaîfler için müşevvik ve müreccih hükmüne geçerler. Eğer o dünyaya ait faideler ve menfaatlar; o ubudiyete, o virde veya o zikre illet veya illetin bir cüz'ü olsa; o ubudiyeti kısmen iptal eder. Belki o hasiyetli virde akîm bırakır, netice vermez. İşte bu sırrı anlamayanlar, meselâ yüz hasiyeti ve faidesi bulunan Evrad-ı Kudsiye-i Şah-ı Nakşibendî'yi veya bin hasiyeti bulunan Cevşen-ül Kebir'i, o faidelerin bazılarını maksud-u bizzât niyet ederek okuyorlar. O faideleri göremiyorlar ve göremeyecekler ve görmeye de hakları yoktur. Çünkü o faideler, o evradların illeti olamaz ve ondan, onlar kasden ve bizzât istenilmeyecek. Çünkü onlar fazlî bir surette, o hâlis virde talebsiz terettüb eder. Onları niyet etse, ihlası bir derece bozulur. Belki ubudiyetten çıkar ve kıymetten düşer. Yalnız bu kadar var ki; böyle hasiyetli evradı okumak için zaîf insanlar bir müşevvik ve müreccihe muhtaçtırlar. O faideleri düşünüp, şevke gelip; evradı sırf rıza-yı İlahî için, âhiret için okusa zarar vermez. Hem de makbuldür. Bu hikmet anlaşılmadığından; çoklar, aktabdan ve selef-i sâlihinden mervî olan faideleri görmediklerinden şübheye düşer, hattâ inkâr da eder."*¹

---

[1] Lem'alar 131-132

ŞERH

Alaaddin, aynen Şah-ı Nakşibendi'nin dediği gibi yapar. Bütün kardeşleri ona düşman olur. Şah'a gelip der ki: "Efendim! Sarığı cübbeyi çıkardığım ve mahalle mahalle dolaşıp koku sattığım için bütün kardeşlerim, akrabam bana düşman oldular." Şah-ı Nakşibend der ki: "Yarın git, onların dükkânlarının önünde bağır. De ki; attar geldi, attar geldi." Alaaddin gider, aynısını yapar. Cenab-ı Hak zamanla onu o halden kurtarır.

Hazret-i Şah da sonunda kızını ona verir. Evlendikleri gece, Hazret-i Şah'ın kızı, Allaaddin'in evinde kuru bir ekmeğe başka mamelek namına bir şey olmadığını görür ve ona der ki: "O ekmeği getir yiyelim?" Alaaddin ekmeğin yarısını getirir, yarısını da bir kenara bırakır. Kız: "Ekmeğin yarısını neden kaldırdın?" diye sorar. "Onu da yarın yeriz." cevabını verir. Kız O'na: "Sen Allah'ın Rezzak ismine inanmamış mısın?" diye sorar. "İnanmışım." Diye cevap verir. "Eğer inanmışsan neden sabahın rızkını düşünüyorsun. İnanmışsan niçin ekmeğin yarısını sabaha bıraktın? Getir onu da yiyelim. Sabahın rızkını Allah verir." Alaaddin sonra manen çok terakki eder. Hazret-i Şah'ın yerine geçer. Tasavvufta evliya-i azimeden olur.

Demek kim olursa olsun, işin içinde riyakarlık varsa o iş netice vermez, o kimse maksadına kavuşamaz. Onun için bu konuda tek çare, tevazudur, ihlâs, mahviyettir, samimiyettir, terk-i enaniyettir.

Evet, tarikatta ihlâs şarttır. Riyakârlık işin içinde varsa bu iş olmaz. İhlâsı kazanmak ve muhafaza etmek için bir misal daha zikredeceğiz: Sultan Muhammed Fatih, İstanbul'u fethettiği sıralarda Mevlana Cami çok şöhret bulmuştu. Bununla beraber bu Zat çok fakirmiş. Sultan Muhammed Fatih, bu Zat'ın hacca gideceğini işitir. Diyarbakır yoluyla gideceğini zanneder. Birkaç kişi görevlendirip: "Gidin O Zat'ı İstanbul'a getirin. Ona hem maddeten yardım edeyim, hem de nasihat ve duasından istifade edeyim. Benim gücüm olsaydı, ben ziyaretine giderdim. Ben devletin başındayım terk edemiyorum." der. Mevlana Cami bunu duyar, hemen yolunu değiştirir. Irak yoluyla hacca gider. Bu Zat'ın bu istighnası, İlahi bir lütuftur. Debdebe, şân ve şöhret ile idarecilere yanaşmakla ve onlara tabasbus etmekle tasavvuf beraber olamaz. İdareciler ehl-i tasavvuf ve ehl-i ilmin ayağına gelir, onlar idarecilerin ayağına gitmez. Geçmişte idareciler, hep onlara

ŞERH

Alaaddin, aynen Şah-ı Nakşibendi'nin dediği gibi yapar. Bütün kardeşleri ona düşman olur. Şah'a gelip der ki: "Efendim! Sarığı cübbeyi çıkardığım ve mahalle mahalle dolaşıp koku sattığım için bütün kardeşlerim, akrabam bana düşman oldular." Şah-ı Nakşibend der ki: "Yarın git, onların dükkânlarının önünde bağır. De ki; attar geldi, attar geldi." Alaaddin gider, aynısını yapar. Cenab-ı Hak zamanla onu o halden kurtarır.

Hazret-i Şah da sonunda kızını ona verir. Evlendikleri gece, Hazret-i Şah'ın kızı, Allaaddin'in evinde kuru bir ekmeğe başka mamelek namına bir şey olmadığını görür ve ona der ki: "O ekmeği getir yiyelim?" Alaaddin ekmeğin yarısını getirir, yarısını da bir kenara bırakır. Kız: "Ekmeğin yarısını neden kaldırdın?" diye sorar. "Onu da yarın yeriz." cevabını verir. Kız O'na: "Sen Allah'ın Rezzak ismine inanmamış mısın?" diye sorar. "İnanmışım." Diye cevap verir. "Eğer inanmışsan neden sabahın rızkını düşünüyorsun. İnanmışsan niçin ekmeğin yarısını sabaha bıraktın? Getir onu da yiyelim. Sabahın rızkını Allah verir." Alaaddin sonra manen çok terakki eder. Hazret-i Şah'ın yerine geçer. Tasavvufta evliya-i azimeden olur.

Demek kim olursa olsun, işin içinde riyakarlık varsa o iş netice vermez, o kimse maksadına kavuşamaz. Onun için bu konuda tek çare, tevazudur, ihlâsdır, mahviyettir, samimiyettir, terk-i enaniyettir.

Evet, tarikatta ihlâs şarttır. Riyakârlık işin içinde varsa bu iş olmaz. İhlâsı kazanmak ve muhafaza etmek için bir misal daha zikredeceğiz: Sultan Muhammed Fatih, İstanbul'u fethettiği sıralarda Mevlana Cami çok şöhret bulmuştu. Bununla beraber bu Zat çok fakirmiş. Sultan Muhammed Fatih, bu Zat'ın hacca gideceğini işitir. Diyarbakır yoluyla gideceğini zanneder. Birkaç kişi görevlendirip: "Gidin O Zat'ı İstanbul'a getirin. Ona hem maddeten yardım edeyim, hem de nasihat ve duasından istifade edeyim. Benim gücüm olsaydı, ben ziyaretine giderdim. Ben devletin başındayım terk edemiyorum." der. Mevlana Cami bunu duyar, hemen yolunu değiştirir. Irak yoluyla hacca gider. Bu Zat'ın bu istîğnası, İlahi bir lütuftur. Debdebe, şân ve şöhret ile idarecilere yanaşmakla ve onlara tabasbus etmekle tasavvuf beraber olamaz. İdareciler ehl-i tasavvuf ve ehl-i ilmin ayağına gelir, onlar idarecilerin ayağına gitmez. Geçmişte idareciler, hep onlara

METİN

Ve o yolların en keskin kuvveti, muhabbettir. Evet muhabbet, mahbubunda bahaneler aramaz ve kusurlarını görmek istemez. Ve kemaline delalet eden zaîf emareleri, kavî hüccetler hükmünde görür. Daima mahbubuna tarafdardır.

ŞERH

(Ve o yolların en keskin kuvveti, muhabbettir.) Tasavvuf ve tarikatın iki kanadı vardır. O kanatlarda arıza varsa, insan hiçbir yere varamaz. Biri ihlas, diğeri muhabbetullahtır. İhlâs, Ellah'ın rızasını esas maksad yapmaktır. Halık emrettiği için bir işi yaparsan ve neticede rızay-ı Bariden başka bir şey düşünmezsen o ihlastır. Ellah'ın rızası ise, Kitab ve Sünnete ittiba' etmek ile elde edilir. Kitab ve Sünnete muhalif olan bir işte Ellah'ın rızası olamaz. Kısaca: Yaptığın işte halk varsa, riya'dır ve o iş merduddur. Halık'ın rızasını gözetmek varsa, o ihlastır ve o amel makbuldur. Muhabbet ise; ciddi bir şekilde Ellah'ı, Kitabullah'ı, Resulullah'ı ve ehl-i iman ve taati sevmektir.

(Evet muhabbet, mahbubunda bahaneler aramaz ve kusurlarını görmek istemez. Ve kemaline delalet eden zaîf emareleri, kavî hüccetler hükmünde görür. Daima mahbubuna tarafdardır.) Yani ehl-i küfür ve dalaletin Din-i Mübin-i İslam'a muhalif görüşlerini, düşüncelerini işitse de onlara itibar etmez. O görüş ve düşünceler, inanç ve muhabbetine te'sir etmez. Çünkü Ellah'a ve Resulullah'a karşı olan muhabbeti, buna müsaade etmez. Mürşidine karşı olan muhabbetine gelince, Ellah namına ise, yani Kitab ve Sünnete muvafık ise o muhabbet fayda verir, aksi taktirde zarardır. Müellif (r.a), bu konuyu şöyle izah etmektedir:

*"Hem enbiya ve evliyayı sevmek, Cenab-ı Hakk'ın makbul ibadı olmak cihetiyle, Cenab-ı Hakk'ın namına ve hesabınadır ve o nokta-i nazardan ona aittir."*¹

"Sual: Enbiya ve evliyaya muhabbet, nasıl faidesiz kalır?"

*Elcevab: Ehl-i Teslis'in İsa Aleyhisselâm'a ve Râfızîlerin Hazret-i Ali Radıyallahü Anh'a muhabbetleri faidesiz kaldığı gibi. Eğer o muhabbetler, Kur'anın irşad ettiği tarzda ve Cenab-ı Hakk'ın hesabına ve muhabbet-i Rahman namına olsalar, o zaman hem dünyada, hem âhirette güzel neticeleri var."*²

---

[1] Sözlür 640

[2] Sözlür 643

METİN

Ve o yolların en keskin kuvveti, muhabbettir. Evet muhabbet, mahbubunda bahaneler aramaz ve kusurlarını görmek istemez. Ve kemaline delalet eden zaîf emareleri, kavî hüccetler hükmünde görür. Daima mahbubuna tarafdardır.

ŞERH

(Ve o yolların en keskin kuvveti, muhabbettir.) Tasavvuf ve tarikatın iki kanadı vardır. O kanatlarda arıza varsa, insan hiçbir yere varamaz. Biri ihlas, diğeri muhabbetullahtır. İhlâs, Ellâh'ın rızasını esas maksad yapmaktır. Halık emrettiği için bir işi yaparsan ve neticede rızay-ı Bariden başka bir şey düşünmezsen o ihlastır. Ellâh'ın rızası ise, Kitab ve Sünnete ittiba' etmek ile elde edilir. Kitab ve Sünnete muhalif olan bir işte Ellâh'ın rızası olamaz. Kısaca: Yaptığın işte halk varsa, riya'dır ve o iş merduddur. Halık'ın rızasını gözetmek varsa, o ihlastır ve o amel makbuldur. Muhabbet ise; ciddi bir şekilde Ellâh'ı, Kitabullah'ı, Resulullah'ı ve ehl-i iman ve taati sevmektir.

(Evet muhabbet, mahbubunda bahaneler aramaz ve kusurlarını görmek istemez. Ve kemaline delalet eden zaîf emareleri, kavî hüccetler hükmünde görür. Daima mahbubuna tarafdardır.) Yani ehl-i küfür ve dalaletin Din-i Mübin-i İslâm'a muhalif görüşlerini, düşüncelerini işitse de onlara itibar etmez. O görüş ve düşünceler, inanç ve muhabbetine te'sir etmez. Çünkü Ellâh'a ve Resulullah'a karşı olan muhabbeti, buna müsaade etmez. Mürşidine karşı olan muhabbetine gelince, Ellâh namına ise, yani Kitab ve Sünnete muvafık ise o muhabbet fayda verir, aksi taktirde zarardır. Müellif (r.a), bu konuyu şöyle izah etmektedir:

*"Hem enbiya ve evliyayı sevmek, Cenab-ı Hakk'ın makbul ibadî olmak cihetiyle, Cenab-ı Hakk'ın namına ve hesabınadır ve o nokta-i nazardan ona aittir."*¹

"Sual: Enbiya ve evliyaya muhabbet, nasıl faidesiz kalır?"

*Elcevab: Ehl-i Teslis'in İsa Aleyhisselâm'a ve Râfızîlerin Hazret-i Ali Radıyallahü Anh'a muhabbetleri faidesiz kaldığı gibi. Eğer o muhabbetler, Kur'anın irşad ettiği tarzda ve Cenab-ı Hakk'ın hesabına ve muhabbet-i Rahman namına olsalar, o zaman hem dünyada, hem âhirette güzel neticeleri var."*²

---

[1] Sözlür 640

[2] Sözlür 643

METİN

İşte bu sırta binaendir ki, muhabbet ayağıyla marifetullahı teveccüh eden zâtlar; şübehata ve itirazata kulak vermezler, ucuz kurtulurlar.

ŞERH

Ellah'ı ciddi seven, pek çok bela ve musibetlere düşer olabilir. Salık, tarik-i hakta yürürken pek çok dikenlere ve sıkıntılara maruz kalabilir. Keza riyazet ve uzlet ile pek çok zorluklara düşer olur. Bu hal, o kimse için bir tedenni değil, terakkiyatına vesiledir. Hem bir tecrübedir. Cenab-ı Hak, onu halden hale, tavırdan tavra çevirmekle dederece-i sadakatini ölçer, onu kemalata sevkeder. Şayet salık, dağ kadar ağır bir yüke tahammül edebilecek kadar bir muhabbete sahip olmazsa yolunu şaşırır, geri dönebilir. Binlerce insan, tasavvuf ve tarikat yolunda başlangıçta şevkle gider. Başına bela ve musibet indiği, zorluk ve meşakkatle karşılaştığı zaman o şevki kırılır. Bazen o bela ve musibetlere tahammül edemez, Ellah'a düşman kesilir, neticede helak olur.

Tecalliyat-ı ef'al, esma ve sıfata mazhar olup Cenab-ı Hakk'a takarrub etmekle Onu hakkıyla tanıyanlar ise, o marifetten gelen bir muhabbet saikasıyla Ondandır gelen bütün bela ve musibetleri hoş görür, Ellah'tan şekva etmez, kendisi için tekamüle vasıta olduğunu bilir, imtihanı kaybetmemek için sabır içinde şükreder, kurtulur.

Hulasa: İhlas, muhabbetullah, muhabbet-i Resulullah ve muhabbet-i kelimullah yoksa, salık bu yolda yürüyemez. Bu iş gayet zordur. Zira mezkur muhabbetleri kıran hubb-u cah, tama', havf, enaniyet, fikr-i milliyet, tembellik ve tenpervverlik gibi pek çok arızalar mevcuttur. Bazen salık, beş kuruş menfaatini mezkur muhabbetlere tercih eder.

(İşte bu sırta binaendir ki, muhabbet ayağıyla marifetullahı teveccüh eden zâtlar; şübehata ve itirazata kulak vermezler, ucuz kurtulurlar.) Kim ki mesleğinde muhabbeti esas tutsa, yani evvela Ellah'ı, Kitabullah'ı ve Resulullah'ı sevse, daha sonra Ellah namına mürşidini sevse; bu tehlikesizdir. Evvela mürşidini sevip sonra o muhabbet sebebiyle Ellah'a kavuşmak isteyen ise tehlikeydedir. Ellah'ı sevip dolayısıyla mahlûkatı sevenler, seyr u sülûklarında devamlı muvaffakiyete mazhardırlar. Önce mahlukatı sevip onların zeval ve fenasını gördükten sonra Ellah'ı sevenler ise; daha hatırlı bir yolda seyr u sülûk etmektedirler. Müellif (r.a), bu konuda şöyle buyuruyor:

"Cenab-ı Hakk'ın masivasına yapılan muhabbet iki çeşit olur. Birisi, yukarıdan

METİN

İşte bu sırta binaendir ki, muhabbet ayağıyla marifetullahı teveccüh eden zâtlar; şübehata ve itirazata kulak vermezler, ucuz kurtulurlar.

ŞERH

Ellah'ı ciddi seven, pek çok bela ve musibetlere düşer olabilir. Salık, tarik-i hakta yürürken pek çok dikenlere ve sıkıntılara maruz kalabilir. Keza riyazet ve uzlet ile pek çok zorluklara düşer olur. Bu hal, o kimse için bir tedenni değil, terakkiyatına vesiledir. Hem bir tecrübedir. Cenab-ı Hak, onu halden hale, tavırdan tavra çevirmekle dederece-i sadakatini ölçer, onu kemalata sevkeder. Şayet salık, dağ kadar ağır bir yüke tahammül edebilecek kadar bir muhabbete sahip olmazsa yolunu şaşırır, geri dönebilir. Binlerce insan, tasavvuf ve tarikat yolunda başlangıçta şevkle gider. Başına bela ve musibet indiği, zorluk ve meşakkatle karşılaştığı zaman o şevki kırılır. Bazen o bela ve musibetlere tahammül edemez, Ellah'a düşman kesilir, neticede helak olur.

Tecalliyat-ı ef'al, esma ve sıfata mazhar olup Cenab-ı Hakk'a takarrub etmekle Onu hakkıyla tanıyanlar ise, o marifetten gelen bir muhabbet saikasıyla Ondaki bütün bela ve musibetleri hoş görür, Ellah'tan şekva etmez, kendisi için tekamüle vasıta olduğunu bilir, imtihanı kaybetmemek için sabır içinde şükreder, kurtulur.

Hulasa: İhlas, muhabbetullah, muhabbet-i Resulullah ve muhabbet-i kelimullah yoksa, salık bu yolda yürüyemez. Bu iş gayet zordur. Zira mezkur muhabbetleri kıran hubb-u cah, tama', havf, enaniyet, fikr-i milliyet, tembellik ve tenpervverlik gibi pek çok arızalar mevcuttur. Bazen salık, beş kuruş menfaatini mezkur muhabbetlere tercih eder.

(İşte bu sırta binaendir ki, muhabbet ayağıyla marifetullahı teveccüh eden zâtlar; şübehata ve itirazata kulak vermezler, ucuz kurtulurlar.) Kim ki mesleğinde muhabbeti esas tutsa, yani evvela Ellah'ı, Kitabullah'ı ve Resulullah'ı sevse, daha sonra Ellah namına mürşidini sevse; bu tehlikesizdir. Evvela mürşidini sevip sonra o muhabbet sebebiyle Ellah'a kavuşmak isteyen ise tehlikededir. Ellah'ı sevip dolayısıyla mahlûkatı sevenler, seyr u sülûklarında devamlı muvaffakiyete mazhardırlar. Önce mahlukatı sevip onların zeval ve fenasını gördükten sonra Ellah'ı sevenler ise; daha hatırlı bir yolda seyr u sülûk etmektedirler. Müellif (r.a), bu konuda şöyle buyuruyor:

"Cenab-ı Hakk'ın masivasına yapılan muhabbet iki çeşit olur. Birisi, yukarıdan

METİN

Binler şeytan toplansa, onların mahbub-u hakikîsinin kemaline işaret eden bir emareyi, onların nazarında ibtal edemez.

ŞERH

Nasılki bazı adam, manyetizma vasıtasıyla bir cama dikkat ede ede âlem-i misale karşı hayalinde bir pencere açılır. O âyinede çok garaibi müşahede eder. Halbuki âyinede değil, belki âyineye olan dikkat-i nazar vasıtasıyla âyinenin haricinde hayaline bir pencere açılmış görüyor. Onun içindir ki, bazan nâkıs bir şeyhin hâlis müridi, şeyhinden daha ziyade kâmil olabilir ve döner şeyhini irşad eder ve şeyhinin şeyhi olur.”¹

(Binler şeytan toplansa, onların mahbub-u hakikîsinin kemaline işaret eden bir emareyi, onların nazarında ibtal edemez.) Tarihte keşfiyatı Levh-i Mahfuz’a, Arş-ı A’zam’a kadar çıkan pek çok veliler gelmiş, bununla beraber mesleğinde muhabbetullah, muhabbet-i Kelamullah ve muhabbet-i Resulullah’ı esas almadıkları için neticede dalaletle sülûk etmişlerdir. Alem-i İslam’da bunun pek çok misalleri vardır. Mesleğinde Kur’an ve Sünneti esas tutan evliya ise, selamette kalmış, itikadı sarsılmamıştır. Zira, sağlam bir kulpa yapılmıştır. Kitab ve sünnet gibi muhkem bir ipe sarıldığından dalaletle düşmekten izn-i İlahi ile mahfuz kalmıştır. Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا

“Ey insanlar, bahusus ey Müslümanlar! Ellah'ın dinine, ahkâm-ı İlahiyeyi beyan eden Kur'ân'a ve sünnete toplu olarak yapışın.”²

وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْتَصِم بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

“Sizin üzerinize Ellah'ın âyetleri tilâvet olunduğu ve içinde Resulü bulunduğu halde imandan sonra küfre nasıl dönersiniz? Her kim Ferman-ı İlahi olan Kur'an'a ve O'nu tefsir eden sünnet-i Nebeviyeye sarılırsa, bütün umurunda Ellah'a iltica ederse o kimse, hidayete ermiş, tarik-ı dalaletten kurtulmuş, selamet ve saadete kavuşmuş, matlubuna ulaşmıştır.”³

[1] Lem'alar 135

[2] Al-i İmran 103

[3] Al-i İmran 101

METİN

Binler şeytan toplansa, onların mahbub-u hakikîsinin kemaline işaret eden bir emareyi, onların nazarında ibtal edemez.

ŞERH

Nasılki bazı adam, manyetizma vasıtasıyla bir cama dikkat ede ede âlem-i misale karşı hayalinde bir pencere açılır. O âyinede çok garaibi müşahede eder. Halbuki âyinede değil, belki âyineye olan dikkat-i nazar vasıtasıyla âyinenin haricinde hayaline bir pencere açılmış görüyor. Onun içindir ki, bazan nâkıs bir şeyhin hâlis müridi, şeyhinden daha ziyade kâmil olabilir ve döner şeyhini irşad eder ve şeyhinin şeyhi olur.”¹

(Binler şeytan toplansa, onların mahbub-u hakikîsinin kemaline işaret eden bir emareyi, onların nazarında ibtal edemez.) Tarihte keşfiyatı Levh-i Mahfuz’a, Arş-ı A’zam’a kadar çıkan pek çok veliler gelmiş, bununla beraber mesleğinde muhabbetullah, muhabbet-i Kelamullah ve muhabbet-i Resulullah’ı esas almadıkları için neticede dalaletle sülûk etmişlerdir. Alem-i İslam’da bunun pek çok misalleri vardır. Mesleğinde Kur’an ve Sünneti esas tutan evliya ise, selamette kalmış, itikadı sarsılmamıştır. Zira, sağlam bir kulpa yapılmıştır. Kitab ve sünnet gibi muhkem bir ipe sarıldığından dalaletle düşmekten izn-i İlahi ile mahfuz kalmıştır. Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا

“Ey insanlar, bahusus ey Müslümanlar! Ellah'ın dinine, ahkâm-ı İlahiyeyi beyan eden Kur'an'a ve sünnete toplu olarak yapışın.”²

وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْتَصِم بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

“Sizin üzerinize Ellah'ın âyetleri tilâvet olunduğu ve içinde Resulü bulunduğu halde imandan sonra küfre nasıl dönersiniz? Her kim Ferman-ı İlahi olan Kur'an'a ve O'nu tefsir eden sünnet-i Nebeviyeye sarılırsa, bütün umurunda Ellah'a iltica ederse o kimse, hidayete ermiş, tarik-ı dalaletten kurtulmuş, selamet ve saadete kavuşmuş, matlubuna ulaşmıştır.”³

[1] Lem'alar 135

[2] Al-i İmran 103

[3] Al-i İmran 101

ŞERH

edilmiştir. Zira Hz. Peygamber (a.s.m), tebyin (Kur'an ayetlerini izah etmek) vazifesiyle de tanzif edilmiştir.¹ Mesela; Kur'an-ı Kerim'de geçen الصَّلَاةُ kelimesi, dua manasına da gelmektedir. Şayet biri, الصَّلَاةُ kelimesini, dua manasında kabul edip "Namaz yoktur. Ancak Allah'a dua etmek vardır." dese, neuzu billah bu dalalettir. Çünkü Resul-i Ekrem (a.s.m), ayat-ı Kur'aniyeyi tatbikatıyla, kavliyle, fiiliyle tefsir etmiştir. O Zat-ı Ekrem (a.s.m), nasıl izah ve amel etmişse hak ve hakikat odur. İcma-ı ümmet ve kıyas-ı fukaha ise, Kitab ve Sünnetin açıklamasıdır. Evet Resul-i Ekrem (a.s.m), bütün hayatında namazı kılmış, hem de beş vakit olarak kılmıştır. Bu hususta icma-i ümmet hasıl olmuştur. O halde Resul-i Ekrem (a.s.m)'in bu tatbikatı الصَّلَاةُ kelimesinin tefsiri mesabesindedir.

Dinin esasatı ve delilleri bellidir. Bütün bu esaslar ve deliller, muan'an bir surette günümüze kadar gelmiştir. Yeni bir din gelemmez.

Kur'an'ın etrafında üç büyük ve muhkem sur vardır. Bu surlar Kur'an hakkındakite'vilat-ı fasideyi def' eder, na ehillerin heva-i nefislerine göre Kur'an'ı mana etmelerine sed çeker. Bu surlar:

- 1) Sünnet-i seniyye,
- 2) Sahabenin icmaı,
- 3) Mezheb imamlarının içtihadatıdır.

Eh-i bid'a, evvela mezhepleri, daha sonra sahabeyi, ardından Sünnet-i Nebeviyeyi kırıyor, yıkıyor. Ortada sadece Allah'ın kelamı kalıyor. Kelamullahı da kendi re'yine göre tefsir ediyor. Kur'an etrafındaki bu surları yıkmak suretiyle Kur'an'ı tahrif etmek istiyor.

Ehl-i bid'a Kur'an'ın lafızlarını tebdil, tağyir ve tahrif edemeyeceklerini anlayınca Kur'an'ın lafızlarına yanlış mana vermekle, fasid te'villerle Kur'an'ı tahrif etmeye çalışıyorlar. Bugün en büyük tehlike budur. Ehl-i imanı bu noktada aldatıyorlar. Halbuki Kur'an lafzıyla ve manasıyla hıfz-ı ilahi altındadır. Her

---

[1] Nahl 44

ŞERH

edilmiştir. Zira Hz. Peygamber (a.s.m), tebyin (Kur'an ayetlerini izah etmek) vazifesiyle de tanzif edilmiştir.¹ Mesela; Kur'an-ı Kerim'de geçen الصَّلَاةُ kelimesi, dua manasına da gelmektedir. Şayet biri, الصَّلَاةُ kelimesini, dua manasında kabul edip "Namaz yoktur. Ancak Allah'a dua etmek vardır." dese, neuzu billah bu dalalettir. Çünkü Resul-i Ekrem (a.s.m), ayat-ı Kur'aniyeyi tatbikatıyla, kavliyle, fiiliyle tefsir etmiştir. O Zat-ı Ekrem (a.s.m), nasıl izah ve amel etmişse hak ve hakikat odur. İcma-ı ümmet ve kıyas-ı fukaha ise, Kitab ve Sünnetin açıklamasıdır. Evet Resul-i Ekrem (a.s.m), bütün hayatında namazı kılmış, hem de beş vakit olarak kılmıştır. Bu hususta icma-i ümmet hasıl olmuştur. O halde Resul-i Ekrem (a.s.m)'in bu tatbikatı الصَّلَاةُ kelimesinin tefsiri mesabesindedir.

Dinin esasatı ve delilleri bellidir. Bütün bu esaslar ve deliller, muan'an bir surette günümüze kadar gelmiştir. Yeni bir din gelemmez.

Kur'an'ın etrafında üç büyük ve muhkem sur vardır. Bu surlar Kur'an hakkındakite'vilat-ı fasideyi def' eder, na ehillerin heva-i nefislerine göre Kur'an'ı mana etmelerine sed çeker. Bu surlar:

- 1) Sünnet-i seniyye,
- 2) Sahabenin icmaı,
- 3) Mezheb imamlarının içtihadatıdır.

Eh-i bid'a, evvela mezhepleri, daha sonra sahabeyi, ardından Sünnet-i Nebeviyeyi kırıyor, yıkıyor. Ortada sadece Allah'ın kelamı kalıyor. Kelamullahı da kendi re'yine göre tefsir ediyor. Kur'an etrafındaki bu surları yıkmak suretiyle Kur'an'ı tahrif etmek istiyor.

Ehl-i bid'a Kur'an'ın lafızlarını tebdil, tağyir ve tahrif edemeyeceklerini anlayınca Kur'an'ın lafızlarına yanlış mana vermekle, fasid te'villerle Kur'an'ı tahrif etmeye çalışıyorlar. Bugün en büyük tehlike budur. Ehl-i imanı bu noktada aldatıyorlar. Halbuki Kur'an lafzıyla ve manasıyla hıfz-ı ilahi altındadır. Her

---

[1] Nahl 44

ŞERH

türlü tebdil, tağyir ve tahriften mahfuzdur. Zira bugüne kadar Kur'an'a verilen sahih manalar günümüze kadar yazılı olarak gelmiştir. Müellif (r.a) bu konuyu şöyle izah etmektedir:

"Sahabelere karşı iddia-yı rüchan nereden çıkıyor? Kim çıkarıyor? Şu zamanda, bu mes'eleyi medar-ı bahsetmek nedendir? Hem müçtehidîn-i izama karşı müsavat dava etmek neden ileri geliyor?"

Elcevab: Şu mes'eleyi söyleyen iki kısımdır: Bir kısmı, safi ehl-i diyanet ve ehl-i ilimdir ki; bazı ehadîsi görmüşler, şu zamanda ehl-i takva ve salâhatı teşvik ve tergib için öyle mebhaslar açıyorlar. Bu kısma karşı sözümüz yok. Zâten onlar azdırlar, çabuk da intibaha gelirler. Diğer kısım ise gayet müdhiş mağrur insanlardır ki; mezhebsizliklerini, müçtehidîn-i izama müsavat davası altında neşretmek istiyorlar ve dinsizliklerini, sahabeye karşı müsavat davası altında icra etmek istiyorlar. Çünkü evvelen: O ehl-i dalalet sefahete girmiş, sefahette tiryaki olmuş; sefahete mani' olan tekâlif-i Şer'iyeyi yapamıyor. Kendine bir bahane bulmak için der ki: "Şu mesail, içtihadıyedirler. O mesailde, mezhebler birbirine muhalif gidiyor. Hem onlar da bizim gibi insanlardır, hata edebilirler. Öyle ise biz de onlar gibi içtihad ederiz, istediğimiz gibi ibadetimizi yaparız. Onlara tabi olmaya ne mecburiyetimiz var?"

İşte bu bedbahtlar, bu desise-i şeytaniye ile, başlarını mezahibin zincirinden çıkarıyorlar. Bunların şu davaları ne kadar çürük, ne kadar esassız olduğu Yirmiyedinci Söz'de kat'î bir surette gösterildiğinden ona havale ederiz.

Sâniyen; o kısım ehl-i dalalet baktılar ki, müçtehidînlerde iş bitmiyor. Onların omuzlarındaki yalnız nazariyat-ı diniyedir. Halbuki bu kısım ehl-i dalalet, zaruriyat-ı diniyeyi terk ve tağyir etmek istiyorlar. "Onlardan daha iyiyiz" deseler, mes'eleleri tamam olmuyor. Çünkü müçtehidîn, nazariyata ve kat'î olmayan teferruata karışabilirler. Halbuki bu mezhebsiz ehl-i dalalet, zaruriyat-ı diniyede dahi fikirlerini karıştırmak ve kabil-i tebdil olmayan mesaili tebdil etmek ve kat'î erkân-ı İslâmiyeye karşı gelmek istediklerinden; elbette zaruriyat-ı diniyenin hameleleri ve direkleri olan sahabelere ilîşecekler.

Heyhat! Değil bunlar gibi insan suretindeki hayvanlar, belki hakikî insanlar ve hakikî insanların en kâmilleri olan evliyanın büyükleri; sahabenin küçüklerine

ŞERH

türlü tebdil, tağyir ve tahriften mahfuzdur. Zira bugüne kadar Kur'an'a verilen sahih manalar günümüze kadar yazılı olarak gelmiştir. Müellif (r.a) bu konuyu şöyle izah etmektedir:

"Sahabelere karşı iddia-yı rüchan nereden çıkıyor? Kim çıkarıyor? Şu zamanda, bu mes'eleyi medar-ı bahsetmek nedendir? Hem müçtehidîn-i izama karşı müsavat dava etmek neden ileri geliyor?"

Elcevab: Şu mes'eleyi söyleyen iki kısımdır: Bir kısmı, safi ehl-i diyanet ve ehl-i ilimdir ki; bazı ehadîsi görmüşler, şu zamanda ehl-i takva ve salâhatı teşvik ve tergib için öyle mebhaslar açıyorlar. Bu kısma karşı sözümüz yok. Zâten onlar azdırlar, çabuk da intibaha gelirler. Diğer kısım ise gayet müdhiş mağrur insanlardır ki; mezhebsizliklerini, müçtehidîn-i izama müsavat davası altında neşretmek istiyorlar ve dinsizliklerini, sahabeye karşı müsavat davası altında icra etmek istiyorlar. Çünkü evvelen: O ehl-i dalalet sefahete girmiş, sefahette tiryaki olmuş; sefahete mani' olan tekâlif-i Şer'iyeyi yapamıyor. Kendine bir bahane bulmak için der ki: "Şu mesail, içtihadıyedirler. O mesailde, mezhebler birbirine muhalif gidiyor. Hem onlar da bizim gibi insanlardır, hata edebilirler. Öyle ise biz de onlar gibi içtihad ederiz, istediğimiz gibi ibadetimizi yaparız. Onlara tabi olmaya ne mecburiyetimiz var?"

İşte bu bedbahtlar, bu desise-i şeytaniye ile, başlarını mezahibin zincirinden çıkarıyorlar. Bunların şu davaları ne kadar çürük, ne kadar esassız olduğu Yirmiyedinci Söz'de kat'î bir surette gösterildiğinden ona havale ederiz.

Sâniyen; o kısım ehl-i dalalet baktılar ki, müçtehidînlerde iş bitmiyor. Onların omuzlarındaki yalnız nazariyat-ı diniyedir. Halbuki bu kısım ehl-i dalalet, zaruriyat-ı diniyeyi terk ve tağyir etmek istiyorlar. "Onlardan daha iyiyiz" deseler, mes'eleleri tamam olmuyor. Çünkü müçtehidîn, nazariyata ve kat'î olmayan teferruata karışabilirler. Halbuki bu mezhebsiz ehl-i dalalet, zaruriyat-ı diniyede dahi fikirlerini karıştırmak ve kabil-i tebdil olmayan mesaili tebdil etmek ve kat'î erkân-ı İslâmiyeye karşı gelmek istediklerinden; elbette zaruriyat-ı diniyenin hameleleri ve direkleri olan sahabelere ilîşecekler.

Heyhat! Değil bunlar gibi insan suretindeki hayvanlar, belki hakikî insanlar ve hakikî insanların en kâmilleri olan evliyanın büyükleri; sahabenin küçüklerine

METİN

Fakat muhabbetin bir vartası var ki: Ubudiyetin sırrı olan niyazdan, mahviyetten naza ve davaya atlar, mizansız hareket eder.

ŞERH

ve kemal bulunduğu gibi, pek çok meratib-i muhabbet ve iftihar ve izzet ve kibriya vardır. İşte bundandır ki: "Vedud" ismine mazhar olan muhakkikîn-i evliya; "Bütün kâinatın mayesi, muhabbettir. Bütün mevcudatın harekâtı, muhabbetledir. Bütün mevcudattaki incizab ve cezbe ve cazibe kanunları, muhabbettendir." demişler. Onlardan birisi demiş:

فَلْكَ مَسْتِ مَلِكْ مَسْتِ نُجُومْ مَسْتِ سَمَوَاتْ مَسْتِ شَمْسْ مَسْتِ قَمَرْ مَسْتِ زَمِينْ مَسْتِ عَنَاصِرْ مَسْتِ تَبَاتْ مَسْتِ شَجَرْ مَسْتِ بَشَرْ
مَسْتِ سَرَّاسِرْ ذِي خِيَاتْ مَسْتِ هَمَّهْ دَرَّاتْ مَوْجُودَاتْ بَرَابَرْ مَسْتِ دَرْمَسْتَسْتْ

Yani: Muhabbet-i İlahiyenin tecellisinde ve o şarab-ı muhabbetten herkes istidadına göre mesttir. Malûmdur ki: Her kalb, kendine ihsan edeni sever ve hakikî kemale muhabbet eder ve ulvî cemale meftun olur. Kendiyle beraber sevdiği ve şefkat ettiği zâtlara dahi ihsan edeni daha pek çok sever. Acaba, -sâbıkân beyan ettiğimiz gibi- herbir isminde binler ihsan defineleri bulunan ve bütün sevdiklerimizi ihsanatıyla mes'ud eden ve binler kemalâtın menbaı olan ve binler tabakat-ı cemalin medarı olan binbir esmasının müsemması olan Cemil-i Zülcelal, Mahbub-u Zülkemaî, ne derece aşk ve muhabbete lâayık olduğu ve bütün kâinat, onun muhabbetiyle mest ve sergerdan olmasının şayeste bulunduğu anlaşılmaz mı?

İşte şu sırdandır ki; "Vedud" ismine mazhar bir kısım evliya, "Cennet'i istemiyoruz. Bir lem'a-i muhabbet-i İlahiye, ebeden bize kâfidir" demişler.¹

Hulasa: Seyr-i sülûk u ruhaniyede terakki etmek isteyen kişi, iki şeyi esas tutması lazımdır.

Biri: İhlâsıdır. Yani rızay-ı Bari'den ayrılmadan hareket etmektir. Hakkın rızasını, halkın rızasına devamlı tercih etmektir. "Can, Cananın olsun da ne derlerse desinler!" diye düşünmektir. Ya Rabbi! Sen bizlerden razı ol!

Diğeri: Muhabbetullah, muhabbet-i Kelamullah, muhabbet-i Resulullahdır.

(Fakat muhabbetin bir vartası var ki: Ubudiyetin sırrı olan niyazdan, mahviyetten naza ve davaya atlar, mizansız hareket eder.) Salik-i rah-ı huda,

[1] Sözler 624-625

METİN

Fakat muhabbetin bir vartası var ki: Ubudiyetin sırrı olan niyazdan, mahviyetten naza ve davaya atlar, mizansız hareket eder.

ŞERH

ve kemal bulunduğu gibi, pek çok meratib-i muhabbet ve iftihar ve izzet ve kibriya vardır. İşte bundandır ki: "Vedud" ismine mazhar olan muhakkikîn-i evliya; "Bütün kâinatın mayesi, muhabbettir. Bütün mevcudatın harekâtı, muhabbetledir. Bütün mevcudattaki incizab ve cezbe ve cazibe kanunları, muhabbettendir." demişler. Onlardan birisi demiş:

فَلْكَ مَسْتُ مَلِكْ مَسْتُ نُجُومْ مَسْتُ سَمَوَاتْ مَسْتُ شَمْسْ مَسْتُ قَمَرْ مَسْتُ زَمِينْ مَسْتُ عَنَاصِرْ مَسْتُ تَبَاتْ مَسْتُ شَجَرْ مَسْتُ بَشَرْ
مَسْتُ سَرَّاسَرْ دِي خِيَاتْ مَسْتُ هَمَه دَرَّاتِ مَوْجُودَاتِ بَرَّابَرْ مَسْتُ دَرْمَسْتَسْتُ

Yani: Muhabbet-i İlahiyenin tecellisinde ve o şarab-ı muhabbetten herkes istidadına göre mesttir. Malûmdur ki: Her kalb, kendine ihsan edeni sever ve hakikî kemale muhabbet eder ve ulvî cemale meftun olur. Kendiyle beraber sevdiği ve şefkat ettiği zâtlara dahi ihsan edeni daha pek çok sever. Acaba, -sâbikan beyan ettiğimiz gibi- herbir isminde binler ihsan defineleri bulunan ve bütün sevdiklerimizi ihsanatıyla mes'ud eden ve binler kemalâtın menbaı olan ve binler tabakat-ı cemalin medarı olan binbir esmasının müsemması olan Cemil-i Zülcelal, Mahbub-u Zülkemaî, ne derece aşk ve muhabbete lâayık olduğu ve bütün kâinat, onun muhabbetiyle mest ve sergerdan olmasının şayeste bulunduğu anlaşılabilir mi?

İşte şu sırdandır ki; "Vedud" ismine mazhar bir kısım evliya, "Cennet'i istemiyoruz. Bir lem'a-i muhabbet-i İlahiye, ebeden bize kâfidir" demişler.¹

Hulasa: Seyr-i sülûk u ruhaniyede terakki etmek isteyen kişi, iki şeyi esas tutması lazımdır.

Biri: İhlâsıdır. Yani rızay-ı Bari'den ayrılmadan hareket etmektir. Hakkın rızasını, halkın rızasına devamlı tercih etmektir. "Can, Cananın olsun da ne derlerse desinler!" diye düşünmektir. Ya Rabbi! Sen bizlerden razı ol!

Diğeri: Muhabbetullah, muhabbet-i Kelamullah, muhabbet-i Resulullahdır.

(Fakat muhabbetin bir vartası var ki: Ubudiyetin sırrı olan niyazdan, mahviyetten naza ve davaya atlar, mizansız hareket eder.) Salik-i rah-ı huda,

[1] Sözler 624-625

METİN

Masiva-yı İlahiyeye teveccühü hengâmında, mana-yı harfiden mana-yı ismîye geçmesiyle; tiryak iken zehir olur.

ŞERH

Cevab: Üstad veya müşid, bazen kendisi de bu hale mazhar olur. Şayet üstad veya müşid, bu mertebeleri kat' edip bu vartalardan kurtulmuşsa, o zaman müridini izn-i ilahi ile irşad edebilir.

(Masiva-yı İlahiyeye teveccühü hengâmında, mana-yı harfiden mana-yı ismîye geçmesiyle; tiryak iken zehir olur.) Salik, muhabbetullahdan mecazi bir mahbuba intikal edince, o muhabbet mana-yı harfiden, manay-ı ismiye döner, yani onu Cenab-ı Hakkın esmasına ayine olduğu için sevmesi lazım gelirken, o şeyi zatı için sever, dolayısıyla o muhabbet tiryak iken zehir olur. Mesela; bazen nazarı bir kadına değer, bir anda o muhabbet oraya intikal eder. Veyahut bir şab-ı emrede nazar eder, muhabbeti ona intikal eder. Birdenbire o yüksek mertebeden sukut-u mutlaka giriftar olur. Tasavvuf mesleği, hem çok hoştur, hem çok zordur. Bazen nazarı bir taş a değer, o taş a âşık olur, Ellah'ı unuttur. Böyle de olmuştur.

Salik, marifetullahtan gelen bir muhabbet ile hale mağlub olup masivayı unutmışken birden o halden kurtulup akli başına gelir masivaya bakar. Baktığı anda muhabbetini oraya tevcih eder, manay-ı harfiyle ona muhabbet etmesi lazım gelirken, manay-ı ismiyle o şeye muhabbet eder, zarara düşer. Bundan kurtulmanın çaresi; kitab ve sünneti rehber edinmek, Kur'an'ın ders verdiği tarzda masivaya manay-ı harfiyle nazar etmek, nefsin şerrini unutmamak, ef'al, akval ve ahvalini kitab ve sünnetle tartmak, o muvakkat hallere aldanmamaktır. Zira seyr-i sülûk u ruhanide bazen bir kimseye onbaşı mertebesi verilmişken, o kendisini mareşal tasavvur eder. Salik, gurur ve kibirden kendisini kurtaramadığı için o makamda kendisini öyle görüyor.

En müstakim yol, sünnet-i seniyye dairesidir. Bu yolun tehlikesi yoktur. Diğer yolların tehlikesi her an için me'muldür. Çünkü sünnet-i seniyye, Ellah tarafından talim buyrulmuştur. Diğer yollar ise; her ne kadar aslı sünnete dayanıyorsa da şekil itibariyle sünnette bulunmadığı ve o şekil, insanlar tarafından ihdas edildiği için hatarlı ve vartalıdır. Keşfi çok defa yanlış çıkabilir. Aslı sünnete dayanmayan bir tarikat ve tasavvuftan bahsetmek mümkün değildir.

METİN

Masiva-yı İlahiyeye teveccühü hengâmında, mana-yı harfiden mana-yı ismîye geçmesiyle; tiryak iken zehir olur.

ŞERH

Cevab: Üstad veya müşid, bazen kendisi de bu hale mazhar olur. Şayet üstad veya müşid, bu mertebeleri kat' edip bu vartalardan kurtulmuşsa, o zaman müridini izn-i İlahi ile irşad edebilir.

(Masiva-yı İlahiyeye teveccühü hengâmında, mana-yı harfiden mana-yı ismîye geçmesiyle; tiryak iken zehir olur.) Salik, muhabbetullahdan mecazi bir mahbuba intikal edince, o muhabbet mana-yı harfiden, manay-ı ismiye döner, yani onu Cenab-ı Hakkın esmasına ayine olduğu için sevmesi lazım gelirken, o şeyi zatı için sever, dolayısıyla o muhabbet tiryak iken zehir olur. Mesela; bazen nazarı bir kadına değer, bir anda o muhabbet oraya intikal eder. Veyahut bir şab-ı emrede nazar eder, muhabbeti ona intikal eder. Birdenbire o yüksek mertebeden sukut-u mutlaka giriftar olur. Tasavvuf mesleği, hem çok hoştur, hem çok zordur. Bazen nazarı bir taş a değer, o taş a âşık olur, Ellah'ı unuttur. Böyle de olmuştur.

Salik, marifetullahtan gelen bir muhabbet ile hale mağlub olup masivayı unutmuşken birden o halden kurtulup akli başına gelir masivaya bakar. Baktığı anda muhabbetini oraya tevcih eder, manay-ı harfiyle ona muhabbet etmesi lazım gelirken, manay-ı ismiyle o şeye muhabbet eder, zarara düşer. Bundan kurtulmanın çaresi; kitab ve sünneti rehber edinmek, Kur'an'ın ders verdiği tarzda masivaya manay-ı harfiyle nazar etmek, nefsin şerrini unutmamak, ef'al, akval ve ahvalini kitab ve sünnetle tartmak, o muvakkat hallere aldanmamaktır. Zira seyr-i sülûk u ruhanide bazen bir kimseye onbaşı mertebesi verilmişken, o kendisini mareşal tasavvur eder. Salik, gurur ve kibirden kendisini kurtaramadığı için o makamda kendisini öyle görüyor.

En müstakim yol, sünnet-i seniyye dairesidir. Bu yolun tehlikesi yoktur. Diğer yolların tehlikesi her an için me'muldür. Çünkü sünnet-i seniyye, Ellah tarafından talim buyrulmuştur. Diğer yollar ise; her ne kadar aslı sünnete dayanıyorsa da şekil itibariyle sünnette bulunmadığı ve o şekil, insanlar tarafından ihdas edildiği için hatarlı ve vartalıdır. Keşfi çok defa yanlış çıkabilir. Aslı sünnete dayanmayan bir tarikat ve tasavvuftan bahsetmek mümkün değildir.

METİN

Yani; gayrullahı sevdiği vakit, Cenab-ı Hak hesabına ve onun namına, onun bir âyine-i esması olmak cihetiyle rabt-ı kalb etmek lâzımken; bazan o zâtı, o zât hesabına, kendi kemalât-ı şahsiyesi ve cemal-i zâtîsi namına düşünüp, mana-yı ismiyle sever. Ellah'ı ve peygamberi düşünmeden yine onları sevebilir. Bu muhabbet, muhabbetullahı vesile değil, perde oluyor. Mana-yı harfî ile olsa, muhabbetullahı vesile olur, belki cilvesidir denilebilir.

ŞERH

(Yani; gayrullahı sevdiği vakit, Cenab-ı Hak hesabına ve onun namına, onun bir âyine-i esması olmak cihetiyle rabt-ı kalb etmek lâzımken; bazan o zâtı, o zât hesabına, kendi kemalât-ı şahsiyesi ve cemal-i zâtîsi namına düşünüp, mana-yı ismiyle sever. Ellah'ı ve peygamberi düşünmeden yine onları sevebilir. Bu muhabbet, muhabbetullahı vesile değil, perde oluyor. Mana-yı harfî ile olsa, muhabbetullahı vesile olur, belki cilvesidir denilebilir.) Mesela; üstadını ve mürşidini Ellah hesabına sevmesi lazım gelirken, mana-yı ismiyle onu sevmek suretiyle neuzu billah onun şahsını putlaştırır. Veya bir taşı sever, o taşı put haline getirir. Veya tabiatı sever, onu put haline getirir. Mecazi mahbublardan geçip Mahbub-u Hakikiyi bulamaz. Çoklar böyle helak olmuştur. Bazen namahrem bir kadına gözü değer. Bir anda muhabbetini ona hasreder. Mana-i harfiden, mana-i ismiye inkılab eder. Çok zaman öyle kalır, bu halden kurtulamaz. Çoklar öyle olmuşlar. Tasavvuf kitaplarını okusanız, bu gibi hadiselerle çok karşılaşsınız. Salik-i rah-ı huda bu vartadan ancak bu makamı bitiren, Kitab ve Sünneti rehber edinen bir üstadın ve bir mürşid-i kamilin ikaz ve irşadıyla kurtulabilir. Kitab ve Sünnete temessük etmekle mecazi mahbublara muhabbetten kurtulur. Her Müslümanın, hususan tasavvuf yoluyla hakikate vasıl olmak isteyenlerin namahreme, şab-ı emrede (tüysüz gence) nazar etmekten kendilerini muhafaza etmeleri, kainata bakarken devamlı Ellah'ı hatırlamaları lazım ve elzemdir. Yoksa helak olabilirler. Müellif (r.a), Ellah namına olmayan muhabbetin faidesiz kaldığını şöyle ifade buyuruyor:

"Eğer denilse: Âl-i Beyt'e muhabbeti, Kur'an emrediyor. Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâm çok teşvik etmiş. O muhabbet, Şîalar için belki bir özür teşkil eder. Çünkü ehl-i muhabbet, bir derece ehl-i sekirdir. Ne için Şîalar hususan Râfîzîler, o muhabbetten istifade etmiyorlar; belki işaret-i Nebeviye ile o fart-ı muhabbetten mahkûmdurlar?"

METİN

Yani; gayrullahı sevdiği vakit, Cenab-ı Hak hesabına ve onun namına, onun bir âyine-i esması olmak cihetiyle rabt-ı kalb etmek lâzımken; bazan o zâtı, o zât hesabına, kendi kemalât-ı şahsiyesi ve cemal-i zâtîsi namına düşünüp, mana-yı ismiyle sever. Ellah'ı ve peygamberi düşünmeden yine onları sevebilir. Bu muhabbet, muhabbetullahı vesile değil, perde oluyor. Mana-yı harfî ile olsa, muhabbetullahı vesile olur, belki cilvesidir denilebilir.

ŞERH

(Yani; gayrullahı sevdiği vakit, Cenab-ı Hak hesabına ve onun namına, onun bir âyine-i esması olmak cihetiyle rabt-ı kalb etmek lâzımken; bazan o zâtı, o zât hesabına, kendi kemalât-ı şahsiyesi ve cemal-i zâtîsi namına düşünüp, mana-yı ismiyle sever. Ellah'ı ve peygamberi düşünmeden yine onları sevebilir. Bu muhabbet, muhabbetullahı vesile değil, perde oluyor. Mana-yı harfî ile olsa, muhabbetullahı vesile olur, belki cilvesidir denilebilir.) Mesela; üstadını ve mürşidini Ellah hesabına sevmesi lazım gelirken, mana-yı ismiyle onu sevmek suretiyle neuzu billah onun şahsını putlaştırır. Veya bir taşı sever, o taşı put haline getirir. Veya tabiatı sever, onu put haline getirir. Mecazi mahbublardan geçip Mahbub-u Hakikiyi bulamaz. Çoklar böyle helak olmuştur. Bazen namahrem bir kadına gözü değer. Bir anda muhabbetini ona hasreder. Mana-i harfiden, mana-i ismiye inkılab eder. Çok zaman öyle kalır, bu halden kurtulamaz. Çoklar öyle olmuşlar. Tasavvuf kitaplarını okusanız, bu gibi hadiselerle çok karşılaşsınız. Salik-i rah-ı huda bu vartadan ancak bu makamı bitiren, Kitab ve Sünneti rehber edinen bir üstadın ve bir mürşid-i kamilin ikaz ve irşadıyla kurtulabilir. Kitab ve Sünnete temessük etmekle mecazi mahbublara muhabbetten kurtulur. Her Müslümanın, hususan tasavvuf yoluyla hakikate vasıl olmak isteyenlerin namahreme, şab-ı emrede (tüysüz gence) nazar etmekten kendilerini muhafaza etmeleri, kainata bakarken devamlı Ellah'ı hatırlamaları lazım ve elzemdir. Yoksa helak olabilirler. Müellif (r.a), Ellah namına olmayan muhabbetin faidesiz kaldığını şöyle ifade buyuruyor:

"Eğer denilse: Âl-i Beyt'e muhabbeti, Kur'an emrediyor. Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâm çok teşvik etmiş. O muhabbet, Şîalar için belki bir özür teşkil eder. Çünkü ehl-i muhabbet, bir derece ehl-i sekirdir. Ne için Şîalar hususan Râfîzîler, o muhabbetten istifade etmiyorlar; belki işaret-i Nebeviye ile o fart-ı muhabbetten mahkûmdurlar?"

METİN

Üçüncü Nokta: Bu dünya, dârü'l-hikmettir, dârü'l-hizmettir; dârü'l-ücret ve mükâfat değil. Buradaki a'mal ve hizmetlerin ücretleri berzahta ve âhirettedir. Buradaki a'mal, berzahta ve âhirette meyve verir.

ŞERH

*"Hazret-i Yusuf Aleyhisselâm رَجِمَ رَبِّي بِالْأَسْوَى لَمَّا رَأَى النَّفْسَ لَا مَارَةَ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَجِمَ رَبِّي demesiyle, nefis-i emmareye itimad edilmez. Enaniyet ve nefis-i emmare sizi aldatmasın."*¹

Ya Rabbi! Ben-i İsrail'i ve Resul-i Ekrem (a.s.m)'in ümmetini merhametinle yalancı peygamberlerden kurtardığın gibi; yalancı velilerden de kurtar! Merhametin çoktur!

(Üçüncü Nokta: Bu dünya, dârü'l-hikmettir, dârü'l-hizmettir; dârü'l-ücret ve mükâfat değil.) Dünya, daru'l-hikmettir. Ahiret ise, daru'l-kudrettir. Bu dünyada sebebler tahtında işler vücuda geliyor. İbadet edersin, namaz kılarırsın. Ekseriyet itibariyle burada ücret ve mükâfatın yoktur. Çünkü burası ücret yeri değildir. Kainat fabrikası imtihan için yaratılmış. Yer, gök, güneş, ay, yıldız, insan, kısaca bütün mevcudat başka bir alem hesabına tekamül ediyor. Bu alem, tekamül etme yeridir, başka bir aleme hazırlıkta bulunma mahallidir. Hatta güneş, ay, yıldızın hareketi de tekamül etsin, ebedi bir aleme layık olsun diyedir. Demek burası daru'l-hikmet ve daru'l-hizmettir. Daru'l-ücret ve mükâfat değildir.

(Buradaki a'mal ve hizmetlerin ücretleri berzahta ve âhirettedir. Buradaki a'mal, berzahta ve âhirette meyve verir.) Bu dünyada yaptığın a'mal-i salihanın ücret ve mikafatı berzah aleminde ve ahirette verilir. Mesela; burada elhamdulillah dersin. Bu kelime, berzah aleminde elma suretinde temessül eder, cennette ise cismani bir elma olur. Ondandır istifade edersin. Burada gıybet etsen, orada sana murdar bir et suretinde yedirilir. Berzah aleminin bir nümunesi rüya alemidir. Mesela ayağı ağrıyan bir kimse rüyada bir yılanın ayağını ısırıldığını görür. Halbuki yılan değil. O hastalık yılan gibi görünüyor. Keza kötü niyet sahibi rüyada yılan suretinde görünür. Müellif (r.a) şöyle buyuruyor:

---

[1] Lem'alar 160

METİN

Üçüncü Nokta: Bu dünya, dârü'l-hikmettir, dârü'l-hizmettir; dârü'l-ücret ve mükâfat değil. Buradaki a'mal ve hizmetlerin ücretleri berzahta ve âhirettedir. Buradaki a'mal, berzahta ve âhirette meyve verir.

ŞERH

*"Hazret-i Yusuf Aleyhisselâm رَجِمَ رَبِّي بِالْأَسْوَى لَمَّا رَآهُ النَّفْسَ لَا مَآزَةَ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَجِمَ رَبِّي demesiyle, nefis-i emmareye itimad edilmez. Enaniyet ve nefis-i emmare sizi aldatmasın."*¹

Ya Rabbi! Ben-i İsrail'i ve Resul-i Ekrem (a.s.m)'in ümmetini merhametinle yalancı peygamberlerden kurtardığın gibi; yalancı velilerden de kurtar! Merhametin çoktur!

(Üçüncü Nokta: Bu dünya, dârü'l-hikmettir, dârü'l-hizmettir; dârü'l-ücret ve mükâfat değil.) Dünya, daru'l-hikmettir. Ahiret ise, daru'l-kudrettir. Bu dünyada sebebler tahtında işler vücuda geliyor. İbadet edersin, namaz kılarırsın. Ekseriyet itibariyle burada ücret ve mükâfatın yoktur. Çünkü burası ücret yeri değildir. Kainat fabrikası imtihan için yaratılmış. Yer, gök, güneş, ay, yıldız, insan, kısaca bütün mevcudat başka bir alem hesabına tekamül ediyor. Bu alem, tekamül etme yeridir, başka bir aleme hazırlıkta bulunma mahallidir. Hatta güneş, ay, yıldızın hareketi de tekamül etsin, ebedi bir aleme layık olsun diyedir. Demek burası daru'l-hikmet ve daru'l-hizmettir. Daru'l-ücret ve mükâfat değildir.

(Buradaki a'mal ve hizmetlerin ücretleri berzahta ve âhirettedir. Buradaki a'mal, berzahta ve âhirette meyve verir.) Bu dünyada yaptığın a'mal-i salihanın ücret ve mikafatı berzah aleminde ve ahirette verilir. Mesela; burada elhamdulillah dersin. Bu kelime, berzah aleminde elma suretinde temessül eder, cennette ise cismani bir elma olur. Ondandır istifade edersin. Burada gıybet etsen, orada sana murdar bir et suretinde yedirilir. Berzah aleminin bir nümunesi rüya alemidir. Mesela ayağı ağrıyan bir kimse rüyada bir yılanın ayağını ısırıldığını görür. Halbuki yılan değil. O hastalık yılan gibi görünüyor. Keza kötü niyet sahibi rüyada yılan suretinde görünür. Müellif (r.a) şöyle buyuruyor:

---

[1] Lem'alar 160

METİN

Madem hakikat budur, a'mal-i uhreviyeye ait neticeleri dünyada istememek gerektir. Verilse de memnunane değil, mahzunane kabul etmek lâzımdır. Çünkü Cennet'in meyveleri gibi, kopardıkça yerine aynı gelmek sırrıyla, bâki hükmünde olan amel-i uhrevî meyvesini, bu dünyada fâni bir surette yemek, kâr-ı akıl değildir. Bâki bir lâmbayı, bir dakika yaşayacak ve sönecek bir lâmba ile mübadele etmek gibidir.

ŞERH

*"Sen gündüz uyanık iken güzel bir söz söylersin; bazan rü'yada güzel bir elma şeklinde yersin. Gündüz çirkin bir sözün, gecede acı bir şey suretinde yutarsın. Bir gıybet etsen, murdar bir et suretinde sana yedirirler. Öyle ise, şu dünya uykusunda söylediğin güzel sözlerin ve çirkin sözlerin; meyveler suretinde uyanık âlemi olan âlem-i âhirette yersin ve yemesini istib'ad etmemelisin."*¹

*"Gecelerde gördüğüm yılanlar ise; hıyanet niyetiyle her ne vakit bir memur yanıma gelse, onu yılan suretinde görüyordum. Hattâ bir defa müdüre söylemiştim: "Fena niyetle geldiğin vakit seni yılan suretinde görüyorum, dikkat et!" demiştim. Zâten selefini çok vakit öyle görüyordum."*²

(Madem hakikat budur, a'mal-i uhreviyeye ait neticeleri dünyada istememek gerektir.) Öyleyse salik-i rah-i huda ne cenneti, ne cehennemi, ne mükafaatı, ne mücazaatı düşünmeden doğrudan doğruya hedefi Zat-ı Akdes-i İlahinin rızası olmalıdır. **(Verilse de memnunane değil, mahzunane kabul etmek lâzımdır. Çünkü Cennet'in meyveleri gibi, kopardıkça yerine aynı gelmek sırrıyla, bâki hükmünde olan amel-i uhrevî meyvesini, bu dünyada fâni bir surette yemek, kâr-ı akıl değildir. Bâki bir lâmbayı, bir dakika yaşayacak ve sönecek bir lâmba ile mübadele etmek gibidir.)** Cennetin meyveleri koparıldıkça yerine gelen meyveleri var. Dünyada yaptığın bir amel-i salihin mükafatını burada aldinsa, ahirette noksan kalır. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyuruyor:

*"Bu dünya dârü'l-hizmettir, ücret almak yeri değildir. A'mal-i sâlihanın ücretleri, meyveleri, nurları berzahta, âhirettedir. O bâki meyveleri bu dünyaya çekmek ve bu dünyada onları istemek, âhireti dünyaya tâbi' etmek demektir. O amel-i sâlihin ihlası kırılır, nuru gider. Evet o meyveler istenilmez, niyet edilmez. Verilse, teşvik için verildiğini düşünüp şükreder."*³

---

[1] Sözler 581

[2] Mektubat 361

[3] Kastamonu Lahikası 134

METİN

Madem hakikat budur, a'mal-i uhreviyeye ait neticeleri dünyada istememek gerektir. Verilse de memnunane değil, mahzunane kabul etmek lâzımdır. Çünkü Cennet'in meyveleri gibi, kopardıkça yerine aynı gelmek sırrıyla, bâki hükmünde olan amel-i uhrevî meyvesini, bu dünyada fâni bir surette yemek, kâr-ı akıl değildir. Bâki bir lâmbayı, bir dakika yaşayacak ve sönecek bir lâmba ile mübadele etmek gibidir.

ŞERH

*"Sen gündüz uyanık iken güzel bir söz söylersin; bazan rü'yada güzel bir elma şeklinde yersin. Gündüz çirkin bir sözün, gecede acı bir şey suretinde yutarsın. Bir gıybet etsen, murdar bir et suretinde sana yedirirler. Öyle ise, şu dünya uykusunda söylediğin güzel sözlerin ve çirkin sözlerin; meyveler suretinde uyanık âlemi olan âlem-i âhirette yersin ve yemesini istib'ad etmemelisin."*¹

*"Gecelerde gördüğüm yılanlar ise; hıyanet niyetiyle her ne vakit bir memur yanıma gelse, onu yılan suretinde görüyordum. Hattâ bir defa müdüre söylemiştim: "Fena niyetle geldiğin vakit seni yılan suretinde görüyorum, dikkat et!" demiştim. Zâten selefini çok vakit öyle görüyordum."*²

(Madem hakikat budur, a'mal-i uhreviyeye ait neticeleri dünyada istememek gerektir.) Öyleyse salik-i rah-i huda ne cenneti, ne cehennemi, ne mükafaatı, ne mücazaatı düşünmeden doğrudan doğruya hedefi Zat-ı Akdes-i İlahinin rızası olmalıdır. **(Verilse de memnunane değil, mahzunane kabul etmek lâzımdır. Çünkü Cennet'in meyveleri gibi, kopardıkça yerine aynı gelmek sırrıyla, bâki hükmünde olan amel-i uhrevî meyvesini, bu dünyada fâni bir surette yemek, kâr-ı akıl değildir. Bâki bir lâmbayı, bir dakika yaşayacak ve sönecek bir lâmba ile mübadele etmek gibidir.)** Cennetin meyveleri koparıldıkça yerine gelen meyveleri var. Dünyada yaptığın bir amel-i salihin mükafatını burada aldinsa, ahirette noksan kalır. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyuruyor:

*"Bu dünya dârü'l-hizmettir, ücret almak yeri değildir. A'mal-i sâlihanın ücretleri, meyveleri, nurları berzahta, âhirettedir. O bâki meyveleri bu dünyaya çekmek ve bu dünyada onları istemek, âhireti dünyaya tâbi' etmek demektir. O amel-i sâlihin ihlası kırılır, nuru gider. Evet o meyveler istenilmez, niyet edilmez. Verilse, teşvik için verildiğini düşünüp şükreder."*³

---

[1] Sözler 581

[2] Mektubat 361

[3] Kastamonu Lahikası 134

ŞERH

bu halet-i fitriyeden istifade etmemek için Risale-i Nur şakirdleri ezvak-ı ruhaniyeyi ve keşfiyat-ı maneviyeyi dünyada aramıyorlar.

Risale-i Nur şakirdlerine bu noktada benzeyen eskiden bir zât, haremiyle beraber büyük bir makamda bulundukları halde, maişet müzayakası yüzünden haremi demiş zevcine: "İhtiyacımız şediddir." Birden, altundan bir kerpiç yanlarında hazır oldu. Haremine dedi: "İşte Cennet'teki bizim kasrımızın bir kerpicidir." Birden o mübarek hanım demiş ki: "Gerçi çok muhtacız ve âhirette de çok böyle kerpiçlerimiz var; fakat fâni bir surette bu zayı" olmasın, o kasrımızdan bir kerpiç noksan olmasın. Dua et, yerine gitsin; bize lâzım değil." Birden yerine gitti. Keşf ile gördüler diye rivayet edilmiş.

*İşte bu iki kahraman ehl-i hakikat, Risale-i Nur şakirdlerinin dünyaya ait ezvak-ı kerametlere koşmadıklarına bir hüsn-ü misaldir."*¹

O halde keşif ve keramet sana verildiyse sevinme, istidrac da olabilir. Kâfirlerin de böyle harikalara mazhar olduklarını unutma, aldanma. Yapılan ibadetlerin netice ve mükafatını bu dünyada bekleme. "Ben çalıştım, kutup olmadım." "Ben çalıştım, gavs olmadım." "Ben çalıştım, Arş'ı seyretmeye muvaffak olamadım." deyip mahzun olma. Zira seyr u sülûk ve terakkiyat-ı maneviyenin neticesi, bu meratibi elde etmek değildir. Belki makam-ı rızaya yetişmektir. Sen ibadetine bak. Kendi nefsinin ıslahına çalış. Bazen olmuş ki; adam kendini kutub veya gavs bilmiş, etbai da öyle inanmıştır. Bu adam kabre girdiğinde a'mal-i uhreviyesinin mükafatını hep dünyada görmüş olduğunu anlar. O haller, o cezveler, o keşif ve kerametler, o halkın iltifatı bir faide vermediğini görür.

Birisi de var ki; salih amel işlediği, maneviyatta terakki ettiği, tecelliyata mazhar olduğu, yüksek bir makamı ihraz ettiği halde nefesine itimad etmemiş, nefesine acz, fakr ve kusurdan başka bir şey vermemiştir. Ameline itimad etmemiş, makamıyla mağrur olmamış, bütün hasenatı Ellah'tan, seyyiatı ise nefsinden bilmiştir. Daima ubudiyet tavrını takınmış, dua ve niyazda bulunmuştur. Bütün ef'al, akval ve ahvalini Kitab ve Sünnetin mizanlarıyla tartmış, Kitab ve Sünnete bağlı kalmış, bu uğurda eza ve cefa çekmiş, ümmetin derdiyle

---

[1] Emirdağ Lahikası 1 / 86-87

ŞERH

bu halet-i fitriyeden istifade etmemek için Risale-i Nur şakirdleri ezvak-ı ruhaniyeyi ve keşfiyat-ı maneviyeyi dünyada aramıyorlar.

Risale-i Nur şakirdlerine bu noktada benzeyen eskiden bir zât, haremiyle beraber büyük bir makamda bulundukları halde, maişet müzayakası yüzünden haremi demiş zevcine: "İhtiyacımız şediddir." Birden, altundan bir kerpiç yanlarında hazır oldu. Haremine dedi: "İşte Cennet'teki bizim kasrımızın bir kerpicidir." Birden o mübarek hanım demiş ki: "Gerçi çok muhtacız ve âhirette de çok böyle kerpiçlerimiz var; fakat fâni bir surette bu zayı" olmasın, o kasrımızdan bir kerpiç noksan olmasın. Dua et, yerine gitsin; bize lâzım değil." Birden yerine gitti. Keşf ile gördüler diye rivayet edilmiş.

*İşte bu iki kahraman ehl-i hakikat, Risale-i Nur şakirdlerinin dünyaya ait ezvak-ı kerametlere koşmadıklarına bir hüsn-ü misaldir."*¹

O halde keşif ve keramet sana verildiyse sevinme, istidrac da olabilir. Kâfirlerin de böyle harikalara mazhar olduklarını unutma, aldanma. Yapılan ibadetlerin netice ve mükafatını bu dünyada bekleme. "Ben çalıştım, kutup olmadım." "Ben çalıştım, gavs olmadım." "Ben çalıştım, Arş'ı seyretmeye muvaffak olamadım." deyip mahzun olma. Zira seyr u sülûk ve terakkiyat-ı maneviyenin neticesi, bu meratibi elde etmek değildir. Belki makam-ı rızaya yetişmektir. Sen ibadetine bak. Kendi nefsinin ıslahına çalış. Bazen olmuş ki; adam kendini kutub veya gavs bilmiş, etbai da öyle inanmıştır. Bu adam kabre girdiğinde a'mal-i uhreviyesinin mükafatını hep dünyada görmüş olduğunu anlar. O haller, o cezveler, o keşif ve kerametler, o halkın iltifatı bir faide vermediğini görür.

Birisi de var ki; salih amel işlediği, maneviyatta terakki ettiği, tecelliyata mazhar olduğu, yüksek bir makamı ihraz ettiği halde nefesine itimad etmemiş, nefesine acz, fakr ve kusurdan başka bir şey vermemiştir. Ameline itimad etmemiş, makamıyla mağrur olmamış, bütün hasenatı Ellah'tan, seyyiatı ise nefsinden bilmiştir. Daima ubudiyet tavrını takınmış, dua ve niyazda bulunmuştur. Bütün ef'al, akval ve ahvalini Kitab ve Sünnetin mizanlarıyla tartmış, Kitab ve Sünnete bağlı kalmış, bu uğurda eza ve cefa çekmiş, ümmetin derdiyle

---

[1] Emirdağ Lahikası 1 / 86-87

METİN

İşte bu hakikata binaendir ki, velayeti ve tarîkatı isteyenler; eğer velayetin bazı tereşşuhatı olan ezvak ve keramatı isterlerse ve onlara müteveccih ise ve onlardan hoşlansa; bâki uhrevî meyveleri, fâni dünyada, fâni bir surette yemek kabîlinden olmakla beraber; velayetin mayesi olan ihlası kaybedip, velayetin kaçmasına meydan açar.

ŞERH

*verdiği parlak makamları nazara alan zâtlar, sizlere bakıp içinde mahviyet ve tevazu ve hizmetkârlık kisvesiyle görünen şakirdleri âdi, âmi adamlar görür ve der: "Bunlar mı hakikat kahramanları ve dünyaya karşı meydan okuyan? Heyhat! Bunlar nerede, evliyaları bu zamanda âciz bırakan bu kudsî hizmet mücahidleri nerede?" diyerek dost ise inkisar-ı hayale uğrar, muarız ise kendi muhalefetini haklı bulur."*¹

(İşte bu hakikata binaendir ki, velayeti ve tarîkatı isteyenler; eğer velayetin bazı tereşşuhatı olan ezvak ve keramatı isterlerse ve onlara müteveccih ise ve onlardan hoşlansa;) mesela; o makamlardan geçerken kendisinden bazı harikalar zuhur eder. Eğer buna ciddi müteveccih olsa ve bundan hoşlansa (bâki uhrevî meyveleri, fâni dünyada, fâni bir surette yemek kabîlinden olmakla beraber; velayetin mayesi olan ihlası kaybedip, velayetin kaçmasına meydan açar.) Böylece mazhar olduğu keşif ve kerametler, velayet makamından sukut etmesine sebep olur. Bazen de bu haller istidracdır. Ellah'a yaklaşmasına değil, Ellah'tan uzaklaşmasına sebep olur.

---

[1] Şualar 317

METİN

İşte bu hakikata binaendir ki, velayeti ve tarîkatı isteyenler; eğer velayetin bazı tereşşuhatı olan ezvak ve keramatı isterlerse ve onlara müteveccih ise ve onlardan hoşlansa; bâki uhrevî meyveleri, fâni dünyada, fâni bir surette yemek kabîlinden olmakla beraber; velayetin mayesi olan ihlası kaybedip, velayetin kaçmasına meydan açar.

ŞERH

*verdiği parlak makamları nazara alan zâtlar, sizlere bakıp içinde mahviyet ve tevazu ve hizmetkârlık kisvesiyle görünen şakirdleri âdi, âmi adamlar görür ve der: "Bunlar mı hakikat kahramanları ve dünyaya karşı meydan okuyan? Heyhat! Bunlar nerede, evliyaları bu zamanda âciz bırakan bu kudsî hizmet mücahidleri nerede?" diyerek dost ise inkisar-ı hayale uğrar, muarız ise kendi muhalefetini haklı bulur."*¹

(İşte bu hakikata binaendir ki, velayeti ve tarîkatı isteyenler; eğer velayetin bazı tereşşuhatı olan ezvak ve keramatı isterlerse ve onlara müteveccih ise ve onlardan hoşlansa;) mesela; o makamlardan geçerken kendisinden bazı harikalar zuhur eder. Eğer buna ciddi müteveccih olsa ve bundan hoşlansa (bâki uhrevî meyveleri, fâni dünyada, fâni bir surette yemek kabîlinden olmakla beraber; velayetin mayesi olan ihlası kaybedip, velayetin kaçmasına meydan açar.) Böylece mazhar olduğu keşif ve kerametler, velayet makamından sukut etmesine sebep olur. Bazen de bu haller istidracdır. Ellah'a yaklaşmasına değil, Ellah'tan uzaklaşmasına sebep olur.

---

[1] Şualar 317

METİN

YEDİNCİ TELVİH: "Dört Nükte" dir.

Birinci Nükte: Şeriat doğrudan doğruya, gölgesiz, perdesiz, sırr-ı ehadiyet ile rububiyet-i mutlaka noktasında hitab-ı İlahînin neticesidir.

ŞERH

(YEDİNCİ TELVİH: "Dört Nükte" dir.

Birinci Nükte: Şeriat doğrudan doğruya, gölgesiz, perdesiz, sırr-ı ehadiyet ile rububiyet-i mutlaka noktasında hitab-ı İlahînin neticesidir.) Şeriat, Cenab-ı Hakkın bütün alemlerin Rabbi sıfatı ile doğrudan doğruya perdesiz ve gölgesiz olarak Habib-i Ekrem (a.s.m)'a bizzat tecelli ederek onunla konuşmasıdır. Şeriatın vazıı, Ellah'tır. Kaynağı Kitab ve Sünnettir. Şeriat-ı Ğarra-i Muhammediye, Kitab ve Sünnette geçen farz, vacib, sünnet, müstehab, mekruh, haram, mübah gibi ahkam-ı İlahiyedir. Bu ahkam, doğrudan doğruya sırr-ı ehadiyet ile alemlerin Rabbi ünvanı ile Cenab-ı Hak'tan gelmiştir, O'nun fermanıdır. Bu hitabta vahidiyetten ziyade ehadiyyet sıfatı hakimdir. Yani Zat-ı Akdes-i İlahiyenin bizzat tecellisiyle ve bütün alemlerin Rabbi itibariyle Ellah'ın konuşmasıdır. Hitab, bütün alemlerin Rabbi itibariyledir ve tecelliyat-ı Zatiye ile. Ellah (c.c), Hazret-i Peygamber (a.s.) vasıtasıyla cin ve inse hitab ederken doğrudan doğruya tecelliyat-ı Zatiyesiyle, rububiyet-i mutlaka noktasında konuşur. Tecelli-i vahidiyetten ziyade tecelli-i ehadiyettir. Zira tecelli-i vahidiyet, esma ve sıfatın tecellisidir. Tecelli-i ehadiyet ise, Zat-ı Akdes-i İlahiyenin tecellisidir. Cenab-ı Hak, Hazret-i Peygamber (a.s.m) ile zatının tecellisiyle konuşmuş, doğrudan doğruya rububiyet ve ma'budiyetini bildirmiştir.

METİN

YEDİNCİ TELVİH: "Dört Nükte" dir.

Birinci Nükte: Şeriat doğrudan doğruya, gölgesiz, perdesiz, sırr-ı ehadiyet ile rububiyet-i mutlaka noktasında hitab-ı İlahînin neticesidir.

ŞERH

(YEDİNCİ TELVİH: "Dört Nükte" dir.

Birinci Nükte: Şeriat doğrudan doğruya, gölgesiz, perdesiz, sırr-ı ehadiyet ile rububiyet-i mutlaka noktasında hitab-ı İlahînin neticesidir.) Şeriat, Cenab-ı Hakkın bütün alemlerin Rabbi sıfatı ile doğrudan doğruya perdesiz ve gölgesiz olarak Habib-i Ekrem (a.s.m)'a bizzat tecelli ederek onunla konuşmasıdır. Şeriatın vazıı, Ellah'tır. Kaynağı Kitab ve Sünnettir. Şeriat-ı Ğarra-i Muhammediye, Kitab ve Sünnette geçen farz, vacib, sünnet, müstehab, mekruh, haram, mübah gibi ahkam-ı İlahiyedir. Bu ahkam, doğrudan doğruya sırr-ı ehadiyet ile alemlerin Rabbi ünvanı ile Cenab-ı Hak'tan gelmiştir, O'nun fermanıdır. Bu hitabta vahidiyetten ziyade ehadiyyet sıfatı hakimdir. Yani Zat-ı Akdes-i İlahiyenin bizzat tecellisiyle ve bütün alemlerin Rabbi itibariyle Ellah'ın konuşmasıdır. Hitab, bütün alemlerin Rabbi itibariyledir ve tecelliyat-ı Zatiye ile. Ellah (c.c), Hazret-i Peygamber (a.s.) vasıtasıyla cin ve inse hitab ederken doğrudan doğruya tecelliyat-ı Zatiyesiyle, rububiyet-i mutlaka noktasında konuşur. Tecelli-i vahidiyetten ziyade tecelli-i ehadiyettir. Zira tecelli-i vahidiyet, esma ve sıfatın tecellisidir. Tecelli-i ehadiyet ise, Zat-ı Akdes-i İlahiyenin tecellisidir. Cenab-ı Hak, Hazret-i Peygamber (a.s.m) ile zatının tecellisiyle konuşmuş, doğrudan doğruya rububiyet ve ma'budiyetini bildirmiştir.

METİN

Yoksa daima vesile ve mukaddime ve hâdim hükmündedirler. Neticeleri, şeriatın muhkematıdır.

ŞERH

bildirdiklerini kabiliyetine göre keşfedip anlar. Cenab-ı Hak, alemlerin Rabbi ünvanıyla tecelli-i Zatiyle Hazret-i Peygamber (a.s.m)’a hitab eder. Kur’an, ezeli ve ebedi bir Zatın kelamı olması hasebiyle ezelden ebede kadar bütün mevcudatı ve onlarda tecelli eden ef’al, esma ve sıfat-ı İlahiyeyi ders verir. Dünya ve ahiretin hakikatini bildirir. Ellah, Kur’an vasıtasıyla bütün bu hakikatleri doğrudan doğruya Peygamberine tarif ve talim eder.¹

Salik-i rah-i huda ise, ancak şu kainattaki tecelliyatı keşf eder. Şayet salik, Peygambere tabi ise ve keşfettiklerini Kitab ve Sünnetle tartabiliyorsa lütf-u İlahi ile doğru keşfeder ve doğru anlar. Kur’an’ın dersiyle ve Peygamberin talimiyle kabiliyet ve derecesine göre hakikati keşfetmeye ve bilmeye çalışır. Şayet Kitab ve Sünnete tabi değilse ve keşfiyatını Kitab ve Sünnet ile tartmazsa o zaman hata eder. Hem peygamberlerin keşfiyatında hata olmaz. Zira doğrudan doğruya Ellah onlara talim eder. Velilerin keşfiyatında ise hata olabilir. Bu nedenle keşfiyatlarını kitab ve sünnetin mizanlarıyla ölçmek mecburiyetindedirler.

(Yoksa daima vesile ve mukaddime ve hâdim hükmündedirler.) Tarikat, seyr u sulûk, velayet ve hakikat hadimdir. Nübüvvet ve şeriat ise mahdumdur. **(Neticeleri, şeriatın muhkematıdır.)** Tarikatın ve hakikatın gayesi; Ellah’ın bütün hükümlerini kabul etmektir. Kur’an’ın haber verdiği bütün hakaiki kalben keşfetmektir. Alem-i imkânı keşfedip alem-i vücuba kadem basmak tarikattır. Alem-i imkân arkasında tecelli eden esma ve sıfat-ı İlahiyeyi keşfetmek ise hakikattir. Tarikat ve hakikat ise, şeriatın cüz’leridir. Keşfiyatlar yanlış da çıkabilir, doğru da çıkabilir. Bu nedenle salik, keşfiyatını şeriat ölçüsü ile tartmalıdır. Tarikat ve hakikatın, Kur’an’da ve ehadis-i Nebeviyede beyan buyurulan tevhid, haşır, abdest, namaz vb. ahkama hizmet etmesi lazımdır. Tarikat ve hakikat, şeriatın keşfidir.

Salik-i rah-ı huda, bu kainata baktığı zaman şeriat-ı tekviniye denilen fitri kanunların icra ve tatbik edildiğini müşahede eder. O fitri kanunların hepsi

[1] Bu konunun hakkıyla anlaşılabilmesi için 13. Söz’ün son kısmına ve 25. Söz’ün Üçüncü Ziya’sına müracaat edilsin.

METİN

Yoksa daima vesile ve mukaddime ve hâdim hükmündedirler. Neticeleri, şeriatın muhkematıdır.

ŞERH

bildirdiklerini kabiliyetine göre keşfedip anlar. Cenab-ı Hak, alemlerin Rabbi ünvanıyla tecelli-i Zatiyle Hazret-i Peygamber (a.s.m)'a hitab eder. Kur'an, ezeli ve ebedi bir Zatın kelamı olması hasebiyle ezelden ebede kadar bütün mevcudatı ve onlarda tecelli eden ef'al, esma ve sıfat-ı İlahiyeyi ders verir. Dünya ve ahiretin hakikatini bildirir. Ellah, Kur'an vasıtasıyla bütün bu hakikatleri doğrudan doğruya Peygamberine tarif ve talim eder.¹

Salik-i rah-i huda ise, ancak şu kainattaki tecelliyatı keşf eder. Şayet salik, Peygambere tabi ise ve keşfettiklerini Kitab ve Sünnetle tartabiliyorsa lütf-u İlâhi ile doğru keşfeder ve doğru anlar. Kur'an'ın dersiyle ve Peygamberin talimiyle kabiliyet ve derecesine göre hakikati keşfetmeye ve bilmeye çalışır. Şayet Kitab ve Sünnete tabi değilse ve keşfiyatını Kitab ve Sünnet ile tartmazsa o zaman hata eder. Hem peygamberlerin keşfiyatında hata olmaz. Zira doğrudan doğruya Ellah onlara talim eder. Velilerin keşfiyatında ise hata olabilir. Bu nedenle keşfiyatlarını kitab ve sünnetin mizanlarıyla ölçmek mecburiyetindedirler.

(Yoksa daima vesile ve mukaddime ve hâdim hükmündedirler.) Tarikat, seyr u sulûk, velayet ve hakikat hadimdir. Nübüvvet ve şeriat ise mahdumdur. **(Neticeleri, şeriatın muhkematıdır.)** Tarikatın ve hakikatın gayesi; Ellah'ın bütün hükümlerini kabul etmektir. Kur'an'ın haber verdiği bütün hakaiki kalben keşfetmektir. Alem-i imkânı keşfedip alem-i vücuba kadem basmak tarikattır. Alem-i imkân arkasında tecelli eden esma ve sıfat-ı İlahiyeyi keşfetmek ise hakikattir. Tarikat ve hakikat ise, şeriatın cüz'leridir. Keşfiyatlar yanlış da çıkabilir, doğru da çıkabilir. Bu nedenle salik, keşfiyatını şeriat ölçüsü ile tartmalıdır. Tarikat ve hakikatın, Kur'an'da ve ehadis-i Nebeviyede beyan buyurulan tevhid, haşir, abdest, namaz vb. ahkama hizmet etmesi lazımdır. Tarikat ve hakikat, şeriatın keşfidir.

Salik-i rah-ı huda, bu kainata baktığı zaman şeriat-ı tekviniye denilen fitri kanunların icra ve tatbik edildiğini müşahede eder. O fitri kanunların hepsi

---

[1] Bu konunun hakkıyla anlaşılabilmesi için 13. Söz'ün son kısmına ve 25. Söz'ün Üçüncü Ziya'sına müracaat edilsin.

METİN

Yoksa bazı ehl-i tasavvufun zannettikleri gibi, şeriatı zahirî bir kışır, hakikatı onun içi ve neticesi ve gayesi tasavvur etmek doğru değildir. Evet şeriatın, tabakat-ı nâsa göre inkişafatı ayrı ayrıdır. Avam-ı nâsa göre zahir-i şeriatı, hakikat-ı şeriat zannedip, havassa münkeşif olan şeriatın mertebesine "hakikat ve tarikat" namı vermek yanlıştır.

ŞERH

bir parçası hükmünde olduğunu derkeder. Ancak tam manasıyla kavrayamaz, Peygamberin anladığı gibi anlayamaz. Zira velinin keşfettiği hakikatler, doğrudan doğruya değil, tebeidir, perdeli ve gölgelidir.

Gavs-ı Geylani, İmam-ı Rabbanî, İmam-ı Gazali, Şah-ı Nakşibend gibi zevat-ı aliye, neticede tarikat ve hakikatın hepsi şeriatın birer parçası olduğunu ve ona hizmet ettiğini anlamışlardır. Salık, neticede bakar ki, onun aradığı maksadın en yükseği, en ufak bir adab-ı şeriat içinde dercedilmiştir. Ami bir mü'min, sünnet-i seniyyeye muhalefet etmemek ve ehl-i sünnet inancına sahip olmak şartı ile bazen manevi alemde büyük bir veliden daha büyüktür.

*"İmam-ı Rabbanî Ahmed-i Farukî (R.A.) demiş ki: "Ben seyr-i ruhanîde kat'-ı meratib ederken, tabakat-ı evliya içinde en parlak, en haşmetli, en letafetli, en emniyetli; Sünnet-i Seniyyeye ittiba, esas-ı tarikat ittihaz edenleri gördüm. Hattâ o tabakanın âmi evliyalrı, sair tabakatın has velilerinden daha muhteşem görünüyordu." Evet müceddid-i elf-i sâni İmam-ı Rabbanî (R.A.) hak söylüyor. Sünnet-i Seniyyeyi esas tutan, Habibullah'ın zillî altında makam-ı mahbubiyete mazhardır."*¹

(Yoksa bazı ehl-i tasavvufun zannettikleri gibi, şeriatı zahirî bir kışır, hakikatı onun içi ve neticesi ve gayesi tasavvur etmek doğru değildir.) Böyle bir tasavvur, dalalettir. Zira şeriat, hem zahirdir, hem batındır. Zahir ve batını beraber ders vermektedir.

(Evet şeriatın, tabakat-ı nâsa göre inkişafatı ayrı ayrıdır.) Kitab ve Sünnetten ibaret olan şeriat dairesi geniştir. Her tabaka-i insaniyeye ayrı ayrı hitab eder. Herkesin nasibi içinde vardır. **(Avam-ı nâsa göre zahir-i şeriatı, hakikat-ı şeriat zannedip, havassa münkeşif olan şeriatın mertebesine "hakikat ve tarikat" namı vermek yanlıştır.)** Avamın yerine getirdiği abdest, namaz, oruç, zekat gibi ahkam, zahir-i şeriattır. Bir de şeriatın batını vardır ki; o da

---

[1] Lem'alar 50

METİN

Yoksa bazı ehl-i tasavvufun zannettikleri gibi, şeriatı zahîrî bir kışır, hakikatı onun içi ve neticesi ve gayesi tasavvur etmek doğru değildir. Evet şeriatın, tabakat-ı nâsa göre inkişafatı ayrı ayrıdır. Avam-ı nâsa göre zahir-i şeriatı, hakikat-ı şeriat zannedip, havassa münkeşif olan şeriatın mertebesine "hakikat ve tarikat" namı vermek yanlıştır.

ŞERH

bir parçası hükmünde olduğunu derkeder. Ancak tam manasıyla kavrayamaz, Peygamberin anladığı gibi anlayamaz. Zira velinin keşfettiği hakikatler, doğrudan doğruya değil, tebeidir, perdeli ve gölgelidir.

Gavs-ı Geylani, İmam-ı Rabbanî, İmam-ı Gazali, Şah-ı Nakşibend gibi zevat-ı aliye, neticede tarikat ve hakikatın hepsi şeriatın birer parçası olduğunu ve ona hizmet ettiğini anlamışlardır. Salık, neticede bakar ki, onun aradığı maksadın en yükseği, en ufak bir adab-ı şeriat içinde dercedilmiştir. Amî bir mü'min, sünnet-i seniyyeye muhalefet etmemek ve ehl-i sünnet inancına sahip olmak şartı ile bazen manevî alemde büyük bir veliden daha büyüktür.

*"İmam-ı Rabbanî Ahmed-i Farukî (R.A.) demiş ki: "Ben seyr-i ruhanîde kat'-ı meratib ederken, tabakat-ı evliya içinde en parlak, en haşmetli, en letafetli, en emniyetli; Sünnet-i Seniyyeye ittiba, esas-ı tarikat ittihaz edenleri gördüm. Hattâ o tabakanın âmi evliyalrı, sair tabakatın has velilerinden daha muhteşem görünüyordu." Evet müceddid-i elf-i sâni İmam-ı Rabbanî (R.A.) hak söylüyor. Sünnet-i Seniyyeyi esas tutan, Habibullah'ın zillî altında makam-ı mahbubiyete mazhardır."*¹

(Yoksa bazı ehl-i tasavvufun zannettikleri gibi, şeriatı zahîrî bir kışır, hakikatı onun içi ve neticesi ve gayesi tasavvur etmek doğru değildir.) Böyle bir tasavvur, dalalettir. Zira şeriat, hem zahirdir, hem batındır. Zahir ve batını beraber ders vermektedir.

(Evet şeriatın, tabakat-ı nâsa göre inkişafatı ayrı ayrıdır.) Kitab ve Sünnetten ibaret olan şeriat dairesi geniştir. Her tabaka-i insaniyeye ayrı ayrı hitab eder. Herkesin nasibi içinde vardır. **(Avam-ı nâsa göre zahir-i şeriatı, hakikat-ı şeriat zannedip, havassa münkeşif olan şeriatın mertebesine "hakikat ve tarikat" namı vermek yanlıştır.)** Avamın yerine getirdiği abdest, namaz, oruç, zekat gibi ahkam, zahir-i şeriattır. Bir de şeriatın batını vardır ki; o da

---

[1] Lem'alar 50

ŞERH

sonra hakikat tabir edilen ef'al, esma ve sıfat-ı İlahiyenin tecelliyatını keşfeder. Tecelliyat-ı zatiyeye mazhar olmak suretiyle hakikate vasıl olur. Neticede anlar ki; tarikat ve hakikatın menbai şeriattır. Hatta keşfettiği hakikatın en yüksek mertebesi, nokta-i mütenahisi sünnetin en ufak adabında bulunduğunu ve o adaba riayetle o hakikate çıktığını derkeder. Adab-ı şeriati terk eden bir salikin şeriatin dışına çıkacağını, dolayısıyla o yolda gidemeyeceğini ve hakikate vasıl olamayacağını anlar. Mesela; bir veli, seyr u sülûk neticesinde alemde ve kendisinde tecelli eden Kuddus ismini keşfeder. Sonra bakar ki; Kuddus isminin en yüksek mertebesi şeriatin bir emri olan abdestte mevcuttur. Hem mesela; alemde ve insanda tecelli eden Hayy isminin en yüksek mertebesinin hayat-ı kalbiye sebep olan zikr-i İlahî'de mevcut olduğunu anlar. Vehakeza afaki ve enfusi dairelerde tecellisini keşfettiği her bir ism-i İlahinin, zahir-i şeriat tabir edilen Kitab ve Sünnetin ahkamında gizli olduğunu derkeder. Müellif (r.a) şöyle buyuruyor:

"Şeriat ve Sünnet-i Seniyenin ahkâmı içinde cilveleri intişar eden esma-i hüsnanın herbir isminin feyz-i tecellisine bir mazhar-ı câmi' olmağa çalış..."¹

"Ey israflı, iktisadsız.. ey zulümlü, adaletsiz.. ey kirlî, nezafetsiz bedbaht insan! Bütün kâinatın ve bütün mevcudatın düstur-u hareketi olan iktisad ve nezafet ve adaleti yapmadığından, umum mevcudata muhalefetinle, manen onların nefretlerine ve hiddetlerine mazhar oluyorsun. Neye dayanıyorsun ki; umum mevcudatı zulmünle, mizansızlığınla, israfınla, nezafetsizliğine kızdırıyorsun? Evet İsm-i Hakîm'in cilve-i a'zamundan olan hikmet-i âimme-i kâinat, iktisad ve israfsızlık üzerinde hareket ediyor; iktisadı emrediyor. Ve İsm-i Adl'in cilve-i a'zamundan gelen kâinattaki adalet-i tâmmeye, umum eşyanın müvazenelerini idare ediyor ve beşere de adaleti emrediyor. Sure-i Rahman'da

وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ * أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ *

وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ

---

[1] Sözler 362

ŞERH

sonra hakikat tabir edilen ef'al, esma ve sıfat-ı İlahiyenin tecelliyatını keşfeder. Tecelliyat-ı zatiyeye mazhar olmak suretiyle hakikate vasıl olur. Neticede anlar ki; tarikat ve hakikatın menbai şeriattır. Hatta keşfettiği hakikatın en yüksek mertebesi, nokta-i mütenahisi sünnetin en ufak adabında bulunduğunu ve o adaba riayetle o hakikate çıktığını derkeder. Adab-ı şeriati terk eden bir salikin şeriatin dışına çıkacağını, dolayısıyla o yolda gidemeyeceğini ve hakikate vasıl olamayacağını anlar. Mesela; bir veli, seyr u sülûk neticesinde alemde ve kendisinde tecelli eden Kuddus ismini keşfeder. Sonra bakar ki; Kuddus isminin en yüksek mertebesi şeriatin bir emri olan abdestte mevcuttur. Hem mesela; alemde ve insanda tecelli eden Hayy isminin en yüksek mertebesinin hayat-ı kalbiye sebep olan zikr-i İlahî'de mevcut olduğunu anlar. Vehakeza afaki ve enfusi dairelerde tecellisini keşfettiği her bir ism-i İlahinin, zahir-i şeriat tabir edilen Kitab ve Sünnetin ahkamında gizli olduğunu derkeder. Müellif (r.a) şöyle buyuruyor:

"Şeriat ve Sünnet-i Seniyenin ahkâmı içinde cilveleri intişar eden esma-i hüsnanın herbir isminin feyz-i tecellisine bir mazhar-ı câmi' olmağa çalış..."¹

"Ey israflı, iktisadsız.. ey zulümlü, adaletsiz.. ey kirlî, nezafetsiz bedbaht insan! Bütün kâinatın ve bütün mevcudatın düstur-u hareketi olan iktisad ve nezafet ve adaleti yapmadığından, umum mevcudata muhalefetinle, manen onların nefretlerine ve hiddetlerine mazhar oluyorsun. Neye dayanıyorsun ki; umum mevcudatı zulmünle, mizansızlığınla, israfınla, nezafetsizliğine kızdırıyorsun? Evet İsm-i Hakîm'in cilve-i a'zamundan olan hikmet-i âimme-i kâinat, iktisad ve israfsızlık üzerinde hareket ediyor; iktisadı emrediyor. Ve İsm-i Adl'in cilve-i a'zamundan gelen kâinattaki adalet-i tâmmeye, umum eşyanın müvazenelerini idare ediyor ve beşere de adaleti emrediyor. Sure-i Rahman'da

وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ * أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ *
وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ

---

[1] Sözler 362

METİN

En küçük bir Sünnet-i Seniyyeyi, en büyük bir maksad gibi telakki edip, onun ittibaina çalışıyorlar, onu taklid ediyorlar. Çünkü vahiy ne kadar ilhamdan yüksek ise; semere-i vahiy olan âdâb-ı şer'ie,

ŞERH

Salik, ilk başta kendi tarikatını yüksek bilir. Neticeye varınca; tarikat ve hakikat, şeriatın birer cüz'ü ve hadimi olduğunu anlar. O meratibe şeriat vasıtasıyla çıktığını anladığı için şeriatın en küçük bir adabına dahi gayet dikkat ve riayet eder ve etbaina da bunu ders verir. Mesela; İmam-ı Rabbani, Üstad Bediüzzaman gibi zevat-ı aliyenin eserlerini okuyanlar göreceklere ki; bu zatlar, bütün güçleriyle tarikattan ziyade şeriatı tavsiye etmişlerdir. Çünkü cazibe-i şeriat, hem tarikatı, hem de hakikati içine almıştır.

Fakat esef ve hasretle ifade ediyoruz ki; kader-i İlahinin bir sevkidir. Mübtedi'ler, bu yüksek mertebeye çıkanlardan fazla istifade edemezler. Çünkü bütün makamâtı bitirenler, avam gibi konuşuyorlar. Kendilerinden keşf u keramet hali fazla zuhur etmiyor. Orta mertebede olanlardan istifade daha fazla edilir. Bununla beraber seyr u sulûk-i ruhanîde giden salıklar, ekseri acemilerden istifade ediyor. Mesela; Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretlerinin Van'daki talebeleri mesail-i ilmiye noktasında kendisinden istifade etmişlerdir. Isparta talebeleri ise hakikat âleminde ders-i hakikati almak noktasında kendisinden istifade etmişlerdir. Üstad Hazretlerinin bütün makamâtı bitirdikten sonra kendisiyle görüşenler ise; kendisinden fazla istifade edememişlerdir. Zira bu makamda bulunan bir zatta ders-i hakikat fazla görülmüyor. Seyr u sulûk meratibinden zevk almak haleti pek az oluyor. Çünkü bütün makamâtı kat' etmiştir. Ahkam-ı şeriattan istifadesi fazla oluyor. Bu, bütün ehlullah hakkında cari olan bir haldir.

(En küçük bir Sünnet-i Seniyyeyi, en büyük bir maksad gibi telakki edip, onun ittibaina çalışıyorlar, onu) Resul-i Ekrem (a.s.m)'in şeriatını **(taklid ediyorlar.)** Hatta öyleleri var ki, ayak ayak üzerine attığı zaman, kebair işlemiş gibi Ellah'dan korkup titremiştir. Çünkü o hükm-ü şeriatta, Cenab-ı Hakkın esmasının tecelliyatını görür. Şeriatı aynı hakikat kabul eder. Keza unutarak sol eliyle bir lokmayı ağzına koyan Hazret-i Ebu Bekir (r.a) elini boğazına koyup kusarak o lokmayı tükürmüştür. Zira bu fiilinde sünnete muhalefet etmiştir.

(Çünkü vahiy ne kadar ilhamdan yüksek ise; semere-i vahiy olan âdâb-ı şer'ie,) yemek, içmek, yatmak, kalkmak, konuşmak gibi adata dair adab-ı

METİN

En küçük bir Sünnet-i Seniyyeyi, en büyük bir maksad gibi telakki edip, onun ittibaina çalışıyorlar, onu taklid ediyorlar. Çünkü vahiy ne kadar ilhamdan yüksek ise; semere-i vahiy olan âdâb-ı şer'ie,

ŞERH

Salik, ilk başta kendi tarikatını yüksek bilir. Neticeye varınca; tarikat ve hakikat, şeriatın birer cüz'ü ve hadimi olduğunu anlar. O meratibe şeriat vasıtasıyla çıktığını anladığı için şeriatın en küçük bir adabına dahi gayet dikkat ve riayet eder ve etbaina da bunu ders verir. Mesela; İmam-ı Rabbani, Üstad Bediüzzaman gibi zevat-ı aliyenin eserlerini okuyanlar göreceklendir ki; bu zatlar, bütün güçleriyle tarikattan ziyade şeriatı tavsiye etmişlerdir. Çünkü cazibe-i şeriat, hem tarikatı, hem de hakikati içine almıştır.

Fakat esef ve hasretle ifade ediyoruz ki; kader-i İlahinin bir sevkidir. Mübtedi'ler, bu yüksek mertebeye çıkanlardan fazla istifade edemezler. Çünkü bütün makamâtı bitirenler, avam gibi konuşuyorlar. Kendilerinden keşf u keramet hali fazla zuhur etmiyor. Orta mertebede olanlardan istifade daha fazla edilir. Bununla beraber seyr u sulûk-i ruhanîde giden salikler, ekseri acemilerden istifade ediyor. Mesela; Üstad Bediüzzaman (r.a) Hazretlerinin Van'daki talebeleri mesail-i ilmiye noktasında kendisinden istifade etmişlerdir. Isparta talebeleri ise hakikat âleminde ders-i hakikati almak noktasında kendisinden istifade etmişlerdir. Üstad Hazretlerinin bütün makamâtı bitirdikten sonra kendisiyle görüşenler ise; kendisinden fazla istifade edememişlerdir. Zira bu makamda bulunan bir zatta ders-i hakikat fazla görülmüyor. Seyr u sulûk meratibinden zevk almak haleti pek az oluyor. Çünkü bütün makamâtı kat' etmiştir. Ahkam-ı şeriattan istifadesi fazla oluyor. Bu, bütün ehlullah hakkında cari olan bir haldir.

(En küçük bir Sünnet-i Seniyyeyi, en büyük bir maksad gibi telakki edip, onun ittibaina çalışıyorlar, onu) Resul-i Ekrem (a.s.m)'in şeriatını **(taklid ediyorlar.)** Hatta öyleleri var ki, ayak ayak üzerine attığı zaman, kebair işlemiş gibi Ellah'dan korkup titremiştir. Çünkü o hükm-ü şeriatta, Cenab-ı Hakkın esmasının tecelliyatını görür. Şeriatı aynı hakikat kabul eder. Keza unutarak sol eliyle bir lokmayı ağzına koyan Hazret-i Ebu Bekir (r.a) elini boğazına koyup kusarak o lokmayı tükürmüştür. Zira bu fiilinde sünnete muhalefet etmiştir.

(Çünkü vahiy ne kadar ilhamdan yüksek ise; semere-i vahiy olan âdâb-ı şer'ie,) yemek, içmek, yatmak, kalkmak, konuşmak gibi adata dair adab-ı

METİN

Yani: Namazdan ziyade halka-i zikri düşünür;

ŞERH

Azamet-i İlahiyeden gelen şeriat, kalbi üzerinde te'sir etmez. Şeriattan ziyade tarikat ona daha ehemmiyetli görünür. Tekyesini camiye, evradını cemaatle namaz kılmaya tercih eder. Cami cemaatine gitmeyi resmi kabul eder, ara sıra gider. Tekkedeki evradını camiye tercih eder ve inkıta uğratmaz. Bu hususta yanlış bir inanca sahip olur. Neuzu billah! **(Yani: Namazdan ziyade halka-i zikri düşünür;)** "halka-i zikre, hatmeye yetişeyim" diye namazı acele kılar. Rabıtayı, namazın tesbihatına tercih eder. Halbuki namazın sonundaki tesbihat, gayet ehemmiyetlidir. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyurur:

"Kardeşlerimizden birisinin namaz tesbihatında tekâsül göstermesine binaen dedim:

Namazdan sonraki tesbihatlar, tarikat-ı Muhammediye'dir (a.s.m) ve velayet-i Ahmediye'nin (a.s.m) bir evradıdır. O noktadan ehemmiyeti büyüktür. Sonra, bu kelimenin hakikatı böyle inkişaf etti: Nasülki risalete inkılab eden velayet-i Ahmediye (a.s.m) bütün velayetlerin fevkindedir; öyle de, o velayetin tarikatı ve o velayet-i kübranın evrad-ı mahsusası olan namazın akabindeki tesbihat, o derece sair tarikatların ve evradların fevkindedir.

Bu sır dahi şöyle inkişaf etti ki:

Nasıl zikir dairesinde bir mecliste veyahut hatme-i Nakşiyede bir mescidde birbiriyle alâkadar heyet-i mecmuada nuranî bir vaziyet hissediliyor. Kalbi hüşyar bir zât, namazdan sonra "Sübhane'llah Sübhane'llah" deyip tesbihi çekerken, o daire-i zikrin reisi olan Zât-ı Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâm'ın müvacehesinde, yüz milyon tesbih edenler, tesbih elinde çektiklerini manen hisseder; o azamet ve ulviyetle اللَّهُ سُبْحَانَ اللَّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ der. Sonra o serzâkirin emr-i manevîsiyle ona ittibaen اللَّهُ الْحَمْدُ لِلَّهِ الْحَمْدُ dediği vakit, o halka-i zikrin ve o çok geniş dairesi bulunan hatme-i Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâm'ın dairesinde yüz milyon müridlerin " الْحَمْدُ لِلَّهِ الْحَمْدُ " larından tezahür eden azametli bir hamdi düşünüp içinde اللَّهُ الْحَمْدُ ile iştirak eder ve hakeza... " اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ " ve duadan sonra لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ otuzüç defa o tarikat-ı Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâm'ın halka-i zikrinde ve hatme-i kübrasında

METİN

Yani: Namazdan ziyade halka-i zikri düşünür;

ŞERH

Azamet-i İlahiyeden gelen şariat, kalbi üzerinde te'sir etmez. Şeriattan ziyade tarikat ona daha ehemmiyetli görünür. Tekyesini camiye, evradını cemaatle namaz kılmaya tercih eder. Cami cemaatine gitmeyi resmi kabul eder, ara sıra gider. Tekkedeki evradını camiye tercih eder ve inkıtaa uğratmaz. Bu hususta yanlış bir inanca sahib olur. Neuzu billah! **(Yani: Namazdan ziyade halka-i zikri düşünür;)** "halka-i zikre, hatmeye yetişeyim" diye namazı acele kılar. Rabıtayı, namazın tesbihatına tercih eder. Halbuki namazın sonundaki tesbihat, gayet ehemmiyetlidir. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyurur:

"Kardeşlerimizden birisinin namaz tesbihatında tekâsül göstermesine binaen dedim:

Namazdan sonraki tesbihatlar, tarikat-ı Muhammediye'dir (a.s.m) ve velayet-i Ahmediye'nin (a.s.m) bir evradıdır. O noktadan ehemmiyeti büyüktür. Sonra, bu kelimenin hakikatı böyle inkişaf etti: Nasülki risalete inkılab eden velayet-i Ahmediye (a.s.m) bütün velayetlerin fevkindedir; öyle de, o velayetin tarikatı ve o velayet-i kübranın evrad-ı mahsusası olan namazın akabindeki tesbihat, o derece sair tarikatların ve evradların fevkindedir.

Bu sır dahi şöyle inkişaf etti ki:

Nasıl zikir dairesinde bir mecliste veyahut hatme-i Nakşiyede bir mescidde birbiriyle alâkadar heyet-i mecmuada nuranî bir vaziyet hissediliyor. Kalbi hüşyar bir zât, namazdan sonra "Sübhânallah Sübhânallah" deyip tesbihi çekerken, o daire-i zikrin reisi olan Zât-ı Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâm'ın müvacehesinde, yüz milyon tesbih edenler, tesbih elinde çektiklerini manen hisseder; o azamet ve ulviyetle اللَّهُ سُبْحَانَ اللَّهِ der. Sonra o serzâkirin emr-i manevîsiyle ona ittibaen اللَّهُ الْحَمْدُ لَهُ الْحَمْدُ dediği vakit, o halka-i zikirin ve o çok geniş dairesi bulunan hatme-i Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâm'ın dairesinde yüz milyon müridlerin " الْحَمْدُ لِلَّهِ الْحَمْدُ لَهُ " larından tezahür eden azametli bir hamdi düşünüp içinde اللَّهُ الْحَمْدُ ile iştirak eder ve hakeza... " اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ " ve duadan sonra لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ otuzüç defa o tarikat-ı Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâm'ın halka-i zikrinde ve hatme-i kübrasında

METİN

Yani: Tekyesi, câmideki namazın zevkine ve ta'dil-i erkânına vesile olmalı; yoksa câmideki namazı çabuk resmî kılıp, hakikî zevkini ve kemalini tekyede bulmayı düşünen, hakikattan uzaklaşıyor.

Üçüncü Nükte: "Sünnet-i Seniyye ve ahkâm-ı şariat haricinde tarikat olabilir mi?" diye سوال ediliyor.

ŞERH

ile kılmak içindir. Yoksa evradı, namazın önüne geçirip namazı resmi kılmak, namazdan ziyade evraddan zevk almak dalalettir. Evrad-ı tarikat, camideki cemaatten zevk almak, farzları yerine getirmek, namazda fatihanın manasını düşünmek için olmalı, onların yerine geçmemeli. Zikir, Kur'an'ın emri olduğu için yapılmalı ve Kitab ve Sünnetin tarif ettiği şekilde olmalıdır. **(Yani: Tekyesi, câmideki namazın zevkine ve ta'dil-i erkânına vesile olmalı;)** tekkeye gidip evrad çekmenin gayesi, camiye gidip cemaatle namazı güzel kılmak için olmalı, **(yoksa câmideki namazı çabuk resmî kılıp, hakikî zevkini ve kemalini tekyede bulmayı düşünen, hakikattan uzaklaşıyor.)** Keza Risale-i Nur derslerini, cami cemaatine tercih etmek de hatadır. Şimdi değil camiye gitmek, cemaatle namaz terk ediliyor, ehemmiyet verilmiyor. Keza evrad-ı tarikatı veya Risale-i Nur derslerini, namaz tesbihatine tercih etmek de hatay-ı azimdir. Böyle bir tarikat ve meslek olamaz. Keza eğer ilim, ibadete vasıta olmazsa o da boşuna tahsil edilmiştir.

İHTAR: Üstad Bediüzzaman Hazretleri, bu eseri tarikatın hakikatini isbat etmek, eski tarikat pirlerinin tarikatleri hak olduğunu ve o zevat-ı aliyenin Kitab ve Sünnete muvafık bir surette tarikatlerini icra ettiklerini beyan etmek için te'lif etmiştir ve ehl-i sülûk olan talebelerine istikameti muhafaza etmeleri için yazmıştır. Bugünkü tarikat içine giren bazı bid'at, varta ve yanlışlıklardan, eski zevat-ı âliyenin tarikatlarının mes'ul tutulamayacağını belirtmiş ve tarikat adı altında tarikat içine giren o bid'at ve yanlışları tashih etmiştir. Keza Kitab ve Sünnet-i Seniyyenin düsturlarına muhalif tarikat olamayacağını, o yollarda gidilemeyeceğini delillerle isbat etmiştir.

(Üçüncü Nükte: "Sünnet-i Seniyye ve ahkâm-ı şariat haricinde tarikat olabilir mi?" diye سوال ediliyor.

METİN

Yani: Tekyesi, câmideki namazın zevkine ve ta'dil-i erkânına vesile olmalı; yoksa câmideki namazı çabuk resmî kılıp, hakikî zevkini ve kemalini tekyede bulmayı düşünen, hakikattan uzaklaşıyor.

Üçüncü Nükte: "Sünnet-i Seniyye ve ahkâm-ı şariat haricinde tarikat olabilir mi?" diye سوال ediliyor.

ŞERH

ile kılmak içindir. Yoksa evradı, namazın önüne geçirip namazı resmi kılmak, namazdan ziyade evraddan zevk almak dalalettir. Evrad-ı tarikat, camideki cemaatten zevk almak, farzları yerine getirmek, namazda fatihanın manasını düşünmek için olmalı, onların yerine geçmemeli. Zikir, Kur'an'ın emri olduğu için yapılmalı ve Kitab ve Sünnetin tarif ettiği şekilde olmalıdır. **(Yani: Tekyesi, câmideki namazın zevkine ve ta'dil-i erkânına vesile olmalı;)** tekkeye gidip evrad çekmenin gayesi, camiye gidip cemaatle namazı güzel kılmak için olmalı, **(yoksa câmideki namazı çabuk resmî kılıp, hakikî zevkini ve kemalini tekyede bulmayı düşünen, hakikattan uzaklaşıyor.)** Keza Risale-i Nur derslerini, cami cemaatine tercih etmek de hatadır. Şimdi değil camiye gitmek, cemaatle namaz terk ediliyor, ehemmiyet verilmiyor. Keza evrad-ı tarikatı veya Risale-i Nur derslerini, namaz tesbihatine tercih etmek de hatay-ı azimdir. Böyle bir tarikat ve meslek olamaz. Keza eğer ilim, ibadete vasıta olmazsa o da boşuna tahsil edilmiştir.

İHTAR: Üstad Bediüzzaman Hazretleri, bu eseri tarikatın hakikatini isbat etmek, eski tarikat pirlerinin tarikatleri hak olduğunu ve o zevat-ı aliyenin Kitab ve Sünnete muvafık bir surette tarikatlerini icra ettiklerini beyan etmek için te'lif etmiştir ve ehl-i sülûk olan talebelerine istikameti muhafaza etmeleri için yazmıştır. Bugünkü tarikat içine giren bazı bid'at, varta ve yanlışlıklardan, eski zevat-ı âliyenin tarikatlarının mes'ul tutulamayacağını belirtmiş ve tarikat adı altında tarikat içine giren o bid'at ve yanlışları tashih etmiştir. Keza Kitab ve Sünnet-i Seniyyenin düsturlarına muhalif tarikat olamayacağını, o yollarda gidilemeyeceğini delillerle isbat etmiştir.

(Üçüncü Nükte: "Sünnet-i Seniyye ve ahkâm-ı şariat haricinde tarikat olabilir mi?" diye سوال ediliyor.

METİN

Hem yoktur, çünkü muhakkikîn-i evliya, Sa'dî-i Şirazî'nin bu düsturunda ittifak etmişler:

مُخَالَسَتْ سَعْدِي بَرَاهِ صَقًا ظَفَرُ بُزْدَنْ جُرْ دَرْ پِي مُصْطَفَى

Yani: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın caddesinden hariç ve onun arkasından gitmeyen muhaldir ki; hakikî envâr-ı hakikata vâsıl olabilsin. Bu mes'elenin sırrı şudur ki: Madem Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm Hâtemü'l-Enbiya'dır ve umum nev'-i beşer namına muhatab-ı ilâhîdir. Elbette nev'-i beşer, onun caddesi haricinde gidemez ve bayrağı altında bulunmak zarurîdir.

ŞERH

velilik vardır. Şayet biri sahv haletinde yani aklı başında iken şeriata muhalefet etse elbette mes'uldür ve cezalandırılır. Akı başına geldiği zaman etbainâ ömrünü beyan edip "Siz, şeriata muhalefet etmeyin." diye emreder.

Demek bazı evliya, zahir-i şeriata muhalefet ettiklerinden dolayı idam edilmişler. Zira şeriat, zahire bakıp hükmeder. Ancak o zevat, batın-ı şeriata muhalefet etmemişler, şeriata zahire muhalif gibi görünen sözleri müevveldir, tabir ve te'vile muhtaçtır. Bunların ağızlarından şeriata zahire muhalif sözler sudur etmiştir. Bu ise maksadlarını ifade edecek cümle bulamamalarından kaynaklanmıştır. Müteşabihat misillü şatahattır. Yoksa o sözler, kalblerindeki imandan kaynaklanan sözler değildir. Zira inançları öyle değildir. Kalblerinde sünnete ittiba etme hakikati vardır. Bile bile sünnete muhalefet etmemişlerdir.

(Hem yoktur, çünkü) Gavs-ı Geylanî, İmam-ı Rabbanî, Üstad Bediüzzamangibi (muhakkikîn-i evliya, Sa'dî-i Şirazî'nin bu düsturunda ittifak etmişler:

مُخَالَسَتْ سَعْدِي بَرَاهِ صَقًا ظَفَرُ بُزْدَنْ جُرْ دَرْ پِي مُصْطَفَى

Yani: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın caddesinden hariç ve onun arkasından gitmeyen muhaldir ki; hakikî envâr-ı hakikata vâsıl olabilsin.) Bir insanın hakikata kavuşması, ancak Resul-i Ekrem (a.s.m)'in sünnet-i seniyyesine ittiba' ile olur. Sünnete ittiba' etmeyen hakikate vâsıl olamaz. **(Bu mes'elenin sırrı şudur ki: Madem Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm Hâtemü'l-Enbiya'dır ve umum nev'-i beşer namına muhatab-ı ilâhîdir. Elbette nev'-i beşer, onun caddesi haricinde gidemez ve bayrağı altında bulunmak zarurîdir.**

METİN

Hem yoktur, çünkü muhakkikîn-i evliya, Sa'dî-i Şirazî'nin bu düsturunda ittifak etmişler:

مُخَالَسَتْ سَعْدِي بَرَاهِ صَقًّا ظَفَرُ بُرْدَنْ جُرْ دَرْ پِي مُصْطَقِي

Yani: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın caddesinden hariç ve onun arkasından gitmeyen muhaldir ki; hakikî envâr-ı hakikata vâsıl olabilsin. Bu mes'elenin sırrı şudur ki: Madem Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm Hâtemü'l-Enbiya'dır ve umum nev'-i beşer namına muhatab-ı ilâhîdir. Elbette nev'-i beşer, onun caddesi haricinde gidemez ve bayrağı altında bulunmak zarurîdir.

ŞERH

velilik vardır. Şayet biri sahv haletinde yani aklı başında iken şeriata muhalefet etse elbette mes'uldür ve cezalandırılır. Akli başına geldiği zaman etbainâ ömrünü beyan edip "Siz, şeriata muhalefet etmeyin." diye emreder.

Demek bazı evliya, zahir-i şeriata muhalefet ettiklerinden dolayı idam edilmişler. Zira şeriat, zahire bakıp hükmeder. Ancak o zevat, batın-ı şeriata muhalefet etmemişler, şeriatın zahirine muhalif gibi görünen sözleri müevveldir, tabir ve te'vile muhtaçtır. Bunların ağızlarından şeriatın zahirine muhalif sözler sudur etmiştir. Bu ise maksadlarını ifade edecek cümle bulamamalarından kaynaklanmıştır. Müteşabihat misillü şatahattır. Yoksa o sözler, kalblerindeki imandan kaynaklanan sözler değildir. Zira inançları öyle değildir. Kalblerinde sünnete ittiba etme hakikati vardır. Bile bile sünnete muhalefet etmemişlerdir.

(Hem yoktur, çünkü) Gavs-ı Geylanî, İmam-ı Rabbanî, Üstad Bediüzzamangibi (muhakkikîn-i evliya, Sa'dî-i Şirazî'nin bu düsturunda ittifak etmişler:

مُخَالَسَتْ سَعْدِي بَرَاهِ صَقًّا ظَفَرُ بُرْدَنْ جُرْ دَرْ پِي مُصْطَقِي

Yani: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın caddesinden hariç ve onun arkasından gitmeyen muhaldir ki; hakikî envâr-ı hakikata vâsıl olabilsin.) Bir insanın hakikata kavuşması, ancak Resul-i Ekrem (a.s.m)'in sünnet-i seniyyesine ittiba' ile olur. Sünnete ittiba' etmeyen hakikate vâsıl olamaz. **(Bu mes'elenin sırrı şudur ki: Madem Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm Hâtemü'l-Enbiya'dır ve umum nev'-i beşer namına muhatab-ı ilâhîdir. Elbette nev'-i beşer, onun caddesi haricinde gidemez ve bayrağı altında bulunmak zarurîdir.**

METİN

Ve madem ehl-i cezbe ve ehl-i istiğrak, muhalefetlerinden mes'ul olamazlar; ve madem insanda bazı letaif var ki, teklif altına giremez; o latife hâkim olduğu vakit, tekâlîf-i şer'iyeye muhalefetiyle mes'ul tutulmaz; ve madem insanda bazı letaif var ki, teklif altına girmediği gibi, ihtiyar altına da girmez; hattâ aklın tedbiri altına da girmez, o latife, kalbi ve aklı dinlemez; elbette o latife bir insanda hâkim olduğu zaman -fakat o zamana mahsus olarak- o zât, şeriata muhalefette velayet derecesinden sukut etmez, mazur sayılır.

ŞERH

Ve madem ehl-i cezbe ve ehl-i istiğrak, muhalefetlerinden mes'ul olamazlar;) Salik, seyr u sülûk esnasında bazen tevhide dalar, her şeyi unuttur. Kendini de unuttur, kainatı da. Bazen kırk gün namaz kılamadığı olur. Bazen sekr ve istiğrak haline mağlub olur, kendinden geçer. Bazıları üç yıl, bazıları on yıl namaz kılamaz hale gelir. Bazen ayakta durur, gözlerini bir yere diker, ne yer, ne içer, ne yatar, ne ölür. Bazen şeriata muhalif sözler sarfeder. Böyle çok insanlar kılıçtan geçirilmişler. Salik, bu durumda kendinde değil, kendinden haberi yok. Manevi aleme girmiştir. Yoksa şuuru başında olsa öyle sözleri sarfetse zaten kafir olur. Bazen hale öyle müstağrak olur ki; kırk yıl Cenab-ı Hakkın cemalinden başka bir şey görmez. Mesela, yakın zamanda vefat eden Cizreli Şeyh Seyda Said vardı. Bazen cezbeye meftun olurdu. Yirmi dört saat kendine gelemiyordu. Ne namaz kılabilirdi, ne dua ve niyazda bulunabilirdi, ne de ibadet edebilirdi. Sonra kendine gelir, kalkıp namazını kılardı. İşte bunun gibiler mes'ul değildir.

(ve madem insanda bazı letaif var ki, teklif altına giremez;) insanda letaif-i aşereden başka bazı letaif var ki, o letaif insanda hakim olduğu zaman, insanın iradesi dışında bazı şeyler vücuda gelir. **(o latife hâkim olduğu vakit, tekâlîf-i şer'iyeye muhalefetiyle mes'ul tutulmaz;)** zira kendinde değildir. Bazı evliya var ki ne yer, ne içer, ne yatar. Bazıları kırk gün, bazıları doksan gün yememişler. Bazıları var ki; ibadet etmeye gücü sarmaz. Bu velinin iradesi yoktur. Aklı başında değildir. Aklı başına geldiğinde bütün namazlarını kaza eder. O anda söylediği kelimelerden mes'ul değildir. **(ve madem insanda bazı letaif var ki, teklif altına girmediği gibi, ihtiyar altına da girmez; hattâ aklın tedbiri altına da girmez,)** yani iradesinin dışına çıkıyor. **(o latife, kalbi ve aklı dinlemez; elbette o latife bir insanda hâkim olduğu zaman -fakat o zamana mahsus olarak- o zât, şeriata muhalefette velayet derecesinden sukut etmez, mazur sayılır.)** Velidir. Ancak

METİN

Ve madem ehl-i cezbe ve ehl-i istiğrak, muhalefetlerinden mes'ul olamazlar; ve madem insanda bazı letaif var ki, teklif altına giremez; o latife hâkim olduğu vakit, tekâlîf-i şer'iyeye muhalefetiyle mes'ul tutulmaz; ve madem insanda bazı letaif var ki, teklif altına girmediği gibi, ihtiyar altına da girmez; hattâ aklın tedbiri altına da girmez, o latife, kalbi ve aklı dinlemez; elbette o latife bir insanda hâkim olduğu zaman -fakat o zamana mahsus olarak- o zât, şeriata muhalefette velayet derecesinden sukut etmez, mazur sayılır.

ŞERH

Ve madem ehl-i cezbe ve ehl-i istiğrak, muhalefetlerinden mes'ul olamazlar;) Salik, seyr u sülûk esnasında bazen tevhide dalar, her şeyi unuttur. Kendini de unuttur, kainatı da. Bazen kırk gün namaz kılamadığı olur. Bazen sekr ve istiğrak haline mağlub olur, kendinden geçer. Bazıları üç yıl, bazıları on yıl namaz kılamaz hale gelir. Bazen ayakta durur, gözlerini bir yere diker, ne yer, ne içer, ne yatar, ne ölür. Bazen şeriata muhalif sözler sarfeder. Böyle çok insanlar kılıçtan geçirilmişler. Salik, bu durumda kendinde değil, kendinden haberi yok. Manevi aleme girmiştir. Yoksa şuuru başında olsa öyle sözleri sarfetse zaten kafir olur. Bazen hale öyle müstağrak olur ki; kırk yıl Cenab-ı Hakkın cemalinden başka bir şey görmez. Mesela, yakın zamanda vefat eden Cizreli Şeyh Seyda Said vardı. Bazen cezbeye meftun olurdu. Yirmi dört saat kendine gelemiyordu. Ne namaz kılabilirdi, ne dua ve niyazda bulunabilirdi, ne de ibadet edebilirdi. Sonra kendine gelir, kalkıp namazını kılardı. İşte bunun gibiler mes'ul değildir.

(ve madem insanda bazı letaif var ki, teklif altına giremez;) insanda letaif-i aşereden başka bazı letaif var ki, o letaif insanda hakim olduğu zaman, insanın iradesi dışında bazı şeyler vücuda gelir. **(o latife hâkim olduğu vakit, tekâlîf-i şer'iyeye muhalefetiyle mes'ul tutulmaz;)** zira kendinde değildir. Bazı evliya var ki ne yer, ne içer, ne yatar. Bazıları kırk gün, bazıları doksan gün yememişler. Bazıları var ki; ibadet etmeye gücü sarmaz. Bu velinin iradesi yoktur. Aklı başında değildir. Aklı başına geldiğinde bütün namazlarını kaza eder. O anda söylediği kelimelerden mes'ul değildir. **(ve madem insanda bazı letaif var ki, teklif altına girmediği gibi, ihtiyar altına da girmez; hattâ aklın tedbiri altına da girmez,)** yani iradesinin dışına çıkıyor. **(o latife, kalbi ve aklı dinlemez; elbette o latife bir insanda hâkim olduğu zaman -fakat o zamana mahsus olarak- o zât, şeriata muhalefette velayet derecesinden sukut etmez, mazur sayılır.)** Velidir. Ancak

METİN

Fakat bir şartla ki, hakaik-i şeriata ve kavaid-i imaniyeye karşı bir inkâr, bir tezyif, bir istihfaf olmasın. Yoksa o hale mağlub olup, neûzü billah, o hakaik-ı muhkemeye karşı inkâr ve tekzibi işmam edecek bir vaziyet, alâmet-i sukuttur!

Elhasıl: Daire-i şeriatın haricinde bulunan ehl-i tarikat iki kısımdır:

Bir kısmı: -Sâbıkan geçtiği gibi- ya hale, istiğraka, cezbeye ve sekre mağlub olup veya teklifi dinlemeyen veya ihtiyarî işitmeyen latifelerin mahkûmu olup, daire-i şeriatın haricine çıkıyor.

ŞERH

(Fakat bir şartla ki, hakaik-i şeriata ve kavaid-i imaniyeye karşı bir inkâr, bir tezyif, bir istihfaf olmasın.) Yani akli başına geldiğinde ona "şeriatın emri budur." denilse, o kabul edecektir. Fakat ihtiyarsız bazı kelimeler kendisinden sudur etse zararı yoktur. O anda namaz kılmayabilir, hale mağlub olduğu için mazurdur. Ancak kendisine geldiği halde namaz kılmama mes'uldür. Ahkam-ı şer'iyyeye muhalefet etse de o ahkâmın hak olduğunu bilmek, o ahkâmı inkar etmemek lazımdır. Namazı kılmama da "Namaz yoktur." diyemez. Hale mağlub olan, namazı inkar ettiğinden dolayı terk etmiyor. Belki sekr ve istiğrak haletinde bulunduğu için namaz kılmaya güç yetiremiyor. Abbasiler zamanında "Batıniler" namı altında batıl bir mezheb zuhur etti. Onlar: "Ellah'ı bulan bir kimsenin ibadet etmesine gerek yoktur." dediler. Şeriat böyle bir inanca sahib olanların ekserisini cezalandırdı. Zira bunlar akılları başlarında olduğu halde bile böyle şeriata muhalif bir inancı neşretteler. **(Yoksa o hale mağlub olup, neûzü billah, o hakaik-ı muhkemeye karşı inkâr ve tekzibi işmam edecek bir vaziyet, alâmet-i sukuttur!)** Akli başında iken inkar ve tekzibi işmam eden bir kelimeyi söylerse, küfrü mucibdir ve alamet-i sukuttur, o makamdan düşer. Fakat gayr-i ihtiyarî yani hale mağlub iken böyle bir kelime kendisinden sudur ederse, kendisine geldiği zaman ona sorulsa "Söylediğin bu kelimedenden muradın nedir?" "Estağfirullah, ben bunu cezb halinde söyledim, kendimde değildim." dese zararı yok, makamından sukut etmez. Tevbe etmezse ve söylediği sözünden vaz geçmezse küfre kadar gider.

(Elhasıl: Daire-i şeriatın haricinde bulunan ehl-i tarikat iki kısımdır:

Bir kısmı: -Sâbıkan geçtiği gibi- ya hale, istiğraka, cezbeye ve sekre mağlub olup veya teklifi dinlemeyen veya ihtiyarî işitmeyen latifelerin mahkûmu olup, daire-i şeriatın haricine çıkıyor.) Kendinden gayr-i ihtiyarî bazı ef'al, akval ve

METİN

Fakat bir şartla ki, hakaik-i şeriata ve kavaid-i imaniyeye karşı bir inkâr, bir tezyif, bir istihfaf olmasın. Yoksa o hale mağlub olup, neûzü billah, o hakaik-ı muhkemeye karşı inkâr ve tekzibi işmam edecek bir vaziyet, alâmet-i sukuttur!

Elhasıl: Daire-i şeriatın haricinde bulunan ehl-i tarikat iki kısımdır:

Bir kısmı: -Sâbıkan geçtiği gibi- ya hale, istiğraka, cezbeye ve sekre mağlub olup veya teklifi dinlemeyen veya ihtiyarı işitmeyen latifelerin mahkûmu olup, daire-i şeriatın haricine çıkıyor.

ŞERH

(Fakat bir şartla ki, hakaik-i şeriata ve kavaid-i imaniyeye karşı bir inkâr, bir tezyif, bir istihfaf olmasın.) Yani akli başına geldiğinde ona "şeriatın emri budur." denilse, o kabul edecektir. Fakat ihtiyarsız bazı kelimeler kendisinden sudur etse zararı yoktur. O anda namaz kılmayabilir, hale mağlub olduğu için mazurdur. Ancak kendisine geldiği halde namaz kılmasa mes'uldür. Ahkam-ı şer'iyyeye muhalefet etse de o ahkâmın hak olduğunu bilmek, o ahkâmı inkar etmemek lazımdır. Namazı kılmasa da "Namaz yoktur." diyemez. Hale mağlub olan, namazı inkar ettiğinden dolayı terk etmiyor. Belki sekr ve istiğrak haletinde bulunduğu için namaz kılmaya güç yetiremiyor. Abbasiler zamanında "Batıniler" namı altında batıl bir mezheb zuhur etti. Onlar: "Ellah'ı bulan bir kimsenin ibadet etmesine gerek yoktur." dediler. Şeriat böyle bir inanca sahib olanların ekserisini cezalandırdı. Zira bunlar akılları başlarında olduğu halde bile böyle şeriata muhalif bir inancı neşrettiller. **(Yoksa o hale mağlub olup, neûzü billah, o hakaik-ı muhkemeye karşı inkâr ve tekzibi işmam edecek bir vaziyet, alâmet-i sukuttur!)** Akli başında iken inkar ve tekzibi işmam eden bir kelimeyi söylerse, küfrü mucibdir ve alamet-i sukuttur, o makamdan düşer. Fakat gayr-i ihtiyarî yani hale mağlub iken böyle bir kelime kendisinden sudur ederse, kendisine geldiği zaman ona sorulsa "Söylediğin bu kelimedenden muradın nedir?" "Estağfirullah, ben bunu cezb halinde söyledim, kendimde değildim." dese zararı yok, makamından sukut etmez. Tevbe etmezse ve söylediği sözünden vaz geçmezse küfre kadar gider.

(Elhasıl: Daire-i şeriatın haricinde bulunan ehl-i tarikat iki kısımdır:

Bir kısmı: -Sâbıkan geçtiği gibi- ya hale, istiğraka, cezbeye ve sekre mağlub olup veya teklifi dinlemeyen veya ihtiyarı işitmeyen latifelerin mahkûmu olup, daire-i şeriatın haricine çıkıyor.) Kendinden gayr-ı ihtiyarî bazı ef'al, akval ve

METİN

İkinci kısım ise: Tarîkat ve hakikatın parlak ezvaklarına kapılıp, mezâkından çok yüksek olan hakaik-i şeriâtın derece-i zevkine yetişemediği için; zevksiz, resmî birşey telakki edip, ona karşı lâkayd kalır. Gitgide, şeriâtı zahirî bir kışır zanneder Bulduğu hakikatı, esas ve maksud telakki eder. "Ben onu buldum, o bana yeter." der, ahkâm-ı şeriata muhalif hareket eder. Bu kısımdan akli başında olanlar mes'uldürler, sukut ediyorlar, belki kısmen şeytana maskara oluyorlar.

ŞERH

(İkinci kısım ise: Tarîkat ve hakikatın parlak ezvaklarına kapılıp, mezâkından çok yüksek olan hakaik-i şeriâtın derece-i zevkine yetişemediği için; zevksiz, resmî birşey telakki edip, ona karşı lâkayd kalır. Gitgide, şeriâtı zahirî bir kışır zanneder.) Der ki: "Şeriât o kadar önemli değil. Mühim olan kalbin hareketidir." Şeriâtı zahir kabul eder. Tarikatı daha yüksek görür. Bu nedenle neuzu billah şeriâte karşı lakayd kalır. **(Bulduğu hakikatı, esas ve maksud telakki eder. "Ben onu buldum, o bana yeter." der, ahkâm-ı şeriata muhalif hareket eder.)** Şeriâtın ahkâmına muhalefet eder. Helal ve harama riayet etmez. **(Bu kısımdan akli başında olanlar mes'uldürler, sukut ediyorlar, belki kısmen şeytana maskara oluyorlar.)** Adam "Ben Ellah'ı buldum. Daha ibadete ihtiyacım yoktur." der. Şayet bunu sekr haletinde söylese mes'ul değildir. Alem-i yakazada söylese mes'uldür. Zira böyle bir inanç, iman ve İslam'a muhaliftir. Elbette böyle bir inanca sahib olan kimse cehenneme gider, cezasını çeker. Eğer tarikatını şeriâten yüksek görse ve bu nedenle ahkâm-ı şeriata karşı lakayd davransa bu adam maskara olur. Müellif (r.a) "Sünnet-i Seniyye ve ahkâm-ı şeriât haricinde tarîkat olabilir mi?" sualine Mektubat adlı eserinde daha tafsilatlı bir surette cevap vermiştir. Aynen naklediyoruz:

(Mühim ve mahrem bir mes'ele ve bir sır-ı velayet)

Âlem-i İslâmda Ehl-i Sünnet ve Cemaat denilen ehl-i hak ve istikamet fırka-i azîmesi, hakaik-i Kur'anîyeyi ve imaniyeyi istikamet dairesinde hüve hüvesine Sünnet-i Seniyyeye ittiba' ederek muhafaza etmişler. Ehl-i velayetin ekseriyet-i mutlakası, o daireden neş'et etmişler. Diğer bir kısım ehl-i velayet, Ehl-i Sünnet ve Cemaatin bazı desatirleri haricinde ve usûllerine muhalif bir caddede görünmüş. İşte şu kısım ehl-i velayete bakanlar iki şikka ayrıldılar:

Bir kısmı ise, Ehl-i Sünnetin usûlüne muhalif oldukları için, velayetlerini inkâr ettiler. Hattâ onlardan bir kısmının tekfirine kadar gittiler.

METİN

İkinci kısım ise: Tarîkat ve hakikatın parlak ezvaklarına kapılıp, mezâkından çok yüksek olan hakaik-i şeriâtın derece-i zevkine yetişemediği için; zevksiz, resmî birşey telakki edip, ona karşı lâkayd kalır. Gitgide, şeriâtı zahirî bir kışır zanneder Bulduğu hakikatı, esas ve maksud telakki eder. "Ben onu buldum, o bana yeter." der, ahkâm-ı şeriata muhalif hareket eder. Bu kısımdan akli başında olanlar mes'uldürler, sukut ediyorlar, belki kısmen şeytana maskara oluyorlar.

ŞERH

(İkinci kısım ise: Tarîkat ve hakikatın parlak ezvaklarına kapılıp, mezâkından çok yüksek olan hakaik-i şeriâtın derece-i zevkine yetişemediği için; zevksiz, resmî birşey telakki edip, ona karşı lâkayd kalır. Gitgide, şeriâtı zahirî bir kışır zanneder.) Der ki: "Şeriât o kadar önemli değil. Mühim olan kalbin hareketidir." Şeriâtı zahir kabul eder. Tarikatı daha yüksek görür. Bu nedenle neuzu billah şeriâte karşı lakayd kalır. **(Bulduğu hakikatı, esas ve maksud telakki eder. "Ben onu buldum, o bana yeter." der, ahkâm-ı şeriata muhalif hareket eder.)** Şeriâtın ahkâmına muhalefet eder. Helal ve harama riayet etmez. **(Bu kısımdan akli başında olanlar mes'uldürler, sukut ediyorlar, belki kısmen şeytana maskara oluyorlar.)** Adam "Ben Ellah'ı buldum. Daha ibadete ihtiyacım yoktur." der. Şayet bunu sekr haletinde söylese mes'ul değildir. Alem-i yakazada söylese mes'uldür. Zira böyle bir inanç, iman ve İslam'a muhaliftir. Elbette böyle bir inanca sahib olan kimse cehenneme gider, cezasını çeker. Eğer tarikatını şeriâten yüksek görse ve bu nedenle ahkâm-ı şeriata karşı lakayd davranırsa bu adam maskara olur. Müellif (r.a) "Sünnet-i Seniyye ve ahkâm-ı şeriât haricinde tarîkat olabilir mi?" sualine Mektubat adlı eserinde daha tafsilatlı bir surette cevap vermiştir. Aynen naklediyoruz:

(Mühim ve mahrem bir mes'ele ve bir sırr-ı velayet)

Âlem-i İslâmda Ehl-i Sünnet ve Cemaat denilen ehl-i hak ve istikamet fırka-i azîmesi, hakaik-i Kur'anîyeyi ve imaniyeyi istikamet dairesinde hüve hüvesine Sünnet-i Seniyyeye ittiba' ederek muhafaza etmişler. Ehl-i velayetin ekseriyet-i mutlakası, o daireden neş'et etmişler. Diğer bir kısım ehl-i velayet, Ehl-i Sünnet ve Cemaatin bazı desatirleri haricinde ve usûllerine muhalif bir caddede görünmüş. İşte şu kısım ehl-i velayete bakanlar iki şıkka ayrıldılar:

Bir kısmı ise, Ehl-i Sünnetin usûlüne muhalif oldukları için, velayetlerini inkâr ettiler. Hattâ onlardan bir kısmının tekfirine kadar gittiler.

ŞERH

Diğer kısım ki, onlara ittiba' edenlerdir. Onların velayetlerini kabul ettikleri için derler ki: "Hak yalnız Ehl-i Sünnet ve Cemaatin mesleğine münhasır değil." Ehl-i bid'adan bir fırka teşkil ettiler, hattâ dalalet kadar gittiler. Bilmediler ki: Her hâdî zât, mühdî olamaz. Şeyhleri hatasından mazurdur, çünkü meczubdur. Kendileri ise mazur olamazlar.

Mutavassıt bir kısım ise, o velilerin velayetlerini inkâr etmediler, fakat yollarını ve mesleklerini kabul etmediler. Diyorlar ki: "Hilaf-ı usûl olan sözleri, ya hâle mağlub olup hata ettiler veyahut manası bilinmez müteşabihat misillü şatahattır."

Maatteessüf birinci kısım, hususan ülema-i ehl-i zahir, meslek-i Ehl-i Sünneti muhafaza niyetiyle, çok mühim evliya'yı inkâr, hattâ tadlil etmeye mecbur olmuşlar. İkinci kısım olan taraftarları ise, o çeşit şeyhlere ziyade hüsn-ü zan ettikleri için, hak mesleğini bırakıp, bid'ate hattâ dalalet girdikleri olmuş.

İşte şu sırra dair, pek çok zaman zihnimi işgal eden bir halet vardı: Bir zaman ben, bir kısım ehl-i dalalet mühim bir vakitte kahr ile dua ettim. Bedduama karşı müdhiş bir kuvvet-i maneviye çıktı. Hem duamı geri veriyordu, hem beni men'etti.

Sonra gördüm ki: O kısım ehl-i dalalet, hilaf-ı hak icraatında bir kuvve-i maneviye'nin teshilatıyla, arkasına aldığı halkı sürükleyip gidiyor. Muvaffak oluyor. Yalnız cebr ile değil, belki velayet kuvvetinden gelen bir arzu ile imtizac ettiği için, ehl-i imanın bir kısmı o arzuya kapılıp hoş görüyorlar, çok fena telakki etmiyorlar.

İşte bu iki sırrı hissettiğim vakit dehşet aldım, Fesühhanallah dedim. "Tarîk-ı haktan başka velayet bulunabilir mi? Hususan müdhiş bir cereyan-ı dalalet ehl-i hakikat taraftar çıkar mı?" dedim. Sonra bir mübarek arefe gününde müstahsen bir âdet-i İslâmiyeye binaen Sure-i İhlas'ı yüzer defa tekrar ederek okuyup, onun bereketiyle, "Mühim Bir Suale Cevab" namında yazılan mes'ele ile beraber şöyle bir hakikat dahi rahmet-i İlahiye ile kalb-i âcizaneme gelmiş. Hakikat şudur ki:

Sultan Mehmed Fatih'in zamanında hikâye edilen meşhur ve manidar "Cibali Baba kıssası" nev'inden olarak bir kısım ehl-i velayet, zahiren muhakemeli ve âkıl görünürken, meczubdurlar. Ve bir kısmı dahi; bazan sahvede ve daire-i akıldan görünür, bazan aklın ve muhakemenin haricinde bir hâle girer. Şu kısımdan bir sınıfı ehl-i iltibastır, tefrik etmiyor. Sekir halinde gördüğü bir mes'eleyi halet-i sahvede tatbik eder, hata eder ve hata ettiğini bilmez.

ŞERH

Diğer kısım ki, onlara ittiba' edenlerdir. Onların velayetlerini kabul ettikleri için derler ki: "Hak yalnız Ehl-i Sünnet ve Cemaatin mesleğine münhasır değil." Ehl-i bid'adan bir fırka teşkil ettiler, hattâ dalalet kadar gittiler. Bilmediler ki: Her hâdî zât, mühdî olamaz. Şeyhleri hatasından mazurdur, çünkü meczubdur. Kendileri ise mazur olamazlar.

Mutavassıt bir kısım ise, o velilerin velayetlerini inkâr etmediler, fakat yollarını ve mesleklerini kabul etmediler. Diyorlar ki: "Hilaf-ı usûl olan sözleri, ya hâle mağlub olup hata ettiler veyahut manası bilinmez müteşabihat misillü şatahattır."

Maatteessüf birinci kısım, hususan ülema-i ehl-i zahîr, meslek-i Ehl-i Sünneti muhafaza niyetiyle, çok mühim evliâyı inkâr, hattâ tatlil etmeye mecbur olmuşlar. İkinci kısım olan taraftarları ise, o çeşit şeyhlere ziyade hüsn-ü zan ettikleri için, hak mesleğini bırakıp, bid'ate hattâ dalalet girdikleri olmuş.

İşte şu sırra dair, pek çok zaman zihnimi işgal eden bir halet vardı: Bir zaman ben, bir kısım ehl-i dalalet mühim bir vakitte kahr ile dua ettim. Bedduama karşı müdhîş bir kuvvet-i maneviye çıktı. Hem duamı geri veriyordu, hem beni men'etti.

Sonra gördüm ki: O kısım ehl-i dalalet, hilaf-ı hak icraatında bir kuvve-i maneviyyenin teshilatıyla, arkasına aldığı halkı sürükleyip gidiyor. Muvaffak oluyor. Yalnız cebr ile değil, belki velayet kuvvetinden gelen bir arzu ile imtizac ettiği için, ehl-i imanın bir kısmı o arzuya kapılıp hoş görüyorlar, çok fena telakki etmiyorlar.

İşte bu iki sırrı hissettiğim vakit dehşet aldım, Fesühhanallah dedim. "Tarîk-ı haktan başka velayet bulunabilir mi? Hususan müdhîş bir cereyan-ı dalalet ehl-i hakikat taraftar çıkar mı?" dedim. Sonra bir mübarek arefe gününde müstahsen bir âdet-i İslâmiyeye binaen Sure-i İhlas'ı yüzer defa tekrar ederek okuyup, onun bereketiyle, "Mühim Bir Suale Cevab" namında yazılan mes'ele ile beraber şöyle bir hakikat dahi rahmet-i İlahiye ile kalb-i âcizaneme gelmiş. Hakikat şudur ki:

Sultan Mehmed Fatih'in zamanında hikâye edilen meşhur ve manidar "Cibali Baba kıssası" nev'inden olarak bir kısım ehl-i velayet, zahiren muhakemeli ve âkıl görünürken, meczubdurlar. Ve bir kısmı dahi; bazan sahvede ve daire-i akıldan görünür, bazan aklın ve muhakemenin haricinde bir hâle girer. Şu kısımdan bir sınıfı ehl-i iltibastır, tefrik etmiyor. Sekir halinde gördüğü bir mes'eleyi halet-i sahvede tatbik eder, hata eder ve hata ettiğini bilmez.

METİN

Çok zaman bu sır benim merakıma dokunuyordu. Sonra lütf-u İlahî ile anladım ki: Zemahşerî'nin Ehl-i Sünnet'e itirazatı, hak zannettiği mesleğindeki muhabbet-i haktan ileri geliyordu. Tenzih-i hakikî; onun nazarında, hayvanlar kendi ef'aline hâlık olmasıyla oluyor. Onun için Cenab-ı Hakk'ı tenzih muhabbetinden, Ehl-i Sünnet'in halk-ı ef'al mes'elesinde düsturunu kabul etmiyor.

ŞERH

ehl-i sünnet, onlara müşrik diyemiyoruz. Çünkü onlar, Cenab-ı Hakkı takdis niyetiyle "İnsan, ihtiyariyle işlediği şer fiillerinin halıkıdır." diyorlar. Bununla tefrit edip te'siri insana veriyorlar.

(Çok zaman bu sır benim merakıma dokunuyordu. Sonra lütf-u İlahî ile anladım ki: Zemahşerî'nin Ehl-i Sünnet'e itirazatı, hak zannettiği mesleğindeki muhabbet-i haktan ileri geliyordu.) Zemahşerî'nin gayesi, ehl-i hakkı tatlil etmek, ehl-i sünnet mesleğini çürütmek değildi, Kur'an'ı müdafaa etmekte. Öyle inanmıştı. O; "Benim mesleğim haktır ve doğrudur. Zira Kur'an böyle buyurmuş." diye itikad ederdi. Böyle inandığı için ve mesleğinin muhabbetiyle yaşadığı için muhakkikin-i ehl-i sünnet, onu tatlil ve tekfir etmemişler, onun için bir kurtuluş yolu aramışlardır. Zemahşerinin art niyeti yoktu. O kadar anladı. Eğer ilmi seviyesi ondan daha yüksek bir alim bulunsaydı ve onu ikaz ve irşad etseydi, belki o mezhebten kurtulurdu. Ancak kimsenin buna gücü sarmadı. Ebu Ali Cübbai gibi olanlar ise, kendi mesleklerini müdafaa etmekten ziyade gayeleri, ehl-i hakkı ve ehl-i sünnet mezhebini çürütmekti.. **(Tenzih-i hakikî; onun nazarında, hayvanlar kendi ef'aline hâlık olmasıyla oluyor.)** Yani Zemahşeri diyor ki; Ellah'ın şer ve günahları yaratması, O'nun kudsiyetine yakışmaz. Bundan dolayı "hayvanlar ve insanlar, kendi ef'al-i şerriyesinin halıkıdır." demiş ve bunu Ellah'ı tenzih için söylemiştir. **(Onun için Cenab-ı Hakk'ı tenzih muhabbetinden, Ehl-i Sünnet'in halk-ı ef'al mes'elesinde düsturunu kabul etmiyor.)** Zemahşerî'nin gayesi, haşa Ellah'ın azametini bir nakise getirmek ve ehl-i sünnete itiraz etmek değildi. Belki gayesi, Ellah böyle kötü şeyleri yapmaktan mukaddes olduğunu düşünmesidir. Yani Cenab-ı Hakk'ı takdis ve tenzih etmektir. Bu nedenle bu mes'eleye dair ayetlere öyle mana vermiştir.

METİN

Çok zaman bu sır benim merakıma dokunuyordu. Sonra lütf-u İlahî ile anladım ki: Zemahşerî'nin Ehl-i Sünnet'e itirazatı, hak zannettiği mesleğindeki muhabbet-i haktan ileri geliyordu. Tenzih-i hakikî; onun nazarında, hayvanlar kendi ef'aline hâlık olmasıyla oluyor. Onun için Cenab-ı Hakk'ı tenzih muhabbetinden, Ehl-i Sünnet'in halk-ı ef'al mes'elesinde düsturunu kabul etmiyor.

ŞERH

ehl-i sünnet, onlara müşrik diyemiyoruz. Çünkü onlar, Cenab-ı Hakkı takdis niyetiyle "İnsan, ihtiyariyle işlediği şer fiillerinin halıkıdır." diyorlar. Bununla tefrit edip te'siri insana veriyorlar.

(Çok zaman bu sır benim merakıma dokunuyordu. Sonra lütf-u İlahî ile anladım ki: Zemahşerî'nin Ehl-i Sünnet'e itirazatı, hak zannettiği mesleğindeki muhabbet-i haktan ileri geliyordu.) Zemahşerî'nin gayesi, ehl-i hakkı tatlil etmek, ehl-i sünnet mesleğini çürütmek değildi, Kur'an'ı müdafaa etmekte. Öyle inanmıştı. O; "Benim mesleğim haktır ve doğrudur. Zira Kur'an böyle buyurmuş." diye itikad ederdi. Böyle inandığı için ve mesleğinin muhabbetiyle yaşadığı için muhakkikin-i ehl-i sünnet, onu tatlil ve tekfir etmemişler, onun için bir kurtuluş yolu aramışlardır. Zemahşerinin art niyeti yoktu. O kadar anladı. Eğer ilmi seviyesi ondan daha yüksek bir alim bulunsaydı ve onu ikaz ve irşad etseydi, belki o mezhebten kurtulurdu. Ancak kimsenin buna gücü sarmadı. Ebu Ali Cübbai gibi olanlar ise, kendi mesleklerini müdafaa etmekten ziyade gayeleri, ehl-i hakkı ve ehl-i sünnet mezhebini çürütmekti.. **(Tenzih-i hakikî; onun nazarında, hayvanlar kendi ef'aline hâlık olmasıyla oluyor.)** Yani Zemahşeri diyor ki; Ellah'ın şer ve günahları yaratması, O'nun kudsiyetine yakışmaz. Bundan dolayı "hayvanlar ve insanlar, kendi ef'al-i şerriyesinin halıkıdır." demiş ve bunu Ellah'ı tenzih için söylemiştir. **(Onun için Cenab-ı Hakk'ı tenzih muhabbetinden, Ehl-i Sünnet'in halk-ı ef'al mes'elesinde düsturunu kabul etmiyor.)** Zemahşerî'nin gayesi, haşa Ellah'ın azametini bir nakise getirmek ve ehl-i sünnete itiraz etmek değildi. Belki gayesi, Ellah böyle kötü şeyleri yapmaktan mukaddes olduğunu düşünmesidir. Yani Cenab-ı Hakk'ı takdis ve tenzih etmektir. Bu nedenle bu mes'eleye dair ayetlere öyle mana vermiştir.

METİN

Biri: Zemahşerî gibi; haline, meşrebine meftuniyet cihetinde daha derece-i zevkine yetişemediği âdâb-ı şeriata karşı bir derece lâkayd kalır. Diğer kısmı ise: Hâşâ âdâb-ı şeriata, desatir-i tarîkâta nisbeten ehemmiyetsiz bakar. Çünkü dar havsalası, o geniş ezvakı ihata edemiyor ve kısa makamı, o yüksek âdâba yetişemiyor.

ŞERH

Biri: Zemahşerî gibi; haline, meşrebine meftuniyet cihetinde daha derece-i zevkine yetişemediği âdâb-ı şeriata karşı bir derece lâkayd kalır.) Şeriatın adabı çok yüksektir. Eskide salik, tasavvufa girer, seyr u sülûke başlar, keşif ve keramete mazhar olur, cezb-i muhabbet-i İlahiye onda tecelli ederdi. Kendi zevkine ve mesleğine mübtela olup, şeriatın ahkâmını gayet basit görürdü. Böyle hale mağlub olan bir salike fazla bir şey diyeceğimiz yok. Çünkü itiraz etmiyor, lakayd kalıyor. Kendince vahdetü'l-vücud giriyor. Bütün kâinatı sadece Allah'ın elinde görüyor ve müstağır-ı tevhid oluyor.

Salik, seyr u sülûk-i ruhanîde gider, yüksek mertebelere kavuşur. Fakat o yüksek mertebeye kavuşurken, kendisinden daha yüksek bir mertebe sahibi yoktur ki; onu ikaz etsin. Bu salik, bir şeyi bulur. "Bu, haktır." der ve onun üzerinde sebat eder. Sonra geri döner. Bulduğu bu hakikatleri ümmete tebliğ eder. Bu salikin gayesi, halkı küfre götürmek değildir. Bu kadar bulmuş, bu kadar biliyor ve bildiği kadarıyla halkı irşad ediyor. Bu sebeble bu salik, ümmet nazarında merdud sayılmıyor. Nasıl ki; ilm-i kelim uleması arasında ehl-i sünnete muhalefet eden Zemahşerî'nin niyeti ehl-i sünneti çürütmek ve onları idlal etmek değildi. Bu nedenle muhakkikin-i ehl-i sünnet, onun için bir kurtuluş yolu aramışlardır. Aynen öyle de ehl-i tasavvuf arasında dahi ehl-i sünneti çürütmek ve onlara itiraz etmek niyetini taşımadan onlara muhalefet eden bazı ehl-i tasavvuf bulunmuştur. Ehl-i vahdeti'l-vücud ve ehl-i vahdeti's-şühud gibi. Mesela; Şeyh Muhyiddin-i Arabi, mesleğinde çok mutaassıb ve şiddetlidir. Bununla beraber adab-ı şeriata muteriz değildir. Hale mağlub olduğundan, bazen lakayd kalıyor.

(Diğer kısmı ise: Hâşâ âdâb-ı şeriata, desatir-i tarîkâta nisbeten ehemmiyetsiz bakar. Çünkü dar havsalası, o geniş ezvakı ihata edemiyor ve kısa makamı, o yüksek âdâba yetişemiyor.) Bu kısım ümmet nazarında merduttur. Birinci kısım ise merdud değildir. Zira birinci kısım, adab-ı şeriata itiraz

METİN

Biri: Zemahşerî gibi; haline, meşrebine meftuniyet cihetinde daha derece-i zevkine yetişemediği âdâb-ı şeriata karşı bir derece lâkayd kalır. Diğer kısmı ise: Hâşâ âdâb-ı şeriata, desatir-i tarîkâta nisbeten ehemmiyetsiz bakar. Çünkü dar havsalası, o geniş ezvakı ihata edemiyor ve kısa makamı, o yüksek âdâba yetişemiyor.

ŞERH

Biri: Zemahşerî gibi; haline, meşrebine meftuniyet cihetinde daha derece-i zevkine yetişemediği âdâb-ı şeriata karşı bir derece lâkayd kalır.) Şeriatın adabı çok yüksektir. Eskide salik, tasavvufa girer, seyr u sülûke başlar, keşif ve keramete mazhar olur, cezb-i muhabbet-i İlahiye onda tecelli ederdi. Kendi zevkine ve mesleğine mübtela olup, şeriatın ahkâmını gayet basit görürdü. Böyle hale mağlub olan bir salike fazla bir şey diyeceğimiz yok. Çünkü itiraz etmiyor, lakayd kalıyor. Kendince vahdetü'l-vücud giriyor. Bütün kâinatı sadece Ellâh'ın elinde görüyor ve müstağır-ı tevhid oluyor.

Salik, seyr u sülûk-i ruhanîde gider, yüksek mertebelere kavuşur. Fakat o yüksek mertebeye kavuşurken, kendisinden daha yüksek bir mertebe sahibi yoktur ki; onu ikaz etsin. Bu salik, bir şeyi bulur. "Bu, haktır." der ve onun üzerinde sebat eder. Sonra geri döner. Bulduğu bu hakikatleri ümmete tebliğ eder. Bu salikin gayesi, halkı küfre götürmek değildir. Bu kadar bulmuş, bu kadar biliyor ve bildiği kadarıyla halkı irşad ediyor. Bu sebeble bu salik, ümmet nazarında merdud sayılmıyor. Nasıl ki; ilm-i kelim uleması arasında ehl-i sünnete muhalefet eden Zemahşerî'nin niyeti ehl-i sünneti çürütmek ve onları idlal etmek değildi. Bu nedenle muhakkikin-i ehl-i sünnet, onun için bir kurtuluş yolu aramışlardır. Aynen öyle de ehl-i tasavvuf arasında dahi ehl-i sünneti çürütmek ve onlara itiraz etmek niyetini taşımadan onlara muhalefet eden bazı ehl-i tasavvuf bulunmuştur. Ehl-i vahdeti'l-vücud ve ehl-i vahdeti's-şuhud gibi. Mesela; Şeyh Muhyiddin-i Arabî, mesleğinde çok mutaassıb ve şiddetlidir. Bununla beraber adab-ı şeriata muteriz değildir. Hale mağlub olduğundan, bazen lakayd kalıyor.

(Diğer kısmı ise: Hâşâ âdâb-ı şeriata, desatir-i tarîkâta nisbeten ehemmiyetsiz bakar. Çünkü dar havsalası, o geniş ezvakı ihata edemiyor ve kısa makamı, o yüksek âdâba yetişemiyor.) Bu kısım ümmet nazarında merduttur. Birinci kısım ise merdud değildir. Zira birinci kısım, adab-ı şeriata itiraz

ŞERH

Peygamberlik veya peygamberlerin hakiki varisi olmak ifadesinin manası şudur ki; bu alemin bir sultanı vardır. O da Allah'dır. O Sultan-ı ezel ve ebed, intihab ettiği bir insanı peygamber yapar. Onunla bizzat konuşur. Alem-i imkân ve alem-i vücubu, alem-i gayb ve alem-i şehadeti, kısaca dünya ve ahireti ona tarif eder. O peygamber de Cenab-ı Hakk'ın talimiyle ve ona göstermesiyle hakaik-i imaniyeyi manen keşfeder. Kendisi çalışarak o makama çıkamaz ve Allah'a kavuşamaz. Allah kendisini ona tarif eder. "Sen de beni esma ve sıfatımla ibadıma böyle tarif et ve sana talim buyurduğum hakaik-i imaniyeyi kullarıma böylece bildir." diye emreder. Sırr-ı veraset-i nübuvvete mazhar olan peygamberlerin hakiki varisleri de böyledir.

Ehl-i velayet ise; peygamberlerin getirdiği ahkam ile amel eder, onlara tebaiyetle keşfiyat ve keramata mazhar olur ve kendi kabiliyetlerine göre hakaik-i imaniyeyi keşfeder. Allah bu kısım ehl-i velayeti çağırıyor ve tebliğ vazifesiyle tavzif etmiyor. Ehl-i seyr u sülûk, peygamberlerin arkasından gitmekle mükelleftir. Eğer peygamberin arkasından giderse, maksada kavuşur. Aksi takdirde vartaya düşer.

Mesela; bazan haddini aşır kendi makamını peygamberlerin makamından yüksek görür. Eğer Cenab-ı Hakk'ın talim ve tarifi olmazsa bir insan, kendi aklıyla bu hakaiki nasıl anlayabilir? Peygamberler, akrebiyet sırrına mazhar oldukları için Cenab-ı Hak, bizzat onları seçer ve bizzat onlara hakaik-i imaniye ve İslamiyeyi talim buyurur. Veliler ise, kurbiyet sırrına mazhardırlar. Onlar, ancak peygamberlere tabi olmakla ve kendi kabiliyetlerine göre bu hakaiki keşfedebilirler. Peygamberlere tabi olmayan bir kimse, kendisini ve bu alemi anlayamadığı halde gaybi olan hakaik-i imaniyeyi tek başına nasıl anlayabilir? Allah'ı nasıl tanıyabilir? Melekleri ve dar-ı ahireti nasıl keşfedebilir? Kadere iman rüknünü nasıl derkedebilir?

Cenab-ı Hak, peygamberlere kendisi çağrı yapıyor. Hakaik-i imaniye ve İslamiyeyi onlara tarif ve talim buyurduktan sonra onları tebliğ vazifesiyle tavzif ediyor. Ehl-i velayet ise; kendisi çalışarak kabiliyetine göre ne kadar terakki ederse, hakaiki ancak o kadar keşfedebilir. Başındaki kılların sayısını, mideye giren rızkın vücuddaki dağılımını, tırnağın uzamasını bilemeyen, bu alemi keşfedemeyen bir insan, alem-i vücubu nasıl keşfedebilir? Zira bütün

ŞERH

Peygamberlik veya peygamberlerin hakiki varisi olmak ifadesinin manası şudur ki; bu alemin bir sultanı vardır. O da Allah'dır. O Sultan-ı ezel ve ebed, intihab ettiği bir insanı peygamber yapar. Onunla bizzat konuşur. Alem-i imkân ve alem-i vücubu, alem-i gayb ve alem-i şehadeti, kısaca dünya ve ahireti ona tarif eder. O peygamber de Cenab-ı Hakk'ın talimiyle ve ona göstermesiyle hakaik-i imaniyeyi manen keşfeder. Kendisi çalışarak o makama çıkamaz ve Allah'a kavuşamaz. Allah kendisini ona tarif eder. "Sen de beni esma ve sıfatımla ibadıma böyle tarif et ve sana talim buyurduğum hakaik-i imaniyeyi kullarıma böylece bildir." diye emreder. Sırr-ı veraset-i nübuvvete mazhar olan peygamberlerin hakiki varisleri de böyledir.

Ehl-i velayet ise; peygamberlerin getirdiği ahkam ile amel eder, onlara tebaiyetle keşfiyat ve keramata mazhar olur ve kendi kabiliyetlerine göre hakaik-i imaniyeyi keşfeder. Allah bu kısım ehl-i velayeti çağırıyor ve tebliğ vazifesiyle tavzif etmiyor. Ehl-i seyr u sülûk, peygamberlerin arkasından gitmekle mükelleftir. Eğer peygamberin arkasından giderse, maksada kavuşur. Aksi takdirde vartaya düşer.

Mesela; bazan haddini aşır kendi makamını peygamberlerin makamından yüksek görür. Eğer Cenab-ı Hakk'ın talim ve tarifi olmazsa bir insan, kendi aklıyla bu hakaiki nasıl anlayabilir? Peygamberler, akrebiyet sırrına mazhar oldukları için Cenab-ı Hak, bizzat onları seçer ve bizzat onlara hakaik-i imaniye ve İslamiyeyi talim buyurur. Veliler ise, kurbiyet sırrına mazhardırlar. Onlar, ancak peygamberlere tabi olmakla ve kendi kabiliyetlerine göre bu hakaiki keşfedebilirler. Peygamberlere tabi olmayan bir kimse, kendisini ve bu alemi anlayamadığı halde gaybi olan hakaik-i imaniyeyi tek başına nasıl anlayabilir? Allah'ı nasıl tanıyabilir? Melekleri ve dar-ı ahireti nasıl keşfedebilir? Kadere iman rüknünü nasıl derkedebilir?

Cenab-ı Hak, peygamberlere kendisi çağrı yapıyor. Hakaik-i imaniye ve İslamiyeyi onlara tarif ve talim buyurduktan sonra onları tebliğ vazifesiyle tavzif ediyor. Ehl-i velayet ise; kendisi çalışarak kabiliyetine göre ne kadar terakki ederse, hakaiki ancak o kadar keşfedebilir. Başındaki kılların sayısını, mideye giren rızkın vücuddaki dağılımını, tırnağın uzamasını bilemeyen, bu alemi keşfedemeyen bir insan, alem-i vücubu nasıl keşfedebilir? Zira bütün

METİN

Yirmi Dördüncü ve Otuz Birinci Sözler'de, nübüvvet ne kadar yüksek olduğu ve velayet ona nisbeten ne kadar sönük olduğu isbat edilmiştir.

İkincisi: Ehl-i tarikatın bir kısım müfrit evliyasını sahabeye tercih, hattâ enbiya derecesinde görmekte vartaya düşer.

ŞERH

bu faaliyetler, koca kainatla ve bütün nev-i beşerle irtibatlı olarak ve alemde cari olan kanunlara bağlı olarak vücuda gelir. Bir tek yerle irtibatı kesilse o faaliyet vücut bulmaz. Acaba Halık-ı alemde başka kim bu faaliyetlere sahip ve malik olabilir? Ellah tarif ve talim buyurmadan kim kainatta cari olan faaliyet-i Rabbaniyeyi ve o faaliyet arkasında tecelli eden esma ve sıfat-ı İlahiyeyi keşfedebilir?

Soru: Bu nevi ehl-i sülûkun velayet makamını, nübüvvet makamından yüksek görmeleri küfür sayılmaz mı?

Cevap: Bir kısım ehl-i hakikat bunu küfür addederler. Bununla beraber onlara ehl-i küfür dememişler, ehl-i dalalet namını vermişlerdir.

(Yirmi Dördüncü ve Otuz Birinci Sözler'de, nübüvvet ne kadar yüksek olduğu ve velayet ona nisbeten ne kadar sönük olduğu isbat edilmiştir.

İkincisi: Ehl-i tarikatın bir kısım müfrit evliyasını sahabeye tercih, hattâ enbiya derecesinde görmekte vartaya düşer.) Bu cümlede hazf vardır. Mevsuf, mahzuftur. O da "taifesi" kelimesidir. Doğrusu "Ehl-i tarikatın bir kısım müfrit taifesi, evliyasını sahabeye tercih, hattâ enbiya derecesinde görmekte vartaya düşer." şeklindedir.

Bu hal, geçmişte yaşayan bir kısım ehl-i tarikin düştüğü bir vartadır. Bir kısım ehl-i sülûk, üstad veya mürşidlerine karşı olan fart-ı muhabbetten dolayı onları, sahabeden, hatta peygamberlerden yüksek görmekte vartaya düşerler. Bu çok tehlikelidir.

Diğer bir kısım ehl-i sülûk da ehl-i velayetin sözlerini anlamayıp onlara yanlış mana vermek suretiyle onları peygamberlerden üstün görmüşler, böylece vartaya düşmüşlerdir. Mesela; Beyazıd-ı Bestami demiş ki: "Biz bir denize girmişiz, peygamberler ise sahildedir." Etbaı, Beyazıd-ı Bestami'nin bu sözünün manasını anlamamış ve zannetmişler ki; velilik peygamberlikten yüksektir. Bu noktada çok insanlar helak olmuşlar. Halbuki bu Zat, ehl-i tahkiktir, muradı onların anladığı mana değildir.

METİN

Yirmi Dördüncü ve Otuz Birinci Sözler'de, nübüvvet ne kadar yüksek olduğu ve velayet ona nisbeten ne kadar sönük olduğu isbat edilmiştir.

İkincisi: Ehl-i tarikatın bir kısım müfrit evliyasını sahabeye tercih, hattâ enbiya derecesinde görmekle vartaya düşer.

ŞERH

bu faaliyetler, koca kainatla ve bütün nev-i beşerle irtibatlı olarak ve alemde cari olan kanunlara bağlı olarak vücuda gelir. Bir tek yerle irtibatı kesilse o faaliyet vücut bulmaz. Acaba Halık-ı alemden başka kim bu faaliyetlere sahip ve malik olabilir? Ellah tarif ve talim buyurmadan kim kainatta cari olan faaliyet-i Rabbaniyeyi ve o faaliyet arkasında tecelli eden esma ve sıfat-ı İlahiyeyi keşfedebilir?

Soru: Bu nevi ehl-i sülûkun velayet makamını, nübüvvet makamından yüksek görmeleri küfür sayılmaz mı?

Cevap: Bir kısım ehl-i hakikat bunu küfür addederler. Bununla beraber onlara ehl-i küfür dememişler, ehl-i dalalet namını vermişlerdir.

(Yirmi Dördüncü ve Otuz Birinci Sözler'de, nübüvvet ne kadar yüksek olduğu ve velayet ona nisbeten ne kadar sönük olduğu isbat edilmiştir.

İkincisi: Ehl-i tarikatın bir kısım müfrit evliyasını sahabeye tercih, hattâ enbiya derecesinde görmekle vartaya düşer.) Bu cümlede hazf vardır. Mevsuf, mahzuftur. O da "taifesi" kelimesidir. Doğrusu "Ehl-i tarikatın bir kısım müfrit taifesi, evliyasını sahabeye tercih, hattâ enbiya derecesinde görmekle vartaya düşer." şeklindedir.

Bu hal, geçmişte yaşayan bir kısım ehl-i tarikin düştüğü bir vartadır. Bir kısım ehl-i sülûk, üstad veya mürşidlerine karşı olan fart-ı muhabbetten dolayı onları, sahabeden, hatta peygamberlerden yüksek görmekle vartaya düşerler. Bu çok tehlikelidir.

Diğer bir kısım ehl-i sülûk da ehl-i velayetin sözlerini anlamayıp onlara yanlış mana vermek suretiyle onları peygamberlerden üstün görmüşler, böylece vartaya düşmüşlerdir. Mesela; Beyazıd-ı Bestami demiş ki: "Biz bir denize girmişiz, peygamberler ise sahildedir." Etbai, Beyazıd-ı Bestami'nin bu sözünün manasını anlamamış ve zannetmişler ki; velilik peygamberlikten yüksektir. Bu noktada çok insanlar helak olmuşlar. Halbuki bu Zat, ehl-i tahkiktir, muradı onların anladığı mana değildir.

ŞERH

ve kaylule vaktinde bir miktar uyuyup geri kalan kısımda evradını çekerse bir zararı yoktur.

Keza namaz tesbihatının yerini, hiçbir evrad tutamaz. Zira bu tesbihat, o vakte tahsis edilmiştir. O vakitte evradla meşgul olunması hatadır. Evradın makbul olanı me'sur olanıdır. Yani Kur'an ve hadisten alınan evraddır. Bununla beraber bazı tarikat pirlerinin hususi evradı olmuştur. Ancak bu evrad, sünnet-i seniyyenin yerine geçmemelidir. Şah-ı Nakşibendiye ait olan "Evrad-ı Kudsiye" gibi.

Resul-i Ekrem (a.s.m)'ın Kur'an'ın bazı surelerini (ihlas suresi gibi) okumak ve salavat-ı şerife getirmek hususunda teşvik edici bazı hadis-i şerifleri bulunmaktadır. Bununla beraber bunlar için belli bir vakit tayin edilmemiş, mutlak bırakılmıştır. Bu nevi sureleri veya salevat-ı şerifeyi belli vakitlerde okumak bid'ay-ı hasenedir. Yani asılları sünnette vardır. Ancak tayin edilmiş belli bir şekil ve zaman yoktur. Bununla beraber bu nevi bid'ay-ı hasene, hiçbir zaman sünnetin yerini tutamaz. Mesela; kaylule vaktinde uyumak, o vakitte bin tane salevat getirmekten daha faziletlidir. Hem mesela; farz namazdan evvel onar defa "subhanellah, elhamdu lillah, lailahe illallah, Ellahu ekber, estağfirullah" demek, o vakitte üç İhlas suresini okumaktan daha faziletlidir. Çünkü bu tesbihi o vakitte okumak, sünnetle sabittir. İhlas suresini okumak ise mutlak bırakılmıştır. Farz namazlardan evvel üçer defa okumak, sünnetle sabit değildir. Keza akşam ve sabah namazlarının farzından sonra;

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ يُخْطَى وَ يُمِيتُ

وَ هُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

cümle-i kudsiyesini on defa okumak sünnettir. Bunun yerinde o vakitte salevat okumak, o cümle-i kudsiyenin yerini tutamaz ve onun kadar makbul olamaz. Bu vakitte salevat okumak bid'ay-ı hasene sayılır. Sünnette mevcut olan bir evrad, o vakitte emredilen bir sünnetin yerini tutmazsa; üstadından ve

ŞERH

ve kaylule vaktinde bir miktar uyuyup geri kalan kısımda evradını çekerse bir zararı yoktur.

Keza namaz tesbihatının yerini, hiçbir evrad tutamaz. Zira bu tesbihat, o vakte tahsis edilmiştir. O vakitte evradla meşgul olunması hatadır. Evradın makbul olanı me'sur olanıdır. Yani Kur'an ve hadisten alınan evraddır. Bununla beraber bazı tarikat pirlerinin hususi evradı olmuştur. Ancak bu evrad, sünnet-i seniyyenin yerine geçmemelidir. Şah-ı Nakşibendiye ait olan "Evrad-ı Kudsiye" gibi.

Resul-i Ekrem (a.s.m)'ın Kur'an'ın bazı surelerini (ihlas suresi gibi) okumak ve salavat-ı şerife getirmek hususunda teşvik edici bazı hadis-i şerifleri bulunmaktadır. Bununla beraber bunlar için belli bir vakit tayin edilmemiş, mutlak bırakılmıştır. Bu nevi sureleri veya salevat-ı şerifeyi belli vakitlerde okumak bid'ay-ı hasenedir. Yani asılları sünnette vardır. Ancak tayin edilmiş belli bir şekil ve zaman yoktur. Bununla beraber bu nevi bid'ay-ı hasene, hiçbir zaman sünnetin yerini tutamaz. Mesela; kaylule vaktinde uyumak, o vakitte bin tane salevat getirmekten daha faziletlidir. Hem mesela; farz namazdan evvel onar defa "subhanellah, elhamdu lillah, lailahe illallah, Ellahu ekber, estağfirullah" demek, o vakitte üç İhlas suresini okumaktan daha faziletlidir. Çünkü bu tesbihi o vakitte okumak, sünnetle sabittir. İhlas suresini okumak ise mutlak bırakılmıştır. Farz namazlardan evvel üçer defa okumak, sünnetle sabit değildir. Keza akşam ve sabah namazlarının farzından sonra;

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ يُخْطَى وَ يُمِيتُ

وَ هُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

cümle-i kudsiyesini on defa okumak sünnettir. Bunun yerinde o vakitte salevat okumak, o cümle-i kudsiyenin yerini tutamaz ve onun kadar makbul olamaz. Bu vakitte salevat okumak bid'ay-ı hasene sayılır. Sünnette mevcut olan bir evrad, o vakitte emredilen bir sünnetin yerini tutmazsa; üstadından ve

ŞERH

kişinin, o zamana taalluk eden bir sünnet-i seniye varsa, hemen ona riayet edecektir. Etmezse vartadır.

Hakikat-i hal böyle iken şayet salık, üstad veya müşşidinin kendisine verdiği evrad-ı tarikatı, sünnet-i seniyyeye tercih ederse, bütün himmetini ona teksif ederse bu azim bir vartadır. Şayet üstad veya müşşidinin verdiği evrad ve ezkar, sünnetten alınmışsa, salık bu evrad ve ezkarı sünnete ittiba niyetiyle değil, üstad veya müşşidi verdiği için çekerse yine azim bir vartaya düşmüştür. Üstad veya müşşidin vazifesi, Peygamberin sünnetine ittiba etmek hususunda müridlerine ve talebelerine müşşidlik ve rehberlik etmektir. Haşa peygamber yerine geçmemektir. Müellif (r.a) şöyle buyuruyor:

"Sünnet-i Seniyenin herbir nev'ine tamamen bilfiil ittiba etmek, ehass-ı havassa dahi ancak müyesser olur. Ona bilfiil olmasa da, binniyet, bilkasd taraşdarane ve iltizamkârane talib olmak, herkesin elinden gelir. Farz ve vâcib kısımlara zâten ittibaa mecburiyet var. Ve ubudiyetteki müstehab olan Sünnet-i Seniyenin terkinde günah olmasa dahi, büyük sevabın zayıatı var. Tağyirinde ise, büyük hata vardır. Âdât ve muamelâtta Sünnet-i Seniye ise, ittiba ettikçe, o âdât, ibadet olur. Etmese itab yok. Fakat Habibullah'ın âdâb-ı hayatiyesinin nurundan istifadesi azalır. Ahkâm-ı ubudiyette yeni icadlar bid'attır. Bid'atlar ise, اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ sırrına münafi olduğu için, merduddur. Fakat, tarîkatta evrad ve ezkâr ve meşrebler nev'inden olsa ve asılları Kitab ve Sünnetten ahzedilmek şartıyla ayrı ayrı tarzda, ayrı ayrı surette olmakla beraber, mükerrer olan usûl ve esasat-ı sünnet-i seniyyeye muhalefet ve tağyir etmemek şartıyla, bid'a değildir.

Lâkin bir kısım ehl-i ilim, bunlardan bir kısmını bid'aya dâhil edip, fakat "bid'a-i hasene" namını vermiş. İmam-ı Rabbanî Müceddid-i Elf-i Sâni (R.A.) diyor ki: "Ben seyr-ü sülûk-u ruhanîde görüyordum ki: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm'dan mervî olan kelimat nurludur, sünnet-i seniye şuaî ile parlıyor.

Ondan mervî olmayan parlak ve kuvvetli virdleri ve halleri gördüğüm vakit, üstünde

ŞERH

kişinin, o zamana taalluk eden bir sünnet-i seniye varsa, hemen ona riayet edecektir. Etmezse vartadır.

Hakikat-i hal böyle iken şayet salık, üstad veya müşşidinin kendisine verdiği evrad-ı tarikatı, sünnet-i seniyyeye tercih ederse, bütün himmetini ona teksif ederse bu azim bir vartadır. Şayet üstad veya müşşidinin verdiği evrad ve ezkar, sünnetten alınmışsa, salık bu evrad ve ezkarı sünnete ittiba niyetiyle değil, üstad veya müşşidi verdiği için çekerse yine azim bir vartaya düşmüştür. Üstad veya müşşidin vazifesi, Peygamberin sünnetine ittiba etmek hususunda müridlerine ve talebelerine müşşidlik ve rehberlik etmektir. Haşa peygamber yerine geçmemektir. Müellif (r.a) şöyle buyuruyor:

"Sünnet-i Seniyenin herbir nev'ine tamamen bilfiil ittiba etmek, ehass-ı havassa dahi ancak müyesser olur. Ona bilfiil olmasa da, binniyet, bilkasd taraşdarane ve iltizamkârane talib olmak, herkesin elinden gelir. Farz ve vâcib kısımlara zâten ittibaa mecburiyet var. Ve ubudiyetteki müstehab olan Sünnet-i Seniyenin terkinde günah olmasa dahi, büyük sevabın ziyatı var. Tağyirinde ise, büyük hata vardır. Âdât ve muamelâtta Sünnet-i Seniye ise, ittiba ettikçe, o âdât, ibadet olur. Etmese itab yok. Fakat Habibullah'ın âdâb-ı hayatiyesinin nurundan istifadesi azalır. Ahkâm-ı ubudiyette yeni icadlar bid'attır. Bid'atlar ise, اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ sırrına münafi olduğu için, merduddur. Fakat, tarîkatta evrad ve ezkâr ve meşrebler nev'inden olsa ve asılları Kitab ve Sünnetten ahzedilmek şartıyla ayrı ayrı tarzda, ayrı ayrı surette olmakla beraber, mükerrer olan usûl ve esasat-ı sünnet-i seniyyeye muhalefet ve tağyir etmemek şartıyla, bid'a değildir.

Lâkin bir kısım ehl-i ilim, bunlardan bir kısmını bid'aya dâhil edip, fakat "bid'a-i hasene" namını vermiş. İmam-ı Rabbanî Müceddid-i Elf-i Sâni (R.A.) diyor ki: "Ben seyr-ü sülûk-u ruhanîde görüyordum ki: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'dan mervî olan kelimat nurludur, sünnet-i seniye şuaî ile parlıyor.

Ondan mervî olmayan parlak ve kuvvetli virdleri ve halleri gördüğüm vakit, üstünde

METİN

Dördüncüsü: Müfrit bir kısım ehl-i tasavvuf; ilhamı, vahiy gibi zanneder ve ilhamı, vahiy nev'inden telakki eder, vartaya düşer. Vahyin derecesi ne kadar yüksek ve küllî ve kudsî olduğu ve ilhamat ona nisbeten ne derece cüz'î ve sönük olduğu, Onikinci Söz'de ve i'caz-ı Kur'ana dair Yirmibeşinci Söz'de ve sair risalelerde gayet kat'î isbat edilmiştir.

ŞERH

o nur yoktu. Bu kısmın en parlağı, evvelkinin en azına mukabil gelmiyordu. Bundan anladım ki; sünnet-i seniye'nin şuaı, bir iksirdir. Hem o sünnet, nur isteyenlere kâfidir, hariçte nur aramağa ihtiyaç yoktur."

*İşte böyle hakikat ve şeriatın bir kahramanı olan bir zâtın bu hükmü gösteriyor ki: Sünnet-i Seniye, saadet-i dâreynin temel taşıdır ve kemalâtın madeni ve menbaıdır."*¹

*"Üç İhlas bir Fatıha muhtasar bir hatim hükmünde olduğundan, ona vakit tahdid edilmez. Her vakitte gayet müstahsendir."*²

(Dördüncüsü: Müfrit bir kısım ehl-i tasavvuf; ilhamı, vahiy gibi zanneder ve ilhamı, vahiy nev'inden telakki eder, vartaya düşer.) Kalbine ilhamen bazı şeyler gelir; "Bana vahiy geldi." der. Bu taife diyorlar ki; "Biz peygamberlik vazifesini yapıyoruz." **(Vahyin derecesi ne kadar yüksek ve küllî ve kudsî olduğu ve ilhamat ona nisbeten ne derece cüz'î ve sönük olduğu, Onikinci Söz'de ve i'caz-ı Kur'ana dair Yirmibeşinci Söz'de ve sair risalelerde gayet kat'î isbat edilmiştir.)** Tarikatın asıl gayesi nedir? Başta tevhid ve haşır olmak üzere erkan-ı imaniyenin inkişafıdır. Bu sırrı anlamayan bazı ehl-i tasavvuf, tarikatı keşif ve keramete mazhar olmak şeklinde anlar. Bu nedenle keşf ve keramete mübtela olur. Keşf ve kerameti, hakaik-i imaniyenin inkişafından hasıl olan ezvak-ı hakikiyeye tercih eder, kalbine gelen ilhamatı vahiy ile iltibas eder; "Bana vahiy geliyor." deyip vartaya düşer, böylece helak olur. Müellif (r.a) burada ehl-i keşfin düştüğü vartayı beyan buyuruyor. Müellif (r.a)'ın bu cümlelerinden birilerinin kendilerine hisse çıkarmamaları gerekir.

---

[1] Lem'alar 56

[2] Barla Lhikası 252

METİN

Dördüncüsü: Müfrit bir kısım ehl-i tasavvuf; ilhamı, vahiy gibi zanneder ve ilhamı, vahiy nev'inden telakki eder, vartaya düşer. Vahyin derecesi ne kadar yüksek ve küllî ve kudsî olduğu ve ilhamat ona nisbeten ne derece cüz'î ve sönük olduğu, Onikinci Söz'de ve i'caz-ı Kur'ana dair Yirmibeşinci Söz'de ve sair risalelerde gayet kat'î isbat edilmiştir.

ŞERH

o nur yoktu. Bu kısmın en parlağı, evvelkinin en azına mukabil gelmiyordu. Bundan anladım ki; sünnet-i seniye'nin şuaı, bir iksirdir. Hem o sünnet, nur isteyenlere kâfidir, hariçte nur aramağa ihtiyaç yoktur."

*İşte böyle hakikat ve şeriatın bir kahramanı olan bir zâtın bu hükmü gösteriyor ki: Sünnet-i Seniye, saadet-i dâreynin temel taşıdır ve kemalâtın madeni ve menbaıdır."*¹

*"Üç İhlas bir Fatıha muhtasar bir hatim hükmünde olduğundan, ona vakit tahdid edilmez. Her vakitte gayet müstahsendir."*²

(Dördüncüsü: Müfrit bir kısım ehl-i tasavvuf; ilhamı, vahiy gibi zanneder ve ilhamı, vahiy nev'inden telakki eder, vartaya düşer.) Kalbine ilhamen bazı şeyler gelir; "Bana vahiy geldi." der. Bu taife diyorlar ki; "Biz peygamberlik vazifesini yapıyoruz." **(Vahyin derecesi ne kadar yüksek ve küllî ve kudsî olduğu ve ilhamat ona nisbeten ne derece cüz'î ve sönük olduğu, Onikinci Söz'de ve i'caz-ı Kur'ana dair Yirmibeşinci Söz'de ve sair risalelerde gayet kat'î isbat edilmiştir.)** Tarikatın asıl gayesi nedir? Başta tevhid ve haşır olmak üzere erkan-ı imaniyenin inkişafıdır. Bu sırrı anlamayan bazı ehl-i tasavvuf, tarikatı keşif ve keramete mazhar olmak şeklinde anlar. Bu nedenle keşf ve keramete mübtela olur. Keşf ve kerameti, hakaik-i imaniyenin inkişafından hasıl olan ezvak-ı hakikiyeye tercih eder, kalbine gelen ilhamatı vahiy ile iltibas eder; "Bana vahiy geliyor." deyip vartaya düşer, böylece helak olur. Müellif (r.a) burada ehl-i keşfin düştüğü vartayı beyan buyuruyor. Müellif (r.a)'ın bu cümlelerinden birilerinin kendilerine hisse çıkarmamaları gerekir.

---

[1] Lem'alar 56

[2] Barla Lhikası 252

ŞERH

harika halleri kendi üstad veya mürşidine verir. Dolayısıyla cemal-i ba kemal-i İlahî'ye kavuşmaz. Hakikate vasıl olamadığı için o hayaller, rüyalar, keşif ve kerametler onun hakkında birer tuzak olur. Peygamberler ve sır-ı verasete giren hakiki veliler, mazhar oldukları bütün harika hallerin Ellah'tan geldiğini bilirler ve böyle bir tuzaktan mahfuz kalırlar.

Bu nevi envar ve ezvak, ekseriyetle alem-i imkânın keşfinde tezahür eder. Alem-i vücubu keşfeden, yani tecelliyat-ı esmaya mazhar olan salik, bu makamda bu vartadan kurtulur. Çünkü maksudu bulduğu için keramata fazla mazhar olmaz, böylece selamette kalır. Bu makamda rahmet-i İlahiyenin refakati vardır. Onları bu vartadan muhafaza eder. Artık o makama gelenler, bu nevi envar, ezvak ve keramata iltifat etmezler. Çünkü hakikati bulmuşlardır. Şeriatın ahkâmına imtisal etmesi sebebiyle o hakikate vasıl olduğunu ve hakiki zevki tattığını derkeder. Bundan dolayı şeriatın en küçük bir adabına dahi riayet eder, kusur ve hürmetsizlik etmekten şiddetle ictinab eder. Bu makama gelenlerde keramet nadir vuku bulur. Hakikate vasıl olmayanlar ise; Cenab-ı Hak tarafından kendilerine teşci', teşvik ve tahfif için ihsan edilen envar, ezvak ve keramata çok ehemmiyet vermeleri ve buna meftun olmaları sebebiyle ibadat, hidemat ve evradı terk etmekle vartaya düşerler. Müellif (r.a) bu konuyu şöyle izah etmektedir:

*"Sahabelerin velayeti, velayet-i kübra denilen, veraset-i nübüvvetten gelen, berzah tarîkına uğramayarak, doğrudan doğruya zahirden hakikata geçip, akrebiyet-i İlahiyenin inkişafına bakan bir velayettir ki, o velayet yolu, gayet kısa olduğu halde gayet yüksektir. Hârikaları az, fakat meziyatı çoktur. Keşif ve keramet orada az görünür. Hem evliyanın kerametleri ise, ekserîsi ihtiyarî değil. Ummadığı yerden, ikram-ı İlahî olarak bir hârîka ondan zuhur eder. Bu keşif ve kerametlerin ekserisi de, seyr u sülûk zamanında, tarîkat berzahından geçtikleri vakit, âdi beşeriyetten bir derece tecerrüd ettiklerinden, hilaf-ı âdet hâlâta mazhar olurlar. Sahabeler ise, sohbet-i nübüvvetin in'ikasıyla ve incizabıyla ve iksiriyle tarîkattaki seyr u sülûk daire-i azîminin tayyına mecbur değildirlere. Bir kademde ve bir sohbede zahirden hakikata geçebilirler."*¹

---

[1] Mektubat 50

ŞERH

harika halleri kendi üstad veya mürşidine verir. Dolayısıyla cemal-i ba kemal-i İlahî'ye kavuşmaz. Hakikate vasıl olamadığı için o hayaller, rüyalar, keşif ve kerametler onun hakkında birer tuzak olur. Peygamberler ve sır-ı verasete giren hakiki veliler, mazhar oldukları bütün harika hallerin Ellah'tan geldiğini bilirler ve böyle bir tuzaktan mahfuz kalırlar.

Bu nevi envar ve ezvak, ekseriyetle alem-i imkânın keşfinde tezahür eder. Alem-i vücubu keşfeden, yani tecelliyat-ı esmaya mazhar olan salik, bu makamda bu vartadan kurtulur. Çünkü maksudu bulduğu için keramata fazla mazhar olmaz, böylece selamette kalır. Bu makamda rahmet-i İlahiyenin refakati vardır. Onları bu vartadan muhafaza eder. Artık o makama gelenler, bu nevi envar, ezvak ve keramata iltifat etmezler. Çünkü hakikati bulmuşlardır. Şeriatın ahkamına imtisal etmesi sebebiyle o hakikate vasıl olduğunu ve hakiki zevki tattığını derkeder. Bundan dolayı şeriatın en küçük bir adabına dahi riayet eder, kusur ve hürmetsizlik etmekten şiddetle ictinab eder. Bu makama gelenlerde keramet nadir vuku bulur. Hakikate vasıl olmayanlar ise; Cenab-ı Hak tarafından kendilerine teşci', teşvik ve tahfif için ihsan edilen envar, ezvak ve keramata çok ehemmiyet vermeleri ve buna meftun olmaları sebebiyle ibadat, hidemat ve evradı terk etmekle vartaya düşerler. Müellif (r.a) bu konuyu şöyle izah etmektedir:

*"Sahabelerin velayeti, velayet-i kübra denilen, veraset-i nübüvvetten gelen, berzah tarîkına uğramayarak, doğrudan doğruya zahirden hakikata geçip, akrebiyet-i İlahiyenin inkişafına bakan bir velayettir ki, o velayet yolu, gayet kısa olduğu halde gayet yüksektir. Hârikaları az, fakat meziyatı çoktur. Keşif ve keramet orada az görünür. Hem evliyanın kerametleri ise, ekserîsi ihtiyarî değil. Ummadığı yerden, ikram-ı İlahî olarak bir hârika ondan zuhur eder. Bu keşif ve kerametlerin ekserisi de, seyr u sülûk zamanında, tarîkat berzahından geçtikleri vakit, âdi beşeriyetten bir derece tecerrüd ettiklerinden, hilaf-ı âdet hâlâta mazhar olurlar. Sahabeler ise, sohbet-i nübüvvetin in'ikasıyla ve incizabıyla ve iksiriyle tarîkattaki seyr u sülûk daire-i azîminin tayyına mecbur değildirlere. Bir kademde ve bir sohbette zahirden hakikata geçebilirler."*¹

---

[1] Mektubat 50

METİN

Şu risalenin Altıncı Telvihinin Üçüncü Noktasında icmalen beyan olunduğu ve sair Sözlerde kat'iyyen isbat edilmiştir ki: Bu dâr-ı dünya, dâru'l-hizmettir, dâru'l-ücret değil! Burada ücretini isteyenler; bâki, daimî meyveleri, fâni ve muvakkat bir surete çevirmekle beraber, dünyadaki beka hoşuna geliyor, müştakane berzaha bakamıyor; âdetâ bir cihette dünya hayatını sever, çünkü içinde bir nevi âhireti bulur.

ŞERH

(Şu risalenin Altıncı Telvihinin Üçüncü Noktasında icmalen beyan olunduğu ve sair Sözlerde kat'iyyen isbat edilmiştir ki: Bu dâr-ı dünya, dâru'l-hizmettir, dâru'l-ücret değil!) Keşif ve keramete mazhar olmak için tasavvuf ve tarikata girilmez. Zira tasavvuf ve tarikatın gayesi, kulun Cenab-ı Hakkı esma ve sıfatıyla tanınması, Ellah'a karşı olan itaat ve ubudiyet vazifesini hakkıyla yerine getirmesidir. Bu sırdan dolayıdır ki, bin tane keşif ve keramet, sünnet-i seniyyenin ufak bir adabının yerini tutamaz. Bir adam havada uçmakla kerametini izhar eder. Diğer sünnet-i seniyyeyi ihya etmek niyetiyle kuşluk vakti yatar. Ellah katında bu adamın ameli, öbürünün kerametinden daha kıymetlidir. Bununla beraber keramet izhar eden o adam, şayet sünnete ittiba eder ve ameli öbüründen geri kalmazsa, bu diğerinden daha faziletlidir denilebilir. İmam Şafii'ye:

- Falanca adam havada uçar, demişler. Cevaben demiş ki:

- Kuş da uçar.

- Filan denizde yürür, demişler.

- Bu da eskiden beri var olan bir şeydir. Kafir de denizde yürüeyebilir. Bu bir ilimdir. O ilmi elde eden, bu hale gelebilir.

Demek tasavvuf ve tarikattan gaye ve maksad, Kur'an ve hadiste beyan edilen ilm-i hakikati bulmaktır. Bunu bulmayan ehl-i keşif, dalaletle düşebilir. O halde tarikat ve tasavvuftan asıl gaye, şeriâtın ahkâmına riayet etmek suretiyle hakikate vasıl olmaktır. Keşif ve keramet asıl gaye değildir. O yolda birer müşevviktir.

(Burada ücretini isteyenler; bâki, daimî meyveleri, fâni ve muvakkat bir surete çevirmekle beraber, dünyadaki beka hoşuna geliyor, müştakane berzaha bakamıyor; âdetâ bir cihette dünya hayatını sever, çünkü içinde bir nevi âhireti bulur.) Dünyada keşif ve keramata mazhar olan bir kısım evliya, ahiret ezvakını o keşif ve keramet içinde tadar, o hale mübtela olunca ahireti unuttur ve ibadet ve hidematta gevşeklik gösterir. Tarihte böyle vartaya düşenler çok

METİN

Şu risalenin Altıncı Telvihinin Üçüncü Noktasında icmalen beyan olunduğu ve sair Sözlerde kat'iyen isbat edilmiştir ki: Bu dâr-ı dünya, dâru'l-hizmettir, dâru'l-ücret değil! Burada ücretini isteyenler; bâki, daimî meyveleri, fâni ve muvakkat bir surete çevirmekle beraber, dünyadaki beka hoşuna geliyor, müştakane berzaha bakamıyor; âdetâ bir cihette dünya hayatını sever, çünkü içinde bir nevi âhireti bulur.

ŞERH

(Şu risalenin Altıncı Telvihinin Üçüncü Noktasında icmalen beyan olunduğu ve sair Sözlerde kat'iyen isbat edilmiştir ki: Bu dâr-ı dünya, dâru'l-hizmettir, dâru'l-ücret değil!) Keşif ve keramete mazhar olmak için tasavvuf ve tarikata girilmez. Zira tasavvuf ve tarikatın gayesi, kulun Cenab-ı Hakkı esma ve sıfatıyla tanınması, Ellah'a karşı olan itaat ve ubudiyet vazifesini hakkıyla yerine getirmesidir. Bu sırdan dolayıdır ki, bin tane keşif ve keramet, sünnet-i seniyyenin ufak bir adabının yerini tutamaz. Bir adam havada uçmakla kerametini izhar eder. Diğer sünnet-i seniyyeyi ihya etmek niyetiyle kuşluk vakti yatar. Ellah katında bu adamın ameli, öbürünün kerametinden daha kıymetlidir. Bununla beraber keramet izhar eden o adam, şayet sünnete ittiba eder ve ameli öbüründen geri kalmazsa, bu diğerinden daha faziletlidir denilebilir. İmam Şafii'ye:

- Falanca adam havada uçar, demişler. Cevaben demiş ki:

- Kuş da uçar.

- Filan denizde yürür, demişler.

- Bu da eskiden beri var olan bir şeydir. Kafir de denizde yürüeyebilir. Bu bir ilimdir. O ilmi elde eden, bu hale gelebilir.

Demek tasavvuf ve tarikattan gaye ve maksad, Kur'an ve hadiste beyan edilen ilm-i hakikati bulmaktır. Bunu bulmayan ehl-i keşif, dalaletle düşebilir. O halde tarikat ve tasavvuftan asıl gaye, şeriâtın ahkâmına riayet etmek suretiyle hakikate vasıl olmaktır. Keşif ve keramet asıl gaye değildir. O yolda birer müşevviktir.

(Burada ücretini isteyenler; bâki, daimî meyveleri, fâni ve muvakkat bir surete çevirmekle beraber, dünyadaki beka hoşuna geliyor, müştakane berzaha bakamıyor; âdetâ bir cihette dünya hayatını sever, çünkü içinde bir nevi âhireti bulur.) Dünyada keşif ve keramata mazhar olan bir kısım evliya, ahiret ezvakını o keşif ve keramet içinde tadar, o hale mübtela olunca ahireti unuttur ve ibadet ve hidematta gevşeklik gösterir. Tarihte böyle vartaya düşenler çok

METİN

Yedincisi: Bir kısım ehl-i zevk ve şevk, sülûkünde fahrı, nazı, şatahatı,

ŞERH

usulü'd-din ulemasının ortaya koyduğu düsturlar haktır, benim keşfiyatım yanlıştır." diyecektir. Şayet keşfine dayansa, ne kadar keşfedebilir? Hem ne kadar doğru keşfedebilir? Şimdi düşünün! Bir insan, maneviyatta ne kadar terakki ederse etsin, bu alemi tek başına ne kadar keşfedebilir? Kendini ne kadar tanıyabilir? Fakat Kur'an ve sünnetin keşfi öyle değildir. Zira onlar, vahy-i İlahiye dayanır, Allah'ın tekellümüdür. Biri odur ki, Allah (c.c), Kur'an ve Sünnet vasıtasıyla kainat ve insanda tecelli eden esma ve sıfatıyla kendisini tarif ediyor. Biri de odur ki, sen keşfedip O Zat-ı Akdes'i tarif ediyorsun. Arada ne kadar fark vardır? Senin keşfin ne kadar olabilir? Öyle ise ehl-i sülûk, şöyle demelidir: "Allah'ın Kur'an ve sünnet vasıtasıyla tarif ve talim buyurduğu hakaik doğrudur. Benim keşfim bu iki esasa muvafık ise doğrudur. Muhalif ise yanlıştır." Peygamberlerin keşfettiği hakaik ise, onların malı değildir. Zira vahy-i İlahiye dayanır.

Hakikat-i esma ve sıfata kavuşmayan, daha seyr u sülûku devam eden bir ehl-i keşif, bazen kendisini eazım-ı evliyadan büyük görür. Mesela; Şah-ı Geylani gibi bir mürşid-i kamilin makamının gölgesi altına girince ve o makamı geçince; "Ben Gavs-ı Geylani'den daha büyüğüm." der. Kendisini Şah-ı Geylani'den daha büyük görür. Halbuki hakikat-i hal onun zannettiği gibi değildir. Ayinelerde görünen misali güneşciklerin, "Ben de gökteki güneş gibiyim veya onun gibi tasarruf edebilirim." demesi ne kadar hakikat-ı hale muhalif ise; keşfiyatına itimad eden bir velinin kendisini büyük velilerden daha büyük görmesi de o kadar hakikat-i hale muhaliftir, hatadır. O makamın gölgesi altına girdiği halde, kendisini o makamın asıl sahibi olarak görmesi yanlıştır. Kendisine ufak bir şey görünüyor, şaşıyor, "Kutbiyet makamında oturuyorum." deyip yanlış hükmediyor. Ehl-i sülûk, böyle bir hatadan kurtulması için keşfiyatını kitab ve sünnetin ölçülerıyla tashih etmelidir.

Hulasa: Her şeyi Allah'ın kelamıyla ve Peygamberin sünnetiyle ölçüp tartalım. Zira hiçbir meslek ve meşreb Kitab ve Sünnetin önüne geçemez. Her meslek ve meşreb, kitab ve sünnete hadim olmalı, yerine geçmemeli.

(Yedincisi: Bir kısım ehl-i zevk ve şevk, sülûkünde fahrı, nazı, şatahatı,

METİN

Yedincisi: Bir kısım ehl-i zevk ve şevk, sülûkünde fahrî, nazî, şatahatı,

ŞERH

usulü'd-din ulemasının ortaya koyduğu düsturlar haktır, benim keşfiyatım yanlıştır." diyecektir. Şayet keşfine dayansa, ne kadar keşfedebilir? Hem ne kadar doğru keşfedebilir? Şimdi düşünün! Bir insan, maneviyatta ne kadar terakki ederse etsin, bu alemi tek başına ne kadar keşfedebilir? Kendini ne kadar tanıyabilir? Fakat Kur'an ve sünnetin keşfi öyle değildir. Zira onlar, vahy-i İlahiye dayanır, Allah'ın tekellümüdür. Biri odur ki, Allah (c.c), Kur'an ve Sünnet vasıtasıyla kainat ve insanda tecelli eden esma ve sıfatıyla kendisini tarif ediyor. Biri de odur ki, sen keşfedip O Zat-ı Akdes'i tarif ediyorsun. Arada ne kadar fark vardır? Senin keşfin ne kadar olabilir? Öyle ise ehl-i sülûk, şöyle demelidir: "Allah'ın Kur'an ve sünnet vasıtasıyla tarif ve talim buyurduğu hakaik doğrudur. Benim keşfim bu iki esasa muvafık ise doğrudur. Muhalif ise yanlıştır." Peygamberlerin keşfettiği hakaik ise, onların malı değildir. Zira vahy-i İlahiye dayanır.

Hakikat-i esma ve sıfata kavuşmayan, daha seyr u sülûku devam eden bir ehl-i keşif, bazen kendisini eazım-ı evliyadan büyük görür. Mesela; Şah-ı Geylani gibi bir mürşid-i kamilin makamının gölgesi altına girince ve o makamı geçince; "Ben Gavs-ı Geylani'den daha büyüğüm." der. Kendisini Şah-ı Geylani'den daha büyük görür. Halbuki hakikat-i hal onun zannettiği gibi değildir. Ayinelerde görünen misali güneşciklerin, "Ben de gökteki güneş gibiyim veya onun gibi tasarruf edebilirim." demesi ne kadar hakikat-ı hale muhalif ise; keşfiyatına itimad eden bir velinin kendisini büyük velilerden daha büyük görmesi de o kadar hakikat-i hale muhaliftir, hatadır. O makamın gölgesi altına girdiği halde, kendisini o makamın asıl sahibi olarak görmesi yanlıştır. Kendisine ufak bir şey görünüyor, şaşıyor, "Kutbiyet makamında oturuyorum." deyip yanlış hükmediyor. Ehl-i sülûk, böyle bir hatadan kurtulması için keşfiyatını kitab ve sünnetin ölçülerıyla tashih etmelidir.

Hulasa: Her şeyi Allah'ın kelamıyla ve Peygamberin sünnetiyle ölçüp tartalım. Zira hiçbir meslek ve meşreb Kitab ve Sünnetin önüne geçemez. Her meslek ve meşreb, kitab ve sünnete hadim olmalı, yerine geçmemeli.

(Yedincisi: Bir kısım ehl-i zevk ve şevk, sülûkünde fahrî, nazî, şatahatı,

ŞERH

tercih etmekle ve hakkın hatırı, nefsin ve enaniyetin hatırına galib gelmekle **إِنَّ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ** sırrına mazhar olup, nâstan gelen maddî ve manevî ücretten istiğna etmekle **إِلَّا الْبَلَاغُ** sırrına mazhar olup.. hüsn-ü kabul ve hüsn-ü tesir ve teveccüh-ü nâsı kazanmak noktalarının Cenab-ı Hakk'ın vazifesi ve ihsanı olduğunu ve kendi vazifesi olan tebliğde dâhil olmadığını ve lâzım da olmadığını ve onunla mükellef olmadığını bilmekle ihlasa muvaffak olur. Yoksa ihlası kaçıırır.”¹

“Teveccüh-ü nâs istenilmez, belki verilir. Verilse de onunla hoşlanılmaz. Hoşlansa ihlası kaybeder, riyaya girer. Şan ü şeref arzusuyla teveccüh-ü nâs ise; ücret ve mükâfat değil, belki ihlâssızlık yüzünden gelen bir itab ve bir mücazattır. Evet amel-i sâlihînin hayatı olan ihlasın zararına teveccüh-ü nâs ve şan ü şeref, kabir kapısına kadar muvakkat olan bir lezzet-i cüz'iyeye mukabil, kabrin öbür tarafında azab-ı kabir gibi nâhoş bir şekil aldığından; teveccüh-ü nâsı arzu etmek değil, belki ondan ürkmek ve kaçmak lâzımdır. Şöhretperestlerin ve şan ü şeref peşinde koşanların kulakları çınlasın.”²

“Neşr-i hak için Enbiyaya ittiba' etmekle mükellefiz. Kur'an-ı Hakîm'de, hakkı neşredenler: **إِنَّ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ** **إِنِّي أَتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ** cümlesi, mes'elemiz hakkında çok manidardır...”³

“Ve istiğna sebebinin en mühimmi; mezhebimizce en mu'teber olan İbn-i Hacer diyor ki: "Salahat niyetiyle sana verilen bir şeyi, sâlih olmazsan kabul etmek haramdır."

---

[1] Lem'alar 149-158

[2] Lem'alar 149

[3] Mektubat 13

ŞERH

tercih etmekle ve hakkın hatırı, nefsin ve enaniyetin hatırına galib gelmekle **إِنَّا عَلَى اللَّهِ سِرْرًا** mazhar olup, nâstan gelen maddî ve manevî ücretten istiğna etmekle **إِلَّا الْبَلَاغُ** **وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ** mazhar olup.. hüsn-ü kabul ve hüsn-ü tesir ve teveccüh-ü nâsı kazanmak noktalarının Cenab-ı Hakk'ın vazifesi ve ihsanı olduğunu ve kendi vazifesi olan tebliğde dâhil olmadığını ve lâzım da olmadığını ve onunla mükellef olmadığını bilmekle ihlasa muvaffak olur. Yoksa ihlası kaçıırır.”¹

“Teveccüh-ü nâs istenilmez, belki verilir. Verilse de onunla hoşlanılmaz. Hoşlansa ihlası kaybeder, riyaya girer. Şan ü şeref arzusuyla teveccüh-ü nâs ise; ücret ve mükâfat değil, belki ihlâssızlık yüzünden gelen bir itab ve bir mücazattır. Evet amel-i sâlihînin hayatı olan ihlasın zararına teveccüh-ü nâs ve şan ü şeref, kabir kapısına kadar muvakkat olan bir lezzet-i cüz'iyeye mukabil, kabrin öbür tarafında azab-ı kabir gibi nâhoş bir şekil aldığından; teveccüh-ü nâsı arzu etmek değil, belki ondan ürkmek ve kaçmak lâzımdır. Şöhretperestlerin ve şan ü şeref peşinde koşanların kulakları çınlasın.”²

“Neşr-i hak için Enbiyaya ittiba' etmekle mükellefiz. Kur'an-ı Hakîm'de, hakkı neşredenler: **إِنَّا جَاءُوا بِالْحَقِّ** **وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ** diyerek, insanlardan istiğna göstermişler. Sure-i Yâsin'de **إِذْ يَتْلُو صُورًا** **وَهُمْ مُهْتَدُونَ** cümlesi, mes'elemiz hakkında çok manidardır...”³

“Ve istiğna sebebinin en mühimmi; mezhebimizce en mu'teber olan İbn-i Hacer diyor ki: "Salahat niyetiyle sana verilen bir şeyi, sâlih olmazsan kabul etmek haramdır."

---

[1] Lem'alar 149-158

[2] Lem'alar 149

[3] Mektubat 13

METİN

Halbuki en yüksek mertebe ise, ubudiyet-i Muhammediyedir ki, "Mahbubiyet" ünvanıyla tabir edilir. Ubudiyetin ise sırr-ı esası; niyaz, şükür, tazarru', huşu', acz, fakr, halktan istiğna cihetiyle o hakikatın kemaline mazhar olur.

ŞERH

*İşte şu zamanın insanları hurs ve tama' yüzünden küçük bir hediyesini pek pahalı satıyorlar? Benim gibi günahkâr bir biçareyi, sâlih veya veli tasavvur ederek, sonra bir ekmek veriyorlar. Eğer hâşâ ben kendimi sâlih bilsem; o alâmet-i gururdur, salahatin ademine delildir. Eğer kendimi sâlih bilmezsem, o malı kabul etmek caiz değildir. Hem âhirete müteveccih a'male mukabil sadaka ve hediye almak, âhiretin bâki meyvelerini dünyada fânî bir surette yemek demektir."*¹

(Halbuki en yüksek mertebe ise, ubudiyet-i Muhammediyedir) Resul-i Ekrem (a.s.m)'ın ibadetidir **(ki, "Mahbubiyet" ünvanıyla tabir edilir. Ubudiyetin ise sırr-ı esası; niyaz, şükür, tazarru', huşu', acz, fakr, halktan istiğna cihetiyle o hakikatın kemaline mazhar olur.)** Ehl-i keşif, ne kadar mahbub-u İlahi olsalar, Allah tarafından ne kadar sevilse yine Resul-i Ekrem (a.s.m) kadar olamazlar. O Zat (a.s.m), Habibullah olduğu halde ne ef'alinde, ne akvalinde, ne duasında fahr, naz, şatahat gibi ubudiyetin ruhuna münafi şeyler zuhur etmemiştir. Madem O Zat-ı Ekrem (a.s.m) mukteda bih'tir, rehber-i küll'dür. Öyle ise veli, O'nun sünnetine ittiba etmekle tekamül eder, makam-ı rızaya ulaşır. Şayet Allah onu sevmişse, alameti ibadet edecektir. Zira mahbubiyet makamı, ubudiyeti iktiza eder.

İmam Rabbani, Fahreddin-i Razi, Üstad Bediüzzaman Said Nursi gibi muhakkiklerin dedikleri doğrudur. Şatahat-ı evliyada çok yanlışlar ve hatalar vardır, insan çok tehlikeye girer. Onun için hakaik-i imaniyenin ilmen inkişafı varsa, yanında da keşfiyatı takviyeci olursa güzeldir. Eğer keşfiyatını ilme dayandırmazsa, her an dalalete gidebilir. Onun için vazifemiz, Allah'ın kelamına inanmaktır. Keşfin varsa ve ona denk gelirse ne ala, denk gelmediyse yanlışır. Bir de vazifemiz ubudiyettir, şatahat değil.

Halktan hürmet ve maddi talebde bulunan bir kimsenin tarikat ve hakikatle alakası yoktur. Zira bu hal ihlase münafidir ve tasavvuf ve tarikatın gayesi olan makam-ı rızaya kavuşmaya manidir.

---

[1] Mektubat 14

METİN

Halbuki en yüksek mertebe ise, ubudiyet-i Muhammediyedir ki, "Mahbubiyet" ünvanıyla tabir edilir. Ubudiyetin ise sırr-ı esası; niyaz, şükür, tazarru', huşu', acz, fakr, halktan istiğna cihetiyle o hakikatın kemaline mazhar olur.

ŞERH

*İşte şu zamanın insanları hurs ve tama' yüzünden küçük bir hediyesini pek pahalı satıyorlar? Benim gibi günahkâr bir biçareyi, sâlih veya veli tasavvur ederek, sonra bir ekmek veriyorlar. Eğer hâşâ ben kendimi sâlih bilsem; o alâmet-i gururdur, salahatin ademine delildir. Eğer kendimi sâlih bilmezsem, o malı kabul etmek caiz değildir. Hem âhirete müteveccih a'male mukabil sadaka ve hediye almak, âhiretin bâki meyvelerini dünyada fânî bir surette yemek demektir."*¹

(Halbuki en yüksek mertebe ise, ubudiyet-i Muhammediyedir) Resul-i Ekrem (a.s.m)'ın ibadetidir **(ki, "Mahbubiyet" ünvanıyla tabir edilir. Ubudiyetin ise sırr-ı esası; niyaz, şükür, tazarru', huşu', acz, fakr, halktan istiğna cihetiyle o hakikatın kemaline mazhar olur.)** Ehl-i keşif, ne kadar mahbub-u İlahi olsalar, Allah tarafından ne kadar sevilse yine Resul-i Ekrem (a.s.m) kadar olamazlar. O Zat (a.s.m), Habibullah olduğu halde ne ef'alinde, ne akvalinde, ne duasında fahr, naz, şatahat gibi ubudiyetin ruhuna münafi şeyler zuhur etmemiştir. Madem O Zat-ı Ekrem (a.s.m) mukteda bih'tir, rehber-i küll'dür. Öyle ise veli, O'nun sünnetine ittiba etmekle tekamül eder, makam-ı rızaya ulaşır. Şayet Allah onu sevmişse, alameti ibadet edecektir. Zira mahbubiyet makamı, ubudiyeti iktiza eder.

İmam Rabbani, Fahreddin-i Razi, Üstad Bediüzzaman Said Nursi gibi muhakkiklerin dedikleri doğrudur. Şatahat-ı evliyada çok yanlışlar ve hatalar vardır, insan çok tehlikeye girer. Onun için hakaik-i imaniyenin ilmen inkişafı varsa, yanında da keşfiyatı takviyeci olursa güzeldir. Eğer keşfiyatını ilme dayandırmazsa, her an dalalete gidebilir. Onun için vazifemiz, Allah'ın kelamına inanmaktır. Keşfin varsa ve ona denk gelirse ne ala, denk gelmediyse yanlışır. Bir de vazifemiz ubudiyettir, şatahat değil.

Halktan hürmet ve maddi talebde bulunan bir kimsenin tarikat ve hakikatle alakası yoktur. Zira bu hal ihlusa münafidir ve tasavvuf ve tarikatın gayesi olan makam-ı rızaya kavuşmaya manidir.

---

[1] Mektubat 14

METİN

çok sözlerde kat'iyyen isbat edilmiştir ki: Âlem-i bekada birtek meyve,) ebedi olduğu için (fâni dünyanın bin bahçesine müreccahtır. Onun için, o mübarek meyveleri burada yememeli. Eğer istenilmeyerek yedirilse şükredilmeli; mükâfat için değil, belki teşvik için bir ihsan-ı ilahî olarak telakki edilmeli.

ŞERH

Eğer âfâkı ister isen, fena damgası üstünde.

Demek değmez ki alınsa, çürük maldır hep bu çarşıda.

Öyle ise geç, iyi mallar dizilmiş arkasında...¹

"Kalben merbut olduğum ve medar-ı saadet-i dünyeviye zannettiğim hâlâtı, esbabı tedkike başladım. Hangisini tedkik ettimse, baktım ki; çürüktür, alâkaya değmiyor, aldatıyor."²

Hulasa: Dünya, meta-ı gururdur. Zahiri süslüdür, içine baktığın zaman çürüktür. Çürük olduğu için, değmez alaka-i kalbe.

(çok sözlerde kat'iyyen isbat edilmiştir ki: Âlem-i bekada birtek meyve,) ebedi olduğu için (fâni dünyanın bin bahçesine müreccahtır. Onun için, o mübarek meyveleri burada yememeli. Eğer istenilmeyerek yedirilse şükredilmeli; mükâfat için değil, belki teşvik için bir ihsan-ı ilahî olarak telakki edilmeli.) Bir keşif ve bir keramete mazhar olsan, bilmiş ol ki; sen zayıf olduğun için Ellah onu sana teşvik ve takviye maksadıyla lutfetmiştir. Yoksa mübarek olduğun için değil. Hatta bu gibi keşif u keramete mazhar olanlara Ellah'ın en büyük ihsanı, onlara makamlarını bildirmemesidir. Zira makamını bildiği zaman, gurura düşüp helak olma ihtimali vardır. İmam-ı Rabbanî diyor ki: "Ben seyr u sulûk ederken son mertebede baktım gördüm ki; ehl-i sünnet vel cemaatten olan ve ibadetiyle meşgul olan ulema-i zahir, mutavassıt olan bütün seyr u sulûk ehlinden Ellah'ın indinde daha büyüktürler. Çünkü Kitab ve Sünnete ittiba'ları var. Bir sünnetin ittibai, her şeyin fevkindedir. Kitab ve sünnette mevcut olan ahkamı, dört mezheb inancı içerisinde anlayıp kabul edenler, sırat-ı müstakim ehlidirler. Bunlar her türlü tereddüt ve vesveseden, tazyikat ve endişeden emindirler. Müellif(r.a), bu konuda şöyle buyuruyor:

---

[1] Sözler 205

[2] Lem'alar 238

METİN

çok sözlerde kat'iyyen isbat edilmiştir ki: Âlem-i bekada birtek meyve,) ebedi olduğu için (fâni dünyanın bin bahçesine müreccahtır. Onun için, o mübarek meyveleri burada yememeli. Eğer istenilmeyerek yedirilse şükredilmeli; mükâfat için değil, belki teşvik için bir ihsan-ı ilahî olarak telakki edilmeli.

ŞERH

Eğer âfâkı ister isen, fena damgası üstünde.

Demek değmez ki alınsa, çürük maldır hep bu çarşıda.

Öyle ise geç, iyi mallar dizilmiş arkasında..."¹

"Kalben merbut olduğum ve medar-ı saadet-i dünyeviye zannettiğim hâlâtı, esbabı tedkike başladım. Hangisini tedkik ettimse, baktım ki; çürüktür, alâkaya değmiyor, aldatıyor."²

Hulasa: Dünya, meta-ı gururdur. Zahiri süslüdür, içine baktığın zaman çürüktür. Çürük olduğu için, değmez alaka-i kalbe.

(çok sözlerde kat'iyyen isbat edilmiştir ki: Âlem-i bekada birtek meyve,) ebedi olduğu için (fâni dünyanın bin bahçesine müreccahtır. Onun için, o mübarek meyveleri burada yememeli. Eğer istenilmeyerek yedirilse şükredilmeli; mükâfat için değil, belki teşvik için bir ihsan-ı ilahî olarak telakki edilmeli.) Bir keşif ve bir keramete mazhar olsan, bilmiş ol ki; sen zayıf olduğun için Ellah onu sana teşvik ve takviye maksadıyla lutfetmiştir. Yoksa mübarek olduğun için değil. Hatta bu gibi keşif u keramete mazhar olanlara Ellah'ın en büyük ihsanı, onlara makamlarını bildirmemesidir. Zira makamını bildiği zaman, gurura düşüp helak olma ihtimali vardır. İmam-ı Rabbanî diyor ki: "Ben seyr u sulûk ederken son mertebede baktım gördüm ki; ehl-i sünnet vel cemaatten olan ve ibadetiyle meşgul olan ulema-i zahir, mutavassıt olan bütün seyr u sulûk ehlinden Ellah'ın indinde daha büyüktürler. Çünkü Kitap ve Sünnete ittiba'ları var. Bir sünnetin ittibai, her şeyin fevkindedir. Kitap ve sünnette mevcut olan ahkamı, dört mezheb inancı içerisinde anlayıp kabul edenler, sırat-ı müstakim ehlidirler. Bunlar her türlü tereddüt ve vesveseden, tazyikat ve endişeden emindirler. Müellif(r.a), bu konuda şöyle buyuruyor:

---

[1] Sözler 205

[2] Lem'alar 238

ŞERH

velayetten, yani Şah-ı Geylani, Şah-ı Nakşibend gibi velilerin mertebelerinden geçer. Gavslik ve kutubluk makamına uğrar. Sonra sahabenin ve peygamberlerin meratibinden geçer. Daha sonra bütün meleklerin makamından geçer. Böylece o makamın hepsini bitirir. Salik, bu makamları kat' etmeden mürid ismini alamaz. Buna imkân dairesinin sülûkü denir. Bütün bu mertebeleri bitiren, kendini, alemi, evliyaları, peygamberleri, melekleri keşfeden kimse, daha tecelliyat-ı Rabbaniyyeyi keşfetmemiştir. Bu kimseye tarikat üslubunda mürid, Risale-i Nur üslubunda ise talib denilmez. Dosttur. Tarikatın dostudur. Vakta ki, bu mertebelerden sonra tecelliyat-ı esmayı hissetti, o zaman ona mürid denir. Bu alem-i vücuda atılan ilk adımdır. Risale-i Nur'da da buna talib denir. Salik, ne zaman tecelliyat-ı ef'ali hissettiyse, alem-i vücuba kadem bastıysa o zaman mürid veya talib ünvanını alır. Bu mertebeye terakki ettiyse yeniden hareket başlar. Bin bir ismi İlahinin tecelliyatından geçer. Evvela, tecelliyat-ı ef'ali müşahede eder. Ef'alden esmaya, esmadan sıfata, sıfattan şuunata, şuunattan ta tecelliyat-ı Zatiyeye kadar gider. Tecelliyat-ı zatiyede seyr u sülûk biter.

Salik, alem-i imkânda seyahat ederken peygamberleri görür, o makamdan geçerken peygamberlik sıfatıyla onlarla görüşür. Ancak onlardaki tecelliyat-ı esma ve sıfatı görmez. Son mertebede Resul-i Ekrem (a.s.m)'ı görür. Alem-i vücubta ise; peygamberleri, tecelliyat-ı esma ve sıfat-ı İlahiyeye ayine olarak görür ve seyrederek. En son tecelliyat-ı esmayı en mükemmel bir ayine olan ayine-i Muhammedi'de seyrederek. En son mertebe orada biter. Alem-i imkânı keşfederken Muhammed (a.s.m)'la ruhen görüşür. Alem-i vücubu keşfederken, O'nu tecelliyat-ı esma-i İlahiyenin ayinesi olarak görür. Bunlar değişik mertebelerdir. Alem-i imkândaki seyr u sülûk, sülûk-u hakiki değildir. Sülûk-u hakiki; salikin, peygamberleri, evliyaları, melekleri, kısaca bütün kainatı tecelliyat-ı esma-i İlahiyeye ayine şeklinde görüp ta tecelliyat-ı zatiyeye kadar gitmesi, böylece bütün mertebeleri bitirmesidir.

Müellif (r.a)'ın bu eserde beyan buyurduğu bu vartaların sebebi, meratibi tam bitirmemekten kaynaklanıyor. Salik-i rah-ı huda, bütün mertebeleri bitirse bu vartalara düşmez. Salik, seyr u sülûkta bulunurken sabretmiyor, yarı yoldan dönüyor. Mürşidlik dava edip halkı da helak ediyor. Bir mürşid-i kamil lazım ki; onu en son mertebeye götürsün.

ŞERH

velayetten, yani Şah-ı Geylani, Şah-ı Nakşibend gibi velilerin mertebelerinden geçer. Gavslik ve kutubluk makamına uğrar. Sonra sahabenin ve peygamberlerin meratibinden geçer. Daha sonra bütün meleklerin makamından geçer. Böylece o makamın hepsini bitirir. Salik, bu makamları kat' etmeden mürid ismini alamaz. Buna imkân dairesinin sülûkü denir. Bütün bu mertebeleri bitiren, kendini, alemini, evliyaları, peygamberleri, melekleri keşfeden kimse, daha tecelliyat-ı Rabbaniyyeyi keşfetmemiştir. Bu kimseye tarikat üslubunda mürid, Risale-i Nur üslubunda ise talib denilmez. Dosttur. Tarikatın dostudur. Vakta ki, bu mertebelerden sonra tecelliyat-ı esmayı hissetti, o zaman ona mürid denir. Bu alem-i vücuda atılan ilk adımdır. Risale-i Nur'da da buna talib denir. Salik, ne zaman tecelliyat-ı ef'ali hissettiyse, alem-i vücuba kadem bastıysa o zaman mürid veya talib ünvanını alır. Bu mertebeye terakki ettiyse yeniden hareket başlar. Bin bir ismi İlahinin tecelliyatından geçer. Evvela, tecelliyat-ı ef'ali müşahede eder. Ef'alden esmaya, esmadan sıfata, sıfattan şuunata, şuunattan ta tecelliyat-ı Zatiyeye kadar gider. Tecelliyat-ı zatiyede seyr u sülûk biter.

Salik, alem-i imkânda seyahat ederken peygamberleri görür, o makamdan geçerken peygamberlik sıfatıyla onlarla görüşür. Ancak onlardaki tecelliyat-ı esma ve sıfatı görmez. Son mertebede Resul-i Ekrem (a.s.m)'ı görür. Alem-i vücubta ise; peygamberleri, tecelliyat-ı esma ve sıfat-ı İlahiyeye ayine olarak görür ve seyrederek. En son tecelliyat-ı esmayı en mükemmel bir ayine olan ayine-i Muhammedi'de seyrederek. En son mertebeye orada biter. Alem-i imkânı keşfederken Muhammed (a.s.m)'la ruhen görüşür. Alem-i vücubu keşfederken, O'nu tecelliyat-ı esma-i İlahiyenin ayinesi olarak görür. Bunlar değişik mertebelerdir. Alem-i imkândaki seyr u sülûk, sülûk-u hakiki değildir. Sülûk-u hakiki; salikin, peygamberleri, evliyaları, melekleri, kısaca bütün kainatı tecelliyat-ı esma-i İlahiyeye ayine şeklinde görüp ta tecelliyat-ı zatiyeye kadar gitmesi, böylece bütün mertebeleri bitirmesidir.

Müellif (r.a)'ın bu eserde beyan buyurduğu bu vartaların sebebi, meratibi tam bitirmemekten kaynaklanıyor. Salik-i rah-ı huda, bütün mertebeleri bitirse bu vartalara düşmez. Salik, seyr u sülûkta bulunurken sabretmiyor, yarı yoldan dönüyor. Mürşidlik dava edip halkı da helak ediyor. Bir mürşid-i kamil lazım ki; onu en son mertebeye götürsün.

METİN

DOKUZUNCU TELVİH: Tarikatın pek çok semeratından ve faidelerinden yalnız burada "Dokuz Adedi"ni icmalen beyan edeceğiz:

Birincisi: İstikametli tarikat vasıtasıyla, saadet-i ebediyedeki ebedî hazinelerin anahtarları ve menşe'leri ve madenleri olan hakaik-i imaniyenin inkişafı ve vuzuhu ve aynelyakîn derecesinde zuhurlardır.

ŞERH

(DOKUZUNCU TELVİH: Tarikatın pek çok semeratından ve faidelerinden yalnız burada "Dokuz Adedi"ni icmalen beyan edeceğiz:) Müellif (r.a), Sekizinci Telvih'de tarikattaki bir kısım vartaları beyan buyurdu. Bu Dokuzuncu Telvih'de ise Kitab ve Sünnete muhalefet etmeyen, içinde bid'at ve hurafe bulunmayan hakiki tarikatın faide ve semerelerinden bahsetmektedir.

(Birincisi: İstikametli tarikat vasıtasıyla, saadet-i ebediyedeki ebedî hazinelerin anahtarları ve menşe'leri ve madenleri olan hakaik-i imaniyenin inkişafı ve vuzuhu ve aynelyakîn derecesinde zuhurlardır.) Tarikatın asıl gayesi budur. Saadet-i dareynin, saadet-i ebediyenin anahtarı imandır. İman ise, başta Ellah'a, meleklerle, kitaplara, peygamberlere, ahiret gününe, haşr-i cismaniye, kadere, hayr ve şerrin Cenab-ı Hakk'ın halk ve takdiriyle olduğuna inanmaktır. Gerçek tarikat vasıtasıyla salık-i rah-ı huda, ciddi bir şekilde dünyayı bırakır, masivadan geçer, sadece ve sadece rızay-ı İlahiyi takip ederek, Kitap ve Sünnet dairesinde seyr u sülûk eder, keşif sahibi olur. Alem-i mülk ve melekutu, alem-i gayb ve şehadeti seyrederek, Ellah'ın bin bir isminin teceliyatını âlemde müşahede eder ve bütün âlemi, esma-i İlahiyeye ayine şeklinde görür, bütün zerrat-ı âlemde tecelliyat-ı esmayı hisseder. Melekler ve peygamberlerle manen görüşür, kabir âlemini keşfeder, haşri, cennet ve cehennemi seyrederek,

METİN

DOKUZUNCU TELVİH: Tarikatın pek çok semeratından ve faidelerinden yalnız burada "Dokuz Adedi"ni icmalen beyan edeceğiz:

Birincisi: İstikametli tarikat vasıtasıyla, saadet-i ebediyedeki ebedî hazinelerin anahtarları ve menşe'leri ve madenleri olan hakaik-i imaniyenin inkişafı ve vuzuhu ve aynelyakîn derecesinde zuhurlardır.

ŞERH

(DOKUZUNCU TELVİH: Tarikatın pek çok semeratından ve faidelerinden yalnız burada "Dokuz Adedi"ni icmalen beyan edeceğiz:) Müellif (r.a), Sekizinci Telvih'de tarikattaki bir kısım vartaları beyan buyurdu. Bu Dokuzuncu Telvih'de ise Kitab ve Sünnete muhalefet etmeyen, içinde bid'at ve hurafe bulunmayan hakiki tarikatın faide ve semerelerinden bahsetmektedir.

(Birincisi: İstikametli tarikat vasıtasıyla, saadet-i ebediyedeki ebedî hazinelerin anahtarları ve menşe'leri ve madenleri olan hakaik-i imaniyenin inkişafı ve vuzuhu ve aynelyakîn derecesinde zuhurlardır.) Tarikatın asıl gayesi budur. Saadet-i dareynin, saadet-i ebediyenin anahtarı imandır. İman ise, başta Ellah'a, meleklerle, kitaplara, peygamberlere, ahiret gününe, haşr-i cismaniye, kadere, hayr ve şerrin Cenab-ı Hakk'ın halk ve takdiriyle olduğuna inanmaktır. Gerçek tarikat vasıtasıyla salık-i rah-ı huda, ciddi bir şekilde dünyayı bırakır, masivadan geçer, sadece ve sadece rızay-ı İlahiyi takip ederek, Kitap ve Sünnet dairesinde seyr u sülûk eder, keşif sahibi olur. Alem-i mülk ve melekutu, alem-i gayb ve şehadeti seyrederek, Ellah'ın bin bir isminin teceliyatını âlemde müşahede eder ve bütün âlemi, esma-i İlahiyeye ayine şeklinde görür, bütün zerrat-ı âlemde tecelliyat-ı esmayı hisseder. Melekler ve peygamberlerle manen görüşür, kabir âlemini keşfeder, haşri, cennet ve cehennemi seyrederek,

ŞERH

vasıtasıyla elde edilen bu semere ve faideyi en mükemmel bir surette şakirdine vermektedir. Zira Risale-i Nur, on iki hak tarikatın hulasesidir. Risale-i Nur Mesleği, tarikattan ziyade hakikattır, şeriattır. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyuruyor:

*"Şu tarîk, hafî tarîkler misillü, "Letaif-i Aşere" gibi on hatve değil ve tarîk-ı cehriye gibi "Nüfus-u Seb'a" yedi mertebeye atılan adımlar değil, belki "Dört Hatve"den ibarettir. Tarîkattan ziyade hakikattır, şeriattır."*¹

Risale-i Nur Mesleği ile Tarikat Mesleği arasında şöyle bir fark var ki; salik-i rah-ı huda, tarikatta seyr u sülûk ederken, evvela imkân âlemini keşfeder. Manen ta Arş'a kadar çıkar, peygamberlerin ruhaniyetleriyle görüşür. Alem-i vücuba geçmediği için peygamberlerle beşeriyet sıfatıyla görüşür. Risale-i Nur'da alem-i imkânın müstakil keşfi yoktur. Alem-i imkân ile alem-i vücubun keşfini beraber ders verir. Her şeyde esma ve sıfat-ı İlahiyenin tecelliyatını gösterir. Aynı Peygamber Efendimizin mi'rac mu'cizesinde mazhar olduğu keşfiyat gibi. Resul-i Ekrem (a.s.m), mi'racta alem-i imkân ile beraber bu alemde tecelli eden ef'al, esma ve sıfat-ı İlahiyeyi gördü, tecelliyat-ı zatiyeye mazhar olup cemal-i İlahi ile müşerref oldu. Salik, Risale-i Nur vasıtasıyla tarikat berzahına uğramadan, yani alem-i imkânın keşfini bitirmeden, alem-i imkân ile alem-i vücubu beraber keşfeder. Ayetü'l-Kübra, Pencerelel Risalesi, Haşir Risalesi, Otuz İkinci Söz, Yirmi İkinci Söz, İkinci Şua, Risale-i Hasbiye, Münacat Risalesi gibi eserler bunun şahididir.

Risale-i Nur Mesleğinde seyr u sülûk vardır. Amma tasavvuftaki gibi alem-i imkân ile alem-i vücubu ayrı ayrı seyrettirmiyor. Alem-i imkânda tecelli eden esma ve sıfat-ı İlahiyeyi beraber keşfettiriyor.

Nasıl ki, Resul-i Ekrem (s.a.v) Efendimiz, mirac gecesinde az bir zamanda bütün alemleri arkasına atıp Ellah'ın bin bir isminin tecelliyatını keşfetmiş, lâ zamanî, lâ mekânî ve lâ keyfî bir tarzda Cenab-ı Hakkın cemali ba kemali ile müşerref olup dönmüştür.

---

[1] Sözler 476

ŞERH

vasıtasıyla elde edilen bu semere ve faideyi en mükemmel bir surette şakirdine vermektedir. Zira Risale-i Nur, on iki hak tarikatın hulasesidir. Risale-i Nur Mesleği, tarikattan ziyade hakikattır, şeriattır. Müellif (r.a) bu konuda şöyle buyuruyor:

*"Şu tarîk, hafî tarîkler misillü, "Letaif-i Aşere" gibi on hatve değil ve tarîk-ı cehriye gibi "Nüfus-u Seb'a" yedi mertebeye atılan adımlar değil, belki "Dört Hatve"den ibarettir. Tarîkattan ziyade hakikattır, şeriattır."*¹

Risale-i Nur Mesleği ile Tarikat Mesleği arasında şöyle bir fark var ki; salik-i rah-ı huda, tarikatta seyr u sülûk ederken, evvela imkân âlemini keşfeder. Manen ta Arş'a kadar çıkar, peygamberlerin ruhaniyetleriyle görüşür. Alem-i vücuba geçmediği için peygamberlerle beşeriyet sıfatıyla görüşür. Risale-i Nur'da alem-i imkânın müstakil keşfi yoktur. Alem-i imkân ile alem-i vücubun keşfini beraber ders verir. Her şeyde esma ve sıfat-ı İlahiyenin tecelliyatını gösterir. Aynı Peygamber Efendimizin mi'rac mu'cizesinde mazhar olduğu keşfiyat gibi. Resul-i Ekrem (a.s.m), mi'racta alem-i imkân ile beraber bu alemde tecelli eden ef'al, esma ve sıfat-ı İlahiyeyi gördü, tecelliyat-ı zatiyeye mazhar olup cemal-i İlahi ile müşerref oldu. Salik, Risale-i Nur vasıtasıyla tarikat berzahına uğramadan, yani alem-i imkânın keşfini bitirmeden, alem-i imkân ile alem-i vücubu beraber keşfeder. Ayetü'l-Kübra, Pencerelel Risalesi, Haşir Risalesi, Otuz İkinci Söz, Yirmi İkinci Söz, İkinci Şua, Risale-i Hasbiye, Münacat Risalesi gibi eserler bunun şahididir.

Risale-i Nur Mesleğinde seyr u sülûk vardır. Amma tasavvuftaki gibi alem-i imkân ile alem-i vücubu ayrı ayrı seyrettirmiyor. Alem-i imkânda tecelli eden esma ve sıfat-ı İlahiyeyi beraber keşfettiriyor.

Nasıl ki, Resul-i Ekrem (s.a.v) Efendimiz, mirac gecesinde az bir zamanda bütün alemleri arkasına atıp Ellah'ın bin bir isminin tecelliyatını keşfetmiş, lâ zamanî, lâ mekânî ve lâ keyfî bir tarzda Cenab-ı Hakkın cemali ba kemali ile müşerref olup dönmüştür.

---

[1] Sözler 476

ŞERH

insaniyeyi kemalatına sevk etmekle hakiki insan ünvanını almaktır. Bu işin erbabı olanlar, zahiri ilimleri bitirdikten sonra batını ilimleri tahsil etmek maksadıyla bir mürşid-i kamilin yanına varmışlar, onun irşad ve terbiyesiyle tekamül etmişler, kabiliyet ve derecelerine göre bir seyr u sülûka muvaffak olmuşlar, tasavvuf ve tarikattan maksud olan neticeleri elde etmişler, daha sonra onlardan bir kısmı irşad ve tebliğ vazifesiyle tavzif edilip gönderilmişlerdir.

Bu asırda hakiki mürşid olarak Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin birinci talebesi olan Hacı Hulusi Bey'i gördüm. Bu Zat ile ilk görüşmemiz şöyle oldu. Elazığ'da oturuyordu. Ziyaret maksadıyla evine gittim. Beni içeriye aldı. Odada ikimiz yalnızdık. Birinci Söz olan Besmele Risalesi'ni bana okudu. Dedi ki; "Anladın mı?" Dedim: "Anladım." Bir müddet durdu, sonra şöyle buyurdu: "Şimdi Peygamber Efendimiz ve Üstad buradadır." Bunu derdemez kendimden geçtim, perişan oldum. Simasından da bu sözünde haşa yalan olmadığına yüzde yüz inandım. Alemim o anda değişti. O ders-i Kur'an'î, üzerimde bir sene tesirini gösterdi. O zaman zarfında sadece Kur'an tefsiri ve hadis okudum. Nasıl oldu bilmiyorum. Yanından ayrıldığım zaman, sanki içime bir ateş düştü. Kur'an ve hadisin muhabbeti bütün vücudumun içerisine yerleşti. Hem o ziyaretten sonra ehl-i beyt-i Nebeviye, yani seyyidlere karşı şiddetli bir muhabbet hissi bende uyandı. İşte ehlullahın sohbeti böyledir.

Tasavvuf ve tarikat sayesinde kalb harekete geçer. İnsan, mertebe-i camidiyet, nebatiyet ve hayvaniyetten kurtulup insaniyet ve iman mertebesine terakki eder. Hakiki insan, imanın inkişaf etmesiyle kalb gözüyle şu alemde tecelli eden esma ve sıfat-ı İlahiyeyi keşfeden ve cema-i İlahi ile manen müşerref olandır. İman nuruyla şu âleme bak! Ellah'ın bin bir isminin tecellisini şu alemde seyredebildinse, bütün meleklerin ve peygamberlerin ruhaniyetinde dahi o esmayı müşahade edebildinse, zamanın üstüne çıkıp bütün enbiya ve evliya taifesiyle manen görüşebildinse, ayine-i kalbinde bütün esma-i hüsnayı seyredebildinse ve ayine-i ruhunda bütün alemleri, cennet ve cehennemi görüp bin bir ism-i İlahinin tecelliyatına mazhar oldunsa, o zaman hakiki insansın. Yoksa camidiyet, nebatiyet ve hayvaniyet mertebelerinde kalmışsın.

İnsaniyet iki kısma ayrılır:

ŞERH

insaniyeyi kemalatına sevk etmekle hakiki insan ünvanını almaktır. Bu işin erbabı olanlar, zahiri ilimleri bitirdikten sonra batını ilimleri tahsil etmek maksadıyla bir mürşid-i kamilin yanına varmışlar, onun irşad ve terbiyesiyle tekamül etmişler, kabiliyet ve derecelerine göre bir seyr u sülûka muvaffak olmuşlar, tasavvuf ve tarikattan maksud olan neticeleri elde etmişler, daha sonra onlardan bir kısmı irşad ve tebliğ vazifesiyle tanzif edilip gönderilmişlerdir.

Bu sırada hakiki mürşid olarak Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin birinci talebesi olan Hacı Hulusi Bey'i gördüm. Bu Zat ile ilk görüşmemiz şöyle oldu. Elazığ'da oturuyordu. Ziyaret maksadıyla evine gittim. Beni içeriye aldı. Odada ikimiz yalnızdık. Birinci Söz olan Besmele Risalesi'ni bana okudu. Dedi ki; "Anladın mı?" Dedim: "Anladım." Bir müddet durdu, sonra şöyle buyurdu: "Şimdi Peygamber Efendimiz ve Üstad buradadır." Bunu derdemez kendimden geçtim, perişan oldum. Simasından da bu sözünde haşa yalan olmadığına yüzde yüz inandım. Alemim o anda değişti. O ders-i Kur'an'î, üzerimde bir sene tesirini gösterdi. O zaman zarfında sadece Kur'an tefsiri ve hadis okudum. Nasıl oldu bilmiyorum. Yanından ayrıldığım zaman, sanki içime bir ateş düştü. Kur'an ve hadisin muhabbeti bütün vücudumun içerisine yerleşti. Hem o ziyaretten sonra ehl-i beyt-i Nebeviye, yani seyyidlere karşı şiddetli bir muhabbet hissi bende uyandı. İşte ehlullahın sohbeti böyledir.

Tasavvuf ve tarikat sayesinde kalb harekete geçer. İnsan, mertebe-i camidiyet, nebatiyet ve hayvaniyetten kurtulup insaniyet ve iman mertebesine terakki eder. Hakiki insan, imanın inkişaf etmesiyle kalb gözüyle şu alemde tecelli eden esma ve sıfat-ı İlahiyeyi keşfeden ve cema-i İlahi ile manen müşerref olandır. İman nuruyla şu âleme bak! Ellah'ın bin bir isminin tecellisini şu alemde seyredebildinse, bütün meleklerin ve peygamberlerin ruhaniyetinde dahi o esmayı müşahade edebildinse, zamanın üstüne çıkıp bütün enbiya ve evliya taifesiyle manen görüşebildinse, ayine-i kalbinde bütün esma-i hüsnayı seyredebildinse ve ayine-i ruhunda bütün alemleri, cennet ve cehennemi görüp bin bir ism-i İlahinin tecelliyatına mazhar oldunsa, o zaman hakiki insansın. Yoksa camidiyet, nebatiyet ve hayvaniyet mertebelerinde kalmışsın.

İnsaniyet iki kısma ayrılır:

METİN

Üçüncüsü: Âlem-i berzah ve âhiret seferinde, tarikat silsilelerinden bir silsileye iltihak edip ve o kabile-i nuraniye ile ebedü'l-âbâd yolunda arkadaş olmak ve yalnızlık vahşetinden kurtulmak ve onlarla, dünyada ve berzahta manen ünsiyet etmek ve evham ve şübehatın hücumlarına karşı, onların icmâına ve ittîfakına istinad edip, herbir üstadını kavî bir sened ve kuvvetli bir bürhan derecesinde görüp, onlarla o hatıra gelen dalalet ve şübehatı def'etmektir.

ŞERH

(Üçüncüsü: Âlem-i berzah ve âhiret seferinde, tarikat silsilelerinden bir silsileye iltihak edip ve o kabile-i nuraniye ile ebedü'l-âbâd yolunda arkadaş olmak ve yalnızlık vahşetinden kurtulmak ve onlarla, dünyada ve berzahta manen ünsiyet etmek ve evham ve şübehatın hücumlarına karşı, onların icmâına ve ittîfakına istinad edip, herbir üstadını kavî bir sened ve kuvvetli bir bürhan derecesinde görüp, onlarla o hatıra gelen dalalet ve şübehatı def'etmektir.)

On iki hak tarikatın pirlerinden biri Seyyid Abdulkadir Geylani'dir. Diğer Seyyid Ahmed Rufai'dir. Bir diğeri Seyyid Ahmed Bedevîdir. Her tarikatın müntesibleri, o tarikatın pirine bağlıdır. İnsan, bu dar-ı dünyada iken tek başıyla küfre karşı mücadele edemez ve şüpheye düşer. Bu şüphelerden kurtulmak için o hakiki kabileye dayanır. Çünkü ehl-i tarik, tarikat pirinin sıdk ve hakkaniyetine inanmıştır. Hem de salık, onlarla ruhani âlemde manen görüşüp ünsiyet ederek kalbine gelen şüpheleri o manevi sohbetle izale eder. Bununla beraber o tarikat pirlerinin himmet ve şefaatleriyle Ellah'ın izniyle dünya ve ahirette selamete kavuşur. Sekerat, kabir, haşir, sırat köprüsü gibi ahiret menzillerinde sıkıntı ve meşakkatlerden kurtulur. Dünyada böyle bir kabileye iltihak eden, inşaallah onlarla beraber haşrolur ve cennette dahi onlarla beraber olur. An şartla ki; Kitab ve Sünnete temessük ede ve akide-i ehl-i haktan ayrılmaya.

Mesela; Seyyid Ahmed Rufai, Abdulkadir Geylani gibi zevat-ı aliye müttefikan diyorlar ki; eğer mezheplere riayet etmezseniz, evrad ve ezkarımız sizi kurtarmaz. Üstad Bediüzzaman Hazretlerine gelince; manevi âlemde on iki tarikat pirlerinden me'zun olmuştur. Risale-i Nur'un has şakirdleri de manevi âlemde on iki tarikat pirlerinin tasarrufu altındadırlar. On iki tarikat pirlerine intisabları var ve haşir meydanında hepsiyle beraber haşre giderler. İnşaallah.

METİN

Üçüncüsü: Âlem-i berzah ve âhiret seferinde, tarîkat silsilelerinden bir silsileye iltihak edip ve o kabile-i nuraniye ile ebedü'l-âbâd yolunda arkadaş olmak ve yalnızlık vahşetinden kurtulmak ve onlarla, dünyada ve berzahta manen ünsiyet etmek ve evham ve şübehatın hücumlarına karşı, onların icmâına ve ittîfakına istinad edip, herbir üstadını kavî bir sened ve kuvvetli bir bürhan derecesinde görüp, onlarla o hatıra gelen dalalet ve şübehatı def'etmektir.

ŞERH

(Üçüncüsü: Âlem-i berzah ve âhiret seferinde, tarîkat silsilelerinden bir silsileye iltihak edip ve o kabile-i nuraniye ile ebedü'l-âbâd yolunda arkadaş olmak ve yalnızlık vahşetinden kurtulmak ve onlarla, dünyada ve berzahta manen ünsiyet etmek ve evham ve şübehatın hücumlarına karşı, onların icmâına ve ittîfakına istinad edip, herbir üstadını kavî bir sened ve kuvvetli bir bürhan derecesinde görüp, onlarla o hatıra gelen dalalet ve şübehatı def'etmektir.)

On iki hak tarikatın pirlerinden biri Seyyid Abdulkadir Geylani'dir. Diğer Seyyid Ahmed Rufai'dir. Bir diğeri Seyyid Ahmed Bedevîdir. Her tarikatın müntesibleri, o tarikatın pirine bağlıdır. İnsan, bu dar-ı dünyada iken tek başıyla küfre karşı mücadele edemez ve şüpheye düşer. Bu şüphelerden kurtulmak için o hakiki kabileye dayanır. Çünkü ehl-i tarik, tarikat pirinin sıdk ve hakkaniyetine inanmıştır. Hem de salık, onlarla ruhani âlemde manen görüşüp ünsiyet ederek kalbine gelen şüpheleri o manevi sohbetle izale eder. Bununla beraber o tarikat pirlerinin himmet ve şefaatleriyle Ellah'ın izniyle dünya ve ahirette selamete kavuşur. Sekerat, kabir, haşir, sırat köprüsü gibi ahiret menzillerinde sıkıntı ve meşakkatlerden kurtulur. Dünyada böyle bir kabileye iltihak eden, inşaallah onlarla beraber haşrolur ve cennette dahi onlarla beraber olur. An şartla ki; Kitab ve Sünnete temessük ede ve akide-i ehl-i haktan ayrılmaya.

Mesela; Seyyid Ahmed Rufai, Abdulkadir Geylani gibi zevat-ı aliye müttefikan diyorlar ki; eğer mezheplere riayet etmezseniz, evrad ve ezkarımız sizi kurtarmaz. Üstad Bediüzzaman Hazretlerine gelince; manevi âlemde on iki tarikat pirlerinden me'zun olmuştur. Risale-i Nur'un has şakirdleri de manevi âlemde on iki tarikat pirlerinin tasarrufu altındadırlar. On iki tarikat pirlerine intisabları var ve haşir meydanında hepsiyle beraber haşre giderler. İnşaallah.

METİN

Dördüncüsü: İmandaki marifetullah ve o marifetteki muhabbetullahın zevkini, safi tarikat vasıtasıyla anlamak ve o anlamakla dünyanın vahşet-i mutlakasından ve insanın kâinattaki gurbet-i mutlakasından kurtulmaktır. Çok Sözlerde isbat etmişiz ki: Saadet-i dâreyn ve elemsiz lezzet ve vahşetsiz ünsiyet ve hakikî zevk ve ciddî saadet, iman ve İslâmiyetin hakikatındadır.

ŞERH

Salik bazen kendinden geçer, hiçbir mevcudu görmeyecek hale gelir. O zaman la mevcude illa hu deyip şaşırır. O zaman ya yüksek bir ilim sahibi olmalı, ya inayet ve lütf-u İlahi imdadına yetişmeli, ya bir mürşid-i kamil onu irşad etmelidir ki; o haletten kurtulabilsin. İşte İmam-ı Rabbani, İmam-ı Gazali, Üstad Bediüzzaman Said Nursi, Hacı Hulusi Bey gibi zevat-ı aliye, bu mertebelere girip selametle çıkmışlardır. Bazen de oraya gidip dönmeden boğulanlar oluyor. Kalb ve ruh aleminde bütün meratibi bitirmekten maksad; salik, küllileşiyor. Yani Lailahe illallah dediği zaman, Lailahe ile nefy yaptığı zaman, ezelden ebede kadar bütün âlemi müşahede edip mevcudat-ı alemleri şerik-i Bari olmaktan azlediyor, onlara te'sir-i hakiki vermiyor. Illallah dediği zaman isbat yapıyor. Yani bütün âlemde esma-i hüsnanın veyahut bir ism-i İlahinin tecelliyatını seyrediyor. Bu, hal işidir. Sözle hakkıyla ifade edilemez. Ancak tatmak ile anlaşılabilir.

(Dördüncüsü: İmandaki marifetullah ve o marifetteki muhabbetullahın zevkini, safi tarikat vasıtasıyla anlamak ve o anlamakla dünyanın vahşet-i mutlakasından ve insanın kâinattaki gurbet-i mutlakasından kurtulmaktır. Çok Sözlerde isbat etmişiz ki: Saadet-i dâreyn ve elemsiz lezzet ve vahşetsiz ünsiyet ve hakikî zevk ve ciddî saadet, iman ve İslâmiyetin hakikatındadır.) İnsan, bu dünyada gariptir. Garip gelmiş, garip gidecektir. İnsan, şehrin kalabalığından tevahhuş eder. Bazen dağa çıkar. Dağda-bağda, çayırda-bayırda insanlarla görüşmeyen kişiler var. Bazen insan, bunlardan da tevahhuş eder, yalnız kalmak ister. İnsanlarla ünsiyet edemiyor, onlarla sabrı bulamıyor. İnsanın sabrı ve ünsiyeti, ancak Ellah ileler. Gelecek ayet-i kerime, bu hakikati ifade etmektedir:

وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ

"Sabret ve senin sabrın da ancak Ellah ileler."¹

[1] Nahl 127

METİN

Dördüncüsü: İmandaki marifetullah ve o marifetteki muhabbetullahın zevkini, safi tarikat vasıtasıyla anlamak ve o anlamakla dünyanın vahşet-i mutlakasından ve insanın kâinattaki gurbet-i mutlakasından kurtulmaktır. Çok Sözlerde isbat etmişiz ki: Saadet-i dâreyn ve elemsiz lezzet ve vahşetsiz ünsiyet ve hakikî zevk ve ciddî saadet, iman ve İslâmiyetin hakikatındadır.

ŞERH

Salik bazen kendinden geçer, hiçbir mevcudu görmeyecek hale gelir. O zaman la mevcude illa hu deyip şaşırır. O zaman ya yüksek bir ilim sahibi olmalı, ya inayet ve lütf-u İlahi imdadına yetişmeli, ya bir mürşid-i kamil onu irşad etmelidir ki; o haletten kurtulabilsin. İşte İmam-ı Rabbani, İmam-ı Gazali, Üstad Bediüzzaman Said Nursi, Hacı Hulusi Bey gibi zevat-ı aliye, bu mertebelere girip selamette çıkmışlardır. Bazen de oraya gidip dönmeden boğulanlar oluyor. Kalb ve ruh aleminde bütün meratibi bitirmekten maksad; salik, küllileşiyor. Yani Lailahe illallah dediği zaman, Lailahe ile nefy yaptığı zaman, ezelden ebede kadar bütün âlemi müşahede edip mevcudat-ı alemi şerik-i Bari olmaktan azlediyor, onlara te'sir-i hakiki vermiyor. Illallah dediği zaman isbat yapıyor. Yani bütün âlemde esma-i hüsnanın veyahut bir ism-i İlahinin tecelliyatını seyrediyor. Bu, hal işidir. Sözle hakkıyla ifade edilemez. Ancak tatmak ile anlaşılabilir.

(Dördüncüsü: İmandaki marifetullah ve o marifetteki muhabbetullahın zevkini, safi tarikat vasıtasıyla anlamak ve o anlamakla dünyanın vahşet-i mutlakasından ve insanın kâinattaki gurbet-i mutlakasından kurtulmaktır. Çok Sözlerde isbat etmişiz ki: Saadet-i dâreyn ve elemsiz lezzet ve vahşetsiz ünsiyet ve hakikî zevk ve ciddî saadet, iman ve İslâmiyetin hakikatındadır.) İnsan, bu dünyada gariptir. Garip gelmiş, garip gidecektir. İnsan, şehrin kalabalığından tevahhuş eder. Bazen dağa çıkar. Dağda-bağda, çayırda-bayırda insanlarla görüşmeyen kişiler var. Bazen insan, bunlardan da tevahhuş eder, yalnız kalmak ister. İnsanlarla ünsiyet edemiyor, onlarla sabrı bulamıyor. İnsanın sabrı ve ünsiyeti, ancak Ellah ile. Gelecek ayet-i kerime, bu hakikati ifade etmektedir:

وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ

"Sabret ve senin sabrın da ancak Ellah ile."1

---

[1] Nahl 127

ŞERH

cennet hayatı gibi bir hayata mazhar olmak demektir. Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerimde

قَالِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ

"İman edip salih amel işleyenler naim cennetlerindedir"¹ buyuruyor. Ehl-i İman şu anda cennettedir ferman ediyor. Demek iman, manevi bir cennettir. Küfür, manevi bir cehennemdir. Evet, kafirin küfrü, manevi bir cehennemdir, onu manen yakar. Gelecek ayet-i kerime bu hakikati sarahaten ifade etmektedir.

لِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ

"Şübhesiz o kimseler ki kâfir oldular. O kâfir olanlar, ehl-i kitâb olan Yahûdî ve Huristiyanlar ile müşriklerdir.

Bu küfür sıfatıyla muttasıf olan ehl-i kitâb ve müşrikler,

a) **"Küfürlerinden dolayı Cehennem ateşindedirler."** فِي نَارِ جَهَنَّمَ

b) **"Küfürlerinden dolayı Cehennem'de ebedî kalacaklardır."** خَالِدِينَ فِيهَا

c) **"İşte küfür ve şirk ehli olan bu kimseler, (ehl-i kitâb ve müşrikler) mahlûkâtın en şerli olanlarıdır." Zîrâ, onlar, kendi hakiki menfaatlerini zâyî' etmiş, salâh-ı hâlden mahrûm kalmış ve en büyük azâba müstahak olmuş kimselerdir."**²

Bu ayet-i kerime, "Ehl-i küfür ve ehl-i şirk cehenneme girecekler." demiyor. Daha dünyadayken cehennemin içinde olduklarını ifade ediyor. Evet, kafirin batıl itikadı ve kötü ameli, manevi bir cehennemdir, onu manen yakar.

Hem Cenab-ı Hak, بِالْكَافِرِينَ **"Muhakkak cehennem, kafirleri kuşatmıştır"**³ ayet-i kerimesinde "Cehennem, ilerde kafirleri ihata edecek." demiyor. "Kafirleri şu anda ihata etmiştir." buyuruyor. Ellah (c.c) onları tarik-i

[1] Hac 56

[2] Beyyine 6

[3] Tevbe 49 ; Ankebut 54

ŞERH

cennet hayatı gibi bir hayata mazhar olmak demektir. Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerimde

قَالِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ

"İman edip salih amel işleyenler naim cennetlerindedir"¹ buyuruyor. Ehl-i İman şu anda cennettedir ferman ediyor. Demek iman, manevi bir cennettir. Küfür, manevi bir cehennemdir. Evet, kafirin küfrü, manevi bir cehennemdir, onu manen yakar. Gelecek ayet-i kerime bu hakikati sarahaten ifade etmektedir.

لِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ

"Şübhesiz o kimseler ki kâfir oldular. O kâfir olanlar, ehl-i kitâb olan Yahûdî ve Huristiyanlar ile müşriklerdir."

Bu küfür sıfatıyla muttasıf olan ehl-i kitâb ve müşrikler,

a) **"Küfürlerinden dolayı Cehennem ateşindedirler."** فِي نَارِ جَهَنَّمَ

b) **"Küfürlerinden dolayı Cehennem'de ebedî kalacaklardır."** خَالِدِينَ فِيهَا

c) **"İşte küfür ve şirk ehli olan bu kimseler, (ehl-i kitâb ve müşrikler) mahlûkâtın en şerli olanlarıdır." Zîrâ, onlar, kendi hakiki menfaatlerini zâyî' etmiş, salâh-ı hâlden mahrûm kalmış ve en büyük azâba müstahak olmuş kimselerdir."**²

Bu ayet-i kerime, "Ehl-i küfür ve ehl-i şirk cehenneme girecekler." demiyor. Daha dünyadayken cehennemin içinde olduklarını ifade ediyor. Evet, kafirin batıl itikadı ve kötü ameli, manevi bir cehennemdir, onu manen yakar.

Hem Cenab-ı Hak, بِالْكَافِرِينَ **"Muhakkak cehennem, kafirleri kuşatmıştır"**³ ayet-i kerimesinde "Cehennem, ilerde kafirleri ihata edecek." demiyor. "Kafirleri şu anda ihata etmiştir." buyuruyor. Ellah (c.c) onları tarik-i

[1] Hac 56

[2] Beyyine 6

[3] Tevbe 49 ; Ankebut 54

METİN

Beşincisi: Tekâlif-i şer'iyedeki hakaik-i lâtifeyi, tarikatten ve zikr-i İlâhîden gelen bir intibah-ı kalbî vasıtasıyla hissetmek, takdir etmek... O vakit taate, suhre gibi değil, belki iştiyakla itaat edip ubudiyeti ifa eder.

ŞERH

cennette götürmez, tarik-i cehenneme isal eder. Yani bu dünyadaki günah, masiyet, küfür kendisi bir cehennemdir. Evvela dünyadayken bunları yakmış. Çünkü nokta-i istinat ve istimdadı bulamamış. Muhabbetullah ve muhabbet-i Kelamullah ile serfiraz olamamışlardır. Böyle adamlar bu dünyada, garip ve vahşet içinde yaşar. Bin içtimaat içinde de olsa tektir. İşte hakiki tarikatın terbiyesi ile iman çekirdeği neşv u nema bulur, inkişaf eder. Hakiki ve kamil imanı elde eden bir mü'min, vahşet ve dehşetten kurtulur. Ellah ile sabır ve ünsiyet eder. Müellif (r.a) şöyle buyuruyor:

*"Evet bütün hakikî saadet ve hâlis sürur ve şirin nimet ve safi lezzet elbette marifetullah ve muhabbetullahtadır. Onlar, onsuz olamaz. Cenab-ı Hakk'ı tanıyan ve seven, nihayetsiz saadete, nimete, envâra, esrara; ya bilkuvve veya bilfiil mazhardır. Onu hakikî tanımayan, sevmeyen; nihayetsiz şekavete, âlâma ve evhama manen ve maddeten mübtela olur. Evet şu perişan dünyada, âvâre nev'-i beşer içinde, semeresiz bir hayatta; sahibsiz, hâmîsiz bir surette; âciz, miskin bir insan, bütün dünyanın sultanı da olsa kaç para eder. İşte bu âvâre nev'-i beşer içinde, bu perişan fânî dünyada; insan, sahibini tanımazsa, mâlikini bulmazsa, ne kadar bîçare sergerdan olduğunu herkes anlar. Eğer sahibini bulsa, mâlikini tanısa, o vakit rahmetine iltica eder, kudretine istinad eder. O vahşetgâh dünya, bir tenezzühgâha döner ve bir ticaretgâh olur."*¹

(Beşincisi: Tekâlif-i şer'iyedeki hakaik-i lâtifeyi, tarikatten ve zikr-i İlâhîden gelen bir intibah-ı kalbî vasıtasıyla hissetmek, takdir etmek... O vakit taate, suhre gibi değil, belki iştiyakla itaat edip ubudiyeti ifa eder.) Tekâlif-i şer'iyye; namaz, oruç, hac, zekat, gece ibadeti, kuşluk namazı, sünnet oruçları, gıybet etmemek gibi evamir ve nevahi-i İlahiyedir. İnsanın en büyük gafleti nedir? Ağzından çıkan kelimeleri ibadet veya günah saymamasıdır. Ona dikkat etmiyor. Halbuki hadis-i şerifin nassıyla insan her gün sabaha çıktığında onun bütün azaları dile yalvarıyorlar ki; bizim hakkımızda Ellah'tan kork, bizi günaha sokma.

---

[1] Mektubat 223

METİN

Beşincisi: Tekâlif-i şer'iyedeki hakaik-i lâtifeyi, tarikatten ve zikr-i İlâhîden gelen bir intibah-ı kalbî vasıtasıyla hissetmek, takdir etmek... O vakit taate, suhre gibi değil, belki iştiyakla itaat edip ubudiyeti ifa eder.

ŞERH

cennette götürmez, tarik-i cehenneme isal eder. Yani bu dünyadaki günah, masiyet, küfür kendisi bir cehennemdir. Evvela dünyadayken bunları yakmış. Çünkü nokta-i istinat ve istimdadı bulamamış. Muhabbetullah ve muhabbet-i Kelamullah ile serfiraz olamamışlardır. Böyle adamlar bu dünyada, garip ve vahşet içinde yaşar. Bin içtimaat içinde de olsa tektir. İşte hakiki tarikatın terbiyesi ile iman çekirdeği neşv u nema bulur, inkişaf eder. Hakiki ve kamil imanı elde eden bir mü'min, vahşet ve dehşetten kurtulur. Ellah ile sabır ve ünsiyet eder. Müellif (r.a) şöyle buyuruyor:

*"Evet bütün hakikî saadet ve hâlis sürur ve şirin nimet ve safi lezzet elbette marifetullah ve muhabbetullahtadır. Onlar, onsuz olamaz. Cenab-ı Hakk'ı tanıyan ve seven, nihayetsiz saadete, nimete, envâra, esrara; ya bilkuvve veya bilfiil mazhardır. Onu hakikî tanımayan, sevmeyen; nihayetsiz şekavete, âlâma ve evhama manen ve maddeten mübtela olur. Evet şu perişan dünyada, âvâre nev'-i beşer içinde, semeresiz bir hayatta; sahibsiz, hâmişiz bir surette; âciz, miskin bir insan, bütün dünyanın sultanı da olsa kaç para eder. İşte bu âvâre nev'-i beşer içinde, bu perişan fânî dünyada; insan, sahibini tanımazsa, mâlikini bulmazsa, ne kadar bîçare sergerdan olduğunu herkes anlar. Eğer sahibini bulsa, mâlikini tanısa, o vakit rahmetine iltica eder, kudretine istinad eder. O vahşetgâh dünya, bir tenezzühgâha döner ve bir ticaretgâh olur."*¹

(Beşincisi: Tekâlif-i şer'iyedeki hakaik-i lâtifeyi, tarikatten ve zikr-i İlâhîden gelen bir intibah-ı kalbî vasıtasıyla hissetmek, takdir etmek... O vakit taate, suhre gibi değil, belki iştiyakla itaat edip ubudiyeti ifa eder.) Tekâlif-i şer'iyye; namaz, oruç, hac, zekat, gece ibadeti, kuşluk namazı, sünnet oruçları, gıybet etmemek gibi evamir ve nevahi-i İlahiyedir. İnsanın en büyük gafleti nedir? Ağzından çıkan kelimeleri ibadet veya günah saymamasıdır. Ona dikkat etmiyor. Halbuki hadis-i şerifin nassıyla insan her gün sabaha çıktığında onun bütün azaları dile yalvarıyorlar ki; bizim hakkımızda Ellah'tan kork, bizi günaha sokma.

---

[1] Mektubat 223

ŞERH

Makam-ı tevekkül odur ki, salık, artık esbaba bakmaz, şuna buna müracaat etmez. Onlardan yüzünü çevirir. Doğrudan doğruya Müsebbibul'l-Esbab olan Cenab-ı Hakk'a müteveccih olup O'na tevekkül eder. Tohum ve çekirdeği toprağın altına atar. Fakat tevekkül sahibidir. Araziden ve topraktan bir şey beklemez. Mahsulatı Ellah'tan bekler. Bela ve musibet geldiği zaman O'na tevekkül eder. Bir hayr ve nimete mazhar olsa, işleri düzgün gitse yine O'na tevekkül eder. Esbaba müracaat eder. Yalnız esbabı perdedar-ı dest-i kudret görür. Yani esbabı, bir perde gibi görür, Müsebbibü'l-esbabdan gaflet etmez. Bu sayede, hem vahşetten, hem huzursuzluktan kurtulur. Müellif (r.a), tevekkülün hakikatini şakirdlerine şöyle ders vermektedir:

"İman hem nurdur, hem kuvvettir. Evet hakikî imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanın kuvvetine göre hâdisatın tazyikatından kurtulabilir. "Tevekkeltü alallah" der, sefine-i hayatta kemal-i emniyetle hâdisatın dağlarvari dalgaları içinde seyran eder. Bütün ağırlıklarını Kadîr-i Mutlak'ın yed-i kudretine emanet eder, rahatla dünyadan geçer, berzahta istirahat eder. Sonra saadet-i ebediyeye girmek için Cennet'e uçabilir. Yoksa tevekkül etmezse, dünyanın ağırlıkları uçmasına değil, belki esfel-i safilîne çeker. Demek iman tevhidî, tevhid teslimî, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dareyni iktiza eder. Fakat yanlış anlama. Tevekkül, esbabı bütün bütün reddetmek değildir. Belki esbabı dest-i kudretin perdesi bilip riayet ederek; esbaba teşebbüs ise, bir nevi dua-i fiilî telakki ederek; müsebbebatı yalnız Cenab-ı Hak'tan istemek ve neticeleri ondan bilmek ve ona minnettar olmaktan ibarettir.

Tevekkül eden ve etmeyenin misalleri, şu hikâyeye benzer:

Vaktiyle iki adam hem bellerine, hem başlarına ağır yükler yüklenip, büyük bir sefineye bir bilet alıp girdiler. Birisi girer girmez yükünü gemiye bırakıp, üstünde oturup nezaret eder. Diğeri hem ahmak, hem mağrur olduğundan yükünü yere bırakmıyor. Ona denildi: "Ağır yükünü gemiye bırakıp rahat et." O dedi: "Yok, ben bırakmayacağım. Belki zayi olur. Ben kuvvetliyim. Malımı, belimde ve başımda muhafaza edeceğim."

Yine ona denildi: "Bizi ve sizi kaldıran şu emniyetli sefine-i sultaniye daha kuvvetlidir. Daha ziyade iyi muhafaza eder. Belki başın döner, yükün ile beraber denize düşersin. Hem gittikçe kuvvetten düşersin. Şu bükülmüş belin, şu akılsız başın

ŞERH

Makam-ı tevekkül odur ki, salık, artık esbaba bakmaz, şuna buna müracaat etmez. Onlardan yüzünü çevirir. Doğrudan doğruya Müsebbibul'l-Esbab olan Cenab-ı Hakk'a müteveccih olup O'na tevekkül eder. Tohum ve çekirdeği toprağın altına atar. Fakat tevekkül sahibidir. Araziden ve topraktan bir şey beklemez. Mahsulatı Ellah'tan bekler. Bela ve musibet geldiği zaman O'na tevekkül eder. Bir hayr ve nimete mazhar olsa, işleri düzgün gitse yine O'na tevekkül eder. Esbaba müracaat eder. Yalnız esbabı perdedar-ı dest-i kudret görür. Yani esbabı, bir perde gibi görür, Müsebbibü'l-esbabdan gaflet etmez. Bu sayede, hem vahşetten, hem huzursuzluktan kurtulur. Müellif (r.a), tevekkülün hakikatini şakirdlerine şöyle ders vermektedir:

"İman hem nurdur, hem kuvvettir. Evet hakikî imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanın kuvvetine göre hâdisatın tazyikatından kurtulabilir. "Tevekkeltü alallah" der, sefine-i hayatta kemal-i emniyetle hâdisatın dağlarvari dalgaları içinde seyrân eder. Bütün ağırlıklarını Kadîr-i Mutlak'ın yed-i kudretine emanet eder, rahatla dünyadan geçer, berzahta istirahat eder. Sonra saadet-i ebediyeye girmek için Cennet'e uçabilir. Yoksa tevekkül etmezse, dünyanın ağırlıkları uçmasına değil, belki esfel-i safilîne çeker. Demek iman tevhidî, tevhid teslimî, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dareyni iktiza eder. Fakat yanlış anlama. Tevekkül, esbabı bütün bütün reddetmek değildir. Belki esbabı dest-i kudretin perdesi bilip riayet ederek; esbaba teşebbüs ise, bir nevi dua-i fiilî telakki ederek; müsebbebatı yalnız Cenab-ı Hak'tan istemek ve neticeleri ondan bilmek ve ona minnettar olmaktan ibarettir.

Tevekkül eden ve etmeyenin misalleri, şu hikâyeye benzer:

Vaktiyle iki adam hem bellerine, hem başlarına ağır yükler yüklenip, büyük bir sefineye bir bilet alıp girdiler. Birisi girer girmez yükünü gemiye bırakıp, üstünde oturup nezaret eder. Diğeri hem ahmak, hem mağrur olduğundan yükünü yere bırakmıyor. Ona denildi: "Ağır yükünü gemiye bırakıp rahat et." O dedi: "Yok, ben bırakmayacağım. Belki zayi olur. Ben kuvvetliyim. Malımı, belimde ve başımda muhafaza edeceğim."

Yine ona denildi: "Bizi ve sizi kaldıran şu emniyetli sefine-i sultaniye daha kuvvetlidir. Daha ziyade iyi muhafaza eder. Belki başın döner, yükün ile beraber denize düşersin. Hem gittikçe kuvvetten düşersin. Şu bükülmüş belin, şu akılsız başın

METİN

Yedincisi: Sülûk-ü tarikatin en mühim şartı, en ehemmiyetli neticesi olan ihlâs vasıtasıyla, şirk-i hafiden ve riya ve tasannu gibi rezâilden halâs olmak ve tarikatin mahiyet-i ameliyesi olan tezkiye-i nefis vasıtasıyla nefis-i emmârenin ve enâniyetin tehlikelerinden kurtulmaktır.

ŞERH

katından bir rahmet ver ve bizim için işimizden dolayı bir muvaffakiyet hazırla. Ta ki o sayede hidayete ermiş, din ve dünyamızı ıslah etmiş olalım.¹

Onlar, Rabbu's-semavati ve'l-arz olan Ellah'a intisab ettiler, O'na tevekkülde bulundular, O'na yalvardılar. Cenab-ı Hak da onların o samimi dualarını kabul etti, rahmetiyle onlara muamelede bulunup onları muhafaza buyurdu.

Bazen olur ki insan azap ve elem içinde kalır, kurtuluş çaresi bulamaz. Cenab-ı Hakk'ı bulunca ve O'nun rızasını tahsil edince o azap ve elemden halas olur. Cenab-ı Hak, bizleri rızasına nail olan ve böylece dünyevi ve uhrevi sıkıntılardan emin olan bahtiyar kullarından eylesin.

İşte tasavvufun ana semerelerinden ve faydalarından biri budur. Ehl-i iman, hakiki tasavvuf ve tarikat sayesinde ciddî teselliye ve kedersiz lezzete ve vahşetsiz ünsiyete medar ve vasıta olan tevekkül makamına kavuşur. Her şeyde Ellah'ı vekil tutar, teslimiyet rütbesini alır, rıza derecesini kazanır. Ya Rabbi! Senin rahmetin çoktur. Ne olur bize rahmetinle nazar buyur. Senin merhametin çoktur. Bizi kedersiz ve elemsiz bir zevk olan bu makamlara kavuştur.

(Yedincisi: Sülûk-ü tarikatin en mühim şartı, en ehemmiyetli neticesi olan ihlâs vasıtasıyla, şirk-i hafiden ve riya ve tasannu gibi rezâilden halâs olmak ve tarikatin mahiyet-i ameliyesi olan tezkiye-i nefis vasıtasıyla nefis-i emmârenin ve enâniyetin tehlikelerinden kurtulmaktır.) Tarikatin en mühim bir semeresi ve en büyük bir faidesi de, ehl-i imana ihlası kazandırmak suretiyle onları şirk-i hafiden kurtarmaktır. Evet, mümin, ihlas vasıtasıyla riyadan, ucubtan, fahirden, ahlak-ı zemimeden, hulasa yaptığı işlerinde beşeri düşünmekten vazgeçer. Doğrudan doğruya Halık-ı alemi düşünür. Ve ihlas vasıtası ile şirk-i hafi olan riyadan, tasannu'dan kurtulur. Maalesef bu şekilde ihlası esas alıp hizmet edenler, en fazla tazyikata maruz kalıyorlar. İhlası esas almayanlar ise, tabasbus eder.

---

[1] Kehf 10

METİN

Yedincisi: Sülûk-ü tarikatin en mühim şartı, en ehemmiyetli neticesi olan ihlâs vasıtasıyla, şirk-i hafiden ve riya ve tasannu gibi rezâilden halâs olmak ve tarikatin mahiyet-i ameliyesi olan tezkiye-i nefis vasıtasıyla nefis-i emmârenin ve enâniyetin tehlikelerinden kurtulmaktır.

ŞERH

katından bir rahmet ver ve bizim için işimizden dolayı bir muvaffakiyet hazırla. Ta ki o sayede hidayete ermiş, din ve dünyamızı ıslah etmiş olalım.¹

Onlar, Rabbu's-semavati ve'l-arz olan Ellah'a intisab ettiler, O'na tevekkülde bulundular, O'na yalvardılar. Cenab-ı Hak da onların o samimi dualarını kabul etti, rahmetiyle onlara muamelede bulunup onları muhafaza buyurdu.

Bazen olur ki insan azap ve elem içinde kalır, kurtuluş çaresi bulamaz. Cenab-ı Hakk'ı bulunca ve O'nun rızasını tahsil edince o azab ve elemden halas olur. Cenab-ı Hak, bizleri rızasına nail olan ve böylece dünyevi ve uhrevi sıkıntılardan emin olan bahtiyar kullarından eylesin.

İşte tasavvufun ana semerelerinden ve faydalarından biri budur. Ehl-i iman, hakiki tasavvuf ve tarikat sayesinde ciddî teselliye ve kedsiz lezzete ve vahşetsiz ünsiyete medar ve vasıta olan tevekkül makamına kavuşur. Her şeyde Ellah'ı vekil tutar, teslimiyet rütbesini alır, rıza derecesini kazanır. Ya Rabbi! Senin rahmetin çoktur. Ne olur bize rahmetinle nazar buyur. Senin merhametin çoktur. Bizi kedsiz ve elemsiz bir zevk olan bu makamlara kavuştur.

(Yedincisi: Sülûk-ü tarikatin en mühim şartı, en ehemmiyetli neticesi olan ihlâs vasıtasıyla, şirk-i hafiden ve riya ve tasannu gibi rezâilden halâs olmak ve tarikatin mahiyet-i ameliyesi olan tezkiye-i nefis vasıtasıyla nefis-i emmârenin ve enâniyetin tehlikelerinden kurtulmaktır.) Tarikatin en mühim bir semeresi ve en büyük bir faidesi de, ehl-i imana ihlası kazandırmak suretiyle onları şirk-i hafiden kurtarmaktır. Evet, mümin, ihlas vasıtasıyla riyadan, ucubtan, fahirden, ahlak-ı zemimeden, hulasa yaptığı işlerinde beşeri düşünmekten vazgeçer. Doğrudan doğruya Halık-ı alemi düşünür. Ve ihlas vasıtası ile şirk-i hafi olan riyadan, tasannu'dan kurtulur. Maalesef bu şekilde ihlası esas alıp hizmet edenler, en fazla tazyikata maruz kalıyorlar. İhlası esas almayanlar ise, tabasbus eder.

---

[1] Kehf 10

ŞERH

Tarikatın semeresi, şirk-i hafiden, riyaadan, tasannudan kurtulup doğrudan doğruya akval, ef'al, ahvalinde ve kalbî tasdiklerinde yalnız ve yalnız rıza-i Bari'yi düşünmektir. En güzel ahlak, ihlastır. En kötü ahlak ise, şirk-i hafi tabir edilen riyaadır. Tarikatın bir faidesi, nefsi tezkiye etmek, nefs-i emmarenin şerrinden ve enaniyetten insanı kurtarmaktır. Mü'min, benlik, gurur, riya, ucub, hiddetlenmek, cimrilik gibi ahlak-ı rezileden tarikat vasıtasıyla kurtulur. Benlik, enaniyet, gurur, kibir ve riya olduğu müddetçe insan bu yolda sahib-i kemalat olamaz.

1966-1967 yıllarında gencim, Risale-i Nur'u yeni okuyorum. Hacı Hulusi Bey'i daha görmemişim. O zaman köylere gidip gelen fazla araba yoktu. Ben de o zaman ya köyden Varto'ya veyahut anne-babamın ziyaretine gidiyordum. Yolda yaya giderken kendi kendime, "O kadar Risale-i Nur okumuşum ki fikrim açılmış, her şeyi ben biliyorum, benim kadar bilen var mı?" diye düşünüyordum. Baktım arkadan iki tane genç geldiler. Ben onları tanıımıyordum. Onlar beni tanıdılar mı, tanımadılar mı bilemiyorum. Benden sual ettiler. Ne sordularsa hiçbir suale cevap veremedim. Bu iş enaniyetle olmaz diye anladım ve kusurumu bana bildiren Rabbime çok şükrettim.

Müellif (r.a) bu yedinci semerede zikredilen ihlasın ehemmiyetini ve ihlasın zıddı olan ve şirk-i hafi tabir edilen riyakarlığın ne kadar kötü bir ahlak olduğunu şakirdlerine şöyle ders vermektedir:

"İhlası kuran ikinci manî: Hubb-u câhtan gelen şöhretperestlik saikasıyla ve şân ü şeref perdesi altında teveccüh-ü âmmeyi kazanmak, nazar-ı dikkati kendine celbetmekle enaniyeti okşamak ve nefs-i emmareye bir makam vermektir ki, en mühim bir maraz-ı ruhî olduğu gibi "şirk-i hafi" tabir edilen riyakârlığa, hodfüruşluğa kapı açar, ihlası zedeler.

Ey kardeşlerim! Kur'an-ı Hakîm'in hizmetindeki mesleğimiz hakikat ve uhuvvet olduğu ve uhuvvetin sırrı; şahsiyetini kardeşler içinde fânî edip¹, onların nefislerini kendi nefsine tercih etmek" olduğundan, mabeynimizde bu nevi hubb-u câhtan gelen rekabet tesir etmemek gerektir. Çünkü mesleğimize bütün

---

[1] Haşiye

Evet bahtiyar odur ki; kevser-i Kur'anîden süzülen tatlı, büyük bir havuzu kazanmak için, bir buz parçası nev'indeki şahsiyetini ve enaniyetini o havuz içine atıp eritendir.

ŞERH

Tarikatın semeresi, şîrk-i hafiden, riyaadan, tasannudan kurtulup doğrudan doğruya akval, ef'al, ahvalinde ve kalbî tasdiklerinde yalnız ve yalnız rıza-i Bari'yi düşünmektir. En güzel ahlak, ihlastır. En kötü ahlak ise, şîrk-i hafi tabir edilen riyaadır. Tarikatın bir faidesi, nefsi tezkiye etmek, nefis-i emmarenin şerrinden ve enaniyetten insanı kurtarmaktır. Mü'min, benlik, gurur, riya, ucub, hiddetlenmek, cimrilik gibi ahlak-ı rezileden tarikat vasıtasıyla kurtulur. Benlik, enaniyet, gurur, kibir ve riya olduğu müddetçe insan bu yolda sahib-i kemalat olamaz.

1966-1967 yıllarında gencim, Risale-i Nur'u yeni okuyorum. Hacı Hulusi Bey'i daha görmemişim. O zaman köylere gidip gelen fazla araba yoktu. Ben de o zaman ya köyden Varto'ya veyahut anne-babamın ziyaretine gidiyordum. Yolda yaya giderken kendi kendime, "O kadar Risale-i Nur okumuşum ki fikrim açılmış, her şeyi ben biliyorum, benim kadar bilen var mı?" diye düşünüyordum. Baktım arkadan iki tane genç geldiler. Ben onları tanıımıyordum. Onlar beni tanıdılar mı, tanımadılar mı bilemiyorum. Benden sual ettiler. Ne sordularsa hiçbir suale cevap veremedim. Bu iş enaniyetle olmaz diye anladım ve kusurumu bana bildiren Rabbime çok şükrettim.

Müellif (r.a) bu yedinci semerede zikredilen ihlasın ehemmiyetini ve ihlasın zıddı olan ve şîrk-i hafi tabir edilen riyakarlığın ne kadar kötü bir ahlak olduğunu şakirdlerine şöyle ders vermektedir:

"İhlası kuran ikinci manî: Hubb-u câhtan gelen şöhretperestlik saikasıyla ve şân ü şeref perdesi altında teveccüh-ü âmmeyi kazanmak, nazar-ı dikkati kendine celbetmekle enaniyeti okşamak ve nefis-i emmareye bir makam vermektir ki, en mühim bir maraz-ı ruhî olduğu gibi "şîrk-i hafi" tabir edilen riyakârlığa, hodefüruşluğa kapı açar, ihlası zedeler.

Ey kardeşlerim! Kur'an-ı Hakîm'in hizmetindeki mesleğimiz hakikat ve uhuvvet olduğu ve uhuvvetin sırrı; şahsiyetini kardeşler içinde fânî edip¹, onların nefislerini kendi nefesine tercih etmek" olduğundan, mabeynimizde bu nevi hubb-u câhtan gelen rekabet tesir etmemek gerektir. Çünkü mesleğimize bütün

---

[1] Haşiye

Evet bahtiyar odur ki; kevser-i Kur'anîden süzülen tatlı, büyük bir havuzu kazanmak için, bir buz parçası nev'indeki şahsiyetini ve enaniyetini o havuz içine atıp eritendir.

ŞERH

iman mükelleftir. Fakat, terkinde azab ve ikab yoktur. Fiilinde ve ittibaında azîm sevablar var ve tağyir ve tebdili bid'a ve dalalettir ve büyük hatadır. Âdât-ı seniyesi ve harekât-ı müstahsenesi ise hikmeten, maslahaten, hayat-ı şahsiye ve nev'iye ve içtimaiye itibariyle onu taklid ve ittiba etmek, gayet müstahsendir. Çünkü herbir hareket-i âdiyesinde, çok menfaat-ı hayatiye bulunduğu gibi, mutabaat etmekle o âdâb ve âdetler, ibadet hükmüne geçer.”¹

“Sünnet-i Seniyenin herbir nev'ine tamamen bilfiil ittiba etmek, ehass-ı havassa dahi ancak müyesser olur. Ona bilfiil olmasa da, binniyet, bilkasd taraftarane ve iltizamkârane talib olmak, herkesin elinden gelir. Farz ve vâcib kısımlara zâten ittibaa mecburiyet var. Ve ubudiyetteki müstehab olan Sünnet-i Seniyenin terkinde günah olmasa dahi, büyük sevabın zayıyatı var. Tağyirinde ise, büyük hata vardır. Âdât ve muamelâtta Sünnet-i Seniye ise, ittiba ettikçe, o âdât, ibadet olur. Etmese itab yok. Fakat Habibullah'ın âdâb-ı hayatiyesinin nurundan istifadesi azalır.”²

Tarikatın son nokta-i gayesi, insan-ı kamil olmaktır. İnsan-ı kamil kime denir? İçi dışı, dışı içe çevrilse onu utandıracak bir kusur bulunmayan kimsedir. Ef'al, akval, ahval ve efkarında Kitab ve Sünnete muhalif bir şey görünmeyen, maddi ve manevi bütün cihazatını evamir-i İlahiye dairesinde istimal, nevahi-i İlahiyeden ictinab ettirmek suretiyle hakiki kemallerine sevkeden kimsedir. Sathi, isimden ibaret bir Müslüman değil, surilikten çıkmış, hakiki bir mü'mindir. Kısaca kabiliyetine göre Resul-i Ekrem (a.s.m)'ın ahlak-ı hamidesi ile ahlaklanmış, itikaden tam olarak, amel noktasında ise elinden geldiği kadar O'na benzeyen kimsedir.

Müellif (r.a) kendisine sorulan bir suale vermiş olduğu cevapta insan-ı kamili şöyle tarif etmektedir:

“Üçüncü Sual: Tarikatlar, hakikatların yollarıdır. Tarikatların içerisinde en meşhur ve en yüksek ve cadde-i kübra iddia olunan tarîk-ı Nakşbendî hakkında, o tarikatın kahramanlarından ve imamlarından bazıları esasını böyle tarif etmişler. Demişler ki:

---

[1] Lem'alar 59

[2] Lem'alar 56

ŞERH

iman mükelleftir. Fakat, terkinde azab ve ikab yoktur. Fiilinde ve ittibaında azîm sevablar var ve tağyir ve tebdili bid'a ve dalalettir ve büyük hatadır. Âdât-ı seniyesi ve harekât-ı müstahsenesi ise hikmeten, maslahaten, hayat-ı şahsiye ve nev'îye ve içtimaiye itibariyle onu taklid ve ittiba etmek, gayet müstahsendir. Çünkü herbir hareket-i âdiyesinde, çok menfaat-ı hayatiye bulunduğu gibi, mutabaat etmekle o âdâb ve âdetler, ibadet hükmüne geçer.”¹

“Sünnet-i Seniyenin herbir nev'ine tamamen bilfiil ittiba etmek, ehass-ı havassa dahi ancak müyesser olur. Ona bilfiil olmasa da, binniyet, bilkasd taraftarane ve iltizamkârane talib olmak, herkesin elinden gelir. Farz ve vâcib kısımlara zâten ittibaa mecburiyet var. Ve ubudiyetteki müstehab olan Sünnet-i Seniyenin terkinde günah olmasa dahi, büyük sevabın zayıyatı var. Tağyirinde ise, büyük hata vardır. Âdât ve muamelâtta Sünnet-i Seniye ise, ittiba ettikçe, o âdât, ibadet olur. Etmese itab yok. Fakat Habibullah'ın âdâb-ı hayatiyesinin nurundan istifadesi azalır.”²

Tarikatın son nokta-i gayesi, insan-ı kamil olmaktır. İnsan-ı kamil kime denir? İçi dışı, dışı içe çevrilse onu utandıracak bir kusur bulunmayan kimsedir. Ef'al, akval, ahval ve efkarında Kitab ve Sünnete muhalif bir şey görünmeyen, maddi ve manevi bütün cihazatını evamir-i İlahiye dairesinde istimal, nevahi-i İlahiyeden ictinab ettirmek suretiyle hakiki kemallerine sevkeden kimsedir. Sathi, isimden ibaret bir Müslüman değil, surilikten çıkmış, hakiki bir mü'mindir. Kısaca kabiliyetine göre Resul-i Ekrem (a.s.m)'ın ahlak-ı hamidesi ile ahlaklanmış, itikaden tam olarak, amel noktasında ise elinden geldiği kadar O'na benzeyen kimsedir.

Müellif (r.a) kendisine sorulan bir suale vermiş olduğu cevapta insan-ı kamili şöyle tarif etmektedir:

“Üçüncü Sual: Tarikatlar, hakikatların yollarıdır. Tarikatların içerisinde en meşhur ve en yüksek ve cadde-i kübra iddia olunan tarîk-ı Nakşbendî hakkında, o tarikatın kahramanlarından ve imamlarından bazıları esasını böyle tarif etmişler. Demişler ki:

---

[1] Lem'alar 59

[2] Lem'alar 56

METİN

yani, yalnız surî değil, belki hakikat-i imanı ve hakikat-i İslâmı kazanmak;

ŞERH

dinsizleri gördüm ki: Ahkâm-ı Kur'anıyeye şiddetli tarafgirlik gösteriyorlardı. Demek o dinsiz, bir cihette hakkın iltizamıyla İslâmiyete mazhardı; "dinsiz bir müslüman" denilirdi. Sonra bazı mü'minleri gördüm ki; ahkâm-ı Kur'anıyeye tarafgirlik göstermiyorlar, iltizam etmiyorlar.. "gayr-ı müslim bir mü'min" tabirine mazhar oluyorlar.

Acaba İslâmiyetsiz iman, medar-ı necat olabilir mi?

Elcevab: İmansız İslâmiyet, sebeb-i necat olmadığı gibi; İslâmiyetsiz iman da medar-ı necat olamaz. Felillahilhamdü velminnetü, Kur'anın i'caz-ı manevîsinin feyziyle Risale-i Nur mizanları, din-i İslâmın ve hakaik-i Kur'anıyenin meyvelerini ve neticelerini öyle bir tarzda göstermişlerdir ki; dinsiz dahi onları anlasa, taraftar olmamak kabil değil. Hem iman ve İslâmın delil ve bürhanlarını o derece kuvvetli göstermişlerdir ki; gayr-ı müslim dahi anlasa, herhalde tasdik edecektir. Gayr-ı müslim kaldığı halde, iman eder."¹

"Müslim-i gayr-ı mü'min ve mü'min-i gayr-ı müslimin manası şudur ki: Bidayet-i Hürriyette İttihadçılar içine girmiş dinsizleri görüyordum ki; İslâmiyet ve şariat-ı Ahmediye, hayat-ı içtimaiye-i beşeriye ve bilhassa siyaset-i Osmaniye için, gayet nâfi' ve kıymetdar desatir-i âliye'yi câmi' olduğunu kabul edip, bütün kuvvetleriyle şariat-ı Ahmediyeye taraftar idiler. O noktada müslüman, yani iltizam-ı hak ve hak taraftarı oldukları halde mü'min değildiler; demek müslim-i gayr-ı mü'min itlakına istihkak kesbediyordular. Şimdi ise firenk usûlünün ve medeniyet namı altında bid'at-kârane ve şeriatşikenane cereyanlara taraftar olduğu halde; Ellah'a, âhirete, Peygamber'e imanı da taşıyor ve kendini de mü'min biliyor. Madem hak ve hakikat olan şariat-ı Ahmediyenin kavaninini iltizam etmiyor ve hakikî tarafgirlik etmiyor, gayr-ı müslim bir mü'min oluyor.

İmansız İslâmiyet sebeb-i necat olmadığı gibi, bilerek İslâmiyetsiz iman dahi dayanamıyor, belki necat veremiyor, denilebilir."²

(yani, yalnız surî değil, belki hakikat-i imanı ve hakikat-i İslâmı kazanmak;) yani sadece isimden ibaret bir mü'min ve bir Müslüman değil. Bu

[1] Mektubat 34-35

[2] Barla Lahikası 349

METİN

yani, yalnız surî değil, belki hakikat-i imanı ve hakikat-i İslâmı kazanmak;

ŞERH

dinsizleri gördüm ki: Ahkâm-ı Kur'anıyeye şiddetli tarafgirlik gösteriyorlardı. Demek o dinsiz, bir cihette hakkın iltizamıyla İslâmiyete mazhardı; "dinsiz bir müslüman" denilirdi. Sonra bazı mü'minleri gördüm ki; ahkâm-ı Kur'anıyeye tarafgirlik göstermiyorlar, iltizam etmiyorlar.. "gayr-ı müslim bir mü'min" tabirine mazhar oluyorlar.

Acaba İslâmiyetsiz iman, medar-ı necat olabilir mi?

Elcevab: İmansız İslâmiyet, sebab-i necat olmadığı gibi; İslâmiyetsiz iman da medar-ı necat olamaz. Felillahilhamdü velminnetü, Kur'anın i'caz-ı manevîsinin feyziyle Risale-i Nur mizanları, din-i İslâmın ve hakaik-i Kur'anıyenin meyvelerini ve neticelerini öyle bir tarzda göstermişlerdir ki; dinsiz dahi onları anlasa, taraftar olmamak kabil değil. Hem iman ve İslâmın delil ve bürhanlarını o derece kuvvetli göstermişlerdir ki; gayr-ı müslim dahi anlasa, herhalde tasdik edecektir. Gayr-ı müslim kaldığı halde, iman eder."¹

"Müslim-i gayr-ı mü'min ve mü'min-i gayr-ı müslimin manası şudur ki: Bidayet-i Hürriyette İttihadçılar içine girmiş dinsizleri görüyordum ki; İslâmiyet ve şariat-ı Ahmediye, hayat-ı içtimaiye-i beşeriye ve bilhassa siyaset-i Osmaniye için, gayet nâfi' ve kıymetdar desatir-i âliye'yi câmi' olduğunu kabul edip, bütün kuvvetleriyle şariat-ı Ahmediyeye taraftar idiler. O noktada müslüman, yani iltizam-ı hak ve hak taraftarı oldukları halde mü'min değildiler; demek müslim-i gayr-ı mü'min itlakına istihkak kesbediyordular. Şimdi ise firenk usûlünün ve medeniyet namı altında bid'at-kârane ve şeriatşikenane cereyanlara taraftar olduğu halde; Ellah'a, âhirete, Peygamber'e imanı da taşıyor ve kendini de mü'min biliyor. Madem hak ve hakikat olan şariat-ı Ahmediyenin kavaninini iltizam etmiyor ve hakikî tarafgirlik etmiyor, gayr-ı müslim bir mü'min oluyor.

İmansız İslâmiyet sebab-i necat olmadığı gibi, bilerek İslâmiyetsiz iman dahi dayanamıyor, belki necat veremiyor, denilebilir."²

(yani, yalnız surî değil, belki hakikat-i imanı ve hakikat-i İslâmı kazanmak;) yani sadece isimden ibaret bir mü'min ve bir Müslüman değil. Bu

---

[1] Mektubat 34-35

[2] Barla Lahikası 349

METİN

yani, şu kâinat içinde ve bir cihette kâinat mümessili olarak doğrudan doğruya kâinatın Hâlık-ı Zülcelâline abd olmak ve muhatap olmak

ŞERH

kainatta icra ve tatbik olunan tekvini kanunların Ellah'dan geldiğini tasdik ettiği gibi; Kur'an ve Hadiste geçen teklifi kanunları da kalben tasdik eden hakiki bir mü'min ve onların icra ve tatbikine tarafdâr ve teslim olan hakiki bir Müslüman olmak gerekir.

Hakikat-ı iman ve İslâmı elde eden; Resul-i Ekrem (s.a.v)'ın miraç gecesinde maddeten keşfettiği mesail-i imaniyeyi ruhen keşfedebilen, amel cihetinde ise Resul-i Ekrem (a.s.m)'a benzer bir tarzda ibadet eden, mesela; namazını Resul-i Ekrem (a.s.m) gibi kılan, O'nun ahlakıyla ahlaklanan, mesela; kafirlere karşı şiddetli, mü'minlere karşı merhametli olan kimsedir.

(yani, şu kâinat içinde ve bir cihette kâinat mümessili olarak,) kendini böyle görecektir. Hem kainat içindeyim, hem bu kainatın mümessiliyim. Yani ezelden ebede kadar bütün kainatın, bütün ibadetini Cenab-ı Hakka takdim etmekle mükellefim. Zira Ellah, Kur'an'da bana böyle bir vazifeyi tevdi etmiştir. **(doğrudan doğruya kâinatın Hâlık-ı Zülcelâline abd olmak ve muhatap olmak)** Bu cümle çok mühimdir. Hakiki mü'min ve Müslüman odur ki; Küre-i Arz'da Kitab ve sünnete ittiba eden ferd-i insan kalmasa bile "Kur'an ve sünnet haktır." deyip tek başına Kur'an ve sünnete ittiba eden ve onları müdafaa eden kimsedir. Hacı Hulusi Bey, bu konu ile alakalı olarak Üstad Bediüzzaman Hazretlerine yazdığı bir mektubunda şöyle buyuruyor:

*"Şöyle düşünüyordum; eğer yalnız adüvv-i ekber olan nefsin hilesinden ve cinn ü ins ve şeytanların mekrinden emin olayım diye herkes başını karanlığa çekse ve kendisi köşe-i nisyana çekilse veya çekilmek istese ve âlem-i insan ve âlem-i İslâm mühmel kalacak, kimsenin kimseye faidesi olmayacak bir zaman olsa; ben din kardeşlerime bu nurlu hakikatleri iblağ edeyim de Ellah-u Zülcelal nasıl şe'n-i uluhiyetine yaraşursa öyle muamele eylesin. Nefsime düşünmekten kat'-ı nazar etmeyi yine o zamanlarda çok faideli görüyordum."*¹

Kur'an ve Hadis, sadece Hazret-i Peygamber (s.a.v)'in Zatına mı inmiştir?

---

[1] Barla Lahikası 27

METİN

yani, şu kâinat içinde ve bir cihette kâinat mümessili olarak doğrudan doğruya kâinatın Hâlık-ı Zülcelâline abd olmak ve muhatap olmak

ŞERH

kainatta icra ve tatbik olunan tekvini kanunların Ellah'dan geldiğini tasdik ettiği gibi; Kur'an ve Hadiste geçen teklifi kanunları da kalben tasdik eden hakiki bir mü'min ve onların icra ve tatbikine tarafdâr ve teslim olan hakiki bir Müslüman olmak gerekir.

Hakikat-ı iman ve İslâmı elde eden; Resul-i Ekrem (s.a.v)'ın miraç gecesinde maddeten keşfettiği mesail-i imaniyeyi ruhen keşfedebilen, amel cihetinde ise Resul-i Ekrem (a.s.m)'a benzer bir tarzda ibadet eden, mesela; namazını Resul-i Ekrem (a.s.m) gibi kılan, O'nun ahlakıyla ahlaklanan, mesela; kâfirlere karşı şiddetli, mü'minlere karşı merhametli olan kimsedir.

(yani, şu kâinat içinde ve bir cihette kâinat mümessili olarak,) kendini böyle görecektir. Hem kainat içindeyim, hem bu kainatın mümessiliyim. Yani ezelden ebede kadar bütün kainatın, bütün ibadetini Cenab-ı Hakka takdim etmekle mükellefim. Zira Ellah, Kur'an'da bana böyle bir vazifeyi tevdi etmiştir. **(doğrudan doğruya kâinatın Hâlık-ı Zülcelâline abd olmak ve muhatap olmak)** Bu cümle çok mühimdir. Hakiki mü'min ve Müslüman odur ki; Küre-i Arz'da Kitâb ve sünnete ittiba eden ferd-i insan kalmasa bile "Kur'an ve sünnet haktır." deyip tek başına Kur'an ve sünnete ittiba eden ve onları müdafaa eden kimsedir. Hacı Hulusî Bey, bu konu ile alakalı olarak Üstad Bediüzzaman Hazretlerine yazdığı bir mektubunda şöyle buyuruyor:

*"Şöyle düşünüyordum; eğer yalnız adüvv-i ekber olan nefsin hilesinden ve cinn ü ins ve şeytanların mekrinden emin olayım diye herkes başını karanlığa çekse ve kendisi köşe-i nisyana çekilse veya çekilmek istese ve âlem-i insan ve âlem-i İslâm mühmel kalacak, kimsenin kimseye faidesi olmayacak bir zaman olsa; ben din kardeşlerime bu nurlu hakikatleri iblağ edeyim de Ellah-u Zülcelal nasıl şe'n-i uluhiyetine yaraşursa öyle muamele eylesin. Nefsîmi düşünmekten kat'-ı nazar etmeyi yine o zamanlarda çok faideli görüyordum."*¹

Kur'an ve Hadis, sadece Hazret-i Peygamber (s.a.v)'in Zatına mı inmiştir?

---

[1] Barla Lahikası 27

ŞERH

kainatın hey'et-i mecmuasının vekil-i umumisi olarak bütün mevcudatın dua ve ubudiyetini dergah-ı İlahiyeye takdim et. Cenab-ı Hakk'a hakiki bir abd ve muhatab, sadık bir dost ve halil ol. İman, amel ve takva cenahlarıyla terakki ederek marifetullah ve muhabbetullahta ileri gitmek suretiyle meleklerle karşı rüchaniyetini isbat et. Müellif (r.a) şöyle buyuruyor:

*"Ey âciz insan ve ey fakir beşer! Dua gibi hazine-i rahmetin anahtarı ve tükenmez bir kuvvetin medarı olan bir vesileyi elden bırakma, ona yapış, a'lâ-yı illiyyîn-i insaniyete çık. Bir sultan gibi bütün kâinatın dualarını, kendi duan içine al. Bir abd-i küllî ve bir vekil-i umumî gibi اِيَّاكَ تَسْتَعِينُ de. Kâinatın güzel bir takvimi ol."*¹

Hulasa: Bütün insanlar, Kur'an ve sünnette geçen ahkam-ı İlahiyeyi tasdik etmek, o ahkâmın icra ve tatbikine tarafdar olmak ve mucibiyle amel etmekle mükelleftirler. Kıyamet gününde nev-i beşer bu hususta suale tabi tutulacaklardır.

Ya Rabbi! Sen şahitsin. Bizler, Kur'an ve Sünnette geçen cümle ahkam-ı İlahiyeyi tasdik ediyoruz, o ahkâmın icra ve tatbikine tarafdarız. Bununla beraber o ahkama hakkıyla riayet edemedik, mucibiyle amel edemedik. Ama o ahkâmı tebdil, tağyir ve tahrif de etmedik, bid'alara tarafdar olmadık, elimizden geldiği kadar Kitab ve Sünnetin müdafii olduk. Yarabbi! Sen bu işin erbabını gönder. Kur'an ve Sünnette geçen ahkâmın ilmi, ameli ve edebi sahalarda icra ve tatbikini yapacak, Kur'an ve Sünneti bütün cihanda hakim kılacak ehliyetli zevat-ı aliyeyi senin rahmet-i binihayenden talep ediyoruz.

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

"(Ey Rabbimiz! Onların arasında)zürriyetimin bulunduğu muhitte (kendilerinden) kendi sülâlelerinden (bir peygamber gönder ki; onlara) senin (âyetlerini okusun.) Senin varlığını ve birliğini bildiren teklifi ve tekvini ayetleri onlara okuyup

[1] Sözlür 318

ŞERH

kainatın hey'et-i mecmuasının vekil-i umumisi olarak bütün mevcudatın dua ve ubudiyetini dergah-ı İlahiyeye takdim et. Cenab-ı Hakk'a hakiki bir abd ve muhatab, sadık bir dost ve halil ol. İman, amel ve takva cenahlarıyla terakki ederek marifetullah ve muhabbetullahta ileri gitmek suretiyle meleklerle karşı rüchaniyetini isbat et. Müellif (r.a) şöyle buyuruyor:

*"Ey âciz insan ve ey fakir beşer! Dua gibi hazine-i rahmetin anahtarı ve tükenmez bir kuvvetin medarı olan bir vesileyi elden bırakma, ona yapış, a'lâ-yı illiyyîn-i insaniyete çık. Bir sultan gibi bütün kâinatın dualarını, kendi duan içine al. Bir abd-i küllî ve bir vekil-i umumî gibi اِيَّاكَ تَسْتَعِينُ de. Kâinatın güzel bir takvimi ol."*¹

Hulasa: Bütün insanlar, Kur'an ve sünnette geçen ahkam-ı İlahiyeyi tasdik etmek, o ahkâmın icra ve tatbikine tarafdar olmak ve mucibiyle amel etmekle mükelleftirler. Kıyamet gününde nev-i beşer bu hususta suale tabi tutulacaklardır.

Ya Rabbi! Sen şahitsin. Bizler, Kur'an ve Sünnette geçen cümle ahkam-ı İlahiyeyi tasdik ediyoruz, o ahkâmın icra ve tatbikine tarafdarız. Bununla beraber o ahkama hakkıyla riayet edemedik, mucibiyle amel edemedik. Ama o ahkâmı tebdil, tağyir ve tahrif de etmedik, bid'alara tarafdar olmadık, elimizden geldiği kadar Kitab ve Sünnetin müdafii olduk. Yarabbi! Sen bu işin erbabını gönder. Kur'an ve Sünnette geçen ahkâmın ilmi, ameli ve edebi sahalarda icra ve tatbikini yapacak, Kur'an ve Sünneti bütün cihanda hakim kılacak ehliyetli zevat-ı aliyeyi senin rahmet-i binihayenden talep ediyoruz.

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

"(Ey Rabbimiz! Onların arasında)zürriyetimin bulunduğu muhitte (kendilerinden) kendi sülâlelerinden (bir peygamber gönder ki; onlara) senin (âyetlerini okusun.) Senin varlığını ve birliğini bildiren teklifi ve tekvini ayetleri onlara okuyup

---

[1] Sözlür 318

ŞERH

Yarabbi! Bütün hamd u sena, medih ve minnet sana mahsustur. Güneş, ay, yıldız, toprak, su, hava, insanlar, hayvanlar, melekler, huriler, zebaniler hepsi senin orduların ve me'murlarıdır. Bu asırda Kur'an'a karşı yapılan hücumlara karşı sen ehl-i hakkı manevi kuvvet ile te'yid eyle. Senin dinine yardım edenlere yardım et. Düşmanlarına karşı onları mansur ve muzaffer eyle. Amin.

(سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ)

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى الْغَوْثِ الْأَكْبَرِ فِي كُلِّ الْغُصُورِ وَالْقُطْبِ الْأَعْظَمِ فِي كُلِّ الدُّهُورِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي تَظَاهَرَتْ جِشْمَةُ وَلَايَتِهِ وَ مَقَامُ مَحَبَّتِهِ فِي مِغْرَاجِهِ وَ انْدَرَجَ كُلُّ الْوَلَايَاتِ فِي طَلِّ مِغْرَاجِهِ وَ عَلَى آلِهِ وَ صَحْبِهِ أَجْمَعِينَ آمِينَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ)

Ellahım! Her asırda Gavs-ı Ekber ve her devirde Kutb-u A'zam olan, velayetinin haşmeti ve makam-ı mahbubiyeti mi'racında tezahür eden ve bütün velayetleri mi'racının gölgesi altında bulunduran Hazret-i Muhammed (a.s.m)'a, O'nun al ve ashabına salat ve selam eyle. Amin.

ŞERH

Yarabbi! Bütün hamd u sena, medih ve minnet sana mahsustur. Güneş, ay, yıldız, toprak, su, hava, insanlar, hayvanlar, melekler, huriler, zebaniler hepsi senin orduların ve me'murlarıdır. Bu asırda Kur'an'a karşı yapılan hücumlara karşı sen ehl-i hakkı manevi kuvvet ile te'yid eyle. Senin dinine yardım edenlere yardım et. Düşmanlarına karşı onları mansur ve muzaffer eyle. Amin.

(سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ)

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى الْغَوْثِ الْأَكْبَرِ فِي كُلِّ الْغُصْنِ وَالْقُطْبِ الْأَعْظَمِ فِي كُلِّ الدُّهُورِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي تَظَاهَرَتْ جِشْمَةُ وَلَايَتِهِ وَ مَقَامُ مَحَبَّتِهِ فِي مِغْرَاجِهِ وَ انْدَرَجَ كُلُّ الْوَلَايَاتِ فِي طَلِّ مِغْرَاجِهِ وَ عَلَى آلِهِ وَ صَحْبِهِ أَجْمَعِينَ آمِينَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ)

Allahım! Her asırda Gavs-ı Ekber ve her devirde Kutb-u A'zam olan, velayetinin haşmeti ve makam-ı mahbubiyeti mi'racında tezahür eden ve bütün velayetleri mi'racının gölgesi altında bulunduran Hazret-i Muhammed (a.s.m)'a, O'nun al ve ashabına salat ve selam eyle. Amin.

يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ

يَا اللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيْمُ يَا قَزْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوْسُ

Ya Rab! İsm-i A'zam'ın hakkına ve Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hürmetine ve Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın şefaatine, 29. MEKTUB 9. KISIM TELVİHAT-İ TİS'A RİSALESİ VE ŞERHİ adlı bu eseri şerh ve izah eden Risale-i Nur talibini ve yardımcılarını rızana nail eyle ve Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eyle. Âmîn... Defter-i hasenatlarına bu eserin harfleri adedince hasene yazdır. Âmîn... Kalemelerini esrar-ı Kur'aniyeye naşir eyle Âmîn... Hakaik-i imaniye ve Kur'aniyenin neşrinde kendilerine sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle. Âmîn... Şu eseri neşredenlerin ve okuyanların kalblerini, envâr-ı imaniyeye mazhar eyle ve onları sırat-ı müstakimden ayırma. Âmîn... Kur'an'ın bu asra bakan istikametli hizmetinde sebata muvaffak eyle. Âmîn... Kur'an şakirdlerini, hizmet-i imaniye ve Kur'aniyede daima muvaffak eyle. Âmîn... İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle. Âmîn... Umum Risale-i Nur şakirdlerini, iki cihanda mes'ud eyle. Âmîn... Anne ve babalarına rahmet eyle. Âmîn...

يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ

يَا اللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيْمُ يَا قَزْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوْسُ

Ya Rab! İsm-i A'zam'ın hakkına ve Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hürmetine ve Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın şefaatine, 29. MEKTUB 9. KISIM TELVİHAT-İ TİS'A RİSALESİ VE ŞERHİ adlı bu eseri şerh ve izah eden Risale-i Nur talibini ve yardımcılarını rızana nail eyle ve Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eyle. Âmîn... Defter-i hasenatlarına bu eserin harfleri adedince hasene yazdır. Âmîn... Kalemelerini esrar-ı Kur'aniyeye naşir eyle Âmîn... Hakaik-i imaniye ve Kur'aniyenin neşrinde kendilerine sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle. Âmîn... Şu eseri neşredenlerin ve okuyanların kalblerini, envâr-ı imaniyeye mazhar eyle ve onları sırat-ı müstakimden ayırma. Âmîn... Kur'an'ın bu asra bakan istikametli hizmetinde sebata muvaffak eyle. Âmîn... Kur'an şakirdlerini, hizmet-i imaniye ve Kur'aniyede daima muvaffak eyle. Âmîn... İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle. Âmîn... Umum Risale-i Nur şakirdlerini, iki cihanda mes'ud eyle. Âmîn... Anne ve babalarına rahmet eyle. Âmîn...